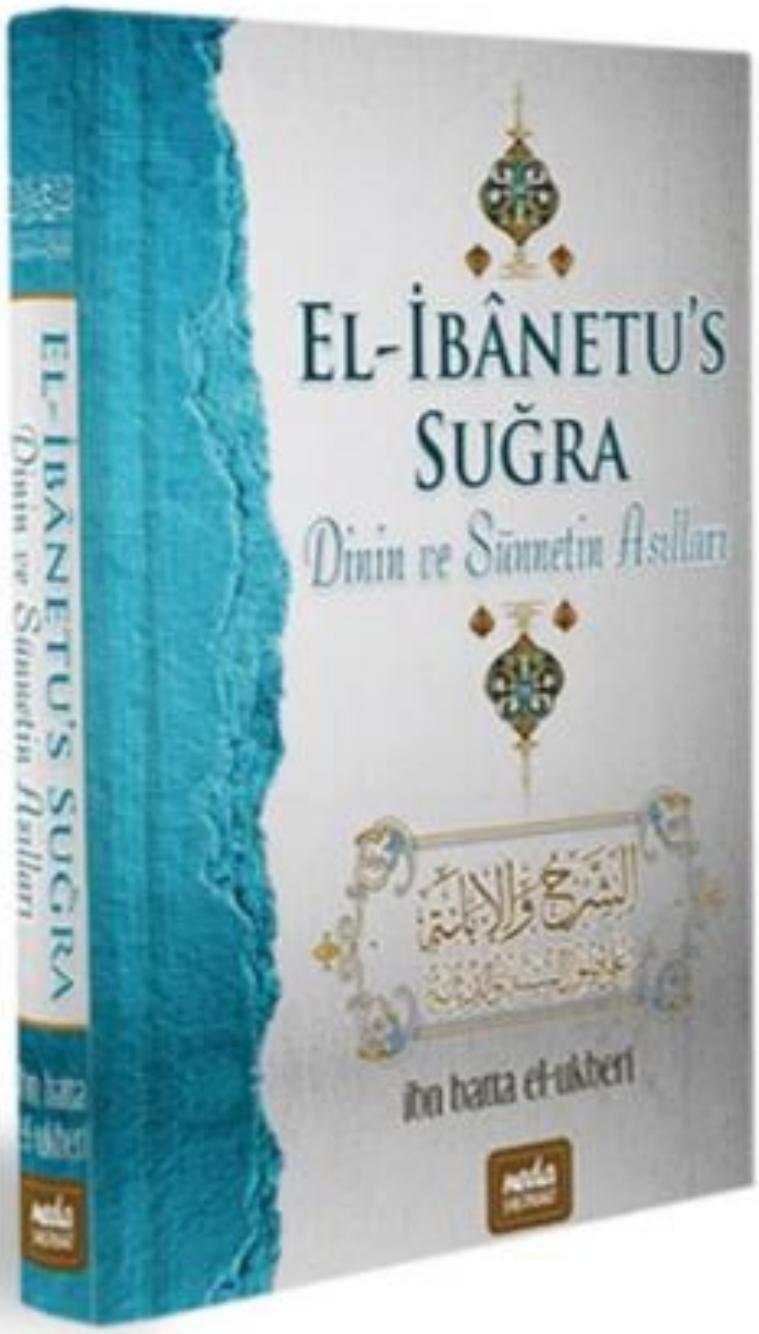
EL-İBÂNETU'S SUĞRA
Dinin ve Sünnetin Asılları
İbn Batta el-Ukberi

اَلشَّرْح وَالْإِبَانَة عَلَى أُصُولِ اَلسُّنَّةِ وَالدِّيَانَةِ

El-İbânetu's Suğrâ

Dinin ve Sünnetin Asılları Üzerine Açıklama ve Beyân

İbn Batta el-Ukberî el-Hanbelî

www.nedakitap.com

NEDÂ

Yayın No: 51

Kitabın Özgün Adı: اَلشَّرْح وَالإِبَانَة عَلَى أُصُولِ السُّنَّةِ وَالدِّيَانَةِ

Kitabın Adı: El-İbânetu's Suğra *(Dinin ve Sünnetin Asılları Üzerine Açıklama ve Beyân)*

Kitabın Yazarı: *İbn Batta el-Ukberî el-Hanbelî*

Tercüme: *Mustafa Özenli*

Tashih&Redakte: *Abdullah YILDIRIM*

Kapak Tasarım: *Ebyar TURAB*

Baskı: *Step Ajans Matbaa Ltd. Şti. Göztepe mah. Bosna cd. No:11 Bağcılar/İSTANBUL Tel: 0 212 446 88 46*

Matbaa Sertifika No:*12266*

Baskı Tarihi: *Ekim/2019*

Yayıncı Sertifika No: *43189*

Genel Dağıtım

İhlas Kitabevi

Şükran Mh. Başarali Cad. No:6

Rampalı Çarşı No:12 Meram/KONYA

Tel: 0 332 350 4687

0 541 834 0273

www.ihlaskitabevi.com

Müellifin Hâl Tercemesi

Müellifin ismi Ubeydullah b. Muhammed b. Muhammed b. Hamdân b. Ömer b. Îsâ b. İbrâhîm b. Sa'd b. Utbe b. Ferkad'dır. Ferkad Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sahâbîsidir. Künyesi Ebû Abdullah el-Ukberî'dir. Ukber; Dicle üzerinde, Bağdat'ın beş fersah kuzeyinde yer alan küçük bir beldedir. Lakabı -fethalı bâ, yine fethalı ve şeddeli tâ ile- İbn Batta'dır. Batta dedelerinden birinin adıdır. Hicrî üç yüz dört yılında doğmuştur.

İbn Battâ'nın ilimdeki konumuna gelince o bir ilim ve sünnet evinde yetişmiştir. Babası ilim ve hadis ehlindendi. Onunla ilgilendi, ona küçük yaşta hadis işittirdi. İlim talebi için Bağdat'a yolculuk etmesine izin verdi. Bu sırada o daha on yaşını geçmemişti.

Alî b. Ahmed b. el-Besrâ şöyle demiştir: Ebû Abdullah İbn Batta dedi ki: "Babamın Bağdat'ta ortakları vardı. Onların arasında Ebû Bekr olarak bilinen bir adam vardı. Babama 'Oğlunu Bağdat'a gönder de hadis işitsin' dedi. Babam da 'Oğlum daha küçük' diye cevap verdi. Bunun üzerine Ebû Bekr 'Ben onu beraberimde götürürüm' dedi. Sonra beni Bağdat'a götürdü. Kendisine hadis okunulduğu esnâda İbn Menî'in yanına gittim. Orada bulunanlardan biri bana 'Hocadan iste de sana bir mu'cem çıkarsın' dedi. Bunun üzerine oğlundan ve kızının oğlundan bunu istedim. 'O dirhem is-ter' dedi. Bunun üzerine dirhemi verdik. Sonra ona aşağı yukarı on gün boyunca özel birkaç kişi arasında 'Kitâbu'l Mu'cem'i okuduk. Sene de (üç yüz) on beş ya da (üç yüz) on altı idi."

Sonra büyüklüğünde de ilim talebi için yolculukları devam etti. Mekke'ye sınırlara, Basra'ya ve başka beldelere çok defa yolculuk etti. Sonra memleketine döndü ve insanlardan uzaklaşıp uzlete çekildi.

Kâdı Ebû Hâmid Ahmed b. Muhammed ed-Delvî şöyle demiştir: "Ebû Abdullah İbn Batta seyahatten döndükten sonra kırk sene evinden dışarı çıkmadı. Bir gün olsun çarşıda ve pazarda görülmedi. Kurban bayramı ve Fıtır günü hâricinde oruç tutmadığına şâhit olunmadı. Sürekli iyiliği emreden bir kimse idi. Kendisine bir münker ulaştığı zaman da mutlaka onu ortadan kaldırırdı.

İbn Batta *(rahimehullah)* bu kitapta ihtisar yolunu tutmuş ve isnadları hazfetmiştir. Nitekim o şöyle demektedir: "...kısa tutmak istediğimden ve uzatmaktan kaçındığımdan dolayı böyle yaptım ki okuyan kimseye kolay gelsin, onu dinleyen ve belleyen sıkılmasın."

Bu kitabın ilk iki kısmındaki meseleler hakkında Kitap'tan, Sünnet'ten ve ümmetin selefinin sözlerinden delillerin zikriyle birlikte daha geniş açıklamalar isteyen kimse müellifin büyük kitabı el-İbânetu'l Kubrâ'ya müracaat etmelidir.

Allah'tan bu çalışmamı sırf rızâsı için yapılan ve Nebîsi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünnetine uygun olan bir çalışma eylemesini niyâz ediyorum. İslâm'dan ve Sünnet'ten dolayı Allah'a hamd olsun. O'ndan ölene kadar ayaklarımızı İslâm ve Sünnet üzere sâbit kılmasını diliyoruz.

Ebû Abdullah Âdil b. Abdullah Âlu Hamdân

Bu kitap gerçekten çok değerli ve çok faydalı bir kitaptır. İlim ehli bu kitaba olağanüstü ilgi göstermişlerdir. Bu kitap üzerine tedvîn edilen, ilim ve sünnet ehlinin büyüklerine âit semââtın çokluğu bunun delillerindendir.

İbn Batta *(rahimehullah)* bu kitabı telif etmesinin sebebi olarak; zamanındaki insanların Sünnet'ten ve Sünnet'e yapışmaktan uzaklaştıklarını, bidatlerin yaygınlık kazandığını ve güzel görülür olduğunu, insanların câhilleri ve sapıkları rabler ve din hususunda önderler edindiklerini gördüğünü; bunun kendisini insanlar için onlara içerisinde Sünnet'i, Sünnet'e, ümmetin selefinin ve eser ulemâsının üzerinde bulunduğu şeye yapışmalarını öğütleyeceği ve onları bidatlerden ve saptırıcı hevâlardan sakındıracağı bir kitap telif etmeye sevk ettiğini zikretmiştir.

Müellif *(rahimehullah)* bu kitabını dört kısma ayırmıştır:

Birinci kısımda cemaatten ayrılmamayı, haktan sapanlardan, fırkalaşanlardan ve rezillik içerisinde bulunanlardan uzaklaşmayı emreden Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e âit hadisleri ve selefe âit eserleri sıralamıştır.

İkinci kısımda Ehli Sünnet ve'l Cemaat'in, ümmetin âlimlerinin üzerinde icmâ ettiği, hiçbir müslümanın bilmeme lüksünün olmadığı ve Allah tebâreke ve teâlâ'nın kendisini zâyi eden hiç kimseyi mazur görmeyeceği itikadını zikretmiştir.

Üçüncü kısımda fıkıhla ilgili çeşitli konularda çokça ihtiyaç duyulan birçok vâcibi, sünneti, ahlâkı ve edebi söz konusu etmiştir. Bu hükümlerden birçoğunu zikrederken Ehli Sünnet'in kendisiyle rey ve bidat ehli gibi diğer fırkalardan temeyyüz ettiği hususları seçmiştir. İbn Teymiyye'nin dediği gibi "Ehli Sünnet ve'l Cemaat'in mezhebi üzere muhtasar akîdeler kaleme alanların âdetlerinden biri de Ehli Sünnet'in kendisiyle kâfirlerden ve bidatçilerden ayırt edildiği hususları zikretmeleridir."[1]

Dördüncü kısımda ise müellif yaşadığı dönemde insanların ortaya attıkları, Allah'ın kitabında bir aslı bulunmayan ve hakkında Selef-i Sâlihîn'den bir eser gelmeyen birçok bidati söz konusu etmiştir.

---

[1] el-Akîdetu'l-Isfehâniyye, s. 31.

Bismillâhirrahmânirrahîm

Şüphesiz hamd Allah'a mahsustur. O'na hamd eder, O'ndan yardım ister, O'ndan bağışlanma dileriz. Nefislerimizin şerrinden ve amellerimizin kötüsünden Allah'a sığınırız. Allah'ın hidâyet ettiğini saptıracak, O'nun saptırdığını hidâyete iletecek yoktur. Şehâdet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur. Tektir ve ortağı yoktur. Yine şehâdet ederim ki Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)* O'nun kulu ve resûlüdür.

Bundan sonra; Bu, hicrî üç yüz seksen yedi senesinde vefât etmiş olan Ebû Abdullah Ubeydullah b. Batta el-Ukberî *(rahimehullah)*'ın "eş-Şerhu ve'l İbânetu alâ Usûli's Sünneti ve'd Diyâneti ve Mücânebeti'l Muhâlifîne ve Mübâyeneti Ehli'l Ehvâi'l Mârikîn" (Sünnet'in ve Dînin Asılları, Hakka Muhâlif Olanlardan Uzaklaşma, Dinden Sıyrılıp Çıkan Hevâ Ehlinden Ayrılma Üzerine Açıklama ve Beyân) kitabıdır. Bu kitap, Ehli Sünnet'in; sünnet, itikad, ibâdetler ve edepler konularında kaleme alınmış muhtasar kitaplarından biridir.

Bu kitap ilim ehlinin birçoğu tarafından "el-İbânetu's Suğrâ" (Küçük İbâne) olarak bilinmektedir. Böyle denmesinin sebebi onun İbn Batta'nın diğer bir kitabı olan "el-İbânetu an Şerîati'l Firkati'n Nâciyeti ve Mücânebeti'l Firaki'l Mezmûme" (Kurtulan Fırkanın Yolunun ve Yerilmiş Fırkalardan Uzaklaşmanın Beyânı) kitabından ayırt edilmesidir. Bu kitap da ilim ehli arasında "el-İbânetu'l Kubrâ" (Büyük İbâne) olarak bilinir.

Muhtasar hâldeki "el-İbânetu's Suğrâ" kitabı müellifin "el-İbânetu'l Kubrâ" kitabının yerini tutmaz. Görünen o ki "el-İbânetu's Suğrâ" kitabı bazılarının zannettiği gibi "el-İbânetu'l Kubrâ"nın muhtasarı değildir. Zira müellif buna işâret etmemiştir. Aksine "el-İbânetu's Suğrâ"da olup da elimizdeki "el-İbânetu'l Kubrâ"da bulunmayan birçok hadis, eser ve mühim mesele vardır.

(Ebû Hâmid devam ederek) şöyle dedi: Nasr b. el-Ferac el-Bezzâr'ı şöyle derken işittim: 'Ebû Abdullah b. Batta'nın yanına girdim. Çok sıcak bir günde oruç tutuyordu. Bu sebeple onu göğsünü yıkanmış tuğlalara dayadığını, bu şekilde serinlemeye çalıştığını gördüm.'"

İbn Batta şu zatlardan ilim ve hadis işitmiştir: Ebû Bekr Ahmed el-Katî'î (v. 368), Ebu'l Fadl Ca'fer el-Kâfilânî (v. 325), Irak'taki Hanbelîler'in şeyhi Ebû Bekr Ahmed b. Süleymân en-Neccâd (v. 334), Ebû Bekr el-İsmâîlî en-Neysâbûrî eş-Şâfiî (v. 324), Ebu'l Kâsım el-Beğavî (v. 317), Ebû Bekr el-Bâğendî (v. 312), Ebû Bekr el-Âcurrî (v. 360), İbn Sâid (v. 318), İbn Mahled (v. 331), el-Hallâl'ın kölesi Ebû Bekr Abdulazîz (v. 363)

Talebelerine gelince ilim ehlinden birçok kimse ondan ilim almıştır. Bunların arasında şu zatlar da vardır: İbn Şihâb el-Ukberî (v. 328), Ebû Hafs el-Ukberî (v. 387), er-Rûşenânî olarak bilinen Ebû Bekr ez-Zâhid (v. 411), Ebû İshâk el-Bermekî (v. 361), es-Sûsencirdî olarak bilinen Ahmed b. Abdullah b. el-Hadır, Ebû Abdullah b. Hâmid el-Bağdâdî ve daha niceleri...

İbn Batta'nın ilmî eserlerine gelirsek es-Sem'ânî "O Hanbelîler'in fakihlerindendi. Faydalı kitaplar telif etmişti" demiştir. İbn Kesîr ise "Onun çeşitli ilim dallarında çok sayıda kitabı vardır" demiştir.

Onun eseri olarak zikredilenlerin arasında şunlar vardır: el-İbânetu'l Kebîra, el-İbânetu's Sağîra, es-Sünen, el-Menâsik, el-İmâmu Dâmin, el-İnkâru alâ men Kassara bi-Kutubi's Suhufi'l Ûlâ, el-İnkâru alâ men ehaze'l Kur'âne mine'l Mushaf (Kur'ân'ı Mushaftan Öğrenene Reddiye), en-Nehyu an Salâti'n Nâfileti ba'de'l Asri ve ba'de'l Fecr (İkindiden ve Sabahtan Sonra Nâfile Namaz Kılmaktan Sakındırma), Tahrîmu'n Nemîme (Koğuculuğun Haramlığı), Salâtu'l Cemâa (Cemaatle Namaz), Men'u'l Hurûci ba'de'l Ezâni ve'l İkâmeti li-ğayri Hâce (Namazdan ve Kâmetten Sonra İhtiyaç Olması Durumu Hâricinde Mescitten Çıkmaktan Sakındırma), Îcâbu's Sadâki bi'l Halve (Halvetle Birlikte Mehrin Vâcip Oluşu), Fadlu'l Mü'min (Müminin Fazîleti), er-Reddu alâ men kâle't Talâku's Selâsu lâyeka' (Üç Talak Vâki' Olmaz Diyenlere Reddiye), es-Salâtu'n Nâfiletu fi-Şehri Ramadâne ba'de'l Mektûbe (Ramazan Ayında Farz Namazdan Sonra Nâfile Namaz), Zemmu'l Buhl (Cimriliğin Yergisi), Tahrîmu'l Hamr (Şarabın Haramlığı), Zemmu'l Ğinâi ve'l İstimâ'i ileyh (Müziğin ve Ona Kulak Vermenin Kınanması), et-

Teferrüdü ve'l Uzle (Yalnız Kalma ve İnsanlardan Uzaklaşma), İbtâlu'l Hiyel (Hîlelerin Geçersizliği), Ahkâmu'n Nisâ (Kadınlara Dâir Hükümler), Tahrîmu'n Nebîz (Nebîzin Haramlığı), Tahrîmu Hurmeti'l İslâm, Cevâbâtu Mesâili'bni Şâkilâ (İbn Şâkilâ'nın Sorularının Cevapları), el-Hammâm (Hamam), Cevâzu'ttihâzi's Sâkiyeti fî Rahbeti'l Mescid, er-Reddu alâ men fe'ale nidâe'l Emri ba'de'l Ezân, et-Turukât, Mes'eletu Feshi'l Hacci ile'l Umra (Hacc'ın Umre'ye Döndürülmesi Meselesi)... Onun eserlerinin yüzden fazla olduğu söylenmiştir.

Akîdesine gelince o sünnet ehli, itikâdı sahih, selefe hürmet eden, onların izinden giden bir kimseydi. Nitekim bu onun sünnet ve itikad konularında kaleme aldığı eserlerinde görülmektedir. Zehebî onun hakkında "O sünnette imamdı" demiştir.

İlim ehlinin onun hakkındaki sözlerine gelince:

El-Atîkî "Duâsına icâbet edilen sâlih bir şeyh idi" demiştir.

Ez-Zehebî "İbn Batta, imam, önder, âbid, fakih, muhaddis, Irak'ın şeyhi..." demiştir. Yine o "İbn Batta imamların büyüklerindendi; zâhid, fakih, sünnet ve ittiba ehli bir kimseydi" demiştir.

Ebu'l Feth el-Kavvâs şöyle demiştir: "Ebû Saîd el-İsmâîlî'ye İbn Batta'dan, onun ilminden ve zühdünden bahsettim. Bunun üzerine ona yolculuk etti. Geri döndüğü zaman da 'O anlatılamaz' dedi."

Es-Sem'ânî "O Hanbelîler'in fakihlerindendi, faydalı eserler kaleme almıştı" demiştir.

İbn Batta; imamlığına, büyüklüğüne, zühdüne, verasına ve dindarlığına rağmen rivâyeti, hıfzı ve güvenilirliği hususunda eleştirilerden kurtulamamıştır. Rivâyeti hususunda zayıf olmakla, bazı vehimlere sahip olmak ile hatta kasıtlı olarak semââtı (işitmeleri) ortadan kaldırmakla ve değiştirmekle itham edilmiştir. Bu suçlamaları ilk olarak zikreden, yayan ve revaç bulmasını sağlayan kişi el-Hatîb el-Bağdâdî'dir. O bu suçlamalara "Târîhu Bağdâd" isimli kitabının İbn Batta'nın hâltercemesi bölümünde yer vermiştir. Fakat İbnu'l Cevzî "el-Muntazam" isimli kitabında el-Hatîb el-Bağdâdî'yi hedef almış ve onun İbn Batta hakkında söylediği her şeyi reddetmiştir. Hatta o el-Hatîb'in ithamları karşısında İbn Batta'yı savunmak için "el-

İntisâru li'bni Batta" (İbn Batta'ya Destek) ismini verdiği müstakil bir kitap kaleme almıştır.

Bu meseleyi el-Muallimî de "et-Tenkîl"de (1/340-347) ele almış, el-Hatîb'in söylediklerini adâlet ve insâf ile eleştiri süzgecinden geçirmiştir. O bütün bunların eleştirisini yapmış, buna ilâve olarak İbn Batta'nın "el-İbânetu'l Kubrâ" kitabının Kader bölümünün tahkîkini yapmıştır. Bütün şüpheleri ele almış ve bunlara ilmî reddiyeler vermiştir.

Bu kadar işâret bana yeter. Daha fazla ayrıntıyı öğrenmek isteyen bu üçünün yazdıklarına müracaat edebilir. Oralarda yeterli gelecek malumât vardır.

[İbn Batta'nın el-Umeyr'in tahkîk ettiği "Kitâbu'l Hiyel" kitabının mukaddimesinden alınmıştır.]

İbn Batta hicrî üç yüz seksen yedi yılında seksen üç yaşında vefat etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Kaynaklar:

Tabakâtu'l Hanâbile (3/206),

Târîhu Bağdâd (10/371),

Siyeru A'lâmi'n Nubelâ (16/529),

ez-Zehebî'nin "el-İber"i (3/35),

el-Mîzân (3/133),

el-Bidâyetu ve'n Nihâye (11/343),

eş-Şuzurât (3/122),

es-Sem'ânî'nin "el-Ensâb"ı (2/243),

el-Muntazam (14/390),

el-Lübâb (1/160; 2/351),

Lisânu'l Mîzân (4/112)

El Yazması Hakkında

Bu kitaba âit yalnızca bir nüshaya erişebildim ki bu nüsha Şam'daki Zâhiriyye Kütüphânesi'nin korunan eserler bölümünde yer almaktadır. Bu nüsha tam ve anlaşılırdır. İçerisinde birçok semâ barındırmaktadır. Bu ilim ehlinin bu kitaba ne kadar önem verdiklerini gösteren hususlardandır.

Nüsha hicrî altı yüz yılında vefat eden hâfız Abdulğanî el-Makdisî *(rahimehullah)*'ın hattıyla yazılmıştır. Bu hat gâyet okunaklıdır. Nüsha otuz bir yapraktan oluşmaktadır. Her yaprağın iki yüzü vardır. On yedinci sayfadan yirmi ikinci sayfaya kadar her sayfadaki satır sayısı farklılık arz etmektedir. Bazı kelimelerde çok az siliklik bulunmaktadır.

Nâsih, nüshanın başına kitabın ismini yani "eş-Şerhu ve'l İbânetu alâ Usûli's Sünneti ve'd Diyâneti ve Mücânebeti'l Muhâlifine ve Mübâyeneti Ehli'l Ehvâi'l Mârikîn" yazmıştır. Bununla birlikte o bu ismi kitabın sonunda kısaltmış ve "eş-Şerhu ve'l İbânetu alâ Usûli's Sünneti ve'd Diyâne kitabı tamama erdi" demiştir.

Kitap müteahhirînden birçoğunun nezdinde "el-İbânetu's Suğrâ" olarak meşhur olmuştur. Nitekim Kadı Ebû Ya'lâ, İbn Teymiyye, ez-Zehebi, İbn Bedrân ve başkaları da bu ismi zikretmiştir.

Kitabın, el yazmasının başında yazılı olan senedi şu şekildedir: "Ebû Alî el-Hasen b. Şihâb b. el-Hasen b. Alî b. Şihâb el-Ukberî'nin ondan rivâyeti, Nasr el-Ukberî'nin yeğeni olarak bilinen Ebu'l Hasen Alî b. Ahmed b. el-Ferac'ın ondan rivâyeti, Ebû Tâhir Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Abdullah b. el-Habîb er-Rahbî'nin rivâyeti, Ebû Ğâlib el-Mubârek b. Abdulvehhâb b. Muhammed b. Mansûr el-Kazzâz'ın rivâyeti, Şeyh İmam Ebu'l Abbâs Ahmed b. el-Huseyn b. Muhammed İbn Ahmed el-Irâkî'nin -ki o bunu bütün müslümanlara vakfetmiştir- değerli fakîh Abdulğanî b. Abdulvâhid b. Alî el-Makdisî'nin kitabından -Allah bizi onunla ve diğer ilimler İle ve sünnetlerle faydalandırsın- rivâyeti:

Bize Şeyh İmam Ebu'l Abbâs Ahmed b. Muhammed b. el-Huseyn b. Ahmed el-Irâkî haber verdi, dedi ki: Bize Şeyh Ebû Ğâlib el-Mubârek b.

Abdulvehhâb, b. Muhammed İbn Mansûr el-Kazzâz *(rahimehullah)* haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Tâhir Muhammed b. Ahmed b. Muhammed İbn Abdulvehhâb b. el-Habîb er-Rahbî haber verdi, dedi ki: Bize Nasr el-Ukberî'nin yeğeni olarak bilinen Ebu'l Hasen Alî b. Ahmed İbnu'l Ferac haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Alî el-Hasen İbn Şihâb b. el-Hasen b. Alî b. Şihâb haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Abdullah Ubeydullah İbn Muhammed b. Muhammed b. Hamdân b. Batta haber verdi."

Sonra ince yazıyla bazı isnadlar yazılmıştır. Yine el yazmasının son iki sayfasında birçok semâ yazılmıştır ki bu ilim ehlinin bu kitaba ne kadar önem verdiklerini açık bir şekilde gösteren hususlardandır. Bu nüshanın fotoğrafını çektim ve bakmak isteyenler için kitabın sonuna koydum.

Yine nüshanın arkasında onun hangi yılda nesh edildiği yazılmıştır: "Neshi Çarşamba günü, Safer ayının dördünde, Nebî'nin hicretinden sonra beş yüz elli dokuz yılında sona erdi."

Bismillâhirrahmânirrahîm

Rabbim, Kolaylaştır ve Yardım Et, Hamd Sanadır

Şeyh İmam Ebû Abdullah Ubeydullah b. Muhammed b. Muhammed b. Hamdân b. Batta el-Ukberî *(rahimehullah)* dedi ki:

Üzerimizdeki nimetleri eksiksiz kılan, lütuflarını üzerimizde gösteren, nimetlerinin ve lütuflarının en değerlisini ve en kıymetlisini bizi kendisini bilmeye ve rubûbiyyetini ikrar etmeye hidâyet etmesi, bizi hak dînin takipçilerinden ve doğru akîdenin taraftarlarından kılması eyleyen Allah'a hamd olsun.

Hamd O'na mahsustur. O'na hamd ederiz. Bizi, bizi İslâm'a hidâyet ederek, bize İslâm'ı öğreterek, bizi Sünnet'e yönlendirerek, bize Sünnet'i ilhâm ederek, bize bilmediklerimizi öğreterek lütuflandırdığından dolayı O'nu överiz. Allah'ın üzerimizdeki lütfu çok büyüktür.

Allah'ın salâtı, râzı olunan nebîsi ve seçilmiş resûlü olan Muhammed'in üzerine olsun. Allah onu hüccetini ikâme etmesi, birliğini dile getirmesi, hikmet ve güzel öğütle kendisine çağırması için göndermiştir. Yüce şer'î buyruklardan, tertemiz sünnetlerden ve fazîletli ahlâkî hasletlerden dolayı Allah'a hamd olsun. Allah'ın selâmı Muhammed'in üzerine olsun.

Allah'tan bizi doğru söze ve sâlih amele iletmesini isteriz. O'ndan, şu yükü yüklenmedeki gâyemizi kendisinin vechini aramak, kendisinin rızâsını ve sevgisini öncelemek eylemesini niyâz ederiz. Bu takdirde gayretlerimiz O'nun katında mükâfâtlandırılır ve mükâfâtımız O'nun katında bol olur. Bundan sonra;

Ben Allah'tan hem bizi hem de seni muvaffak kılmasını, tevfikiyle hem bize hem de sana doğruluk kapılarını açmasını, bizi hatalardan korumasını, çürük görüşlerden muhafaza buyurmasını niyâz ediyorum. Şüphesiz O Rahîm'dir, Vedûd'dur ve dilediğini yapandır.

Ben insanlar arasında iyice yaygınlaşan, insanlara hâkim olan ve insanların güzel görmeye başladıkları pis hevâları, çirkin görüşleri, onların sünnetlerinin tahrif edildiğini, dinlerinin değiştirildiğini, bunun onların

fırkalara ayrılmalarına sebep olduğunu, belâ kapılarını açtığını, kalplerinin körlüğüne neden olduğunu, birliklerini bozduğunu, cemaatlerini dağıttığını, böylece Kitab'ı arkalarına attıklarını, kendilerine Rablerinden ilmin gelmesinden sonra câhilleri ve sapıkları işleri hususunda rabler edindiklerini, iddia ettikleri hususları savunmak için tartışmalara girdiklerini, bunlar hakkında zanlar ile kesin şehâdetlerde bulunduklarını, benimsedikleri inancı desteklemek için iftiraları delil getirdiklerini, hakkında kendilerinin lehine Kitap'tan bir delil ya da icmadan bir hüccet olmayan hususlarda dinlerini câhillere bağladıklarını gördüm. Allah'a yemin ederim ki şeytanların mülhid kardeşlerinin ağızlarına attığı sonradan ortaya atılmış bidatlerin ve uydurulmuş sözlerin arasındaki sapıkça sözlerin ve süslü ama içi boş söylemlerin birçoğu akıllara karışık gelen bidatler ve göğüsleri karıştıran fitnelerdir. Allah'ın ilim ile koruduğu, sabitkademlik ve selim akıl ile desteklediği kimse hâricinde ne bir beşer bunların karşısında durabilmekte, ne bir ayak bunların karışıklığı karşısında sâbit kalabilmektedir. İşte ben bunları görünce bu kitapta din önderlerinden ve müslümanların ileri gelenlerinden işittiklerimizin bir kısmını, onlardan naklettiklerimiz arasından bazı cümleleri bir araya getirdim ki onlar da bunları bize Âlemlerin Rabbi'nin Resûlü'nden aktarmışlardır. Âlemlerin Rabbi'nin Resûlü kendisini takip eden müminleri bunlara teşvik etmiş, onlara bunları; sünnetine yapışmalarını, yolundan gitmelerini, rehberliğine uymalarını ve izini takip etmelerini emretmiştir.

Bu hususların en başında cemaatten ayrılmaktan sakındırma, ayrı olmaktan korkutma, Allah *(azze ve celle)*'nin Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e emretmiş olduğu cemaatten ayrılmama; haktan sapanlardan, fırkalaşanlardan ve rezillik içerisinde bulunanlardan uzaklaşma konularını, Ehli Sünnet'in değişmez kâidesi olan; kendilerinin akitlerine muhâlefet eden, ahitlerini bozan, dinlerine saldıran ve cemaatlerini bölmeye çalışan kimselerden ayrılmayı ve uzak durmayı ele aldım.

Bunun arkasından imamların icmasıyla, ümmetin ittifâkıyla ve ehli milletin mutâbakatıyla Sünnet'i açıkladım. Bu baptan olmak üzere müslümanların bilmeme lüksü olmayan, Allah tebâreke'nin kendisini zâyi eden kimseyi mazur görmeyeceği, kendisine muhâlefet eden, kendisine ta'n eden; din ile alay ettiği için delili çürüyen, müslümanların imamlarını kına-

dığı için ayağı kayan, Mustafâ'nın ve doğruya iletilmiş râşid kimselerin sünnetine muhâlefet ettiği için hidâyete karşı kör olan kimseye bakmayacağı hususları bir araya getirdim.

Allah'ın salâtı nebîsinin, onun tertemiz âilesinin, seçilmiş ashâbının, müminlerin anneleri olan eşlerinin, onlara güzellikle uyanların, öncekilerden ve sonrakilerden kıyâmet gününe kadar onlara uyanların üzerine olsun. Ancak Allah'tan yardım isteriz.

1. Sünnet'e Yapışmanın Gerekliliği ve Bidâtlerin Zemmi Hususundaki Eserlerin Zikri

Sonra -ey kardeşim, Allah seni bu kitabımı kabulle karşılamaya ve onunla amel etmeye muvaffak kılsın- bu kitabımda isnadlarını terk ettiğim metinlere yer verdim. Kısa olmasını istediğimden ve uzun olmasından kaçındığımdan dolayı böyle yaptım ki onu okuyan kimseye kolay gelsin, onu dinleyen ve belleyen kimse sıkılmasın. Bizi başarıya ulaştıracak ve elimizden tutacak olan Allah'tır. O bize yeter, O ne güzel vekildir.

١ – مَا أَمَرَ اللهُ عَزَّ وجَلَّ بِهِ وَذَكَرَهُ فِي كِتَابِهِ مِنْ لُزُومِ الْجَمَاعَةِ والنَّهِي عَنْ الفُرْقَةِ فقَال عَزَّ و جَلَّ: ﴿وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا﴾ [آل عِمرَان، ١٠٣] ثُمَّ تهدَّدَ بِالْوَعيدِ مَنْ فَارَقَ جمَاعَةَ الْمُسْلِمِينَ فَقَالَ: ﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ [آل عِمرَان، ١٠٥] فأمَرَ اللهُ تَبَارَكَ وتَعَالَى بِالْاِجْتِمَاع عَلَى دِينِهِ وطَاعَتِهِ وقَالَ: ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ ﴾ [البينة، ٥] وَقَالَ تَعَالَى:﴿ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُوصٌ﴾ [الصف، ٤]

1- Yukarıda söz konusu ettiğimiz hususlardan ilk zikredeceğimiz şey Allah *(azze ve celle)*'nin kitabında emrettiği cemaatten[2] ayrılmamak ve fırkala-

---

[2] Tirmizî *(rahimehullah)* "es-Sünen"de (4/466) şöyle demiştir: İlim ehlinin nezdinde cemaat; fıkıh, ilim ve hadis ehli demektir..."

Berbehârî *(rahimehullah)* da "Şerhu's Sünne"de (3) şöyle demiştir: "Cemaatin kendisi üzerine bina edildiği esas Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı-

ra ayrılmaktan sakınma konusudur. Allah *(azze ve celle)* şöyle buyurmuştur: *"Allah'ın ipine hep beraber sarılın ve fırkalara ayrılmayın." (Âli İmrân, 103)* Sonra O, müslümanların cemaatinden ayrılanları tehdit etmiş ve şöyle buyurmuştur: *"Kendilerine açık deliller geldikten sonra fırkalara ayrılıp ayrılığa düşenler gibi olmayın. Onlar için büyük bir azap vardır." (Âli İmrân, 105)* Görüldüğü gibi Allah tebâreke ve teâlâ dîni ve taati üzerinde birleşmeyi emretmektedir. Yine O *(azze ve celle)* şöyle buyurmuştur: *"Hâlbuki onlara ancak dîni O'na has kılarak ve hanifler olarak Allah'a ibâdet etmeleri, namazı kılmaları ve zekâtı vermeleri emredilmiş idi. İşte dosdoğru din budur." (Beyyine, 5)*

Yine Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Şüphesiz Allah kendi yolunda kenetlenmiş bir bina gibi saf hâlinde savaşanları sever." (Saff, 4)*[3]

---

dır. Allah onların hepsine rahmet etsin. İşte onlar sünnet ve cemaat ehlidir. (İlmi) onlardan almayan kimse sapıtır ve bidatin içine düşer. Her bidat dalâlettir. Dalâlet ve ehli ise ateştedir.

Yine "el-Bâisu alâ İnkâri'l Bida'" (Bidatlere Karşı Çıkmaya Sevk Eden) isimli kitapta (s. 91) şunlar geçmektedir: "Cemaatten ayrılmamanın emredildiği yerlerde bununla kastedilen şey haktan ayrılmamak ve hakka uymaktır. İsterse hakka tutunanlar azınlıkta, hakka muhâlefet edenler çoğunlukta olsun. Çünkü hak, Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ve ashâbı *(radıyallahu anhum)*'un zamanındaki ilk cemaatin üzerinde bulunduğu şeydir. Ondan sonra gelen bidat ehlinin çokluğuna bakılmaz. Muâz *(radıyallahu anh)* 'Cemaat tek başına olsan da hakka muvâfık olan şeydir' demiştir. Nuaym b. Hammâd da (bunu açıklarken) 'Yani cemaat bozulduğu zaman sen tek başına olsan da cemaatin cemaat bozulmadan önce üzerinde bulunduğu şeye bak, zira o zaman cemaat sensin' demiştir."

Yine "el-Hılye"de (9/238) şunlar geçmektedir: "İshâk b. Râhûye dedi ki: 'Câhillere "Sevâd-ı A'zam kimdir?" diye sorsan "İnsanların cemaatidir" diye cevap verirler. Bilmezler ki cemaat Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in eserine ve yoluna yapışan âlimdir. Kim onunla beraberse ve onu takip ediyorsa cemaat odur. Kim de bu hususlarda ona muhâlefet ediyorsa cemaati terk etmiştir.'"

[3] Musannif *(rahimehullah)* "el-İbânetu'l Kubrâ" kitabında "Tenzilin Muhkem Âyetleri Arasından Kitab'ın Açık Bir Şekilde Cemaatten Ayrılmamayı Emreden ve Fırkalaşmaktan Sakındıran Buyrukları Bâbı" isminde bir bâb ve Sünnet'te vârid olup bunu emreden buyruklar hakkında başka bir bâb açmıştır.

3- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kendisinin gerisinde kalan üç kimse hakkında Allah *(azze ve celle)* onların tevbelerinin kabul edildiğini indirene kadar onları terk etmeyi ve onlardan ayrı durmayı emretmiştir. Onlara hanımlarından ayrı durmalarını emretmiştir.[6]

٤ -قال رسولُ اللَّه (صلى الله عليه وسلم): إِنَّ أَوَّلَ مَا دخَلَ النَّقْصُ عَلَى بَنِي إِسْرائيلَ أَنَّه كَانَ الرَّجُلُ يَلْقَى الرَّجُلَ فَيَقُولُ: يَا هَذَا، اتَّقِ اللَّه وَدَعْ مَا تَصْنَعُ، فَإِنَّهُ لا يَحِلُّ لَكَ، ثُم يَلْقَاهُ مِن الْغَدِ وَهُو عَلَى حالِهِ، فَلا يَمْنَعُه ذلِك أَنْ يكُونَ أَكِيلَهُ وشَرِيبَهُ وَقَعِيدَهُ، فَلَمَّا فَعَلُوا ذَلِكَ ضَرَبَ

---

[6] Geriye bırakılan üç kişinin kıssasını Buhârî (4418) ve Müslim (7116) rivâyet etmiştir. Ebû Dâvûd da bu kıssayı "Kitâbu's Sünne"de "Hevâ Ehlinden Uzak Durma ve Onlara Buğz Etme Bâbı"nda (4600) rivâyet etmiştir.

Beğavî *(rahimehullah)* "Şerhu's Sünne"de (1/226) şöyle demiştir: "Burada bidat ehlinin her zaman terk edilmesi gerektiğinin delili vardır. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kendisiyle beraber gazâya çıkmayıp geride kaldıkları zaman Ka'b'ın ve arkadaşlarının münâfık olabileceğinden endişelenmiştir. Allah *(Azze ve Celle)* tevbelerinin kabul edildiğini indirene kadar ve kendisi onların suçsuzluğunu öğrenene kadar onlardan uzak durulmasını emretmiştir. Sahâbe, Tâbiîn, onların tâkipçileri ve sünnet âlimleri de bu yol üzerinde, bidat ehline düşmanlık gösterilmesi ve onlardan uzak durulması gerektiği üzerinde görüş birliği ederek yürümüşlerdir."

Âcurrî *(rahimehullah)* da "eş-Şerîa"da (5/2541) benzerini söylemiştir. Derim ki: Kişiye üç günden fazla küs durmaktan sakındıran eserlerdeki maksat ondan dünya ile ilgili meselelerden dolayı üç günden fazla uzak durmanın yasak oluşudur.

İbn Receb "Câmi'u'l Ulûmî ve'l Hikem"de (2/269) kişiye üç günden fazla küs durmayı yasaklayan hadisleri zikrettikten sonra şunları söylemiştir: "Bütün bunlar dünyevî meselelerden dolayı ilişkiyi kesme bağlamındadır. Din için ise üç günden fazla küsmek câizdir. İmam Ahmed bunu açıkça ifâde etmiş, delil olarak da geride bırakılan üç kişinin kıssasını getirmiştir. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in onların münâfık olduğundan endişelendiği için onlardan uzak durulmasını emretmiştir."

Beğavî'nin buna benzer bir sözü altıncı eserin dipnotunda gelecektir.

٢- ومَا أمَرَ بِهِ المؤمِنِينَ مِن مُبَاينةِ مَن خَالَفَ عَقدَهُمْ ونكثَ عَهْدَهُمْ وَطَعَنَ فِي دِينِهِم مِن مُجَانبَتِهِم وَترْكِ مُجالستِهِمْ والْاستماعِ لأخطائِهِم وخِطَابِهِم. فَقالَ تَبارَكَ وتَعَالَى:

﴿وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ إِنَّكُمْ إِذًا مِثْلُهُمْ إِنَّ اللَّهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا﴾ [النساء، ١٤٠]

2- (İkinci olarak) O'nun müminlere emrettiği; kendi akitlerine muhâlefet eden, ahitlerini bozan ve dinlerine saldıran kimselerden ayrılmayı söz konusu edeceğiz. Onlardan uzak durmaktan, onlarla birlikte oturmamaktan, onların hatalarına ve konuşmalarına kulak vermemekten bahsedeceğiz.[4] Allah tebâreke ve teâlâ şöyle buyurmuştur:

> *"Hâlbuki O, kitapta size şunu indirmişti: Allah'ın âyetlerinin inkâr edildiğini ve onlarla alay edildiğini işittiğiniz zaman başka bir söze dalana kadar onlarla birlikte oturmayın. Sonra siz de onlar gibi olursunuz. Şüphesiz Allah münâfıkları ve kâfirleri cehennemde bir araya getirecektir." (Nisâ, 140)*[5]

٣- وأمَرَ رَسُولُ الله (صلى الله عليه وسلم) فِي الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ تُخُلِّفُوا عَنْهُ: بِهِجْرَانِهِمْ وَمُبَايِنَتِهِم وأَمَرَهُم أن يَعْتَزِلُوا نِسَاءَهُم حَتَّى أنزلَ اللهُ عَزَّ و جَلَّ تَوبَتَهُم

---

[4] İbn Batta *(rahimehullah)* "el-İbânetu'l Kubrâ" kitabında (1/261) şöyle demiştir: "Kardeşlerim! Bilin ki ben birçok topluluğu sünnetin ve cemaatin dışına çıkaran ve onları bidate ve çirkinliklere mahkûm eden sebep üzerinde düşündüm. Bunun iki şeyden kaynaklandığını gördüm: Bunlardan biri derinlemesine araştırmak, incelemek; kişiyi ilgilendirmeyen, akıllı kimseye bilmemesinin zararı olmayan ve mümine anlamasının faydası dokunmayan konularda çokça soru sormaktır. İkincisi ise fitnesinden emin olunmayan ve birlikteliği kalpleri ifsâd eden kimseyle beraber oturmaktır." Derim ki: Musannifin bu kitabın ilk kısmında aktaracağı eserler bu iki hususun etrafında dönüp dolaşmaktadır.

[5] Taberî *(rahimehullah)* bunun tefsîrinde (5/330) şöyle demiştir: "Bu âyet; bidatçiler olsun, fâsıklar olsun, her türlü bâtıl ehliyle onlar bâtıllarına dalmış oldukları zaman oturmanın yasak olduğuna açıkça delâlet etmektedir."

إِذَا اسْتَقَوْا مِنَ الماءِ مَرُّوا عَلَى مَنْ فَوْقَهُمْ، فَقَالُوا: لَوْ أَنَّا خَرَقْنَا في نَصيبِنا خَرْقًا وَلَمْ نُؤْذِ مَنْ فَوْقَنَا. فَإِنْ تَرَكُوهُمْ وَمَا أَرادُوا هَلكُوا جَمِيعًا، وإِنْ أَخَذُوا عَلَى أَيْدِيهِم نَجَوْا ونَجَوْا جَمِيعًا»

5- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:

"Allah'ın sınırlarına riâyet eden kimse ile bunlar hakkında gevşeklik gösteren kimsenin misâli şu topluluğun misâline benzer: Onlar bir gemide iken aralarında kura çekmişlerdir. Bunun sonucunda bazıları geminin altına düşmüş, bazıları da üstüne düşmüştür. Geminin altında bulunanlar yukarı çıkarlar, su içerler, geminin üstündekilerin üzerine su dökerek onları rahatsız ederler. Sonra (üsttekiler) 'Bizim yanımızdan geçip bizi rahatsız etmenize izin vermeyeceğiz' derler. Geminin altında bulunanlar da 'Bize engel olursanız biz de gemiyi altından deleriz ve o şekilde su içeriz' diye cevap verirler. Eğer onların ellerini tutup onlara engel olurlarsa hep birlikte kurtulurlar. Onları bırakırlarsa hep birlikte helâk olurlar."[8]

٦- وَ قَال النبيُّ (صلى الله عليه وسلم) «افْتَرَقَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ عَلَى ثِنْتَينِ وسَبْعِينَ فِرْقَةٍ وستفتَرِقُ أُمَّتِي عَلَى ثَلاَثٍ وسَبْعِينَ فِرْقَةً: فِرْقَةٌ نَاجِيَةٌ وَثِنْتَينِ وَسَبْعِينَ في النَارِ»

6- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "İsrâîloğulları yetmiş iki fırkaya ayrıldı. Benim ümmetim de yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır. Bir fırka kurtulan fırkadır. Yetmiş ikisi ise ateştedir."[9]

---

[8] Buhârî (2493) en-Nu'mân b. Beşîr *(radıyallahu anh)*'tan farklı lafızlarla rivâyet etmiştir.

[9] İbn Batta "el-İbâne"de (266-276) birçok tarikle birçok sahâbîden *(radıyallahu anhum)* rivâyet etmiştir. Bu sahih bir hadistir. Bunun tahricini İbnu'l Bennâ'nın "er-Reddu ale'l Mübtedi'a"sındaki talikimde (15) yaptım. Cûzcânî "el-Ebâtîlu ve'l Menâkîr"de (1/302) şöyle demiştir: "Azîz, hasen ve meşhûr bir hadistir. Râvilerinin tamamı sika ve sebt kimselerdir. Sanki onlar birer dolunaydır." Irâkî de "İsnadları ceyyiddir" demiştir.

Âcurrî *(rahimehullah)* da "eş-Şerîa"da (1/302) şöyle demiştir: "Sonra O'na 'Kurtulan hangisidir?' diye soruldu. O da bir hadiste *'Benim ashâbımla birlikte üze-*

٧- وقال (صلى الله عليه وسلم): «عليكُم بسُنتَي وسُنةً الُخلفاءِ الرَّاشدين مِن بعدي؛ عَضُّوا عليها بالنوَّاجِذِ»

7- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Siz sünnetime ve benden sonraki râşid halîfelerin sünnetine sarılın. Bunlara azı dişlerinizle ısırırcasına yapışın."[10]

٨- وقال (صلى الله عليه وسلم) : «لقد جِئتُكُم بها بيضاءَ نقِيَّةً؛ فلا تختَلِفوا بَعدِي»

8- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Gerçekten ben onu size bembeyaz ve tertemiz bir şekilde getirdim. Artık benden sonra ayrılığa düşmeyin."[11]

---

rinde bulunduğum şey', bir hadiste *'Büyük Karaltı'*, bir hadiste de *'Biri cennettedir, o da cemaattir'* diye cevap verdi. Ben (yani Âcurrî) derim ki: Bunların manası birdir inşâallahu teâlâ."

Beğavî "Şerhu's Sünne"de (1/224) şöyle demiştir: "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu ümmetin fırkalara ayrılacağını, onların arasında hevâların ve bidatlerin ortaya çıkacağını haber vermiş, kendisinin sünnetine ve ashâbının sünnetine uyanların kurtulacağına hükmetmiştir. Şu hâlde müslüman kimsenin üzerine düşen, herhangi bir hevâ ya da bidat ile alâkası olan veya sünnetlerden birini hafife alan bir kimseyi gördüğü zaman ondan uzaklaşmak, ondan teberrî etmek, onun hem dirisini hem de ölüsünü terk etmek, karşılaştığı zaman ona selâm vermemek, selâm verdiği zaman ona karşılık vermemektir. Tâ ki bidatini terk edip hakka rücû edinceye kadar... Üç günden fazla küs durmanın yasaklığı iki adamın arasında bazı arkadaşlık haklarının yerine getirilmemesi sebebiyle ortaya çıkan meseleler hakkındadır. Bu (yasak), din (ile ilgili meselelerden dolayı küsme) hakkında değildir. Hevâ ve bidat ehline tevbe edinceye kadar küs durulur."

Ayrıca "el-İbânetu'l Kubrâ"ya (1/244) "Ümmetlerin fırkalara ayrılmasının, dinlerinin, bu ümmetin kaç fırkaya ayrılacağının ve Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in bize buna dâir haberlerinin zikri bâbı"na bakabilirsin.

[10] Ahmed (17142), Ebû Dâvûd (4607) ve "hasen-sahih" diyerek Tirmizî (2676) rivâyet etmiştir.

٩- وقال (صلى الله عليه وسلم): «قد تَرَكتُكُم على الواضِحَةِ؛ فلا تذهَبُو ايمِيناً، ولاشِمَالًا»

9- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Sizi apaçık bir yol üzerinde bıraktım. Artık sağa sola gitmeyin."[12]

١٠- وقال (صلى الله عليه وسلم): «إنَّ اللهَ ليُدخِلُ العبدَ الجنَّةَ بالسُّنَّةِ يتمسَّكُ بها»

---

[11] Ahmed (15156), "es-Sünne"de İbn Ebî Âsım (50) ve başkaları Câbir *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmişlerdir ki Ömer b. el-Hattâb Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e kitap ehline mensup birinden aldığı bir kitabı getirdi ve onu Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e okudu. Bunun üzerine Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* öfkelendi ve şöyle buyurdu: "Onun üzerine mi düşeceksiniz ey Hattâb'ın oğlu! Nefsim elinde olana yemin ederim ki ben onu size bembeyaz ve tertemiz bir şekilde getirdim."

Hadisin birçok tarîki vardır. Bu tariklerin toplamı kıssanın aslının bulunduğuna delâlet etmektedir. "Fethu'l Bârî"ye (13/252) bakılabilir. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in "Gerçekten onu size bembeyaz ve tertemiz bir şekilde getirdim" buyruğunun Ebu'd Derdâ *(radıyallahu anh)*'tan ve el-Irbâd b. Sâriye *(radıyallahu anh)*'tan gelen şâhidleri vardır. İbn Ebî Âsım'ın "es-Sünne"sindeki (1/66) "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in 'Sizi âdetâ bembeyaz bir yol üzerinde bıraktım' buyruğunun zikri bâbı"na bakabilirsin. Bu hadisteki "Artık benden sonra ayrılığa düşmeyin" ziyâdesine gelince bunu tahriç edene vâkıf olamadım. Allah en doğrusunu bilir.

[12] Mâlik "el-Muvatta"da (2383) benzerini Ömer *(radıyallahu anh)*'tan mevkûf olarak rivâyet etmiştir. Lafzı şu şekildedir: "(Ömer) hutbede dedi ki: 'Ey insanlar! Sizin için bazı sünnetler konulmuş, size bazı farizalar farz kılınmıştır. Apaçık bir yol üzerinde bırakıldınız. Ancak insanları sağa sola saptırmanız ayrı... ' Bunu söylerken elinin birini diğerine vurdu..."

İbn Abdilberr "el-İstizkâr"da (7/488) "Bu isnâdı sahih bir hadistir" demiştir.

İbn Mâce'de (5) Ebu'd Derdâ *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet edildiğine göre o şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Allah'a yemin ederim ki sizi âdetâ gecesiyle gündüzü bir olan bembeyaz bir yolda bıraktım."

Buhârî de "Sahîh"inde (7282) Huzeyfe *(radıyallahu anh)*'tan onun şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Ey kârîler topluluğu! İstikâmet üzere olun. O zaman çok öne geçersiniz. Sağa sola meylederseniz de iyice sapıtırsınız.

10- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz Allah kulu yapıştığı sünnet sebebiyle cennete sokar."[13]

١١- وقال (صلى الله عليه وسلم): «والله لو أنَّ موسى وعيسى حيَّانِ؛ لماَ حَلَّ لَهمَا أن يتَّبعاني إلَّا أن يتَّبعاني»

11- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Vallahi Mûsâ ve Îsâ hayatta olsalardı bana uymalarından başkası onlara helâl olmazdı."[14]

١٢- وخرجَ (صلى الله عليه وسلم) وهُم يَتنازَعُونَ في القدرِ، فقال: «أبهذا أُمِرتُم؟! أوَ ليسَ عن هذا نُهِيتُم؟! إنَّما هلكَ مَن كانَ قبلَكُم بتماريهم في دِينِهِم»

12- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* dışarı çıkmıştı. O sırada insanlar kader hakkında tartışıyorlardı. Bunun üzerine buyurdu ki: "Size bu mu emredildi! Size bu yasaklanmadı mı? Sizden öncekiler ancak dinleri hakkında tartışmalarından dolayı helâk oldular."[15]

---

[13] İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (218) Abdulmelik b. Müslim el-Lahmî'den rivâyet etmiştir. Bu ona Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den ulaşmıştır. Dârekutnî de "Etrâfu'l Ğarâibi ve'l Efrâd"da (6146), Herevî "Zemmu'l Kelâm"da (1496), İbnu'l Cevzî "el-İlelu'l Mütenâhiye"de (313) Âişe *(radıyallahu anha)*'dan rivâyet etmişlerdir. Bu rivâyete göre o şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Kim sünnete tutunursa cennete girer." Dârekutnî bu hadisin zayıf olduğunu söylemiştir. Derim ki: Manası sahihtir. Bunun manasına delâlet eden âyetler ve hadisler çoktur. Bunlardan biri Buhârî'nin (7280) Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet ettiği şu hadistir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Kim bana itaat ederse cennete girer."

[14] Bu lafızla bir yerde bulamadım. Fakat Ahmed (14631) ve başkaları Câbir *(radıyallahu anh)*'tan şunu rivâyet etmiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Eğer Mûsâ aranızda hayatta olsaydı bana tâbî olmasından başkası ona helâl olmazdı." Bu hadis, Câbir b. Abdullah *(radıyallahu anhuma)*'nın 8. maddede zikri geçen hadisinin bir parçasıdır.

[15] İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (537) Ebû Umâme'den, Enes'ten, Vâsile b. el-Eska'dan rivâyet etmiştir.

١٣ - وخرجَ (صلى الله عليه وسلم) يومًا على أصحابهِ وهم يقولون: ألم يقُلِ اللهُ كذا وكذا؟ يردُّ بعضُهم على بعضٍ، فكأنَّما فُقِئَ في وجهِهِ حبُّ الرُّمَّانِ، فقال: «**إنَّما أفسدَ على الأمَمِ هذا، فلا تَضرِبُوا كتابَ الله بعضَه ببعضٍ؛ فإنَّ ذلك يُوقِعُ الشَّكَّ في قُلوبكِم**»

13- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bir gün ashâbının yanına çıkmıştı. Onlar ise "Allah şöyle şöyle buyurmadı mı?" diyorlar, birbirlerine bu şekilde cevap veriyorlardı. Bunun üzerine O sanki yüzünde nar tanesi patlatılmış gibi (kıpkırmızı) oldu ve şöyle buyurdu: "Ümmetleri ancak bu bozdu. Allah'ın kitabının bir kısmını diğerine vurmayın! Zira bu kalplerinize şüphe düşürür."[16]

Bunlar şöyle demişlerdir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yanımıza çıktı. O sırada biz din hususunda bir şey hakkında tartışıyorduk. Bunun üzerine O çok öfkelendi. Daha önce onun gibi öfkelenmemişti. Sonra bizi bundan sakındırdı ve şöyle buyurdu:

"Yapmayın ey Muhammed'in ümmeti! Ateşin sıcaklığını kendinize doğru harekete geçirmeyin!" Sonra şöyle buyurdu: "Size bu mu emredildi? Size bu yaklanmadı mı? Sizden öncekiler sırf bu yüzden helâk olmadı mı?"

Bunun benzeri Abdullah b. Amr *(radıyallahu anhuma)*'dan da rivâyet edilmiştir. Bunu Ahmed (6668, 6845), İbn Mâce (85) ve "el-Kadâu ve'l Kader"de "İsnâdı hasendir" diyerek (355-356) Beyhakî rivâyet etmiştir.

Berbehârî "Şerhu's Sünne"de (67) şöyle demiştir: "Özellikle kader hususunda konuşmak, cidâle girmek ve tartışmak her fırkanın nezdinde yasaklanmıştır. Çünkü kader Allah'ın sırrıdır. Rab *(Azze ve Celle)* nebîleri kader hakkında konuşmaktan sakındırmıştır.

Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de kader hakkında tartışmaktan sakındırmıştır. Âlimler ve vera sahibi kimseler de bunu hoş görmemişler ve kader hakkında cidâle girmekten sakındırmışlardır. Şu hâlde sen her hususta Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in söylediği şeye teslim ol, onu ikrâr et, ona inan ve ona itikad et. Ondan başkasını söyleme."

[16] İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (533, 543, 544, 807) çeşitli lafızlarla rivâyet etmiştir. Bunlardan biri şudur: Ebû Umâme *(radıyallahu anh)*'tan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in yanında Kur'ân'ı

١٤-وقال (صلى الله عليه وسلم): « لا تُجالسُوا أَهلَ القدرِ؛ فإنهم الذين يَخُوضُون في آياتِ الله عزَّ وجلَّ»

14- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Kader ehli ile birlikte oturmayın! Zira onlar Allah (azze ve celle)'nin âyetlerine dalanlardır."[17]

---

müzâkere ettiğimiz esnâda biri bir âyeti çekip almaya, diğeri bir âyeti çekip almaya başladı. Bunun üzerine Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yanımıza çıktı. Yüzüne sirke boca edilmiş gibiydi. Buyurdu ki: "Ey buradakiler! Allah'ın kitabının bir kısmını diğerine vurmayın. Zira bu kalplerinize şüphe düşürür. Bir ümmet kendilerine cidâl verilmedikçe kesinlikle sapmaz."

Bunu ayrıca el-Âcurrî "eş-Şerîa"da (145), et-Taberî "et-Tefsîr"de (25/88), el-Herevî "Zemmu'l Kelâm"da (44) rivâyet etmiştir. Bunu el-Bezzâr da "Keşfu'l Estâr"da (179,180) Ebû Saîd ve Enes *(radıyallahu anhuma)*'dan rivâyet etmiştir. Hadis şevâhidi ve mütabaatı ile birlikte hasendir. Hadis 34. maddede muhtasar olarak gelecektir.

[17] Bu lafızla bir yerde bulamadım. İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (370) Ömer *(radıyallahu anh)*'tan onun şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Kader ehliyle birlikte oturmayın ve onlarla tartışmayın." Hadisi bu lafızla Ahmed (206), Ebû Dâvûd (4710, 4720), "es-Sünne"de Abdullah (816), "eş-Şerîa"da el-Âcurrî (543), "Sahîh"inde İbn Hibbân (79) "el-Muhtâra"da ed-Dıyâ (301) rivâyet etmiştir. İsnâdında Hakîm b. Şerîk el-Huzelî vardır ki ez-Zehebî onun hakkında "el-Mîzân"da (1/586) "İbn Hibbân onun sağlam olduğunu söylemiştir, Ebû Hâtim ise 'Meçhûldür' demiştir" demiştir. Derim ki: Selefin bu hadisin manasıyla aynı doğrultuda olan sözleri mutevâtirdir. Onlardan bazıları: "es-Sünne"de Abdullah'ın (816) ve el-Lâlekâî'nin (1125) İbn Sîrîn'den rivâyet ettiğine göre o şöyle demiştir: "Kader ehli Allah'ın âyetlerine dalanlardan değilse onların (yani Allah'ın âyetlerine dalanların) kim olduğunu bilmiyorum."

Derim ki: Allah *(Azze ve Celle)* şöyle buyurmuştur: *"Âyetlerimize dalanları gördüğün zaman başka bir söze dalana kadar onlardan yüz çevir..." (En'âm, 68)*

Taberî Tefsîri'nde (7/229) rivâyet edildiğine göre Mücâhid *"âyetlerimize dalanlar"* buyruğu hakkında "âyetlerimizi yalanlayanlar" demiştir.

Yine "el-İbânetu'l Kubrâ"da (468) Avn b. Abdullah'tan rivâyet edildiğine göre o şöyle demiştir: "Kader ehliyle birlikte oturmayın ve onlarla tartışmayın. Zira onlar Kur'ân'ın bir kısmını diğerine vurmaktadırlar."

Taberî Tefsîri'nde (7/229) Ebû Ca'fer'den rivâyet edildiğine göre o şöyle demiştir: "İşi gücü tartışma olanlarla oturmayın. Zira onlar Allah'ın âyetlerine dalan kimselerdir."

İbn Abdulhakem'in "el-Câmi"inde geçtiğine göre (167) Eşheb şöyle demiştir: "Mâlik'e Kaderiyye mensuplarıyla oturmayı ve onlarla konuşmayı sordum. Dedi ki: 'Onlarla oturmayın ve onlarla konuşmayın. Onlarla otururşan da onlara sert davran.' Sonra 'Bizim bazı komşularımız var ki onlarla oturuyorum fakat onlarla konuşmuyorum ve tartışmıyorum' denildi. Bunun üzerine o şöyle cevap verdi: 'Onlarla oturma ve onlara Allah için düşmanlık göster. Zira Allah *"Allah'a ve âhiret gününe iman eden bir topluluğun Allah ve Resûlü ile sınırlaşan kimselere sevgi beslediğini göremezsin" (Mücâdile, 22)* buyurmaktadır. Şu hâlde sen onlara sevgi besleme ve onları ziyâret etme.'"

İbn Batta da "el-İbânetu'l Kubrâ"da (2/310) şöyle demiştir: "Şimdi ben Kaderiyye ile oturmanın, onlarla konuşmanın, tartışmanın terk edilmesi ve onlardan yüz çevrilmesi gerektiğine dâir Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den, O'nun sahâbesinden, Tâbiîn'den ve müslümanların fakihlerinden daha fazla hüccet ortaya koyacağım ki akıllı bir mümin kendisini bunlara göre sorguya çektiği ve bunlar ile edeplendiği zaman inşâallah Kaderiyye fitnesinden korunur, onların cihetinden gelen belâların kapısı kendisine kapatılır. Zira onlarla oturmak ve tartışmak kalplere etki eder, kalpleri fakir düşürür, kalplere zarar verir ve kalpleri hasta eder; dinleri kirletir, imanı ifsâd eder, şeytânı râzı eder, Rahmân'ı öfkelendirir. Ancak ilmi çok, ilimde büyük bir rütbeye sâhip, ince anlayış sâhibi âlim ve ârif bir kimsenin ihtiyaç durumunda zarûret babından konuşması ayrıdır. Bu kimsenin onları kınamak, azarlamak, rezil etmek ve onlara içerisinde bulundukları inancın bozukluğunu göstermek için hüccet ikâmesine ihtiyaç duyulduğu takdirde onlarla konuşmasında bir sakınca yoktur. Hakkı aramakta samîmî ve hırslı olan, doğruyu bulmak isteyen kimseye de doğruyu göstermekte, ona yardımcı olmakta, ona öğretirken sabırlı olmakta bir beis yoktur. Tâ ki kalbinden perdeler kalksın, örtülerinden sıyrılsın, Rabbine giden dosdoğru yola girsin. Bunların hepsi Allah'ın rahmeti ve tevfiki iledir." İbn Batta sonra Kaderiyye ile oturmayı yasaklayan hadisleri ve eserleri aktarmıştır.

١٥ -وقال (صلى الله عليه وسلم): «المِراءُ في القُرآنِ كُفرٌ»

15- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:

"Kur'ân hakkında tartışmak küfürdür."[18]

---

[18] İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (2/67) "Kur'ân hakkında tartışmanın yasaklanması bâbı"nda rivâyet etmiştir. Bu hadisi ayrıca Ahmed, Ebû Dâvûd ve "es-Sünne"de Abdullah (90) rivâyet etmiştir. Sahih bir hadistir.

İbn Batta *(rahimehullah)* "el-İbânetu'l Kubrâ"da (70) şöyle demiştir: "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in yasakladığı, sâhibi için küfürden ve dinden çıkmaktan endişe ettiği Kur'ân hakkında hoş görülmeyen tartışma iki şekilde olabilir. Birincisi olmuş, bitmiş, müslümanlara bu hususta bir şey bırakılmamıştır. Bu Allah'ın lütfu ve rahmeti sâyesindedir. Sonra Osmân b. Affân *(radıyallahu anh)* insanların tamamını bilinen lügatlerle yazılmış olan tek bir imam (mushaf)ın üzerinde toplamıştır. Şöyle ki Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Allah *(Azze ve Celle)*'den Kur'ân hakkında istekte bulunmuştu. O da 'Ümmetine yedi harf üzere okut, hepsi aynıdır' buyurmuştu. Yani Araplar'ın yedi lügati/lehçesi üzere okut, hepsi sahih ve fasihtir. Bu yüzden O ashabından her bir kimseye kendi lügatine uygun olan harf ile okutuyordu. Bundan dolayı iki adam karşılaştığı zaman biri diğerini bilmediği bir harf ile okuduğunu işittiğinde ona karşı çıkıyordu. Bazen ona 'Benim kıraatim senin kıraatinden daha iyidir' bile diyordu. Bunun üzerine bundan sakındırıldılar. Onlara 'Sizden her biri bildiği gibi okusun, Kur'ân hakkında tartışmayın, biriniz diğerini reddetmesin, sonra hakkı yalanlar ve Allah'tan gelen doğruyu reddetmiş olur' denildi. Zira Allah'ın kitabını reddetmek ve onun bir harfini yalanlamak küfürdür. İşte bu küfür olan iki vecihten biridir. Bu gündemden kalkmıştır. Geriye müminlerin sakındığı ve akıllı kimselerin çekindiği başka bir tartışma kalmıştır ki o hevâ ehli, mezhep ehli ve bidat ehli kimseler arasındaki tartışmadır. İşte Allah'ın âyetlerine dalanlar; fitne çıkarmak için, Allah'tan ve ilimde derinleşenlerden başka kimsenin bilmediği tevilini arayarak Allah'ın âyetlerinin müteşâbihinin peşinden gidenler bunlardır. Allah'ın âyetlerini hevâlarıyla yorumlarlar ve hevâlarıyla tefsîr ederler. Onları akıllarının götürdüğü yere götürürler. Böylece hem kendileri saparlar hem de bu hususta kendilerine uyan kimseleri saptırırlar."

İbn Batta sonra Âişe *(radıyallahu anha)*'nın 33. maddede gelecek olan hadisini ve başka hadisleri zikretmiştir. Sonra şöyle devam etmiştir: "Kur'ân hakkında

١٦- وقال (صلى الله عليه وسلم): «أَنكُم لا تَرجِعُون إِلى الله بشيءٍ أَفضَلَ مما خرجَ مِنه»

-يعني: القرآن-

16- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Siz Allah'a kesinlikle O'ndan çıkandan -yani Kur'ân'dan- daha fazîletli bir şeyle dönemezsiniz."[19]

١٧ -وقال (صلى الله عليه وسلم): « إنَّ قُريشًا منعَتني أن أُبلِّغَ كلاَم رَبِّي»

17- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Kureyş beni Rabbimin kelâmını tebliğ etmekten alıkoydu."[20]

١٨ – وقال (صلى الله عليه وسلم) لِجَابِرٍ: «أعلِمتَ أنَّ اللهَ أحيى أباكَ فكلَّمَهُ كِفاحًا ؟»

18- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Câbir'e "Allah'ın babanı diriltti-ğini ve onunla yüz yüze konuştuğunu biliyor musun?" buyurmuştur.[21]

---

tartışmak, cidâle girmek, bidatlerin hâkimiyeti için şahsî görüşlerle ve hevâ-larla onun tevilini aramak ve ilimsizce fitne peşinde koşmak küfür ve dalâlet-tir. Allah'tan bizi kötü sözlerden korumasını niyâz ederiz."

[19] İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (2041) Cubeyr b. Nufeyr-Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tarîkiyle rivâyet etmiştir. Yine "el-Merâsîl"de Ebû Dâvûd (538) ve "mürsel" diyerek Tirmizî (2912) rivâyet etmiştir. Buhârî de "Halku Ef'âli'l İbâd"da (533) "Bu haber mürsel ve munkatı olduğundan dolayı sahih değil-dir" demiştir. Derim ki: Manası sahihtir. Birçok şâhidi vardır. Onlardan bazı-ları: Abdullah'ın "es-Sünne"de (93) sahih bir isnadla Habbâb b. el-Erett *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet ettiğine göre o şöyle demiştir: "Allah *(Azze ve Celle)*'ye elinden geldiği kadar yaklaş. Şüphesiz sen O'na O'na kelâmından -yani Kur'ân'dan- daha sevimli bir şeyle yaklaşamazsın."

Dârimî *(rahimehullah)* "en-Nakd"da (s. 408) şöyle demiştir: "Onun Allah'tan çık-masına gelince bundan O'nun kelâmını inkâr edenden başkası şüphe etmez. Çünkü kelâm mutlaka mütekellimden/konuşandan çıkar."

[20] İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (2040) rivâyet etmiştir. Ayrıca Ahmed (15192), Ebû Dâvûd (4734) ve "hasen-sahih" diyerek Tirmizî (2925) de ri-vâyet etmiştir.

١٩- وقال (صلى الله عليه وسلم): «يكون بَعدي فِتْنَةٌ يُصبحُ الرَّجلُ فيها مُؤمنًا، ويُمسي كافرًا، ويُمسي مؤمنًا ويُصبحُ كافراً؛ إلَّا مَن أحياهُ اللهُ بِالعلمِ»

19- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Benden sonra öyle fitne olacak ki adam sabaha mümin olarak erip akşama kâfir olacak, akşama mümin olarak ulaşıp sabahı kâfir olarak edecek. Allah'ın ilim ile dirilttiği kimse müstesnâ...[22]

---

[21] Tirmizî (3010) ve İbn Mâce (190) rivâyet etmiştir. Lafızları şu şekildedir: "Allah kiminle konuşmuşsa mutlaka perde arkasından konuşmuştur. Fakat O babanı diriltti ve onunla yüz yüze konuştu..." "Kitâbu't Tevhîd"de İbn Huzeyme (599), İbn Hibbân (7022) ve el-Hâkim (3/203) sahihlemiş, ez-Zehebî de buna muvâfakat etmiştir.

Kıvâmussünne el-Isbehânî *(rahimehullah)* "el-Hucce fî Beyâni'l Mehacce"de (119) şöyle demiştir: "Dilciler (hadisin metninde geçen) 'kifâhan' hakkında 'mukâbeleten' (karşı karşıya, yüz yüze) demişlerdir. Garibeyn müellifi de 'kifâhan' 'arada perde olmaksızın yüz yüze' demektir demiştir."

[22] İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (265), ed-Dârimî "es-Sünen"de (350), İbn Mâce (3954) ve el-Herevî "Zemmu'l Kelâm"da (1482) Ebû Umâme *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir. Yine İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (752) Ebû Mûsâ *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir. Bunu Müslim'in (7508) Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet ettiği hadis desteklemektedir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Kapkaranlık gecenin parçaları gibi fitneler ortaya çıkmadan önce amel işlemekte elinizi çabuk tutun. (O zamanda) kişi sabahı mümin olarak edecek, akşama kâfir olacak. Akşamı mümin olarak edecek, sabaha kâfir olacak. Dînini dünyâlık bir meta karşılığında satacak."

Bunu Ahmed (8030) ve Tirmizî (2195) de rivâyet etmiştir. Fakat onlar "Allah'ın ilimle dirilttiği kimse hâriç..." lafzını zikretmemişlerdir.

İbn Batta *(rahimehullah)* "el-İbânetu'l Kubrâ"da (1/244) şöyle demiştir: "İşte biz öyle bir zamana erdik ki dini selâmette olan kimse azdır, Allah'ın koruduğu ve ilimle dirilttiği kimse hâricinde bir kimsenin kurtuluşa ermesi çok zordur." Sonra yukarıdaki hadisi isnâdı ile beraber zikretmiştir.

Yine o (2/51) şöyle demiştir: "Büyük fitneler çeşit çeşittir. Bu büyük fitnelerden birçoğu bu ümmetin başında meydana gelmiştir. Bu zamanlarda Al-

٢٠- وقال (صلى الله عليه وسلم): «اقتدُوا باللَّذينِ مِن بعدي:أبي بكرٍ و عُمر» رضي اللهُ عنهما

20- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Benden sonraki iki kişiye, Ebû Bekir ve Ömer'e uyun." Allah onlardan râzı olsun.[23]

٢١- وقال (صلى الله عليه وسلم): «لم يزل أمرُ بني إسرائيلَ مُعتدِلًا حتىَّ نشأ فيهِم المُوَلَّدُونَ أَبناءَ سَبايا الأمُمِ، فأخذُوا بالرَّأي، وتركُوا السُّنَنَ »

21- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Aralarında diğer toplumlardan köle edilenlerin oğulları olan muvelledûn[24] ortaya çıkana kadar İsrâîloğulları'nın durumu itidâl üzere idi. Onlar reyi aldılar, sünnetleri terk ettiler."[25]

---

lah'ın kendilerini takvâ ile koruduğu birçok kimse bu fitnelerden kurtulmuştur. Dîne ve dünyaya zarar veren saptırıcı ve helâke sürükleyici fitnelerin tamamı zamanımızda yaşayanlara bulaşmıştır.

[23] Ahmed (23245), Tirmizî (3662), İbn Mâce (97) ve başkaları Huzeyfe'den, İbn Mes'ûd'dan, Enes'ten ve Ebu'd Derdâ'dan rivâyet etmiştir. Allah onlardan râzı olsun. Hadis sahihtir. "Er-Reddu ale'l Mubtedi'a"ya (6) bak.

[24] Muvelled herhangi bir şeyin sonradan ortaya çıkanı demektir. Muvelledûn da buradan gelmektedir. Muvelled saf arap olmayan, arapların içinde dünyaya gelen, onların çocuklarıyla büyüyen ve onların edebiyle edeplenen kimsedir.

[25] İbn Batta "el-İbâne"de (825) Vâsile b. el-Eska' *(radıyallahu anh)*'tan benzerini rivâyet etmiştir. Bu hadisi İbn Mâce (56) ve "Müsned"inde el-Bezzâr (2424) Abdullah b. Amr'dan rivâyet etmiştir.

İbnu'l Kattân "Beyânu'l Vehmi ve'l Îhâm fî Kitâbi'l Ahkâm"da (2/348) "Bu hasen bir isnaddır" demiştir. Yine bunu ed-Dârakutnî "es-Sünen"de (4281) Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir.

Derim ki: Bunun şâhidleri de vardır. Bunlardan bir tanesi el-Fesevî'nin "el-Ma'rifetu ve't Târîh"te (3/20) Urve b. ez-Zubeyr'den mürsel olarak sahih bir isnadla rivâyet ettiği eserdir. Bunu ayrıca İbn Ebî Şeybe "Musannef"te (15/177) Abdullah b. Amr *(radıyallahu anhuma)*'dan mevkûf olarak rivâyet etmiştir. Yine ed-Dârimî (122), "Zemmu'l Kelâm"da el-Herevî (64) Urve b. ez-

٢٢ –وقال (صلى الله عليه وسلم): «إنَّ الله لَا ينزِعُ العلمَ انتزِاعًا مِنْ صُدُورِ الرِّجالِ؛ ولكن يَقبضُ العلمَ بقبضِ العُلَمَاءِ، فإذا لم يَبْقَ عالِمٌ؛ اتَّخذَ الناسُ رُؤساءَ جُهَّالًا فسُئِلُوا؛ فأفتوا بغيرِ عِلْمٍ؛ فضلُّوا و أضلُّو»

22- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz Allah ilmi insanların göğüslerinden çekip almaz. Fakat O ilmi âlimlerin canını alarak alır. Ortada hiç âlim kalmadığı zaman insanlar câhil önderler

---

Zubeyr'den kendi sözü olarak rivâyet etmiştir. İsnâdı sahihtir. Yine el-Herevî "Zemmu'l Kelâm"da (65) Ömer b. Abdulazîz *(rahimehullah)*'tan rivâyet etmiştir.

"Câmi'u Beyâni'l İlm"de (1072) geçtiğine göre el-Firyâbî şöyle demiştir: "Şu Nabatlıların ilmi yazdıklarını gördüğü zaman Süfyân'ın yüzü değişirdi. Ona 'Ey Ebû Abdullah, şunların ilmi yazdığını gördüğün zaman bunun sana ağır geldiğini görüyoruz' dedim. Dedi ki: 'İlim Araplarda ve insanların ileri gelenlerinde idi. Onlardan çıkıp, şunlara -yani Nabatlılara ve ayak takımına- geçtiği zaman din değiştirildi.'"

Yine "el-İbâne"de (1979) İbn Ebî Hind'in şöyle dediği geçmektedir: "Hristiyanlardan İslâm'a girenler çoğalana kadar Kaderiyye Basra'da yayılmadı." Yine orada geçtiğine göre (2383) Ahmed el-Merîsî'yi söz konusu ederek "Babası yahûdî olanın ne olmasını bekliyorsun?" demiştir.

"Câmi'u Beyâni'l İlm"de (2104) İbn Uyeyne'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Aralarında Ebû Hanîfe ortaya çıkana kadar Kûfe halkının durumu iyiydi." Mûsâ dedi ki: "O diğer toplumlardan sebyedilenlerin çocuklarındandır. Annesi Sindli, babası Nabatlıdır. Reyi ortaya atanlar üç tanedir ki hepsi diğer toplumlardan sebyedilenlerin çocuklarıdır: Medîne'de Rabîa, Basra'da Osmân el-Bettî ve Kûfe'de Ebû Hanîfe..." Merrûzî'nin "Ahbâru'ş Şuyûh"una (278) bak.

"El-İ'tisâm"da (3/102) şunlar geçmektedir: "Sen bidat ehli kelâmcılara şöyle bir baksan onların tamamının ya da çoğunun diğer toplumlardan sebyedilenlerin çocukları olduğunu görürsün. Onların Arap dilinde bir asâletleri/temelleri yoktur. Şeriat'ın maksatları hususunda anlayış sâhibi olmayan bir kimsenin Şeriat'ın maksatlarını anlaşılması gerekenden farklı anlayacağı gibi böyle birinin de Allah *(Azze ve Celle)*'nin kitabını anlaşılması gerekenden farklı anlaması beklenen bir şeydir."

edinirler. Onlar ilimsizce fetvâ verirler. Böylece hem kendileri saparlar hem başkalarını saptırırlar."[26]

٢٣ – ونَهَى (صلى الله عليه وسلم) عن قيلَ وقالَ، وإضاعةِ المالِ، وكثرَةِ السُّؤالِ

23- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* dedikodudan, malın zâyi edilmesinden ve çokça soru sormaktan sakındırmıştır.[27]

---

[26] Buhârî (100) ve Müslim (2673) Abdullah b. Amr b. el-Âs *(radıyallahu anhuma)*'dan rivâyet etmiştir. Beğavî (v. 516) rahimehullah "Şerhu's Sünne"de (1/3) şöyle demiştir: "Ben dînin alâmetlerinin silinmeye yüz tuttuğunu, zamanımdaki insanlara nefislerinin arzularının egemen olduğunu, dînin ancak izinin kaldığını, ilmin ancak isminin kaldığını, öyle ki bâtılın zamanımdaki insanların çoğuna hak sûretinde gözüktüğünü, cehâletin ilim sûretinde gözüktüğünü, onların arasında Resûl *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *'Şüphesiz Allah ilmi çekip almaz...'* buyruğunun tecellî ettiğini gördüm."

Yine Beğavî "Şerhu's Sünne"de (1/317) şunu zikretmiştir: "Saîd b. Cubeyr'e 'İnsanların helâk olduğunun alâmeti nedir?' diye soruldu. Bunun üzerine o 'Âlimlerinin ölmesi' diye cevap verdi. Yine el-Hasen şöyle demiştir: 'Abdullah b. Mes'ûd *(radıyallahu anh)* dedi ki: Âlimin ölümü İslâm'da açılan bir gediktir. Gece ve gündüz birbirini takip ettiği sürece hiçbir şey onu kapatamaz.'"

[27] İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (302-303) el-Muğîre b. Şu'be *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir. Hadisi ayrıca Buhârî (1477) ve Müslim (115) yine el-Muğîre *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir.

Beğavî "Şerhu's Sünne"de (1/203) şöyle demiştir: "O'nun *'dedikodu'* buyruğunun iki manası olduğu söylenmiştir. Bunlardan biri insanların konuşmalarını ve sözlerini aktarmak, araştırmak ve 'Falan şöyle dedi, filana şöyle dendi' demektir. Bu yasaklanan tecessüs/casusluk/gizli hâlleri araştırma kapsamındadır. Bunun manasının din ile ilgili meselelerde ve din hususunda meydana gelen ihtilaflarda kesin bir bilgi olmadan 'Falan şöyle dedi, filan şöyle dedi' demek, böylece kişinin o sözlerden tercih ettiği hakkında ihtiyatlı davranmayarak dinlediğini taklit etmesi olduğu da söylenmiştir. *'Malın zâyi edilmesi'*ne gelince bunun malı masiyetlerde ve Allah'ın sakındırdığı hususlarda harcamak olduğu söylenmiştir. *'Çok sorma'*ya gelince bu ihtiyaç kadarıyla yetinmeyerek insanlardan mallarını şımarıkça istemektir. Bunun manasının bazı meseleler hakkında soru sormak ve bu meseleleri araştırmak olması da

٢٤ – وكان صلَّى اللهُ عليه وسلَّم يَكْرَهُ كثرَةَ المسائِلِ

24- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* çokça soru sormayı hoş karşılamazdı.[28]

٢٥ – ونَهَى صَلَّى اللهُ عليه وسلَّم عَنِ الأُغْلُوطَاتِ.

25- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* uğlûtalardan sakındırmıştır.[29]

٢٦ – وَقِيلَ: هي شِدادُ المسائلِ وصِعابها.

26- Uğlûtanın zor ve çetin sorular olduğu söylenmiştir.[30]

---

mümkündür. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *'Size açıklandığı takdirde hoşunuza gitmeyecek şeyleri sormayın.' (Mâide, 104)* Yine O *'Birbirinizin özel hâllerini araştırmayın' (Hucurât, 12)* buyurmuştur. (Hakkında soru sormak yasaklanan şey) Allah (svt)'nın şu buyruğunda zâhirine iman etmeyi emrettiği müteşâbihlerden de olabilir: *'Kalplerinde eğrilik bulunanlar ise fitne çıkarmak ve onları yorumlamak için müteşâbihlerinin peşine düşerler. Hâlbuki onun yorumunu ancak Allah bilir. İlimde derinleşenler ise "Ona iman ettik, hepsi Rabbimizin katındandır" derler. Ancak akıl sâhipleri öğüt alır.' (Âli İmrân, 7)"*

[28] Buhârî'nin (4468) Sehl b. Sa'd *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet ettiğine göre Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* soruları hoş karşılamaz ve ayıplardı.

[29] Bunu İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (304-306) Muâviye *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir. Hadisi ayrıca Ahmed (23687), Ebû Dâvûd (3656) ve "el-Evsat"ta et-Taberânî (8204) "Ğulûtalardan sakındırdı" lafzıyla rivâyet etmişlerdir. İbnu'l Kattân "el-Vehmu ve'l Îhâm"da (1502) hadisin zayıf olduğunu söylemiştir.

[30] Bu kavli İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (306) el-Evzâî *(rahimehullah)*'tan rivâyet etmiştir. Aynı şekilde yukarıdaki tahriçte belirtildiği üzere Ahmed ve et-Taberânî de bu kavli rivâyet etmiştir. Yine bunu el-Herevî "Zemmu'l Kelâm"da (538) rivâyet etmiştir.

Beğavî *(rahimehullah)* "Şerhu's Sünne"de (1/308) şöyle demiştir: "Buna göre bunun manası âlime kendisi hakkında çokça hata yapılan zor sorular yöneltmek, bu şekilde onu hataya sürüklemek ve yanıltmaya çalışmak olmaktadır. Abdullah b. Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'tan 'Sizi zor sözlerden sakındırdım' dediği ri-

٢٧ –وقال صلَّى اللهُ عليه وسلَّم : «أتْرُكُوني ما تَرَكتُكُم»

27- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Sizi bıraktığım sürece beni bırakın!" buyurmuştur.[31]

---

vâyet edilmiştir. O bununla ince manalar içeren kapalı soruları kastetmiştir. Onun bundan sakındırmasının sebebi bunun dîn hususunda bir faydasının olmaması, neredeyse hiç gerçekleşmeyen olaylar hakkında olmasıdır."

Yine İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (304) Îsâ b. Yûnus'tan onun şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Uğlûtalar ihtiyaç duyulmayan 'nasıl?'lardır."

"Câmi'u Beyâni'l İlm"de (2083) geçtiğine göre el-Evzâî şöyle demiştir: "Allah kulunu ilmin bereketinden mahrum etmek istediği zaman onun diline uğlûtalar atar. Gerçekten ben onların insanlar arasında en az ilme sahip kimseler olduklarını gördüm." "Câmiu'l Ulûm"a bak. (1/247)

31 İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (287-290) Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir. Bu hadisi ayrıca Buhârî (7288) de Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir. Bu rivâyete göre o şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Sizi bıraktığım sürece beni bırakın. Sizden öncekiler ancak soru sormalarından ve nebîlerine karşı gelmelerinden dolayı helâk oldular..." Müslim'de (3236) ise şu lafızla geçmektedir: "Sizi bıraktığım sürece beni bırakın. Zira sizden öncekiler ancak çok soru sormalarından dolayı helâk oldular..."

İbn Receb "Câmi'u'l Ulûm"da (1/243) şöyle demiştir: "Bu (çokça) soru sormanın kötülüğüne ve kınandığına delâlet etmektedir. Fakat bazı insanlar bunun Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in yaşadığı zaman ile sınırlı olduğunu, bunun sebebinin o zamanda haram kılınmamış olan bir şeyin haram kılınabileceği ya da yerine getirilmesi zor olan bir şeyin vâcip kılınabileceği endişesi olduğunu, O'nun *(sallallahu aleyhi ve sellem)* vefâtından sonra da bundan güvende olunduğunu söylemektedirler. Hâlbuki çok soru sormanın kerih görülmesinin tek sebebi bu değildir. Bunun bir başka sebebi daha vardır ki İbn Abbas buna şu sözüyle işârette bulunmuştur: 'Fakat bekleyin. Kur'ân nâzil olduğu zaman sorduğunuz her şeyin açıklamasını mutlaka bulursunuz.' Bunun manası şudur: Müslümanların dinleri hususunda ihtiyaç duydukları ne varsa mutlaka Allah onu azîz kitabında beyân edecektir ve Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bunu O'ndan alıp tebliğ edecektir. Bundan sonra kimsenin soru sormasına hâcet yoktur... Şu

٢٨- وقال (صلى الله عليه وسلم): أعظَمُ المسْلِمينَ في المسلمِين جُرْمًا: « مَنْ سَأَلَ عَنْ أمرٍ لم يُحرَّمَ، فَحُرِّمَ مِن أجلِ مسألتِهِ»

28- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Müslümanlar arasında müslümanlara karşı en büyük cürmü işleyen kimse haram kılınmamış bir şey hakkında soran, kendisinin sorusu sebebiyle o şeyin haram kılındığı kimsedir."[32]

---

hâlde her bir müslümana düşen Allah'tan ve Resûlü'nden gelenleri araştırmakla ilgilenmek, sonra bunları anlamaya çalışmak, manaları üzerinde durup düşünmek, sonra eğer ilmî meselelerdense bunları tasdîk etmek, amelî meselelerdense bütün gayretini emirleri yerine getirip sakındırılanlardan uzak durmakta sarfetmek, bütün düşüncesini başka şeylere değil buna odaklamaktır. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının ve onlara güzellikle tâbi olanların Kitap'tan ve Sünnet'ten faydalı ilim talep ederken durumları bu idi."

İbn Receb daha sonra yeni meseleler ortaya atmaları ve meseleleri çoğaltmaları hususunda rey ehlinin metodunu yermiş, şunları söylemiştir: "Ehli Rey fukahâsından bazıları daha meydana gelmemiş meseleleri ortaya atma hususunda dâireyi genişlettikçe genişletmişlerdir. Âdeten meydana gelen olayları da meydana gelmeyen olayları da konuşmuşlardır. Bunlara cevap bulma külfetinin altına girmişlerdir. Bunlar hakkında tartışıp durmuşlardır. Öyle ki bunun sonucunda kalpler birbirlerinden ayrılmıştır. Bundan dolayı hevâlar, kin, düşmanlık ve buğz kök salmıştır. Bu tartışmalarda genelde karşı tarafa üstün gelme isteği, yükselme ve övülme arzusu, insanların teveccühüne mazhar olma düşüncesi vardır. Oysa bu rabbânî âlimlerin zemmettiği hususlardandır. Sünnet de bunun çirkinliğine ve haram kılınmış olduğuna işâret etmiştir."

İbn Receb sonra Ehli Hadis'in metodunu zikretmiştir ki bu 329. maddenin dipnotunda gelecektir.

[32] İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (291-295) rivâyet etmiştir. Hadisi ayrıca Buhârî (7289) ve Müslim (2358) Sa'd b. Ebî Vakkâs *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir.

Beğavî "Şerhu's Sünne"de (1/310) şöyle demiştir: "Soru iki şekilde olabilir. Bunlardan biri din ile ilgili ihtiyaç duyulan bir konunun açıklığa kavuşması ve öğrenilmesi için sorulan sorudur. Bu câizdir ve emredilmiştir. Allah *(Azze ve Cel-*

٢٩- وقال: «مَن أحدَثَ حدَثًا، أوآوى مُحْدِثًا فعَليهِ لَعْنةَ الله، ولعنةُ اللّاعِنين، والملائِكَةِ، والنَّاسِ أجْمَعينَ،لا يقبلُ اللهُ مِنهُ صَرفًا ولا عَدْلاً »

29- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Kim bir yenilik ortaya atarsa ya da yenilikçiyi barındırırsa Allah'ın lâneti, lânet edenlerin, meleklerin ve bütün insanların lâneti onun üzerine olsun! Allah onun ne bir farzını ne bir nâfilesini kabul edecektir."[33]

فقالُوا للحسنِ: ماالحدثُ؟ فقال: أصحابُ الفِتنِ كُلُّهُم مُحدِثون، وأهلًا لأهواءِ كُلُّهُم مُحدِثون.

Hasen'e "Yenilik nedir?" diye sorulduğu zaman şöyle cevap vermiştir: "Fitne ashâbının tamamı yenilikçidir. Hevâ ehlinin tamamı yenilikçidir."[34]

---

le) şöyle buyurmuştur: *'Bilmiyorsanız zikir ehline sorun.'* Sahâbe de Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e bazı konular hakkında sorular sormuş, bunun üzerine Allah *(Subhanehu ve Teala)* bu konuların beyânını kitabında indirmiştir. Diğer soru türü ise zorlama ve gereksiz sorudur. Bu hoş görülmemiştir. Şeriat Koyucu'nun böyle bir soruya cevap vermemesi soru soran kimseyi sakındırmaktır. Cevap verildiğinde ise bu bir ceza olur. Hadiste kastedilen, sorunun bu çeşididir. İsrâiloğulları, önceki beyân kendilerini soru sormaktan müstağnî kıldığı hâlde ineğin özelliklerini sormak sûretiyle işlerini zorlaştırmışlardır. Allah da onların işlerini zorlaştırmıştır."

[33] Ahmed (993), Ebû Dâvûd (4530) ve Nesâî (6911-6921) rivâyet etmiştir. Hadis sahihtir. Hadisin aslı Buhârî'de (1870), Müslim'de (3306, 3786) Alî *(radıyallahu anh)*'tan rivâyetle mevcuttur. Fakat buralarda ilâve olarak sadece Medîne'de yenilik çıkarmaktan bahsedilmektedir. Buhârî *(rahimehullah)* bu hadisi "İlimde derine dalma ve çekişme, dinde aşırıya gitme ve bidatler gibi hoşlanılmayan şeyler bâbı" diyerek baplandırmış, hadisi Medîne ile sınırlandırmamıştır. Diğer rivâyetlerde geldiği üzere umûma yaymıştır. Müslim'de de (5166) Alî *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet edildiğine göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Allah bir yenilikçiyi barındırana lânet etsin..." buyurmuştur.

[34] Zemmu'l Kelâm'da (1357) rivâyet edilmiştir. Ebû Dâvûd da "el-Merâsîl"de (535) Hasen el-Basrî-Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kanalıyla benzerini rivâyet etmiştir. Orada şu geçmektedir: "'Yenilik nedir ey Allah'ın Resûlü?' diye sor-

dular. Buyurdu ki: 'Sünnet olmaksızın bidat, had olmaksızın müsle ve haksız yere yağmalama...'"

İbn Batta "el-İbâne"de (202) Zeyd b. Eslem'den şunu rivâyet etmiştir: "'Ey Allah'ın Resûlü, yenilik nedir?' diye sordular. Buyurdu ki: 'Bir sünneti değiştiren bidat, bir diyeti değiştiren müsle ve bir hakkı değiştiren yağmalama...'" İsnâsı munkatıdır.

İbn Vaddâh'ın "el-Bida"ında (71) geçtiğine göre Abdurrahmân b. Avf *(radıyallahu anh)* "Ey Allah'ın Resûlü, orada yenilik çıkarmak da nedir?" diye sormuş, Rasulullah da "Had olmaksızın öldürmek ve önceden olmayan kötü bir sünnet ortaya koymak/çığır açmaktır" buyurmuştur.

Benzerini Abdurrezzâk da (18847) rivâyet etmiştir. Onun lafzı şu şekildedir: "Buyurdu ki: "İnsanların gözlerini diktikleri bir şeyi yağmalayan, had olmaksızın müsle yapan, daha önce olmayan bir sünnet ortaya koyan ve haksız yere cana kıyan kimse..."

Fâkihî "Ahbâru Mekke"de (3/360) Ebû Saîd *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir. İçerisinde şunlar geçmektedir: "'Ey Ebû Saîd, yenilik nedir?' diye soruldu. O da şöyle cevap verdi: 'Yenilik şudur: Adam birini öldürür ya da Allah tebâreke ve teâlâ'nın onu kendisinden ancak haremin kurtaracağını indirdiği (buyurduğu) büyük bir günah işler. İşte Allah'ın Nebîsi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona yiyecek ve içecek verilmemesini ve onu kimsenin barındırmamasını emretmiştir. Kim bunlardan birini yaparsa Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti onun üzerine olsun. Allah onun ne bir farzını ne bir nâfilesini kabul edecektir. Tâ ki haremden çıkana ve yeniliğinden sorguya çekilene kadar...'"

"Teysîru'l Azîzi'l Hamîd"de (1/367) şunlar geçmektedir: "O *'Kim bir yenilikçiyi/muhdisi barındırırsa...'* buyurmuştur. (Barındırmak manasındaki) âvâ/آوى memdûd ve fethalı hemze iledir. 'Kim onu kendisine katarsa ve himâye ederse...' manasına gelmektedir. Muhdise/yenilikçiye gelince Ebu's Seâdât şöyle demiştir: 'Hem fâil hem de mef'ûl manasında hem kesra ile hem de fetha ile rivâyet edilmiştir. Kesralı şeklinin (yani muhdisin) manası şu olmaktadır: Kim bir suçluya yardım eder, onu barındırır, onu hasmından korur ve ona kısas uygulanmasına engel olursa... Fethalı şeklinin (yani muhdesin) manası ise ortaya atılan şeyin bizzat kendisidir. Buna göre onun barındırılmasının manası ona râzı olmak ve ona göz yummak olmaktadır. Zira kişi bidate rıza gösterip fâilini onayladığı ve ona karşı çıkmadığı zaman onu barındırmış olmaktadır."

٣٠ – وقال (صلى الله عليه وسلم): « كِلابُ النَّارِ أهلُ البِدَعِ »

30- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Cehennemin köpekleri bidat ehlidir" buyurmuştur.[35]

٣١ – وقال (صلى الله عليه وسلم): «مَن وَقَّرَ صَاحِبَ بدعَةٍ؛ فقد أعانَ على هَدمِ الإسلامِ»

31- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Kim bir bidat ehline saygı gösterirse İslâm'ın yıkılmasına yardımcı olmuş olur."[36]

Şeyh Süleymân buna talik olarak şunları söylemiştir: "Zâhir olan birinci rivâyetin iki manayı da içine almakta olduğudur. Zira muhdis bir cinâyet/suç ile yenilik ortaya atandan da dinde bir bidat uydurarak yenilik ortaya atandan da daha geneldir. Dinde bir bidat uydurarak yenilik ortaya atan kimse suç işleyerek yenilik ortaya atan kimseden daha şerlidir. Bu yüzden onu barındırmak daha günahtır. Bu yüzden İbn Kayyım el-Kebâir/Büyük Günahlar kitabında bunu zikretmiş ve şöyle demiştir: Bu büyük günahın dereceleri ortaya atılan şeyin derecesine göre farklılık arz eder. Ortaya atılan yenilik ne kadar büyük olursa bu büyük günah o kadar büyük olur."

[35] Ebû Hâtim el-Huzâî "Cüz"ünde rivâyet etmiştir. Ayrıca "Kenzu'l Ummâl"de (1094) rivâyet edilmiştir. İbnu'l Bennâ "er-Reddu ale'l Mübtedi'a"da (12/tahkikimle) Ebû Umâme *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir.

Bu hadisin mahfûz olan şekli "Hâricîler cehennemin köpekleridir" lafzıdır. Bu Ebû Umâme ve İbn Ebî Evfâ *(radıyallahu anhuma)*'dan rivâyet edilmiştir. Ahmed (22208, 22151, 19415), Tirmizî (3000), İbn Ebî Âsım (936) ve "es-Sünne"de Abdullah (1494) rivâyet etmiştir. Tirmizi "Hasen bir hadistir" demiştir. Hâkim (2/149-150) sahihlemiş, Zehebî de ona muvâfakat etmiştir.

Firyâbî'nin "el-Kader"inde (375) Sellâm b. Ebî Mutî'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Eyyûb bidat ehlinin tamamını hâricîler olarak isimlendiriyor, 'Hâricîler isim yönünden ayrıştılar fakat kılıç (çekmeyi câiz görmeleri) yönüyle birleştiler' diyordu."

Bidat ehlinin tamamını hâricîler olarak isimlendirme meselesi ileride 116. ve 118. maddelerde daha fazla açıklanacaktır.

[36] Hasen bir hadistir. Hadisin birçok şâhidi bulunmaktadır ki onları "er-Reddu ale'l Mubtedi'a"daki talikimde (13) zikrettim.

٣٢ –وقال ابنُ مسعودٍ: خطَّ لنا رَسُولُ اللهِ (صلى الله عليه وسلم) يومًا خطًا ،فقال هَذَا سَبِيلُ اللهِ ثُم خَطَّ خُطوطًا عن يمينِ الخطِّ ويُسَارِهِ، وقال:هَذِهِ سُبُلٌ، على كُلِّ سبيلٍ منها شيطانٌ يدعو إليه.ثُمَّ تَلاَ: **{وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ}**.[الأنعام: ١٥٣] يعْنِي: الْخُطُوطُ الَّتِي عَنْ يَمِينِهِ وَيَسَارِهِ

32- İbn Mes'ûd şöyle demiştir: "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bir gün bize bir çizgi çizdi ve 'Bu Allah'ın yoludur' buyurdu. Sonra o çizginin sağına ve soluna bazı çizgiler çizdi ve 'Bunlar da (diğer) yollardır. Bunlardan her bir yolun başında o yola çağıran bir şeytan vardır' buyurdu. Sonra şunu okudu: *'Bu benim dosdoğru yolumdur, ona uyun. (Başka) yollara uymayın, sonra sizi O'nun yolundan ayırır.' (En'âm, 153)* Yani onun sağındaki ve solundaki çizgilere (uymayın)."[37]

٣٣– وقالت عائشة رضي الله عنها وأرضاها: تلا رسول الله (صلى الله عليه وسلم) هذه الآيةَ: ﴿**هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ**

İbn Abdulhâdî'nin "Cem'u Cuyûşi'd Desâkir"inde (s. 36) isnâdı ile Muâz b. Cebel'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Kim bir bidat ehline ona saygı göstermek için yürürse İslâm'ın yıkılmasına yardım etmiş olur."

Yûsuf b. Abdulhâdî *(rahimehullah)* dedi ki: "Ceyyid bir isnaddır. İbrâhîm b. Meysere'den, Muhammed b. Müslim'den, İbn Uyeyne'den ve başkalarından birçok tarikten mürsel olarak rivâyet edilmiştir." Bu kavil Sahâbe'den ve Tâbiîn'den bir topluluktan ve başkalarından rivâyet edilmiştir. Bazıları 192. maddenin dipnotunda zikredilecektir.

[37] İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (128-132) birçok tarikle Âişe *(radıyallahu anha)*'dan rivâyet etmiştir. Hadisi ayrıca Ahmed (4142), "es-Sünne"de İbn Ebî Âsım (17), "es-Sünne"de el-Mervezî (4-5) rivâyet etmiştir. Hadisin ayrıca İbn Abbâs ve Câbir b. Abdullah'tan rivâyet edilen bir şâhidi vardır. Allah onlardan râzı olsun. Ahmed'e (15277), et-Tayâlisî'ye (241) el-Mervezî'nin "es-Sünne"sine (6-7) ve el-Lâlekâî'ye (95) bak. Hadis sahih bir hadistir. İbn Hibbân (6-7) ve el-Hâkim (2/318) sahih olduğunu söylemiş, ez-Zehebî ve başkaları da onlara muvâfakat etmiştir.

فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ ﴾ إلى قوله: ﴿ أُولُو الْأَلْبَابِ ﴾ [آل عمران: ٧] قالت: سمعت رسولَ اللهِ (صلى الله عليه وسلم) يَقُولُ:إذا رأيتُم الذين يُجادلُونَ فيه فهُم الذين عنى اللهُ؛ فاحذرُوهُم.

33- Âişe -Allah ondan râzı olsun ve onu râzı etsin- şöyle demiştir:

"Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* *'Sana Kitab'ı indiren O'dur. Onun (Kur'an'ın) bazı âyetleri muhkemdir ki, bunlar Kitab'ın esasıdır. Diğerleri de müteşâbihtir. Kalplerinde eğrilik bulunanlar ise fitne çıkarmak ve onları yorumlamak için müteşâbihlerinin peşine düşerler'. Hâlbuki Onun tevilini ancak Allah bilir. İlimde yüksek pâyeye erişenler ise 'Ona inandık; hepsi Rabbimiz tarafındandır' derler. (Bu inceliği) ancak aklıselim sahipleri düşünüp anlar.' (Âli İmrân, 7)* buyruğunu okudu." (Âişe) şöyle devam etti: "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i şöyle buyururken işittim: 'Onun hakkında tartışanları gördüğünüz zaman işte onlar Allah'ın kastettiği kimselerdir. Onlardan sakının!'"[38]

---

[38] İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (786) rivâyet etmiştir. Ayrıca Buhârî (4547) ve Müslim (6869) de rivâyet etmiştir.

Hevâ ve bidat ehlinin peşine düştükleri müteşâbih âyetlerin manasının beyânı hususunda el-Âcurrî "eş-Şerîa"da (44) Saîd b. Cubeyr'in Allah Teâlâ'nın *"...onun müteşâbihinin peşine düşerler"* buyruğu hakkında şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Müteşâbihât Kur'ân'daki insanlara karışık gelen âyetlerdir. Bu sebeple onu okudukları zaman bu sözü söyleyenlerden sapan kimse sapar. Her fırka Kur'ân'dan bir âyet okur, onun kendi lehine olduğunu ve onunla doğruya isâbet ettiğini iddia eder. Harûriyye'nin peşine düştüğü Kur'ân'ın müteşâbihlerinden biri Allah Teâlâ'nın şu buyruğudur: *'Kim Allah'ın indirdiği ile hükmetmezse işte onlar kâfirlerin ta kendileridir.' (Mâide, 44)* Onlar bunun beraberinde *'Bundan sonra kâfirler Rablerine denkler tutarlar' (En'âm, 1)* âyetini okurlar. Yöneticinin hak olmayan bir hükümle hükmettiğini gördükleri zaman 'Bu kâfir oldu, kâfir olan da Rabbine denk tutmuş ve O'na ortak koşmuştur, bu yüzden bu ümmet müşriktir' derler. Böylece hurûc ederler ve gördüğün şeyleri yaparlar. Çünkü onlar bu âyeti (yanlış şekilde) yorumlarlar."

Yine "el-İbânetu'l Kubrâ"da (799) geçtiğine göre Eyyûb şöyle demiştir: "Hevâ ehlinden müteşâbihi öne sürerek tartışmayan kimseyi bilmiyorum."

٣٤ –وقال (صلى الله عليه وسلم): « ما ضلَّ قومٌ بعد هُدًى كانوا عليهِ إلَّا أُوتُوا الجِدَلَ» ثُمَّ قرأ ﴿مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جَدَلًا بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ﴾ [الزخرف: ٥٨]

34- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Üzerinde oldukları hidâyetten sonra sapan hiçbir topluluk yoktur ki onlara cedel verilmiş olmasın" buyurdu ve sonra *"Onu sana ancak tartışma amacıyla örnek getirdiler, hayır onlar tartışmada ileri giden bir topluluktur" (Zuhruf, 58)* âyetini okudu.[39]

٣٥–وقال (صلى الله عليه وسلم) «المتُمسِّكُ بسُنتَّي عند فسادِ أمَّتي له أجرُ خمسين شهيدًا»

35- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Ümmetimin bozulduğu zaman sünnetime yapışan kimseye elli şehîd ecri vardır."[40]

Ayrıca "el-İbânetu'l Kubrâ"ya "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ümmetini Kur'ân'ın müteşâbihini öne sürerek tartışacak bir topluluktan sakındırması ve insanların onlardan sakınmasının gerekliliği bâbı"na bakabilirsin.

[39] İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (532, 534, 539) Ebû Umâme *(radıyallahu anh)*'tan birçok tarîk ile rivâyet etmiştir. Hadisi ayrıca Ahmed (22164, 22204), Tirmizî (2630) ve İbn Mâce (48) rivâyet etmiştir. Tirmizî ve el-Hâkim (2/448) hadisin sahih olduğunu söylemiş, ez-Zehebî de onlara muvâfakat etmiştir.

[40] İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (219) Ömer *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir. Yine o bunu munkatı bir isnad ile (215) *"Ona yüz şehîd ecri vardır"* lafzıyla rivâyet etmiştir. İbn Adiyy "el-Kâmil"de (2/327), İbnu'l Attâr "Fütyâ ve Cevâbuhâ"da (27) ve el-Beyhakî "ez-Zühdü'l Kebîr"de (207) bu lafızla rivâyet etmiştir. Bezzâr'ın (1776) ve "el-Kebîr"de et-Taberânî'nin (10394; 10/182) İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet ettikleri haber de bunu desteklemektedir. Buna göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Önünüzde sabır zamanı vardır. O zamanda (sünnete) yapışan kimseye elli şehîd ecri vardır." Ömer "Ey Allah'ın Resûlü, bizden mi yoksa onlardan mı?" diye sorunca da *"Sizden"* diye cevap vermiştir. Heysemî "Mecme'u'z Zevâid"de (7/282) şöyle demiştir: "Bezzâr ve Taberânî benzerini rivâyet etmiştir. Bezzâr'ın ricâli Sehl b. Âmir el-Becelî dışında sağlam kimselerdir. İbn Hibbân ise onun sika olduğunu söylemiştir."

İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)* hadisinin İbnu'l Attâr'ın "Fütyâ ve Cevâbuhâ"da (27) Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan sahih bir isnâd ile rivâyet ettiği bir şâhidi

٣٦ -وقال (صلى الله عليه وسلم) «المُتَمَسِّكُ بِدينِهِ عند فسادِ النَّاسِ كالقابضِ على الجمرِ»

36- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "İnsanların fesâda uğradığı zaman dînine yapışan kimse, koru tutan kimse gibidir."[41]

---

vardır. Ebû Dâvûd (4341), Tirmizî (3054) ve İbn Mâce (4014) Ebû Sa'lebe el-Huşenî *(radıyallahu anh)*'tan Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmişlerdir: "Önünüzde sabır günleri vardır. O günlerde sabretmek koru avuca almak gibi olacaktır. Onların arasında amel eden kimseye onun işlediği ameli işleyen elli adamın ecri vardır." "Ey Allah'ın Resûlü, onlardan ellisinin ecri mi?" diye sorduklarında da "Sizin ellinizin ecri' diye cevap vermiştir. Tirmizî "Hasen-garîb bir hadistir" demiş, İbn Hibbân da "Sahîh"inde (385) sahihlemiştir.

Sâbûnî "Akîde"sinde (181) şöyle demiştir: "Kim Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünnetine yapışıp onunla amel ederse, ondan sapmazsa ve ona çağırırsa onun ecri İslâm'ın ve dînin ilk zamanlarında bunları yapan kimselerin ecrinden daha çok olur. Zira Resûl-ü Mustafâ *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onun hakkında *'elli kişinin ecri'* buyurmuş, kendisine 'Onlardan elli kişi mi?' diye sorulduğunda ise *'Hayır, sizden'* diye cevap vermiştir. O bunu ümmetinin fesâda uğradığı zamanda sünneti ile amel eden kimse hakkında söylemiştir."

[41] İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (31) Enes b. Mâlik *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir. Hadisi ayrıca Tirmizî (2260) "Bu, bu vecihten hasen-garîb bir hadistir" diyerek rivâyet etmiştir. Hadisin, kendisi sebebiyle hasen derecesine yükseleceği bazı şâhidleri vardır ki şu onlardan bir tanesidir: Ahmed (9073) Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: "Yaklaşmış olan şerden dolayı vay Arapların hâline! Kapkaranlık gecenin parçaları gibi fitnelerdir onlar! (O zamanda) kişi sabahı mümin edecek, akşama kâfir olacaktır. Bir topluluk dinlerini az bir dünya malı karşılığında satacaktır. O gün dînine yapışan kimse koru -ya da dikeni dedi- avcuna alan kimse gibi olacaktır." Hadisin şâhidlerinden bir diğeri de Ebû Sa'lebe el-Cuşenî *(radıyallahu anh)*'ın hadisidir. Önceki hadiste bundan söz edilmişti.

Sâbûnî'nin "Akîdetu Ashâbi'l Hadîs" eserinde geçtiğine göre (93) Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm şöyle demiştir: "Sünnete uyan kimse koru avcuna alan kimse gibidir. Bugün bu benim nezdimde Allah *(Azze ve Celle)*'nin yolunda kılıç sallamaktan daha fazîletlidir."

٣٧ –وقال (صلى الله عليه وسلم): « المُتَمسِّكُ بدينِهِ في الهرجِ كالمُهَاجِرِ إليَّ »

37- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Herc[42] zamanında dînine yapışan kimse bana hicret eden kimse gibidir."[43]

٣٨ –وقال (صلى الله عليه وسلم): «بَدَأَ الإسلامُ غَرِيبًا، وسيعُودُ غرِيبًا كَمَا بَدَأَ؛ فطُوبى لِلغُرَباءِ» قالوا: يارسولَ الله، مَن الغُرباءُ؟ قال: «الذين إذا فسَد النَّاسُ صَلَحُوا. »

38- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "İslâm garîb olarak başladı. Yine başladığı gibi garîb bir hâle dönecektir. Gariplere ne mutlu!"

"Ey Allah'ın Resûlü, garipler kimdir?" diye sorduklarında ise "İnsanlar bozulduğu zaman düzgün olan kimselerdir" diye cevap vermiştir.[44]

---

[42] Buhârî'de (84) geçtiğine göre "Ey Allah'ın Resûlü, herc nedir?" diye sorulmuş, O da öldürmeyi kastedercesine elini hareket ettirmiştir. "Tâcu'l Arûs"ta da (6/275) hadiste *"Kıyâmet saatinden önce herc* -yani savaşma ve birbirine girme- *vardır"* buyrulmuştur. Ebû Mûsâ "Herc Habeş Dili'nde öldürmek demektir" demiştir.

[43] İbn Batta "el-İbâne"de (148) Alî *(radıyallahu anh)*'tan şunu rivâyet etmiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Herc zamanında dîni hususunda sünnetime yapışan kimseye yüz şehîd ecri vardır."

Yine İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (781) Ma'kil b. Yesâr *(radıyallahu anh)* tarîkiyle Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den şöyle buyuruğunu rivâyet etmiştir: "Her zamanında ibâdet bana hicret etmek gibidir." Hadisi bu lafızla Müslim de (7510) rivâyet etmiştir.

[44] İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (32, 536) Sahâbe'den bir topluluktan rivâyet etmiştir. Allah onlardan râzı olsun. Bunu ayrıca Ebû Ya'lâ "Müsned"inde (756), et-Taberânî "el-Evsat"ında (290), el-Âcurrî "el-Gurabâ"da (1) ve ed-Dânî "es-Sünenu'l Vâridetu fi'l Fiten"de (288) rivâyet etmiştir. Sahih bir hadistir. Yine bu hadisi benzer şekilde Ahmed (1604, 16690) Sa'd b. Ebî Vakkâs *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir. Müslim de (289) Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan "İnsanlar bozulduğu zaman düzgün olan kimselerdir" kısmı olmaksızın rivâyet etmiştir.

٣٩ –وقال (صلى الله عليه وسلم): «اللَّهَ اللَّهَ فِي أَصْحَابِي، لَا تَتَّخِذُوهُمْ غَرَضًا بَعْدِي، فَمَنْ أَحَبَّهُمْ فَبِحُبِّي أَحَبَّهُمْ ، وَمَنْ أَبْغَضَهُمْ ، فَبِبُغْضِي أَبْغَضَهُمْ ، وَمَنْ آذَاهُمْ فَقَدْ آذَانِي ، وَمَنْ آذَانِي فَقَدْ آذَى اللَّهَ ، وَمَنْ آذَى اللَّهَ فَيُوشِكُ أَنْ يَأْخُذَهُ»

39- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Ashâbım hususunda Allah'tan korkun Allah'tan! Onları benden sonra hedef[45] yapmayın. Onları seven beni sevdiğinden dolayı sever. Onlara buğzeden de bana buğzettiğinden dolayı buğzeder. Onlara eziyet veren bana eziyet vermiş olur. Bana eziyet veren de Allah'a eziyet vermiş olur. Kim de Allah'a eziyet verirse Allah'ın onu yakalaması yakındır."[46]

٤٠– وقال (صلى الله عليه وسلم): «لا تَسُبُّوا أَصْحَابي، فَوَ الذي نَفْسِي بِيَدِهِ لو أنفقَ أَحَدُكُم مثل أُحُدٍ ذهباً ما بَلَغَ مدَّ أَحَدِهِم ولا نَصِيفَهُ. »

40- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Ashâbıma sövmeyin! Nefsim elinde olana yemin ederim ki biriniz Uhud dağı kadar altın infâk etse onlardan birinin bir müddüne[47], hatta bunun yarısına ulaşmaz."[48]

٤١– وقال معاذٌ: قال لي النبيُّ (صلى الله عليه وسلم): « يا معاذُ، أطِع كُلَّ أميرٍ، وصلِّ خَلفَ كُلِّ إمامٍ، ولا تسُبَّنَّ أحدًا مِن أصْحَابِي. »

---

[45] Hadisin metninde geçen garad/الغرض dikilen ve kendisine bir şeyler atılan hedef demektir.

[46] Ahmed (16803, 20549) ve Tirmizî (3862) Abdullah b. Muğaffel *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir. Tirmizî "Bu hasen-garîb bir hadistir, bunu sadece bu vecihten biliyoruz" demiştir. İbnu'l Bennâ'nın "er-Reddu ale'l Mubtedia"sındaki talikime (352) bak. Hadisin manası sahihtir. Musannif ileride bu manada birçok sahih hadis aktaracaktır.

[47] Müdd bir ölçü birimidir. Hicazlılara göre 4/3 rıtıldır. (es-Sıhâh, 3/99)

[48] Buhârî (3673) ve Müslim (6580) Ebû Saîd el-Hudrî *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir.

41- Muâz şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bana dedi ki: "Ey Muâz! Her emîre itaat et. Her imamın arkasında namaz kıl. Ashâbımdan kimseye sövme!"[49]

٤٢- وضعَ رسولُ الله (صلى الله عليه وسلم) يدهُ على لِحْيَةِ عُمرَ بن الخطَّابِ رضي الله عنه، ثُم قال:« يا عمرُ! إنَّا لله وإنَّا إليه راجعون »

قال عمرُ: قلتُ: نعم -بأبي أنت وأُمِّي يا رسول الله -، إنَّا لله وإنَّا إليه راجعون، فما ذاك ؟!

قال: «إنَّ جبريلَ أتاني آنفًا، فقال: يا محمدُ، إنَّا لله وإنَّ ا إليه راجِعون، إنَّ أُمَّتكَ مَفتونَةٌ بعدك بقليلٍ غيرِ كثيرٍ.

قلتُ: يا جبريلُ! أفتِنَةُ ضلالٍ، أم فتِنةُ كُفرٍ؟

قال: كُلٌّ سيكونُ.

قلتُ: كيفَ يضلُّون أويكفُرُون، وأنامخُلِّفٌ بين أظهُرِهِم كتابَ الله؟

قال: بكتابِ الله يَضِلُّون؛ يتأَوَّلُه كُلُّ قومٍ على مايَهون فيَضِلُّون به»

42- Yine Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* elini Ömer b. el-Hattâb *(radıyallahu anh)*'ın sakalına koydu, sonra "Ey Ömer, şüphesiz biz Allah'a âidiz ve mutlaka O'na döneceğiz" buyurdu. Ömer dedi ki: "Dedim ki: 'Evet, anam babam sana fedâ olsun ey Allah'ın Resûlü, şüphesiz biz Allah'a âidiz ve mutlaka O'na döneceğiz, ne oldu?'

Buyurdu ki: 'Az önce Cibrîl bana geldi ve "Ey Muhammed, şüphesiz biz Allah'a âidiz ve mutlaka O'na döneceğiz, ümmetin senden çok sonra değil hemen sonra fitneye düşecektir" dedi.

---

[49] Abdullah b. Ahmed "Zevâidu Fedâili's Sahâbe"de (9), İbn Adiyy "el-Kâmil"de (2/279), el-Beyhakî "el-Kubrâ"da "Mekhûl ile Muâz *(radıyallahu anh)*'ın arasında inkita vardır" diyerek (8/185) rivâyet etmiştir. Hadisin manası ise sahihtir. Musannif ileride bu manada birçok sahih hadis aktaracaktır.

Ben de: "Dalâlet fitnesi mi yoksa küfür fitnesi mi?" diye sordum. "Hepsi olacak" diye cevap verdi.

Ben: "Onların arasında Allah'ın kitabını bıraktığım hâlde nasıl saparlar ya da küfre düşerler?" dedim.

Dedi ki: "Allah'ın kitabıyla saparlar. Her topluluk onu isteklerine göre tevil eder ve onunla sapar.""[50]

---

[50] İbn Ebî Âsım "es-Sünne"de (311), İbn Vaddâh "el-Bida"da (279), el-Fesevî "el-Ma'rifetu ve't Târîh"te (2/308) rivâyet etmiştir. Fesevî ayrıca şu ziyâdelerde bulunmuştur: "Allah *(Azze ve Celle)*'nin kitabıyla sapacaklar. Bunun başı emîrlerden ve kârilerden olacaktır. Emîrler hakları teslim etmeyeceklerdir. İnsanlar haklarını isteyecekler, fakat onlara verilmeyecektir. Etrafları sarılacaktır. Sonra birbirleriyle savaşacaklardır. Kârîler emîrlerin arzularının peşinden gideceklerdir. Azgınlıkları hususunda onları destekleyecekler ve bundan vazgeçmeyeceklerdir... Dedim ki 'Ey Cibrîl, onlardan selâmette olan ne ile selâmette olacak?' Şöyle cevap verdi: 'El çekip sabretmekle (selâmette olacak). Eğer hakları kendilerine verilirse alırlar, verilmezse almazlar.'"

Derim ki: Fesevî bu hadisin illetli olduğunu söylemiş, şöyle demiştir: "Bu Muhammed b. Humeyr Hımslıdır ve kavî değildir. Mesleme b. Alî Dımeşklidir ve hadisi zayıftır. Ömer b. Zerr zannımca el-Hemzânî'den başkasıdır. Bana göre o meçhûl bir şeyhtir. Bu hadis sahih değildir." El-Ilelu'l Mütenâhiye"ye (1424) bak.

İbn Vaddâh *"kârîleri ve emîrleri tarafından"* lafzını eklemiş ve şöyle demiştir: "Cubeyr *'Küfür fitnesi mi yoksa dalâlet fitnesi mi?'* lafzını hazfetmiştir. Küfür fitnesi riddettir. Bu fitnede insanların esirleştirilmesi ve malların alınması helâl olur. Dalâlet fitnesini gelince bu fitnede insanların esirleştirilmesi ve malların alınması helâl olmaz. Bizim içerisinde bulunduğumuz şu fitne dalâlet fitnesidir. Bu fitnede insanların esirleştirilmesi ve malların alınması helâl olmaz."

Bu hadisin manası sahihtir. Ma'mer "Cami"inde (Abdurrezzâk'ın Musannef'i, 11/217), el-Hallâl "es-Sünne"de (2013) sahih bir isnad ile İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'dan rivâyet etmiştir. Bu rivâyete göre İbn Abbâs şöyle demiştir: "Bir adam Ömer b. el-Hattâb *(radıyallahu anh)*'a geldi. Ömer ona insanlar hakkında sormaya başladı. Adam da 'Ey müminlerin emîri onlardan şu kadarı Kur'ân

٤٣- وقال الحسنُ: قال النبيُّ (صلى الله عليه وسلم): «مَثَلُ أصْحَابي مثلُ المِلحِ في الطَّعامِ»
ثُم قال: هيهَاتَ! ذَهبَ مِلْحُ القومِ.

43- Hasen şöyle dedi: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Ashâbım yemekteki tuz gibidir."

---

okumayı öğrendi' dedi." İbn Abbas şöyle devam etti: "Bunun üzerine ben 'Vallahi ben bugün onların bu kadar hızlı şekilde yarışırcasına Kur'ân öğrenmelerini istemem' dedim. Bunun üzerine Ömer *(radıyallahu anh)* beni sakındırdı ve 'Yapma!' dedi. Bunun üzerine üzüntülü bir şekilde evime gittim. Ben o hâlde iken bana bir adam geldi ve 'Müminlerin emîrinin davetine icâbet et' dedi. Bunun üzerine (evden) çıktım. Baktım ki o kapıda beni bekliyor. Elimden tuttu ve benimle yalnız kaldı. 'Adamın az önce dediğinden neden hoşlanmadın?' diye sordu. Dedim ki: 'Ey müminlerin emîri! Onlar onu bu kadar hızlı okudukları zaman her biri kendisinin haklı olduğunu söyler, her biri kendisinin haklı olduğunu söylediği zaman tartışırlar, tartıştıkları zaman ayrılığa düşerler, ayrılığa düştükleri zaman da birbirleriyle savaşırlar.' Bunun üzerine o 'Helâl olsun sana, bunu sen söyleyene kadar ben insanlardan gizliyordum' dedi."

Bu hadisin (manasının) sahih olduğunu destekleyen birçok hadis ve eser vardır. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbına hurûc edip onların kanları helâl sayan Havâric ancak fitne çıkarmak için tevilini arayarak Kur'ân'ın müteşâbihinin peşinden gitmeleri, Kur'ân'ı açıklayan ve îzâh eden sağlam ve açık sünnetleri ve eserleri terk etmeleri sebebiyle sapmışlardır.

"İbâne"de (822) Abdullah b. ez-Zubeyr *(radıyallahu anh)*'tan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Irak ehlinden bazı insanlar benim yanıma geldi. Benimle Kur'ân hakkında tartıştılar. Vallahi onlara tek bir cevap bile veremedim. Bunun üzerine hemen Kur'ân'a müracaata koyuldum. Babam ez-Zubeyr'e bundan yakındım. Bunun üzerine ez-Zubeyr dedi ki: 'Kur'ân'ı her topluluk okumuştur. Onu hevâlarına göre yorumlamışlardır. Onu konulması gereken yerden farklı yere koymuşlardır. Sana bir daha gelirlerse onlarla Ebû Bekr'in ve Ömer'in sünnetlerini öne sürerek tartış. Allah onlara rahmet etsin. Zira onlar bu ikisinin Kur'ân'ı kendilerinden daha iyi bildiğini inkâr edemeyeceklerdir.' Sonra bana bir daha geldiler. Onlarla Ebû Bekr'in ve Ömer'in sünnetlerini öne sürerek tartıştım. Bunun üzerine vallahi benimle birlikte ne ayakta kalabildiler ne de oturabildiler."

(Hasen) sonra "Heyhât, kavmin tuzu gitti!" dedi.[51]

٤٤ – ودخل (صلى الله عليه وسلم) المسجدَ وَمَعَهُ أبو بكرٍ عن يمينِهِ، وعُمرُ عن يسارِهِ، فقال: « هكذا نُبعثُ يومَ القيامةِ، وهكذا نَدخُلُ الجنَّة »

44- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* mescide girdi. Kendisiyle birlikte sağında Ebû Bekir, solunda ise Ömer vardı. "Kıyâmet günü böyle diriltileceğiz, cennete böyle gireceğiz" buyurdu.[52]

٤٥ –وقال (صلى الله عليه وسلم): «ما مِن نبي إلَّاوله وزِيرانِ مِن أهلِ السَّماءِ، وزِيرانِ مِن أهلِ الأرض؛ فأمَّا وزِيرايَ مِن أهلِ السَّماءِ: فجبريلُ وميكائِيلُ، وأمَّا وزِيرايَ مِن أهلِ الأرِض: فأبو بَكرٍ و عُمَرُ» رضي الله عنهما

---

[51] Abdurrezzâk (20377) ve "Fedâilu's Sahâbe"de Ahmed (16, 1730) rivâyet etmiştir. İsnâdı munkatıdır. Ayrıca Ebû Ya'lâ (2762) ve "Müsned"inde el-Bezzâr (6698), "eş-Şerîa"da el-Âcurrî (1157) Hasen-Enes-Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kanalıyla rivâyet etmişlerdir. Bu rivâyette Hasen "Tuzumuz gitti, nasıl ıslah olalım?" demiştir. "Mecme'u'z Zevâid" müellifi bu eserinde (10/18) "İsnâdında İsmâîl b. Müslim vardır ki zayıf bir kimsedir" demiştir. Bûsîrî "İthâfu'l Mühra"da (7/341) "Bunun el-Bezzâr'ın ve et-Taberânî'nin Semura b. Cundeb'den rivâyet ettiği bir şâhidi vardır" demiştir.

Derim ki: Bunu el-Bezzâr "Müsned"inde (4630), et-Taberânî de "el-Kebîr"de (7098) rivâyet etmiştir. Mecme'u'z Zevâid müellifi bu eserinde (10/18) "Bunu el-Bezzâr ve et-Taberânî rivâyet etmiştir, et-Taberânî'nin isnâdı hasendir" demiştir.

Buhârî de (3628) İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'dan Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hutbesi içerisinde şunu rivâyet etmiştir: "Zira insanlar çoğalacak, Ensâr azalacak. Öyle ki onlar insanlar arasında yemekteki tuz gibi olacaklar..."

[52] Tirmizî (3669), "es-Sünne"de İbn Ebî Âsım (1455), "Zevâidu Fedâili's Sahâbe"de Abdullah (77), "eş-Şerîa"da el-Âcurrî (1377) İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)*'tan rivâyet etmiştir. Tirmizî "Garip bir hadistir" demiştir. Dârakutnî "Ğarâibu Mâlik"te zayıf olduğunu söylemiştir. Nitekim bu "Mîzânu'l İ'tidâl"de de (8/73) geçmektedir.

45- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Hiçbir nebî yoktur ki kendisinin gök ehlinden iki vezîri, yer ehlinden de iki vezîri olmasın. Benim gök ehlinden iki vezîrim Cibrîl ve Mîkâîl'dir. Yer ehlinden iki vezîrim ise Ebû Bekir ve Ömer'dir." Allah onlardan râzı olsun.[53]

٤٦ –وقال (صلى الله عليه وسلم): «لا تَستقِرُّ محبَّةُ الأربعةِ إلَّا في قلبِ مؤمنٍ تقي: أبي بكرٍ، وعُمَرَ، وعُثمان، وعليٍّ» رضي اللهُ عنهُم

46- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Şu dördünün sevgisi ancak takvâ ehli bir müminin kalbine yerleşir: Ebû Bekir, Ömer, Osmân ve Alî." Allah onlardan râzı olsun.[54]

---

[53] Tirmizî (3680), "Fedâilu's Sahâbe"de Ahmed (105) ve "eş-Şerîa"da el-Âcurrî (1326) Ebû Saîd el-Hudrî *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir. Tirmizî "Hasen-garîb bir hadistir" demiştir. Eş-Şerîa'ya, "Ebû Bekr'in ve Ömer'in -Allah onlardan râzı olsun- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e göre konumlarının zikri bâbı"na (4/1851), ayrıca "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Ebû Bekr'in ve Ömer'in -Allah onlardan râzı olsun- kendisinin yeryüzü halkından vezirleri ve eminleri olduğunu bildirmesi bâbı"na (4/1858) bak.

[54] Abd b. Humeyd "el-Müntehabu mine'l Müsned"de (1465), el-Katî'î "Fedâilu's Sahâbe"ye yazdığı "Zevâid"inde (675), el-Âcurrî "eş-Şerîa"da (1224), el-Lâlekâî (2332), Ebû Nuaym "Fedâilu'l Hulefâi'l Erba'a"da (230) Atâ el-Horasânî-Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)* kanalıyla merfû olarak rivâyet etmiştir. Lafızları şu şekildedir: "Bu dördünün sevgisi ancak bir müminin kalbinde bir araya gelir: Ebû Bekir..."

"El-Metâlibu'l Âliye" müellifi bu eserinde (3994) "Bu munkatıdır" demiştir. Bunu ayrıca et-Taberânî "Musnedu'ş Şâmiyyîn"de (2312) rivâyet etmiştir ki isnâdı zayıftır. Yine "eş-Şerîa"da (1226) Enes b. Mâlik *(radıyallahu anh)*'ın şöyle dediği geçmektedir: "Osman'ın ve Ali'nin sevgisi bir müminin kalbinde bir araya gelmez dediler. Yalan söylediler! Allah azze ve celle onların sevgisini Allah'a hamd olsun ki kalplerimizde bir araya getirmiştir."

Yine orada (1228) İbn Şihâb ez-Zuhrî'nin şu sözü geçmektedir: "Ebû Bekir, Ömer, Osmân ve Alî'nin sevgisi ancak bu ümmetin takvâlılarının kalplerinde bir araya gelir. Allah onlardan râzı olsun."

٤٧ –وقال (صلى الله عليه وسلم): « إنَّ الله اَفترضَ عليكم حُبَّ : أبي بكرٍ،وعُمَرَ،وعُثمانَ، وعليٍّ –رضي الله عنهم –، كما افترضَ عليكُم : الصَّلاةَ، والصِّيامَ، والحجَّ، فمن أبغَض واحِداً منهُم؛ أَدخلَهُ اللهُ النَّارَ »

47- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz Allah size namazı orucu ve haccı farz kıldığı gibi Ebû Bekr'i, Ömer'i, Osmân'ı ve Alî'yi sevmeyi de farz kılmıştır. Allah onlardan râzı olsun. Kim onlardan birine buğzederse Allah onu cehenneme sokar."[55]

٤٨ –وقال (صلى الله عليه وسلم): «مَن سبَّ أصحابي فعليهِ لعنَةُ الله، ولعنَةُ اللّاعنينَ، والملائِكةِ، والنَّاسِ أجمعين»

48- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:

"Usûlü's Sünne"de (189) Eyyûb es-Sahtiyânî'nin şu sözü geçmektedir: "Kim Ebû Bekir'i severse dîni doğrultmuş olur. Kim Ömer'i severse yolu açıklığa kavuşturmuş olur. Kim Osmân'ı severse Allah *(Azze ve Celle)*'nin nûru ile aydınlanmış olur. Kim Alî'yi severse sapasağlam kulpa tutunmuş olur. Kim Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbını güzelce överse nifaktan berî olur. Kim onlardan birini küçümserse ya da kendisinden sâdır olan bir şeyden dolayı ona buğzederse o kimse Sünnet'e ve Selef-i Sâlihîn'e muhâlif bir bidatçidir. Onların tamamını sevene kadar ve kalbi onlara karşı selîm olana kadar onun hiçbir amelinin göğe yükseltilmeyeceğinden endişe edilir.

Ayrıca "eş-Şerîa"ya, "Ebû Bekir, Ömer, Osmân ve Alî *(radıyallahu anhuma)*'un sevgisinin müminlerin kalplerinde yer etmesinin zikri bâbı"na bak. Yine onları sevmenin gerekliliği hakkında "eş-Şerîa"ya (5/2312) bak.

[55] İbn Asâkir "Târîh"inde (39/127) İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)*'dan benzerini rivâyet etmiş, sonuna şunu eklemiştir: "Kim onlardan birine buğzederse ne namazı ne orucu ne haccı ne de zekâtı vardır. Kıyâmet gününde de kabrinden cehenneme haşredilir."

İsnâdında Ahmed b. Nasr ez-Zirâ' vardır. "El-Mîzân"da (1/308) "Sika olmadığını gösteren münkerler ortaya atmıştır" denmiştir. Dârakutnî de "Deccâl, künyesi Ebû Bekir'dir" demiştir.

"Kim ashâbıma söverse Allah'ın lâneti, lânet edenlerin, meleklerin ve bütün insanların lâneti onun üzerine olsun."[56]

٤٩ –وقال (صلى الله عليه وسلم): «لا تسبُّوا أصحابي؛ فإنّه يجئ قومٌ فيآخرِ الزَّمانِ يسُبُّون أصحابي؛ فلا تُصلُّوا عليهِم، ولا تُصَلُّوا مَعهُم، ولا تُناكحوهُم، ولا تُجالِسُوهم، وإن مَرِضوا فلا تَعودُوه»

49- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Ashâbıma sövmeyin. Zira âhir zamanda ashâbıma söven bir topluluk gelecektir. Onların cenâze namazını kılmayın. Onlarla beraber namaz kılmayın. Onlarla evlenmeyin. Onlarla oturmayın. Hastalanırlarsa onları ziyâret etmeyin."[57]

---

[56] "Fedâilu's Sahâbe"ye yazdığı "Zevâid"inin içinde Abdullah (8), "el-Kâmil"de İbn Adiyy (5/212), "es-Sünne"de el-Hallâl (833), el-Âcurrî (1944) Enes *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir. İsnâdında Ebû Şeybe el-Cevherî Yûsuf b. İbrâhîm vardır. Buhârî "et-Târîhu'l Kebîr"de (3388) "Acayip haberleri vardır" demiştir. Ebû Hâtim er-Râzî de "Hadisi zayıftır, münkerdir, acayip haberleri vardır" demiştir. (el-Cerhu ve't Ta'dîl, 9/218) Hadis ayrıca İbn Abbâs'tan, İbn Ömer'den, Ebû Hureyre'den ve Câbir'den de rivâyet edilmiştir. Allah onlardan râzı olsun. Fakat isnadlarının hepsi zayıftır. "Mecme'u'z Zevâid"e (10/21) bak. "Zevâidu'l Fedâil"de Abdullah (10,11) ve İbn Ebî Âsım (1001) Atâ b. Ebî Rabâh tarîkiyle Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *"Kim ashâbıma söverse Allah'ın lâneti onun üzerine olsun"* buyurduğunu rivâyet etmiştir. İsnâdı sahihtir fakat hadis mürseldir.

Âcurrî *(rahimehullah)* "eş-Şerîa"da (5/2507) "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbına söven kimseye lânetin zikri bâbı"nda şunları söylemiştir: "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbına söven kimse gerçekten mahvolmuş ve zarara uğramıştır. Çünkü o Allah'a ve Resûlü'ne muhâlefet etmiştir. Ona Allah'tan, Resûlü'nden, meleklerden ve bütün müminlerden lanet ilişmiştir. Allah onun ne bir farzını ne bir nâfilesini kabul edecektir. Aynı zamanda o dünyada da zelîl ve kıymetsizdir. Allah kabirleri onlarla doldursun, evleri onlardan boşaltsın!"

[57] Hallâl "es-Sünne"de (769), el-Hatîb "el-Kifâye"de (103) Enes *(radıyallahu anh)*'tan benzerini rivâyet etmiştir. İsnâdı zayıftır. Hadiste Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *"Ashâbıma sövmeyin"* buyruğu sahihtir. Muttefekun aleyhtir. Onlarla

٥٠ – وقال ابن عبَّاسٍ: لا تَسبُّوا أصحابَ محمدٍ صلَّى الله عليه وسلَّم؛ فإن اللهَ قد أمرنا بالاستغفارِ لهم، وهو يعلمُ أنَّهُم سَيقتَتلون.

50- İbn Abbâs şöyle demiştir: "Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbına sövmeyin. Zira Allah onların birbirleriyle savaşacaklarını bildiği hâlde onlar için bağışlanma dilemeyi emretmiştir."[58]

٥١ – وقالت عائشةُ رضي الله عنها: أُمروا بال استغفارِ لأصحابِ محمدٍ فسبُّوهم.

51- Âişe *(radıyallahu anha)* şöyle demiştir: "Onlara Muhammed'in ashâbı için bağışlanma dilemek emredildi fakat onlar onlara sövdüler."[59]

٥٢ – وقال أبو بكرٍ الصِّديقُ رضي الله عنه: أيُّ سَماءٍ تُظلُّني، وأيُّ أرضٍ تُقِلُّني إذا قلتُ في كتابِ الله ما لا أعلمُ؟

52- Ebû Bekir es-Sıddık *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Allah'ın kitabı hakkında bilmediğim bir şeyi söylersem hangi semâ beni gölgelendirir ve hangi yer beni taşır?"[60]

---

birlikte namaz kılmama, onların cenâze namazını kılmama ve bidat ehlinin terk edilmesiyle alâkalı diğer hükümlere gelince bunlar kitabın içerisinde çeşitli yerlerde açıklanacağı üzere Ehli Sünnet ve'l Cemaat'in icma ettiği hususlardandır.

[58] "Fedâil"de Ahmed (18), "eş-Şerîa"da el-Âcurrî (1979) ve el-Lâlekâî (2339) rivâyet etmiştir. İbn Teymiyye "Minhâcu's Sünne"de (2/22) şöyle demiştir: "İbn Batta sahih bir isnadla Abdullah b. Ahmed'den rivâyet etmiştir. Bu rivâyette Abdullah şöyle demiştir: Bana babam tahdis etti, dedi ki: Bize Muâviye tahdis etti, dedi ki: Bize Racâ tahdis etti. Onun Mücâhid'den, onun İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'dan rivâyet ettiğine göre o şöyle demiştir... Sonra hadisi zikretmiştir."

[59] Müslim (7642) rivâyet etmiştir.

[60] İbn Ebî Ya'lâ "Tabakâtu'l Hanâbile"de (3/263) İbn Batta tarîkiyle ve isnâdıyla İbn Ebî Bekir'den şunu rivâyet etmiştir: "Ebû Bekir es-Sıddık *(radıyallahu anh)*'a Allah'ın kitabından bir âyet soruldu. Bunun üzerine o şöyle dedi: 'Allah'ın kitabından bir âyet hakkında Allah'ın murâdından başka bir şey

٥٣ – وقال أبو بكرٍ الصِّديقُ رضيا لله عنه: السُّنةُ حبلُ الله المتينُ، فمن تركها؛ فقد قطعَ حبلَهُ مِن الله.

53- Yine Ebû Bekir es-Sıddık *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir:

"Sünnet Allah'ın sapasağlam ipidir. Kim onu terk ederse ipini Allah'tan kesmiş olur."[61]

---

söylersem hangi yer beni taşır ve hangi semâ beni gölgelendirir? Nereye giderim? Ne yaparım?'"

Ayrıca "Sünen"inde Saîd b. Mansûr (39), İbn Ebî Şeybe (10156), "et-Tefsîr"de et-Taberânî (1/35) rivâyet etmiştir. Bazılarına göre ona Allah Teâlâ'nın *"Meyveler ve meralar..." (Abese, 31)* buyruğunun tefsîri sorulmuştur. "Fethu'l Bârî"de (13/271) belirtildiği üzere isnâdları birbirini desteklemektedir. İbn Ebî Şeybe'nin "Musannef"inde geçtiğine göre (10/512) eş-Şa'bî şöyle demiştir: "Abdullah'ın ashâbını da Alî'nin ashâbını da gördüm. İlimler içerisinde en sevmedikleri ilim Kur'ân'ın tefsîri ilmi idi. Ebû Bekir şöyle demişti..." Sonra haberi zikretmiştir.

İbn Ebî Ya'lâ "et-Tabakât"ta (3/264) İbn Batta-Enes b. Mâlik *(radıyallahu anh)* kanalıyla şunu rivâyet etmiştir: Ömer b. el-Hattâb *(radıyallahu anh)* minberin üzerinde *"Meyveler ve meralar..."* âyetini okudu. "Meyveyi biliyoruz da ebb/mera nedir?" dedi. Sonra kendisine döndü ve "Gerçekten bu gereksiz yükün altına girmektir ey Ömer!" dedi.

Kâdı bu iki esere yaptığı talikte şunları söylemiştir: "İki şeyhulislâm, iki hidâyet imamı, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hidâyeti gösteren ve doğru yol üzere olan iki halîfesi sana yeter. Onların, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sonra insanlar arasında Allah *(Azze ve Celle)*'yi, Resûlü'nü, Allah'ın kitabını ve tevilini en iyi bilen kimseler oldukları hâlde Allah *(Azze ve Celle)*'nin kitabından bir âyette durup onun hakkında ağızlarını açmamaları sana yeter. Şu hâlde Rahmân *(Azze ve Celle)*'nin Kur'ân'ın dile getirdiği, sebt imamların ve sika âlimlerin naklettiği sıfatlarını tevil etmedeki cesâretleri hususunda Mu'tezile'ye, Eş'arîler'e ve diğer sapık kelâmcılara ne demek gerekir?"

[61] Bunu bir yerde bulamadım. Fakat Buhârî (3093) Ebû Bekir *(radıyallahu anh)*'tan sünnete yapışmak hususunda onun şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Ben Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kendisiyle amel edip de benim amel

٥٤ – وقال عُمَرُ بن الخطَّابِ رضي الله عنه: أصحابُ الرَّأي أعداءُ السُّننِ؛ أعيتهُم الأحاديثُ أن يحفظوها، وتفلَّتت منهم فلم يَعوها؛ فقالوا بالرَّأيِ؛ فضلُّوا وأضلُّوا.

54- Ömer b. el-Hattâb *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir:

"Rey ashâbı sünnetlerin düşmanlarıdır. Hadisleri ezberlemek onlara zor gelmiştir. Böylece hadisler onlardan kaçmıştır, onları belleyememişlerdir. Bu sebeple reyi dile getirmişlerdir. Böylece hem kendileri sapmış hem başkalarını saptırmışlardır.[62]

---

etmediğim bir şey bırakacak değilim. Onun işlerinden birini terk ettiğim takdirde sapmaktan korkarım.

Allah Teâlâ'nın *"Allah'ın ipine hep birlikte sarılın ve fırkalara ayrılmayın" (Âli İmrân, 103)* buyruğundaki ip farklı şekillerde tefsîr edilmiştir. Bunlardan birine göre ip kendisiyle gâyeye ve hâcete ulaşılan sebeptir. Diğerine göre ip Kur'ân ve içerisinde söylenen ahittir. Diğerine göre Allah'ı tevhîd etmektir. Diğerine göre İslâm'dır. (Taberî Tefsîri, 4/30)

[62] "Sünen"de ed-Dârakutnî (4280), el-Lâlekâî (201) ve "Zemmu'l Kelâm"da el-Herevî (268) rivâyet etmiştir. İbnu'l Kayyım "İ'lâmu'l Muvakki'în"de (1/55) "Ömer'den rivâyet edilen bu eserler gâyet sahihtir" demiştir "Câmi'u Beyâni'l İlm"de (2005) geçtiğine göre Ebû Bekir b. Ebû Dâvûd "Rey ehli bidat ehlidir" demiştir. Yine "er-Risâletu'l Vâdıha"da (2/629) Muhammed b. Abdulaziz (v. 241) şöyle demiştir: "Rey ashâbı ve dinde kıyas yapanlar bidatçi sapıklardır. Ümmetin dîninden çıkıp gitmişlerdir. Çünkü rey ashâbı ve dinde kıyâs yapanlar yaptıklarıyla Kitab'ı ve Sünnet'i işlevsiz hâle getirmeyi, ilmi ve eserleri geçersiz kılmayı, reyleriyle ve kıyaslarıyla tek kalmayı arzularlar."

Harb el-Kirmânî *(rahimehullah)* ilim ehlini üzerinde bulduğu akîdesinde şunları söylemiştir: "Rey ashâbı bidatçi sapıklardır. Sünnetin ve eserlerin düşmanlarıdır. Dîni reyden, kıyastan ve istihsandan ibâret görürler. Eserlere muhâlefet ederler. Hadisleri geçersiz kılarlar. Resûl'e karşı çıkarlar. Ebû Hanîfe'yi ve onun görüşlerini savunanları imam edinirler, onların dînini din edinirler. Onların söylediklerini söylerler. Hangi sapıklık bunları söyleyenin ya da bu hâl üzere olanın, Resûl'ün ve Sahâbe'nin sözünü bırakıp Ebû Hanîfe'nin ve ashâbının görüşlerinin peşinden gidenin sapıklığından daha açıktır? Sapıklık, azgınlık ve red olarak bu yeter!" (es-Sünne, Harb el-Kirmânî, 109/benim

٥٥ – وقال عُمر رضي الله عنه: القرآنُ كلامُ الله (عزّ و جلّ) فلا تُحرِّفوه إلى غيرِهِ .

55- Ömer *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Kur'ân Allah *(azze ve celle)*'nin kelâmıdır. Onu başka yerlere çekmeyin."[63]

٥٦ – وقال عُمر رضي الله عنه: إنَّ اللهَ عزَّ وجلَّ لم يأمر عِبادَهُ إلَّا بما ينفعُهُم، ولم ينهَهُم إلَّا عما يَضرُّهم.

56- Ömer *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Allah *(azze ve celle)* kullarına ancak kendilerine faydası olan şeyleri emretmiş, onlara ancak kendilerine zarar veren şeylerden sakındırmıştır.

٥٧ – وقال عثمان رضي الله عنه: الباطِلُ فيما وافقَ النَّفسَ وإن رأيت أنَّ لله عزَّ وجلَّ فيه طاعةً.

57- Osmân *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Bâtıl, nefse uyan şeylerdedir. Her ne kadar onda Allah *(azze ve celle)*'ye itaatin olduğunu görsen de..."[64]

٥٨ – وقال عليٌّ رضي الله عنه: الهوى يَصُدُّ عن الحَقِّ.

58- Alî *(radıyallahu anh)* "Hevâ haktan çevirir" demiştir.[65]

---

tahkîkimle) 329. maddenin dipnotunda reyin kınanmışlığı hususunda daha fazla açıklamalarda bulunulacaktır.

[63] "El-İbânetu'l Kubrâ"da (2050) Ömer *(radıyallahu anh)*'tan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Bu Kur'ân ancak Allah'ın kelâmıdır. Şu hâlde onu konulması gereken yere koyun." Başka bir lafızda da (2051) o "Gerçekten ben hevâlarınıza göre ona atfettiğiniz şeyleri biliyorum" demiştir. Abdullah "es-Sünne"de (98,99) benzerini rivâyet etmiştir. Âcurrî de "eş-Şerîa"da (155) sahih bir isnâd ile rivâyet etmiştir. Lafzı "Kur'ân Allah'ın kelâmıdır, onu görüşlerinize göre eğip bükmeyin" şeklindedir.

[64] "Fütyâ ve Cevâbuhâ"da (15) el-Asma'î'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Bir bedevîyi şöyle derken işittim: Hangisinin daha doğru olduğunu bilmediğin iki şey arasında kaldığın zaman hevâna daha yakın olana muhâlefet et. Zira hata çoğunlukla hevâya uyulduğu zaman olur." Az sonra hevânın kınanmışlığı ve ona muhâlefetin emredilmesi hakkında birçok eser gelecektir.

٥٩- وقال عليٌّ كرَّم الله وجهه: الهوى عندَ مَن خالفَ السُّنَّةَ حقٌّ وإن ضُرِبَتْ فيهِ عُنقُهُ.

59- Yine Alî kerramallâhu vechehu[66] şöyle demiştir: "Hevâ sünnete muhâlefet edenin nezdinde haktır. Kendisi uğrunda boynu vurulsa bile..."[67]

٦٠ -وقال ابنُ عبَّاسٍ رضي الله عنهما: لاتضرِبوا كتابَ الله بعضَهُ ببعضٍ.

60- İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)* şöyle demiştir: "Allah'ın kitabının bir kısmını diğerine vurmayın."[68]

---

[65] "Zühde"de İbnu'l Mubârek (86), İbn Ebî Şeybe (35636) ve "Fedâilu's Sahâbe"de Ahmed (881) rivâyet etmiştir. İsnâdı sahihtir. Bu Alî *(radıyallahu anh)*'ın sözünün bir kısmıdır. Onun sözünün bir kısmını Buhârî "Sahih"inde (11/235) kesin bir siga ile muallak olarak rivâyet etmiştir. Allah Teâlâ *"Hevâya uyma, sonra seni Allah'ın yolundan saptırır" (Sâd, 26)* buyurmuştur.

[66] Asılda böyle geçmektedir! Büyük ihtimâlle bu nâsihlerin işidir. Ben önceki selefin gerek bu olsun gerekse başkası olsun herhangi bir lafzı diğer sahâbîlerin hâricinde sadece Alî *(radıyallahu anh)* için kullandıklarına vâkıf olamadım. Allah onların hepsinden râzı olsun ve bizi onların zümresi içerisinde haşretsin.

Râfızîler gerek bu duâyı gerekse salât ve selâm okumayı diğer sahâbîlerin hâricinde Alî b. Ebî Tâlib *(radıyallahu anh)*'a tahsîs ettikleri ve bu onların bir şiârı hâline geldiği zaman Ehli Sünnet'ten birçok kimse bundan sakındırmıştır.

İbn Kesîr "Tefsîr"de (6/478) şöyle demiştir: "Diğer sahâbîler hakkında değil sadece Alî *(radıyallahu anh)* hakkında 'aleyhisselâm' ya da 'kerramallâhu vecheh' denmesi kitapları neshedenlerin ibârelerinde yaygınlık kazanmıştır. Bu bizim nezdimizde sahih olsa da bu hususta Sahâbe'nin tamamını bir tutmak gerekir. Çünkü bu ta'zîm ve tekrîm bâbındandır. Şeyhân (Ebû Bekir ve Ömer) ve müminlerin emîri Osmân buna ondan daha lâyıktır. Allah hepsinden râzı olsun."

[67] Bunu bir yerde bulamadım. Manası ise sahihtir. Şâhidleri saymakla bitmez. Hâricîler bâtılları uğruna savaşıp öldürülüyorlar, bununla birlikte iyi bir iş yaptıklarını zannediyorlardı. Onların hâricinde her zamandaki ve her mekândaki bidat ehlinin durumu da budur.

[68] İbn Ebî Şeybe "Musannef"te (30794) ve el-Hallâl "es-Sünne"de (1953) rivâyet etmiştir. 13. maddede Ebû Umâme *(radıyallahu anh)*'ın hadisi geçmişti: Nebî

٦١ – وجلدَ عمرُ رضي الله عنه صَبيغًا التَّميمي في مُساءلَتِهِ في حُرُوفٍ مِن القرآن.

61- Ömer *(radıyallahu anh)* Sabîğ et-Temîmî'ye Kur'ân'ın bazı harfleri hakkında soru sorduğu için değnek vurmuştu.[69]

(sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: *"Allah'ın kitabının bir kısmını diğerine vurmayın."*

[69] İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (334, 335, 800) rivâyet etmiştir. Yine bu kıssayı ed-Dârimî (146, 150), "el-Bida"da İbn Vaddâh (159), "eş-Şerîa"da el-Âcurrî (1/479) ve el-Lâlekâî (1136) rivâyet etmiştir.

Dârimî'nin lafzı şu şekildedir: Süleymân b. Yesâr'dan rivâyet edildiğine göre Sabîğ denilen bir adam Medîne'ye geldi ve Kur'ân'ın müteşâbihi hakkında sormaya başladı. Bunun üzerine Ömer ona adam gönderip onu yanına çağırttı. Bunun öncesinde onun için hurma dalları hazırlamıştı. (Yanına gelince) "Ben Allah'ın kulu Ömer'im" deyip ona vurmaya başladı. Öyle ki sonunda başı kanadı. Bunun üzerine adam "Ey müminlerin emîri bu kadarı sana yeter, aklımda önceden bulduğum şey artık gitti" dedi.

"Muhtasaru'l Hucce alâ Beyâni'l Mehacce"de (526) geçtiğine göre el-Ferğânî (v. 269) şöyle demiştir: "Bu karşı çıkma, edeplendirme ve terk etme Sahâbe'nin icmasıdır. Çünkü Ömer *(radıyallahu anh)* bu hareketi Sahâbe'nin huzûrunda yapmıştır. Yine bu onlardan orada hazır bulunmayanlara da ulaşmıştır. Bu hâlde hiç kimse ona karşı çıkmamıştır. Bu konuda hiç kimse ona itiraz etmemiştir. Böylece bu bir icmâ olmuştur." Bu kıssanın tarîkleri ve sıhhati için "el-İsâbetu fî Temyîzi's Sahâbe"ye (3/459) bakılabilir.

İbn Batta *(rahimehullah)* bu kıssaya şu taliklerde bulunmuştur: "İnsanlardan kalbi zayıf ve ilmi kıt kimseler bu haberi ve bu haberde Ömer *(radıyallahu anh)*'ın yaptığını duyduğu zaman bunun sebebini bilmediği için kafası karışabilir. Bu fiilin hidâyeti gösteren akıllı bir yöneticiden sâdır olmasını çok görebilir. Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun. 'Allah *(Azze ve Celle)*'nin kitabındaki âyetlerin manaları hakkında soru soran ve bu âyetlerin tevillerini öğrenmek isteyen bir kimsenin karşılığı canı yanacak şekilde dövülmesi, sürülmesi, terk edilmesi ve teşhîr edilmesi miydi?!' diyebilir. Fakat durum ilmi olmayan kimsenin zannettiği gibi değildir. Durum düşünen kimsenin düşündüğünden farklıdır. Şöyle ki: İnsanlar Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hayattayken O'na hicret ediyorlardı. O'nun vefâtından sonra da dinleri hususunda fıkıh sahibi olmak, imanlarındaki

٦٢ – وقال ابنُ مسعودٍ: إذا سمعتَ اللهَ عزَّ وجلَّ يقولُ كذا وكذا؛ فأصغِ لها سمعك؛ فإنَّما هو خيرٌ تؤمرُ به، أوشرٌّ تُنهى عنه.

62- İbn Mes'ûd şöyle demiştir: "Allah *(azze ve celle)*'nin bir şey buyurduğunu işittiğin zaman kulağını ona ver. Zira o ya emredilen bir hayır ya da kendisinden sakındırılan bir şerdir."[70]

٦٣ –وقال ابنُ مسعودٍ: القرآنُ كلامُ الله عزَّ وجلَّ، فمن قال فيه شيئًا فإنَّما يتقوَّلُهُ على الله عزَّ و جلَّ.

63- Yine İbn Mes'ûd şöyle demiştir: "Kur'ân Allah *(azze ve celle)*'nin kelâmıdır. Onun hakkında bir şey söyleyen kimse ancak Allah *(azze ve celle)*'ye bazı sözler nispet etmiş olur."[71]

---

basîreti arttırmak ve Allah'ın kendilerine farz kılmış olduğu farîzaları öğrenmek için halîfelerine heyetler hâlinde geliyorlardı. Allah'ın rahmeti onların üzerine olsun. Ömer *(radıyallahu anh)*'ın kulağına bu adamın Medîne'ye geldiği haberi ulaştığı zaman, onun Kur'ân'ın müteşâbihi hakkında; yine öğrenmeye çalışması gereksiz olan, bilmemesi kendisine zarar vermeyecek, kendisine bir faydası dokunmayacak şeyler hakkında sorular sorduğunu öğrendi. Hâlbuki yöneticisine geldiği zaman ona düşen farîzaları ve vâcipleri öğrenmekle uğraşmak, dînin helâlleri ve haramları hakkında fıkıh sahibi olmak idi. Ömer *(radıyallahu anh)*'a onun sorularının bunlarla ilgili olmadığı ulaşınca daha onu görmeden onun boş kalpli, Allah'ın kendisine farz kıldıklarına karşı ilgisiz ve kendisine fayda verecek şeylere önem vermeyen bir adam olduğunu anladı. Bundan dolayı onun Kur'ân'ın müteşâbihiyle ve aklının alamayacağı şeylerin tefsîriyle meşgûl olup doğru yoldan saparak helâk olmayacağından emin olamadı. Bu yüzden Ömer *(rahimehullah)* onu bundan caydırmak, onu zelîl kılmak ve onun bir daha bunun gibi bir şeye yönelmemesini sağlamak istedi." Âcurrî'nin "eş-Şerîa"sına bak. (1/479, Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmetini Kur'ân'ın müteşâbihini öne sürerek tartışanlardan sakındırması ve yöneticinin Kur'an'ın müteşâbihi hakkında tartışan kimseye vereceği cezâ bâbı)

[70] Saîd b. Mansûr "Sünen"inde (50), İbnu'l Mübârek "Zühd"ünde (36) İbn Ebî Muleyke-İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)* kanalıyla rivâyet etmiştir. İsnâdı munkatıdır.

٦٤ – وقال ابنُ عُمر: مَن تركَ السُّنَّةَ كفرَ.

64- İbn Ömer "Sünnet'i terk eden kâfir olur" buyurmuştur.[72]

---

[71] Ebû Tâhir es-Silefî'nin "el-Cuz'u's Sânî Aşera mine'l Meşyehati'l Bağdâdiyye"sinde (el yazması) geçmektedir. İsnâdı hasendir. Ayrıca Abdullah b. Ahmed "es-Sünne"de (100) Abdullah b. Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'tan onun şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Kur'ân Allah *(Azze ve Celle)*'nin kelâmıdır. Kim ondan bir şeyi reddederse Allah Teâlâ'yı reddetmiş olur."

"Hılye"de (4/321) geçtiğine göre eş-Şa'bî "Kur'ân'ı reyine göre tefsir eden ancak Rabbinden rivâyette bulunmaktadır" demiştir.

[72] Abdurrezzâk (4381), "el-Müntehab"da Abd b. Humeyd (830) ve el-Bezzâr (5929) rivâyet etmiştir. Lafızları şu şekildedir: Muverrik el-İclî'den rivâyet edildiğine göre İbn Ömer'e yolculukta namaz soruldu. O da "İki rekat, iki rekat; kim sünnete muhâlefet ederse kâfir olur" diye cevap verdi. Bazı lafızlarda "Kim sünneti terk ederse kâfir olur" diye gelmiştir. "El-Metâlibu'l Âliye"de (736) "İsnâdı sahihtir" denmiştir. Bunun benzerini el-Herevî "Zemmu'l Kelâm"da (497) İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'dan rivâyet etmiştir.

Yine ed-Dârimî "Sünen"inde (609), İbn Batta "el-Kubrâ"da (103) Mekhûl'den onun şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Sünnet iki kısımdır. Alınması farz, terk edilmesi küfür olan sünnet ve alınması fazîlet, terki sıkıntı olmayan sünnet..."

İbn Batta buna talik olarak şöyle demiştir: "Şimdi ben size Mekhûl'ün sözünün içerdiği manaların bir kısmını açıklayacağım ki bu sizi kendisini talep etmenin ve kendisiyle amel etmenin farz olduğu, kendisini terk etmenin ve küçümsemenin de küfür olduğu sünnetleri aramaya teşvîk etsin. Allah size rahmet etsin. Bilin ki; bilmenin, araştırmanın, hakkında soru sormanın ve kendisiyle amel etmenin avâma da havâssa da gerekli olduğu sünnetler Kur'ân'ın farz kılmış olduğu fakat açıklayıcı bir lafız olmadan kendisiyle nasıl amel edileceği bilinemeyen hususların tefsîri olarak vârid olmuş sünnetlerdir..." İbn Batta daha sonra içerisinde namazın, haccın, orucun, cihâdın ve alışverişin geçtiği âyetleri söz konusu etmiş, sonra şöyle demiştir: "Hiç kimse Allah *(Azze ve Celle)*'nin bu mücmel farzlarının nasıl yapılacağını Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sınırları belirleyen ve düzene koyan bir açıklaması olmadan bilemez. Demek ki Kitap'ta geçen bu mücmel farzların tefsîri hakkında Rasu-

٦٥ – وقال عُمر بن عبدالعزيز: السُّنَّةُ إنَّما سنَّها مَن عَلِمَ ما جاءَ فِي خِلَافِها مِن الزَّلَلِ، ولهم كانواعلى المنازعَةِ والجدلِ أقدرَ مِنكُم.

65- Ömer b. Abdulazîz şöyle demiştir: "Sünneti ancak onun hilâfına ne gibi zellelerin geleceğini bilen kimseler koymuştur. Onlar çekişmeye ve tartışmaya sizden daha yetenekli idiler."[73]

٦٦ – وقال رجلٌ لابن عبَّاسٍ: الحمدُ لله الذي جعلَ هوانا على هواكُم. فقال ابنُ عبَّاسٍ: إنَّ اللهَ لم يجعل في هذه الأهواءِ شيئًا مِن الخيرِ؛ وإنَّما سُمِّي هَوى؛ لأنَّه يَهوي بصاحِبِهِ في النَّارِ.

66- Bir adam İbn Abbâs'a "Hevâmızı hevânız üzere kılan Allah'a hamd olsun" dedi. Bunun üzerine İbn Abbâs şöyle cevap verdi: "Allah şu hevâlarda hayır adına bir şey yaratmamıştır. Hevâya hevâ denmesinin sebebi sâhibini cehenneme düşürmesidir."[74]

---

lullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den gelen sünnetleri bilmek ümmete farzdır. Zira bu Allah'ın kendileriyle dîni müslümanlar için kemâle erdirdiği iki esastan biridir. Allah onların neyi yapıp neden sakınacaklarını bu ikisinde toplamıştır. Bu yüzden bunları almak/bunlarla amel etmek farz, bunları terk etmek ise küfür olmuştur." İbnu'l Kayyım "Tuhfetu'l Mevlûd"da (s. 297) şöyle demiştir: Sünnet yol demektir. 'Senentu lehû kezâ' denir ve bununla teşrî'/yol açma manası kastedilir. Sünnet, gerek vâcip olarak gerekse müstehap olarak kendisine uyulan yoldur. Nitekim Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* 'Kim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir" buyurmuştur. Yine O "Sünnetime ve benden sonraki râşid halîfelerin sünnetine tutunun" buyurmuştur. İbn Abbâs 'Sünnete muhâlefet eden kâfir olur' buyurmuştur. Sünnetin terk edilmesi câiz olan şeylerle sınırlandırılması bir hadis ıstılahıdır. Değilse sünnet, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ümmetine vâcip ya da müstehap olarak gösterdiği her bir şeydir. Kısaca sünnet yoldur, şeriattir, minhâcdır, sebîldir."

[73] Benzeri "el-İbânetu'l Kubrâ"da (166) geçmektedir. İbn Vaddâh'ın "el-Bida"ında (74) daha uzun şekilde geçmektedir.

[74] İbn Batta "el-İbâne"de (241) rivâyet etmiştir. Orada İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'nın verdiği cevap "Hevânın tamamı dalâlettir" şeklindedir. Bu lafızla

٦٧ – وقال الحسنُ، ومجاهدٌ، وأبو العالية: إنما سُمِّي هوًى؛ لأنَّهُ يَهوي بصاحبِهِ في النَّارِ.

67- Hasen, Mücâhid ve Ebu'l Âliye şöyle demişlerdir: "Ona ancak sâhibini cehenneme düşürdüğü için hevâ denmiştir."[75]

٦٨ – وقال الحسنُ: ما مِن داءٍ أشدَّ مِن هَوًى خالطَ قلبًا.

68- Hasen "Kalbe karışan hevâdan daha kötü bir hastalık yoktur."[76]

٦٩ – وقال أبو قِلابةَ: إيَّاكم وأصحابُ الخُصُوماتِ؛ فإنِّي لا آمنُ أن يغمسوكُم في ضلالتِهِم، أو يُلبسُوا عليكم بعضَ ما تعرِفون.

69- Ebû Kılâbe şöyle demiştir: "İşi gücü tartışma olanlardan sakının! Ben sizi dalâletlerine daldırmayacaklarından ya da bazı bildiklerinizi size karışık göstermeyeceklerinden emin olamam."[77]

٧٠ – وكرِهَ عطاءٌ، وطاوسٌ، ومُجاهدٌ، والشَّعبيُّ، وإبراهيمُ أن يُفتوا في شيءٍ مِن الخُصُوماتِ، وقالوا: الخُصُوماتُ محقُ الدِّينِ. وقالوا: ما خاصمَ ورِعٌ قَطّ.

Abdurrezzâk'ta (20102), el-Âcurrî'de (126) ve el-Lâlekâî'de (225) de geçmektedir. Musannifin aktardığı lafzı ise bir yerde bulamadım.

Yine "eş-Şerîa"da (125) geçtiğine göre Ebû Hamza İbrâhîm'e dedi ki: "Ey Ebû İmrân, şu hevâlardan hangisini daha çok beğeniyorsun? Ben senin görüşünü almak ve sana uymak isterim."

İbrâhîm de şöyle cevap verdi: "Allah bunlardan hiçbirinde zerre ağırlığınca hayır yaratmamıştır. Hepsi şeytanın süsünden ibârettir. Yol ancak ilk yoldur."

[75] "Sünen"de ed-Dârakutnî (409, 416), el-Lâlekâî (229) ve başkaları eş-Şa'bî *(rahimehullah)*'tan benzerini rivâyet etmiştir.

[76] Ahmed "ez-Zühd"de (s.264), el-Hallâl "es-Sünne"de (1543) rivâyet etmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Kim Allah'tan bir hidâyet olmaksızın hevâsına uyandan daha sapıktır?" (Kasas, 50)

[77] el-İbânetu'l Kubrâ; 368, 374, 616. Ayrıca "er-Reddu ale'l Mubtedi'a"da (24) bu eser üzerine yazdığım ta'like bakabilirsin.

70- Atâ, Tâvûs, Mücâhid, eş-Şa'bî ve İbrâhîm bir tartışma hususunda fetvâ vermeyi kerih görmüşlerdir. "Tartışmalar dîni siler" demişlerdir. Yine onlar "Vera sâhibi bir kimse asla tartışmamıştır" demişlerdir.[78]

٧١ – وقال عِمرانُ بن الحُصين: الحياءُ مِن الإيمانِ. فقال رجلٌ عنده: في الحكمَةِ مكتوبٌ: إنَّ مِن الحياءِ ضَعفًا، ومِنهُ وقارًا. فقال عِمرانُ: أحدِّثُكَ عن رسولِ الله (صلى الله عليه وسلم) وتُحدِّثُني عن صُحُفِكَ؟! لا أُكلِّمُك أبدًا.

71- İmrân b. el-Husayn "Hayâ imandandır" dedi. Bunun üzerine yanındaki bir adam "Hikmet kitaplarında 'Hayânın bir kısmı zayıflık bir kısmı da vakardır' yazmaktadır" dedi. Bunun üzerine İmrân "Ben sana Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den tahdîs ediyorum, sen bana sayfalarından tahdîs ediyorsun, seninle bir daha konuşmayacağım!" dedi.[79]

٧٢ – وذُكِرَ عند عِمران بن الحصُينِ الحديثُ؛ فقال رجلٌ مِن القومِ: لو قرأتُم سُورةً مِن كتابِ الله كان أَفضلَ مِن حديثِكُم. فقال عِمرانُ: إنَّك لأحمقٌ؛ أتجدُ الصَّلاةَ في كتابِ الله مُفسَّرًا، أتجدُ الزَّكاةَ في كتابِ الله مُفسَّرًا، إنَّ القرآنَ حكمَهُ، وإنَّ السُّنَّةَ فسَّرتهُ.

---

[78] İbn Ebi'd Dünyâ "Zemmu'l Ğîbe"de (15) Ebû Ca'fer el-Bâkır'ın "Aman tartışmadan sakının, zira o dîni siler" dediğini rivâyet etmiştir. Yine "el-İbâne"de (640) Abdulkerîm b. Umeyye el-Cezerî'den rivâyet edildiğine göre o "Vera sâhibi bir kimse asla tartışmamıştır" demiştir.

[79] Bu eseri İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (94) bundan daha tam bir lafızla rivâyet etmiştir. Hadisi ayrıca Buhârî (6117) ve Müslim (66) de rivâyet etmiştir. İmrân *(radıyallahu anh)* hadîsinin lafzı "Hayânın tamamı hayırdır" şeklindedir. Musannifin zikrettiği "Hayâ imandandır" hadîsi ise İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)*'nın hadîsidir. Bu hadisi de Buhârî (24) ve Müslim (63) rivâyet etmiştir. Öyle görünüyor ki musannif "Hayânın tamamı hayırdır" hadîsini kastetmiştir. Allah en doğrusunu bilir

Ayrıca "el-İbânetu'l Kubrâ"ya bakabilirsin. (Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e itaat adına Sünnet'in getirdikleri, Kur'ân'ı ileri sürerek Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünnetlerine karşı çıkan gruplardan sakındırma bâbı) Benzeri "eş-Şerîa"da (1/410) da rivâyet edilmiştir.

72- İmrân b. el-Husayn'ın yanında bir hadis zikredildi. Orada bulunanlardan bir adam "Allah'ın kitabından bir sûre okusaydınız hadîsinizden daha fazîletli olurdu" dedi. Bunun üzerine İmrân şöyle cevap verdi:

"Sen gerçekten ahmaksın! Sen namazı Allah'ın kitabında açıklanmış şekilde bulabiliyor musun? Zekâtı Allah'ın kitabında açıklanmış bir şekilde bulabiliyor musun? Kur'ân onu muhkem kılmış, Sünnet de onu açıklamıştır.[80]

٧٣ - وقال المِقدامُ بن مَعدِيكَرِبٍ: حَرَّمَ رسولُ الله (صلى الله عليه وسلم) يومَ خيبرٍ أشياء؛ فقال: «يُوشكُ رجُلٌ على أرِيكتِهِ، يأتيهِ ما أَمرتُ أو نهيتُ، فيقول: دعونا مِن هذا، ما ندري ما هذا، عليكُم بكتابِ الله، فلا عرِفنَّ الرَّجلَ منكم»

73- Yine el-Mikdâm b. Ma'dîkerib şöyle demiştir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Hayber Günü bazı şeyleri haram kıldı ve şöyle buyurdu:

"Az kaldı; Bir adam koltuğuna kurulmuşken ona bir emrim ya da yasağım ulaşacak. Bunun üzerine 'Bize bunları söylemeyin, bunun ne oldu-

---

[80] İbn Batta "el-İbâne"de (66, 67, 68) bundan daha tam bir lafızla rivâyet etmiştir. "Er-Reddu ale'l Mübtedi'a"ya bak. (5)

Eyyûb'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Bir adam Mutarrif b. Abdullah'ın yanında 'Bize Kur'ân'ın dışında bir şey tahdis etmeyin' dedi. Bunun üzerine Mutarrif şöyle cevap verdi: 'Vallahi biz Kur'ân'ı bir şeyle değiştirmek istemiyoruz. Fakat Kur'ân'ı bizden daha iyi bilen kimseleri arıyoruz.'" (el-İlm, İbn Ebî Hayseme, 98; Miftâhu'l Cenne fi'l İ'tisâmi bi's Sünne, 138)

Yine "et-Tabakâtu'l Kubrâ"da (7/184) Eyyûb kanalıyla Ebû Kılâbe'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Bir adama sünnetten bahsettiğin zaman 'Bana bunlarla gelme, Allah'ın kitabıyla gel' derse bil ki o sapıktır."

Yine el-Berbehârî "Şerhu's Sünne"de (135) şöyle demiştir: "Bir adama bir eser götürdüğün zaman onu istemediğini, Kur'ân'ı istediğini görürsen onda zındıklık olduğundan şüphe etme, onun yanından hemen kalk ve onu bırak."

Ayrıca "Zemmu'l Kelâm"a bak. (Sünnet'ten Kur'ân ile müstağnî olunacağını iddia eden kimsenin iddiasının bâtıllığının delîlinin ortaya konması bâbı)

ğunu bilmiyoruz, siz Allah'ın kitabına bakın' diyecek. O adamın sizden ol-duğunu bilmeyeyim."[81]

٧٤- وقال رجلٌ لابن عُمَرَ: أرأيتَ؟ أرأيتَ؟ فقال: اجعَل أرأيتَ باليمنِ؛ إنَّما هي السُّننُ.

74- Bir adam İbn Ömer'e "Ne dersin, senin görüşün nedir?" diye so-rup duruyordu. Bunun üzerine o "'Ne dersin'i Yemen'de bırak, (bizim işi-miz) ancak sünnetlerdir" dedi.[82]

---

[81] İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (63, 64) rivâyet etmiştir. Hadisi ayrıca Ahmed (17174, 17194), Tirmizî (2664), Ebû Dâvûd (4606) ve ed-Dârimî (606) de rivâyet etmiştir. Onların bazı ziyâdeleri de vardır: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Birinizin koltuğunun üzerinde beni yalanlamasına az kaldı. Ona hadisim söylenecek. O da 'Sizinle aramızda Allah'ın kitabı vardır, onda bulduğumuz helâlleri helâl sayarız, onda bulduğumuz haramları haram sayarız' diyecek. Dikkat edin, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in haram kıldığı da Allah'ın haram kıldığı gibidir." İbn Hibbân "Sahîh"inde (12), İbnu'l Kayyım da "Tehzîbu's Sünen"de (10/285) sahihlemiştir.

Derim ki: Bunu tahriç edenlerin hiçbirinin kitabında "O adamın sizden oldu-ğunu bilmeyeyim" lafzı geçmemektedir. Bu lafız ise Ebû Râfi' *(radıyallahu anh)*'ın Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet ettiği şu hadiste geçmektedir: "Bir ada-mın kendisine emrettiğim ya da yasakladığım buyruklarımdan biri geldiği zaman 'Bunun ne olduğunu bilmiyoruz, yanımızda Allah'ın kitabı var, onda bu yok' dediğini bilmeyeyim." Bunu İbn Hibbân "Sahîh"inde (13), el-Hâkim "Müs-tedrek"inde (1/108) rivâyet etmiştir.

Beğâvî *(rahimehullah)* "Şerhu's Sünne"de (1/201) şöyle demiştir: "(Hadisin metninde geçen) erîke koltuk demektir. Rasulullah bu sıfatla evlerinden çık-mayan, ilim talep etmeyip oturan refah içindeki kimseleri kastetmiştir. Hadis-te hadîsin Kitâb'a arz edilmesine gerek olmadığının, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sâbit olduğu zaman tek başına hüccet olacağının delîli vardır. Nite-kim Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* 'Dikkat edin, bana Kitap ve beraberinde misli verildi' buyurmuştur."

[82] Buhârî (1611) rivâyet etmiştir. Lafzı şu şekildedir: Bir adam İbn Ömer'e Hacer-i Esved'i selamlama hakkında sordu. O da "Ben Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i onu selâmlarken ve öperken gördüm" dedi. Adam bu sefer "Ya izdi-ham içinde kalırsam, önüme geçilirse, o zaman ne dersin?" diye sordu. Bunun

٧٥ – وقال الشَّعبيُّ: ما قضيتُ لي رأيًا قطّ.

75- Şa'bî "Ben reyime göre hiç hüküm vermedim" demiştir.[83]

٧٦ – وقال قتادةُ: لم أفتِ برأيٍ مُنذُ ثلاثينَ سَنَة.

76-Katâde "Otuz senedir reyime göre hiç fetvâ vermedim" demiştir.[84]

üzerine İbn Ömer "'Ne dersin'i Yemen'de bırak" dedi. Bunu İbn Batta da "el-İbânetu'l Kubrâ"da (612) "'Ne dersin'i Süreyyâ'nın orada bırak" lafzıyla rivâyet etmiştir. Bu, el-Beğavî'nin "Mu'cemu's Sahâbe"sinde (1443) ve el-Herevî'nin "Zemmu'l Kelâm"ında da (290) böyledir.

İbn Receb "Câmi'u'l Ulûmi ve'l Hikem"de (1/244) şöyle demiştir:

"İbn Ömer'in maksadı bütün düşünceni Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e uymaya odaklaman gerektiği, gerçekleşmeden önce bundan âciz kalacağını ya da bunu yaparken zorlanacağını varsaymana hâcet olmadığıdır. Zira bu Sünnet'e uyma azmini kırar. Dinde fıkıh sâhibi olma, ilim hakkında sorma ancak amel için olduğu zaman övülmüştür, tartışma ve cidâl için olduğu zaman değil..."

"Lâlekâi"de (294) İbnu't Tabbâ'ın şöyle dediği geçmektedir: Bir adam Mâlik b. Enes'in yanına geldi ve ona bir soru sordu. O da "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu" dedi. Adam bu sefer "Peki şöyle olsa ne dersin?" diye sordu. Bunun üzerine Mâlik şöyle dedi: *"O'nun emrine muhâlefet edenler başlarına bir fitnenin ya da can yakıcı bir azâbın gelmesinden sakınsınlar." (Nûr, 63)*

"Şerîa"da (119) İmrân el-Kasîr'in şöyle dediği geçmektedir: "Senin görüşün nedir, sen ne dersin diyen şu kimselerden uzak durun!"

[83] "Et-Tabakâtu'l Kübrâ"da (6/250) Muhammed b. Cuhâde'nin şöyle dediği geçmektedir: Âmir eş-Şa'bî'ye yanında kendisi hakkında bir delil bulunmayan bir şey soruldu. (Bilmediğini söyleyince) "Reyini söyle!" denildi. Bunun üzerine o "Ne yapacaksın reyimi, üzerine işe reyimin!" diye cevap verdi.

Yine "el-İbânetu'l Kubrâ"da (347) geçtiğine göre Atâ'ya bir şey soruldu. O da "Bilmiyorum" dedi. "Bu konuda kendi görüşünü söyle" dediler. Bunun üzerine o "Arzında benim reyim din edinilirse Allah'tan hayâ ederim" diye cevap verdi.

٧٧- وقال الحسنُ: شِرارُ عبادِ الله الذين يتَّبِعون شِرارَ المسائلِ؛ ليعُمُّوا بها عبادَ الله.

77- Hasen şöyle demiştir: "Allah'ın en şerli kulları en şerli meselelerin peşinde olanlardır. Onlar bu meselelerle Allah'ın kullarının gözlerini kör etmek isterler."[85]

٧٨- وقال مَيمونُ بن مِهران في قوله عزَّ وجلَّ {فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ} [النساء:٥٩] قال: الرَّدُّ إلى الله: إلى كتابِهِ، والرَّدُّ إلى الرَّسولِ. وإذا قُبِضَ: إلى سُنَّتِهِ.

78- Meymûn b. Mihrân Allah *(azze ve celle)*'nin *"Eğer bir hususta ayrılığa düşerseniz onu Allah'a ve Resûl'e döndürün" (Nisâ, 59)* buyruğu hakkında şöyle demiştir:

"Allah'a döndürmek Allah'ın kitabına döndürmektir. Resûl'e döndürmek ise -vefât ettiği zaman- O'nun sünnetine döndürmektir."[86]

---

[84] el-Ca'diyyât, 1058; et-Tabakâtu'l Kubrâ, İbn Sa'd, 7/229.

Ayrıca "es-Siyer"de (5/273) Ebû Hilâl'in şöyle dediği geçmektedir: Katâde'ye bir meseleyi sordum. "Bilmiyorum" dedi. "Bunun hakkındaki görüşünü söyle" dedim. "Ben kırk senedir görüşümü dile getirmedim" diye cevap verdi. O gün o yaklaşık elli yaşındaydı. Ben (ez-Zehebî) derim ki: Bu onun ilimde kendi görüşüne dayanarak hiçbir şey söylemediğini göstermektedir.

Musannifin dinde reye dayanarak konuşmayı zemmetmesi ve bundan sakındırması ileride (329) gelecektir. Ayrıca 54. maddenin dipnotuna bakabilirsin.

[85] el-İbânetu'l Kubrâ, 308-309; Sünenu'd Dârimî, 106; Zemmu'l Kelâm, 539; Câmi'u Beyâni'l İlmi ve Fadlihî, 2084... Buradaki lafız "Böylece Allah'ın kullarını sıkıntıya sokarlar" şeklindedir.

Taberânî'nin "el-Kebîr"inde (1431) zayıf bir isnâd ile Sevbân *(radıyallahu anh)*'tan şunu rivâyet etmiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Ümmetimden öyle topluluklar olacaktır ki onlar karmakarışık meselelerle fakihlerini hataya sürükleyeceklerdir. İşte onlar ümmetimin en şerlileridir."

[86] el-İbânetu'l Kubrâ, 59-60-86; et-Taberî, 5/151; el-Lâlekâî, 76.

٧٩- وقال عكرمة: {أَطِيعُواْ اللَّهَ وَأَطِيعُواْ الرَّسُولَ وَأُوْلِي الأَمْرِ مِنكُمْ} [النساء:٥٩] قال: أبو بكرٍ وعُمر رضي الله عنهما.

79- İkrime şöyle demiştir: *"Allah'a itaat edin, Resûl'e itaat edin, sizden olan emir sâhiplerine de..." (Nisa, 59)* Yani Ebû Bekir ve Ömer'e... Allah onlardan râzı olsun."[87]

٨٠ - وقال يحيى بن أبي كثيرٍ: السُّنَّةُ قاضيةٌ على الكتابِ، وليس الكتابُ قاضِيًا على السُّنَّةِ.

80- Yahyâ b. Ebi Kesîr "Sünnet Kitâb'ın üzerine hüküm verir ama Kitâb, Sünnet'in üzerine hüküm vermez" demiştir.[88]

٨١ - وقال حسَّانُ بن عطيَّة: كان جبريلُ عليه السَّلام ينزِلُ على رسولِ الله (صلى الله عليه وسلم) بالسُّنَّةِ كما ينزلُ عليه بالقرآن، ويُعلِّمُهُ إيَّاها كما يُعلِّمُهُ القرآن.

İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da benzerini Atâ b. Ebî Rabâh *(rahimehullah)*'tan rivâyet etmiştir. Ayrıca "el-İbânetu'l Kubrâ"ya "Allah'ın tenzilde farz kıldığı Resûl *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e itaat bâbı"na bakabilirsin.

[87] el-İbânetu'l Kubrâ, 58; Tefsîru't Taberî, 5/149; Tefsîru İbn Ebî Hâtim, 5573. İbnu'l Hanbelî "er-Risâletu'l Vâdıha"da (2/902) bu kavli İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'dan zikretmiştir.

[88] el-İbânetu'l Kubrâ, 90-91; ed-Dârimî, 607; Zemmu'l Kelâm, 221.

İbn Kuteybe "Te'vîlu Muhtelefi'l Hadîs"te (s. 199) "Sünnet'in Kitab'ı açıkladığını ve Allah'ın onun içerisinde murad ettiklerini bildirdiğini söylemek istemiştir" demiştir.

"Zemmu'l Kelâm"da (221) el-Fadl b. Ziyâd'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Ahmed b. Hanbel'i işittim. Ona "Sünnet Kur'ân üzerine hüküm verir" şeklinde rivâyet edilen hadis soruldu. O da "Ben bunu söylemeye cesâret edemem fakat Sünnet Kur'ân'ı tefsîr eder ve onu açıklar" diye cevap verdi.

Yine el-Mervezî'nin "es-Sünne"sinde (91) Mekhûl'un şöyle dediği geçmektedir: "Sünnet'in Kur'ân'a olan ihtiyacından çok Kur'ân'ın Sünnet'e ihtiyâcı vardır."

81- Hassân b. Atıyye şöyle demiştir: "Cibrîl *(aleyhisselam)* Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e Kur'ân'ı indirdiği gibi Sünnet'i de indiriyordu. O'na Kur'ân'ı öğrettiği gibi Sünnet'i de öğretiyordu."[89]

٨٢- وقال سعيد بن جُبيرٍ في قوله عزَّوجلّ {ثُمَّ اهْتَدَى} [طه:٨٢] قال: لزوم السُّنَّةِ والجماعةِ.

82- Saîd b. Cubeyr Allah *(azze ve celle)*'nin *"...sonra hidâyet üzere olan..." (Tâhâ, 82)* buyruğu hakkında "Sünnet'ten ve Cemaat'ten ayrılmamak" demiştir.[90]

٨٣- حدثنا عُبيدالله، قال: ناأبوعلي إسماعيل بن محمد الصَّفار،قال: نا أحمد بن منصور الرَّمادِي، قال: نا عبدالرَّزاق، قال: أنا معمر، عن قتادة في قوله تعالى {وَاذْكُرْنَ مَا يُتْلَى فِي بُيُوتِكُنَّ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ وَالْحِكْمَةِ}[الأحزاب: ٣٤] قال: القرآنُ والسُّنة.

---

[89] el-İbânetu'l Kubrâ, 92, 223. Ayrıca ed-Dârimî (608), "el-Merâsîl"de Ebû Dâvûd (536), "es-Sünne"de el-Mervezî (91), el-Lâlekâî (99) de rivâyet etmiştir. İsnâdı "Fethu'l Bârî"de geçtiği üzere (13/291) sahihtir. Hassân b. Atıyye Tâbiîn'den biridir. 120 yılında vefât etmiştir. Allah ona rahmet etsin.

Mervezî'nin "es-Sünne"sinde (101) Abdullah b. el-Mübârek *(rahimehullah)*'tan benzeri rivâyet edilmiştir.

Muhammed b. Tâhir el-Makdisî "el-Hucce alâ Târiki'l Mehacce"de (2/378) şöyle demiştir: "Bu hadis her ne kadar Hassân'ın sözü olsa da Kitab'ın nassı onu desteklemektedir. Nitekim Allah Teâlâ *'O hevâsından konuşmaz'* buyurmuştur. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de kendisine bir şey sorulduğu zaman kendisine vahiy gelene kadar bekliyor sonra soruyu sorana cevap veriyordu."

Bu konuda birçok âyet ve hadis vardır. "Muhtasaru'l Hucce alâ Beyâni'l Mehacce"ye bakılabilir. (1/9-21)

İbnu'l Hanbelî'nin "er-Risâletu'l Vâdıha"sında (2/1098) şöyle denmektedir: İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Cibrîl aleyhisselâm Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem'e farzları indirdiği gibi sünnetleri de indiriyordu. İbnu'l Hanbelî'nin oradaki talikine bakınız.

[90] el-İbânetu'l Kubrâ (79, 88, 153, 168); el-Lâlekâî (72)

83- Bize Ubeydullah tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Alî İsmâîl b. Muhammed es-Saffâr haber verdi, dedi ki: Bize Ahmed b. Mansûr er-Ramâdî haber verdi, dedi ki: Bize Abdurrezzâk haber verdi, dedi ki: Bize Ma'mer'in Katâde'den haber verdiğine göre o Allah Teâlâ'nın *"Evlerinizde okunmakta olan Allah'ın âyetlerini ve hikmeti hatırlayın" (Ahzâb, 34)* buyruğu hakkında "Kur'ân ve Sünnet" demiştir.[91]

٨٤ – قال: حدثنا أبو عبد الله أحمد بن علي بن علاأ لجوزجاني، قال: نا عبدالوهاب الورَّاق الشَّيخ الصَّالح، قال: نا أبو مُعاوية، عن الأعمش، عن مجُاهدٍ، قال: أفضلُ العبادةِ: حُسْنُ الرَّأي. يعني: السُّنةَّ.

84- Bize Ebû Abdullah Ahmed b. Alî b. Alâ el-Cûzcânî tahdis etti, dedi ki: Bize sâlih şeyh Abdulvehhâb el-Verrâk haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Muâviye haber verdi. Onun el-A'meş'ten, onun Mücâhid'den rivâyet ettiğine göre o şöyle demiştir: "En fazîletli ibâdet güzel görüştür/reydir. Yani sünnettir."[92]

٨٥– وقال إسحاق بن عيسى: سمعت مالكَ بن أنسٍ يعيبُ الجدال في الدِّينِ، ويقول: كُلَّما جاءنا رجلٌ هو أجدَلُ مِن رجلٍ أرادنا أن نترُكَ ما جاء به جبريلُ إلى النبيِّ صلَّى الله عليه وسلَّم.

85- İshâk b. Îsâ şöyle demiştir: Mâlik b. Enes'in dinde cidâli yerdiğini ve şöyle dediğini işittim: "Bize ne zaman diğerinden daha iyi tartışan bir adam gelse Cibrîl'in Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e getirdiklerini bırakmamızı istiyor!"[93]

---

[91] el-İbânetu'l Kubrâ (93, 221) Ayrıca Abdurrezzâk "Tefsîr"inde (3/116), Buhârî de *"Eğer Allah'ı ve Resûlü'nü istiyorsanız* bâbı"nda muallak olarak rivâyet etmiştir.

[92] el-İbânetu'l Kubrâ, 226. Ayrıca İbn Ebî Şeybe "el-Îmân"da (52) rivâyet etmiştir.

[93] Asılda "bırakmak istiyoruz" diye geçmektedir. Doğrusu "el-İbânetu'l Kubrâ"da da geçtiği üzere benim yukarıda yazdığımdır.

٨٦- وقال ابنُ سِيرين: ما أخذَ رجلٌ بدعةً فراجَعَ سُنةً .

86- İbn Sîrîn şöyle demiştir: "Bir bidati aldıktan sonra sünnete dönen bir adam yoktur."[94]

Bu eseri İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (588) rivâyet etmiştir. Ayrıca "el-İlel ve Ma'rifetu'r Ricâl"de (1585) Ahmed ve el-Lâlekâî (293) de rivâyet etmiştir.

Nasr el-Makdisî "Muhtasaru'l Hucce alâ Târiki'l Mehacce"de (220) bu eser üzerine şu talikte bulunmuştur: "Bu kelâmcıların prensibidir. Onların dinlerini ayakta tutan şey şeriatın getirmediği tartışmalar ve münâkaşalardır. Din imamlarından hiçbiri buna meyletmemiştir. Bunun bâtıllığı ve fesâdı buradan bilinir." 131. maddenin dipnotunda daha fazla açıklamalarda bulunulacaktır.

[94] Dârimî "es-Sünen"inde (214) rivâyet etmiştir.

Lâlekâî'de (286) Sellâm b. Mutî'in şöyle dediği geçmektedir: Bir adam Eyyûb'a "Ey Ebû Bekir, Amr b. Ubeyd görüşünden dönmüş" dedi. Eyyûb "Dönmedi" dedi. Adam yine "Dönmüş ey Ebû Bekir, dönmüş" dedi. Bunun üzerine Eyyûb üç defa "Dönmedi" dedi ve şunu ekledi: "Sen O'nun şu buyruğunu işitmedin mi: Okun avı delip geçtiği gibi dinden çıkarlar. Ok gezine geri dönmedikçe dîne geri dönmezler."

Başka bir lafızda şöyle demiştir: "Ne hâle geldiğine bakın. Hadisin sonu onlar için başından daha serttir: İslâm'dan sıyrılıp çıkarlar, sonra ona dönmezler." Bunu İbn Vaddâh "el-Bide'u ve'n Nehyu anhâ"da (154) rivâyet etmiştir.

Yine "el-İbânetu'l Kubrâ"da el-Fadl b. Ziyâd'ın şöyle dediği geçmektedir: Ebû Abdullah'a "Bana eş-Şirâk'ın tevbe ettiği ve (hakka) döndüğü ulaştı" dedim. Şöyle cevap verdi: "Bunlar tevbe etmezler. Eyyûb'un söylediği gibi: 'Onlardan biri (dinden) çıktığı zaman bir daha ona dönmez.'"

Dârimî *(rahimehullah)* "en-Nakd"da (1/433) şöyle demiştir: Aynı şekilde el-Evzâî de birtakım bidat ehline onlar bir görüşten diğerine intikal ettikleri zaman şöyle demiştir: "Siz bir bidatten döndüğünüzde mutlaka size ondan daha çok zarar veren başka bir bidate tutunuyorsunuz."

Derim ki: 110. ve 154. maddelerin dipnotlarında bidatçinin tevbesiyle ilgili daha fazla açıklamada bulunulacaktır.

٨٧- وقال عامرُ بن عبدالله: ما ابتدعَ رجلٌ بدعةً؛ إلَّا أتى غدًا بما يُنكِرُهُ عليها اليوم.

87- Âmir b. Abdullah şöyle demiştir: "Hangi adam bir bidat ortaya atmışsa bugün o bidate dayanarak reddettiği şeyi yarın savunmuştur."[95]

٨٨ - وقال ابنُ عونٍ: إذا غلبَ الهوى على القلبِ استحسنَ الرَّجلُ ما كان يستقبِحُهُ.

88- İbn Avn şöyle demiştir: "Hevâ kalbe galebe çaldığı zaman kişi çirkin gördüğünü güzel görmeye başlar."[96]

٨٩- وقال الفضيلُ: لايزالُ العبدُ مستورًا حتَّى يرى قبيحَهُ حسناً.

89- Fudayl şöyle demiştir: "Kul, çirkinini güzel görene kadar mestûrdur."

٩٠- وقال أبو العالية: آيتانِ في كتابِ الله ما أشدَّهمُا على الذين يُجادِلون في القر:

﴿مَا يُجَادِلُ فِي آيَاتِ اللَّهِ إِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ [غافر: ٤] ,

﴿وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُواْ فِي الْكِتَابِ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ.﴾ [البقرة: ١٧٦]

---

95 "El-İbânetu'l Kubrâ"da (579) rivâyet edildiğine göre İbrâhîm *(rahimehullah)* "(Selef) dinde renkten renge girmeyi hoş görmezdi" demiştir.

96 Hâkim "Müstedrek"inde (4/514) Huzeyfe *(radıyallahu anh)*'tan onun şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Biriniz kendisine fitnenin isâbet edip etmediğini bilmek istiyorsa baksın: Daha önce haram gördüğü bir şeyi helâl sayıyorsa ona fitne isâbet etmiş demektir. Aynı şekilde daha önce helâl saydığı bir şeyi haram görüyorsa ona fitne isâbet etmiş demektir." Hâkim "Şeyhayn'ın şartlarına göre isnâdı sahihtir" demiştir.

Abdurrezzâk'ın "Musannef"inde (20454) ve el-Lâlekâî'de (120) Huzeyfe *(radıyallahu anh)*'tan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Bil ki hakîki dalâlet önceden çirkin gördüğünü şimdi güzel görmen, önceden güzel gördüğünü şimdi çirkin görmendir. Aman Allah Teâlâ'nın dîninde renkten renge girme. Zira Allah'ın dîni birdir."

90- Ebu'l Âliye şöyle demiştir: Allah'ın kitabında iki âyet vardır ki onlar Kur'ân hakkında tartışanlara karşı ne kadar serttir!

"Âyetlerimiz hakkında ancak kâfirler tartışır." (Ğâfir, 4)

"Kitâb hakkında ayrılığa düşenler gerçekten uzak bir ayrılık içindedirler." (Bakara, 176)[97]

٩١ – وقال أرطاةُ بن المنذر: لأن يكون ابني فاسِقًا مِن الفُسَّاقِ أحبُّ إليَّ مِن أن يكونَ صاحِبَ هوًى.

91- Ertâ b. el-Münzir şöyle demiştir: "Oğlumun fâsıklardan bir fâsık olması bana bir hevâ ehli olmasından daha sevimlidir."[98]

٩٢ – وقال أبو إسحاق الفزاري: لأن أجلِسَ إلى النَّصارى في بِيَعِهِم أحبُّ إليَّ مِن الجلوسِ في حلْقَةٍ يَتخاصمُ فيها النأَّسُ في دينهِم.

92- Ebû İshâk el-Fezârî şöyle demiştir: "Kiliselerinde hristiyanlarla birlikte oturmak bana insanların dinleri hususunda birbirleriyle tartıştıkları bir halkada oturmaktan daha sevimlidir."

٩٣ – وقال سعيدُ بن جُبير: لأن يصحبَ ابني فاسِقًا شاطِرًا سُنِّيًّا أحبُّ إليَّ مِن أن يصحبَ عابدًا مُبتدِعًا.

93- Saîd b. Cubeyr şöyle demiştir: "Oğlumun fâsık bir pislik olmasına rağmen sünnet ehli biriyle arkadaşlık etmesi bana âbid olmasına rağmen bidatçi biriyle arkadaşlık etmesinden daha sevimlidir."[99]

---

[97] el-İbânetu'l Kubrâ, (544, 546); er-Reddu ale'l Mubtedi'a, İbnu'l Bennâ (25)

Berbehârî "Şerhu's Sünne"de (80) şöyle demiştir: "Bil ki dinde hangi zındıklık, hangi küfür, hangi şüphe, hangi bidat, hangi dalâlet, hangi şaşkınlık ortaya çıkmışsa ancak kelâm, kelâmcılar, cidâl, tartışma ve husûmet sebebiyle ortaya çıkmıştır. Allah *'Âyetlerimiz hakkında ancak kâfirler tartışır'* buyuruyorken bir adam nasıl tartışmaya, husûmete ve cidâle cüret edebiliyor, hayret doğrusu! Sen eserlere teslim ol ve rızâ göster, (gereksiz konularla) ilgilenme ve sus."

[98] Zemmu'l Kelâm, 929; Muhtasaru'l Hucce fî Beyâni'l Mehacce, 301

٩٤ – وقيل لمالكِ بنِ مغْولٍ: رأينا ابنكَ يلعَبُ بالطُّيورِ ! فقال: حَبَّذا إن شغلَتهُ عن صحبةِ مُبتدعٍ.

94- Mâlik b. Miğvel'e "Oğlunu kuşlarla oynarken gördük" dediler. Bunun üzerine o "Bu onu bir bidatçiyle arkadaşlık etmekten alıkoyuyorsa ne güzel!" diye cevap verdi.

٩٥ – وقال ابنُ شَوذبٍ: مِن نِعمةِ الله على الشَّابِّ والأعجميِّ إذا تَنسَّكا أن يُوفَّقا لصاحِبِ سُنَّةٍ يحمِلُهُما عليها؛ لأنَّ الشَّابَّ والأعْجَميَّ يأخذُ فيهما مَا سَبَقَ إليهِما.

95- İbn Şevzeb şöyle demiştir: Genç ve yabancı kimse dîne yöneldiği zaman kendilerini Sünnet'e iletecek sünnet ehli birine rast gelmeleri Allah'ın onlar üzerindeki nimetlerindendir. Çünkü gence ve yabancıya kim önce giderse onlar üzerinde o etki bırakır."[100]

٩٦– وقال عَمرُو بن قيسٍ الملائي: إذا رأيت الشابَّ أوَّلَ ما ينشأُ مع أهلِ السُّنَّة والجماعةِ فارْجُهْ، وإذا رأيته مع أهلِ البدعِ فايأسْ منه، فإنَّ الشَّابَّ على أوَّلِ نُشُوئِهِ.

---

[99] İbnu'l Vaddâh'ın "el-Bide'u ve'n Nehyu anhâ"sında (133) el-Avvâm b. Havşeb *(rahimehullah)*'tan benzer lafızlarla rivâyet edilmiştir.

[100] el-İbânetu'l Kubrâ, 44, 522; el-Lâlekâî, 31; er-Reddu ale'l Mubtedi'a, 47

Ayrıca el-Lâlekâî (30) Abdullah b. Şevzeb kanalıyla Eyyûb'dan şunu rivâyet etmiştir: "Allah'ın yaşı küçük olanı ve yabancıyı Ehli Sünnet'ten bir âlime rast getirmesi onların saadetindendir."

"Muhtasaru'l Hucce"de (32) Yûsuf b. Esbât'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Allah'ın genci dine yöneldiği zaman kendisini Sünnet'e iletecek sünnet ehli biriyle kardeş yapması onun üzerindeki nimetlerindendir. Benim babam kaderî, kardeşlerim râfızî idi. Allah beni Süfyân ile kurtardı."

Çocukların gerek iyi yönde gerekse kötü yönde öğretmenlerinden etkilendiklerine dâir birçok eseri "el-Câmi'u fî Ahkâmi ve Âdâbi's Sıbyân" kitabında bir araya topladım. (Kitâbu'l İlm, Babaların Çocuklarının Öğretmenlerini Seçmesi Bölümü, 80-88)

96- Amr b. Kays el-Mulâî şöyle demiştir: "Bir genci gençliğinin ilk zamanlarında Sünnet Ehli'nin yanında görüyorsan onun hakkında ümitvâr ol. Onu bidat ehlinin yanında görüyorsan ondan ümidini kes. Çünkü genç gençliğinin ilk zamanlarında ne üzere ise o hâl üzere devam eder."[101]

٩٧- وقال عَمرو بن قيسٍ: إنَّ الشَّابَّ لينشأُ؛ فإن آثر أن يُجَالِسَ أهل العلمِ كادَ يسلمُ، وإن مال إلى غيرهم كادَ يَعطَبُ.

97- Amr b. Kays şöyle demiştir: "Genç yetişkinlik çağına gelir. Bundan sonra ilim ehliyle beraber oturmayı tercih ederse selâmette sayılır. Başkalarına meylederse helâkın eşiğine gelir."[102]

٩٨- وقال حمادُ بن زيدٍ: قال لي يونسُ: يا حمادُ، إني لأرى الشَّابَّ على كُلِّ حالةٍ مُنكَرَةٍ فلا آيسُ مِن خيرِهِ، حتَّى أراه يُصاحِبُ صاحِبَ بدعةٍ؛ فعندها أعلمُ أنَّه قد عَطِبَ.

98- Hammâd b. Zeyd şöyle demiştir: Yûnus bana dedi ki:

"Ey Ham-mâd! Ben her türlü münker hâlin içinde olan bir genç görüyorum da onun bir bidat ehliyle arkadaşlık ettiğini görene kadar onun hayrından ümidimi kesmiyorum. Onu bir bidat ehliyle görürsem işte o zaman onun helâk olduğunu biliyorum.[103]

---

[101] el-İbânetu'l Kubrâ, 45, 523; er-Reddu ale'l Mubtedi'a, 48.

[102] İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (46, 523) rivâyet etmiş, şöyle demiştir: "Allah size rahmet etsin, kiminle arkadaşlık ettiğinize ve kiminle oturduğunuza bakın. Her insanı dostundan, her kişiyi arkadaşından tanıyın."

[103] er-Reddu ale'l Mubtedi'a, 49.

Berbehârî *(rahimehullah)* "Şerhu's Sünne"de (139) şöyle demiştir: "Bir adamın çokça ibâdet eden âbid bir kimse olduğunu, bütün lezzetleri terk edip ibâdet sevgisiyle yanıp tutuştuğunu fakat bidat ehli olduğunu görürsen; onunla oturma, onun sözünü dinleme, yolda onunla beraber yürüme. Çünkü ben senin onun gittiği yolu güzel bulup onunla beraber helâk olmayacağından emin olamam.

Yûnus b. Ubeyd oğlunun bir bidat ehlinin yanından çıkarken gördü de ona 'Ey oğul, nereden geliyorsun?' diye sordu. Oğlu 'Amr b. Ubeyd'in yanından...'

٩٩- وقال الحسنُ: ما ازدادَ صاحِبُ بدعةٍ عبادةً إلَّا ازدادَ مِن الله بُعدًا.

99- Hasen şöyle demiştir: "Bidat ehlinin ibâdeti arttıkça Allah'tan uzaklığı da artar."[104]

١٠٠- وقال ابنُ عونٍ: المجتهدُ في العبادةِ مع الهوى؛ يتَّصِلُ جَهدُهُ بعذابِ الآخرةِ.

100- İbn Avn şöyle demiştir: "Hevâ ile birlikte ibâdette gayretli olan kimsenin gayretinin sonu âhiret azâbıdır."[105]

١٠١ - وقال الأوزاعيُّ: قال إبليسُ لأوليائِهِ: مِن أين تأتون بني آدمَ ؟

فقالوا: مِن كُلٍّ.

قال: فهل تأتونَهُم مِن قبلِ الاستغفارِ؟

قالوا: إنَّ ذلك لشيءٌ ما نُطيقُه؛ إنَّهُمُ لمقِرُّون بالتَّوحيدِ.

---

diye cevap verince de şöyle dedi: 'Ey oğul! Senin bir hunsânın evinden çıktığını görmek falanın ve falancanın evinden çıktığını görmekten bana daha sevimlidir. Yine ey oğul, Allah'ın huzûruna zinâkâr, hırsız, fâsık ve hâin olarak çıkman bidat ehlinin bir görüşüne sâhip olarak çıkmandan bana daha sevimlidir.'

Görmez misin ki Yûnus b. Ubeyd hunsânın oğlunu dîninden saptırmayacağını fakat bidat ehlinin onu küfre sokana dek saptıracağını bilmiştir?"

[104] İbn Vaddâh "el-Bida'"da (66), el-Herevî "Zemmu'l Kelâm"da (477) rivâyet etmiştir. Yine benzerini İbn Vaddâh (67) ve "Hılye"de Ebû Nuaym (3/9) Eyyûb es-Sahtiyânî *(rahimehullah)*'tan rivâyet etmiştir. Selefin bidatçinin hiçbir amelinin kabul edilmeyeceği hususundaki görüş birliği 129. maddede gelecektir.

[105] Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"De ki: Size amelleri hususunda en çok zarar edenleri bildirelim mi? Onlar iyi iş yaptıklarını düşündükleri hâlde dünyâ hayâtındaki çalışmaları boşa giden kimselerdir." (Kehf, 103-104)*

Yine O şöyle buyurmuştur: *"Çalışır ve yorulur. Kızgın ateşe girer." (Ğâşiye, 3-4)*

قال: لآتينَّهم مِن بابٍ لا يستغفِرونَ الله منه.

قال: فبثَّ فيهم الأهواءَ والبدع.

101- Evzâî şöyle demiştir: İblîs dostlarına "Âdemoğullarına nereden yaklaşacaksınız?" diye sordu. Onlar da "Her yerden" diye cevap verdiler.

"Onlara istiğfar yönünden yaklaşacak mısınız?" diye sordu. "Bu bizim yapabileceğimiz bir şey değildir, onlar tevhîdi ikrâr ediyorlar" diye cevap verdiler.

Bunun üzerine o "Onlara Allah'tan kendisi için bağışlanma dilemeyecekleri bir şey tarafından yaklaşacağım, bunu yapacağım!" dedi. Sonra onların arasında hevâları ve bidatleri yaydı.[106]

---

[106] ed-Dârimî, 316, 236; el-Lâlekâî, 236, 237; Zemmu'l Kelâm, 955.

Ayrıca İbn Ebî Âsım "es-Sünne"de (7), Ebû Ya'lâ da "Müsned"inde (136) Ebû Bekr *(radıyallahu anh)*'tan onun şöyle dediğini rivâyet etmişlerdir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "İblîs şöyle dedi: Ben onları günahlarla helâk ettim, onlar beni istiğfarla helâk ettiler. Onlardan bunu gördüğüm zaman onları hevâlarla helâk ettim. Artık onlar doğru yolda olduklarını sanıyorlar ve istiğfar etmiyorlar."

Heysemî "Mecmeu'z Zevâîd"de (10/207) şöyle demiştir: "Bunu Ebû Ya'lâ rivâyet etmiştir. Senedinde Osmân b. Matar vardır ki zayıftır."

Lâlekâî'de de (232) İbrâhîm *(rahimehullah)*'tan Evzâî *(rahimehullah)*'ın sözünün benzeri rivâyet edilmiştir.

Süfyân es-Sevrî *(rahimehullah)* şöyle demiştir: "Bidat İblîs'e masiyetten daha sevimlidir. Masiyetten tevbe edilir ama bidatten tevbe edilmez." (Lâlekâî, 238; Zemmu'l Kelâm, 928)

İbnu'l Kayyım bidatin masiyetten daha şerli oluşunun sebebini "Bedâi'u'l Fevâid"deki (2/799) şu sözleriyle beyân etmiştir: "Kötülük sıralamasında ikinci mertebe bidat mertebesidir. Bidat ona (yani İblis'e) fısktan ve masiyetlerden daha sevimlidir. Çünkü bidatin zararı bizzat dînedir. Yani zararı başkalarını etkiler. O kendisinden tevbe edilmez bir günahtır, resûllerin davetine muhâlefet etmektir, onların getirdiklerinin hilâfına çağırmaktır, küfrün ve şir-

١٠٢- وقال سعيدُ بن عَنبَسَةَ: ما ابتدعَ رجلٌ بِدْعةً إلَّا غَلَّ صَدرُهُ على المسلمين، واختُلِجَت منه الأمانةُ.

102- Saîd b. Anbese şöyle demiştir: "Hangi adam bir bidat ortaya atmışsa onun göğsü mutlaka müslümanlara kin beslemiştir ve güvenilirlik ondan çekip alınmıştır."[107]

١٠٣- وقال الأوزاعيُّ: ما ابتدَع رُجلٌ بدعَةً؛ إلَّا سُلِبَ ورَعُهُ.

103- Evzâî şöyle demiştir: "Hangi adam bir bidat ortaya atmışsa mutlaka vera' ondan çekilip alınmıştır."[108]

١٠٤- وقال الحسنُ: ما ابتدعَ رجلٌ بدعةً؛ إلَّا تبرَّأَ الإيمانُ منه.

104- Hasen şöyle demiştir: "Hangi adam bir bidat ortaya atmışsa mutlaka iman ondan uzaklaşıp gitmiştir."[109]

---

kin kapısıdır. İblis kişiyi bir bidate bulaştırdığı ve onu o bidatin ehlinden yaptığı zaman o kimse İblîs'in vekîli ve davetçilerinden biri olur."

[107] Zemmu'l Kelâm, 923; el-Hucce fî Beyâni'l Mehacce, 1/330; Târîhu Dımeşk, 47/13

[108] Zemmu'l Kelâm, 933; Târîhu Dımeşk, 47/13. Burada ayrıca şunlar geçmektedir: Nuaym dedi ki: Bunu (yani Anbese'nin sözünü) benden Evzâî de işitti ve "Bunu Anbese'den sen mi işittin?" diye sordu. Ben de "Evet!" diye cevap verdim. Dedi ki: "Doğru söylemiş. Biz aramızda hangi adam bir bidat ortaya atsa mutlaka ondan veranın çekilip alınacağını konuşurduk."

Derim ki: Bu bidatçiyi bekleyen cezâlardan biridir. Bu cezalardan bir diğerini de el-Herevî "Zemmu'l Kelâm"da (237) rivâyet etmiştir. Onun rivâyet ettiğine göre Ahmed b. Sinân el-Kattân şöyle demiştir: Dünyâda hadis ehline buğz etmeyen bir bidatçi yoktur. Kişi bir bidat ortaya attığı zaman hadisin tadı onun kalbinden çekilip alınır."

[109] Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Zinâ eden zinâ ettiği zaman mümin olduğu hâlde zinâ etmez..." buyurmuştur. Bunlar zinâ edenin, içki içenin ve diğer masiyetleri işleyenin cezası olduğuna göre bidatçinin günahı daha önce 101. maddede geçtiği üzere daha büyük olmalıdır.

١٠٥- وقال ابنُ عونٍ: ما ابتدعَ رجلٌ بدعةً؛ إلَّا أخذَ اللهُ منه الحياءَ، وركَّبَ فيه الجفاءَ.

105- İbn Avn şöyle demiştir: "Hangi adam bir bidat ortaya atmışsa mutlaka Allah ondan hayâyı almıştır ve ona kabalığı katmıştır."

١٠٦- وقال عثمان بن حاضِرٍ الأزدِي: دخلتُ على ابنِ عبَّاسٍ، فقلتُ: أوصَنِي. فقال: عليك بالاستقامةِ، اتَّبعْ ولا تبتدِع.

106- Osmân b. Hâdır el-Ezdî şöyle demiştir: İbn Abbâs'ın yanına girdim ve "Bana tavsiyede bulun" dedim. Dedi ki: "İstikâmetten ayrılma! Uy, bidat çıkarma!"[110]

١٠٧- وقال ابنُ مسعود: اتَّبعوا ولا تبتدعوا فقد كُفيتُم، وكُلُّ مُحدثَةٍ بدعةٍ، وكُلُّ بدعةٍ ضلالة.

107- İbn Mes'ûd şöyle demiştir: "Uyun, bidat çıkarmayın. İhtiyâcınız olan şeyler size bildirilmiştir. Her yenilik bidattir. Her bidat de dalâlettir."[111]

١٠٨- وقال طلحَةُ بنُ مُصَرِّف: لا تحُدِّث بكُلِّ ما سمعت؛ إلَّا أن يكون الذي حدَّثك على السُّنَّةِ.

108- Talha b. Musarrıf şöyle demiştir: "Duyduğun her şeyi söyleme. Sana bir şey söyleyen sünnet üzereyse o zaman söyle."[112]

---

[110] el-İbânetu'l Kubrâ, 160, 161, 203, 209, 236; Zemmu'l Kelâm, 341.

[111] el-İbânetu'l Kubrâ, 178. Sahihtir. Tahricini "er-Reddu ale'l Mubtedi'a"da (8) yaptım.

[112] Müslim "Sahîh"inin mukaddimesinde Muhammed b. Sîrîn *(rahimehullah)*'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Şüphesiz bu ilim dindir. Şu hâlde dîninizi kimden aldığınıza bakın." Yine o İbn Sîrîn'in şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "İnsanlar önceleri isnadı sormuyorlardı. Ne zaman fitne ortaya çıktı o zaman 'Bize ricâlinizi söyleyin' demeye başladılar. Şu hâlde Ehli Sünnet'e bakılır ve onların hadîsi alınır. Bidat ehline bakılır ve onların hadîsi alınmaz."

١٠٩ – وقال أبو إدريس الخولاني: لأن أرى في المسجِدِ نارًا تَضْطَرِمُ؛ أحبُّ إليَّ مِن أن أرى فيهِ بدعةً لا تُغيَّر.

109- Ebû İdrîs el-Havlânî şöyle demiştir: "Mescitte yanan alevli bir ateş görmek bana orada değiştirilmeyen bir bidat görmekten daha sevimlidir."[113]

١١٠– وقال عطاءُ: ما يكادُ اللهُ يأذنُ لصاحبِ بدعةٍ بتوبة.

110- Atâ şöyle demiştir: "Allah neredeyse hiçbir bidatçinin tevbe etmesine izin vermez."[114]

Ukaylî'nin "ed-Duafâ"sında (33) Mâlik b. Enes'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir:

"İlim dört kimseden alınmaz. Bunların dışındakilerden alınır. İlim beyinsizliğini açığa vuran beyinsizden alınmaz, isterse insanlar arasında en çok rivâyette bulunan kimse olsun. İnsanların sözleri hususunda çokça yalan söyleyen yalancıdan -bu onda sürekli görülüyorsa- alınmaz, isterse Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* üzerine yalan söylemekle itham edilmiyor olsun. İnsanları hevâsına çağıran hevâ ehlinden alınmaz. Çokça ibâdet eden fazîlet sâhibi şeyhten de hadîsi bilmediği takdirde ilim alınmaz."

[113] el-İbânetu'l Kubrâ, 605; el-Bida', İbn Vaddâh, 87; es-Sünne, el-Mervezî, 88.

[114] el-Hılye, 5/198; Zemmu'l Kelâm, 794; el-Lâlekâî, 283; Atâ el-Horasânî'den rivâyet edilmiştir.

Lâlekâî'de (285) benzeri Hasen el-Basrî *(rahimehullah)*'tan rivâyet edilmiştir.

Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in "Allah her bidat ehli ile tevbe arasına bir engel koyar" buyurduğu O'ndan sahih olarak rivâyet edilmiştir. Bunun manası Ahmed b. Hanbel *(rahimehullah)*'ın şu sözünün manasıyla aynıdır:

"Bidatçi tevbeye muvaffak kılınmaz. Tevbe bidatçiye kolaylaştırılmaz." (Bedâi'u'l Fevâîd, 4/1387)

İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (11/684) şöyle demiştir: "Bunun manası şudur: Bidatçi bidatinden tevbe etmez. Çünkü o kendisini hidâyet üzere

١١١ – وقال ابنُ عبَّاسٍ: مَن أقرَّ باسمٍ مِن هذه الأسماءِ المُحدثةِ؛ فقد خلعَ رِبْقَةَ الإسلام مِن عُنُقِهِ.

111- İbn Abbâs şöyle demiştir: "Kim sonradan ortaya çıkan şu isimlerden birini benimserse İslâm'ın halkasını boynundan çıkarmış olur."[115]

١١٢– وقال ميمونُ بن مِهران: إيَّاكم وكُلَّ اسمٍ يُسمَّى بغيرِ الإسلام.

112- Meymûn b. Mihrân şöyle demiştir: "İslâm'ın dışındaki bütün isimlerden sakının."[116]

١١٣– وقال مالكُ بن أنسٍ: لم يكن[شيءٌ] مِن هذه الأهواءِ على عهدِ النبيِّ (صلى الله عليه وسلم) ولا أبي بكرٍ، ولاعُمَرَ، ولاعُثمان .

113- Mâlik b. Enes şöyle demiştir:

"Bu hevâlardan herhangi biri ne Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zamanında, ne Ebû Bekir zamanında, ne Ömer zamanında ne de Osmân zamanında yoktu."[117]

---

zannetmektedir. Eğer tevbe ederse Allah onun tevbesini tıpkı kâfirin tevbesini kabul ettiği gibi kabul eder. Bidatçinin tevbesinin mutlak olarak kabul edilmeyeceğini söyleyen kimse çirkin bir hataya düşmüş olur."

86. maddede bu konu ile ilgili bazı eserler zikredilmişti. Ayrıca İbn Ebî Âsım'ın "es-Sünne"sine, "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in 'Allah bidat ehlinin amelini kabul etmez' buyruğu olarak zikredilenler bâbı"na; İbn Vaddâh'ın "el-Bida'"ına, "Bidat ehlinin tevbesi kabul edilir mi bâbı"na; İbnu'l Bennâ'nın "er-Reddu ale'l Mubtedi'a"sına (s. 35) bakılabilir.

[115] el-İbânetu'l Kubrâ, 237, 284; Zemmu'l Kelâm, 731

[116] el-İbânetu'l Kubrâ, 214, 238, 239, 285; el-Hılye, 4/92

[117] Firyâbî'nin "el-Kader"inde (387) ve "Zemmu'l Kelâm"da (878) rivâyet edilmiştir. Bu eserin "Câmi'u'l Ulûm"daki (2/132) şerhine bakılabilir. Müellif orada İmam Mâlik *(rahimehullah)*'tan önce ve sonra ortaya çıkan bidatleri söz konusu etmiştir."

١١٤- وقال مالكُ بن مِغْولٍ: إذا تسمَّى الرَّجلُ بغيرِ الإسلامِ والسُّنَّةِ؛ فألحِقهُ بأيِّ دينٍ شِئتَ.

114- Mâlik b. Miğvel şöyle demiştir: "Kişi İslâm'dan ve Sünnet'ten başka bir isimle isimlendiği zaman onu istediğin dînin içine kat!"

١١٥- وقال عطاءٌ: إنَّ فيما أنزلَ اللهُ تبارك وتعالى على موسى عليه السَّلَام: لا تُجَالِس أهلَ الأهواءِ؛ فيُحدِثوا في قلبِكَ ما لم يكُن.

115- Atâ şöyle demiştir: Allah tebâreke ve teâlâ'nın Mûsâ *(aleyhisselam)*'a indirdikleri arasında şu da vardı:

"Hevâ ehliyle birlikte oturma. Sonra kalbinde onda olmayan şeyleri ihdâs ederler."[118]

---

[118] el-İbânetu'l Kubrâ, 363, 364, 368; Zemmu'l Kelâm, 795

Allah *(Azze ve Celle)*'nin kitabında da O'nun Mûsâ *(aleyhisselam)*'a şöyle buyurduğu geçmektedir: *"Sakın ona inanmayan ve hevâsına uyan kimse seni ondan alıkoymasın, sonra helâk olursun." (Tâhâ, 16)*

Yine "el-İbânetu'l Kubrâ"da (376) rivâyet edildiğine göre İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)* şöyle demiştir: "Hevâ ehliyle oturmayın. Zira onlarla oturmak kalpleri hasta eder."

"El-İbânetu'l Kubrâ"daki "Kalpleri hasta, imanı ifsâd eden kimselerle birlikte olmaktan sakındırma bâbı"na bakılabilir.

"Er-Reddu ale'l Mubtedi'a"daki talikimde 23. maddenin dipnotunda kalplerin onlardan hızlı bir şekilde etkilenmesinden dolayı bidatçilerin sözlerini dinlemekten korkma hususunda selefin eserlerini zikrettim. Burada şunları da ilâve edeceğim:

İbnu'l Kayyım "Bedâi'u'l Fevâid"de (2/823) insanlar arasına karışmanın tehlikesinden bahsederken şöyle demiştir: "Bazı kimselerin yanında olmak tamamıyla helâktir. Bazı kimselerin yanında olmak zehir yemek gibidir. Yiyene panzehir rast gelirse ne âlâ, değilse Allah yakınlarına sabır versin. Bu kısım insanlar arasında ne kadar çok bulunmaktadır! Allah sayılarını arttırmasın. Bı kısım bidat ve dalâlet ehlidir. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünnetinden

١١٦ – وقال أبو قِلَابَةَ: ماابتدعَ قومٌ بدعةً؛ إلَّا استحلُّوا فيها السَّيفَ.

116- Ebû Kılâbe şöyle demiştir: "Hangi topluluk bir bidat ortaya atmışsa mutlaka o bidat uğrunda kılıç çekmeyi helâl saymışlardır."[119]

١١٧– وقال أبوقلابةَ: ﴿إِنَّ الَّذِينَ اتَّخَذُواْ الْعِجْلَ سَيَنَالُهُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَذِلَّةٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُفْتَرِينَ﴾ [الأعراف:١٥٢]

قال أبو قِلابةَ: وهي جزاءُ كُلِّ مُفترٍ إلى يوم القيامةِ.

---

saptıranlardır. O'nun sünnetine muhâlefet etmeye çağıranlardır. Allah'ın yolundan alıkoyarlar ve onda eğrilik ararlar. Bidati sünnet, sünneti bidat sayarlar. Marufu münker, münkeri maruf sayarlar. Onların arasında tevhide sarıldın mı 'Velîlerin ve sâlihlerin değerini düşürdün!' derler. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünnetine uydun mu 'Kendilerine uyulan imamları küçümsedin!' derler. Allah'ı onun kendisini vasfettiği ya da Resûlü'nün O'nu vasfettiği sıfatlarla aşırıya gitmeden bir şey eksiltmeden vasfettin mi 'Sen (Allah'ı mahlûkâtına) benzetenlerdensin' derler... Üzerinde bulunduğun şeyi bırakıp onların hevâlarına tabi olursan Allah Teâlâ'nın katında zarar edenlerden, onların nezdinde de münâfıklardan olursun. Şu hâlde yapılması gereken şey onları öfkelendirmek pahasına Allah'ın ve Resûlü'nün rızasının peşinde olmaktır. Onları razı etmeye çalışmaman ve onlardan rıza talep etmemen gerekir. Onların kınamalarını ve nefretlerini umursamaman gerekir. Zira bu senin kemâlinden başka bir şeyi göstermez. Mütenebbî'nin dediği gibi:

Kusurlunun beni yermesi sana geldi mi?

İsbât eder şüphesiz bu benim kemâlimi...

[119] Dârimî'nin "Sünen"inde (100), Abdurrezzâk'ın "Tefsîr"inde (18660), Firyâbî'nin "el-Kader"inde (368) rivâyet edilmiştir.

Dânî'nin "er-Risâletu'l Vâkıfe"sinde (210) isnâdıyla Hasen'den rivâyet ettiğine göre o şöyle demiştir: "Her bidat ehli harûrîdir (haricîdir)."

İbn Şâhîn'in "es-Sünne"sinde de (36) Süfyân es-Sevrî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Hevâ ehlinin tamamı kıble ehline kılıç çekmeyi câiz görürler."

117- Ebû Kılâbe şöyle demiştir: *"Şüphesiz buzağıyı ilâh edinenlere dünyâ hayâtında Rablerinden bir gazap ve zillet ulaşacaktır. Biz müfterîlerin karşılığını işte böyle veririz. (Araf, 152)* Bu kıyâmet gününe dek bütün müfterîlerin bulacağı karşılıktır."[120]

١١٨–وقال أبو قِلابةَ: إنَّ أهلَ الأهواءِ أهلُ ضلالةٍ، ولا أرى مَصيرَهُم إلَّا إلى النَّارِ، فجرِّبْهُم فليس أحدٌ مِنهُم ينتحِلُ رأيًا، -أو قال: قولًا - فيتناهى دون السَّيفِ، وإنَّ النِّفاق كان ضُرُوبًا، ثُم تلا:

﴿وَمِنْهُم مَّنْ عَاهَدَ اللَّهَ﴾ [التوبة:٧٥]

﴿وَمِنْهُم مَّن يَلْمِزُكَ فِي الصَّدَقَاتِ﴾ [التوبة:٥٨]

﴿وَمِنْهُمُ الَّذِينَ يُؤْذُونَ النَّبِيَّ﴾ [التوبة:٦١]

واختلفَ قولُهُم، واجتمعوا في الشَّكِّ والتكَّذيبِ. وإن هؤلاءِ اختلفَ قولُهُم واجتمعوا في السَّيفِ، ولا أرى مصيرَهُم إلَّا إلى النَّارِ.

118- Ebû Kılâbe şöyle demiştir: "Hevâ ehli dalâlet ehlidir. Onların varacağı yerin kesinlikle cehennem olduğunu görüyorum. Onları şöyle bir yokla: Onlardan bir görüşü benimseyip de -ya da bir söz ortaya atıp da- kılıca başvurmayan kimse yoktur. Nifâk çeşit çeşittir."

Sonra şu âyetleri okudu:

"Onlardan Allah'a söz verenler vardır..." (Tevbe, 75)

"Onlardan bazıları sadakalar hususunda seni eleştirir." (Tevbe, 58)

"Onlardan bazıları Nebî'yi üzer." (Tevbe, 61)

"Onların sözleri farklı farklı idi. Fakat şüphe ve yalanlama hususunda bir oldular. Bunların da sözleri farklı farklıdır ama kılıç çekme hususunda

---

[120] Tefsîru't Taberî, 9/70; Tefsîru İbn Ebî Hâtim, 9004; el-Lâlekâî, 288.

bir olmuşlardır. Onların varacağı yerin ancak cehennem olduğunu görüyorum."[121]

١١٩–وقال ابنُ عباسٍ: مَن فارقَ الجماعةَ شِبرًا؛ فقد خَلعَ رِبْقةَ الإسلامِ مِن عُنُقِهِ.

119- İbn Abbâs şöyle demiştir: "Kim cemaatten bir karış ayrılırsa İslâm'ın halkasını boynundan çıkarmış olur."[122]

١٢٠– وقالَ محمدُ ابن الحنفِيَّةَ: لا تقومُ الساعَةُ حتَّى تكونَ خُصُومَةُ الناسِ في ربِّهِم.

120- Muhammed b. el-Hanefiyye şöyle demiştir: "İnsanlar Rableri hakkında tartışmaya başlamadıkça kıyâmet kopmaz."[123]

١٢١ – وقال عبدالله بن عمرٍو: يوشِكُ أن تَظهرَ شياطينٌ ممَّا أوثقَ سليمانُ ابنُ داود عليه السَّلام يفتنون النَّاسَ.

---

[121] ed-Dârimî, 101; el-Firyâbî'nin "el-Kader"i, 367; Zemmu'l Kelâm, 839. Ayrıca "el-Hılye"de (2/287) Ebû Kılâbe'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Hevâ ehlinin durumu münâfıkların durumuna benzer. Zira Allah Teâlâ münâfıkları çeşitli sözleriyle ve çeşitli amelleriyle birlikte zikretmiştir. Fakat bunların tamamı dalâlettir. Aynı şekilde hevâ ehli de farklı hevâlara sâhiptir. Fakat kılıç çekme hususunda bir olmuşlardır."

[122] Bu lafız Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sözü olarak sâbittir. Bunu Ahmed (21561) ve Ebû Dâvûd (4760) rivâyet etmiştir. "Tehzîbu'l Luğa"da şu geçmektedir: "Şimr dedi ki: Yahyâ b. Âdem dedi ki: Ribkâtu'l İslâm (İslâm'ın halkası) ile İslâm akdini kastetmiştir. Cemaatten ayrılmanın manası ise Sünnet'i terk edip bidate uymaktır."

[123] el-İbânetu'l Kubrâ, 622, 623; el-Lâlekâî, 213; Zemmu'l Kelâm, 617, 618

Musannif "el-İbânetu'l Kubrâ"da "Tetimmetu'r Reddi ale'l Cehmiyye"de (146) bunu Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den merfû olarak rivâyet etmiştir. Herevî "Zemmu'l Kelâm"da (616), İbn Abdilberr de "Câmi'u Beyâni'l İlm"de (1783) Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)* tarîkiyle Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e ulaştırmıştır. Dârakutnî "el-İlel"de (1959) bunun merfû olarak sahih olmadığı, Muhammed b. el-Hanefiyye *(rahimehullah)*'ın sözü olduğu görüşünü tercih etmiştir.

121- Abdullah b. Amr şöyle demiştir: "Dâvûd oğlu Süleymân *(aleyhisselam)*'ın zincire vurduğu bazı şeytanların insanları fitneye düşürmek için ortaya çıkmaları yakındır."[124]

١٢٢- وقال أيوبُ السّختيانيُّ: قال لي أبو قلابةَ: يا أيوبُ، احفظْ عنِّي أربعًا: لا تقُلْ في القُرآنِ برأيكَ، وإيَّاكَ والقدرَ، وإذا ذُكِرَ أصحابُ رسُولِ الله صلَّى اللهُ عليه وسلَّم فأمسِك، ولاتُمَكِّن أصحابَ الأهواءِ من سمعِكَ؛ فيُنفذوا فيه ما شاءُوا.

122- Eyyûb es-Sahtiyânî şöyle demiştir: Ebû Kılâbe bana dedi ki: "Ey Eyyûb! Benden dört şeyi öğren: Kur'ân hakkında kafana göre konuşma. Kader hakkında konuşmaktan sakın. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı anıldığı zaman dilini tut. Hevâ ehlinin kulaklarına ulaşmasına izin verme. Sonra kulaklarına istedikleri gibi nüfûz ederler."[125]

١٢٣- وقال إبراهيم النخَّعيُّ في قوله عزَّ و جلَّ: ﴿وَأَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ﴾ [المائدة: ٦٤] قال: هُم أصحابُ الأهواءِ.

123- İbrâhîm en-Nehaî Allah *(azze ve celle)*'nin *"Aralarına düşmanlığı ve buğzu bıraktık" (Mâide, 64)* buyruğu hakkında "Onlar hevâ ehlidir" demiştir.[126]

١٢٤- وقال معاويةُ بنُ قرَّة: الخُصُوماتُ في الدِّينِ تمْحَقُ الأعمال.

---

[124] "Musannef"inde Abdurrezzâk (20807), ed-Dârimî (442) ve "Sahîh"inin mukaddimesinde Müslim şu lafızla rivâyet etmiştir: "Denizde Süleymân'ın zincire vurduğu hapsedilmiş şeytanlar vardır. Onların çıkmaları ve insanlara Kur'ân okumaları yakındır."

[125] el-İbânetu'l Kubrâ, 402; el-Lâlekâî, 246; Zemmu'l Kelâm, 563, 832

[126] Ebu'l Feth el-Makdisî "Muhtasaru'l Hucce alâ Beyâni'l Mehacce"de (276) rivâyet etmiştir.

"Zemmu'l Kelâm"da da (834) İbrâhîm en-Nehaî'nin Allah Teâlâ'nın *"Aralarına düşmanlığı ve buğzu salıverdik" (Mâide, 14)* buyruğu hakkında "Ben bu ümmetin arasına salınan şeyin de ancak çeşit çeşit hevâlar ve buğz olduğunu görüyorum" dediği rivâyet edilmiştir.

124- Muâviye b. Kurre şöyle demiştir: "Din hususunda tartışmak amelleri yok eder."[127]

١٢٥- وقال يوسفُ بن أسباطٍ: النَّظرُ إلى صاحِبِ بدعةٍ؛ يُطفئ نورَ الحقِّ مِن القلبِ.

125- Yûsuf b. Esbât şöyle demiştir: "Bidat ehline bakmak kalpteki hak nûrunu söndürür."[128]

١٢٦- وقال بشرُ بن الحارثِ: إذا كان طريقُكَ على صاحبِ بدعةٍ؛ فغمِّضْ عينيكَ قبلَ أن تبلُغَ إليه.

126- Bişr b. el-Hâris şöyle demiştir: "Yolun bir bidat ehlinin yanından geçiyorsa onun yanına varmadan önce gözlerini yum."[129]

---

[127] el-İbânetu'l Kubrâ, 567-569, 627; eş-Şerîa, 121; el-Lâlekâî, 221

Bu söz Lâlekâî'de (211) geçtiği üzere Alî *(radıyallahu anh)*'tan da rivâyet edilmiştir. Ayrıca Muâviye b. Amr'dan ve "Câmi'u Beyâni'l İlm"de (1780, 1773) geçtiği üzere el-Avvâm b. Havşeb'den rivâyet edilmiştir. Allah onlara rahmet etsin.

[128] "Hılye"de (8/22) İbrâhîm b. Edhem'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Bâtıla çok bakmak kalpteki hakîkat bilgisini giderir."

[129] "Zemmu'l Kelâm"da (1098) şu geçmektedir: Abdulvehhâb el-Verrâk dedi ki: "Bir adam el-Esved b. Sâlim'e 'Nasılsın?' diye sordu. Esved de 'Kötüyüm, bugün gözüm bir bidatçiyi gördü' diye cevap verdi." Bunun benzeri "Târîhu Bağdâd"da (7/36) rivâyet edilmiştir.

Derim ki: Bu eserler bidat ehline bakmaktan sakındırmaktadır. Şu hâlde onların sözlerini dinlemek, onlarla birlikte oturmak ve onlarla arkadaşlık etmek hakkında ne düşünürsün? Dikkat et, dînin hususunda bidat ehline karşı uyanık ol, onlardan kaç ve uzaklaş! Nitekim Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Deccâl hakkında şöyle buyurmuştur: "Sizden kim Deccâl'in çıktığını işitirse ondan elinden geldiğince uzaklaşsın. Zira bir adam ona gelir de onu mümin zanneder. Onun sâhip olduğu şüphelerin peşine takılana kadar kendisinin yanında durmaya devâm eder."

İbn Batta *(rahimehullah)* "el-İbânetu'l Kubrâ"da (1/326) bu hadise şu talikte bulunmuştur: "Bu Resûl'ün buyruğudur. O doğru söyleyen ve doğrulanandır. Allah için ey müslümanlar topluluğu, Allah için sizden birini kendisine olan

١٢٧- وقال أبو العبَّاس الخطَّاب: إذا خَرَجتَ من بيتكَ؛ فلقيكَ صاحِبَ بدعةٍ فارجِع؛ فإنَّ الشَّياطين مُحيطةٌ به.

---

hüsnüzannı ve mezhebinin doğruluğunu bilmesi şu hevâlardan birini benimseyenlerle oturup da dînini tehlikeye atmaya sevk etmesin! Sizden biri sakın 'Onun yanına onunla münâzara etmek için gidiyorum' ya da 'Görüşünü ondan söküp atmak için gidiyorum' demesin. Zira onların fitnesi Deccâl'in fitnesinden daha büyüktür. Sözleri uyuzdan daha yapışkandır ve kalpleri alevden daha beter yakar. Ben onlara lanet okuyan ve onlara söven bir topluluk görmüştüm. Sonra onlara karşı çıkmak ve onları reddetmek amacıyla onlarla birlikte oturmaya başladılar. Güleryüz, gizli oyunlar ve ince küfürler onlardan (bidatçilerden) eksik olmadı. Sonunda onlara meylettiler."

Sahnûn *(rahimehullah)* da şöyle demiştir: İbn Ğânim hevâ ehliyle birlikte oturmanın doğru olmadığı hususunda şöyle dedi: "Söyleyin bakalım, sizden biri yeninde bir mal varken bir hırsızın yanına otursa hırsızın malına ulaşmasından korktuğu için malını ondan esirgemez mi? Dîniniz esirgemenize ve korumanıza daha lâyıktır." (Usûlü's Sünne, İbn Ebî Zemenîn, s. 305)

Mufaddal b. Mühelhil şöyle demiştir: "Bidat ehli kimse onun yanına oturduğun zaman sana bidatini anlatsa ondan hemen uzaklaşır ve kaçarsın. Fakat o sana sözünün başlangıcında Sünnet hadislerini tahdis eder. Sonra aklına bidatini sokar. Belki bidati kalbine yapışır. Bakalım kalbinden ne zaman çıkar?" (el-İbânetu'l Kubrâ, 399)

Berbehârî *(rahimehullah)* "Şerhu's Sünne"de (144) şöyle demiştir: "Onların aklına ulaşmalarına izin verme. Bilmez misin ki Muhammed b. Sîrîn fazîletine rağmen bidat ehlinden bir adama tek bir mesele hakkında bile cevap vermemiştir. Ondan Allah *(Azze ve Celle)*'nin kitabından tek bir âyet bile dinlememiştir. Ona bu sorulduğu zaman da 'Onun âyeti tahrif etmesinden, bunun sonucunda kalbime bir şeyin düşmesinden korkuyorum' demiştir."

Yine Berbehârî şöyle demiştir: "Bidat ehli akreplere benzer. Akrepler başlarını ve bedenlerini toprağa gömerler, kuyruklarını çıkarırlar. İmkân buldukları anda da sokarlar. Bidat ehli de böyledir. Onlar insanlar arasında gizlenmişlerdir. İmkân buldukları anda istediklerini tebliğ ederler." (Tabakâtu'l Hanâbile, 3/77)

127- Ebu'l Abbâs el-Hattâb şöyle demiştir: "Evinden çıktığında karşına bir bidat ehli çıkarsa hemen geri dön. Zira şeytanlar onun etrafını sarmıştır."[130]

١٢٨- وقال مسلمُ بن يسارٍ: إيَّاكم والجِدالَ؛ فإنَّها ساعةُ جهلِ العالِم، وفيها يبتغي الشَّيطانُ زلَّتَهُ.

128- Müslim b. Yesâr şöyle demiştir: "Tartışmadan sakının. Zira tartışma zamanı âlimin câhil durumuna düşeceği zamandır. Şeytan o esnâda âlimi yanıltmak ister."[131]

١٢٩- وقال الحسنُ: إنَّ صاحِبَ بدعةٍ لا يُقبلُ له لاصَومٌ، ولاصَلاةٌ، ولاحَجٌّ، ولا عُمرَةٌ، ولاصَدقةٌ، ولاجِهادٌ، ولاصَرفٌ، ولاعَدلٌ.

129- Hasen şöyle demiştir: "Bidat ehlinin ne orucu, ne namazı, ne haccı, ne umresi, sadakası, ne cihâdı, ne farzı ne de nâfilesi kabul edilir."[132]

---

[130] İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (495) Yahyâ b. Ebî Kesîr'den onun şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Bir bidat ehliyle karşılaştığında onun tuttuğu yoldan başka bir yol tut."

Yine "el-İbânetu'l Kubrâ"da (498) el-Fudayl b. Iyâd'dan Yahyâ *(rahimehullah)*'ın sözünün benzeri rivâyet edilmiştir.

[131] el-İbânetu'l Kubrâ, 547, 552, 533; ed-Dârimî, es-Sünen, 410

[132] Firyâbî'nin "el-Kader"inde (376), "eş-Şerîa"da (137) ve başka yerlerde rivâyet edilmiştir. Bu söz, Ehli Sünnet arasında üzerinde görüş birliği edilmiş bir sözdür. Bu; el-Evzâî'den, el-Fudayl'dan, Esed b. Mûsâ'dan, Eyyûb'dan, İbn Avn'dan, Hişâm b. Hassân'dan, Süfyân es-Sevrî'den, el-Âcurrî'den ve başka kimselerden rivâyet edilmiştir.

"Er-Reddu ale'l Mubtedi'a"daki talikimde (42. madde) Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den gelip bu sözü destekleyen sahih rivâyetleri zikrettim. İbnu'l Kayyım da "es-Salât"da (109-111) kötülüklerin iyilikleri götüreceği hususundaki Kitap'tan, Sünnet'ten ve Sahâbe'den nakledilenlerden delilleri söz konusu etmiştir. Bidatin kötülüklerin en büyüğü olduğu, büyük günahlardan olduğu ise gâyet açıktır.

١٣٠- وقال الزُّهري: الاعتِصامُ بالسُّنَّةِ نَجاةٌ، والعلمُ يُقبضُ قبضًا سريعًا، فنعْشُ العلمِ: ثباتُ الدِّينِ والدُّنيا، وذهابُ ذلك كُلِّهِ: ذهابُ العلماء.

130- Zührî şöyle demiştir: "Sünnet'e tutunmak kurtuluştur. İlim hızlı bir şekilde çekilip alınır. İlmin ayakta durması dînin ve dünyânın var olması demektir. Âlimler gidince bunlar da ortadan kalkar."[133]

١٣١- وقال عُمر بن عبدالعزيز: مَن جعلَ دينَهُ غرضًا للخُصُوماتِ؛ أكثرَ التَّنقُّلَ.

131- Ömer b. Abdulazîz şöyle demiştir: "Dînini tartışmalara hedef yapan kimse bir görüşten diğerine geçer durur."[134]

Âcurrî "eş-Şerîa"da (5/2495) şöyle demiştir: "'Sarf farz, adl de nâfiledir' denirdi."

[133] el-İbânetu'l Kubrâ, 162, 163; ed-Dârimî, 97; el-Lâlekâî, 136, 137. Lâlekâî'nin lafzı şu şekildedir: "Geçip giden âlimlerimiz şöyle derdi..." Sonra sözü zikretmiştir.

[134] el-İbâne, 570, 571, 573, 574, 575, 583, 584, 585, 586

Dârimî de "es-Sünen"de (1/343) rivâyet etmiş şöyle demiştir: "Kesura tenakkuluhû demek bir görüşten diğerine geçer durur demektir."

"Eş-Şerîa"da (117, 2049) rivâyet edildiğine göre Ma'n b. Îsâ şöyle demiştir: Mâlik b. Enes bir gün mescitten çıktı. Koluma yaslanmıştı. Derken yanına Ebu'l Cuveyriye denilen ve ircâ görüşü ile itham edilen bir adam geldi, dedi ki: "Ey Ebû Abdullah, benden bir şey dinle de onu sana söyleyeyim, onu ileri sürüp seninle tartışayım ve sana görüşümü bildireyim?" Bunun üzerine Mâlik ona "Beni yenersen?" diye sordu. Adam "O zaman bana tâbi olursun" dedi. Mâlik "Peki başka bir adam gelse, bizimle konuşsa ve bizi yense; o zaman ne olacak?" diye sordu. Adam "O zaman ona tâbi oluruz" diye cevap verdi. Bunun üzerine Mâlik şöyle dedi: "Ey Allah'ın kulu! Allah *(Azze ve Celle)* Muhammed'i tek bir din ile gönderdi. Fakat ben senin sürekli bir dinden diğerine geçtiğini görüyorum."

Ömer b. Abdulazîz de şöyle demiştir... Sonra eseri zikretmiştir.

Yine "el-İbânetu'l Kubrâ"da Mâlik'in "Amansız hastalık dîn hususunda bir görüşten diğerine geçmektir" dediği rivâyet edilmiştir.

١٣٢- وقال محمدُ بن عليٍّ: لا تُجالسوا أصحابَا لخُصوماتِ؛ فإنَّهم الذين يَخوضون في آياتِ الله.

132- Muhammed b. Alî şöyle demiştir: "İşi gücü tartışmak olanlarla birlikte oturmayın. Zira onlar Allah'ın âyetlerine dalanlardır."[135]

١٣٣- وقال غُضَيفُ بن الحارثِ: لاتظهرُ بدعةٌ إلَّا تُرِكَ مثلُها مِن السُّنة

133- Ğudayf b. el-Hâris şöyle demiştir: "Hangi bidat ortaya çıkmışsa mutlaka sünnetten bir benzeri terk edilmiştir."[136]

Daha fazla açıklama için İbnu'l Bennâ'nın "er-Reddu ale'l Mubtedi'a"sındaki talikime (19. madde) bakılabilir.

[135] el-İbânetu'l Kubrâ, 388, 389, 410, 548; ed-Dârimî, 221, 414

Ayrıca Lâlekâî'de (223) el-Fudayl'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "İşi gücü tartışma olanlarla tartışmaya girmeyin. Zira onlar Allah'ın âyetlerine dalanlardır."

[136] "Müsned"de Ahmed (16970), "el-İbânetu'l Kubrâ"da İbn Batta (10, 227) ve el-Lâlekâî (121) Ğudayf b. el-Hâris *(radıyallahu anh)*'tan şöyle dediğini rivâyet etmişlerdir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Bir topluluk hangi bidati ortaya atmışsa mutlaka sünnetten bir benzeri kaldırılmıştır. Sünnete tutunmak bidat ortaya atmaktan daha hayırlıdır."

Heysemî "Mecme'u'z Zevâid"de (1/188) şöyle demiştir: "Ahmed ve el-Bezzâr rivâyet etmiştir. Senedinde Ebû Bekr b. Abdullah b. Ebî Meryem vardır ki bu şahsın hadîsi münkerdir."

İbn Vaddâh'ın "el-Bida'"ında (90) ve İbn Batta'nın el-İbânetu'l Kubrâ"sında (231) Hassân b. Atıyye'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Bir topluluk hangi bidati ortaya atmışsa Allah mutlaka onların sünnetlerinden o bidatin bir benzerini çekip almıştır. Kıyâmet gününe kadar da onlara geri vermez."

Mervezî'nin "es-Sünne"sinde (69) İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)*'dan benzeri rivâyet edilmiştir.

İbn Vaddâh'ın "el-Bide'u ve'n Nehyu anhâ"sında da (87) Ebû İdrîs el-Havlânî'den benzeri rivâyet edilmiştir.

١٣٤- وقال ابنُ سِيرِين: ما كان الرَّجلُ مع الأثرِ فهو على الطَّرِيقِ.

134- İbn Sîrîn şöyle demiştir: "Kişi eserin yanında olduğu sürece doğru yol üzeredir."[137]

١٣٥- وقال إبراهِيمُ: لو بلغني عنهم - يعني: الصَّحابةَ - أنَّهم لم يُجاوزوا بالوضوءِ ظُفُرًا ما جاوزتُ به. وكفى على قومٍ إزْرَاءً أن تُخالِفَ أعمالهَم.

135- İbrâhîm (en-Nehaî) şöyle demiştir: "Eğer onlardan -yani Sahâbe'den- abdest alırken tırnaklarını geçmedikleri bana ulaşsa bende tırnağımı geçmem. Bir topluluk onların amellerine muhâlefet ettiği zaman onları yeterince küçümsemiş olur."[138]

١٣٦- وقال شُرَيحٌ: إنَّما أقتفي الأثرَ؛ فما وجدتُ قد سبقني إليهِ حدّثتُكم به.

136- Şurayh şöyle demiştir: "Ben ancak eserin peşinden giderim. (İlk kuşağı) benden önce ne yapmış bulursam size onu söylerim."[139]

١٣٧- وقال بعضُ العلماءِ: ولِدتُ قبل الاعتِزال.

Berbehârî *(rahimehullah)* "Şerhu's Sünne"de (4) şöyle demiştir: "Bil ki insanlar sünnetten bir benzerini terk etmedikçe hiçbir bidat ortaya atmamışlardır."

[137] el-İbânetu'l Kubrâ, 244, 245; ed-Dârimî, 142, 143; Zemmu'l Kelâm, 338. "Lâlekâî"de de (112) Şâz b. Yahyâ'nın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Cennete, eserleri takip edenlerin yolundan daha yakın bir yol yoktur."

[138] el-İbânetu'l Kubrâ, 257, 258; ed-Dârimî, 223; el-Hılye, 4/227

İbn Ebî Zeyd'in "el-Câmi"inde (s. 118) en-Nehaî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Eğer Sahâbe'nin bileklere kadar abdest aldığını görseydim *'dirseklere kadar'* âyetini okuduğum hâlde ben de öyle abdest alırdım. Çünkü sünnetlerin terki hususunda onlardan şüphe edilmez. Onlar ilmin ehilleridir. Allah Teâlâ'nın yarattıkları arasında Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e uyma hususunda en hırslı kimselerdir. Onlar hakkında bu zannı ancak dîninden şüphe edilen biri besleyebilir."

[139] el-İbânetu'l Kubrâ, 255. Lafzı da şu şekildedir: "-İlk kuşağı- benden önce neyi yapmış bulursam size onu söylerim."

137- Âlimlerden biri "Ben i'tizâlden önce doğdum" demiştir.

١٣٨- وقال الشَّعبيُّ: كنتُ ولا رَفضَ في الدُّنيا.

138- Şa'bî "Dünyâda râfızîlik (diye bir şey) yokken ben vardım" demiştir.

١٣٩- وذُكِرَ القَدَرُ عِندَ مُجاهِدٍ؛ فَقَالَ: كَفَرْتُ بدينٍ ولدتُ قبلَهُ.

139- Mücâhid'in yanında kader(i inkâr) söz konusu edilmiş, bunun üzerine o "Ben kendisinden önce doğduğum bir dîni inkâr ettim" demiştir.[140]

١٤٠- وقال مالك بن أنسٍ: قيلَ لرجلٍ عند الموتِ: على أيِّ دينٍ تموتُ؟ فقال: على دينِ أبي عمَارَة، -وكان رجلاً يتولَّاه مِن بعضِ أهلِ الأهواءِ -.

قال: فقال مالكٌ رحمه الله: يدعُ دين أبي القاسِمِ، ويموتُ على دينِ أبي عمَارَة !

140- Mâlik b. Enes şöyle demiştir: Bir adama ölüm ânı yaklaştığında "Hangi dîn üzere ölüyorsun?" diye soruldu. O da "Ebû Umâra'nın dîni üzere" diye cevap verdi. Ebû Umâra hevâ ehlinden onun dost edindiği bir adamdı.

Bunun üzerine Mâlik *(rahimehullah)* şöyle dedi: "Ebu'l Kâsım'ın dînini bırakıyor da Ebû Umâra'nın dîni üzere ölüyor!"[141]

---

[140] Firyâbî'nin "el-Kader"inde (258) Ebû Hâzim'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Allah kendisinden daha yaşlı olduğum dîne -yani Kaderiyye'ye- lânet etsin."

Hallâl'ın rivâyet ettiğine göre (1365) Saîd b. Cubeyr Mürcie'den biri olan Zerr'e "Kendisinden yaşlı olduğun bir görüşü benimsemekten utanmıyor musun?" demiştir.

[141] el-İbânetu'l Kubrâ, 242. Orada "Dedi ki: Uğursuz adam, Ebu'l Kâsım'ın dînini bırakıyor..." ziyâdesi de vardır. Sonra benzerini zikretmiştir.

"Sünen-i Dârimî"de (318) Habbe b. Cuveyn'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Ali'yi şöyle derken işittim -ya da Ali şöyle dedi-: "Adam sürekli oruç tutsa da,

١٤١– قال: حدثنا أبو الفضل شُعيب بن محمد بن الرَّاجيان الكفِّي، قال: نا عليُّ بن حربٍ، قال: نا سُفيان بن عُينية، عن ابنِ طاووسٍ، عن أبيهِ، عن ابن عبَّاسٍ، قال: قال لي مُعاويةُ رحمة الله عليه: أنت على ملَّةِ عليٍّ رحمةُ الله عليه ؟

قلتُ: لا،ولا على مِلَّةِ عُثمان؛ أنا على مِلَّةِ رسولِ الله (صلى الله عليه وسلم).

141- Bize Ebu'l Fadl Şuayb b. Muhammed b. er-Râciyân el-Keffi tahdis etti, dedi ki: Bize Alî b. Harb tahdis etti, dedi ki: Bize Süfyân b. Uyeyne tahdis etti. Onun İbn Tâvûs'tan, onun babasından, onun da İbn Abbâs'tan rivâyet ettiğine göre o şöyle demiştir: Muâviye -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- bana "Sen Alî'nin -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- dîni üzere misin?" diye sordu. Şöyle cevap verdim: "Hayır! Ben Osmân'ın dîni üzere de değilim. Ben Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in dîni üzereyim."[142]

١٤٢– وقال ابنُ عبَّاسٍ: ما اجتمعَ رجلانِ يَتخاصمانِ في الدِّينِ، فافترقا حتَّى يفتريا على الله عزَّ وجلَّ.

142- İbn Abbâs şöyle demiştir: "Dîn hususunda tartışmak üzere bir araya gelen iki adam yoktur ki ayrıldıklarında Allah *(azze ve celle)*'ye iftirâda bulunmuş olmasınlar."[143]

---

sürekli namaz kılsa da, sonra Rükn ile Makâm arasında öldürülse de Allah onu kıyâmet günü hidâyet üzere olduklarını düşündüğü kimselerle birlikte haşredecektir."

Buhârî (6169) İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Bir adam Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e geldi ve "Ey Allah'ın Resûlü, bir topluluğu seven fakat onlara katılamayan kimse hakkında ne buyurursun?" diye sordu. Bunun üzerine Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* *"Kişi sevdiğiyle berâberdir"* diye cevap verdi.

[142] "El-İbâbetu'l Kubrâ"da (241, 249) iki farklı tarikten iki farklı lafızla rivâyet edilmiştir. Abdurrezzâk, 20983; el-Lâlekâî, 132, 133; el-Hılye, 1/329

[143] Yakın bir lafızla "el-İbânetu'l Kubrâ"da (619) ve "Zemmu'l Kelâm"da (181) rivâyet edilmiştir.

١٤٣- وقال إبراهيمُ النخعيُّ: ما خاصَمتُ قطّ.

143- İbrâhîm en-Nehaî "Ben hiç tartışmaya girmedim" demiştir.[144]

١٤٤- وقال مُعاذٌ: يدُالله فوق الجماعةِ، ومَن شذَّ لم يُبالِ اللهُ بشذوذِهِ.

144- Muâz şöyle demiştir: "Allah'ın eli cemaatin üzerindedir. Allah ayrılanın ayrılığını umursamaz."[145]

١٤٥- وقال مُصعبٌ: لاتجَالِسْ مَفتوناً فإنَّه لن يخُطئك إلّابإحدى اثنتينِ: إمَّا أن يَفتِنَكَ فتُتابعَهُ، أو يُؤذِيَكَ قبلَ أن تُفارِقَهُ.

145- Musab şöyle demiştir: "Fitneye düşmüş kimseyle oturma! Zira o iki şeyden biri olmadan seni bırakmaz, ya seni fitneye düşürür, bu durumda onu takip edersin. Ya da ondan ayrılmadan önce sana sıkıntı verir."[146]

---

[144] el-İbânetu'l Kubrâ, 637; Tabakâtu İbn Sa'd, 6/273; el-Ma'rifetu ve't Târîh, 2/604

[145] el-İbânetu'l Kubrâ, 121, Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in emrettiği cemaatten ayrılmama ve fırkalaşmaktan sakınma bâbı.

Arfece b. Şurayh el-Eşca'î *(radıyallahu anh)* da şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in minberin üzerinde insanlara hitap ettiğini ve şöyle buyurduğunu gördüm: "Allah'ın eli cemaatin üzerindedir. Şeytan cemaatten ayrılanla birlikte koşar."

Bunu ayrıca en-Nesâî (4037) ve "Sahîh"inde İbn Hibbân (4577) rivâyet etmiştir. Sahihtir. Hadisin aslı Müslim'in "Sahîh"inde de (4824) bulunmaktadır.

Tirmizî ve "es-Sünne"de İbn Ebî Âsım (80) İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)*'dan şunu rivâyet etmişlerdir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Allah'ın eli cemaatle birliktedir. Ayrılan cehenneme ayrılmış olur." Tirmizî "Garip bir hadistir" demiştir.

Derim ki: Bu bapta bu hadislerin sıhhatini destekleyen birçok hadis vardır. Bunun için İbn Ebî Âsım'ın "es-Sünne"sine (1/86) "Cemaatten ayrılmamayı emretmesi ve Allah'ın elinin cemaatin üzerinde olduğunu bildirmesi hususunda Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den aktarılanlar bâbı"na bakabilirsin.

١٤٦- وقال عليٌّ كرَّم الله وجهَهُ: مَن فارقَ الجماعةَ؛ فقد خَلعَ رِبْقَةَ الإسلام مِن عُنُقِهِ.

146- Alî -kerremallâhu vecheh[147]- şöyle demiştir: "Cemaatten ayrılan kimse İslâm'ın halkasını boynundan çıkarmış olur."[148]

١٤٧- وقال أبو الزُّبيرُ: دخلتُ مع طاوسٍ على ابنِ عبَّاسٍ، فقال له طاوسٌ: يا ابن عبَّاسٍ، ما تقولُ في الذين يردُّونَ القدرَ ؟

قال: أرُوني بعضَهُم.

قلنا: صانِعٌ ماذا ؟

قال: إذًا أجعلُ يدي في رأسِهِ، ثُم أدُقُّ عنُقَهُ حَتى أقتُلَهُ.

147- Ebu'z Zübeyr şöyle demiştir: Tâvûs ile birlikte İbn Abbâs'ın yanına girdik. Tâvûs ona "Ey İbn Abbâs, kaderi inkâr edenler hakkında ne diyorsun?" diye sordu. İbn Abbâs "Onlardan birini bana gösterin" dedi. "Ne

---

[146] el-Ibânetu'l Kubrâ, 390, 398, 438; Zemmu'l Kelâm, 739. Mus'ab, Mus'ab b. Sa'd b. Ebî Vakkâs'tır.

İbn Vaddâh'ın "el-Bida'"ında (126) Hasen el-Basrî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Hevâ ehliyle beraber oturma. Sonra kalbine kendisi hususunda ona uyacağın bir şey atar da helâk olursun. Ya da ona muhâlefet edersin, bu durumda da kalbini hasta eder."

Yine aynı eserde Süfyân es-Sevrî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Kim bir bidat ehliyle otururbut ehliyle oturursa üç şeyden birinden kurtulamaz: Bu ya başkası için bir fitne olur, ya kalbine bir şey düşer de onun sebebiyle ayağı kayar ve Allah onu cehenneme sokar, ya da "Vallâhi ben onların söylediklerini umursamıyorum, ben kendime güveniyorum" der. Dîni hususunda göz açıp kapama süresi kadar Allah'tan emin olan kimseden Allah dînini alır."

[147] Bu ibâre hususundaki uyarı 59. eserin dipnotunda geçmişti.

[148] İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (122, 123) rivâyet etmiştir. Daha önce Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sözü olarak zikri geçmişti. Bu söz ayrıca Huzeyfe *(radıyallahu anh)*'tan da rivâyet edilmiştir. Bunu el-Hallâl "es-Sünne"de (1556) rivâyet etmiştir.

yapacaksın?" dedik. Şöyle cevap verdi: "Elimi başına koyacağım, sonra onu öldürene kadar boynuna vuracağım!"[149]

١٤٨- وقال ابنُ عبَّاسٍ: مَن فارقَ الجماعةَ فماتَ؛ ماتَ ميتَةً جاهليَّة.

148- İbn Abbâs şöyle demiştir: "Cemaatten ayrılıp o hâlde üzere ölen kimse câhiliyye ölümü üzere ölmüş olur."[150]

١٤٩- وقال مجاهِدٌ في قوله عزَّ و جلَّ: ﴿يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا﴾ [الأنعام: ٦٨]

قال: يكذِّبون بآياتنا.

149- Mücâhid Allah *(azze ve celle)*'nin *"Âyetlerimize dalanlar..." (En'âm, 68)* buyruğu hakkında "Âyetlerimizi yalanlayanlar..." demiştir.[151]

١٥٠- وقال الحسنُ: واللهِ لا يقبلُ اللهُ مِن مُبتدعٍ عملًا يتقرَّبُ به إليه أبدًا؛ لاصلاةً ولاصيامًا، ولازكاةً، ولاحجاً، ولاجهادًا، ولاعُمْرةً، ولاصدقةً حتَّى ذكر أنواعًا مِن البرِّ.

---

[149] İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (1618, 1636), Abdullah "es-Sünne"de (887) rivâyet etmiştir. İsnâdı sahihtir.

[150] Hallâl "es-Sünne"de (22) mevkûf olarak şu lafızla rivâyet etmiştir: "Cemaatten bir karış ayrılıp o hâl üzere ölen kimsenin ölümü câhiliyye ölümüdür." Buhârî (7054) ve Müslim (4818) de İbn Abbâs tarîkiyle Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmişlerdir: "Kim emîrinden hoşlanmadığı bir şey görürse ona sabretsin. Zira cemaatten bir karış ayrılıp da ölen kimse mutlaka câhiliyye ölümü ile ölür."

Hallâl'ın "es-Sünne"sinde (10) rivâyet edildiğine göre İmam Ahmed'e Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in "Kim imamı olmadığı hâlde ölürse câhiliyye ölümü ile ölmüş olur" hadîsinin manasının ne olduğu soruldu. Ebû Abdullah şöyle cevap verdi: "İmam nedir bilir misin? İmam, müslümanların tamamını etrafında toplayandır. İşte bu imamdır. Bunun manası budur."

Berbehârî "Şerhu's Sünne"de (29) şöyle demiştir: "Kim müslümanların imamlarından birine isyân ederse hâricîdir. Müslümanların birliğini bozmuştur. Eserlere muhâlefet etmiştir. Onun ölümü câhiliyye ölümüdür."

[151] el-İbânetu'l Kubrâ, 412, 556

وقال: إنَّما مثَلُ أحدهم كمثلِ رجلٍ أرادَ سفرًا هاهُنا، فأخذَ هاهُنا فهل يزدادُ مِن وجهِهِ الذي أرادَهُ إلَّا بعدًا؟! فكذلك المبتدعُ إذ لا يزدادُ بما يتقَرَّبُ به إلى الله عزَّوجَّل إلاَّ بُعدًا.

150- Hasen şöyle demiştir: "Vallahi Allah bir bidatçiden onun kendisine yaklaşacağı bir ameli asla kabul etmeyecektir. Ne namazını ne orucunu ne zekâtını ne haccını ne cihâdını ne umresini ne de sadakasını..." Sonra iyiliğin birçok çeşidini zikretmiştir.

Yine o şöyle demiştir: "Onlardan birinin durumu bir yere yolculuk etmek isteyen fakat oranın aksi yönüne giden kimsenin durumuna benzer. O gitmek istediği yerden uzaklıktan başka bir şey elde eder mi? Aynı şekilde bidatçi de kendisiyle Allah *(azze ve celle)*'ye yaklaşmaya çalıştığı şeylerle ancak O'ndan uzaklaşır."[152]

١٥١- وقال مُرَّةُ الطَّيبِ في قوله تعالى: ﴿وَأَفْئِدَتُهُمْ هَوَاءٌ﴾ [إبراهيم: ٤٣] قال: مُنخرِقةٌ عن الحقِّ، لا تعي شيئًا.

151- Murra et-Tayyib Allah Teâlâ'nın *"Yürekleri ise bomboştur" (İbrâhîm, 43)* buyruğu hakkında "Haktan ayrılmıştır, içine bir şeyi almaz" demiştir.[153]

---

[152] "Zemmu'l Kelâm"da (605) rivâyet edilmiştir. Benzeri 129. eserde geçmişti, oraya bak.

"Eş-Şerîa"da rivâyet edildiğine göre İbn Abbâs'a Hâvâric'in ibâdet hususundaki gayretleri ve kıldıkları namazları anlatıldı. Bunun üzerine o şöyle dedi: "Onlar yahudilerden ve hristiyanlardan daha gayretli değildirler. Buna rağmen yahudiler ve hristiyanlar dalâlet üzeredirler."

Yahyâ b. Yahyâ el-Leysî'den (v. 234) rivâyet edildiğine göre o A'râf'ı ve ehlini söz konusu etti, içi daraldı ve "İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn" dedi. "Onlar bir hayır istedikleri hâlde onu elde edemeyen kimselerdir" dedi. "Ey Ebû Muhammed, buna rağmen gayretleri sebebiyle onlar için mükâfât umulur mu?" diye sordular. "Sünnet'e muhâlefet edilmişse mükâfât umulmaz" diye cevap verdi. (el-İ'tisâm, 1/199)

[153] İbn Ebî Şeybe, 13/408; Tefsîru İbn Ebî Hâtim, 12302; et-Tâberî, 13/240

١٥٢- وقال أبو حمزةَ: سألتُ إبراهيم عن هذه الأهواءِ أيَّها أعجبُ إليك؟ فإنِّي أُحِبُّ أن آخُذَ برأيك .فقال: ما جعلَ اللهُ في شيءٍ منها مِثقالَ ذَرَّةٍ مِن خيرٍ؛وما هي إلَّا زِينةٌ مِن الشَّيطانِ، وما الأمرُ إلَّا الأمرُ الأوَّل.

152- Ebû Hamza şöyle demiştir: İbrâhîm'e şu hevâları söz konusu edip "Hangisi daha çok ilgini çekiyor? Senin görüşünü almayı isterim" dedim. Dedi ki: "Allah bunlardan herhangi birinde zerre ağırlığınca hayır yaratmamıştır. Bunlar şeytanın birer süsünden ibârettir. Önceki yoldan başka yol yoktur."[154]

١٥٣- وقال أبو العالية: نعمتانِ [لله] عليَّ لا أدري أيَّهُما أفضلُ -أو قال: أعظَمُ؛ أن هداني للإسلامِ، والأُخرى: أن عصمني مِن الرَّافضةِ، والحَرُورِيَّةِ، والمُرجئةِ، والقدريَّةِ، والأهواءِ.

153- Ebu'l Âliye şöyle demiştir: "Üzerimde Allah'ın iki nimeti vardır ki hangisinin daha üstün -ya da 'hangisinin daha büyük' dedi- olduğunu

---

"Tehzîbu'l Luğa"da (6/260) şöyle denmiştir: "Kalpleri bomboştur. Yani korkudan dolayı içine bir şey alamaz hâldedir."

Bu âyet kâfirlerin kıyâmet günündeki hâlini ve o günde ne derece korkacaklarını gözler önüne sermektedir. İbn Kesîr "Tefsîr"inde (5/414) şöyle demiştir: "*Gözler dikilip kalacaktır.* Yani gözleri sürekli olarak yukarıya bakacaktır. İçerisinde bulundukları dehşetli hâlden, düşünceden ve karşı karşıya oldukları şeye duydukları korkudan dolayı bir an olsun gözlerini kırpmayacaklardır. Bu sebeple O *'Kalpleri de bomboştur'* buyurmuştur. Yani kalpleri tamamen boştur, korkularından ve endişelerinden dolayı içerisinde bir şey yoktur. Bu sebeple Katâde ve bir topluluk 'Kalplerinin bulunduğu yerler boştur' demişlerdir. Zira kalpler gırtlaklara dayanmıştır, korkularından dolayı bulundukları yerden fırlamıştır. Bazı kimseler de 'Boştur, yani içine bir şey almayacak derecede haraptır' demiştir."

[154] eş-Şerîa, 125; Usûlü's Sünne, İbn Ebî Zemenîn, 230; el-Hılye, 4/222.

Ayrıca "Lâlekâî"de (228) Tâvûs'un "Allah Kur'ân'da hevâyı nerede zikretmişse kınamıştır" dediği rivâyet edilmiştir.

bilmiyorum. Biri beni İslâm'a hidâyet etmesidir. Diğeri de beni Râfıza'dan, Harûriyye'den, Mürcie'den, Kaderiyye'den ve diğer hevâlardan korumasıdır."[155]

١٥٤- وقال الحسنُ بن شقيقٍ: كُنَّا عند ابنِ المبُاركِ إذ جاءه رجلٌ، فقال له: أنت ذاك الجهميُّ؟ قال: نعم. قال: إذا خرجتَ مِن عندي فلا تعد إليَّ. قال الرَّجلُ: فأنا تائبٌ. قال: لاحتَّى يَظهرَ مِن توبَتِكَ مِثلُ الذي ظهرَ مِن بِدْعتِكَ.

154- Hasen b. Şakîk şöyle demiştir: "İbnu'l Mubârek'in yanındaydık. O esnâda yanına bir adam geldi. İbnu'l Mubârek "Şu cehmî sen misin?" diye sordu. Adam "Evet" diye cevap verdi. İbnu'l Mubârek "Yanımdan çıktığın zaman bir daha yanıma gelme" dedi. Adam "Ama ben tevbe ediyorum" dedi. Bunun üzerine İbnu'l Mubârek dedi ki: "Bidatinin bilindiği kadar tevben de bilinmediği sürece yanıma gelme!"[156]

---

155 "Et-Tabakâtu'l Kubrâ"da (7/113) ve "Zemmu'l Kelâm"da (806) "Beni bir harûrî de kılmadı" lafzıyla rivâyet edilmiştir. Yine "el-Lâlekâî"de (230) ve "Zemmu'l Kelâm"da (806) şöyle geçmektedir: "Beni İslâm'da, İslâm içerisinde bir hevâya sahip olmaktan korudu." Yine "el-Lâlekâî"de (230) İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)*'nın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Kalbime şu hevâlardan birinin girmemiş olmasına sevindiğim kadar İslâm'da hiçbir şeye sevinmedim."

"Sünen-i Dârimî"de (317) ve "Zemmu'l Kelâm"da (786) Mücâhid *(rahimehullah)*'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Bilmem ki üzerimdeki iki nimetten hangisi daha büyüktür: Beni İslâm'a hidâyet etmesi mi yoksa beni şu hevâlardan selâmette kılması mı?"

Fâide: Şîrâzî "İmtihânu's Sünniyyi mine'l Bid'î"de (s. 78) şöyle demiştir: Allah'ın kulları üzerindeki en büyük nimetinin ne olduğu sorulur. "Lezzetleri idrâk etmek ve arzulara ulaşmak" derse eş'arîdir. Eğer "Allah'ın kulları üzerindeki en büyük nimeti hidâyet, İslâm ve Sünnet'tir" derse sünnet ehlidir."

543. maddenin dipnotunda bu fırkalar söz konusu edilecek ve tarif edilecektir.

156 Dârimî "er-Reddu ale'l Cehmiyye"de (s. 181) şöyle demiştir: "Cehmiyye bizim nezdimizde en pislik zındıklardandır. Bizim görüşümüz onların küfürlerinden tevbe etmeye davet edilmeleri, açıktan tevbe ederlerse bırakılmaları,

etmezlerse öldürülmeleri gerektiğidir. Eğer onların o görüşte olduklarına şâhitler şehâdette bulunursa, onlar da bunu inkâr edip tevbe etmezlerse yine öldürülürler. Bize Alî *(radiyallahu anh)*'ın zındıklar hakkında bu uygulamayı başlattığı ulaştı."

Ebû Hâtim Muhammed b. İdrîs şöyle demiştir: Ahmed b. Hanbel'e ilim ehlinden hatası olan ve sonra da hatasından tevbe eden bir adam zikredildi. Bunun üzerine o şöyle dedi: "Tevbe ettiğini ve görüşünden döndüğünü açığa vurmadığı sürece Allah bunu ondan kabul etmez. Şu ve şu görüşlere sâhip olduğunu, bu görüşlerinden Allah Teâlâ'ya tevbe ettiğini ve döndüğünü ilân etmelidir. Bunlar onda görüldüğü zaman işte o zaman tevbesi kabul edilir." Ebû Abdullah sonra şu âyeti okudu: *"Tevbe edenler, durumlarını düzeltenler ve bunu açıklayanlar müstesnâ..."* (Zeylu't Tabakât, 1/300)

İbnu'l Kayyım "el-Medâric"de (1/362) şöyle demiştir: "Allah'a, resûlüne, âhiret gününe iman eden, Allah'ın haram kıldığını haram sayan, Allah'ın vâcip kıldığını vâcip gören fakat Allah'ın ve resûlünün isbât ettiği şeylerden birçoğunu cehâletlerinden, tevillerinden ya da hocaları taklit ettiklerinden dolayı isbât etmeyen veya Allah'ın ve resûlünün isbât etmediği şeyi isbât eden bidat ehli kimselerin fıskı gibi itikâd fıskından tevbe etmeye gelince... Bu fısktan tevbe Allah'ın kendisi için, resûlünün Allah için isbât ettiklerini teşbîhe ve temsîle sapmadan isbât etmekle olur... Bozuk inançlar cihetinden bu fasıkların tevbesi sadece Sünnet'e ittiba etmek ile olur. Üzerinde bulundukları bidatin yanlışlığını beyân etmedikçe de bu onlardan yeterli görülmez. Zira bir günahtan tevbe onun zıddını yaparak olur. Bu sebeple Allah Teâlâ kendisinin indirdiği açık delilleri ve hidâyeti gizleyen kimselerin tevbesi için beyân şartı koymuştur. Çünkü onlar saklayarak günah işlediler. Bu sebeple tevbeleri de beyân ile oldu. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *'İndirdiğimiz açık delilleri ve hidâyeti biz Kitap'ta insanlara açıkladıktan sonra gizleyenler var ya, onlara Allah da lânet eder, tüm lânet ediciler de lânet eder. Tevbe edenler, hâllerini düzeltenler ve bunu açıklayanlar müstesnâdır. İşte onların tevbesini kabul ederim. Ben tevbeleri çokça kabul edenim, çok merhametliyim.' (Bakara, 159-160)* Bidatçinin günahı gizleyenin günahının da üzerindedir. Çünkü gizleyen hakkı gizlemiştir. Bidatçi ise hem hakkı gizlemiş hem de hakka muhâlefet etmeye dâvet etmiştir. Şu hâlde her bidatçi gizleyendir fakat her gizleyen bidatçi değildir."

١٥٥- وقال بقيَّةُ بن الوليد: قال لي ثابتُ بن عجلان: أدركتُ أنس بن مالكٍ، وسعيدَ بن المسيبِ، وعامرَ الشَّعبيَّ، وإبراهيمَ النخعيَّ، وسعيدَ بن جُبيرٍ، والحكمَ بن عُتبة، وحمادَ بن أبي سُليمان، وعطاءً، وطاوسًا، ومجاهدً، وابنَ أبي مُليكة، ومكحولًا، وسُليمانَ بن موسى، والحسنَ، وابنَ سيرين، وأبا عامرٍ. -وأبوعامرٍ أدرك: أبا بكرٍ الصِّديق رضي الله عنه، مع غيرهم قد سمَّاهُم؛ -فكُلُّهم يأمُرُني بالصَّلاةِ في جماعةٍ، ويَنهاني عن الأهواءِ والبدعِ؛ حتَّى

Yine "el-Lâlekâî"de (1136) Sabîğ ve Ömer *(radıyallahu anh)*'ın onu dövmesi söz konusu edildiğinde şunlar zikredilmiştir: Bunun üzerine Ömer dedi ki: "Onu giydirin. Devenin üzerine bindirin. Çıkın ve onu beldesine götürünceye kadar ilerleyin. Sonra bir hatip ayağa kalksın ve şöyle desin: Sabîğ ilmi aradı fakat onu bulamadı." Bundan sonra Sabîğ ölene kadar kavmi arasında hor görüldü. Hâlbuki o daha önce kavminin efendisiydi.

Yine "el-Âdâbu'ş Şer'iyye"de (1/109) el-Mervezî'nin rivâyet ettiğine göre Ahmed şöyle demiştir: "Bidatçi tevbe ettiği zaman tevbesi sahih olana kadar bir sene beklenir." Buna da İbrâhîm et-Teymî'nin hadisini delil getirmiştir: İnsanlar onunla Sabîğ hususunda (cezalandırılmasından) bir sene sonra istişâre ettiler. İbrâhîm "Onunla oturun ama dikkatli olun" dedi.

"Tabakâtu'l Hanâbile"de (1/150) rivâyet edildiğine göre el-Merrûzî şöyle demiştir: "Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel Hâris el-Muhâsibî'yi söz konusu etti..." Bu rivâyette şu geçmektedir: "Hâris için tevbe söz konusu değildir. Onun aleyhinde şâhitlik ediliyor ama o inkâr ediyor. Tevbe ancak itiraf eden kimse hakkında söz konusudur."

Yine "Tabakâtu'l Hanâbile"de (2/396) Ebû Bekr el-A'yen'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Âdem el-Askalânî'nin yanına gidip ona "Leys b. Sa'd'ın kâtibi Abdullah b. Sâlih sana selâm söylüyor" dedim. "Benden ona selâm söyleme" dedi. "Neden?" diye sordum. "Çünkü o Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söyledi" diye cevap verdi. Ona onun özrünü, pişmanlığını açığa vurduğunu ve insanlara görüşünden döndüğünü bildirdiğini haber verdim. Bunun üzerine "O zaman benden de ona selâm söyle" dedi.

Ayrıca el-Kercî el-Kassâb'ın "Nüketu'l Kur'ân"ına (1/154), "el-Âdâbu'ş Şer'iyye"ye (1/109/Kişiyi fâsık ya da kâfir yapan bidatten tevbe ve bu tevbede nelerin şart koşulduğu hakkında fasıl) bakılabilir.

قال: وقال لي: يا أبا محمد، والله ما مِن عملِ شيءٍ أوثقُ في نفسي مِن مشيتي إلى هذا المسجدِ، ولرُبَّما كان عليه الوالي كما شاءَ اللهُ أن يكون قد عرفنا ذلك منه ورأيناهُ، فلا ندعُ الصَّلاةَ خلفَهُ.

155- Bakıyye b. el-Velîd şöyle demiştir: Sâbit b. Aclân bana dedi ki: "Enes b. Mâlik'i, Saîd b. el-Museyyeb'i, Âmir eş-Şa'bî'yi, İbrâhîm en-Nehaî'yi, Saîd b. Cubeyr'i, el-Hakem b. Utbe'yi, Hammâd b. Ebî Süleymân'ı, Atâ'yı, Tâvûs'u, Mücâhid'i, İbn Ebî Muleyke'yi, Mekhûl'ü, Süleymân b. Mûsâ'yı, el-Hasen'i, İbn Sîrîn'i, Ebû Âmir'i -ki Ebû Âmir Ebû Bekir es-Sıddık *(radıyallahu anh)*'ı görmüştür- ve diğer birçok kimseyi gördüm. -Sâbit bunların isimlerini zikretti.- Hepsi bana namazı cemaatle kılmayı emrediyor, beni hevâlardan ve bidatlerden sakındırıyordu."

Sonra sözü şuraya getirdi: "Ey Ebû Muhammed! Nefsim hususunda şu mescide yürümekten daha çok güvendiğim bir amel yoktur. Belki yönetici Allah'ın olmasını istediği gibidir. Bunu ondan bildik ve gördük. Bu sebeple onun arkasında namazı terk etmeyiz."[157]

١٥٦- وقال [ابنُ] وهبٍ: سُئل مالكٌ عن أهلِ القدرِ: أيكفُّ عن كلامِهِم وخُصُومتِهِم أفضلُ؟ قال: نعم، إذا كان عارِفًا بما هوعليه. قال: وتأمُرُهُ بالمعروفِ، وتنهاهُ عن المنُكرِ، وتُخبرُهُم بخِلافِهِم، ولا تُواضعُوا القول، ولا تُصلِّي خلفَهُم.

قال مالكٌ: ولا أرى أن يُناكُحوا.

156- İbn Vehb şöyle demiştir: Mâlik'e "En iyisi kaderi inkâr edenlerle konuşmamak ve tartışmamak mıdır?" diye soruldu. O da "Evet, eğer kişi üzerinde bulunduğu şeyi biliyorsa" diye cevap verdi.

---

[157] el-Lâlekâî, 239; Müsnedu'ş Şâmiyyîn (2257), el-Ma'rifetu ve't Târîh, 3/375.

Yine "el-Lâlekâî"de (48) el-Evzâî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Denirdi ki: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı ve onlara güzellikle tâbi olanlar beş şey üzerelerdi: Cemaatten ayrılmamak, Sünnet'e uymak, mescitleri doldurmak, Kur'ân okumak ve Allah yolunda cihâd etmek."

Yine dedi ki: "Ona mârufu emreder, onu münkerden sakındırırsın. Onlara hakka muhâlefet ettiklerini bildirirsin. Onlarla tartışmazsın ve arkalarında namaz kılmazsın."

Yine Mâlik şöyle dedi: "Benim görüşüm onlarla evlenmenin de câiz olmadığıdır."[158]

١٥٧- قال: وسُئِلَ مالكٌ عن تزويجِ القدريِّ. فقال: ﴿وَلَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ خَيْرٌ مِّن مُّشْرِكٍ﴾ [البقرة: ٢٢١]

157- Yine (İbn Vehb) şöyle demiştir: Mâlik'e kaderîye kız verilip verilmeyeceği soruldu. O da *"Mümin bir köle, (hür bir) müşrikten hayırlıdır!" (Bakara, 221)* dedi.[159]

١٥٨- قال: وسمعتُ مالكًا يقول: كان ذلك الرَّجلُ إذا جاءَهُ بعضُ هؤلاءِ أصحابُ الأهواءِ، قال: أمَّا أنا فعلى بيِّنَةٍ مِن ربِّي، وأمَّا أنت فشَاكٌّ فاذهب إلى شاكٍّ مثلك فخاصِمْه. قال: وقال مالكٌ: يلبِّسُون على أنفسِهِم؛ ويطلبونَ مَن يُعرِّفُهُم.

---

[158] el-İbânetu'l Kubrâ, 1875, 2025; Usûlü's Sünne, İbn Ebî Zemenîn. 14. eserde İmam Mâlik *(rahimehullah)*'ın kâderi inkâr edenlerle birlikte oturmaktan sakındırdığı ve onlarla konuşmamak gerektiğini söylediği geçmişti.

[159] el-İbânetu'l Kubrâ, 1875; es-Sünne, İbn Ebî Âsım, 198; el-Lâlekâî, 1352. Yine "el-İnâbetu'l Kubrâ"da (1891) Şuayb b. Harb'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Süfyân'a "Ey Ebû Abdullah, bir kaderî benden kızımı istedi, ona vereyim mi?" diye sordum. "Hayır, onun bir değeri yoktur" diye cevap verdi.

Yine el-Âcurrî "eş-Şerîa"da (2/934) şöyle demiştir: "Bize Kaderiyye ile oturmamak, onlarla münâzara etmemek, tartışma maksadıyla konuşmamak emredildi. Bilakis onlar terk edilirler, hor görülürler, alçaltılırlar. Onlardan birinin arkasında namaz kılınmaz. Onlardan birinin şehâdeti kabûl edilmez. Onlardan birine kız verilmez. Onlardan biri hastalandığı zaman ziyâret edilmez, öldüğü zaman cenâzesinde bulunulmaz. Düğün yemeğine dâvet ederse dâvetine icâbet edilmez. Hakkı öğrenmek amacıyla gelirse nasihat bâbından olmak üzere ona hak gösterilir. Dönerse Allah'a hamd olsun. Cidâle ve tartışmaya dönerse onunla ilgilenilmez. Kovulur ve kendisinden sakındırılır. Onunla konuşulmaz ve ona selâm verilmez."

158- Yine (İbn Vehb) şöyle demiştir: Mâlik'i şöyle derken işittim:

"Şu adam kendisine şu hevâ ehlinden bir adam geldiği zaman şöyle derdi: "Ben Rabbimden açık bir delîl üzereyim. Sen ise şüphe içindesin. Şimdi git de kendin gibi bir şüpheciyle tartış!"

Yine Mâlik şöyle dedi: "Kendi kafalarını karıştırıyorlar, sonra da kendilerine öğretecek birini arıyorlar."[160]

١٥٩- وقال مالكٌ: قال رجلٌ: لقد دخلتُ في هذه الأديانِ كُلِّها؛ فلم أرَ شيئًا مُستقيمًا. فقال رجلٌ مِن أهلِ المدينةِ مِن المتُكلِّمين: فأنا أُخبِرُك لم ذلك. قال: قلتُ: لأنَّك لا تتقي اللهَ، ولوكنت تتقي الله؛ لجعلَ لك مِن أمرك مَخرجًا.

---

160 el-Câmi', İbn Abdulhakem, 166; el-İbânetu'l Kubrâ, 311, 593; Usûlü's Sünne, İbn Ebî Zemenîn, 231. Ayrıca 131. maddenin dipnotunda benzeri yine İmam Mâlik *(rahimehullah)*'tan aktarılmıştı.

Yine "el-Lâlekâî"de (215) rivâyet edildiğine göre Havşeb şöyle demiştir: Hasen'den rivâyet edildiğine göre bir adam onun yanına geldi ve "Ey Ebû Saîd, seninle tartışmak istiyorum" dedi. Hasen buna şöyle cevap verdi: "Uzaklaş benden! Ben dînimi biliyorum. Seninle ancak dîni hususunda şüphe eden kimse tartışır."

İbn Ebî Zeyd'in "el-Câmi"inde (s. 120) rivâyet edildiğine göre Mâlik şöyle demiştir: "Denirdi ki: Kalbi eğri olanın kulaklarına ulaşmasına izin verme. Zira sana onu sözlerinden neyin yapışacağını bilemezsin. Medîne ehlinden, Ensâr'dan bir adam kaderînin birinden bir şey işitti de kalbi ona takılıp kaldı. Adam kendileriyle arkadaşlık ettiği kardeşlerinin yanına giderdi. Onlar onu sakındırdıkları zaman şöyle derdi: 'Kalbime yapışan şeye ne yapabilirim ki? Eğer Allah'ın kendimi şu minârenin tepesinden aşağı atmamdan râzı olacağını bilseydim mutlaka bunu yapardım.'"

"Muhtasaru'l Hucce"de (323) rivâyet edildiğine göre Süfyân şöyle demiştir: Bidat ehliyle tartışma. Zira onlar seni içinde bulunduğun şeye buğzetmene sebep olurlar. Dînini sana karışık gösterirler."

126. eserin dipnotunda selefin bidat ehlini dinlemekten ve onlara bakmaktan sakındırdıkları geçmişti.

159- Mâlik dedi ki: Bir adam "Ben şu dinlerin hepsine girdim, hiçbirinde doğru bir şey görmedim" dedi. Bunun üzerine Medîne ehlinden kelâmcı[161] bir adam "Ben sana bunun sebebini söyleyeyim mi?" diye sordu. Ben de dedim ki: "Çünkü sen Allah'tan korkmuyorsun. Allah'tan korksaydın Allah mutlaka sana bir çıkış yolu gösterirdi."[162]

١٦٠- وقال أبو سُهيلٍ - عمُّ مالكِ [بن أنس] -: شاورني عُمَرُ بنُ عبدالعزيزِ في القدريَّةِ. فقلتُ: أرى أن تستتيبَهُم؛ فإن تابوا وإلَّاضرَبتَهُم بالسَّيفِ.

فقال عُمَرُ: ذلك رأيي.

وكذلك كان يرى مالكُ بن أنسٍ، والحسنُ فيهم.

160- Mâlik b. Enes'in amcası Ebû Suheyl şöyle demiştir: Ömer b. Abdulazîz benimle Kaderiyye hususunda istişâre etti. Ben "Bence onları tevbeye davet et; tevbe ederlerse ne âlâ, etmezlerse kılıçla boyunlarını vurursun" dedim. Ömer "Benim görüşüm de budur" dedi. Mâlik ve Enes de onlar hakkında bu görüşte idi.[163]

---

[161] Burada kelâmcıdan maksat güzel konuşan kimsedir.

[162] el-İbânetu'l Kubrâ, 317, 594; el-Câmi', İbn Ebî Zeyd, s. 120. Burada Allah Teâlâ'nın *"Kim Allah'tan korkarsa Allah ona bir çıkış yolu gösterir" (Talâk, 2)* buyruğuna işâret etmektedir. Yine Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Allah onlarda bir hayır bilseydi şüphesiz onlara işittirirdi. Onlara işittirseydi bile arkalarını dönüp giderlerdi." (Enfâl, 23)*

Yine "el-Lâlekâî"de (282) rivâyet edildiğine göre el-Fudayl şöyle demiştir: "Allah bir kulu sevdiği zaman onu sâlih amel işlemeye muvaffak kılar."

"Zeylu Târîhi Bağdâd"da (16/332) rivâyet edildiğine göre Hasen el-Basrî'nin yanında günahkârlar söz konusu edilmiş, o da şöyle demiştir: "Allah onlara değer vermedi ki masiyet işlediler. Allah onlara değer verseydi onları korurdu."

[163] el-İbânetu'l Kubrâ, 1850; el-Kader, el-Firyâbî, 273; es-Sünne, el-Hallâl, 876. Fakat bunların hiçbirinde "ve Hasen'in onlar hakkında" lafzı geçmemektedir.

١٦١- وكان الحسنُ بن محمدِ بن عليٍّ لايَراهُم مُسلمين، وكذلك الخوارجُ.

161- Hasen b. Muhammed b. Alî onları müslüman görmezdi. O Havâric'i de müslüman görmezdi.[164]

Hallâl'ın rivâyet ettiğine göre (875) Muhammed şöyle demiştir: Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel'e kaderînin tevbeye davet edilip edilmeyeceğini sordum. "Mâlik ve Ömer b. Abdulazîz onun tevbeye davet edileceği, tevbe ederse bırakılacağı, etmezse boynunun vurulacağı görüşünde idiler" dedim. Bunun üzerine o "Ben de Allah'ın ilmini inkâr ettiği takdirde onun tevbeye davet edilmesi gerektiği görüşündeyim" dedi. "Allah'ın ilmini nasıl inkâr eder?" diye sordum. Dedi ki: "Bir şeyin önceden Allah'ın ilminde olmadığını söylerse ondan tevbe etmesini isterim. Tevbe ederse ne âlâ, etmezse boynunu vururum. Zira onlardan bazıları 'Önceden Allah'ın ilminde idi fakat sana masiyeti takdir etmedi' der."

Derim ki: Eserin sonundaki "ve Hasen'in onlar hakkındaki" lafzı bu eserin kaynaklarında geçmemektedir. Bana öyle geliyor ki bu musannifin kaderi inkâr bidati hususunda imamlarının Hasen el-Basrî *(rahimehullah)* olduğunu iddia eden Kaderiyye'ye reddiye vermek için eklediği bir ziyâdedir.

Nitekim o "el-İbâne"de (3/149) şöyle demiştir: "Bazen onlardan -yani Kaderiyye'den- birine 'Benimsediğin şu pis ve necis mezhepteki imamın kimdir?' diye sorulur da o bu hususta imamının el-Hasen b. Ebi'l Hasen *(rahimehullah)* olduğunu iddia eder. Böylece çirkin küfrünün ve zındıklığının üzerine bir de müslümanların imamlarından... ve müslümanların âlimlerinden birine küfür iftirâsı atar, onun hakkında yalan uydurur. Kendisine düşman olan ve kendisini rezil eden kimselerin nezdinde bidatini güzel göstermek için günahkârca ve haddini aşarak iftirâ atar. Ben sana Hasen *(rahimehullah)*'ın kader hakkındaki sözlerini ve Kaderiyye'ye reddiyelerini zikredeceğim ki Allah onunla onların gözlerini kör etmiş, dinleyicilere onların çirkin yalanlarını göstermiştir."

"El-İbânetu'l Kubrâ"ya (3/203/İkinci bâb, Ömer b. Abdulazîz'in kader hususundaki mezhebi ve Kaderiyye karşısındaki duruşu; 3/221/Müslümanların fakihlerinden bir topluluktan rivâyet edilenler ve onların kader hususundaki görüşleri hakkında bir bâb) bakılabilir.

[164] Ehli Sünnet, Kaderiyye'den Allah Teâlâ'nın ilmini nefyeden kimseleri tekfir eder. Abdullah b. Ahmed "es-Sünne"de (835) şöyle demiştir: Babam *(rahime-*

١٦٢- وقال ابنُ المباركِ: مَن تَعاطَى الكلامَ تَزندقَ

162- İbnu'l Mubârek "Kelâm ile meşgûl olan zındıklaşır" demiştir.[165]

---

hullah)'ı işittim. Alî b. el-Cehm ona kaderi inkâr görüşünü savunan kimselerin kâfir olup olmayacağını sormuştu. O da şöyle dedi: "İlmi inkâr ederse, 'Allah *(Azze ve Celle)* bir ilim yaratıp bilene kadar bilen değildi' derse ve Allah *(Azze ve Celle)*'nin ilmini inkâr ederse kâfirdir."

Havâric'e gelince Ehli Sünnet'ten bazı kimseler onların Osmân'ı, Alî'yi ve diğer sahâbîleri tekfir eden "Muhakkime/Tahkimciler" fırkasını tekfir etmiştir. 198. maddede musannifin Osmân ve Alî *(radıyallahu anhuma)*'yı tekfir edenlerin tekfîri hususundaki kavli gelecektir: Ona göre bu kimseler Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i yalanlamışlardır. Çünkü O onların imanlarına şâhitlik etmiş ve onları cennetle müjdelemiştir. Hâricilerin diğer fırkaları ise Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in buyurduğu üzere dinden sıyrılıp çıkmıştır.

İmam Ahmed *(rahimehullah)* şöyle demiştir: "Havâric kötü bir topluluktur. Dünyada onlardan kötü bir topluluk bilmiyorum."

Yine o şöyle demiştir: "Onlar hakkında Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sahih olarak on farklı vecihle hadis gelmiştir."

Yûsuf b. Mûsâ şöyle demiştir: Ebû Abdullah'a "Havâric kâfir oldu mu?" diye soruldu. O da "Sıyrılıp çıktılar" diye cevap verdi. "Onlar kâfir midirler?" diye soruldu. "Onlar sıyrılıp çıkanlardır, dinden sıyrılıp çıkmışlardır" diye cevap verdi.

İshâk'tan rivâyet edildiğine göre Ebû Abdullah'a Harûriyye'nin ve Mârika'nın tekfir edilip edilmeyecekleri soruldu. O da dedi ki: "Bana bunları sorma, onlar hakkında hadis nasıl gelmişse onu söyle."

Daha fazla bilgi için el-Hallâl'ın "es-Sünne"sine (1/145), İbn Hâni'nin "Mesâil"ine (1884), "Minhâcu's Sünne"ye (5/241-248), bu kitaptaki 198. maddeye ve "er-Reddu ale'l Mubtedi'a"daki talikime (290) bakabilirsin.

165 "Muhtasaru'l Hucce"de (236) şu geçmektedir: Abdurrahmân b. Mehdî dedi ki: "Kelâmın peşinde olan kimsenin varacağı yer zındıklıktır."

"Zemmu'l Kelâm"da (873) rivâyet edildiğine göre Mâlik "Dînini kelâm ile öğrenmek isteyen kimse zındıklaşır" demiştir.

١٦٣- وقال ابن المباركِ: إنَّ لله ملائكةً يطلبون حِلقَ الذِّكرِ، فانظُر مع مَن يكونُ مجلسُكَ، لا يكونُ مع صاحِبِ بدعَةٍ؛

فإنَّ الله لا يَنظُرُ إليهم. وعلامَةُ النفّاقِ: أن يقومَ الرَّجلُ ويقعُدَ مع صاحبِ بدعةٍ.

163- Yine İbnu'l Mubârek şöyle demiştir: "Allah'ın birtakım melekleri vardır ki onlar zikir halkalarını ararlar. Şu hâlde sen kiminle oturduğuna bak. Oturduğun yer bidat ehlinin yanı olmasın.[166]

Zira Allah onlara bakmaz. Nifâkın alâmeti kişinin kalkıp bidat ehlinin yanına oturmasıdır."[167]

Yine "el-İbânetu'l Kubrâ"da (er-Reddu ale'l Cehmiyye, 403) rivâyet edildiğine göre Ahmed şöyle demiştir: "Kelâmcı asla iflâh olmaz. Kelâmla uğraşan kimse cehmîleşmekten kurtulamaz."

Selefin kelâm ilminden sakındırma hususundaki sözlerini ve bu hususta ittifaklarını "el-İhticâcu bi'l Âsâri's Selefiyye alâ İsbâti's Sıfâti'l İlâhiyye ve'r Reddu ale'l Mufevvidati ve'l Müşebbiheti ve'l Cehmiyye" kitabında (s. 182-224) bir araya getirdim.

"Siyeru A'lâmi'n Nubelâ"da (13/332) Abdullah b. Sehl et-Tüsterî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Zındığın zındık olarak isimlendirilmesinin sebebi ince sözü zayıf aklıyla ve peşine düştüğü hevânın kıyasıyla tartması, eseri terk edip Sünnet'e uymaması, Kur'ân'ı kafasına göre yorumlamasıdır. Akılların keyfiyetlendiremeyeceği Zât bütün noksan sıfatlardan münezzehtir!"

İbn Teymiyye "Câmi'u'r Mesâil"de (Dördüncü Mecmûa, s. 133) şöyle demiştir: "Zındık lafzı sonradan arapçalaşmış bir lafızdır. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve ashâbı bu lafzı kullanmamışlardır. Bunu Farslılar kullanmıştır. Araplar da bunu alıp arapçalaştırmışlardır. Fukahâ'nın tevbesinin kabul edilip edilmeyeceği hususunda ayrılığa düştükleri zındığın manası müslümanlığını açığa vurduğu hâlde için küfrü saklayan münâfığın manasıyla aynıdır. Bu sebeple fakihler 'Zındık münâfıktır' demişlerdir..."

[166] Asılda "Bidat ehlinin yanında olma" diye geçmektedir.

[167] "El-İbânetu'l Kubrâ"da (443), "el-Lâlekâî"de (265) ve "et-Tuyûriyyât"da (258) Fudayl *(rahimehullah)*'tan rivâyet edilmiştir. Yine "el-İbânetu'l Kubrâ"da

١٦٤- وقال محمدُ بن النضرِ الحارثي: مَن أصْغَى بسمعِهِ إلى صاحِبِ بدعةٍ: نُزعت منه العِصمَةُ، وُكِلَ إلى نفسِهِ.

164- Muhammed b. en-Nadr el-Hârisî şöyle demiştir: "Kim kulağını bidat ehli bir kimseye verirse koruma ondan çekilip alınır ve o kendisine bırakılır."[168]

١٦٥- وقال الفُضيل بن عِياضٍ: أدركتُ خيارَ النَّاسِ -كُلُّهم أصحابُ سُنَّةٍ- يَنهونَ عن أصحَابِ البدَعِ، وصَاحِبُ سُنَّةٍ وإن قَلَّ عملُهُ فإنِّي أرجُو له، وصاحِبُ بدعةٍ لا يَرفَعُ اللهُ له عَملًا وإن كَثُرَ.

165- Fudayl b. Iyâd şöyle demiştir:

"Tamamı sünnet ehli olan en hayırlı insanları gördüm. Bidat ehlinden sakındırıyorlardı. Sünnet ehli kimsenin ameli az olsa da ben onun için ümit beslerim. Bidat ehli kimseye gelince Allah onun amelini -ne kadar çok olursa olsun- kendisine yükseltmez.[169]

---

(434) Fudayl'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Ruhlar bölükler hâlinde askerlerdir. Birbirleriyle tanışanlar birbirlerine ısınırlar. Birbirleriyle tanışmayanlar ayrılırlar. Sünnet ehli birinin bidat ehli bir kimseye yardımcı olması ancak nifaktan kaynaklanır."

İbn Batta dedi ki: "Allah ona rahmet etsin, Fudayl doğru söylemiştir. Zira biz buna gözlerimizle şahit olmaktayız."

[168] el-İbânetu'l Kubrâ (439, 447, 448), el-Lâlekâî (265), Zemmu'l Kelâm (948) Bu eser yine "el-İbânetu'l Kubrâ"da (449) Süfyân *(rahimehullah)*'tan, İbn Vaddâh'ın "el-Bida'"ında (129) Kesîr b. Sa'd *(rahimehullah)*'tan rivâyet edilmiştir.

[169] el-Lâlekâî (267, 272), el-Hılye (8/104), Muhtasaru'l Hucce fî Beyâni'l Mehacce (133). Ayrıca el-Mervezî'nin "es-Sünne"sinde (77) Abdullah b. Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Sünnet üzere dengeli amel işlemek, bidat üzere çok amel işlemekten yeğdir." 129. ve 150 maddelerde selefin bidat ehlinin amelinin kabul edilmeyeceği hususundaki sözleri zikredilmişti.

١٦٦- وقال عبدالله بنُ عُمر السَّرخسي علمُ الحزنِ - صاحبُ ابنِ المباركِ -:
أكلتُ عند صاحِبِ بدعةٍ أُكْلَةً، فبلغَ ابنُ المُبارِكِ. فقال: لا أُكلمُكَ ثَلاثينَ يومًا.

166- İbnu'l Mübârek'in ashâbından Abdullah b. Ömer es-Serahsî Alemu'l Huzn[170] şöyle demiştir: "Bidat ehli bir kimsenin yanında bir yemek yedim. Sonra İbnu'l Mübârek geldi ve 'Seninle otuz gün konuşmayacağım' dedi."[171]

---

170 Asılda ve "el-Lâlekâî"de bu şekildedir. "Es-Sikât"da (8/350) "Sâhibu'l Huzn" diye geçmektedir.

171 İbn Hibbân'ın "es-Sikât"ında (13824), "el-Lâlekâî"de (274) ve "el-Hılye"de (8/168) rivâyet edilmiştir.

Ayrıca İbn Vaddâh'ın "el-Bida'"ında (141) İsmâîl b. Saîd el-Basrî'nin bir adamın kendisine şunu haber verdiğini söylediği rivâyet edilmiştir: "Bir gün Amr b. Ubeyd ile yürüyordum. İbn Avn beni gördü de iki ay yüzüme bakmadı."

Derim ki: Onunla bidatini bilmediğinden de yürümüş olabilir. Böyle bir adam kendisiyle yürüdüğü kimsenin bidat ehli olduğu öğretilinceye kadar terk edilmez. Onun bidatini bildikten sonra onunla yürümekte ısrar ederse terk edilir.

Ebû Dâvûd es-Sicistânî şöyle demiştir: "Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel'e 'Sünnet ehlinden bir adamı bidat ehlinden bir adamın yanında görüyorum, onunla konuşmayayım mı?' diye sordum. Şöyle cevap verdi: 'Konuşmazlık etme. Ona onu kendisiyle gördüğün adamın bidat ehli olduğunu söyle. Görüşünden vazgeçerse onunla konuş, vazgeçmezse konuştuğu kimsenin yanına kat. İbn Mes'ûd kişi dostuyla beraberdir demiştir.'"

Yine İmam Ahmed *(rahimehullah)* "Hâris'ten (yani el-Muhâsibî'den) var gücünüzle sakındırın" demiştir.

Merrûzî şöyle demiştir: "Bazı kimseler onun yanına gidip geliyorlardı. (Ahmed) dedi ki: 'Onlara gidelim (ve hakîkati anlatalım). Kabul ederlerse ne âlâ, etmezlerse terk edilirler.'" (Tabakâtu'l Hanâbile, 1/150, 429; er-Reddu ale'l Mubtedi'a, 26)

Berbehârî *(rahimehullah)* "Şerhu's Sünne"de (113) şöyle demiştir: "Bir adamın hevâ ehli biriyle birlikte oturduğunu görürsen ondan sakın ve ona (kendisiyle

١٦٧- وقال إسماعيلُ الطوسيُّ: قال لي ابنُ المباركِ: يكونُ مجلِسُك مع المساكينِ، وإيَّاك أن يكونَ مَجلِسُكَ مع صاحِبِ بدعةٍ؛ فإنِّي أخشى عليكَ مقتَ الله عزَّ و جلَّ.

167- İsmâîl et-Tûsî şöyle demiştir: İbnu'l Mübârek bana dedi ki: "Oturduğun yer yoksulların yanı olsun. Oturduğun yerin bir bidat ehlinin yanı olmasından sakın. Zira ben Allah *(azze ve celle)*'nin gazabının sana ulaşmasından korkarım."[172]

١٦٨- وقال الفُضيلُ: إيَّاك أن تجلِسَ مع صاحِبِ بدعةٍ؛ فإنِّي أخشى عليكَ مقتَ الله عزَّ و جلَّ.

168- Fudayl şöyle demiştir: "Sakın bidat ehli biriyle oturma! Zira ben Allah *(azze ve celle)*'nin gazabının sana ulaşmasından korkarım."[173]

١٦٩- وقال منصورُ بن المعُتمر: بعثَ اللهُ آدمَ عليه السَّلام بالشَّريعةِ، فكان النَّاسُ على شريعةِ آدمَ حتَّى ظهرت الزَّندقةُ، فذهبت شريعةُ آدمَ، ثُم بعثَ اللهُ نوحًا عليه السَّلام بالشَّريعةِ، فكان النَّاسُ على شريعةِ نوح فما أذهبها إلَّا الزَّندقةُ، ثُم بعثَ اللهُ إبراهيمَ عليه السَّلام، فكان النَّاسُ على شريعةِ إبراهيمَ عليه السَّلام حتَّى ظهرتِ الزَّندقةُ، فذهبت شريعةُ إبراهيمَ عليه السَّلام، ثُم بعثَ اللهُ عزَّوجلَّ موسى عليهِ السَّلام، فكان النَّاسُ على شريعَةِ

---

oturduğu kimsenin hevâ ehli olduğunu) bildir. Eğer bunu bildikten sonra onunla oturmaya devam ederse ondan sakın. Zira o da hevâ ehlidir."

İbn Vaddâh'ın "el-Bida'"ında (141) Eyyûb es-Sahtiyânî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Saîd b. Cubeyr ile karşılaştım. Bana 'Seni Talk ile mi gördüm?' diye sordu. Ben de 'Evet, ne olmuş ona?' dedim. 'Onunla oturma, zira o mürciîdir' diye cevap verdi."

Eyyûb dedi ki: "Ben onunla bu konuda konuşmamıştım. Fakat müslüman kimsenin kardeşinde hoşlanmadığı bir şey gördüğü zaman ona nasihat etmesi gerekir." 201. maddeye bak.

[172] el-İbânetu'l Kubrâ, 457; el-Lâlekâî, 260; el-Hılye, 8/168

[173] el-İbânetu'l Kubrâ, 456

موسى حتَّى ظهرتِ الزَّندقةُ، فذهبت شَرِيعَةُ مُوسى ،ثم بعث اللهُ عيسى عليه السَّلام، فكان النَّاسُ على شريعةِ عيسى حتَّى ظهرتِ الزَّندقةُ، فذهبت شريعةُ عيسى، ثُم بعث اللهُ عزَّوجلَّ محمدًا (صلى الله عليه وسلم) بالشَّريعةِ، فلايُخافَ على ذهابِ هذا الدِّينِ إلَّا بالزَّندقةِ .

169- Mansûr b. el-Mu'temir şöyle demiştir: "Allah Âdem *(aleyhisselam)*'ı bir şeriat ile gönderdi. İnsanlar zındıklık ortaya çıkana kadar Âdem'in şeriatı üzere idiler. Sonra Allah Nûh *(aleyhisselam)*'ı bir şeriat ile gönderdi. İnsanlar Nûh'un şeriatı üzere idiler. Onu da ancak zındıklık ortadan kaldırdı. Sonra Allah İbrâhîm *(aleyhisselam)*'ı gönderdi. İnsanlar zındıklık ortaya çıkana kadar İbrâhîm *(aleyhisselam)*'ın şeriatı üzere idiler. Sonra İbrâhîm *(aleyhisselam)*'ın şeriatı ortadan kalktı. Sonra Allah *(azze ve celle)* Mûsâ *(aleyhisselam)*'ı gönderdi. İnsanlar zındıklık ortaya çıkana kadar Mûsâ'nın şeriatı üzere idiler. Derken Mûsâ'nın şeriatı ortadan kalktı. Sonra Allah Îsâ *(aleyhisselam)*'ı gönderdi. İnsanlar zındıklık ortaya çıkana kadar Îsâ'nın şeriatı üzere idiler. Derken Îsâ'nın şeriatı da ortadan kalktı. Sonra Allah *(azze ve celle)* Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i şeriat ile gönderdi. Bu dinin de ancak zındıklıkla ortadan kalkacağından korkulur."[174]

---

[174] Benzeri muhtasar olarak "Zemmu'l Kelâm"da (62) rivâyet edilmiştir. Lafzı şöyledir: Haccâc b. Dînâr, Mansûr'un şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Bir dine mensup kimseler ne zaman ölse arkalarından mutlaka Menâniye gelir." (Haccâc dedi ki:) "Menâniye nedir?" diye sordum. "Zındıklardır" dedi.

Yine "Zemmu'l Kelâm"da (61) Zeyd b. Rafi'den benzeri rivâyet edilmiştir.

İleride Menâniye'nin tıpkı Kaderiyye gibi mahlûkâtın şerrin yaratıcısı ve hayrın yaratıcısı olmak üzere iki ilâhının olduğunu söyledikleri gelecektir.

İbrâhîm şöyle demiştir: "Sizden önceki her dînin âfeti -ya da her dînin âfeti dedi- kader(i inkâr düşüncesi)dir." (es-Sünne, Abdullah, 782) Zındığın manası 162 eserin dipnotunda geçmişti.

Buhârî'nin "et-Târîhu'l Kebîr"inde (2/235) Abdullah b. Mes'ûd'un âilesinden biri tarîkiyle İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Allah *(Azze ve Celle)* Nûh'u gönderdi de onun ümmetini ancak zındıklar helâk etti. Sonra bir nebîden sonra diğeri geldi. Vallahi bu ümmeti de zındıklardan başkası helâk etmeyecektir.

١٧٠- وقال محمدُ بن عليٍّ: لاتُطيعوا رُؤساءَ الدُّنيا فيُنسَخُ الدِّينُ مِن قلوبِكُم.

170- Muhammed b. Alî şöyle demiştir: "Dünyanın reislerine itaat etmeyin, sonra din kalplerinizden silinir."

١٧١- وقال الشَّعبيُّ: إذا أطاعَ النَّاسُ سُلطانَهُم فيما يبتدِعُ لهُم؛ أخرجَ اللهُ مِن قلوبِهِم الإيمانَ، وأسكنهَا الرُّعْبَ.

171- Şa'bî şöyle demiştir: "İnsanlar önlerine koyduğu bidatler hususunda sultanlarına itaat ederlerse Allah onların kalplerinden imanı çıkarır ve oraya korkuyu yerleştirir."

١٧٢- وقال الحسنُ: سيأتي أُمراءُ يدعُون النَّاسَ إلى مخُالفةِ السُّنَّةِ؛ فتُطيعُهُم الرَّعيَّةُ خوفًا على ذهابِ دُنياهُم؛ فعندها سلبَهُم اللهُ الإيمانَ، وأورثهُم الفقرَ، ونزعَ منهُم الصَّبرَ،ولم يأجُرْهُم عليهِ.

172- Hasen şöyle demiştir:

"İleride insanları Sünnet'e muhâlefete çağıracak emîrler gelecektir. Yönetilenler de dünyalarını kaybetmekten korktukları için onlara itaat edecektir. İşte o zaman Allah imanı onlardan çekip alacak ve bunun yerine onlara fakirlik verecektir. Sabrı onlardan çekip alacak ve sabretmelerine karşılık onları mükâfâtlandırmayacaktır."

١٧٣- وقال يونسُ بن عُبيدٍ: إذا خالفَ السُّلطانُ السُّنّةَ، وقالتِ الرَّعيَّةُ: قد أُمِرنا بطاعتِهِ؛ أسكنَ اللهُ قُلوبَهُم الشَّكَّ، وأورثَهُم التَّطاعُن.

Lâlekâî (1133) İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'nın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "İsrâîloğulları kader konusunda ayrılığa düşene kadar bir şeriat ve yol üzere düşmanlarına karşı üstün durumda idiler. Çekiştikleri, ayrılığa düştükleri, birbirlerine buğz ettikleri ve birbirlerini lanetledikleri zaman birbirlerinin dokunulmazlarını çiğnediler. Bunun üzerine Allah onlara düşmanlarını musallat etti ve onları paramparça yaptı."

173- Yûnus b. Ubeyd şöyle demiştir: "Sultanın Sünnet'e muhâlefet ettiği, yönetilenlerin de "Bize ona itaat etmek emredildi" dediği zaman Allah onların kalplerine şüpheyi yerleştirir ve onları birbirleriyle çarpıştırır.

١٧٤- وقال النَّبيُّ (صلى الله عليه وسلم): «دِينُ المرءِ على دِينِ خليلِهِ فلينظُرْ أحدُكم مَن يُخالِل»

174- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:

"Kişinin dîni dostunun dîni üzeredir. Şu hâlde biriniz kiminle dostluk ettiğine baksın."[175]

١٧٥- وقال سُليمانُ بن داودَ عليه السَّلام: لاتَحكُموا على أحَدٍ بشَيءٍ حتَّى تنظُروا مَن يُخادِن.

175- Süleymân b. Dâvûd *(aleyhisselam)* şöyle demiştir:

"Kiminle arkadaşlık ettiğine bakmadan bir kimse hakkında herhangi bir hüküm vermeyin."[176]

١٧٦- وأوحَى اللهُ عزَّوجلَّ إلى موسى: يا موسى كُن يقظانًا، وارتدِ لنفسِكَ إخوانًا، وكُلُّ خِدنٍ لا يُواتيك على مسرَّتي فاحذرْهُ؛ فإنَّهُ لك عدُوٌّ، وأنا مِنه بَرِيءٌ

176- Allah *(azze ve celle)* Mûsâ'ya şunu vahyetti:

---

[175] İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (359) Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir. Hadisi ayrıca Ahmed (8028), Ebû Dâvûd (4833) ve "Hasen-garîb bir hadistir" diyerek Tirmizî (2378) rivâyet etmiştir. Lafızları şöyledir: "Kişi dostunun dîni üzeredir. Şu hâlde biriniz kiminle dostluk ettiğine baksın."

Hâkim (4/171) ve "Tahrîcu'l İhyâ"da (2/168) el-Irâkî sahih olduğunu söylemiştir. Yine "el-İbânetu'l Kubrâ"da (381) İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "İnsanlar hakkında arkadaşlarına göre fikir sâhibi olun. Zira kişi ancak beğendiğiyle arkadaşlık eder."

[176] İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (465) rivâyet etmiştir.

"Ey Mûsâ! Uyanık ol. Kendine kardeşler edin. Benim rızâm için sana itaat etmeyen dostlardan sakın. Zira o senin düşmanındır. Ben de ondan berîyim."[177]

١٧٧- وقال ابن المُبارك: من خَفِيتْ علينا بدعَتُهُ، لم تَخفَ علينا أُلفتُهُ.

177- İbnu'l Mubârek şöyle demiştir:

"Bidati bize gizli kalan kimsenin ülfeti bize gizli kalmaz.[178]

---

[177] İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (366) rivâyet etmiştir. Ayrıca İbn Ebi'd Dünyâ "eş-Şükr"de (164) Muhammed b. en-Nadr el-Hârisî'nin şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Bana Allah Teâlâ'nın Mûsâ'ya şunu vahyettiği ulaştı..." Sonra eseri zikretmiş ve şu ziyâdede bulunmuştur: "Onunla birlikte olma. Zira o düşmandır. O senin kalbini katılaştırır. Beni çokça zikret ki şükrünü yerine getirmiş ve çokça şükretmiş olasın."

[178] "El-İbânetu'l Kubrâ"da (425, 513) ve "el-Lâlekâî"de (257) el-Evzâî *(rahimehullah)*'tan rivâyet edilmiştir. Ayrıca İbn Ebi'd Dünyâ "el-İhvân" kitabında (40) İbnu'l Mubârek-Evzâî kanalıyla benzerini rivâyet etmiştir.

Yine "el-İbanetu'l Kubrâ"da (515) Muhammed b. Ubeydullah el-Ğulâbî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Denirdi ki: Hevâ ehli sıcakkanlılıktan ve arkadaşlıktan başka her şeyi aralarında gizlerler."

Yine "el-İbânetu'l Kubrâ"da (519) el-Evzâî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Kişi üç yerde bilinir: Kime karşı sıcak olduğuyla, oturduğu yerle ve konuşmasıyla..."

Ebû Hâtim şöyle demiştir: Mûsâ b. Ukbe es-Sûrî Bağdâd'a geldi. Bu Ahmed b. Hanbel'e söylendi. Dedi ki: "Kime misâfir olacağına ve kimin evinde kalacağına bakın."

Yine "el-İbânetu'l Kubrâ"da (426) Yahyâ el-Kattân'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Süfyân es-Sevrî Basra'ya geldiği zaman er-Rabî'e -yani Rabî' b. Subayh'a- ve onun insanların gözündeki değerine bakmaya başladı. 'Bu nedir?' diye sordu. 'Onun mezhebi ancak sünnettir' dediler. 'Sırdaşları kimlerdir?' diye sordu. 'Kaderi inkâr edenler' dediler. 'O zaman o da kaderîdir' dedi."

İbn Batta bu eser hakkında şu yorumda bulunmuştur: "Allah Süfyân es-Sevrî'ye rahmet etsin. Gerçekten hikmetli konuşmuş ve doğruyu söylemiştir.

١٧٨- وقيل: إنَّهُ كان للمجُوسِ دِينٌ وكتابٌ، فوقع مَلِكٌ مِنهُم على أُختِهِ، -وكان قد هَوِيَها -، فخافَ رَعِيَّتَهُ، فقال: إنَّ الذي صنعتُ حلالٌ. ثُم قتلَهُم على ذلك، فظهرَ عليهم حتَّى بقيَ في المجوسِ نِكاحُ الأخواتِ والأُمَّهاتِ، وبطلت شرِيعتُهُم الأولى.

178- Şöyle denilmiştir: Mecûsîlerin de bir dîni ve bir kitabı vardı. Onların bir hükümdârı kız kardeşiyle birlikte oldu. Ona âşıktı. Raiyyesinden korktu ve "Benim şu yaptığım helâldir" dedi. Sonra bu uğurda onları öldürdü. Böylece onlara üstün geldi. Bunun sonucunda Mecûsîler arasında kız kardeşlerle ve annelerle evlenme âdeti kaldı. Önceki şeriatleri ise ortadan kalktı.[179]

١٧٩- وقال الحسنُ: لايزالُ الدِّينُ مَتيناً ما لم تقعِ الأهواءُ في السُّلطانِ، هم الذين يُدينون النَّاسَ، فإذا وقعَ فيهم فمَن يُدينهُم؟!

179- Hasen şöyle demiştir:

Kitap ve Sünnet ile muvâfık olan ilmi, hikmetin gerektirdiği, seçkin kimselerin yakalayacağı, basîret ve beyân ehli kimselerin göreceği şeyi dile getirmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *Ey iman edenler, kendiniz dışında sırdaş edinmeyin. Size zarar vermekten geri durmazlar. Sizin sıkıntıya düşmenizi isterler."*

İbn Hibbân'ın "es-Sikât"ında (8/432) el-Evzâî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Onun bidat ehliyle yürüdüğünü gördüğün zaman sana onun yolu üzere olmadığı hususunda yemin etse bile onu doğrulama."

"Er-Reddu ale'l Mubtedi'a"daki talikime bak. (46)

[179] Şâfiî, Abdurrezzâk (10029) ve başkaları hasen bir isnâd ile Alî *(radıyallahu anh)*'tan şunu rivâyet etmişlerdir: Mecûsîler okudukları bir kitabı ve öğrendikleri bir ilmi olan bir topluluktu. Bir gün emîrleri şarap içti ve kız kardeşiyle birlikte oldu. Sabahı ettiği zaman dünyaya tamah edenleri çağırdı ve onlara ihsanda bulundu. "Âdem de oğullarını kızlarıyla evlendiriyordu" dedi. Onlar da ona itaat ettiler. Emîr kendisine muhâlefet edenleri öldürdü. Böylece kitaplarını ve ondan kalplerinde bulunanları ortadan kaldırdı. Kendilerinin nezdinde kitaplarından hiçbir şey kalmadı. Fethu'l Bârî'den (6/261) aktarılmıştır.

"Bu dîn hevâlar sultânın aklına düşmedikçe sağlam kalmaya devam edecektir. İnsanları yöneten onlardır. Hevâlar onların aklına düşünce onları kim yönetecektir?"[180]

١٨٠ – وقال ابنُ مسعودٍ: إذا وقعَ النأسُ في الشَّرِّ، فقل: لاأسُوةَ لي في الشَّرِّ، ليوطِّنِ المرءُ نفسهُ على أنَّه إن كفرَ النَّاسُ كُلُّهُم لم يكفُر.

180- İbn Mes'ûd şöyle demiştir: "İnsanlar şerre düştükleri zaman 'Şer hususunda kimseyi örnek almam' de. Kişi insanların tamamı kâfir olsa da kendisinin kâfir olmayacağına kendisini şartlandırsın."[181]

---

[180] Bu eser el-Beyhakî'nin "es-Sünenu'l Kubrâ"sında (8/163) ve ed-Dânî'nin "es-Sünenu'l Vâridetu fi'l Fiten"inde (286) Ebû Hâzim *(rahimehullah)*'tan rivâyet edilmiştir. "Sünen-i Kubrâ"daki lafız şöyledir: Ebû Hâzim dedi ki: "İnsanlar şu hevâlar sultanlara bulaşmadığı sürece hayır üzere olacaklardır. Zira şerri insanlardan savanlar onlardır. Hevâlar onlara bulaştığı zaman onlardan kim savacaktır."

Yine "es-Sünenu'l Kubrâ"da (8/163) el-Kâsım b. Muhaymira'nın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Sultanınız nasılsa zamanınız da öyledir. Sultanınız düzgün olduğunda zamanınız güzel olur. Sultanınız bozuk olduğunda zamanınız kötü olur."

Buhârî de (3834) Kays b. Ebî Hâzim'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Ebû Bekir Ahmes kebîlesinden Zeyneb denilen bir kadının yanına girdi..." Bu eserde şunlar geçmektedir: "Kadın 'Allah'ın câhiliyyeden sonra getirdiği şu sâlih iş üzere nasıl kalırız?' diye sordu. Ebû Bekir 'İmamlarınız doğru olduğu sürece bu hâl üzere kalırsınız' diye cevap verdi. Kadın 'İmamlar kimlerdir?' diye sordu. Ebû Bekir 'Senin kavminin insanlara emreden, insanların da kendilerinin sözünü dinlediği reisleri ve ileri gelenleri yok mu?' dedi. Kadın 'Var' diye cevap verdi. Bunun üzerine Ebû Bekir 'İşte onlar insanlar üzerindeki o kimselerdir' dedi."

Harb el-Kirmânî'nin "es-Sünne"sinde (381) rivâyet edildiğine göre Ahmed b. Yûnus Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söyleyenler hakkında "Bu küfürdür!" demiş, sonra şunu eklemiştir: "İnsanları küfre çağıran bir halîfe! Şüphesiz bu büyük belânın ta kendisidir!"

١٨١- وقال عُمر بن الخطَّاب رضي الله عنه لسُويدِ بن غَفَلَةَ: إنَّك لعلَّك أن تُخلَّفَ بعدي؛ فأطِعِ الإمام؛ وإن كان عبدًا مجُدَّعًا إن ظلمَكَ فاصبِرْ، وإن حرمَكَ فاصبِرْ، وإن أرادَكَ على أمرٍ ينقُضُ دِينَكَ، فقُل: دَمِي دُونَ دِينِي.

181- Ömer b. el-Hattâb *(radıyallahu anh)* Suveyd b. Ğafele'ye şöyle demiştir: "Herhâlde sen benden sonra yaşatılacaksın. Azaları kesik bir köle olsa bile imama itaat et. Sana zulmederse sabret. Seni mahrum bırakırsa sabret. Senden dînine zarar verecek bir şey yapmanı isterse 'Kanım dînimden daha değersizdir' de."[182]

---

[181] "Mu'cem-i Kebîr"de (8765) ve "el-Hılye"de (1/137) benzeri rivâyet edilmiştir.

[182] İbn Ebî Şeybe (12/544), "es-Sünne"de el-Hallâl (54) ve "eş-Şerîa"da el-Âcurrî (70, 71) rivâyet etmiştir. Sahihtir. Sünnet'te de bunu destekleyen ifâdeler gelmiştir. Bunlardan biri Müslim'in (4783) Ebû Zerr *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet ettiği şu hadistir: Halîlim bana azaları kesik bir köle olsa bile işitip itaat etmemi tavsiye etti.

Âcurrî *(rahimehullah)* "eş-Şerîa"da (1/381) şöyle demiştir: Bir kimse "Ömer *(radıyallahu anh)*'ın söyledikleri sana göre hangi manayı içeriyor olabilir?" diye soracak olursa ona şöyle denir: Allah en doğrusunu bilir ya onun sözünün manası hususunda şunu söyleyebiliriz: "Arap olsun veya olmasın, ister beyaz olsun ister siyah olsun ister acem olsun senin üzerine kim yönetici tayin edildiyse Allah'a masiyet içermeyen hususlarda ona itaat et. Seni hakkından mahrum etse de, seni haksız yere dövse de, şahsiyetini ayaklar altına alsa da, malını gasp etse de... Bunlar seni yöneticine kılıçla savaş açmaya sevk etmesin. Onunla savaşan bir hâricînin yanında da yer alma. Başkalarını yöneticiye isyân etmeye teşvik etme. Onun yaptıklarına sabret."

"Bunun dışında yönetici seni dînine zarar verecek bir şeye çağırabilir, sana öldürülmeyi hak etmeyen birini öldürmeni emredebilir... kendisine zulmetmeni hak etmeyen birine zulmetmeni emredebilir. Bu durumda ona itaat edemezsin."

"Sana 'Sana emrettiğimi yapmazsan seni öldürürüm ya da döverim' derse 'Kanım dînimden daha değersizdir' de. Çünkü Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* 'Yara-

١٨٢- وقال مُطرِّفُ بن عبدالله: مَن بَذَلَ دينَهُ دونَ مالِهِ؛ أورثَهُ اللهُ الفقرَ، وحشرَهُ يومَ القيامةِ في من يَحمِلُ الرَّايةَ بين يدي إبليسَ إلَى جهنَّم.

182- Mutarrif b. Abdullah şöyle demiştir:

"Kim malı için dînini fedâ ederse Allah ona fakirlik verir ve kıyâmet günü onu İblîs'in önünde cehenneme doğru sancak taşıyan kimseler arasında haşreder."

١٨٣- وقال الفُضيل بن عِياضٍ: أوثَقُ عُرى الإسلامِ: الحُبُّ في الله والبغْضُ في الله.

183- Fudayl b. Iyâd şöyle demiştir:

"İslâm'ın kulplarının en sağlamı Allah için sevmek ve Allah için buğzetmektir."[183]

---

tıcı (Azze ve Celle)'ye isyân hususunda yaratılmışa itaat yoktur' buyurmuştur. Yine O *(sallallahu aleyhi ve sellem) 'Ancak mâruf hususunda itaat edilir'* buyurmuştur."

[183] İbn Ebî Şeybe "el-Îmân"da (111) ve el-Mervezî "Ta'zîmu Kadri's Salât"ta (400) benzerini Mucâhid *(rahimehullah)*'ın sözü olarak "İmanın kulplarının en sağlamı Allah için sevip Allah için buğzetmektir" lafzıyla rivâyet etmişlerdir.

Bu lafız ayrıca Ebû Zerr, el-Berâ b. Âzib ve diğer sahâbîler -Allah onlardan razı olsun- tarîkiyle Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sahih olarak rivâyet edilmiştir: *"İmanın kulplarının en sağlamı Allah için sevip Allah için buğzetmektir."* Bunu lafızlarının farklılığıyla birlikte Ahmed (21303, 18524), Ebû Dâvûd (4601), et-Tâyâlisî (783) ve başkaları rivâyet etmiştir.

"Tabakâtu'l Hanâbile"de (7/34) el-Merrûzî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Ebû Abdullah'a 'Allah için sevmek nedir?' diye soruldu. O da 'Kişiyi dünyalığını umduğun için sevmemen (yalnız Allah için sevmen)dir' diye cevap verdi."

"Hılyetu'l Evliyâ"da (7/34) Süfyân es-Sevrî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Bir adamı Allah için sevdikten sonra o İslâm'da bir yenilik ortaya attı mı ona buğzetmezsen onu Allah için sevmemişsin demektir."

İbn Receb "Câmiu'l Ulûmi ve'l Hikem"de (2/266) şöyle demiştir: "Allah için buğzetmeye gelince bu da imanın en sağlam kulplarından biridir. Yasak kap-

١٨٤- وقال الفُضيلُ: صاحِبُ بدعةٍ: لاتأمنهُ على دينِكَ، ولا تُشاوِرْهُ في أَمرِكَ، ولاتجلسْ إليه؛ فإنَّه مَن جلسَ إلى صاحِبِ بدعةٍ ورثَّهُ اللهُ العمى.

184- Fudayl b. Iyâd şöyle demiştir:

"Dînin hususunda bidat ehlinden emin olma. İşin hususunda onunla istişâre etme. Onunla oturma. Zira Allah bidat ehliyle oturanın gözünü kör eder."[184]

١٨٥- وقال الفُضيلُ: نظرُ المؤمنِ إلى المؤمنِ جلاءُ القلبِ، ونظرُ الرَّجُلِ إلى صاحِبِ البدعَةِ يُورثُهُ العَمَى. - يعني: في قلبِهِ -

185- Fudayl şöyle demiştir:

"Müminin mümine bakması kalpteki sıkıntıları giderir. Kişinin bidat ehline bakması da körlüğe sebep olur." Yani kalbinin körlüğüne sebep olur.[185]

---

samında değildir. Bir kimse kardeşinin bir kötülüğüne şâhit olunca ona buğzederse, kardeşi nefsülemirde mâzur olsa bile mükâfâtlandırılır. Nitekim Ömer şöyle demiştir: 'Sizden kimin iyiliğine şâhit olursak onun hakkında iyi düşünürüz ve bu sebeple onu severiz. Sizden kimin kötülüğüne şâhit olursak onun hakkında kötü düşünürüz ve bu sebeple ona buğzederiz. Gizli hâlleriniz sizinle Rabbiniz *(Azze ve Celle)* arasındadır.' Yine er-Rabî' b. Haysem şöyle demiştir: 'Bir adamın açıktan iyilik yaptığını, kötülüğünü de gizlediğini görsem bundan dolayı ona sevgi beslerim. Allah seni hayrı sevdiğinden dolayı mükâfâtlandırır. Bir adamın açıktan kötülük işlediğini, iyiliğini de gizlediğini görsem bundan dolayı ona buğzederim. Allah seni şerre buğzetmen sebebiyle mükâfatlandırır.'"

[184] el-İbânetu'l Kubrâ, 442; el-Lâlekâî, 264; er-Reddu ale'l Mubtedi'a, 37

[185] el-Hılye, 8/103; et-Tuyûriyyât, 280. Benzeri 125, 126 ve 127. maddelerde geçmişti.

"Hılyetu'l Evliyâ"da (10/400) rivâyet edildiğine göre Zekeriyyâ b. es-Salt şöyle demiştir: "Bidatçiye gözleriyle bakan kimse gözlerinin körleşmesine

١٨٦- وكان الفُضيلُ يقول: اسلُك حياةً طيّبةً: الإسلامَ والسُّنّةَ.

186- Fudayl (b. Iyâd) şöyle derdi: "Hoş bir hayâta, yani İslâm'a ve Sünnet'e gir."[186]

١٨٧- وقال مجاهدُ في قولِ الله عزَّ وجَلَّ: ﴿فَلَنُحْيِيَنَّهُ حَيَاةً طَيِّبَةً﴾ [النحل:٩٧] قال: حُسْنُ الرَّأيِ. - يعني: السُّنَّة -

187- Mücâhid Allah *(azze ve celle)*'nin *"...ona güzel bir hayat yaşatırız" (Nahl, 97)* buyruğu hakkında "güzel görüş" yani "Sünnet" demiştir.[187]

١٨٨- وقال الفُضيلُ: لا يشُمُّ مُبتدعٌ رائحةَ الجنَّة.

188- Fudayl "Bidatçi cennetin kokusunu alamaz" demiştir.[188]

١٨٩- وقال الفُضيلُ: طُوبى لمن ماتَ على الإسلامِ والسُّنَّةِ. ثُم بكى الفُضيلُ على زمانٍ تظهرُ فيه البدعَةُ، فإذا كان ذلك كذلك؛ فأكثروا مِن قولِ: ما شاءَ الله.

---

yardımcı olmuş olur. Dikkat edin, bidatçilere gözlerinizi yumarak göz kaplarınızı koruyun."

[186] Zemmu'l Kelâm, 1051; el-Hılye, 8/99.

[187] Tefsir kitaplarında buna rastlayamadım. Fakat "Zâdu'l Mesîr"de (4/488) şunlar geçmektedir:

"Bu hayatın nerede olacağı hususunda üç farklı görüşü tercih etmişlerdir Birincisi, bu hayat dünyada olacaktır. Bunu el-Avfî İbn Abbâs'tan rivâyet etmiştir..." Derim ki: Sonra müfessirlerin bu hususta dokuz kavlini sıralamıştır. Bunları aktardığı hâlde Mücâhid'i söz konusu etmemiştir. "İkincisi, bu hayat âhirette olacaktır. Bunu el-Hasen, Mücâhid, Saîd b. Cubeyr, Katâde... söylemiştir. Üçüncü görüş ise bu hayatın kabirde olacağı şeklindedir."

"Taberî Tefsîri"nde (14/171) Mücâhid'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Ona güzel bir hayat yaşatırız. Yani âhirette Allah onlara güzel bir hayat yaşatacaktır."

[188] Zemmu'l Kelâm, 1052. Burada "ya da tevbe eder" ziyâdesi de vardır.

189- Fudayl "İslâm ve Sünnet üzere ölenlere ne mutlu!" demiş, sonra bidatlerin ortaya çıktığı zamana ağlamış, sonra "Durum bu olduğuna göre çokça 'Mâşâallâh/Allah'ın dilediği oldu' deyin" diye eklemiştir.[189]

١٩٠- وقال الفُضيلُ: مَن جلسَ مع صاحِبِ بدعةٍ لم يُعطَ الحِكمةَ.

190- Fudayl şöyle demiştir: "Bidat ehliyle oturan kimseye hikmet verilmez."[190]

١٩١- وقال الفُضيلُ: لا تَجلِسْ مع صاحبِ بدعَةٍ؛ فإنِّي أخشى عليك اللَّعنة.

191- Yine Fudayl şöyle demiştir: "Bidat ehliyle oturma. Zira sana lanet erişeceğinden korkarım."[191]

---

189 el-Lâlekâî, 268; Şuabu'l Îmân, 9474; Târîhu Dımeşk, 48/398. Ayrıca "Târîhu Dımeşk"te şu ziyâde vardır: "Fudayl şöyle demiştir: Mâşâallâh diyen kimse Allah'ın işine teslim olmuş olur."

"Zemmu'l Kelâm"da (825) Muhammed b. Ebî Berze'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Ömer b. Abdulazîz mevkıfta şöyle dua ederdi: "Allahım, beni İslâm ve Sünnet ile faydalandır ve ikisi hususunda beni bereketlendir!"

"Târîhu Bağdâd"da (9/349) Talha b. Ubeydullah el-Bağdâdî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Ahmed b. Hanbel ile bir deniz yolculuğunda karşılaştım. Uzun süre hiç ağzını açmıyordu. Konuştuğu zaman da 'Allahım, bizi İslâm ve Sünnet üzere öldür' diyordu."

"Tabakâtu'l Hanâbile"de (1/351) rivâyet edildiğine göre el-Hasen b. Eyyûb şöyle demiştir: Ahmed b. Hanbel'i işittim. Ona 'Allah seni İslâm üzere yaşatsın ey Ebû Abdullah' denildi de o 've sünnet üzere' diye ekledi."

"El-Vera'"da (664) rivâyet edildiğine göre el-Merrûzî şöyle demiştir: "Ebû Abdullah'a 'İslâm ve Sünnet üzere ölen kimse hayır üzere mi ölmüş olur?' diye sordum. Dedi ki: 'Sus bakayım. İslâm ve Sünnet üzere ölen kimse tamamen hayır üzere ölmüş olur.'"

Lâlekâî'nin rivâyet ettiğine göre (60) Avn şöyle demiştir: "Kim İslâm ve Sünnet üzere ölürse onun için her hayrın müjdecisi vardır."

190 el-İbânetu'l Kubrâ, 444; el-Lâlekâî, 1149; el-Berbehârî, es-Sünne, s. 136

١٩٢- وقال الفُضيلُ: مَن وقَّرَ صاحِبَ بدعَةٍ؛ فقد أعان على هَدمِ الإسلامِ.

192- Yine Fudayl şöyle demiştir:

"Kim bidat ehline saygı gösterirse İslâm'ın yıkılmasına yardım etmiş olur."[192]

١٩٣- وقال الفُضيلُ: إنَّ لله عبادًا تحيا بهم البلادُ، وهم أصحابُ السُّنَّةِ؛ مَن كان منهم يعقِلُ ما يدخُلُ جوفَهُ، ومَن كان كذلك كان في حِزبِ الله عزَّ و جلَّ.

193- Yine Fudayl şöyle demiştir:

"Allah'ın öyle kulları vardır ki beldeler onlarla hayât bulur. Onlar Sünnet Ashâbı'dır. Onlardan kim göğsüne gireni aklediyorsa işte o Allah *(azze ve celle)*'nin hizbi içerisindedir."[193]

---

[191] el-İbânetu'l Kubrâ, 446; er-Reddu ale'l Mubtedi'a, 36; Târîhu Dımeşk, 48/398

[192] Berbehârî "Şerhu's Sünne"de (s. 137) rivâyet etmiştir. "Hılyetu'l Evliyâ"da (8/103) Fudayl'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Kim bir bidat ehline yardım ederse İslâm'ın yıkılmasına yardım etmiş olur."

"El-Mücâlesetu ve Cevâhiru'l İlm"de (113) yine Fudayl'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Kim bir bidat ehline saygı gösterirse Allah tebâreke ve teâlâ ona ölmeden önce körlük verir."

Fudayl'ın musannifin rivâyet ettiği kavli Sahâbe'den ve Tâbiîn'den bir topluluktan, ayrıca müslümanların diğer imamlarından da rivâyet edilmiştir. İbn Ömer, İbn Abbâs, İbrâhîm b. Meysere, el-Evzâî, İbn Uyeyne, İbrâhîm b. Edhem, Ebû İshâk el-Hemdânî, Hasen el-Basrî, Ebû Hanîfe el-Yemâmî, Muhammed b. Müslim, Ahmed b. Hanbel bu kimselere örnektir. Allah onlara rahmet etsin. Bu eser 31. maddede Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den merfû olarak da zikredilmişti.

[193] el-Lâlekâî, 51; el-Hılye, 8/104

Yine "el-Hılye"de (7/369) rivâyet edildiğine göre Şakîk el-Belhî şöyle demiştir: İbrâhîm dedi ki: "Ey Şakîk! Bizim nezdimizde şerefli olan hac veya cihâd ile şerefli olmaz. Bizim nezdimizde ancak göğsüne gireni akleden kimse şerefli olur."

١٩٤- وقال الفُضيلُ: مَن تبعَ جنازةَ مُبتدعٍ لم يَزل في سَخَطِ الله حتَّى يَرجِع.

194- Yine Fudayl şöyle demiştir:

"Kim bir bidatçinin cenâzesini takip ederse dönene kadar Allah'ın gazabı içerisinde kalır."[194]

١٩٥- وقال سُفيانُ بن عُيينةَ لرجُلٍ : مِن أينَ جِئتَ؟ قال: مِن جنازةِ فُلانِ بن فُلانٍ. قال: لاحدَّثتُكُ بحديثٍ؛ استغفرِالله، ولاتَعُدْ، نظرتَ إلى رَجُلٍ يُبغِضُ أصحابَ رسولِ الله (صلى الله عليه وسلم) فاتَّبعتَ جنازتَهُ!

195- Süfyân b. Uyeyne bir adama "Nereden geliyorsun?" diye sordu. Adam "Falan oğlu falancanın cenâzesinden" diye cevap verdi. Bunun üzerine Süfyân şöyle dedi: "Senle tek kelime konuşmayacağım. Allah'tan bağışlanma dile ve aynı şeyi bir daha yapma. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbına buğzeden bir adama baktın ve ve onun cenâzesini takip ettin ha!"[195]

١٩٦- وقال هارونُ بن زيادٍ: سمعت الفِريابيَّ ورجلٌ يسألُهُ عن مَن شتمَ أبا بكرٍ؟ قال: كافِرٌ. قال: فنصُلِّي عليه؟ قال: لا.

فسألتُهُ: كيفَ نصنَعُ به وهو يقول: لا إلهَ إلَّا الله ؟ قال: لا تمسُّوهُ بأيديكُم، ادفعوهُ بالخشبِ حتَّى تُوارُوهُ في حُفرتِهِ.

---

[194] es-Sünne, el-Berbehârî, s. 137; Zemmu'l Kelâm, 953; er-Reddu ale'l Mubtedi'a, İbnu'l Bennâ, 39. Ayrıca el-Herevî'nin "Zemmu'l Kelâm"ında (953) Süfyân b. Uyeyne *(rahimehullah)*'tan benzeri rivâyet edilmiştir.

[195] el-Lâlekâî, 2816; Muhtasaru'l Hucce alâ Beyâni'l Mehacce, 324.

"Tabakâtu'l Hanâbile"de (3/103) İbn Batta'nın hocalarından biri olan Ebû Hafs el-Ukberî'nin (v. 339) hâltercemesinde Kâdı şöyle demiştir: "Ashâbımızın kitaplarından birinde okudum ki İbn Racâ Ukberâ'da râfızîlerden bir adam öldüğü zaman bir bezcinin onun için kefen sattığını ya da bir gassâlin onu yıkadığını ya da birinin onu taşıdığını işitmiş ve bu sebeple ona küsmüş."

196- Hârûn b. Ziyâd şöyle demiştir: Adamın birinin Ebû Bekr'e söven kimsenin hükmünü sorması üzerine el-Firyâbî'nin "Kâfirdir!" dediğini işittim. Adam "Peki cenâze namazını kılabilir miyiz?" diye sordu. O da "Hayır" diye cevap verdi.

Ona "O 'Lâ ilâhe illallâh' dediği hâlde onu ne yapacağız?" diye sordum. Dedi ki: "Ona ellerinizle dokunmayın. Onu çukuruna atana kadar tahtalarla itekleyin."[196]

١٩٧- وقال محمدُ بن بشَّارٍ: قلت لعبدالرَّحمنِ بن مهدي: أحضرُ جنازةَ مَن يسُبُّ أصحابَ رسولِ الله صلَّى اللهُ عليه وسلَّم؟

فقال: لو كان مِن عصبَتي ما ورِثتُهُ.

197- Muhammed b. Beşşâr şöyle demiştir: Abdurrahmân b. Mehdî'ye "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbına söven kimsenin cenâzesinde bulunayım mı?" diye sordum. "Ona mirasçı olsam mirasını almam" dedi.[197]

---

[196] es-Sünne, el-Hallâl, 794.

Ayrıca "el-Hucce alâ Târiki'l Mehacce"de (2/688) el-A'meş'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir. (Sahâbe'nin küçüklerinden) İbn Ebzâ'ya "Ebû Bekir ve Ömer'e söven kimsenin şehâdetini kabul eder misin?" diye soruldu. O da "Hayır, boynunu vururum" diye cevap verdi.

Hallâl'ın "es-Sünne"sinde (303) ve "el-Lâlekâî"de (2378) Saîd b. Abdurrahmân b. Ebzâ'nın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Babama 'Ebû Bekir'e söven bir adamı görürsen ona ne yaparsın?' diye sordum. 'Öldürürüm' dedi. 'Peki Ömer'e söven?' diye sordum. 'Onu da öldürürüm' diye cevap verdi."

[197] "Hılyetu'l Evliyâ"da (9/7) rivâyet edildiğine göre Abdurrahmân b. Mehdî kendisine hevâ ehlinin arkasında namaz kılmak sorulduğu zaman şöyle cevap vermiştir: "Cehmiyye ve Râfıza fırkaları hâriç olmak üzere bidatlerine davet etmedikleri ve bidatlerini savunmadıkları sürece arkalarında namaz kılınır. Zira Cehmiyye Allah *(Azze ve Celle)*'nin kitabını inkâr edenler, Râfıza ise Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbını küçümseyenlerdir."

Derim ki: Sahâbe *(radıyallahu anhuma)*'a sövme meselesinde tafsîlât vardır. Hangi şekilde sövüldüğüne göre hüküm değişir.

١٩٨- وقال أبوبكرٍ بن عيَّاشٍ: لاأصُلِّي على رافضِيٍّ، ولاحَرُورِيٍّ؛ لأن الرَّافضيَّ جعلُ عُمر كافرًا، والحَرُوريَّ يجَعلُ عليًّا كافِراً.

198- Ebû Bekir b. Ayyâş şöyle demiştir:

İbn Ebî Zemenîn'in "Usûlü's Sünne"sinde (245) el-Utebî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Sahnûn'a "Biri Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından birine; Ebû Bekr'e, Ömer'e, Osmân'a, Alî'ye, Muâviye'ye ya da Amr b. el-Âs'a söverse?" diye soruldu. O da bana dedi ki: "Onlara 'Onlar dalâlet ve küfür içerisindelerdi' diyerek söverse öldürülür. Bunun hâricinde insanlara sövdüğü gibi söverse onun ağır bir cezâya çarptırılması gerektiği görüşündeyim."

İbn Teymiyye "es-Sârimu'l Meslûl"de (3/1108) şöyle demiştir: "(Sahabeye) sövmesine bir de Alî'nin bir ilâh olduğu, aslında nebînin o olduğu, Cibrîl'in risâleti yanlış kişiye getirdiği iddiasını ekleyen kimseye gelince bu kimsenin küfründe şüphe yoktur. Hatta bu kimsenin tekfîrinde duraksayan kimsenin küfründe şüphe yoktur. Aynı şekilde onlardan Kur'ân'dan bazı âyetlerin çıkarıldığını ve saklandığını söyleyen, onun şeriatte emredilmiş olan amelleri ıskât eden bâtınî tevilleri olduğunu söyleyen ve buna benzer iddialarda bulunan kimselerin hükmü de budur. Bunlara Karmatîler ve Bâtınîler denir. Bunların kâfir oldukları hususunda ihtilâf yoktur. Onlara (yani Sahâbe'ye) adâletlerini ve dinlerini zedelemeyecek şekilde ta'n eden, örneğin onlardan birini cimrilikle, korkaklıkla, ilimsizlikle, zühd sâhibi olmamakla ve benzeri sıfatlarla vasfeden kimseye gelince işte edeplendirilmeyi ve ta'zîr cezâsına çarptırılmayı hak eden kimse budur. Sırf bu fiilinden dolayı onun küfrüne hükmedilmez. Onları tekfir etmeyen âlimlerin sözleri de bu doğrultuda anlaşılmalıdır. Onları mutlak olarak lanetleyen ve kötü gören kimsenin hükmüne gelince işte bu ihtilâflı bir meseledir. Zira lânet kişinin öfkesinden dolayı da itikâdından dolayı da olabilir. Bütün bunlara Sahâbe'nin Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sonra -sayıları ancak onun biraz üzerine çıkan bir topluluk hâricinde- irtidat ettiği ya da onların tamamının fıska girdiği iddiasını ekleyen kimsenin de küfründe şüphe yoktur. Zira bu kimse Kur'ân'ın birçok yerde onlardan râzı olunduğunu ifâde eden ve onları öven naslarını yalanlamaktadır. Kim böyle bir kimsenin küfründe şüphe ederse onun küfrü açıktır. Zira bu görüş Kitab'ı ve Sünnet'i nakledenlerin kâfir ya da fâsık olduğu manasına gelmektedir..."

"Ben râfızînin de harûrînin de cenâze namazını kılmam. Çünkü râfızî Ömer'i kâfir görmekte, harûrî de Ali'yi kâfir görmektedir."[198]

١٩٩- وقال طلحةُ بن مُصرِّفٍ: الرَّافضةُ لاتُنكحُ نِساؤُهُم، ولا تُؤكلُ ذبائحُهُم؛ لأنَّهم أهلُ رِدَّةٍ.

[198] İbn Kudâme "el-Muğnî"de (2/219) şöyle demiştir: "Fasıl: Ahmed şöyle demiştir: 'Ben (öldükleri zaman) cehmîler ve râfızîler hakkında şehâdette bulunmam. İsteyen şehâdette bulunabilir. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bundan daha azı, örneğin borç, ganîmetten çalma ve intihar etme gibi sebeplerden dolayı kişinin cenaze namazını kılmamıştır.' Yine o 'Râfızînin cenâze namazı kılınmaz' demiştir. Ebû Bekir b. Ayyâş 'Ben râfızînin de harûrînin de cenâze namazını kılmam' demiştir. Firyâbi de... demiştir. (Müellif burada ondan 196. maddede nakledilen sözü zikretmiştir.) Yine Ahmed 'Bidat ehli hastalandıkları zaman ziyâret edilmezler, öldükleri zaman cenâzelerinde bulunulmaz' demiştir. Bu Aynı zamanda Mâlik'in görüşüdür."

İbn Batta *(rahimehullah)* "el-İbânetu'l Kubâ"da (1/352) şöyle demiştir: "Ebû Bekr'in, Ömer'in, Osmân'ın, Alî'nin hilâfetine ta'n eden ya da onlara bey'at edip tâbi olanlara ta'n eden kimsenin 'Allah onları son durumlarını bilmediği için övmüştür; işlerini bozacaklarını, zulmedeceklerini ve küfre gireceklerini bilmeden onlara vaatlerde bulunmuştur, sonra kalplerindeki küfürden dolayı kalplerindeki sekîneyi kaldırmıştır' demesi gerekir."

İbn Batta sözü sonra şuraya getirmiştir: "Bundan sonra: Onlar; Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Allah'ın kendilerine vaatlerde bulunduğu, kendilerine kendileri için hazırladığı altlarından ırmaklar akan cennetleri haber verdiği gerek Muhâcirler'den gerekse Ensâr'dan imanda öne geçmiş ashâbı ve onlara güzellikle tâbi olanlar hakkında bazı şeyler söylemişlerdir. Şu hâlde Allah ya onların kâfir olacaklarını bildiği hâlde onlardan râzı olmuş ve onlara cennetleri hazırlamış ya da onların kâfir olacaklarını bilmemiştir. Eğer onların Ebû Bekir'e biat etmek sûretiyle kâfir olacaklarını biliyor idiyse O kâfir olacaklarını bile bile bir topluluktan razı olacağını önceden söylemiş ve onlar için altlarından ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır. Yahut O onlara bu vaadi onların ileride yapacaklarını bilmediğinden dolayı hazırlamıştır ki bu söz, inkâr ve küfür olarak söyleyene yeterli gelir."

Havâric'in tekfîri meselesi 161. maddede söz konusu edilmişti.

199- Talha b. Musarrıf şöyle demiştir: "Râfızîlerin kadınları nikâhlanmaz ve kestikleri yenmez. Çünkü onlar riddet ehlidir."[199]

٢٠٠- وقيل للحسنِ: إن فلانًا غسَّلَ رجلًا مِن أهلِ الأهواءِ. فقال: عرِّفوه أنَّهُ إن ماتَ لم نُصَلِّ عليه.

200- Hasen'e "Falanca hevâ ehlinden bir adamın cenâzesini yıkadı" denildiği zaman o "Ona öldüğü zaman cenâze namazını kılmayacağımızı bildirin" demiştir.[200]

٢٠١- ونظرَ ابنُ سِيرين إلى رجلٍ مِن أصحابِهِ في بعضِ محالِّ البصرةِ، فقال له: يا فلانُ ما تصنعُ ها هنا؟

فقال: عُدتُ فُلاناً مِن عِلَّةٍ -يعني: رجلًا مِن أهلِ الأهواءِ -. فقال له ابنُ سِيرين: إن مرضتَ لم نعُدكَ، وإن مُتَّ لم نُصَلِّ عليك؛ إلَّا أن تَتُوبَ. قال: تُبتُ، تُبتُ.

201- İbn Sîrin Basra'nın mahallelerinden birinde ashâbından bir adamı gördü ve ona "Ey falan, burada ne yapıyorsun?" diye sordu. Adam hevâ ehlinden birini söz konusu edip "Falancayı hastalığından dolayı ziyâret ettim" diye cevap verdi. Bunun üzerine İbn Sîrîn ona "Hasta olduğunda seni ziyâret etmeyiz, öldüğünde cenaze namazını kılmayız" dedi. Adam bunun üzerine "Tevbe ettim, tevbe ettim!" dedi.[201]

٢٠٢- وقال الفُضيلُ: آكلُ طعامَ اليهوديِّ والنَّصرانيِّ، ولا آكلُ طعامَ صاحِبِ بدعَةٍ.

---

[199] Lâlekâî'nin rivâyet ettiğine göre (2817) Ahmed b. Yûnus şöyle demiştir: "Ben râfızî bir adamın kestiğini yemem, çünkü o benim nezdimde mürteddir."

[200] "El-İbânetu'l Kubrâ"da (503) Eyyûb es-Sahtiyânî'den rivâyet edildiğine göre o bir ölüyü yıkamaya çağrılmıştı. İnsanlarla birlikte çıktı. Ölünün yüzünü açınca onu tanıdı ve şöyle dedi: "Arkadaşınızın tarafına gelin, ben onu yıkamam. Çünkü ben onun bidat ehli biriyle yürüdüğünü gördüm."

[201] Bidat ehliyle yürüyen kimsenin terk edilmesi hususunda sergilenmesi gereken davranış 166. maddede açıklanmıştı.

202- Fudayl şöyle demiştir:

"Yahudilerin ve hristiyanların yemeğini yerim ama bidat ehlinin yemeğini yemem."[202]

---

[202] el-Lâlekâî, 1149; Zemmu'l Kelâm, 1048; el-Hılye, 8/103. Müellif orada bir ziyâdede bulunmuştur ki bu ziyâde bu sözle anlatılmak isteneni ortaya koymaktadır: "Yahudinin ya da hristiyanın yanında yemek yesem bana uyulmaz ama bidat ehlinin yanında yemek yesem bana uyulur."

Derim ki: Ehli Sünnet bu yüzden onların terk edilmelerini emretmiş ve onları önemli makamlara getirmekten sakındırmıştır ki avâm onlara bakıp aldanmasın.

"El-Âdâbu'ş Şer'iyye"de (1/256) Muhammed b. Ahmed el-Merrûzî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Müşrik oldukları hâlde yahudilerden ve hristiyanlardan yardım istenir ama cehmîden yardım istenmez. İmam Ahmed 'Yavrucuğum, müslümanlar bunlara bakıp aldanabilirler fakat onlara bakıp aldanmaları mümkün değildir' demiştir."

Hallâl'ın "es-Sünne"sinde (1704) Ebû Sâbit el-Hattâb'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Ben ve İshâk b. Ebî Ömer oturuyorduk. Yanımıza cehmî bir adam geldi. Ben onun cehmî olduğunu biliyordum. Bize selâm verdi, ben de selâmına karşılık verdim. İshâk b. Ebî Ömer ise karşılık vermedi. İshâk bana 'Bir cehmînin selâmına karşılık mı veriyorsun?' dedi. Ben de 'Yahudinin ve hristiyanın selâmına karşılık vermiyor muyum?' diye sordum. 'Ebû Abdullah'ın (yani Ahmed b. Hanbel'in) sözüne râzı olur musun?' dedi. 'Evet' dedim. Sonra hemen Ebû Abdullah'a gittim ve ona olanları anlattım. O da 'Subhânallah, bir cehmînin selâmına karşılık mı veriyorsun?!' dedi. 'Yahudinin ve hristiyanın selâmına karşılık vermiyor muyum?' diye sordum. Bunun üzerine o 'Yahudinin ve hristiyanın durumları bellidir' diye cevap verdi."

İbn Vaddâh'ın "el-Bida'"ında (146) Yahyâ b. Ubeyd'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Karşıma Mutezile'den bir adam çıktı. O durdu, ben de durdum. Sonra dedim ki: Ya sen geçersin ya da ben geçerim. Bir hristiyanla yürümek bana seninle yürümekten daha sevimlidir."

İbn Ebî Şeybe'nin "Musannef"indeki "Yahudinin ve hristiyanın yemeği hakkında söyledikleri" bölümüne bak.

٢٠٣- وكان يقولُ: اللهُمَّ لاتَجعل لصاحِبِ بدعةٍ عندي يَدًا؛ فيُحِبَّهُ قلبي.

203- Yine o şöyle derdi:

"Allah'ım, bidat ehli bir kimsenin üzerimde bir nimetinin bulunmasına izin verme. Sonra kalbim onu sever."[203]

٢٠٤- وقال الفُضيلُ: إذا علِمَ اللهُ مِن رجلٍ أنَّهُ مُبغِضٌ لصاحبِ بدعةٍ؛ رجوتُ أن يغفِرَ اللهُ له، وإن قلَّ عملهُ.

204- Yine Fudayl şöyle demiştir:

"Allah bir adamın bir bidat ehline buğzettiğini bildiği zaman ameli az olsa da Allah'ın onu bağışlayacağını ümit ederim."[204]

٢٠٥- وقال المرُّوذِيُّ: سألتُ أبا عبدالله عمَّن شتَمَ أبا بكرٍ، وعُمرَ، وعثمانَ، وعائشةَ رضي الله عنهم؟ فقال: ما أُراهُ على الإسلامِ.

205- Merrûzî şöyle demiştir:

"Ebû Abdullah'a Ebû Bekir'e, Ömer'e, Osman'a ve Âişe'ye -Allah onlardan râzı olsun- söven kimseyi sordum. 'Ben onu İslâm üzere görmüyorum' diye cevap verdi."[205]

---

[203] el-Lâlekâî, 275. Ayrıca el-Merrûzî "Ahbâru'ş Şuyûh"ta (211) Süfyân es-Sevrî'nin şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Bazen hoşlanmadığım bir adamla karşılaşırım da bana 'Nasılsın?' diye sorunca kalbim ona karşı yumuşar. Şu hâlde onların tiridini yiyen ve halısına basan kimse hakkında ne düşünülür?"

[204] el-Berbehârî, Şerhu's Sünne, s. 138; et-Tuyûriyyât, 438; Târîhu Dımeşk, 8/103.

[205] Hallâl "es-Sünne"de (779, 782) Osmân *(radıyallahu anh)*'ı söz konusu etmeden rivâyet etmiştir.

Yine Hallâl (780) İmam Ahmed *(rahimehullah)*'tan şunu rivâyet etmiştir: "Râfizîler gibi (Sahâbe'ye) söven kimsenin küfre girmesinden endişe ederim." Yine dedi ki: "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbına söven kimsenin dinden çıkmadığından emin olamayız."

٢٠٦- وقال مالكُ بن أنسٍ: الذي يشتمُ أصحاب رسولِ الله صلَّى اللهُ عليهِ وسلَّم ليس له سَهْمٌ -أو قال: نصِيبٌ- في الإسلام.

206- Mâlik b. Enes şöyle demiştir:

"Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbına söven kimsenin İslâm'dan bir payı -ya da 'nasîbi' dedi- yoktur."[206]

٢٠٧- وقال بشرُ بن الحارثِ: مَن شتمَ أصحابَ رسولِ الله صلَّى اللهُ عليهِ وسلَّم فهو كافِرٌ، وإن صامَ، وصَلَّى، وزعمَ أنَّه مِن المسلمين.

207- Bişr b. el-Hâris şöyle demiştir:

"Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbına söven kimse oruç tutsa da namaz kılsa da müslümanlardan olduğunu söylese de kâfirdir."

٢٠٨ - وقال الأوزاعيُّ: مَن شتَمَ أبا بكرٍ الصّديق رضي الله عنه؛ فقد ارتَدَّ عن دِينِهِ، وأباحَ دمَهُ.

---

[206] es-Sünne, el-Hallâl, 779. Ayrıca el-Lâlekâî (1956) Ma'n b. Îsâ''nın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Mâlik b. Enes'i şöyle derken işittim: "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbına söven kimsenin feyden hakkı yoktur. Zira Allah *(Azze ve Celle)* şöyle buyurmaktadır: *'(Ayrıca fey) yurtlarından çıkarılıp malları ellerinden alınan, Allah'tan lütuf ve rıza arayan... fakir muhâcirlerindir.' (Haşr, 8)* Onlar Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in O'nunla birlikte hicret eden ashâbıdır. Sonra O şöyle buyurmuştur: *'Onlardan önce o yurda yerleşmiş ve imanı gönüllerine yerleştirmiş olanlar...'* Bunlar da Ensâr'dır. Sonra şöyle buyurmuştur: *'Onlardan sonra gelenler, Rabbimiz bizi ve bizden önce iman etmiş kardeşlerimizi bağışla, derler...'* Fey bu üç sınıfa âittir. Şu hâlde Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbına söven kimse bu üç sınıftan değildir. Dolayısıyla feyden hakkı yoktur."

İbn Kesîr "Tefsîr"inde (8/73) şöyle demiştir: "İmam Mâlik bu âyet-i kerîmeden ne güzel hüküm çıkarmıştır: Sahâbe'ye söven râfızînin fey malından payı yoktur. Çünkü o Allah'ın kendilerini *'Rabbimiz, bizi ve bizden önce iman etmiş kardeşlerimizi bağışla'* dediklerinden dolayı övdüğü kimselerden olma vasfına sâhip değildir."

208- Evzâî şöyle demiştir: "Ebû Bekir es-Sıddık *(radıyallahu anh)*'a sö-ven kimse İslâm'dan irtidâd etmiş ve kanını mübâh kılmış olur."

٢٠٩ – وقال أبوعُبيد القاسمُ بن سلَّامٍ: لاحَظَّ للرَّافضي في الفيءِ، والغنيمةِ؛ لقولِ الله: ﴿وَالَّذِينَ جَاؤُوا مِن بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ﴾ الآية [الحشر: ١٠]

209- Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm şöyle demiştir:

"Râfızînin feyden ve ganîmetten nasîbi yoktur. Çünkü Allah *(Azze ve Cel-le)* şöyle buyurmuştur: *"Onlardan sonra gelenler 'Rabbimiz, bizi ve imanda önümüze geçmiş kardeşlerimizi bağışla..." (Haşr, 10) derler."*[207]

٢١٠– وقال حمادُ بن زيد: كنت مع أيوبَ، ويونسَ، وابنِ عونٍ، فمرَّ بهم عَمرو بن عُبيدٍ فسلَّمَ عليهِم، وقفَ، فلم يردُّوا عليهِ، ثُم جازَ، فما ذكروه.

210- Hammâd b. Zeyd şöyle demiştir:

"Eyyûb, Yûnus ve İbn Avn ile birlikteydim. Yanlarına Amr b. Ubeyd geldi ve onlara selâm verip bekledi. Selâmını almadılar. Sonra geçip gitti de onu söz konusu bile etmediler."[208]

---

[207] el-Hallâl, 792. Benzeri 206. maddede İmam Mâlik *(rahimehullah)*'tan rivâyet edilmişti.

[208] el-İbânetu'l Kubrâ, 1984; Abdullah, es-Sünne, 942; el-Kâmil fi'd Duafâ, 5/98.

Derim ki: Amr b. Ubeyd Mutezile'nin imamıdır. Selef onu tekfir etmiş ve insanları ondan sakındırmıştır. Daha fazla bilgi için "el-İbânetu'l Kubrâ"ya (3/262) ve "er-Reddu ale'l Mubtedi'a"daki (s. 85) talikime bak.

İbn Abdulhakem'in "el-Câmi'"inde (170) İbn Vehb'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "İmam Mâlik'e bidat ehline selâm verilip verilmeyeceği soruldu. Dedi ki: 'Bidat ehli ne kötü bir topluluktur! Onlara selâm verilmez. Onlardan ayrılmak bana daha sevimlidir.'"

"Hılyetu'l Evliyâ"da (3/32) Saîd b. Âmir'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Süleymân et-Teymî hastalandı ve bu hastalığında çokça ağladı. 'Neden ağlı-

٢١١- وقال الفُضيلُ: يدُ الله على الجماعةِ، ولاينظرُ اللهُ إلى صاحِبِ بدعَةٍ.

211- Fudayl şöyle demiştir: "Allah'ın eli cemaatin üzerindedir. Allah bidat ehline bakmaz."

٢١٢- وقال زائدَةُ: قلتُ لمنصورٍ: يا أبا عتَّاب، اليومَ الذي يصومُ فيه أحدُنا، ينتقِصُ فيه الذين ينتقِصون أبا بكرٍ وعمرَ رضي الله عنهما ؟ قال: نعم.

212- Zâide şöyle demiştir: "Mansûr'a 'Ey Ebû Attâb, bizden biri oruç tuttuğu günde Ebû Bekir ve Ömer *(radıyallahu anhuma)* hakkında kötü şeyler söyleyen kimseler hakkında kötü konuşuyor?' dedim. 'Konuşabilir' diye cevap verdi."[209]

٢١٣ – وكان الحسنُ يقول: ليس لأصحابِ البدعِ غيبةٌ.

213- Hasen "Bidat ehli hakkında gıybet söz konusu değildir" derdi.[210]

---

yorsun, ölümden mi korkuyorsun?' diye sordular. 'Hayır' dedi, 'Bir kaderînin yanından geçmiş ve ona selâm vermiştim, Rabbim *(Azze ve Celle)*'nin bundan dolayı beni hesâba çekmesinden endişe ediyorum.'" 102. sayfadaki dipnota bak.

[209] el-Hallâl, 789; el-Lâlekâî, 2390. Mansûr, Mansûr İbnu'l Mu'temir'dir. Hicrî 123 yılında vefât etmiştir. Zâide de Zâide b. Kudâme'dir. Hicrî 160 yılında vefât etmiştir. Allah onlara rahmet etsin. Zâide sünnet ehlinden başkasına hadis rivâyet etmezdi. Ahmed b. Yûnus şöyle demiştir: "Zuheyr b. Muâviye'nin Zâide'nin yanına geldiğini gördüm. Onunla kendisine hadis rivâyet ettiği bir adam hakkında konuştu. Zâide 'O Ehli Sünnet'ten midir?' diye sordu. Zuheyr 'Onun bir bidatini bilmiyorum' diye cevap verdi. Zâide 'Ben bunu sormuyorum, o Ehli Sünnet'ten midir?' dedi. Bunun üzerine Zuheyr 'İnsanlar ne zaman böyle oldular?' diye sordu. Zâide 'İnsanlar ne zaman Ebû Bekir'e ve Ömer'e sövmeye başladılarsa o zaman' dedi." (el-Câmi'u li-Ahlâki'r Râvî, 748)

Hallâl'ın (788) rivâyet ettiğine göre Muhârib b. Disâr'a râfızîlerin gıybetini yapması soruldu. O da "Gıybetleri yapılmayacaksa doğru kimselerdir!" diye cevap verdi.

[210] Dârimî'de (408) ve Lâlekâî'de (276) İbrâhîm *(rahimehullah)*'tan benzeri rivâyet edilmiştir.

٢١٤- وقال عطاءٌ: ما أذِنَ اللهُ لصاحبِ بدعةٍ في توبَةٍ

214- Atâ şöyle demiştir:

"Allah bidat ehlinin tevbe etmesine izin ver-mez."[211]

٢١٥- وقال أبو عُبيدٍ: عاشرتُ النَّاسَ، وكلَّمتُ أهلَ الكلامِ؛ فما رأيتُ قومًا أوسخَ وسخًا، ولا أقذَرَ قذرًا، ولا أضعفَ حُجَّةً، ولا أحمقَ مِن الرَّافضةِ.

215- Ebû Ubeyd şöyle demiştir: "İnsanlarla ilişkilerim oldu, kelâm ehliyle konuştum. Râfızîlerden daha pis, daha necis, hücceti daha zayıf ve daha ahmak kimseyi görmedim"[212]

٢١٦- وذُكِرَتِ الأهواءُ عند رَقَبَةَ بن مَصْقَلَةَ، فقال:

أمَّا الرَّافضَةُ: فإنَّهم اتَّخذُوا البُهتانُ حجَّةً .

وأمّا المرجِئةُ: فعلى دينِ الملوكِ.

وأمَّا الزَّيديَّةُ: فأحسَبُ أن الذي وضعَ لهم رأيهم امرأة .

İbn Ebî Zemenîn "Usûlü's Sünne"de şöyle demiştir: "Hevâ ehliyle oturmaktan sakındırma bâbı: Ehli Sünnet önceden beri saptırıcı hevâların peşinden giden kimseleri kınamış, onlarla oturmaktan sakındırmış, onların fitnelerinden korkutmuş ve onların muhalefetlerini bildiregelmişlerdir. Bunu da onların gıybetini yapmak ya da onlara ta'n etmek olarak değerlendirmemişlerdir."

Harb el-Kirmânî'nin tahkîk ettiğim "es-Sünne" kitabının ekine, "Bidat Ehlinin Gıybeti Hakkında Bir Bâb"a bak.

[211] 110. maddede tahrîci yapılmıştı.

[212] Es-Sünne, Abdullah, 491; Târîhu İbn Maîn, ed-Dûrî, 4992; el-Hallâl, 795.

Eserin devamı şu şekildedir: "Sınırda kadı olduğum dönemde üç adamı sürdüm: İki cehmîyi ve bir râfızîyi ya da iki râfızîyi bir cehmîyi... 'Sınır boylarında yaşayanlar sizin gibilerle komşuluk edemez' dedim."

Derim ki: Ne gariptir ki bu eser "Siyeru A'lâmi'n Nübelâ"da (10/504) bulunmaktadır ve "râfızîler" kelimesi hazf edilip yerine boşluk konulmuştur.

وأمّا المعتزلةُ: فوالله ما خرجتُ إلى ضيعتي، فظننتُ أنّي أرجعُ إلّا وهُم قد رَجعوا عن رأيهم.

216- Rakabe b. Maskale'nin yanında hevâlardan söz edildi. Bunun üzerine o şöyle dedi: "Râfızîler iftirâyı hüccet edinmişlerdir. Mürcie'nin dîni, hükümdârların dîni neyse odur. Zeydiyye'ye gelince ben onların görüşünü bir kadının ortaya attığını düşünüyorum. Mutezile'ye gelince vallahi ben ne zaman geri döneceğimi umarak işime çıkmışsam (geri döndüğümde) onlar mutlaka görüşlerinden dönmüşlerdir."[213]

٢١٧- وقال طلحَةُ بنُ مُصرِّفٍ: لولا أنّي على وضُوءٍ لأخبَرتُكُم بما تقولُ الرّافِضة.

---

[213] Lâlekâî (2818) el-Me'mûn'un şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Kader(i inkâr) Hûzlar'ın dînidir. Râfızîlik Nebatlılar'ın dînidir. İrcâ ise hükümdârların dînidir."

"Târîhu Dımeşk"te (33/301) en-Nadr b. Şumeyl'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Me'mûn'un yanına girdim, bana 'Nasılsın ey Nadr?' diye sordu. Ben de 'İyiyim' diye cevap verdim... 'İrcânın ne olduğunu biliyor musun?' diye sordu. Ben de 'Hükümdârların kafasına uyan dindir, onunla dünyalık olarak istediklerini elde ederler ama o dinlerini eksiltir' diye cevap verdim. 'Doğru söyledin' dedi."

Herevî'nin "Zemmu'l Kelâm"ında (1019) İbnu'l Mubârek *(rahimehullah)*'tan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Yalan râfızîlerin işidir, tedbirsizlik Ebû Tâlib'in âilesinin işidir, tartışma Mutezile'nin işidir, zühd Havâric'in işidir, istihlâl rey ehlinin işidir, din ise hadis ehlinin işidir."

Lâlekâî (2811) Şâfiî'nin şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Hevâ ehli arasında râfızîlerden daha çok yalan yere şâhitlik eden hiçbir topluluk görmedim."

Derim ki: İbn Maskale'nin Mutezile hakkında "Vallahi ben ne zaman geri döneceğimi umarak işime çıkmışsam (geri döndüğümde) onlar mutlaka görüşlerinden dönmüşlerdir" demesinin sebebi onların cidâlci ve tartışmacı bir topluluk olmalarıdır. Onlar akıllarını kendisiyle doğruyu bulacakları önder edinmişler, bunun sonucunda da sapmışlardır. 130. eserde Ömer b. Abdulazîz'in "Dînini tartışmaların hedefi hâline getiren kimse oradan oraya atlar durur" sözü geçmişti.

217- Talha b. Musarrıf şöyle demiştir: "Şu anda abdestli olmasaydım size râfızîlerin söylediklerini bildirirdim."[214]

٢١٨ – وقال مُغيرةُ: خرج جريرُ بن عبدِالله، وعدِيُّ بن حاتِمٍ، وحنظلَةُ الكاتِبُ مِن الكوفةِ حتَّى نزلوا قَرْقِيسِياء، وقالوا: لا نُقِيمُ ببلدَةٍ يُشتمُ فيها عثمانُ بنُ عفَّان.

218- Muğîre şöyle demiştir: "Cerîr b. Abdullah, Adiyy b. Hâtim ve Hanzala el-Kâtib Kûfe'den yola çıktılar ve Karkîsiyâ'da[215] konakladılar. Orada "Osmân b. Affân'a sövülen bir beldede duramayız" dediler.[216]

---

[214] el-İbânetu'l Kubrâ, 2/9; el-Lâlekâî, 2401; el-Hılye, 5/15. İbn Batta *(rahimehullah)* "el-İbânetu'l Kubrâ"da râfızîlerin bazı hezeyanlarını, sapıklıklarını ve küfürlerini söz konusu etmiş, sonra bu eseri zikretmiştir. Bu eseri onların sözlerini pis ve iğrenç olmaları sebebiyle zikretmemek gerektiğine delil getirmiştir. İbnu'l Münzir'in "el-Evsat"ına bak. (2/334/Yalandan, gıybetten ve müslümana eziyetten sonra abdest almak) Müellif burada çirkin söz söyledikten sonra abdest alma hususunda eserleri zikretmiş, sonra şöyle demiştir: "Ben bunlardan sonra abdest almayı emreden kimsenin bunu ancak güzel gördüğünden dolayı emrettiğini düşünüyorum. Bu onların hadislerinin lafızlarında açıkça görülmektedir."

[215] "Mu'cemu'l Buldân"da (4/328) şunlar geçmektedir: "Karkîsiyâ Hâbûr Nehri'nin üzerinde bulunan, Mâlik b. Tavk'ın inşâ ettirdiği Rahbe şehrinin altı fersah yakınında bir beldedir. Orada Hâbûr Fırat'a dökülmektedir. Bu belde Hâbûr ile Fırat arasındaki üçgende yer almaktadır."

[216] Et-Târîhu'l Kebîr, el-Buhârî, 3/36; el-Mu'cemu'l Kebîr, et-Taberânî, 2/293/2217; el-Lâlekâî, 2371.

Heysemî "Mecme'u'z Zevâid"de (9/98) "Muğîre'nin Sahâbe'den hadis işitmemiş olması hâricinde ricâli sahihin ricâlidir" demiştir.

"El-İsâbe fî Temyîzi's Sahâbe"de (1/475, 2/134) Cerîr ve Hanzala *(radıyallahu anhuma)*'nın tercemelerinde onların kendilerini fitneden geri çektikleri, Kûfe'yi terk ettikleri, Karkîsiyâ'ya geldikleri ve orada vefat ettikleri geçmektedir.

İbn Abdulhakem'in "el-Câmi'"inde (145) Mâlik'in "Haksızlık edilen ve selefe sövülen bir yerde ikâmet etmek doğru değildir" dediği, sonra buna Ebu'd Derdâ *(radıyallahu anh)*'ın sünnetin terki hususunda kendisine rey ile itiraz edil-

٢١٩- وقال أحمدُ بن عبدالله بن يُونس: باع محمدُ بن عبدالعزيز التَّيميُّ دارَهُ، وقال: لا أقيمُ بالكوفةِ؛ بلدَةٌ يُشتمُ فيها أصحابُ رَسُولِ الله (صلى الله عليه وسلم).

219- Ahmed b. Abdullah b. Yûnus şöyle demiştir: Muhammed b. Abdulazîz evini sattı ve şöyle dedi: "Ben Kûfe'de ikâmet edemem. Çünkü Kûfe içerisinde Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbına sövülen bir beldedir."[217]

٢٢٠- وقال العوَّامُ بن حوشبٍ: أدركتُ مَن أدركتُ مِن صدرِ هذه الأمَّةِ وبعضُهُم يقولُ لبعضٍ: اذكُروا محاسِنَ أصحابِ رسولِ الله صلَّى اللهُ عليه وسلَّم لتأتَلِفَ عليهِ القلوبُ، ولاتذكروا ما شجرَ بينهم؛ فتحرِّشوا النَّاسَ عليهم.

220- Avvâm b. Havşeb şöyle demiştir: Bu ümmetin başından gördüğüm kimseleri gördüm. Birbirlerine şöyle diyorlardı: "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının iyiliklerini zikredin ki kalpler onda birleşsin. Onların aralarındaki anlaşmazlıkları zikretmeyin, sonra insanları onlara karşı kışkırtmış olursunuz."[218]

٢٢١ - وقال سُفيانُ بن عُيينة: لا يغِلُّ قلبُ أحدٍ على أحدٍ مِن أصحابِ رسولِ الله صَلَّى اللهُ عليه وسلَّم إلَّا كان قلبُهُ على المسلمين أَغَلَّ.

221- Süfyân b. Uyeyne şöyle demiştir:

---

diği zaman söylediği "Ben sana Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den haber veriyorum, sen bana kendi reyini söylüyorsun, senin bulunduğun bir beldede sana komşu olmayacağım!" sözünü delil getirdiği rivâyet edilmiştir. Mâlik şöyle demiştir: "İnsanlar tek bir sözden dolayı (bulundukları yerden) çıkıyorlardı. Şu adam ise haksızlık edilmesine ve selefe sövülmesine rağmen hâlâ (bulunduğu yerde) ikâmet ediyor. Hâlbuki Allah Teâlâ *'yeryüzünde hicret edilecek birçok yer bulur' (Nisâ, 100)* buyurmuştur."

[217] Târîhu İbn Maîn (Osmân b. Saîd'in rivâyeti), 814; el-Cerhu ve't Ta'dîl, 8/6

[218] el-Hallâl, 829; es-Sünne, Harb, 466; eş-Şerîa, 1891; el-Kâmil, 4/34. Ayrıca musannifin sünnet ve itikad konularında (323) zikredecekleri arasındaki taliklere bakınız.

"Kalbi müslümanlara kin güden kimseninki dışında hiç kimsenin kalbi Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından birine kin beslemez."

٢٢٢- وقال سفيانُ: ﴿تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُم مَّا كَسَبْتُمْ﴾ [البقرة: ١٣٤] قال: أصحابُ محمدٍ صلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ.

222- Süfyân (es-Sevrî) şöyle demiştir:

"Onlar bir ümmetti, geçip gittiler, onların yaptıkları kendilerine sizin yaptıklarınız kendinizedir. (Bakara, 134) Yani Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı."[219]

٢٢٣- وقال الشَّعبيُّ: نظرتُ في الأهواءِ، وكلَّمتُ أهلَها، فلم أرَ قومًا أقلَّ عقلًا مِن الخشَّبيَّةِ.

223- Şa'bî şöyle demiştir: "Hevâlara baktım ve hevâ ehliyle konuştum. Akılları Haşebiyye'den daha kıt bir topluluk görmedim."[220]

---

[219] Tefsir kitaplarında bu âyette kastedilenlerin İbrâhîm, İsmâîl, İshâk, Ya'kûb ve çocukları olduğu bildirilmektedir. Allah'ın selâmı onların üzerine olsun. (Tefsîru't Taberî, 1/563; ed-Durru'l Mensûr, 1/337)

"Târîhu Bağdâd"da (6/44) İbrâhîm b. Âzer el-Fakîh şöyle demiştir: "Ahmed b. Hanbel'in yanındaydım. Bir adam ona Alî ve Muâviye arasında cereyân eden olayları sordu. Ahmed adamdan yüz çevirdi. Sonra ona 'Ey Ebû Abdullah, o Hâşimoğulları'ndan bir adamdır' denildi. Bunun üzerine adama döndü ve dedi ki: 'Şu âyeti oku: *Onlar bir ümmetti, geçip gittiler...*'" Ayrıca el-Hallâl'ın "es-Sünne"sine (768) bakınız.

"Tabakâtu'l Muhaddisîne bi-Isbehân"da (2/110) Hamza ez-Zeyyât'tan benzeri rivâyet edilmiştir. Sem'ânî, tefsirinde (1/148) "Bu, böylesi bir soruya verilecek güzel bir cevaptır" demiştir.

[220] es-Sünne, Abdullah b. Ahmed, 1252; el-Hallâl, 791; el-Lâlekâî, 2823.

"Hılyetu'l Evliyâ"da rivâyet edildiğine göre İbrâhîm "Eğer kıble ehlinden birinin kanını helâl sayacak olsaydım Haşebiyye'nin kanını helâl sayardım" demiştir.

٢٢٤- وقال عاصِمُ بن ضَمْرَةَ: قلتُ للحسنِ بن عليٍّ: إن الشِّيعةَ يزعمون أنَّ عليًا يَرجعُ ؟ فقال: كذبُوا، لو علمنا ذلك ما تزوَّجَ نساؤه، ولا قسَمنَا مَالَه.

224- Âsım b. Damra şöyle demiştir:

Hasen b. Alî'ye "Şîa Alî'nin geri döneceğini iddia ediyor?" diye sordum. Dedi ki: "Yalan söylüyorlar! Eğer bunu bilseydik hanımları evlenmezdi ve malını taksim etmezdik."[221]

٢٢٥- وقال سُفْيَانُ الثَّوريُّ: مَن فضَّلَ عليًا على أبي بكرٍ وعُمرَ؛ فقد عابَهُما، وعابَ من فضَّلَهُ عليهما.

225- Süfyân es-Sevrî dedi ki:

"Ali'yi, Ebû Bekir'den ve Ömer'den üstün gören kimse Ebû Bekir, Ömer'i ve onları Ali'den üstün görenleri kusurla nitelendirmiş olur."[222]

Haşebiyye râfızîlerin bir koludur. Bir defasında tahtalarla savaşmış olmaları sebebiyle bu şekilde isimlendirilmişlerdir. Söylendiğine göre tahtalarla savaşmalarının sebebi kılıçla ancak masum imam ile birlikte savaşacaklarını, onun dışındakilerin yanında tahtayla savaşacaklarını söylemeleridir. Onların Zeyd b. Alî çarmıha gerildikten sonra onun tahtasını taşıyanlar ve Muhtâr b. Ebî Ubeyd'in ashâbı oldukları da söylenmiştir. Harbî'nin "Garîbu'l Hadîs"ine (2/545), "Tavdîhu'l Müştebih"e (3/120), el-Malatî'ye (s.164) bakınız.

[221] Abdullah "Zevâidu Fadâili's Sahâbe"de (1226), İbn Sa'd "et-Tabakâtu'l Kubrâ"da (3/39), Harb el-Kirmânî "es-Sünne"de (472) rivâyet etmiştir. Harb ayrıca benzerini İbn Abbâs *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir. (473)

Berbehârî *(rahimehullah)* "Şerhu's Sünne"de (149) şöyle demiştir: "Ortaya çıkan bir bidat daha vardır ki Azîm olan Allah'a küfürdür. Bu görüşü benimseyen kimse hiç şüphesiz kâfirdir. Bu kimseler rec'ate/geri dönüşe inanırlar, 'Alî b. Ebî Tâlib diridir; o, Muhammed b. Alî, Ca'fer b. Muhammed ve Mûsâ b. Ca'fer kıyâmet gününden önce geri gelecektir' derler. İmâmeti dile getirirler. İmamların gaybı bildiklerini iddia ederler. Onlardan uzak dur! Onlar ve bu görüşü benimseyen herkes Azîm olan Allah'a kâfirdir."

[222] el-Lâlekâî, 2617.

٢٢٦- وقال جابرُ بن يزيد الجُعفي: قال لي محمدُ بن عليٍّ: ياجابرُ، بلغني أن أقوامًا بالعراقِ يتولَّونا، يَتناولون أبا بكرٍ وعُمَرَ، ويزعمون أنَّهم يحبُّونا، ويزعمون أني أمرتُهم بذلكَ !!فأبلِغهُم أنِّي إلى الله مِنهم برِئٌ، والذي نفسي بيدِهِ لوُلِّيتُ لتقرَّبتُ بدمائِهِم إلى الله عزَّ وجلَّ إنَّ أعداءَ الله لغافِلون عنهما بقُلَّةِ حِراءٍ مع رسولِ الله (صلى الله عليه وسلم).

226- Câbir b. Yezîd el-Cu'fî[223] şöyle demiştir: Muhammed b. Alî bana dedi ki: "Ey Câbir, duyduğuma göre Irak'taki bazı kimseler bizi dost ediniyor, Ebû Bekir ve Ömer'e ta'n ediyor, sonra bizi sevdiklerini iddia ediyor ve bunu kendilerine benim emrettiğimi söylüyorlarmış! Onlara benim onlardan beri olup Allah'a sığındığımı söyle! Nefsim elinde olana yemin ederim ki yönetim işi bana verilse onların kanlarıyla Allah *(Azze ve Celle)*'ye yaklaşma-

---

Ayrıca "el-İbânetu'l Kubrâ"da, Sahâbe bölümünde (92) Süfyân'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Alî'yi Ebû Bekir ve Ömer'den üstün gören kimse Muhâcirler'i ve Ensâr'ı küçümsemiş olur. Onun amelinin yükseltilmeyeceğinden endişe ederim."

Hallâl'ın "es-Sünne"sinde (515) "Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından on iki bin kişiyi küçümsemiş olur" diye geçmektedir. Yine "es-Sünne"de (514) Muhammed b. Avf el-Hımsî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Kendisine tafdîl (Alî'yi öne geçirme) sorulduğu zaman Ahmed b. Hanbel'in şöyle dediğini işittim: "Kim Alî'yi Ebû Bekir'in önüne geçirirse Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e ta'n etmiş olur. Kim onu Ömer'in önüne geçirirse Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e ve Ebû Bekir'e ta'n etmiş olur. Kim onu Osmân'ın önüne geçirirse Ebû Bekir'e, Ömer'e, Şûrâ Ehli'ne, Muhâcirler'e ve Ensâr'a ta'n etmiş olur."

"Tabakâtu'l Hanâbile"de (2/429) rivâyet edildiğine göre İmam Ahmed şöyle demiştir: "Râfızîlere gelince gördüğümüz ilim ehlinin tamamı onların Alî b. Ebî Tâlib'in Ebû Bekir'den fazîletli olduğunu, Alî'nin Ebû Bekir'den önce müslüman olduğunu söyledikleri üzerinde görüş birliği etmiştir. Alî b. Ebî Tâlib'in Ebû Bekir'den fazîletli olduğunu söyleyen kimse Kitap ve Sünnet'i reddetmiştir."

[223] Asılda "Câbir b. Abdullah" diye geçmektedir. "Abdullah"ın üzeri kapatılmış ve hâmişte "Doğrusu Câbir b. Yezîd el-Cu'fî'dir" yazılmıştır.

ya çalışırım. Allah'ın düşmanlarının onun Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile Hirâ'nın zirvesindeki durumundan haberi yok!"[224]

٢٢٧- وقال جابرٌ: جاء نفرٌ مِن النَّاسِ إلى عليِّ بن الحسُين، فأثنوا عليهِ. فقال: ما أكذبَكُم وأجرأكُم على الله عزَّ و جَلَّ ! نحنُ مِن صالحِي قومِنا، وبحسبِنا أن نكون مِن صالِحِي قومِنا.

227- Câbir şöyle demiştir: Bir grup insan Alî b. el-Huseyn'in yanına geldiler ve ona övgüde bulundular. Bunun üzerine o şöyle dedi: "Ne kadar yalancısınız ve Allah *(Azze ve Celle)*'ye karşı ne kadar cüretkârsınız! Biz kavmimizin sâlihlerindeniz. Kavmimizin sâlihlerinden olmak bize yeter."[225]

٢٢٨- وقال سُليمانُ بنَ قرْمٍ الضَّبِّيُّ: كنت عند عبدالله بن الحُسين بن الحسن، فقال له رجُلٌ: أصلحكَ اللهُ، مِن أهلِ قبلتنا أحدٌ ينبغي أن نشهدَ عليه بشِركٍ؟

قال: نعم، الرَّافضةُ، أشْهَدُ أنَّهُم لمشركون؛ وكيف لا يكونوا مُشرِكين؛ ولو سألتهم: أذنبَ النَّبيُّ (صلى الله عليه وسلم) لقالوا: نعم ؟ وقد غفرَ اللهُ له ما تقدَّمَ مِن ذنبِهِ وما تأخَّرَ. ولو قلتَ لهم: أذنبَ عليٌّ ؟ لقالوا : لا. ومَن قال ذلك؛ فقد كفَرَ.

228- Süleymân b. Karm ed-Dabbî şöyle demiştir: Abdullah b. el-Huseyn b. el-Hasen'in yanındaydım. Bir adam ona "Allah seni ıslâh etsin, kıblemizin ehlinden müşrik olduğuna şâhitlik etmemiz gereken biri var mıdır?" diye sordu.

Bunun üzerine Abdullah şöyle dedi: "Evet, râfızîler! Ben onların müşrik olduklarına kesin olarak şâhitlik ediyorum. Nasıl müşrik olmasınlar ki? Onlara 'Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* günah işledi mi?' diye sorsan Allah onun önceki ve sonraki günahlarını bağışladığı hâlde 'İşledi' derler. 'Alî günah işledi mi?' diye sorduğunda ise 'İşlemedi' derler. Bunu söyleyen kimse kâfir olur."

---

[224] el-Hılye, 3/175; Târîhu Dımeşk, 54/286. "Hirâ'nın zirvesi" lafzı bu eseri tahriç edenlerin kitaplarında bulunmamaktadır.

[225] et-Tabakâtu'l Kubrâ, İbn Sa'd, 5/214; Tehzîbu'l Kemâl, 20/394

٢٢٩- حدثنا أبو القاسم عبدالله بن محمد بن إسحاق المروزِي، قال: نا عبَّاس الدُّوري، قال: نا جعفر بن عون، عن فُضيل بن مَرزوق، قال: سمعتُ عبدالله بن حَسن بن حَسن يقول لرجلٍ مِن الرَّافضةِ: والله إنَّ قتلك لقُرْبَةٌ لولا حَقُّ الجِوارِ.

229- Bize Ebu'l Kâsım Abdullah b. Muhammed b. İshâk el-Mervezî tahdis etti, dedi ki: Bize Abbâd ed-Dûrî tahdis etti, dedi ki: Bize Ca'fer b. Avn, Fudayl b. Merzûk'tan onun şöyle dediğini tahdis etti: Abdullah b. Hasen b. Hasen'i râfızîlerden bir adama "Komşuluk hakkı olmasa vallahi seni öldürmek Allah'a yakınlaşma vesîlesidir" derken işittim.[226]

٢٣٠- وقال جابرُ بنُ رِفاعة: سألتُ جعفرَ بن محمد رضي الله عنه عن أبي بكرٍ وعُمر رضي الله عنهما ؟

فقال: لا أنالني اللهُ شفاعَةَ محمدٍ إن لم أتقرَّبْ إلى الله بحُبِّهما ، والصَّلاةِ عليهما.

230- Câbir b. Rifâa şöyle demiştir:

Ca'fer b. Muhammed *(radıyallahu anh)*'a Ebû Bekir ve Ömer *(radıyallahu anhuma)*'yı sordum. Dedi ki: "Onları sevmeyi ve onlara salât/dua etmeyi Allah'a yakınlaşma vesîlesi edinmiyorsam Allah beni Muhammed'in şefaatine eriştirmesin."[227]

---

[226] Târîhu İbn Maîn (ed-Dûrî rivâyeti), 1162; el-Lâlekâî, 2804, 2803. Oradaki lafız şöyledir: "Onlardan bir adama 'Vallahi seni öldürmek Allah'a yakınlaşma vesîlesidir' dedi. Adam da 'Allah sana rahmet etsin, bunu şaka olarak söylediğini biliyorum' dedi. Bunun üzerine o 'Hayır, vallahi bu şaka değil ciddîdir, seni ancak komşularımdan dolayı terk etmiyorum' diye karşılık verdi ve şunu ekledi: 'Allah size karşı bize imkân verse ellerinizi ve ayaklarınızı keseriz!'"

"Eş-Şerîa"da (1861) Fudayl b. Merzûk'un şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Hasen b. Hasen'i râfızîlerden bir adama şöyle derken işittim: "Vallahi Allah size karşı bize imkan verirse ellerinizi ve ayaklarınızı keseriz ve tevbenizi de kabul etmeyiz!"

[227] Fedâilu's Sahâbe, Ahmed, 176; es-Sünne, Abdullah b. Ahmed, 1281; el-Lâlekâî, 2466

٢٣١- وقال الحسنُ بنُ صالح: سألتُ جعفرَ بن مُحمد: عن أبي بكرٍ وعُمَرَ؟ فقال: أبرأُ من كُلِّ مَن ذكرهُما إلَّا بخيرٍ. قلتُ: لعلَّك تقولُ ذاك تَقِيَّةً؟

فقال: أنا إذًا مِن المشركين، ولانالتني شفاعَةُ محمدٍ (صلى الله عليه وسلم) إن لم أتقرَّبْ إلى الله عزَّ وجلَّ بحُبِّهما؛ ولكن قومًا يتأكَّلون بنا النَّاس.

231- Hasen b. Sâlih şöyle demiştir: Ca'fer b. Muhammed'e Ebû Bekir ve Ömer'i sordum. "Onları hayır dışında bir şeyle anan herkesten uzağım" dedi. "Bunu takiyye olarak söylüyor olmayasın?" dedim. Dedi ki: "O zaman müşriklerden olayım! Onları sevmeyi Allah'a yakınlaşma vesîlesi edinmiyorsam Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şefaati bana erişmesin. Ne var ki bir topluluk bizimle insanları aldatıyor.[228]

٢٣٢- وقال أبو خالدٍ الأحمر: سألتُ عبدُالله بن حَسن بن حَسَن رضي الله عنهما عن أبي بكرٍ وعُمَر رضي اللهُ عنهما؟ فقال: صلَّى اللهُ عليهما، ولاصلَّى على مَن لا يُصلِّي عليهما، ونحنُ غدًا بُراءُ ممَّن جعلنا طُعْمتَهُ.

232- Ebû Hâlid el-Ahmer şöyle demiştir: Abdullah b. Hasen b. Hasen *(radıyallahu anhuma)*'ya Ebû Bekir ve Ömer *(radıyallahu anhuma)*'yı sordum.

Dedi ki: "Allah onlara salât etsin, onlara salât etmeyenlere salât etmesin. Biz yarın bizi yem edinenlerden berî olacağız."[229]

٢٣٣- وقال محمدُ بن علي بن الحُسين: مَن فضَّلنا على أبي بكرٍ وعُمر فقد برِئَ من سُنَّةِ جدِّنا (صلى الله عليه وسلم) ونحن خُصماؤهُ غدًا عندَالله عزَّ وجَلَّ

233- Muhammed b. Alî b. el-Huseyn şöyle demiştir: "Kim bizi Ebû Bekir'den ve Ömer'den fazîletli görürse dedemiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in

---

[228] es-Sünne, Abdullah, 1280 (tahrîcimle)

[229] Fedâilu's Sahâbe, ed-Dârakutnî, 59; en-Nehyu an Sebbi'l Ashâb, ed-Dıyâ el-Makdisî, 25

sünnetinden berî olur. Biz de yarın Allah *(Azze ve Celle)*'nin katında onun davacısı oluruz."[230]

٢٣٤- وقال عليُّ بن أبي طالبٍ رضي الله عنه: قال لي النبيُّ (صلى الله عليه وسلم):

«يأتي قومٌ لهُ منَبْزٌ يقال لهم: الرَّافِضَةُ، أينَ لقيتَهُم فاقتُلهُم؛ فإنهَّم مُشرِكُون»

قلتُ: يارسولَ الله، ومالعلامَةُ فيهم؟

قال: « يقرِّظُونَكَ بما ليسَ فيك، ويطعنون على السَّلفِ»

234- Alî b. Ebî Tâlib *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bana dedi ki: "İleride kötü bir lakaba sâhip, kendilerine Râfıza denilen bir topluluk gelecektir. Onları gördüğünüz yerde öldürün. Zira onlar müşriklerdir."

"Ey Allah'ın Resûlü, onlardaki alâmet nedir?" diye sordum. "Seni sende olmayan özelliklerle överler ve selefe ta'n ederler" buyurdu.[231]

---

[230] Dıyâ el-Makdisî'nin "en-Nehyu an Sebbi'l Ashâb"ına (Ebû Ca'fer Muhammed b. Alî b. el-Huseyn'in sözünün zikri) bakınız.

Lâlekâî'nin (2812) rivâyet ettiğine göre Muhammed b. Yûsuf el-Firyâbî'ye "Ebû Bekir ve Ömer hakkında ne diyorsun?" diye sorulmuş, o da şöyle cevap vermiştir: "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onların fazîletini bildirmiştir. Kureyş'ten bir adamın bana haber verdiğine göre halîfelerden biri râfızîlerden iki adamı sorguya çekip onlara 'Vallahi sizi Ebû Bekir ve Ömer'i küçük görmeye sevk eden şeyi bana söylemezseniz sizi öldürürüm' demiş. Onlar da bunu söylemeye yanaşmamışlar. Bunun üzerine halîfe birini öne alıp boynunu vurmuş. Sonra diğerine dönüp 'Vallahi bana bunun sebebini söylemezsen sana arkadaşına yaptığımı yaparım' demiş. Adam 'Peki söylediğim takdirde bana emân verecek misin?' diye sormuş. Halîfe 'Evet' diye cevap verince şöyle demiş: 'Biz aslında Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i hedef almak istedik. Fakat insanlar bu konuda bize uymazlar dedik. Bundan dolayı bu iki adamı hedef aldık. İnsanlar da bu hususta bize uydular.'"

Muhammed b. Yûsuf el-Firyâbî dedi ki: "Ben Râfıza'yı ve Cehmiyye'yi ancak zındıklar olarak görüyorum."

٢٣٥- وقال عليٌّ رضيالله عنه: تفترِقُ هذه الأُمَّةُ على نيفٍ وسبعِين فِرقَةً، شرُّها: فرِقةٌ تنتحِلُ حُبَّنا، وتُخالفُ أمرَنا.

235- Yine Alî *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir:

"Bu ümmet yetmiş küsur fırkaya ayrılacaktır. En şerlisi bizi sevmeyi din edinen ama işimize muhâlefet eden bir fırkadır."[232]

---

[231] İbn Ebî Âsım "es-Sünne"de (1013, 1014), et-Taberânî "el-Evsat"ta (6605), el-Âcurrî "eş-Şerîa"da (2008) İbnu'l Cevzî "el-İlelu'l Mütenâhiye"de (259) rivâyet etmiştir. Hadisin birçok tarîki olmasına rağmen isnadlarının her birinde zayıflık bulunmaktadır. Hadisi zayıflayanlar arasında İbnu'l Cevzî, el-Bûsîrî, el-Heysemî ve başkaları bulunmaktadır.

Beyhakî "Delâilu'n Nübüvve"de (6/548) "Aynı manada başka vecihlerden hadisler rivâyet edilmiştir fakat hepsi zayıftır" demiştir. Bu hadis "eş-Şerîa"da (1008, 2011) ve "el-Lâlekâî"de (2806, 2807) Alî *(radıyallahu anh)*'tan mevkûf olarak rivâyet edilmiştir.

İbn Teymiyye "es-Sârimu'l Meslûl"de (3/1098) "Alî *(radıyallahu anh)*'tan mevkuf olarak rivâyet edilen bu hadis mana yönünden merfû olanı desteklemektedir" demiştir.

Âcurrî *(rahimehullah)* da "eş-Şerîa"da (5/2519) şöyle demiştir: "Bir kimse "Alî *(radıyallahu anh)*'tan onun 'Onları öldürün, zira onlar müşriklerdir' dediği rivâyet edilmiştir, peki Alî *(radıyallahu anh)* veya ondan sonra gelen herhangi biri onları öldürmüş müdür?' diyecek olursa şöyle cevap verilir: Evet! Alî *(radıyallahu anh)* onları ateşle yakmıştır. Onlar için yerde hendekler kazdırmıştır. Bir topluluğu sürmüştür. Bir topluluğu sakındırmıştır. Uyarmış ve korkutmuştur. O *(radıyallahu anh)* bu hususta asla taviz vermemiştir. Ebû Bekir ve Ömer *(radıyallahu anhuma)*'dan teberrî edenlerden berî olmuştur."Başlangıçta neden "Râfıza" olarak isimlendirildikleri konusunda "Minhâcu's Sünne"ye (1/34) bakınız.

[232] Harb el-Kirmânî tahkîkini yapmış olduğum "el-Mesâil" kitabında "es-Sünne"de (470), el-Âcurrî "eş-Şerîa"da (2011), Ebû Nuaym "el-Hılye"de (5/8), el-Hatîb "Târîhu Bağdâd"da (13/104) rivâyet etmiştir.

Bunu ayrıca İbn Ebî Âsım da "es-Sünne"de (1029) "Onların en sapıklarından ve en pislerinden biri teşeyyu' edenlerdir ya da Şîa'dır" lafzıyla rivâyet etmiş-

٢٣٦- وقال عليٌّ رضي الله عنه: يَهلِكُ فيَّ رجُلانِ: مُحِبٌّ مُفرِطٌ، ومُبغِضٌ مُفتَرٍ.

236- Alî *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Benden dolayı iki adam helâk olacaktır: Beni aşırı seven adam ve bana buğzedip iftirâ atan adam..."[233]

٢٣٧- قال: حدثنا أبو بكر عبدالله بن محمد بن زياد النيسابوري، قال: نا عبد الملك بن عبد الحميد الميمُوني، قال :قال لي أحمدُ بن حنبل رحمة الله عليه:

يا أبا الحسَنِ، إذا رأيتَ رجلًا يذكُرُ رجلًا مِن أصحابِ رسولِ الله صلَّى الله عليه وسلَّمَ بسُوءٍ فاتَّهِمهُ على الإسلامِ.

237- (İbn Batta) dedi ki: Bize Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. Ziyâd en-Neysâbûrî tahdis etti, dedi ki: Bize Abdulmelik b. Abdulhamîd el-Meymûnî tahdis etti, dedi ki: Ahmed b. Hanbel *(rahmetullahi aleyh)* bana dedi ki:

"Ey Ebu'l Hasen! Bir adamın Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından birini kötü şekilde andığını gördüğün zaman onun müslümanlığından şüphe et!"[234]

---

tir. İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (222) "Fırka olarak en sapıkları ve en şerlileri biz Ehl-i Beyt'e davet eden fırkadır; bunun alâmeti onların Ebû Bekir ve Ömer *(radıyallahu anhuma)*'ya sövmeleridir" lafzıyla rivâyet etmiştir.

Bu son eserin benzerini yine İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (2280) İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'dan rivâyet etmiştir.

[233] Abdullah b. Ahmed "es-Sünne"de (1240/tahkîkimle) rivâyet etmiştir. Sahih bir eserdir.

[234] el-Lâlekâî, 2359; el-Hucce fî Beyâni'l Mehacce (2/397) Lafzı şöyledir: "İmam Ahmed dedi ki: 'Muâviye'den onlara ne? Ben Allah'tan âfiyet dilerim.' Yine bana dedi ki: 'Ey Ebu'l Hasen..'" Sonra devamını zikretti.

"Tehzîbu'l Kemâl"de (19/96) rivâyet edildiğine göre Ebû Zur'a şöyle demiştir: "Bir adamın Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından birine ta'n ettiğini gördüğünde onun zındık olduğunu bil. Çünkü bizim nezdimizde Resûl haktır, Kur'ân haktır. Bize bu Kur'ân'ı ve sünnetleri de Rasulullah *(sallallahu aleyhi*

٢٣٨- وقال عليُّ بن أبي طالبٍ: قال لي النَّبيُّ صلَّى اللهُ عليه وسلَّم:

«يَخرَجُ قَبْلَ قِيَامِ السَّاعَةِ قومٌ يُقالُ لهُم: الرَّافضةُ؛ براءٌ مِن الإسلامِ»

238- Alî b. Ebî Tâlib şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bana dedi ki: "Kıyâmetin kopmasından önce kendilerine Râfıza denilen bir topluluk ortaya çıkar ki İslâm'dan berîdirler."[235]

٢٣٩- قال: حدثنا القاضي بن مُطَرِّف، قال: حدثنا محمد بن أحمد بن محمد، قال: نا محمد بن أحمد بن خالد، قال: حدثني أبو عبدالله المؤدِّب -المعروف بابن شَخَايل، قال: حدثني يزيد بن محمد الثقفي، قال: نا حَنَان بن سَدِير، عن سَدِير، عن محمد بن علي، عن آبائِهِ، قال: قال عليٌّ رضي الله عنه لنوفٍ البِكَاليِّ -وهو معه في السَّطحِ - يا نوفُ، تدري مَن شِيعتي ؟ قال: لا والله. قال: شِيعتي: الذُّبلُ الشِّفاهِ، الخُمصُ البطُونِ، تعرِفُ الرَّهبانيةَ والرَّبانيةَ في وجوههِم، رُهبانٌ باللّيلِ، أسُدٌ بالنهَّارِ، إذا جنَّهُمُ اللَّيلُ ائتزرُوا على أوساطهِم، وارتدوا على أطرافهِم، يَخُورُون كما تَخورُ الثِّيرانُ في فكاكِ رقابِهِم.

شِيعتي:الذين إذا شَهِدُوا لم يُعرَفوا، وإذا خطَبوا لم يُزوَّجوا، وإذا مَرِضُوا لم يُعادُوا، وإذا غابُوا لم يُفتقدُوا.

---

ve sellem)'in ashâbından başkası aktarmamıştır. Onların istediği şey ancak Kitab'ı ve Sünnet'i geçersiz kılmak için şâhitlerimizi cerh etmektir. Asıl cerh edilmeleri gerekenler onlardır. Onlar zındıklardır."

[235] Abdullah "es-Sünne"de (1246) rivâyet etmiştir. Ukaylî, Zehebî, Bûsîrî ve başkaları hadisin zayıf olduğunu söylemiştir.

İbn Tâhir el-Makdisî (v. 507) rahimehullah "el-Hucce alâ Târiki'l Mehacce"de (2/707) şöyle demiştir: "Bu manada vârid olan şu hadislerin ve bunların yanında zikretmediklerimizin isnadları hakkında bazı şeyler söylenmiş olsa da Kur'ân bunların manasına delâlet etmektedir. Allah Teâlâ *'Muhammed Allah'ın resûlüdür, Onunla beraber olanlar..."* buyurmuş, sonra *'onlarla kâfirleri öfkelendirmek için' (Fetih, 29)* demiştir. Kimi Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından biri öfkelendiriyorsa kâfirdir."

شِيعتي: الذين في أموالهِم يَتواسون، وفي الله يتباذلون: درهمٌ ودِرهمٌ، و فِلْسٌ و فِلْسٌ، وثوبٌ وثوبٌ، وإلَّا فلا.

شيعتي:مَن لم يهرَّ هَرِيرَ الكلبِ، ولم يطمع طمعَ الغُرابِ، لا يسألُ النَّاسَ وإن ماتَ جُوعًا، إن رأى مُؤمناً أكرَمَهُ، وإن رأى فاسِقًا هجرَهُ. هؤلاء والله يانوفُ شِيعتي؛

شُرُورُهم مأمُونةٌ، وقلوبُهم مَحزُونةٌ، وحوائجُهم خفِيفةٌ، وأنفُسُهُم عفيفِةٌ، إن اختلفتْ بِهِم البُلدانُ لم تختلف قلوبُهُم.

أمّا الليلُ: فصافُّون أقدامَهم، يفترِشُون جِباهَهُم، تَجرِي دُموعُهم على خُدودِهم، يَجأرون في فِكاكِ رِقابِهِم

وأمّا النَّهارُ: فحُلماءُ، عُلماءُ، نُجباءُ، كِرامٌ، أبرارٌ، أتقياءٌ.

يانوفُ، شِيعتي: الذين اتَّخذوا الأرضَ بساطًا، والماءَ طِيبًا، والقرآنَ شِعارًا، والدُّعاءَ دِثارًا، قرضُوا الدُّنيا قَرْضًا قَرْضًا، على مِنهاجِ عيسَى ابنِ مريمَ عليهِ السَّلام.

239- (İbn Batta) dedi ki: Bize el-Kâdı b. Mutarrif tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Ahmed b. Muhammed tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Ahmed b. Hâlid tahdis etti, dedi ki: Bana İbn Şehâyil olarak bilinen Ebû Abdullah el-Mueddib tahdis etti, dedi ki: Bana Yezîd b. Muhammed es-Sekafî tahdis etti, dedi ki: Bize Hanân[236] b. Sedîr tahdis etti. Onun Sedîr'den, onun Muhammed b. Alî'den, onun da atalarından rivâyet ettiğine göre Alî *(radıyallahu anh)* Nevf el-Bikâlî'ye meydanda kendisi ile birlikteyken "Ey Nevf, benim şîam/taraftarlarım kimlerdir, biliyor musun?" diye sormuş, Nevf "Bilmiyorum vallahi" diye cevap verince de şöyle demiştir:

---

[236] Matbû nüshada "Hassân" diye geçmektedir ki bu bir tashîftir. Yukarıda yazdığım asılda geçendir. Hanân, Hanân b. Sedîr b. Hakîm b. Suheyb el-Kindî es-Sayrafî'dir. Babasından ve başkalarından rivâyette bulunmuştur. Tercemesi "el-Cerhu ve't Ta'dîl"de (3/299) bulunmaktadır. İbn Hibbân onu "es-Sikât"ta (8/219) (güvenilir râviler arasında) zikretmiştir. Dârakutnî de "el-İlel"de (808) onun hakkında "Şîa'nın şeyhlerindendir" demiştir.

"Benim şîam dudakları kuru, karınları aç kimselerdir. Ruhbânlığı ve rabbânîliği yüzlerinden bilirsin. Gece ruhbân, gündüz aslandır onlar. Gece kendilerini sarınca bellerine izarlarını bağlarlar. Yanları üzerinde döner dururlar. Boyunlarındaki bağın çözülmesi için (cehennemden azad olmak için) boğaların böğürdüğü gibi böğürürler.

Benim şîam o kimselerdir ki bir yerde bulunduklarında tanınmazlar, kıza tâlip olduklarında evlendirilmezler, hastalandıklarında ziyâret edilmezler, bulunmadıklarında aranmazlar.

Benim şîam o kimselerdir ki malları hususunda örnek alınırlar. Allah için harcar dururlar. Dirhemse dirhem, dirhemin onda biriyse dirhemin onda biri, elbiseyse elbise... Yoksa vermezler.

Benim şîam o kimselerdir ki köpeklerin hırladığı gibi hırlamazlar, kargaların tamah ettiği gibi tamah etmezler, açlıktan ölecek olsalar bile insanlardan bir şey istemezler. Bir mümin gördükleri zaman ona ikrâmda bulunurlar. Bir fâsık gördükleri zaman onu terk ederler. İşte bu kimseler benim şîamdır ey Nevf!

Şerlerinden herkes güvendedir. Kalpleri hüzün içindedir. İstekleri azdır. Nefisleri fazla bir şey istemez. Farklı beldelerde bulunsalar bile kalpleri farklı değildir.

Geceleri ayaklarını saf yaparlar. Alınlarını yere koyarlar. Gözyaşları yanaklarından akar. Boyunlarındaki bağın çözülmesi için yalvarıp yakarırlar. Gündüzleri hilim sahibi, âlim, değerli, saygın, iyi ve takvâlı kimselerdir.

Ey Nevf! Benim şîam o kimselerdir ki yeryüzünü halı, suyu ıtır, Kur'ân'ı şiâr, duâyı örtü yapmışlardır. Îsâ b. Meryem *(aleyhisselam)*'ın yolunu takip ederek dünyayı terk edip gitmişlerdir."[237]

---

[237] İbn Mahled el-Bezzâr "Cüz"ünde (269) rivâyet etmiştir. Ayrıca Ebû Nuaym "el-Hılye"de (1/79, 6/53), İbn Asâkir de "Târîh"inde (62/306) rivâyet etmiştir.

"Târîhu Bağdad"da da (7/162) şunlar geçmektedir: "Meryem oğlu Mesîh'in yolunu takip ederek (dünyayı terk edip gitmişlerdir). Ey Nevf! Allah kulu

Mesîh'e şunu vahyetmiştir: İsrâîloğullarına de ki: Evlerimden birine ancak temiz kalplerle, ürperen gözlerle ve pâk ellerle girin."

2. Sünnetin Asılları ve Selefin İtikâdı

قال الشَّيخُ :

قد أتينا يا أخي -رحمك الله، ونفعنا وإيَّاك بالعلمِ، واستعمَلَنا به، وفَّقنا للسُّنَّةِ، وأماتنا عليها - بجُملٍ مِن أقاوِيلِ العلماءِ، وأخبارِ المصطفى(صلى الله عليه وسلم) في التَّحذيرِ والتَّخوِيفِ، والإعذارِ والإنذارِ مِن الوقوعِ في البدعةِ، وما أُمِرُوا به مِن التَّمسُّكِ بالسُّنَّةِ، والتَّحفُّظِ لها، والإقبالِ عليها، ومُجانبةِ مَن خالفَها، ومُباينةِ مَن خرجَ عنها بما اتَّحَهَ لناَ رسْمُهُ، وسهُلَ علينا ذِكرُهُ مِمَّا في بعضِهِ كِفايةٌ وغِنى لمن أحبَّ الله عزَّوجلَّ خيرَهُ، وكان بقلبِهِ أدنى حياة.

ونحنُ الآنَ ذاكِرونَ شرحَ السُّنَّةِ، وصفَهَا، وما هي في نفسِهَا، وما الذي إذا تمسَّكَ بهِ العبدُ ودان اللهَ به؛ سُمِّيَ بها، واستحقَّ الدُّخُولَ في جملةِ أهلِها.

وما إن خالفَهُ أو شيئًا منهُ؛ دخلَ في جُملةِ ما عِبناهُ، وذكرْنَاهُ، وحذَّرْنا مِنهُ مِن أهلِ البدعِ والزَّيغِ مِمّا أجمعَ على شرحِنَا له أهلُ الإسلامِ، وسائِرُ الأُمَّةِ مُذ بعثَ اللهُ نبيَّهُ (صلى الله عليه وسلم) إلى وقتِنا هذا . فأوَّلُ ما نبدَأُ بذكرِهِ مِن ذلك:

Şeyh (İbn Batta) dedi ki: Allah sana rahmet etsin ey kardeşim, bizi de seni de ilimle faydalandırsın, bize ilmimizle amel ettirsin, bizi Sünnet'e muvaffak eylesin ve canımızı Sünnet üzere alsın; âlimlerin bazı sözlerini ve Mustafâ *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in bazı haberlerini zikretmiş bulunuyoruz ki bu sözlerde ve haberlerde bidatlere düşmekten sakındırmalar, korkutmalar ve uyarılar bulunmakta, ileri sürülecek bahaneler ortadan kaldırılmakta, insanlara emredilen Sünnet'e yapışma, Sünnet üzere sebât etme, Sünnet'e yönelme, ona muhâlefet edenlerden uzaklaşma ve onun dışına çıkanlardan ayrılma söz konusu edilmektedir. Bunları zorlanmadan yazdık ve kolayca zikrettik. Bunların bir kısmı Allah *(Azze ve Celle)*'nin hayrını dilediği ve kalbinde biraz hayat bulunan kimseye yeterli gelecektir.

Şimdi biz Sünnet'i açacak, özelliklerinden bahsedecek ve ne olduğunu söz konusu edeceğiz. Kulun kendisine yapıştığı ve Allah'a karşı kendisini din edindiği takdirde sünnî olarak isimleneceği ve sünnet ehlinin içine gireceği şeyin ne olduğunu açıklayacağız. Kişinin kendisine ya da bir kısmına muhâlefet ettiği takdirde yerdiğimiz ve zikredip kendilerinden sakındırdığımız bidat ve zeyğ ehli zümresine dâhil olacağı şeyin ne olduğunu beyân edeceğiz. Yapacağımız bu açıklamalar hususunda Allah'ın Nebîsi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i gönderdiği günden bu yana bütün müslümanlar ve ümmetin tamamı görüş birliği etmiştir.

٢٤٠ - ذِكرُ ما افترضَ اللهُ عزَّ وجلَّ على عبادِهِ، وبعثَ به رسولَهُ (صلى الله عليه وسلم) وأنزلَ فيهِ كتابَهُ؛ وهو الإيمانُ بالله عزَّوجلَّ. ومعناهُ: التَّصديقُ بما قاله، وأمرَ به، وافترضَهُ، ونهى عنه، مِن كُلِّ ما جاءت به الرُّسلُ مِن عنده، ونزلت فيهِ الكُتُب .وبذلك أرسلَ المرسلين، فقال عزَّ وجلَّ: ﴿**وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ**﴾ [الأنبياء: ٢٥]

240- İlk olarak Allah *(Azze ve Celle)*'nin kullarına farz kıldığı, Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i kendisiyle gönderdiği ve kitabını kendisiyle indirdiği şeyi zikredeceğiz ki bu Allah *(Azze ve Celle)*'ye imandır.[238] Allah'a imanın manası; O'nun resûllerin kendisinin katından getirdiği ve kitaplarda nâzil olan şeyler içerisindeki; söylediği, emrettiği, farz kıldığı ve yasakladığı her bir

---

[238] İbn Receb "Câmi'u'l Ulûm"da (1/114) şöyle demiştir: "Bu meseleler; yani islâm, iman, küfür ve nifâk meseleleri gerçekten büyük meselelerdir. Zira Allah saadeti (ebedî mutluluğu) ve şekâveti (bedbahtlığı), cenneti ve cehennemi hak etmeyi bu isimlere bağlamıştır. Bu isimlerinin müsemmâlarının ne olduğu hususundaki ihtilaf bu ümmet içerisinde meydana gelen ilk ihtilaftır. Bu hususda Havâric Sahâbe'ye muhâlefet etmiş, günahkâr muvahhidleri tamamen İslâm'ın dışına çıkarmış, onları küfür dâiresinin içine sokmuş, onlara kâfirlere yapılan muâmeleyi yapmış, bundan dolayı müslümanların kanlarını ve mallarını helâl saymışlardır. Onlardan sonra 'menzile' ihtilâfı ve insanların 'iki menzile arasındaki bir menzile' görüşü ortaya çıkmıştır. Sonra Mürcie'nin aykırılığı ve 'Fâsık imanı kâmil bir mümindir' şeklindeki görüşleri ortaya çıkmıştır. Âlimler önceden beri bu meselede birçok kitap kaleme almışlardır."

şeyi tasdîk etmektir. O resûlleri bununla göndermiştir. Nitekim O *(Azze ve Celle)* şöyle buyurmuştur:

"Senden önce hiçbir resûl göndermedik ki ona 'Benden başka ilâh yoktur, şu hâlde yalnız Bana ibâdet edin' diye vahyetmiş olmayalım." (Enbiyâ, 25)

٢٤١ – والتَّصدِيقُ بذلك :قولٌ باللِّسانِ، وتصدِيقٌ بالجنانِ، وعملٌ بالأركانِ.

241- Bunu tasdîk; dille söyleyerek, kalple doğrulayarak ve uzuvlarla amel ederek olur.[239]

---

[239] Bu, Mürcie'nin ve imanın sıhhati için sâlih ameli şart koşmayarak onlara muvâfakat edenlerin görüşüne muhâliftir. Selef-i Sâlihîn'in ve günümüze kadar onları takip edenlerin oluşturduğu Ehli Sünnet imanın üç rüknünün olduğuna ve bu üç rükün bir araya gelmediği sürece kulun imanının kabul edilmeyeceği üzerinde icma etmiştir.

İmam Şâfiî *(rahimehullah)* şöyle demiştir: "Sahâbe'nin ve onlara tâbi olanlardan gördüğümüz kimselerin tamamı 'İman söz, amel ve niyettir; bu üçünden biri ancak diğerleriyle fayda verir' diyorlardı." (Lâlekâî, 1593; İman, İbn Teymiye, s. 197)

İbn Batta *(rahimehullah)* "el-İbâne"de (2/193) şöyle demiştir: "İmanın, farzının, onun kalp ile tasdik, dil ile ikrâr, azalarla ve hareketlerle amel olduğunun ve kulun ancak bu üçüyle mümin olacağının beyânı bâbı..." Sonra sözü şuraya getirmiştir: "Bunlardan biri ancak diğerleriyle fayda verir. Kul ancak diğerleriyle birlikte mümin olabilir... 'İman amel olmaksızın sözden ibârettir' diyen kimse hak dînin ehlinden değildir, mümin ve mühtedî değildir. Hak din ile amel etmemekte ve hak dîni kabul etmemektedir. Çünkü Allah *(Azze ve Celle)* bize dînin kemâlinin farizaların kemâliyle olacağını bildirmiştir..." [Ayrıca "eş-Şerîa"ya (2/611/İmanın kalp ile tasdik, dil ile ikrâr ve azalarla amel olduğu, kişinin ancak bu üç hasletin bir araya geldiği takdirde mümin olacağı görüşü bâbı) bakın.]

Derim ki: Bu sözler ve benzerleri, kendilerini Ehli Sünnet'e nispet eden gerek günümüzün Mürcie'sinin gerekse diğerlerinin 'Amel imanın kemâlinin şartıdır' iddiaları hususundaki hatalarını ortaya koymaktadır. Bundan daha dehşetengiz olanı ise ameli imanın sıhhatinin şartı sayanların görüşünün

٢٤٢- يزيدُهُ: كثرةُ العملِ، والقولِ بالإحسانِ، ويُنقِصُهُ العصيانُ. وله أوَّلٌ وبدايةٌ، ثم ارتقاءٌ وزيادةٌ بلا نِهايَة.

قال اللهُ عزَّ وجلَّ: ﴿الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُواْ لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَاناً وَقَالُواْ حَسْبُنَا اللّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾ [آلعمران: ١٧٣]

وقال عزَّوجلَّ: ﴿وَيَزْدَادَ الَّذِينَ آمَنُوا إِيمَاناً﴾ [المدثر: ٣١]

وقال تبارك وتعالى: ﴿لِيَزْدَادُوا إِيمَاناً مَّعَ إِيمَانِهِمْ﴾ [الفتح: ٤]

242- Amel ve güzel söz arttıkça iman artar. İsyân ise imanı eksiltir. İmanın bir evveli ve başlangıcı, sonra yükselişi ve nihâyeti söz konusu olmaksızın artışı vardır.[240] Allah *(Azze ve Celle)* şöyle buyurmuştur: *"Onlar ki in-*

Havâric'in görüşlerinden olduğunu iddia eden kimselerdir. Allahım, Seni bütün noksan sıfatlardan tenzih ederim. Bu büyük bir iftirâdır!

İmam İshâk b. Râhûye *(rahimehullah)* şöyle demiştir: "Mürcie öyle ileri gitmiştir ki bazı kimseler şöyle der olmuştur: 'Farz namazları, Ramazan orucunu, zekâtı, haccı ve farizaların tamamını terk eden kimseyi bunları inkâr etmediği sürece tekfir etmeyiz, durumu Allah'a havâle edilir, çünkü o bunları ikrâr etmektedir.' Şüphesiz bunlar(ın Mürcie olduğu) hususunda şüphe yoktur." (es-Sünne, Harb el-Kirmânî, 189; Fethu'l Bârî, İbn Receb, 1/23)

İbn Teymiyye *(rahimehullah)* "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (7/261) şöyle demiştir: "Vâcip olan imanın vâciplerden herhangi birini yapmadan hâsıl olacağını... söyleyen kimse apaçık bir hata içindedir. Bu selefin ve imamların, müntesiplerı hakkında ağır sözler sarf ettiği ircâ bidatidir. Selef ve imamlar ircâ hakkında sert sözler söylemişlerdir ki bunlar bilinmektedir. Namaz (farizaların) en büyüğü, en kapsayıcısı, ilki ve en değerlisidir."

İleride 250. maddede namazı tembelliğinden dolayı terk eden kimsenin tekfîri hususundaki icma nakledilecektir. Daha fazla açıklama için "er-Reddu ale'l Mubtedi'a"daki talikime (s. 197) bakınız.

[240] Abdullah "es-Sünne"de (665) el-Velîd b. Müslim'in şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Ebû Amr'ın (yani el-Evzâî'nin), Malik'in ve Saîd b. Abdulazîz'in 'İmanın nihâyeti yoktur, sürekli artıştadır' dediklerini işittim ve kâmil imana

٢٤٤ – ثُم الاستثناءُ في الإيمانِ؛ وهو أن يقولَ الرَّجلُ: أنا مؤمنٌ إن شاءَ الله.

244- İmanda istisnâ meselesine gelince bu, kişinin "Ben inşâallah müminim" demesidir.

٢٤٥– كذا كان يقول عبدُ الله بن مسعودٍ .وبه أخذتِ العلماءُ مِن بعدِهِ، مِثلُ: علقمةَ، والأسودِ، وأبي وائِلٍ، ومسروقٍ، ومنصورٍ، ومُغيرةَ، وإبراهيمَ النخَّعيِّ، والأعمشِ، وحمادِ بن زيدٍ، ويزيدَ بن زُريع، وبشرِ بن المفُضَّلِ، ومعاذِ بن معاذٍ، وسُفيانَ بن حبيبٍ، وسُفيانَ الثَّوري، وابنِ المبُاركِ، والفُضيلِ بن عِياضٍ في جماعةٍ سواهُم يطولُ الكتابُ بذكرِهم.

وهذا استِثناءٌ على يقين؛ قال اللهُ عزَّ وجلَّ: ﴿**لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِن شَاء اللَّهُ آمِنِينَ**﴾ [الفتح: ٢٧]

245- Abdullah b. Mes'ûd böyle söylerdi.[243] Ondan sonra gelen Alkame, el-Esved, Ebû Vâil, Mesrûk, Mansûr, Muğîre, İbrâhîm en-Nehaî, el-

---

İbn Batta *(rahimehullah)* "el-İbânetu'l Kubrâ"da (2/243) şöyle demiştir: "İmanın artması, iman hususunda daha fazîletli olanla az fazîletli olanı gösteren şeyler bâbı... Kitap bununla nâzil olmuş, Sünnet bunu ortaya koymuş, ümmetin akıllı âlimleri bunun üzerinde icmâ etmiştir. Buna ancak kalbi hastalanmış ve görüşü kaymış habis bir mürciî karşı çıkar."

[243] İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (1188, 1189, 1191) şu lafızla rivâyet etmiştir: Hasen'den rivâyet edildiğine göre bir adam İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'ın yanında "Ben müminim" dedi. Bunun üzerine İbn Mes'ûd'a "Bu kendisinin mümin olduğunu söylüyor!" denildi. İbn Mes'ûd da "Ona sorun bakalım, cennetlik miymiş yoksa cehennemlik miymiş?" dedi. Ona bunu sordular. "Allah en doğrusunu bilir" diye cevap verdi. Bunun üzerine Abdullah ona "İkinciyi (Allah'a) havâle ettiğin gibi birinciyi de etseydin ya!" dedi. İmanda istisnâ yapmak İbn Mes'ûd'dan sahih olarak rivâyet edilmiştir. Bunu Abdullah'ın "es-Sünne"sindeki (634) ve İbnu'l Bennâ'nın "er-Reddu ale'l Mubtedi'a"sındaki (252) taliklerimde zikrettim.

"Tabakâtu'l Hanâbile"de (2/282) rivâyet edildiğine göre Muhammed b. el-Hasen şöyle demiştir: Ahmed b. Hanbel'e imanda istisnâyı sordum. Dedi ki: "Evet, İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)* ve başkaları bunu yapmıştır. Bu aynı zamanda

sanlar kendilerine 'İnsanlar sizin için toplandı, onlardan korkun' dediklerinde bu onların imanlarını arttırdı ve 'Bize Allah yeter, o ne güzel vekildir!' dediler." (Âli İmrân, 173)

Yine O *(Azze ve Celle)* şöyle buyurmuştur: *"İman edenlerin imanları artsın diye..." (Müddessir, 31)*

Yine O *(Tebareke ve Teâla)* şöyle demiştir: *"İman edenler imanlarına iman katsın diye..." (Fetih, 4)*

٢٤٣- وقال مُعاذُ بن جبلٍ لرجلٍ: اجلِسْ بنا نؤمن ساعَةً. يعني: نذكرُ اللهَ، فنزدادُ إيمانًا. وكُلُّ شيءٍ يزيدُ فهو ينقُصُ.

243- Muâz b. Cebel bir adama "Allah'ı zikredelim de imanımız artsın" manasında "Bizimle otur da biraz iman edelim" demiştir.[241] Artan her şey azalır.[242]

---

sahip olduğunu, imanının Cibrîl (as)'ın imanı gibi olduğunu söyleyen kimselere karşı çıktıklarını gördüm."

Hallâl'ın "es-Sünne"de (973) rivâyet ettiğine göre el-Kevsec şöyle demiştir: "İshâk'a 'İmanın nihâyeti var mıdır ki kişinin kâmil imana sâhip olduğunu söyleyebilelim?' diye sordum. Dedi ki: 'Yoktur. Çünkü taatlerin tamamı imandandır. Bu yüzden nebîler ya da onların cennetlik olduğuna şehâdette bulunduğu kimseler dışında hiç kimsenin imanının kâmil olduğunu şâhitlik edemeyiz. Çünkü nebîler günah işlemiş olsalar da bu günahları yaratılmalarından önce bağışlanmıştır.'"

"Tabakâtu'l Hanâbile"de (210) rivâyet edildiğine göre bir adam İmam Ahmed'e imanın artması ve azalması hakkında sormuş, İmam Ahmed de şu cevâbı vermiştir: "Yedi göğün üzerine ulaşıncaya kadar artar, yedi yerin altına varıncaya kadar da azalır."

[241] el-İbânetu'l Kubrâ, 1142; el-Buhârî (1/9) talik olarak zikretmiştir; Abdullah, es-Sünne, 773; Ebû Ubeyd, el-Îmân, 20; İbn Ebî Şeybe, el-Îmân, 105; İsnâdı sahihtir.

[242] Bu, "İman artmaz ve azalmaz" diyen Mürcie'ye ve Eşâira'ya muhâliftir.

A'meş, Hammâd b. Zeyd, Yezîd b. Zurey', Bişr b. el-Mufaddal, Muâz b. Muâz, Süfyân b. Habîb, Süfyân es-Sevrî, İbnu'l Mubârek, el-Fudayl b. Iyâd gibi âlimler ve bunların beraberinde zikredildikleri takdirde kitabın çok uzayacağı diğer kimseler bu görüşü ondan almıştır.[244]

Bu istisnâ yakîn üzere istisnâdır. Allah *(Azze ve Celle)* *"İnşâallah Mescid-i Haram'a korkmadan gireceksiniz." (Fetih, 27)*[245]

٢٤٦- وقال النبيُّ (صلى الله عليه وسلم): «إنّي لَأرجو أن أكُون أتقاكُم لله عزَّ و جلَّ»

246- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Ben Allah *(Azze ve Celle)*'den en çok korkanınız olmayı ümit ediyorum" buyurmuştur.[246]

---

es-Sevrî'nin de görüşüdür. Fakat istisnâ şüphe kaynaklı olmamalı, amelden endişe edildiğinden ve ihtiyâten olmalıdır."

İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (7/416) şöyle demiştir: "Allah'ın kitabında mutlak mümin, kendisine cennet vadedilen ve imanı üzere öldüğünde kendisi için cehennem söz konusu olmayan kimsedir. Bu yüzden İbn Mes'ûd ve seleften başka kimseler kendisinin mümin olduğunu söyleyen kimselerin -o hâl üzere öldükleri takdirde- cennetlik olduklarını da söylemeleri gerektiğini ifâde etmişlerdir. Zira cennete mümin olarak ölenlerden başkasının girmeyeceği bilinen bir husustur. Dolayısıyla kişi 'Ben kesinlikle müminim, ben Allah katında müminim' dediğinde ona 'O zaman bulunduğun hâlde üzere öldüğün takdirde hiç azaba uğratılmadan cennete gireceğini kesin bir şekilde söyle, zira Allah müminlerin cennette olacağını bildirmiştir' denir."

[244] İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (2/269/İmanda istisnâ bâbı) bunların sözlerini isnadlarıyla zikretmiştir. Ayrıca Hallâl'ın "es-Sünne"sine (İstisnâ Hususunda Mürcie'ye Reddiye Bâbı) ve "eş-Şerîa"ya (3/656) bakınız.

Bil ki selef kişinin birine "Sen mümin misin?" diye sormasını kerih görmüşlerdir. Ayrıca "el-İbânetu'l Kubrâ"ya (2/281/Kişinin bir başkasına "Sen mümin misin?" diye sorması, ona nasıl cevap verileceği, âlimlerin bu soruyu kerih görmeleri ve bu soruyu soran kimsenin bidatçi olarak vasıflandırılması) bakınız. Benzeri "eş-Şerîa"da da (2/667) geçmektedir.

[245] İmam Ahmed *(rahimehullah)* "Onların gireceğini bildiği hâlde istisnâda bulunmuştur" demiştir. (Tabakâtu'l Hanâbile, 2/181)

٢٤٧- وقال -وقد اجتازَ البقيعَ- فقال: « وإنَّا إن شاءَ الله بِكُم لاحِقُون» فهذا كُلُّه استثناءٌ على يقين. ولكن يجبُ على كُلِّ مَن يستثني أن يعلمَ: كيف يَستثني؟ ولأيِّ سببٍ وقعَ الاستثناءُ؟ لئلَّا يظُنُّ المخالفُ أن استثناءَهُ مِن قبلِ الشَّكِّ.

247- Yine O Bakî'e çıktığı zaman "Şüphesiz biz de inşâallah size katılacağız" demiştir.[247] Bunların tamamı yakîn üzere istisnâdır. Fakat istisnâda bulunan herkesin nasıl istisnâda bulunacağını ve hangi sebeple istisnânın vâki olduğunu bilmesi gerekir ki muhâlif onun istisnâsının şüpheden kaynaklandığını zannetmesin.[248]

---

[246] Bunu bu lafızla "Müsned"inde Ebû Ya'lâ (4427) ve Müslim (2562) Âişe *(radıyallahu anha)*'dan rivâyet etmiştir. Ondan rivâyet edildiğine göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Vallahi ben Allah'tan en çok korkanınız ve sakınacaklarını en iyi bileniniz olmayı ümit ederim."

[247] İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (1184) Bureyde *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir. Hadisi ayrıca Müslim de (2215) rivâyet etmiştir. İmam Ahmed "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onlara katılacağını bildiği hâlde istisnâda bulunmuştur" demiştir. (Tabakâtu'l Hanâbile, 2/181)

[248] İbn Batta *(rahimehullah)* "el-İbânetu'l Kubrâ"da (2/270) şöyle demiştir: İstisnâ iki vecihle sahih olur:

1-) Kişinin kendisini temize çıkarmaması. Kişi imanın hakîkatlerinin ve onu mükemmelleştiren hususların kendisinde bulunduğuna şâhitlik etmemiş olmak için istisnâda bulunur. Çünkü kendisinin mümin olduğuna kesin olarak şehadet eden kimse cennete gireceğine ve Allah'ın kendisinden razı olacağına şehâdette bulunmuş olmaktadır. Kendisi hakkında kesin olarak bu şehâdette bulunan kimse bunun zıddına lâyıktır.

2-) İstisnâ ayrıca diğer bir vecihten sahih olur ki bu gelecek ve hâtime/son ile ilgilidir. Kişi şu manayı kastederek istisnâda bulunmaktadır: "Allah en sonunda bana müminlerin amellerini işletirse, Allah katında iman ehlinin bulunduğu dîvânda yazılıysam, üzerimde bulunduğum şey müminlerin amellerindense, bunları sürekli yapacaksam, kendileriyle Allah'ın huzuruna çıkana kadar bende olacaksa ben müminim. Ben iman üzere sabaha erişeceğimi ya da akşamı edeceğimi bilmem."

٢٤٨- فقد كانُ سفيان الثَّوريُّ، وابنُ المبُاركِ يقولانِ: النَّاسُ عندنا مُؤمنون في المواريث والأحكامِ، ولا ندرِي كيفَهُم عندَ الله عزَّوجلَّ، وعلى أيِّ دينٍ يموتون.

لأن الاستثناءَ واقِعٌ على ما يُستقبلُ؛ لأن قولَ العبدِ: أنا مؤمنٌ إن شاء الله، معناه: إن قبِلَ اللهُ إيماني،وأماتني عليهِ، بمنزلةِ رجلٍ صلَّى صلاةً، فقال: قدصلَّيتُ، وعلى الله القبول.

وكذلك الحجُّ، وكذلك إذا صامَ، أو عمل عملًا، فإنَّما يقَعُ استثناؤه فيه على الخاتمةِ، وقبولِ الله إيَّاه؛ لا أنَّه شاكٌّ فيما قد قاله وعمِلَه. وقد يُرى الرَّجلُ يُصلِّي، فيقالُ له: صلَّيتَ؟

248- Süfyân es-Sevrî ve İbnu'l Mubârek şöyle derlerdi: "İnsanlar bizim nezdimizde miraslarında ve kendilerine uygulanacak hükümlerde mümindirler. Onların Allah *(Azze ve Celle)* katındaki durumlarını ve hangi din üzere öldüklerini biz bilemeyiz."[249] Şöyle ki: İstisnâ gelecek hakkında vâki olmaktadır. Zira kulun "Ben inşâallah müminim" sözü "Allah imanımı ka-

---

İbnu'l Bennâ'nın "er-Reddu ale'l Mubtedi'a"sındaki (s. 208) talikime bakınız.

[249] Bu eseri İbnu'l Hanbelî "er-Risâletu'l Vâdıha"da (2/814) es-Sevrî ve İbnu'l Mubârek rahimehumallah'tan nakletmiştir. İbn Batta da "el-İbânetu'l Kubrâ"da (1197) Süfyân *(rahimehullah)*'tan şu lafızla rivâyet etmiştir: "İnsanlar bizim nezdimizde hükümlerinde ve miraslarında mümindirler. Böyle olmasını ümit ederiz. Allah katındaki hâlimizi bilemeyiz."

Yine bu eser bu lafızla "Mesâilu Sâlih"te (1700), Abdullah'ın "es-Sünnesinde (596) ve "el-Hallâl"da (969) geçmektedir. "Lâlekâî"de de (1797) el-Evzâî *(rahimehullah)*'tan benzeri rivâyet edilmiştir.

Şâlencî şöyle demiştir: Ahmed'e "Ben hükümler ve miraslar açısından kendi nezdimde müminim ama Allah katında ne olduğumu bilmem" diyen kimseyi sordum. "Bu kimse mürciî değildir" dedi. (Ta'zîmu Kadri's Salât, 585)

Ebû Ubeyd "el-Îmân"da (s. 68) şöyle demiştir: "Dünyadaki hükümler hususunda ise onlar millete (İslâm dînine) mensup olanların tamamını müminler olarak isimlendirirler. Çünkü onların velâyetleri, kestikleri(nin yenip yenmeyeceği), şehâdetleri(nin makbûllüğü), kendileriyle evlenilmesinin câiz olup olmaması ve bütün hükümleri imana bağlıdır."

bul eder ve canımı bu iman üzere alırsa" manasına gelmektedir. Tıpkı bir namaz kılıp "Ben kıldım, kabul Allah'a kalmıştır" diyen kimse gibi...

Hac da böyledir. Aynı şekilde kişi oruç tuttuğu ya da herhangi bir amel işlediği zaman onun istisnâsı o amelin sonu ve Allah'ın onu kabul edip etmeyeceği hakkındadır. Değilse o söylediği ve işlediği şey hususunda şüphe ediyor değildir. Meselâ bir adam namaz kılarken görülür ve ona "Namaz kıldın mı?" diye sorulur. O da "Kıldım, kabul edildiyse" diye cevap verir.

٢٤٩ - ثُم بعد ذلك: أن تعلمَ أنَّ الإسلامَ معناه غيرُ الإيمانِ؛

(فالإسلامُ) : اسمٌ، ومعناه: المِلَّةُ .

و(الإيمانُ) : اسمٌ، ومعناه: التَّصديقُ

قال اللهُ عزَّ وجَلَّ :﴿ **وَمَا أَنتَ بِمُؤْمِنٍ لنَا**﴾ [يوسف: ١٧] يُريدُ: بمُصدِّقٍ لنا.

والآيُ في صِحَّةِ ما قُلناه كثيرٌ؛ ومنه: ﴿**قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُل لَّمْ تُؤْمِنُوا**﴾ [الحجرات: ١٤]

249- Bundan sonra İslâm'ın manasının imandan ayrı olduğunu bilmen gerekir. İslâm manası millet/din olan bir isimdir. İman ise manası tasdîk/doğrulama olan bir isimdir.[250] Allah *(Azze ve Celle) "Bize iman edecek değilsin..." (Yûsuf, 17)* buyurmuş, bununla "bizi tasdîk edecek/doğrulayacak

---

[250] İmanın sözlük anlamı tasdîktir. Şer'î manasına gelince Kıvâmu's Sünne *(rahimehullah)* "el-Hucce fî Beyâni'l Mehacce"de (1/403) şöyle demektedir: "İman şeriatte bâtınî ve zâhirî bütün taatleri içine alan bir ibâredir. Eş'arîler ise imanın tasdikten ibâret olduğunu, fillerin ve sözlerin ise imanın kendisinden değil şiarlarından olduğunu söylemişlerdir. Bu ihtilâf şu manaya gelmektedir: Kim bazı fiilleri yaparak ve yasaklananları işleyerek imanı zedelerse ona mutlak olarak mümin ismi verilmez. 'Onun imanı eksiktir' denir. Çünkü o imanının bir kısmını zedelemiştir. Onlara göre ise bu kimse mutlak olarak mümin ismini alır. Çünkü iman tasdîkten ibârettir. Bu kimse de tasdîki sağlamıştır." Sonra açıkladığı hususların delillerini sıralamıştır.

değilsin" manasını kastetmiştir. Söylediğimizin doğruluğunu destekleyen âyetler çoktur. Bunlardan bir tanesi de şudur:

"Bedevîler 'İman ettik' dediler, de ki: 'İman etmediniz...'" (Hucurât, 14)[251]

٢٥٠- ويخرجُ الرَّجلُ مِن الإيمانِ إلى الإسلامِ، ولا يخرجُهُ مِن الإسلامِ إلَّا: الشِّركُ بالله، أو بِرَدِّ فريضَةٍ مِن فرائضِ الله عزَّ وجلَّ جاحِدًا بها.

فإن تَرَكَها تَهاونًا أوكَسَلًا؛ كان في مشِيئَةِ الله عزَّ وجلَّ : إن شاءَ عذَّبَهُ، وإن شاءَ غفرَ له.

250- Kişi imandan İslâm'a çıkar.[252] Onu İslâm'dan ise Allah'a şirk koşmaktan ya da Allah'ın farz kılmış olduğu farizalardan birini inkâr ede-

---

251 Meymûnî şöyle demiştir: "Ahmed'e 'İslâm ile imanın arasını ayırıyor musun?' diye sordum. 'Evet' dedi. 'Neyi hüccet getiriyorsun?' diye sordum. 'Buna delâlet eden hadislerin tamamını' diye cevap verdi ve sonra şöyle dedi: '*Zina eden zina ettiği zaman mümin olduğu hâlde zina etmez.* Ayrıca Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *Bedevîler iman ettik dediler. De ki: İman etmediniz fakat islâm olduk deyin... (Hucurât, 14)* Hammâd b. Zeyd de İslâm ile imanın arasını ayırırdı...' Yine o Mürcie hakkında şöyle dedi: 'Onlar bunların hepsini bir kılmayı istiyorlar, müslümanı ve mümini bir yapmak, bunların Cibrîl'in imanı üzere kâmil bir imana sâhip olduklarını söylemek istiyorlar.'" (Tabakâtu'l Hanâbile, 2/93)

Hallâl'ın (1074) Hanbel kananıyla rivâyet ettiğine göre Ahmed "İslâm imandan ayrıdır" demiştir. Hallâl'a (İmanın ve İslâm'ın arasının ayrılması ve bu konudaki hüccet), Lâlekâî'ye (İslâm'ın imandan daha genel olduğu hususunda Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet edilenlerin siyâkı), "el-Hucce fî Beyâni'l Mehacce"ye (1/406), "Câmi'u'l Ulûmi ve'l Hikem"e (1/104-111/İkinci hadis), İbn Receb'in "Fethu'l Bârî"sine (1/129) ve "Mecmû'u'l Fetâvâ"ya (7/371) bakınız. 245. ve 249. maddeler arasının benzeri İbnu'l Hanbelî'nin "er-Risâletu'l Vâdıha"sında (2/813-816) bulunmaktadır.

252 İbn Teymiyye "Zina eden zina ettiği zaman mümin olduğu hâlde zina etmez" hadisinin şerhinde (s. 25) şunları söylemiştir: "Bazıları ismi (yani mümin ismini) mutlak olarak kullanmaktan geri durmuş, 'Kişi imandan İslâm'a çıkar' demiştir. Nitekim bu Ebû Ca'fer el-Bâkır'dan ve başkalarından rivâyet edilmektedir. Bu ayrıca Ahmed'in ashâbından olsun başkalarından olsun Ehl-i

rek reddetmekten başka bir şey çıkarmaz.[253] Bu farizalardan birini gevşekliğinden ya da tembelliğinden dolayı yerine getirmezse Allah *(Azze ve Celle)*'nin meşieti dâhilindedir. Dilerse ona azap eder, dilerse onu bağışlar.[254]

Sünnet'ten birçok kimsenin görüşüdür. Hammâd b. Seleme, Abdurrahmân b. Mehdî, Ahmed b. Hanbel, Sehl b. Abdullah et-Tüsterî ve Ehli Sünnet'ten başka kimseler de bu manayı ifâde eden sözler söylemişlerdir."

Hanbel şöyle demiştir: "Ahmed'e 'Kişi zina ve hırsızlık gibi bir günah işleyince imanı kendisinden ayrılır mı?' diye sordum. Dedi ki: 'Onun imanı eksiktir. İman ondan kişiden gömleğinin çıkarıldığı gibi çıkarılmıştır. Tevbe edip dönerse imanı ona geri döner.'" (el-Hallâl, 1080)

İbn Batta *(rahimehullah)* "el-İbânetu'l Kubrâ"da [2/149/Kendilerini İşleyenden İmanın Ayrılacağı, Tevbe Edip Döndüğü Takdirde (İmanın Geri Geleceği) Günahların Zikri Bâbı] şöyle demiştir: "Bu haberlerin tamamı imanın eksileceğine ve kişinin Sünnet'in zikretmiş olduğu günahlara ve hatalara düştüğü esnâda imandan çıkacağına delâlet etmektedir. Bunların tamamı iftira ederek 'İnsanların en mücrimi, en zâlimi ve en günahkârı Lâ İlâhe İllallâh dediği takdirde iman yönünden Cibrîl'le, Mîkâîl'le, Halîl İbrâhim'le aynı derecede olur!' diyen Mürcie'nin görüşlerine muhâliftir. Allah zâlimlerin söylediklerinden çok çok yücedir!"

253 Berbehârî *(rahimehullah)* "Şerhu's Sünne"de (41) şöyle demiştir: "Kıble ehlinden hiç kimseyi Allah *(Azze ve Celle)*'nin kitabından bir âyeti reddetmedikçe, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in eserlerinden birini reddetmedikçe, Allah'tan gayrısına namaz kılmadıkça, Allah'tan gayrısına kurban kesmedikçe İslâm'ın dışına çıkarmıyoruz. Bunlardan birini yaptığı zaman onu İslâm'dan çıkarman sana vacip olur. Bunlardan birini yapmadığı takdirde o kimse hakîkat yönünden değil isim yönünden mümin ve müslümandır."

254 İmam Ahmed *(rahimehullah)*'ın benzer bir sözü vardır ki itikâda dâir "Müsedded Risâlesi"nde geçmektedir. Musannifin tarîkinden rivâyet edilmiştir. Ayrıca "Tabakâtu'l Hanâbile"ye (2/428) ve "el-Lâlekâî"ye (6/1059/Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem'den; ısrar etmeksizin tevbe etmiş oldukları hâlde öldükleri takdirde büyük günahların müslümanlara zarar vermeyeceği, tevbe etmeden ölmüş olsalar bile bu günahların onların tekfir edilmelerini gerektirmediği, onların işlerinin Allah *(Azze ve Celle)*'ye kaldığı, dilerse onlara azap edeceği, dilerse onları bağışlayacağı hususunda rivâyet edilenlerin siyâkı) ba-

kınız. Ehli Sünnet'in bu kavli namaz dışındaki ameller hakkındadır. Zira namazı terk eden kimsenin kâfir olduğu hususunda onların arasında bir ihtilâf yoktur. Namazı terk eden ister inkâr ederek terk etsin ister gevşekliğinden ve tembelliğinden terk etsin, fark etmez.

İbn Batta *(rahimehullah)* "el-İbânetu'l Kubrâ" (2/117) namazı terk eden kimsenin tekfîri hususunda "Namazı terk edenin ve zekâtı vermeyenin küfrü, bunları yaptıkları takdirde onlarla savaşmanın ve onları öldürmenin mübah oluşu" diyerek bir bap açmıştır. Sonra Câbir *(radıyallahu anh)*'ın Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet ettiği *"Kul ile küfür arasında ancak namazın terki vardır"* hadisini isnâdıyla zikretmiştir. Ömer *(radıyallahu anh)*'ın yaralandığı zaman söylediği "Namazı zâyi eden kimsenin İslâm'dan nasîbi yoktur" sözünü, Câbir b. Abdullah *(radıyallahu anhuma)*'nın kendisine "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in zamanında sizin nezdinizde küfürle imanın arası amellerden hangisiyle ayrılıyordu?" diye sorulduğu zaman "Namazla" diyerek cevap vermesini, İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'ın "Onun terki küfrün ta kendisidir" ve "Namaz kılmayanın dîni yoktur" sözlerini, Hasen el-Basrî'nin "Kişi ile şirke girip kâfir olması arasında mazereti olmaksızın namazı bırakması vardır" sözünü, İbnu'l Mubârek'in "Kişi 'Namazı yarın kılacağım' dediği zaman benim gözümde eşekten daha kâfirdir" sözünü aktarmıştır. Yine İbn Batta *(rahimehullah)* başka hadisleri ve eserleri isnadlarıyla zikrettikten sonra şöyle demiştir: "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den, Sahâbe'den ve Tâbiîn'den rivâyet edilen bütün bu haberler, eserler ve sünnetler akıllı kimselere ve kalbinde en ufak hayat parçası bulunanlara namazı terk eden ve farzları inkâr eden kimsenin küfrünü ve dînden çıkacağını göstermektedir..." Bundan sonra Allah Teâlâ'nın kitabından bu konudaki delilleri zikretmiştir.

Derim ki: Onun "namazı terk eden ve farzları inkâr eden" sözü üzerinde düşün. O ikisini birbirinden ayırmış, namazı terkin mücerred olarak bir küfür olduğunu söylemiştir. Diğer ameller hususundaki küfrü ise onları inkâr etmeye bağlamıştır.

Yine İbn Batta *(rahimehullah)* "el-İbânetu'l Kubrâ"da (2/162/Sâhibini dinden çıkarmayan küfre götüren günahların zikri bâbı) demiş ve bu amelleri zikretmiş, bu amellerin arasında Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in terk edenin kâfir olacağını söylediği namazı zikretmemiştir.

٢٥١ – ثُم مِن بعد ذلك: أن تعلمَ بغيرِ شَكٍّ، ولا مِريةٍ، ولا وُقُوفٍ:

أنَّ القرآنَ كلامُ الله وحيُهُ، وتنزيلُهُ، فيه معاني توحيدِهِ، ومعرفتِهِ، وآلائِهِ، وصَفاتِهِ، وأسمائِهِ، وهو عِلمٌ مِن عِلمِهِ غيرُ مخلوقٍ، وكيفَ قُرئَ، وكيفَ كُتِبَ، وحيثُ تُلي، وفي أيِّ موضِعٍ كان، في السَّماءِ وُجِدَ أو في الأرضِ، حُفِظَ في اللَّوحِ المحفُوظِ، وفي المصَاحِفِ، وفي ألواحِ الصِّبيانِ مَرسُوماً، أوفي حَجَرٍ مَنقوشًا، وعلى كُلِّ الحالاتِ، وفي كُلِّ الجِهاتِ : فهو كلامُ الله غيرُ مخلوقٍ. ومن قال: مخلوقٌ، أو قال: كلامُ الله وقفَ، أو شَكَّ أَو قال بِلسَانِهِ، وأضمَرَهُ في نَفسِهِ. فهو بالله كافِرٌ، حلالُ الدَّمِ، برِئٌ مِن الله، والله مُنه برئٌ ومَن شكَّ في كُفرِهِ، وقفَ عن تكفيرِهِ: فهو كافِرٌ بقولِ الله عزَّ وجلَّ:

Namazı terk eden kimsenin tekfîri meselesinden İbnu'l Bennâ'nın "er-Reddu ale'l Mubtedi'a"sındaki talikimde 238. hadisin dipnotunda bahsettim. Orada bu meselenin Sahâbe'nin ve Tâbiîn'in icmâ ettiği bir mesele olduğunu, onların namazı inkâr ederek terk edenle gevşekliğinden ve tembelliğinden dolayı terk edenin arasını ayırmadıklarını zikrettim. Bu hususstaki ihtilâfın ancak Sahâbe'den sonra ortaya çıktığını, buna da itibâr edilmeyeceğini, bu ihtilafın ancak onu reddetmek ve zayıflığını beyân etmek amacıyla söz konusu edileceğini açıkladım.

Abdullah b. Şakîk *(rahimehullah)*'tan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı ameller arasında namazdan başka herhangi bir şeyin terkini küfür görmezdi." Bunu Tirmizî (2622) ve "Ta'zîmu Kadri's Salât"ta (948) Mervezî rivâyet etmiştir.

Yine "Ta'zîmu Kadri's Salât"ta (990) rivâyet edildiğine göre İshâk b. Râhûye *(rahimehullah)* şöyle demiştir: "Namazı terk eden kimsenin kâfir olduğu Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sahih olarak rivâyet edilmiştir. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den günümüze kadar gelip geçmiş ilim ehlinin görüşü de bu yöndedir: Namazı kasıtlı olarak mazeret olmaksızın vakti çıkasıya kadar terk eden kimse kâfirdir."

Bu hususstaki icmâyı nakledenler arasında Muhammed b. Nasr el-Mervezî rahimehullah (Ta'zîmu Kadri's Salât, 2/925) ve İbn Teymiyye de (Şerhu'l Umde, 2/75) vardır.

﴿بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَّجِيدٌ * فِي لَوْحٍ مَّحْفُوظٍ﴾ [البروج: ٢١-٢٢]

وقَالَ: ﴿حَتَّى يَسْمَعَ كَلاَمَ اللّهِ﴾ [التوبة: ٦]

وقَولِهِ:﴿ ذَلِكَ أَمْرُ اللَّهِ أَنزَلَهُ إِلَيْكُمْ﴾ [الطلاق: ٥]

فمن زَعَمَ أَنَّ حرفًا واحِدًا منه مخلوقٌ : فقد كفرَ لامَحالةَ.

فالآيُ في ذلك مِن القرآنِ، والحجَّةُ عن المصطفى صلَّى اللهُ عليه وسلَّم أكثرُ مِن أن تُحصى، وأظهرُ مِن أن تَخفى.

251- Bundan sonra hiç şüphe etmeden ve duraksamadan bilmen gerekir ki Kur'ân Allah'ın kelâmı, vahyi ve tenzîlidir. Onda O'nun tevhîdini, mârifetini, nimetlerini, sıfatlarını ve isimlerini ifâde eden manalar vardır. O, O'nun ilminden yaratılmamış bir ilimdir. Nasıl okunursa okunsun, nasıl yazılırsa yazılsın, nerede tilâvet edilirse edilsin, hangi yerde olursa olsun, ister semâda ister dünyada olsun, ister Levh-i Mahfuz'a kaydedilmiş olsun, ister mushaflarda, ister çocukların levhalarında yazılmış olsun, ister taşa kazınmış olsun; o her hâlde ve her cihetten Allah'ın yaratılmamış kelâmıdır. Kim onun yaratılmış olduğunu söylerse ya da "Allah'ın kelâmıdır' deyip duraksar veya şüpheye düşerse[255] ya da diliyle söyleyip içinde (söylediğinin

---

[255] Harb el-Kirmânî *(rahimehullah)* içerisinde ilim ehlinin icmâsını naklettiği akîdesinde şöyle demiştir: "Vâkıfe, bizim Kur'ân'ın Allah'ın kelâmı olduğunu söylediğimizi fakat onun yaratılmamış olduğunu söylemediğimizi iddia edenlerdir. Onlar en şerli ve en habis sınıftır." (es-Sünne, 97)

Hallâl (1779) Ahmed *(rahimehullah)*'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Cehmiyye üç fırkaya ayrılmıştır. Bir fırka '(Kur'ân) yaratılmıştır' demiştir. Bir fırka 'Allah'ın kelâmıdır' demiş ve susmuştur. Bir fırka da 'Kur'ân'ı telaffuzumuz yaratılmıştır' demiştir."

Yine Hallâl'ın rivâyet ettiğine göre (1779) Ebu'l Hâris şöyle demiştir: Ahmed b. Hanbel'e "Bazı insanlar 'Şu Vâkıfe Cehmiyye'den daha şerlidir' diyorlar?" diye sordum. Dedi ki: "Onlar insanların gözlerini boyama yönünden Cehmiyye'den daha ileridedirler. Onlar insanları şüpheye düşürürler. Şöyle ki: Cehmiyye'nin durumu zâten ortadadır. Bunlar ise 'Biz bu konuda konuşmayız'

diyerek avamı kendilerine çekmektedirler. Bunun sonu da Cehmiyye'nin görüşüne varmaktadır."

Yine "el-İbânetu'l Kubrâ"da (2097) rivâyet edildiğine göre İmam Ahmed şöyle demiştir: "'Bunlar Vâkıfe'dir/duraksayanlardır' deme, bunlar Şâkke'dir/şüphe edenlerdir."

"Tabakât"ta (1/460) rivâyet edildiğine göre Şâhîn b. es-Sumeyda' şöyle demiştir: Ahmed'e "Ben Kur'ân hususunda veralı davrandığımdan dolayı duruyorum" diyen kimseyi sordum. Dedi ki: "Bu kimse dîninde şüphe etmektedir. Önceki âlimler ve imamlar Kur'ân'ın Allah'ın yaratılmamış kelâmı olduğu üzerinde icmâ etmişlerdir. Hocaları kendisi üzerinde bulduğum, onların da kendilerinden öncekileri kendisi üzerinde buldukları din budur."

Hallâl (1784) Mervezî'den şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Ahmed'e duraksayıp "(Kur'ân) yaratılmış değildir" demeyen ancak "'Ben sadece Allah kelâmıdır' derim" diyen kimseyi sordum. Şöyle cevap verdi: "Ona 'Âlimler onun yaratılmamış olduğunu söylüyorlar' denir. Hâlâ ikna olmazsa cehmîdir."

Ebû Dâvûd "Mesâil"inde (1705) şöyle demiştir: Ahmed b. Hanbel'i kendisine "Kişinin '(Kur'ân) Allah'ın kelâmıdır' deyip sonra sonra susma ruhsatı var mıdır?" diye sorulması üzerine şöyle derken işittim: "Neden susacakmış? İnsanlar içerisinde bulundukları şeye düşmemiş olsalardı susabilirdi fakat insanlar konuşuyorken onlar ne diye konuşayacaklarmış?"

Abdullah "es-Sünne"sinde (209) şöyle demiştir: Babam *(rahimehullah)*'ın kendisine Vâkıfe hakkında sorulması üzerine şöyle dediğini işittim: "Onlardan tartışan ve kelâmcılığıyla bilinen kimse cehmîdir. Kelâmcılığıyla bilinmeyen kimseden ise dönene kadar uzak durulur. İlmi olmayan kimse de sorup öğrenir."

Ahmed b. Menî' rahimehullah (v. 244) şöyle demiştir: "Onun (yani Kurân'ın) hakkında duraksayan kimse bakkallar, kadınlar ve çocuklar gibi aklı ermeyenlerdense onun hakkında bir şey söylenmez, ona öğretilir. Eğer aklı erenlerdense onu da Cehmiyye vâdisine fırlat."

Lâlekâî'nin (321) rivâyet ettiğine göre Ebû Hâtim ve Ebû Zur'a -Allah onlara rahmet etsin- akîdelerinde şöyle demişlerdir: "Hicâz olsun, Irak olsun, Şâm olsun, Yemen olsun; her beldede bulunan âlimleri gördük. Onların görüşleri arasında şunlar vardı... Kim Kur'ân hakkında câhil olduğundan dolayı duraksarsa ona öğretilir. Bidatçilikle itham edilir ama tekfir edilmez."

aksini) gizlerse[256] Allah'a kâfirdir, kanı helâldir; O Allah'tan, Allah da ondan berîdir.[257] Onun küfründen şüphe eden ve onu tekfir etmekten geri du-

---

Ayrıca "el-İbâne"ye (3/319/Duraksayan, şüphe eden ve "Biz yaratılmıştır da demeyiz yaratılmış değildir de demeyiz" diyen Vâkıfe tâifesinin hilâfına Kur'ân'ın Allah'ın yaratılmamış kelâmı olduğuna iman bâbı), "el-Hallâl"a (2/204), "eş-Şerîa"ya (1/526) ve "el-Lâlekâî"ye (2/323) bakınız.

256 Aynı şekilde "Kur'ân'ı telaffuzum yaratılmıştır" diyen kimseyi de Ehli Sünnet imamları Cehmiyye'den saymışlardır. İmam Ahmed'in "Kur'ân'ı telaffuzumuz yaratılmıştır" diyenleri Cehmiyye'nin fırkalarından saydığı kavli yukarıda geçmişti.

İbn Batta "el-İbâne"de (3/347) şöyle demiştir: "Kim 'Kur'ân'ı telaffuzum yaratılmıştır' derse sapık ve saptırıcı bir cehmîdir. 'Kur'ân'ı telaffuzum yaratılmış değildir' diyen kimse de bidatçidir. Bidatinden dönene ve görüşünden tevbe edene kadar onunla konuşulmaz. Kendisi hususunda imamlarımıza uyduğumuz ve hocalarımızın peşinden gittiğimiz görüşümüz budur. İmamımız Ahmed b. Hanbel *(rahimehullah)*'ın görüşü de budur." Sonra İmam Ahmed'in bu meseledeki sözlerini aktarmıştır. Oraya bakınız.

257 Bu küfür kişiyi İslâm dininden çıkaran büyük küfürdür.

İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (3/360) şöyle demiştir: "Kur'ân yaratılmıştır diyen kimsenin tekfîri, riddetinin ve zındıklığının beyânı bâbı..." Yine o şöyle demiştir: "Küfürlerinin, dalâletlerinin, dinden çıkmış olmalarının ve öldürülmelerinin mübâh oluşunun beyânı bâbı..." Yine o şöyle demiştir: "Onlar Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söylemişlerdir. Hâlbuki Kur'ân Allah'ın ilmindendir. Onun içerisinde Allah'ın en yüce sıfatları ve en güzel isimleri vardır. Dolayısıyla Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söyleyen kimse (bir zamanlar) Allah'ın olduğunu fakat ilminin olmadığını söylemiş olur. Allah'ın isimlerinin ve sıfatlarının yaratılmış olduğunu söyleyen kimse de Allah'ın yaratılmış ve sonradan meydana gelmiş olduğunu, O'nun önceden olmayıp sonra vücûda geldiğini söylemiş olur. Allah mülhid Cehmiyye'nin söylediklerinden çok çok yücedir!"

"El-Hucce alâ Târiki'l Mehacce"de (2/485) Ca'fer el-Fakîh'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Ebu'l Kâsım et-Taberânî'ye "Allah sana rahmet etsin, 'Tevhîd ehli "Kur'ân yaratılmıştır" diyenler hâricinde cehennemden çıkacaktır' diyen kimse hakkında ne diyorsun?" diye sordum. Cevap olarak şunu yazdı: "Kim

ran kimse de kâfirdir.[258] Çünkü Allah *(Azze ve Celle)* şöyle buyurmuştur: *"Hayır, o şanlı bir Kur'ân'dır, korunmuş bir levhadadır." (Burûc, 21-22)*

Yine O *"tâ ki Allah'ın kelâmını işitsin" (Tevbe, 6)* buyurmuştur.

Yine O *"İşte bu Allah'ın size indirdiği emridir" (Talâk, 5)* buyurmuştur. Şu hâlde kim onun bir harfinin yaratılmış olduğunu söylerse kesinlikle kâfir olur. Bu hususta Kur'ân'daki âyetler ve Mustafâ *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet edilen hüccetler saymakla bitmeyecek kadar fazla, gizli kalmayacak kadar açıktır.

٢٥٢- ثُمَّ الإيمانُ بصِفاتِ الله تبارك وتعالى : بأنَّ اللهَ حيٌّ، ناطِقٌ، سميعٌ بصيرٌ، يعلَمُ السِّرَّ وأخفى، وما في الأرضِ والسَّماءِ، وما ظهرَ، وماتحتَ الثَّرى، وأنَّهُ حكيمٌ عليمٌ، عزيزٌ،

'Kur'ân yaratılmıştır' derse ilim ve Sünnet ehli arasında hiçbir ihtilaf olmaksızın Azîm olan Allah'a kâfirdir. Çünkü o Allah'ın yaratılmış olduğunu söylemiştir. Zira Kur'ân Allah'ın kendisiyle konuştuğu kelâmıdır. Rûh-u Emîn Cibrîl de onunla konuşmuştur... Kim onun yaratılmış olduğunu söylerse yahudilerden, hristiyanlardan ve putperestlerden daha kâfirdir. Bu kimse Allah'ın kendilerini kendileri sebebiyle cehennemi hak ettikleri amellerine cezâ olarak cehenneme sokacağı; sonra rahmetiyle, Nebîsi Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şefaatiyle ve şefaatçilerin şefaatiyle cehennemden çıkaracağı, ibâdeti Allah'a has kılan tevhid ehli kimselerden değildir. Kim Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söyleyen kimsenin cehennemden çıkacağını söylerse yahudilerin ve hristiyanların cehennemden çıkacağını söyleyen kimsenin hükmündedir."

Daha fazla açıklama için "er-Reddu ale'l Mubtedi'a"daki talikime (s. 114) müracaat ediniz.

[258] Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söyleyen kimsenin küfründe şüphe eden kimsenin tekfîri âlimlerin üzerinde icma ettiği bir hususdur.

Ebû Hâtim ve Ebû Zur'a akîdelerinde şöyle demişlerdir: "Hicâz olsun, Irak olsun, Şâm olsun, Yemen olsun; her beldede bulunan âlimleri gördük. Onların görüşleri arasında şunlar vardı... Kim Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söylerse Azîm olan Allah'a dinden çıkaran bir küfürle kâfirdir, meseleyi anlayanlardan kim onun küfründe şüphe ederse o da kâfirdir." (Lâlekâî, 321) Ayrıca bakınız: es-Sünne, Abdullah, 25; el-Vera', Ahmed, 304; el-İbânetu'l Kubrâ, 2278

قديرٌ، ودُودٌ رؤوفٌ رحيمٌ، يسمعُ ويرى، وهو بالمنظَرِ الأعلى، ويقبضُ ويبسُطُ، ويأخُذُ ويُعطي، وهو على عرشِهِ، بائنٌ مِن خلقِهِ، يُميتُ ويُحيي، ويُفقرُ ويُغني، ويغضبُ ويرضى، ويتكلَّمُ، ويَضحكُ،﴿لاَ تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلاَ نَوْمٌ﴾ [البقرة: ٢٥٥] ﴿وَمَا تَسْقُطُ مِن وَرَقَةٍ إِلاَّ يَعْلَمُهَا وَلاَ حَبَّةٍ فِي ظُلُمَاتِ الأَرْضِ وَلاَ رَطْبٍ وَلاَ يَابِسٍ إِلاَّ فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ﴾ [الأنعام: ٥٩]

252- Sonra Allah *(tebareke ve teala)*'nın sıfatlarına iman etmek gerekir: Allah Hayy/Diri, Nâtık/Konuşan[259], Semî'/İşiten ve Basîr/Gören'dir. Gizliyi ve ondan gizlisini, yerdeki ve gökteki her şeyi, meydanda ve toprağın altında bulunanı bilir. O Hakîm/Hüküm ve hikmet sâhibi, Alîm/Bilen, Azîz/İzzetli, Kadîr/Kudretli, Vedûd/Seven, Raûf ve Rahîm/Merhamet edendir. İşitir ve görür. O bakılacak en yüce yerdedir. Daraltır ve genişletir. Alır ve verir. Arş'ının üzerinde, yarattıklarından ayrıdır. Öldürür ve hayat verir. Fakirleştirir ve zengin kılar. Gazaplanır ve razı olur. Konuşur ve güler.

"O'nu ne bir uyuklama tutar ne bir uyku." (Bakara, 255)

"Hangi yaprak düşerse onu mutlaka bilir. Yerin karanlıklarında bir tane, yaş ve kuru ne varsa hepsi açık bir kitaptadır." (En'âm, 59)[260]

---

[259] Nâtık isminin Allah Teâlâ hakkında kullanılması ihbâr/haber verme bâbından câizdir. Musannif bununla Allah Teâlâ'nın kelâmını isbât etmektedir.

[260] İbn Batta *(rahimehullah)* "el-İbânetu'l Kubrâ"da (Tetimmetu'r Reddi ale'l Cehmiyye, s. 127) şöyle demiştir: "Cehmî bu sıfatların tamamını red ve inkâr etmektedir. Tenzîlin açık ifâdelerini ve apaçık sünneti reddetmekte; Allah Teâlâ'nın öfkelenmediğini, razı olmadığını, sevmediğini ve kerih görmediğini iddia etmektedir. O bu sıfatları red ve inkâr ile ancak bunlarla mevsûf olanı inkâr etmek istemektedir. Hâlbuki Allah Teâlâ cehmîyi yalanlamış, rezil etmiş ve onu hidâyet yolundan uzak eylemiştir." İbn Batta sonra Ebû Ma'mer el-Huzelî *(rahimehullah)*'ın şu sözünü isnâdıyla zikretmiştir: "Allah *(Azze ve Celle)*'nin konuşmadığını, işitmediğini, görmediğini, öfkelenmediğini, râzı olmadığını - bu sıfatlardan birkaç tanesini daha saydı- söyleyen kimse Allah *(Azze ve Celle)*'ye kâfirdir. Onu bir kuyunun başında dururken görürseniz onu kuyunun içine atın. Ben Allah *(Azze ve Celle)*'ye karşı bunu din ediniyorum. Çünkü onlar Allah Teâlâ'ya kâfirlerdir."

٢٥٣- ويعلمُ بعد ذلك: أنَّه يتجلَّى لعبادِهِ المؤمنين يومَ القيامَةِ فيرونَهُ ويَراهُم، ويُكلِّمُهم ويُكلِّمونه، ويُسلِّمُ عليهِم، ويَضحكُ إليهم، ويَضحكون إليهِ، لايُضامُّون في ذلك، ولايرتابون، ولايشُكُّون فمن كذَّبَ بهذا، أو ردَّهُ، أو شكَّ فيه، أو طعنَ على راويهِ فقد أعظمَ الفريةَ على الله عزَّوجَلَّ، وقد برِئَ مِن الله ورسولِهِ، واللهُ ورسولُهُ منهُ برِيئانِ، كذلك قالتِ العلماءُ، وحَلَفَ عليهِ بعضُهُم.

253- Bundan sonra bilmek gerekir ki O kıyâmet günü mümin kullarına tecellî edecek/kendisini gösterecektir. Onlar O'nu görecek, O da onları görecektir. O onlarla konuşacak, onlar da O'nunla konuşacaktır. Yine O onlara selâm verecek, onlara gülecek, onlar da O'na gülecektir. Bu esnâda birbirlerine girmeyecekler ve şüpheye düşmeyeceklerdir.[261] Kim bunu yalanlar ise, reddederse, hakkında şüphe ederse ya da râvilerine ta'n ederse; Allah *(Azze ve Celle)*'ye büyük bir iftirâda bulunmuş, Allah'tan ve Resûlü'nden berî olmuş olur. Allah ve Resûlü de ondan berîdir. Âlimler böyle söylemiştir. Hatta bazıları bu hususta yemin etmiştir.[262][263]

---

[261] Câbir *(radıyallahu anh)*'ın hadisine işâret etmektedir. Bu hadiste şunlar geçmektedir: "Sonra Rabbimiz bundan sonra bize gelir ve 'Kimi bekliyorsunuz?' diye sorar. Onlar da 'Rabbimizi bekliyoruz' derler. Bunun üzerine O 'Sizin Rabbiniz Benim' buyurur. Onlar da 'Sana baksak' derler. Bunun üzerine O onlara tecellî eder ve güler..." (Ahmed, 14721; Müslim, 388)

[262] Musannif "el-İbânetu'l Kubrâ"da (Tetimme, 57) "Rü'yetin İsbâtı Bâbı"nda Esved b. Sâlim'den rivâyet ettiği esere işâret etmektedir: "Bu hadisler vallahi haktır. Değilse hanımlarımız boş olsun!"

[263] Fadl b. Ziyâd şöyle demiştir: Kendisine bir adamın "Allah Teâlâ âhirette görülmeyecek" dediği ulaştığı zaman Ahmed'in aşırı derecede öfkelendiğini ve şöyle dediğini işittim: "Kim 'Allah Teâlâ âhirette görülmeyecek' derse kâfir olur. İnsanlardan kim olursa olsun Allah'ın laneti ve gazabı onun üzerine olsun! Allah *(Azze ve Celle) 'O gün bazı yüzler parıl parıldır, Rablerine bakarlar'* buyurmamış mıdır? Yine Allah Teâlâ *'Hayır, onlar o gün Rablerinden perdeleneceklerdir'* buyurmamış mıdır? Bunlar müminlerin Allah Teâlâ'yı göreceklerine delildir." (eş-Şerîa, 577)

٢٥٤- ثُم مِن بعد ذلك: الإيمانُ بالقدرِ خيرِهِ وشرِّه، وحُلوِهِ ومُرِّه، وقليلِهِ وكثيرِهِ؛ مقدُورٌ واقِعٌ من الله عَز وجَل على العبادِ، في الوقتِ الذي أراد أن يقعَ، لا يتقدَّمُ الوقتُ، ولا يتأخَّرُ، على ما سبقَ بذلك عِلْمُ الله. وأنَّ ما أصاب العبدَ لم يكن ليُخطِئَهُ، وما أخطأهُ لم يكن ليُصيبَهُ، وما تقدَّمَ لم يكن ليتأخَّرَ، وما تأخَّرَ لم يكن ليتقدَّم. وفي هذا مِن صحَّةِ الدَّلائلِ، وثبوتِ الحُجَّةِ في جميعِ القرآنِ، وأخبارِ المصطفى صلَّى الله عليهِ وسلَّم ما لا يُمكِنُ دفعُهُ، ولايُقدرُ على ردِّهِ إلَّا بالافتراءِ على الله عزَّ و جلَّ، ومُنازعتِهِ في قُدرتِهِ.

وإلى ما وصفنا دعتِ الرُّسلُ، وأُنزلتِ الكتبُ، وعليه اتَّفقَ أهلُ التَّوحيدِ ممَّن أقرَّ لله بالرُّبوبيةِ، وعلى نفسِهِ بالعبوديَّةِ، مِن ملكٍ مُقرَّبٍ، ونبيٍّ مُرسلٍ مُنذُ كان الخلقُ إلى انقِضائِهِ :

مُجمِعون على أنَّهُ ليس شئٌ كان، ولاشئٌ يكونُ في السَّمواتِ، ولا في الأرضِ؛ إلَّاما أرادَهُ اللهُ عزَّ و جلَّ وشاءَهُ وقضاهُ، والخلقُ كُلُّهم أضعَفُ في قُوَّتِهِم، وأعجزُ في أنفسِهِم مِن أنيُحدِثوا في سُلطانِ الله عزَّوجلَّ شيئًا يُخالفون فيهِ مُرادَهُ، ويغلِبُون مشِيئتَهُ، ويردُّون قضاءَهُ.

فالإيمانُ بهذا حقٌّ لازِمٌ، فريضةٌ مِن الله عزَّوجلَّ على خلقِهِ. فمَن خالفَ ذلك، أو خرجَ عنه، أو طعنَ فيهِ، ولم يُثبتِ المقادِيرَ لله عزَّ وجلَّ، ويُضفها، ويُضِيفُ المشيئَةَ إليه؛ فهو أوَّلُ الزَّندقةِ؛ لأنَّهُ جاءتِ الأخبارُ: أنَّ القدرَ (أبو جادِ) الزَّندقةِ.

254- Bundan sonra hayrıyla, şerriyle, acısıyla, tatlısıyla, azıyla ve çoğuyla kadere, kaderin Allah *(Azze ve Celle)* tarafından kullar üzerinde takdîr

---

İbn Teymiyye "Beyânu Telbîsi'l Cehmiyye"de (2/392) şöyle demiştir: "Rü'yet (Allah'ın âhirette görülmesi) meselesi (Allah'ın sıfatlarını) isbât eden Ehli Sünnet ile Cehmiyye'yi birbirinden ayıran en büyük meselelerdendir. Öyle ki Ehli Hadis ve Ehli Sünnet âlimleri Allah'ın sıfatlarını isbât için kitaplar kaleme alıyorlar ve 'Kitâbu'r Rü'ye ve'r Reddu ale'l Cehmiyye/Rü'yet ve Cehmiyye'ye Reddiye' diyorlardı. Cehmiyye'nin inkâr ettiği rü'yet hadisleri ve rü'yetle ilgili olan hadisler de bu kapsamdadır. Onlar rü'yeti inkâr edeni muattıl sayıyorlardı." Ayrıca "el-İbâne"ye (Tetimme, 3/1/Müminlerin kıyâmet günü Rablerini göreceklerine iman bâbı) bakınız.

edildiğine, her şeyin O'nun olmasını istediği vakitte olacağına, vaktin ne öne geleceğine ne de sonraya erteleneceğine, her şeyin ancak Allah'ın ilminde geçtiği zamanda meydana geleceğine iman etmek gerekir. Yine iman etmek gerekir ki kulun başına gelen onu ıskalayacak değildi, onun başına gelmeyen de ona isâbet edecek değildi. Önce gerçekleşen şey ertelenecek değildi, geriye bırakılan şey de öne alınacak değildi. Bu hususta Kur'ân'ın ve Mustafâ *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in haberlerinin tamamında öyle sahih deliller ve sâbit hüccetler vardır ki bunları reddetmek mümkün değildir. Bunlar ancak Allah *(Azze ve Celle)*'ye iftirâ atılarak ve kudreti hususunda O'nunla çekişerek reddedilebilir.[264]

Resûller zikrettiğimiz şeye davet etmişlerdir, kitaplar bununla nâzil olmuştur; Allah'ın rabliğini, kendisinin de kulluğunu ikrâr eden mukarreb melek olsun, gönderilmiş nebî olsun; yaratılışın başlangıcından sonuna kadar bütün tevhîd ehli bunun üzerinde ittifak etmiştir.

Onlar icmâ etmişlerdir ki göklerde ve yerde ne olmuşsa ve ne olacaksa o ancak Allah *(Azze ve Celle)*'nin dilediği, istediği ve kazâ buyurduğudur. Mahlûkâtın tamamı kuvvetleri yönünden Allah *(Azze ve Celle)*'nin saltanatında O'nun murâdına aykırı bir şey meydana getiremeyecek kadar, O'nun meşîetine galebe çalamayacak kadar, O'nun hükmünü geri çeviremeyecek kadar zayıftırlar; varlıkları yönünden bundan âcizdirler.[265]

---

[264] Zeyd b. Eslem şöyle demiştir:

"Kader Allah'ın kudretidir. Dolayısıyla kaderi yalanlayan kimse Allah'ın kudretini inkâr etmiştir." (eş-Şerîa, 482)

[265] Ebu'l Muzaffer es-Sem'ânî şöyle demiştir: "Bu konuyu bilmenin yolunun kıyas ve akıl olmadığını, ancak Kitab'ın ve Sünnet'in beyân ettiklerini takip etmek olduğunu zikretmiştik. Bu konuda tevkîften sapan kimse sapıtır ve şaşkınlık denizlerinde bocalar durur. İçi asla şifâ bulmaz, kalbin kendisiyle mutmain olacağı şeye asla ulaşamaz. Zira kader Allah'ın sırlarından bir sır, onun ilimlerinden bir ilimdir. Berisine perdeler çekilmiştir... Onu Allâmu'l Ğuyûb (bütün gaybları bilen) Allah kendisine hâs kılmıştır. Kendisinin bildiği hikmetlerden dolayı onu beşerin akıllarından ve marifetlerinden perdelemiştir. Bizim yolumuz da bu hususta bizim için çizilen sınırın dışına çıkmamak ve onun ötesine geçmemektir. Şu hâlde bu konuyu araştırmak tekellüftür/gerek-

Buna iman etmek haktır, gereklidir, Allah *(Azze ve Celle)*'nin yarattıkları üzerindeki bir farzıdır. Kim buna muhâlefet eder, bunun dışına çıkar, buna ta'n eder, Allah *(Azze ve Celle)*'nin takdirlerini isbât etmez, takdirleri ve meşîeti O'na izâfe etmezse işte bu zındıklığın başıdır. Çünkü "Kader (hakkında konuşmak) zındıklığın elifbâsıdır" şeklinde haberler gelmiştir.[266]

---

siz yükün altına girmektir. Bu konuya dalmak gereksiz yere derinlere inmek ve haddi aşmaktır."

Yine o şöyle demiştir: "Bu konunun özü şudur: Bilinmelidir ki Allah Teâlâ bütün yaratılmışlardan kulları üzerindeki kazâsını ve kaderini gizlemiştir. Buna ne gönderilmiş bir nebîyi ne de mukarreb bir meleği muttali kılmıştır. Çünkü O onları kendisine kul yapmak ve imtihan etmek için yaratmıştır. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *'Ben cinleri ve insanları ancak Bana ibâdet etsinler diye yarattım.' (Zâriyât, 56)* Alî *(radıyallahu anh)*'tan O'nun onları onlara kendisine ibâdet etmelerini emretmek için yarattığını söylediğini nakletmiştik. Eğer onlara âkıbetleri hususunda hükme bağlanan, lehlerinde ve aleyhlerinde takdir ettiği şeylerin sırrını açsaydı fitneye düşer, ameli bırakır ve âkıbetlerinde gelecekleri duruma bel bağlarlardı. Bu durumda ya sadece güven duyarlar ya da sadece ümitsizlik beslerlerdi. Bu durumda da ibâdet geçersiz hâle gelir, korku ve ümit ortadan kalkardı. Ne ki Allah *(Azze ve Celle)* kullarına lütufta bulunup kazâ ve kader bilgisini onlardan perdelemiş, onları korku ve ümit, endişe ve beklenti arasında muallakta bırakmıştır ki çabalarını ve gayretlerini imtihandan geçirsin ve Allah pis ile temizi birbirinden ayırsın. En üstün hüccet Allah'a âittir." (el-Hucce fî Beyâni'l Mehacce, 2/30-31)

[266] Bunlardan birini musannif "el-İbânetu'l Kubrâ"da (1812) Mûsâ b. Ebî Kesîr'den rivâyet etmiştir: "Kader hakkında konuşmak zındıklığın elifbâsıdır." Bununla kastedilen şey zındıklığı ve küfrü öğrenmeye ileten yolların ilkinin kader hakkında konuşmak oluşudur. Tıpkı Arapça'yı öğrenmeye götüren yolların ilkinin elifbâ harflerini öğrenmek oluşu gibi...

Lâlekâî (1314) Zührî'nin şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Kader zındıklığın bahçesidir. Ona giren (zındıklığa doğru) hızlıca yol alır."

Yine "el-İbânetu'l Kubrâ"da (1968) Dâvûd b. Ebî Hind'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Kaderiyye'nin görüşü zındıklıktan türemiştir. Onlar insanlar arasında en süratli şekilde mürted olanlandır." Yine "el-İbânetu'l Kubrâ"da

٢٥٥- وقال صلَّى اللهُ عليه وسلَّم: لُعِنَتِ القدرِيَّةُ والمرجِئَةُ على لِسَانِ سبعِينَ نبيا، وأنا آخِرُهُم.

255- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur:

"Kaderiyye ve Mürcie benim sonuncuları olduğum yetmiş nebînin diliyle lanetlenmiştir."[267]

(1971) Abdullah b. Ca'fer'in Kaderiyye hakkında "Onlar vallahi zındıklardır" dediği rivâyet edilmiştir.

Harb el-Kirmânî akîdesinde şöyle demiştir: "Kaderiyye; istitâ'anın/yapabilirliğin, meşîetin ve kudretin kendilerine âit olduğunu iddia edenlerdir. Yine onlar kendileri için hayra ve şerre, zarara ve faydaya, taate ve masiyete, hidâyete ve dalâlete mâlik olduklarını, kulların -Allah'ın ilminde daha önce kendileri için bir şey geçmeksizin- kendiliklerinden amel ettiklerini söylerler. Onların sözleri mecûsîlerin ve hristiyanların sözlerine benzemektedir. Bu zındıklığın aslıdır." (es-Sünne, 93)

Musannif *(rahimehullah)* "el-İbânetu'l Kubrâ"da büyük bir kitap (bölüm) meydana getirmiş, bu kitapta kader ve Kaderiyye hakkında bazı şeyler söylemiş, bu kitabın altında bu büyük meseleyle ilgili olan birçok konuyu ve meseleyi söz konusu etmiştir.

Zındığın manası 162. maddenin dipnotunda geçmişti. Kaderiyye'nin zemmi, onlarla tartışmak ve onların tevbeye davet edilmeleri gibi konularla ilgili hadisler ve eserler de 12, 14, 122, 147, 156, 157 ve 160. maddelerde geçmişti.

[267] İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (1227, 1535), el-Âcurrî "eş-Şerîa"da (308) Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir. Dârakutnî, İbnu'l Cevzî, Zehebî, İbn Hacer ve başkaları hadisi zayıflamışlardır.

Irâkî "Zeylu'l Mîzân"da (s. 45) şöyle demiştir: "Bu hadis Muâz b. Cebel'den ve Ebû Umâme'den de rivâyet edilmiştir. Tariklerinin hiçbiri yönünden sahih değildir. Allah en doğrusunu bilir."

Hadis mevkuf olarak da yine Muâz'dan ve İbn Ömer'den rivâyet edilmiştir ki bunlar da sahih değildir. Ayrıca Taberânî'nin "el-Evsat"ına (7162), Harb'in "es-Sünne"sine (189, 246), "Lâlekâî"ye (1802) ve "Mecme'u'z Zevâid"e (7/205) bakınız.

٢٥٦ – وقال: «كتبَ الله عزَّ وجلَّ على كُلِّ نَفسٍ حظَّهَا مِن الزِّنا»

256- Yine O şöyle buyurmuştur: "Allah azze ve celle her nefse zinâdan payını yazmıştır."[268]

٢٥٧ – ثُم الإيمانُ بعذابِ القبرِ، وبمُنكرٍ ونكيرٍ.

257- Bundan sonra kabir azâbına, Münker ve Nekîr'e iman etmek gerekir.[269]

Lâlekâî'nin (1171) rivâyet ettiğine göre Süfyân es-Sevrî'ye bu hadisin tefsîri sorulmuş, o da şöyle cevap vermiştir: "Onlar 'İman sözden ibârettir' diyenler ve kader diye bir şeyin olmadığını iddia eden kimselerdir."

[268] Buhârî, 6243; Müslim, 6847.

[269] Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'ın rivâyet ettiği şu hadise işâret etmektedir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Ölü -ya da biriniz dedi- kabre konulduğu zaman ona simsiyah ve (gözleri) masmavi iki melek gelir. Bunlardan birine Münker diğerine Nekîr denir..." Tirmizî (1071) rivâyet etmiş ve "Hasen-garîb bir hadistir" demiştir. İbn Hibbân ise "Sahîh"inde sahihlemiştir.

"Tabakâtu'l Hanâbile"de (1/135) rivâyet edildiğine göre Ahmed b. el-Kâsım şöyle demiştir: Ey Ebû Abdullah -Ahmed b. Hanbel- Münker'i, Nekîr'i ve kabir azâbı hakkında rivâyet edilenleri ikrâr ediyor musun?" diye sordum. Dedi ki: "Subhânallah, tabii ki bunu ikrâr ediyor ve dile getiriyoruz." Bunun üzerine "Peki 'Münker ve Nekîr' lafzını söylüyor musun yoksa 'iki melek' mi diyorsun?" diye sordum. Dedi ki: "Münker ve Nekîr diyoruz. Bunlar da iki melektir. Kabir azâbını da (ikrâr ediyoruz)."

İbn Şâhîn'in "es-Sünne"sinde (36) rivâyet edildiğine göre Süfyân es-Sevrî şöyle demiştir: "Mutezile'ye gelince onlar kabir azâbını yalanlarlar."

İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (4/282) şöyle demiştir: "Ehli Sünnet ve'l Cemaat'in ittifâkıyla hem ruh hem de beden için azap ve nimet olacaktır. Ruh hem bedenden ayrı olarak nimetlenecek ve azap görecek hem de bedenle birbirlerine bitişikken azaba uğrayacaktır. Böylece o hâlde nimet veya azap hem ruhta hem de bedende aynı anda bulunacaktır. Bazen ruhta bedenden ayrı olarak bulunduğu gibi..."

٢٥٨ – قال (صلى الله عليه وسلم) فيما رَوَى عنه البراءُ :« استَعِيذوا بالله مِن عذابِ القَبرِ»

وقال اللهُ عزَّ و جلَّ: ﴿فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنكاً﴾ [طه: ١٢٤]

258- Yine O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* el-Berâ'nın rivâyet ettiğine göre "Kabir azâbından Allah'a sığının" buyurmuştur.[270]

Allah *(Azze ve Celle)* de *"onun için sıkıntılı bir yaşam vardır" (Tâhâ, 124)* buyurmuştur.

٢٥٩ – وقال النبيُّ صلَّى الله عليه وسلَّم: «يُقعَدُ المَيِّتُ في قبرِهِ»

259- Yine Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Ölü kabrinde oturtulur" buyurmuştur.[271]

٢٦٠ – وقال: لو نَجا أحَدٌ مِن ضمَّةِ القبرِ –أو ضغطَةِ القَبرِ– لنجا سَعدُ ابنُ معاذٍ.

260- Yine O şöyle buyurmuştur: "Kabrin sıkıştırmasından -ya da kabrin sıkmasından- biri kurtulacak olsaydı şüphesiz Sa'd b. Muâz kurtulurdu."[272]

Bakınız: eş-Şerîa, 3/1272, 1288; el-Lâlekâî, 6/436; er-Reddu ale'l Mubtedi'a, s. 171/Kabir azâbına, Münker ve Nekîr'in sorgusuna iman bâbı)

[270] Ahmed (18534), Ebû Dâvûd (4753) ve "es-Sünne"de Abdullah (1418) rivâyet etmiş; İbn Mende, el-Hâkim, İbn Teymiyye, İbnu'l Kayyım ve başkaları sahih olduğunu söylemiştir. Abdullah'ın "es-Sünne"sindeki talikime bakınız.

[271] Taberânî'nin "el-Evsat"ta (3182) Esmâ *(radıyallahu anha)*'dan rivâyet ettiğine göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz mümin cenâzesinde hazır bulunanlar kendisinden ayrıldıktan sonra kabrinde oturtulur. 'Muhammed denilen adam var ya, o nedir?' denilir..."

Buhârî (1374) ve Müslim (7318) benzerini Âişe *(radıyallahu anha)*'dan rivâyet etmişlerdir.

[272] Ahmed (24283) ve "es-Sünne"de oğlu Abdullah (1390) Âişe *(radıyallahu anha)*'dan rivâyet etmişlerdir. İbn Kesîr "en-Bidâyetu ve'n Nihâye"de (4/146) sahihlemiştir. "Er-Reddu ale'l Mubtedi'a"daki talikime (208) bakınız.

٢٦١ - وقال اللهُ: ﴿فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنكاً﴾ [طه:١٢٤] قال أصحابُ التَّفسيرِ: عذابُ القبرِ.

261- Allah *"onun için sıkıntılı bir yaşam vardır" (Taha, 124)* buyurmuştur. Müfessirler bunun kabir azâbı olduğunu söylemişlerdir.[273]

٢٦٢ - ثُم مِن بعد ذلك: الإيمانُ بالصَّيحةِ للنُّشُورِ بصوتِ إسرافيلَ للقيامِ مِن القبورِ.

فيلزمُ القلبُ أنَّك ميِّتٌ، ومَضغوطٌ في القبرِ، ومُساءَلٌ في قبرِكَ، ومَبعوثٌ مِن بعدِ الموتِ فريضةً لازِمةً؛ مَن أنكرَ ذلك كان بهِ كافِرًا.

262- Bundan sonra İsrâfîl'in kabirlerden kalkış için sesiyle yeniden diriliş çığlığına iman etmek gerekir.[274]

Kalp; öleceğine, kabirde sıkıştırılacağına, kabrinde sorguya çekileceğine ve ölümden sonra dirileceğine kesin bir şekilde inanmalıdır. Bunu inkâr eden kimse onun kâfiri olur.

---

[273] Bu kavil seleften bir topluluktan rivâyet edilmiştir. Bu kimseleri "er-Reddu ale'l Mubtedi'a"daki talikimde (206) zikrettim. Bakınız: Tefsîru't Taberî, 16/228; es-Sünne, Abdullah, 1410, 1434; İbn Kesîr Tefsîri, 5/322

İbn Kesîr Tefsîri'nde (5/324) geçtiği üzere el-Bezzâr Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan şunu rivâyet etmiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"Onun için sıkıntılı bir yaşam vardır. Yani kabir azâbı."* İbn Kesîr "İsnâdı ceyyiddir" demiştir. Hadisin mütâbaaları ve şevâhidi de vardır. Bakınız: Musnedu Ebî Ya'lâ, 6644, 1329; en-Nevâdiru ve'l Usûl, 719; Sahîhu İbn Hibbân, 3119; Hâkim'in Müstedrek'i, 1/380-381, 2/381

[274] Harb el-Kirmânî (v. 280) rahimehullah Irak'taki, Şâm'daki, Hicâz'daki ve diğer beldelerdeki ilim ehlini üzerinde bulduğu akîdesinde şöyle demiştir: "Sûr haktır. İsrâfîl ona üfleyecek, bunun üzerine mahlûkât ölecektir. Sonra ona bir daha üfleyecek, bunun üzerine hesap ve hüküm için Âlemlerin Rabbi'nin huzurunda kalkacaklardır." (es-Sünne, Harb, 41/tahkîkimle) Ayrıca "Lâlekâî"ye bakınız: 6/477/Sûr, haşr ve neşr hususunda Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet edilenlerin siyâkı)

٢٦٣ – قال النبيُّ (صلى الله عليه وسلم):« أَنكُم تُحشرُونَ مِن قُبورِكُم حُفاةً عُراةً غُرْلًا»

وقال اللهُ تبارك وتعالى: ﴿يَوْمَ يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ سِرَاعاً﴾ [المعارج: ٤٣]

فَمَن كذَّبَ بآيةٍ، أوبحرفٍ مِن القرآنِ، أو رَدَّ شيئًا ممَّا جاءَ بهِ رسولُ الله صلَّى اللهُ عليهِ وسلَّم: فهو كافِرٌ.

263- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Şüphesiz siz kabirlerinizde yalın ayak, çıplak ve sünnetsiz olarak haşredileceksiniz" buyurmuştur. Allah *(tebareke ve teala)* da *"Kabirlerden yarışırcasına süratle çıktıkları o gün..." (Meâric, 43)* buyurmuştur.[275]

Kur'ân'ın bir âyetini, hatta bir harfini yalanlayan ya da Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in getirdiği şeylerden birini reddeden kimse kâfirdir.

٢٦٤ – ثُمَّ الإيمانُ بالبعثِ، والصِّراطِ، وشِعَارُ المؤمنينَ يومئذٍ: سَلِّم سَلِّم.

264- Bundan sonra yeniden dirilişe ve Sırat'a iman etmek gerekir. O gün müminlerin şiârı "(Allahım) Selâmet ver, selâmet ver"dir.[276]

٢٦٥ – والصِّرَاطُ جاءَ في الحديثِ أنَّهُ: (حَدُّ مِن السَّيفِ، وأدقُّ مِن الشَّعرةِ)

265- Hadiste Sırat'ın kılıçtan keskin ve kıldan ince olduğu gelmiştir.[277]

---

[275] Buhârî, 3349; Müslim, 7303

[276] Muğîre b. Şu'be *(radıyallahu anh)*'ın hadisine işâret etmektedir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Müminlerin Sırât üzerindeki şiârları 'sellim sellim' olacaktır." Bunu "el-Kebîr"de et-Taberânî (20/425) ve sahih olduğunu söyleyerek el-Hâkim (2/375) rivâyet etmiştir. Zehebî de ona muvâfakat etmiştir.

Müslim'in (373) rivâyet ettiği Ebû Saîd *(radıyallahu anh)* hadîsi de bunu desteklemektedir: Bu hadiste "Ya Allah, selâmet ver, selâmet ver derler" lafzı geçmektedir. Yine Buhârî (806) ve Müslim (370) şunu rivâyet etmişlerdir: "O gün resûllerin duâsı 'Ya Allah, selâmet ver, selâmet ver'dir."

[277] Âişe *(radıyallahu anha)*'nın rivâyet ettiği şu hadîse işâret etmektedir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Cehennemin üzerinde kıldan ince kılıçtan kes-

٢٦٦- ثُم الإيمانُ بالموازِينِ؛ كما قال الله تبارك وتعالى: ﴿وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ [الأنبياء: ٤٧]

266- Bundan sonra mîzânlara iman etmek gerekir. Nitekim Allah *(tebareke ve teala)* şöyle buyurmuştur: *"Adâlet terâzilerini kıyâmet günü için kurarız..." (Enbiyâ, 47)*

٢٦٧ - وقال عبد الله بن مسعودٍ: يُؤتى بالنَّاسِ إلى الميزانِ؛ فيتجادلون عِندَهُ أشدَّ الجِدالِ.

267- Abdullah b. Mes'ûd şöyle demiştir: "İnsanlar mîzâna getirilirler ve onun yanında var güçleriyle tartışırlar."[278]

٢٦٨ - وقال النبيُّ (صلى الله عليه وسلم):«**الميزانُ بيدِ الرَّحمنِ، يَخفِضُهُ ويرفَعُهُ** » فمَن شكَّ في ذلكَ، أو كذَّبَ بهِ؛ فقد أعظمَ الإلحادَ. وقدِ اتَّفقَ أهلُ العلمِ بالأخبارِ، والعلماءُ، والزُّهَّادُ، والعُبَّادُ في جميعِ الأمصارِ : أنَّ الإيمانَ بذلكَ واجِبٌ لازِمٌ.

268- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Mîzân Rahmân'ın elindedir, onu alçaltır ve yükseltir" buyurmuştur.[279] Bu hususta şüphe eden ya da bunu ya-

---

kin bir köprü vardır. Üzerinde kancalar ve dikenler vardır. Allah'ın dilediklerini yakalarlar." Bunun Ahmed (24793) rivâyet etmiştir.

Müslim'in (374) Ebû Saîd *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet ettiğine göre ona köprünün kıldan ince kılıçtan keskin olduğu ulaşmıştır. Ayrıca "el-Lâlekâî"ye (6/495) ve İbnu'l Bennâ'nın "er-Reddu ale'l Mubtedi'a"sındaki (s. 214) talikime bakınız.

[278] İbn Ebî Şeybe (16043), İbn Nâsıruddîn'in "Minhâcu's Selâme"sinde (s. 97) geçtiği üzere "ez-Zühd"de Ahmed ve "el-Mücâlese"de ed-Dîneverî (10) rivâyet etmiştir. İsnâdı sahihtir.

[279] Ahmed (17630), İbn Mâce (199) ve "es-Sünne"de Abdullah (1202) en-Nuvâs b. Sem'ân *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmişlerdir. İbn Mende "er-Reddu ale'l Cehmiyye"de (69) şöyle demiştir: "Nuvâs b. Sem'ân'ın hadisi sâbit (sahih) bir hadistir. Bunu aralarından herhangi birine ta'n etmenin mümkün olmadığı meşhûr imamlar rivâyet etmiştir."

lanlayan kimse sapıklıkta ileri gitmiş olur. Bütün şehirlerdeki haberleri bilen kimseler, âlimler, zâhidler ve âbidler buna iman etmenin vâcip ve gerekli olduğu hususunda görüş birliği etmişlerdir.[280]

٢٦٩- ثُم الإيمانُ بالحَوْضِ، والشَّفاعَةِ.

269- Bundan sonra Havz'a ve Şefaat'e iman etmek gerekir.[281]

٢٧٠ - وقال النبيُّ (صلى الله عليه وسلم):(**إنّ لي حوضًا ما بَينَ أَيْلَةَ وعدَن**) يريد: أَنَّ قدرَهُ ما بين أَيلَةَ وعدنَ «**أَبارِيقُهُ بعددِ نُجُومِ السَّماءِ** »

Buhârî'nin (4784) Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet ettiğine göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"...mîzân O'nun elindedir, alçaltır ve yükseltir."*

[280] İmam Ahmed *(rahimehullah)* akîdesinde şöyle demiştir: "Mîzânâ geldiği gibi iman etmek de Sünnet'tendir. Kul kıyâmet günü tartılır da ağırlığı sivrisinek kanadı kadar gelmez. Yine kulların amelleri eserde geldiği üzere tartılır. Buna iman etmek, bunu doğrulamak, bunu reddeden kimseden yüz çevirip onunla tartışmamak gerekir." Bunu el-Lâlekâî (317) rivâyet etmiştir.

Ebû İshâk ez-Zeccâc (v. 311) şöyle demiştir: "Ehli Sünnet Mîzân'a, kulların amellerinin kıyâmet günü tartılacağına, Mîzân'ın bir lisânı iki kefesi olduğuna, amellerle alçalıp yükseldiğine iman etmek gerektiği hususunda icmâ etmiştir." Ayrıca bakınız: eş-Şerîa, 3/1328; el-Lâlekâî, 6/489; Minhâcu's Selâme fî Mîzâni'l Kıyâme, er-Reddu ale'l Mubtedi'a, 14/Mîzân'a İman Bâbı...

[281] Süfyân es-Sevrî *(rahimehullah)* şöyle demiştir: "Mutezile'ye gelince onlar... Havz'ı ve Şefaat'i yalanlarlar. Kendi hevâlarına uyanların hâricinde kıble ehlinden birinin arkasında namaz kılmayı câiz görmezler." (es-Sünne, İbn Şâhîn, 36)

Havz hakkında bilgi için İbn Ebî Âsım'ın "es-Sünne"sine (1/473-521), "eş-Şerîa"ya (3/1253), "el-Lâlekâî"ye (6/422) ve "er-Reddu ale'l Mubtedi'a"daki talikime (s. 168) bakınız.

Şefaat hakkında bilgi için de İbn Ebî Âsım'ın "es-Sünne"sine (1/526), "eş-Şerîa"ya (3/1198), "el-Lâlekâî"ye (6/387) ve "er-Reddu ale'l Mubtedi'a"daki talikime (s. 181) bakınız.

270- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Benim bir havzım vardır ki Eyle ile Aden arasıdır."[282] Yani uzunluğu Eyle ile Aden arası kadardır. "İbrikleri gökteki yıldızlar adedincedir."[283]

٢٧١ – وقال أنسُ بنُ مالكٍ: مَن كذَّبَ بالحوضِ فقد كذَّبَ بالحقِّ.

271- Enes b. Mâlik "Havz'ı yalanlayan hakkı yalanlamış olur" demiştir.[284]

٢٧٢ – وجاءَ فيا لحديثِ: «مَن كذَّبَ بالحوْضِ لم يشرَب مِنه»

272- Hadiste "Havz'ı yalanlayan ondan içemez" buyrulmuştur.[285]

---

[282] Eyle, Kızıldeniz'in Şâm diyârına yakın sâhilinde bulunan bir şehirdir. (Mu'cemu'l Buldân, 1/292) Aden ise Yemen'de bulunan meşhûr bir şehirdir. Buhârî'nin bir rivâyetinde "Eyle ile Yemen'deki San'â arası..." diye geçmektedir.

[283] Buhârî (6580) Enes *(radıyallahu anh)*'tan, Müslim (502) Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir.

[284] Hennâd "ez-Zühd"de (189) Enes *(radıyallahu anh)*'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Kim şefaati yalanlarsa şefaatten nasîbi yoktur. Kim Havz'ı yalanlarsa Havz'dan bir nasîbi yoktur." isnâdı sahihtir. Bunu el-Âcurrî "eş-Şerîa"da (777) sadece şefaat ile ilgili kısmı zikrederek rivâyet etmiştir. "Fethu'l Bârî" sâhibi (11/426) sahih olduğunu söylemiştir.

[285] Sanki Enes *(radıyallahu anh)* hadisine işâret etmektedir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Kim kabir azâbını yalanlarsa Allah ona azap etsin. Kim Havz'ı yalanlarsa Allah ona ondan içirmesin. Kim şefaatimi yalanlarsa Allah onu ona dâhil etmesin." (Fevâidu'l Harbî, 61; Emâli'ş Şecerî, 2/302) İsnâdında el-Hakem b. Sinân ve Yezîd er-Rakkâşî vardır ki ikisi de zayıftır. "Tehzîbu'l Kemâl"e (7/96, 32/64) bakınız.

Ahmed (19763) ve "es-Sünne"de İbn Ebî Âsım (720) Abdullah b. Bureyde el-Eslemî'den şöyle dediğini rivâyet etmişlerdir: Ubeydullah b. Ziyâd Havz hususunda şüpheye düştü de Ebû Berze el-Eslemî'ye adam gönderdi. Ebû Berze de onun yanına geldi. Ubeydullah'ın meclisinde bulunanlar dediler ki: "Emîr'in sana adam göndermesinin sebebi sana Havz hakkında soru sormak istemesidir. Sen Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den bu konuda bir şey işittin mi?" Bu-

٢٧٣- ثُم الإيمانُ بالمساءَلةِ؛ أنَّ اللهَ عزَّ وجلَّ يسألُ العبادَ عن كلِّ قليلٍ وكثيرٍ في الموقِفِ، وعن كُلِّ ما اجترمُوا. ﴿ لِيَسْأَلَ الصَّادِقِينَ عَن صِدْقِهِمْ ﴾ [الأحزاب: ٨]

وقال اللهُ عزَّوجَلَّ: ﴿فَوَرَبِّكَ لَنَسْأَلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ*عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ [الحجر:٩٢-٩٣]

ويأخذُ للمظلومِينَ مِن الظَّالمين، حتَّى لِلجَمَّاءِ مِن القرناءِ، وللضَّعيفِ مِن القوِيِّ.

273- Sonra sorguya, Allah *(Azze ve Celle)*'nin kulları mevkıfta küçük-büyük her şeyden ve işledikleri bütün cürümlerden sorguya çekeceğine iman etmek gerekir. *"Bu sâdık olanlara sadâkatlerinden sorması içindir." (Ahzâb, 8)*

Yine Allah *(Azze ve Celle)* şöyle buyurmuştur: *"Rabbine yemin olsun ki onların hepsini yapmakta olduklarından sorguya çekeceğiz." (Hicr, 92-93)*

O mazlumların hakkını zâlimlerden alacaktır. Öyle ki boynuzsuz hayvanın hakkını boynuzlu hayvandan, zayıfın hakkını güçlüden alacaktır.[286]

---

nun üzerine o şöyle cevap verdi: "Evet, ben Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i onu zikrederken işittim. Onu yalanlayana Allah ondan içirmesin." İsnâdı sahihtir.

[286] Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)* hadîsine işâret etmektedir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Kıyâmet günü haklar sâhiplerine mutlaka verilecektir. Öyle ki boynuzsuz davarın hakkı ona toslayan boynuzlu davardan alınacaktır." Bunu Ahmed (7204), "hasen-sahihtir" diyerek Tirmizî (2420) rivâyet etmiştir.

İbn Ebî Zemenîn "Usûlü's Sünne"de (s. 117) şöyle demiştir: "Ehli Sünnet'in sözlerinden biri de şudur: O *(Azze ve Celle)* kullarını kıyâmet günü hesâba çekecek, onları yüz yüze sorgulayacaktır." Sonra Adiyy b. Hâtem *(radıyallahu anh)* hadisini isnâdıyla zikretmiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Sizden hiç kimse yoktur ki Allah onunla kendisiyle onun arasında bir tercümân olmaksızın konuşacak olmasın." Hadis müttefekun aleyhtir.

٢٧٤- ثُم الإيمانُ بأنَّ اللهَ عزَّ و جَلَّ خلقَ الجنَّةَ والنَّارَ قبلَ خلقِ الخلقَ ونعِيمُ الجنَّةِ لا يزولُ دائمٌ أبدًا في النَّظْرةِ والنَّعيمِ. والأزواجُ مِن الحورِ العينِ؛ لا يمُتنَ، ولا ينقُصْنَ، ولا يهرَمْنَ، ولا ينقطِعُ ثمارُها ونعِيمُها؛ كما قال اللهُ عزَّوجَلَّ: ﴿أُكُلُهَا دَآئِمٌ وِظِلُّهَا﴾ [الرعد:٣٥]

وأمَّا عذابُ النَّارِ : فدائمٌ بدوامِ الله. وأهلُها فيها مخلَّدون خالدون: مَن خرجَ مِن الدُّنيا غيرَ مُعتقِدٍ للتَّوحيدِ، ولا مُتمسِّكٍ بالسُّنَّةِ.

فأمَّا الموحِّدون : فإنَّهم يَخرجون منها بالشَّفاعةِ.

274- Sonra Allah *(Azze ve Celle)*'nin cenneti ve cehennemi mahlûkâtı yaratmadan evvel yaratmış olduğuna iman etmek gerekir.[287] Cennetin nimetleri tükenmez, refah ve nimet içerisinde sonsuza dek devamlıdır.[288] İri gözlü hûrîlerden olan eşler de ölmezler, güzelliklerini kaybetmezler, ihtiyarlamazlar.

Cennetin meyveleri ve nimetleri Allah *(Azze ve Celle)*'nin *"Yiyecekleri ve gölgelikleri süreklidir" (Ra'd, 35)* buyurduğu üzere kesintiye uğramaz.

---

[287] İmam Ahmed *(rahimehullah)* "Kim 'O ikisi (yani cennet ve cehennem) yaratılmamıştır' derse kâfirdir" demiştir. Yine o şöyle demiştir: "Bu ikisinin yaratılmadığını söyleyen kimse Kur'ân'ı ve Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hadislerini yalanlamaktadır." "Er-Reddu ale'l Mubtedi'a"ya ve oradaki talike (s. 228) bakınız.

[288] Hârice b. Mus'ab *(rahimehullah)* şöyle demiştir: "Cehmiyye Allah *(Azze ve Celle)*'nin kitabından birçok yerde kâfir olmuştur. Onlar 'Cennet yok olacak' demişlerdir. Hâlbuki Allah *(Azze ve Celle)* *'İşte bu bizim rızkımızdır, onun için tükenme diye bir şey yoktur' (Sâd, 54)* buyurmuştur. Şu hâlde kim onun tükeneceğini söylerse kâfir olur. Yine O *(Azze ve Celle)* *'Yiyecekleri ve gölgelikleri süreklidir' (Ra'd, 35)* buyurmuştur. Şu hâlde kim 'Sürekli değildir' derse kâfir olur." (es-Sünne, Abdullah, 80)

İbn Teymiyye "Beyânu Telbîsi'l Cehmiyye"de (5/182) el-Cehm b. Safvân hakkında konuşurken şöyle demiştir: "Onun cennetin ve cehennemin yok olacağını söyleyenlerin ilki olduğu hususunda görüş ayrılığı yoktur."

Azaba gelince o da Allah var oldukça var olacaktır. Ehli orada sonsuza kadar bırakılacak, sonsuza kadar kalacaktır. Onlar dünyadan tevhîde inanmaksızın ve sünnete yapışmaksızın çıkan kimselerdir. Muvahhidlere gelince onlar oradan şefaat ile çıkacaklardır.[289]

٢٧٥ – وقال النبيُّ (صلى الله عليه وسلم): «شفاعتي لأهلِ الكبائرِ مِن أُمَّتي»

275- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Şefaatim ümmetimden büyük günah işleyenler içindir" buyurmuştur.[290]

٢٧٦ – ثُم الإيمانُ بالملائكةِ، وأنَّ جبريلَ أمِينُ الله إلى الرُّسلِ. والإيمانُ بالملائكةِ : واجِبٌ مُفترضٌ.

276- Sonra meleklere, Cibrîl'in Allah'ın resûllere gönderdiği emîni olduğuna iman etmek gerekir. Meleklere iman vâciptir, farzdır.[291]

---

[289] Harb el-Kirmânî *(rahimehullah)* ilim ehlini üzerinde bulduğu akîdesinde şöyle demiştir: "Cennet ve içindekiler yaratılmıştır. Cehennem ve içindekiler de yaratılmıştır. Allah önce onları yaratmış, sonra mahlûkâtı onlar için yaratmıştır. Yok olmazlar. İçindekiler de sonsuza kadar yok olmazlar. Bidatçi bir zındık Allah Teâlâ'nın *"O'nun vechinden başka her şey helâk olacaktır"* buyruğunu ya da buna benzer şeyleri delil getirecek olursa ona şöyle de: Allah'ın yok olacağını yazdığı şeylerin hepsi yok olacaktır. Cennet ve cehennem ise yok olmak üzere değil bâki kalmak üzere yaratılmıştır. Ayrıca onlar dünyâdan değil âhirettendir. İri gözlü hûrîler de kıyâmetin kopması esnâsında veya (Sûr'a) üfürme esnâsında ölmezler. Onlar ebediyen ölmezler. Çünkü Allah *(Azze ve Celle)* onları yok olmaları için değil bâki kalmaları için yaratmış, onlara ölümü yazmamıştır. Şu hâlde kim bunun hilâfını söylerse hakka muhâlif bir bidatçidir, doğru yoldan sapmıştır." (es-Sünne, Harb, 48)

Ayrıca bakınız: eş-Şerîa, 3/1343/Cennet ve Cehennemin Yaratılmış Olduğuna, Cennet Nimetlerinin Ehlinden Asla Kesilmeyeceğine, Cehennem Azâbının da Kâfir Ehlinden Asla Kesilmeyeceğine İman ve Bunları Tasdîk Kitâbı; el-Lâlekâî, 6/504

[290] Ebû Dâvûd (4739) ve Tirmizî (2427) rivâyet etmiştir. Hadisi İbn Huzeyme, el-Hâkim, es-Sâbûnî ve İbn Kesîr sahihlemiştir. "Er-Reddu ale'l Mubtedi'a"daki (219) talikime bakınız.

٢٧٧- كذلك وجوبُ الإيمانِ والتَّصديقِ بجميعِ ماجاءت به الرُّسلُ مِن عند الله، وبجميعِ ما قال اللهُ عزَّوجلَّ فهو حَقٌّ لازِمٌ. فلو أنَّ رجلًا آمنَ بجميعِ ما جاءَت به الرُّسلُ إلَّا شيئًا واحِدًا؛ كان بَرَدَّ ذلك الشَّيءِ كافِرًا عندَ جميعِ العلماءِ.

277- Aynı şekilde resûllerin Allah katından getirdiği her şeyin, Allah *(Azze ve Celle)*'nin buyurduğu her şeyin hak ve gerekli olduğuna iman etmek ve bunları tasdîk etmek de vâciptir. Kişi resûllerin getirdiği şeylerin biri hâriç tamamına iman etse reddettiği o şey sebebiyle bütün âlimlerin nezdinde kâfir olur.

٢٧٨- ثُم الإيمانُ بأنَّ اللهَ عزَّوجلَّ خلقَ الجِنَّ، وهم خلقٌ مِن خلقِ الله، خلقَهم كما شاءَ، ولما شاءَ، وفيهِم مؤمنون وكافِرون، وبذلك نطقَ الكتابُ، وجاءت بهِ الرُّسلُ.

وخلقَ إبليسَ وهو رأسُ جنودِ الشَّياطينِ، وهو يغْوِي بني آدمَ، ويوسوسُ في صُدورهم، ويفتنهُم، ويُحسِّنُ عندهم القبيحَ، ويدعوهُم إلى مُخالفَةِ ربِّهم عزَّوجلَّ، وهو عدُوَّهُم، يجري منهم مجرى الدَّمِ لا يضُرُّ المعتصِمين بالله كيدُهُ. والآيُ في كتابِ الله عزَّوجلَّ بذكرِهِ وأخبارِهِ أكثرُ مِن أن تُحصى.

فمن أنكرَ أمرَ الجنِّ، وكونَ إبليسَ والشَّياطينِ والمردَةِ، وإغواءَهُم بني آدمَ فهو كافِرٌ بالله، جاحِدٌ بآياتِهِ، مُكذِّبٌ بكتابِهِ.

278- Sonra Allah *(Azze ve Celle)*'nin cinleri yarattığına iman etmek gerekir. Onlar Allah'ın mahlûkâtından bir sınıftır. Allah onları dilediği gibi ve dilediği şey için yaratmıştır. Aralarında müminler de vardır kâfirler de vardır. Kitâb bunu söylemiş, resûller bunu getirmiştir.

Yine Allah İblîs'i yaratmıştır ki o şeytan ordularının başıdır. O âdem-oğullarını azdırır, göğüslerine vesveseler atar, onları fitneye düşürür, çirkini onların gözünde güzel gösterir, onları Rableri *(Azze ve Celle)*'ye karşı gelme-

---

[291] Bu imanın altı rüknünden biridir. Bunu filozoflardan bir tâife inkâr etmiş, asrımızdaki akılcılardan birçok tâife de onların peşinden gitmiştir! "İğâsetu'l Lehfân"a (2/261) bakınız.

ye çağırır. O onların kanlarının dolaştığı yerde dolaşan düşmanlarıdır.[292] Fakat Allah'a tutunanlara onun hilesi zarar vermez. Allah *(Azze ve Celle)*'nin kitabında onun ve haberlerinin zikredildiği âyetler saymakla bitmeyecek kadar çoktur.

Kim cinlerin varlığını; İblîs'in, şeytanların, mâridlerin (azgın şeytanların) mevcûdiyetini ve âdemoğullarını azdırdıklarını inkâr ederse Allah'a kâfirdir, O'nun âyetlerini inkâr etmekte ve kitabını yalanlamaktadır.[293]

٢٧٩- ثُم الإيمانُ والقبولُ والتَّصديقُ بكُلِّ ما روتهُ العلماءُ، ونقلَهُ الثِّقاتُ أهلُ الآثارِ عن رسولِ الله (صلى الله عليه وسلم) وتلقِّيها بالقبولِ. لا تُردُّ بالمعارِيضِ، ولا يقالُ: لِمَ ؟ وكيف؟ ولا تُحملُ على المعقُولِ، ولا تُضْرَبُ لها المقاييسُ، ولا يُعملُ لها التَّفاسيرُ إلَّا ما فسَّرَهُ رسولُ الله (صلى الله عليه وسلم) أو رجلٌ مِن علماءِ الأمَّةِ ممَّن قولهُ شِفاءٌ وحُجَّةٌ. مِثلُ : أحاديثِ الصِّفاتِ، والرُّؤيةِ. ومِثلُ ما رُوِيَ:

279- Sonra âlimlerin Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet ettiği, eser ehli sika kimselerin O'ndan naklettiği her bir şeye iman etmek, bunları tasdîk etmek ve kabulle karşılamak gerekir. Bunlar tarizlerle redde-

---

[292] Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şu buyruğuna işâret etmektedir: "Şüphesiz şeytan insanda kanın dolaştığı yerde dolaşır." Buhârî (3281) rivâyet etmiştir.

[293] İsmâîlî Bâtınîler İblîs'in hakîkatini yalanlar ve "İblîs bir şahıs değildir, her şahısta bulunur ve imama düşmanlık eder, işte o onun iblîsidir" derler. (er-Risâletu'l Vâdıha, İbnu'l Hanbelî, 2/488)

Bakınız: el-İbânetu'l Kubrâ, 3/Şeytanın yaratılmış olduğuna, âdemoğullarına musallat edilmiş olduğuna, onların kanlarının dolaştığı yerde dolaştığına, Allah'ın ondan koruduğu kimsenin bundan müstesnâ olduğuna ve bunu inkâr edenlerin helâk olan fırkalardan olduğuna iman bâbı; el-Lâlekâî, 7/18, Bidatçilerin cinlerin hakîkatinin olmadığını ve İblîs'in her bir kötü adam olduğunu iddia etmelerinin aksine İblîs'in ve cinlerin Allah'ın mahlûkâtından bir sınıf olduğu ve onların Allah'ın kendilerine gösterdiği kimseleri gördükleri hususunda Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet edilenlerin siyâkı; el-Hucce, fî Beyâni'l Mehacce, Kıvâmu's Sünne, 1/484; es-Sâbûnî, 148-149.

dilemez. "Neden?" ve "Nasıl?" denemez.[294] Akıllara götürülemez. Kıyaslara vurulamaz. Kendileri hakkında -Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ya da ümmetin âlimlerinden sözü şifâ ve hüccet olan birinin tefsir ettiği hâriç-tefsirlerde bulunulmaz.[295] Sıfat ve rü'yet hadisleri (tefsir edilmeyecek) hadislere örnektir.[296] Şunlar da bunlara örnektir:

٢٨٠- (إنَّ الله عزَّوجلَّ يَضَعُ السَّمواتِ على أُصْبُعٍ، والأرضِينَ على أُصْبُعٍ)

280- Allah gökleri bir parmak üzerine, yerleri de bir parmak üzerine koyar.[297]

---

[294] Berbehârî *(rahimehullah)* "Şerhu's Sünne"de (12) şöyle demiştir: "Rabb'in sıfatları hakkında ancak Allah hakkında şüphe eden biri 'Nasıl?' ve 'Neden?' der."

Yine o (95) şöyle demiştir: "Bil ki Cehmiyye ancak Rab *(Azze ve Celle)* hakkında düşündüğü, 'Neden?' ve 'Nasıl?' dediği, eserleri terk ettiği, kıyası ortaya attığı ve dîni reyine göre ölçtüğü için helâk olmuştur. Bunların sonucunda açık bir şekilde küfür olduğu gizli olmayan küfre girmişlerdir. İnsanları tekfir etmişlerdir. Sonra ta'tîl görüşünü savunmak zorunda kalmışlardır."

[295] Yani Cehmiyye'nin, onların yavruları Eş'arîler'in ve Muattıla'dan olan diğer fırkaların tevil adını verdikleri tefsirler... "...tefsir ettiği başka" sözü sıfat naslarının bilinen bir manasının olmadığını iddia eden câhil Mufavvida'ya açık bir reddiyedir. Az sonra Mufavvida'ya reddiye hususunda daha fazla açıklama gelecektir.

Berbehârî "Şerhu's Sünne"de (42) şöyle demiştir: "Bunlardan herhangi bir şeyi hevâna göre tefsîr etme. Zira bunlara iman etmek vâciptir. Kim bunlardan herhangi bir şeyi hevâsına göre tefsîr ederse ya da reddederse cehmîdir."

[296] Ahmed b. Hanbel şöyle demiştir: "Kim Allah'ın âhirette görülmeyeceğini söylerse kâfirdir." (et-Tabakât, 1/143) Vekî' de şöyle demiştir: "Kim rü'yet hadisini yalanlarsa cehmîdir. Ondan sakının." (Halku Ef'âli'l İbâd, 32)

Selefin sıfatları ve rü'yeti inkâr eden kimsenin tekfiri hususundaki sözlerinden bazıları 253. ve 254. maddelerde geçmişti.

[297] İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (Tetimmetu'r Reddi ale'l Cehmiyye/211-215/Allah'ın Gökleri Bir Parmak Üzerine, Yerleri de Bir Parmak Üze-

٢٨١- و (أنَّ اللهَ عزَّ وجلَّ يَضَعُ قَدَمَهُ في النارِ، فتقولُ: قَطْ قَطْ)

281- Allah azze ve celle ayağını cehenneme koyar, o da "Yeter, yeter!" der.[298]

٢٨٢- و(قُلوبُ العِبادِ بينَ أُصْبُعينِ مِن أَصابِعِ الرَّحمَنِ)

282- Kulların kalpleri Rahmân'ın parmaklarından iki parmak arasındadır.[299]

٢٨٣- و(إنَّ اللهَ عزَّوجلَّ على العَرشِ، وللعَرشِ أطيطٌ كأطِيطِ الرَّحْلِ الجدِيدِ)

283- Allah azze ve celle Arş'ın üzerindedir. Arş'ın tıpkı yeni eğerin sesi gibi bir sesi vardır.[300]

---

rine Koyduğuna Dâir Rivâyet Edilenleri Tasdîk Bâbı) İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'tan birçok tarîkle rivâyet etmiştir. Hadisi ayrıca Buhârî (4811) ve Müslim (2786) de rivâyet etmiştir.

[298] Musannif "el-İbâne"de (Tetimmetu'r Reddi ale'l Cehmiyye/254-257) Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir.

Hadisi ayrıca Buhârî (8484) ve Müslim (7279) de Enes *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir.

[299] Musannif "el-İbâne"de (Tetimmetu'r Reddi ale'l Cehmiyye, 202/Kulların Kalplerinin Keyfiyetsiz Şekilde Rab Teâlâ'nın Parmaklarından İki Parmak Arasında Olduğuna İman Bâbı) Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından bir topluluktan rivâyet etmiştir. Hadisi ayrıca Müslim (6844) Abdullah b. Amr b. el-Âs *(radıyallahu anhuma)*'dan rivâyet etmiştir.

[300] Bu hadis İbn Batta'nın "el-İbânetu'l Kubrâ"da rivâyet ettiği Ömer *(radıyallahu anh)* hadisinin bir parçasıdır. Hadisi "es-Sünne"de Abdullah (570), "es-Sünne"de İbn Ebî Âsım (586) ve başkaları rivâyet etmiştir. Vekî', Ahmed, ed-Dârimî, ed-Dıyâ el-Makdisî, ed-Deştî, el-Heysemî ve başkaları hadisin sahih olduğunu söylemiştir.

İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (16/434) "Ehli Sünnet'in çoğunluğu bunu kabul etmiştir" demiştir. Bunun tahrîcini ed-Deştî'nin "İsbâtu'l Haddi Lillâhi Teâlâ" kitabındaki (37) ta'lîkimde yaptım.

٢٨٤- (وأنَّ الله عَزَّوجَلَّ أخذَ الذُّرِّيَّةَ مِن ظهرِآدمَ بيدِهِ اليُمنى، وكِلتَا يديهِ يَمِينٌ مُبارَكَةٌ، فقال: هذِهِ لهذِهِ ولا أُبالي)

284- Allah azze ve celle zürriyeti Âdem'in sırtından sağ eliyle almıştır. O'nun iki eli de sağ ve mübârektir. Sonra "Bu bunun içindir, hiç umursamam" demiştir.[301]

٢٨٥ - و(لا يُقَبَّحُ الوجْهُ؛ فإنَّ اللهَ خلقَ آدمَ على صُورَتِهِ)

285- Yüz çirkin görülmez. Zira Allah Âdem'i kendi sûreti üzere yaratmıştır.[302]

---

[301] Bu hadis birçok lafızla rivâyet edilmiştir. Bunlardan biri Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından biri olan Ebû Abdullah *(radıyallahu anh)*'ın hadisidir. Onun rivâyet ettiğine göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Allah sağ eliyle bir hapas aldı, diğer eliyle de bir hapas aldı. Sonra 'Bu bunun içindir, bu da bunun içindir, hiç umursamam' buyurdu."

Ahmed (17593) rivâyet etmiştir. Ayrıca Abdullah b. Amr *(radıyallahu anh)* Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: "Adâletli davrananlar Allah'ın katında, Rahmân (Azze ve Celle)'nin sağında nurdan minberler üzerindedir. O'nun iki eli de sağdır." Müslim (4748) rivâyet etmiştir. Ayrıca musannifin "el-İbânetu'l Kubrâ"sına bakınız. (3/371/Altıncı Bâb: Allah Azze ve Celle'nin Âdem'in Zürriyetini Onların Sırtlarından Aldığına ve Onları Bir Fırka Cennete Bir Fırka Saîr'e Olmak Üzere İki Fırkaya Ayırdığına İman Hakkında)

[302] Musannif "el-İbânetu'l Kubrâ"da (Tetimmetu'r Reddi ale'l Cehmiyye, 185, 193/Allah'ın Âdem'i keyfiyetsiz olarak kendi sûreti üzere yarattığına iman bâbı) şu lafızla rivâyet etmiştir: "Yüzü çirkin görmeyin. Çünkü Allah (Azze ve Celle) Âdem'i Rahmân sûreti üzere yaratmıştır." Bunu Abdullah b. Ahmed de "es-Sünne"de (482/tahkîkimle) bu şekilde rivâyet etmiştir. Ahmed ve İshâk -Allah onlara rahmet etsin- bunun sahih olduğunu söylemiştir. Deştî'nin "İsbâtu'l Haddi Lillâhi Teâlâ" kitabındaki ta'lîkime bakınız.

Ayrıca Buhârî (6228) ve Müslim (7265) Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Allah (Azze ve Celle) Âdem'i kendi sûreti üzere yarattı."

٢٨٦ -وقال النبيُّ (صلى الله عليه وسلم):(رأيتُ ربِّي في صُورَةِ ...) كذا.

286- Yine Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Rabbimi şu sûrette gördüm."[303]

İbn Teymiyye "Beyânu Telbîsi'l Cehmiyye"de (6/373) şöyle demiştir: "Üç nesildeki selef arasında zamirin Allah'a döndüğünün söylenmesi hususunda bir görüş ayrılığı yoktu. Zira bu birçok sahâbîden birçok tarîk ile rivâyet edilmiştir. Bütün hadislerin siyâkı da buna delâlet etmektedir." Yine o (6/376) şöyle demiştir: "Cehmiyye üçüncü yüzyılda yaygınlık kazanınca bir tâife zamirin Allah Teâlâ'dan başkasına döndüğünü söyledi."

Yine musannif "el-İbânetu'l Kubrâ"da (Tetimmetu'r Reddi ale'l Cehmiyye/196) Ebû Bekr el-Merrûzî'nin şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Ebû Abdullah'a 'Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *Allah Âdem'i kendi sûreti üzere yaratmıştır* hadisi hakkında ne diyorsun?' diye sordum. Dedi ki: 'A'meş şöyle demektedir: Habîb b. Ebî Sâbit'in Atâ'dan, onun İbn Ömer'den, onun da Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet ettiğine göre O şöyle buyurmuştur: *Şüphesiz Allah azze ve celle Âdem'i Rahmân sûreti üzere yaratmıştır.* Biz de hadisin söylediği gibi söyleriz.'

Yine ben Ebû Abdullah'ı kendisine muhaddislerden birinin 'Onu kendi sûreti üzere yani çamur sûreti üzere yarattı' dediğinin zikredilmesi üzerine 'Bu Cehmiyye'nin sözüdür' derken işittim."

Yine musannif (198) Ebû Tâlib'in şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Ebû Abdullah'ı şöyle derken işittim: "Kim 'Allah Âdem'i Âdem sûreti üzere yarattı' derse cehmîdir. Âdem'i yaratmadan önce onun ne sûreti vardı ki?"

Bakınız: el-İbânetu'l Kubrâ, 3/244, Allah *(Azze ve Celle)*'nin Âdem'i keyfiyetsiz olarak kendi sûreti üzere yarattığına iman bâbı.

Derim ki: Bu mesele hakkında ed-Deştî'nin "İsbâtu'l Haddi Lillâhi Teâlâ"sındaki talikimde (54) bazı şeyler söyledim. Ayrıca et-Tuveycirî'nin "Akîdetu Ehli'l Îmân fî Hadîsi Halki Âdeme alâ Sûrati'r Rahmân" isimli eserine, ed-Duveyş'in "Difâ'u Ehli's Sünneti ve'l Îmân an Hadîsi Halki Âdeme alâ Sûrati'r Rahmân" isimli eserine bakınız.

[303] Ahmed (2580), "es-Sünne"de İbn Ebî Âsım (449), "es-Sünne"de Abdullah (1093, 1094) ve Lâlekâî (897) İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'dan, o da Nebî *(sallal-*

قد روى هذه الأحَاديثَ الثِّقاتُ مِن الصَّحابةِ، والسَّاداتُ مِن العلماءِ مِن بعدِهِم؛ مِثلُ: ابنِ عُمرَ، وعائشةَ، وأبي هريرةَ، وابنِ عبَّاسٍ، وجريرِ بنِ عبدالله، وأنسِ بنِ مالكٍ وغيرهم.

Bu hadisleri Sahâbe'den sika kimseler ve onlardan sonra gelen büyük âlimler rivâyet etmiştir. İbn Ömer, Âişe, Ebû Hureyre, İbn Abbâs, Cerîr b. Abdullah ve Enes b. Mâlik onlardandır.

٢٨٧ – و (إنَّ الله تَبارك وتعالى يَنزِلُ في كُلِّ ليلَةٍ إلى سماءِ الدُّنيا)

287- Allah tebâreke ve teâlâ her gece dünyâ semâsına iner.[304]

لا يُقالُ لهذا كُلِّهِ: كيف؟ ولا لِمَ ؟ بل تسليماً للقُدرةِ، وإيمانًا بالغيبِ، كُلَّما عجزتِ العقولُ عن معرفتِهِ، فالعلمُ به، وعينُ الهدايةِ فيه: الإيمانُ به، والتَّسليمُ له، وتصديقُ رسولِ الله (صلى الله عليه وسلم) فيما قاله، هو أَصلُ العلمِ، وعينُ الهدايةِ، لاتُضرَبُ لهذه الأحاديثِ وماشاكلها المقاييسُ، ولا تُعارضُ بالأمثالِ والنَّظائرِ.

---

lahu aleyhi ve sellem)'den *"Rabbimi gördüm"* lafzıyla muhtasar olarak rivâyet etmiştir. Ayrıca el-Hallâl "es-Sünne"de, et-Taberânî "es-Sünne"de, "Beyânu Telbîsi'l Cehmiyye"de (7/196-197) geldiği üzere ed-Dârakutnî "er-Ru'ye"de, el-Hallâl'ın kölesi "es-Sünne"de (39,40), Kâdı Ebû Ya'lâ "İbtâlu't Te'vîlât"ta (122, 125, 127), el-Beyhakî "el-Esmâu ve's Sıfât"ta (947) rivâyet etmiştir.

Bunların hepsi el-Esved b. Şâzân - Hammâd b. Seleme - Katâde - İkrime - İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)* - Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tarîkiyle rivâyet etmiştir.

[304] Musannif "el-İbânetu'l Kubrâ"da (Tetimmetu'r Reddi ale'l Cehmiyye, Allah Teâlâ'nın her gece zevâl ve keyfiyet söz konusu olmaksızın dünyâ semâsına indiğine iman ve bunu tasdîk bâbı) Sahâbe'den bir topluluktan rivâyet etmiştir. Hadisi ayrıca Buhârî (7494) ve Müslim (1721) rivâyet etmiştir.

Kevsec "Mesâil"inde (3332) şöyle demiştir: "Ahmed b. Hanbel'e 'Rabbimiz *(Azze ve Celle)* her gece gecenin son üçte birinde dünyâ semâsına iner, sen bu hadisleri söylemiyor musun?' dedim. O da 'Bunların hepsi sahihtir' diye cevap verdi. İshâk da şöyle dedi: 'Bunların hepsi sahihtir. Bunları ancak bir bidatçi ya da zayıf görüşlü bir kimse bırakır.'"

Bunlardan herhangi biri hakkında "Nasıl?" ve "Neden?" diye sorulmaz. Kudrete teslîm olunur ve gayba iman edilir. Akılların bilmekten âciz kaldığı her bir şey hususunda ilim ve hidâyet; ona iman etmek, teslim olmak ve söyledikleri hususunda Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i tasdîk etmektir. Bu ilmin aslı ve hidâyetin ta kendisidir. Bu hadisler ve benzerleri hususunda kıyas yapılmaz. Bunlar misâllerle ve örneklerle karşılaştırılmaz.[305]

٢٨٨- ثُم الإيمانُ بأنَّ عيسى ابنَ مريم عليه السلام ينزِلُ مِن السَّماءِ إلى الأرضِ؛ فيكسِرُ الصَّليبَ، ويَقتلُ الخنزيرَ، وتكونُ الدَّعوةُ واحِدةً.

288- Sonra Îsâ b. Meryem *(aleyhisselam)*'ın gökten yere ineceğine, haçı kıracağına, domuzu öldüreceğine ve davetin tek olacağına iman etmek gerekir.[306]

٢٨٩- والدَّجَّالُ خارِجٌ في آخِرِ هذه الأمَّةِ لا محالةَ، إحدَى عَينيهِ كأنَّها عِنبةٌ طافيةٌ، يَطأُ لأرضَ إلَّا مكَّةَ والمدينةَ.

289- Deccâl de bu ümmetin sonunda kesinlikle çıkacaktır. Gözlerinden biri patlamış üzüm tanesi gibidir. Mekke ve Medîne dışında dünyanın her yerine ayak basacaktır.[307]

---

[305] Tâvûs *(rahimehullah)* şöyle demiştir: "İşleri güçleri tartışmak ve kıyas yapmak olanlar rü'yeti inkâr edip Sünnet'e muhâlefet edinceye kadar tartışmaya ve kıyaslar yapmaya devam ederler. Bunu el-Lâlekâî (868) rivâyet etmiştir.

[306] Buhârî (2476) ve Müslim'in (308) Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet ettikleri hadise işâret etmektedir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Meryem'in oğlu aranıza adâletli bir yönetici olarak inmedikçe, haçı kırmadıkça ve domuzu öldürmedikçe kıyâmet kopmaz..."

Bakınız: eş-Şerîa, 3/1320/Îsâ'nın adâletli bir yönetici olarak ineceğine, hakkı ikâme edip Deccâl'i öldüreceğine iman

[307] Deccâl hadisleri sahih ve mütevâtirdir. Hem Sahîhayn'da hem de diğer hadis kitaplarında bulunmaktadır. Birtakım bidat ehli bu hadisleri yalanlamıştır.

ويقتلُهُ عيسى ابنُ مريمَ عليه السَّلامُ بِبابِ لُدٍّ لشَّرقيِّ بأرضِ فلسطينَ، على قدرِ مَسيرةِ ميلٍ مِن الرَّمْلَةِ.

Îsâ b. Meryem *(aleyhisselam)* **onu Filistîn topraklarında bulunan, Remle'ye bir mil uzaklığındaki Doğu Lüdd Kapısı'nda öldürecektir.**[308]

٢٩٠ - ثُمَّ الإيمانُ بملكِ الموتِ: أنَّهُ يقبِضُ الأرواحَ، ثُمَّ تُردُّ في الأجسادِ في القبورِ.

290- Sonra Ölüm Meleği'ne, onun ruhları kabzettiğine, sonra ruhların kabirlerde cesetlere geri döndürüldüğüne iman etmek gerekir.[309]

İbn Kesîr "el-Bidâye ve'n Nihâye"de (19/190) şöyle demiştir: "Havâric'den ve Cehmiyye'den birçok tâife, ayrıca Mutezile'nin bir kısmı Deccâl'in çıkışını tamamen inkâr etmiş, Deccâl hakkında vârid olan hadisleri reddetmiş, bir şey yapmamış, bununla âlimlerin bulunduğu dâirenin dışına çıkmıştır. Çünkü onlar mütevâtir sahih haberlerde gelen bir şeyi reddetmişlerdir.

"Zemmu'l Kelâm"da (784) rivâyet edildiğine göre Mutarrif *(rahimehullah)* şöyle demiştir: "Deccâl'in takipçilerinin çoğunluğu yahudiler ve bidat ehlidir."

Bakınız: eş-Şerîa, 3/1301, Deccâl'i(n çıkacağını) tasdîk; el-Lâlekâî, 7/22/Bidatçilerin "Deccâl her bir habis adamdır" dediklerinin hilâfına Deccâl'in çıkacağı ve buna imanın gerekliliği hususunda Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet edilenlerin siyâkı.

[308] Nuvâs b. Sem'ân *(radıyallahu anh)*'ın hadîsine işâret etmektedir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Îsâ *(aleyhisselam)* ve Deccâl'i söz konusu edip buyurdu ki: "O Dımeşk'in doğusundaki Beyaz Minâre'ye iki parça boyalı elbise içerisinde ellerini iki meleğin kanatlarına koymuş hâlde inecek. Başını eğdiğinde su damlar. Kaldırdığında inci gibi su damlaları aşağıya süzülür. Onun nefesinin kokusunu alan her kâfir mutlaka ölür. Onun nefesi gözünün ulaştığı yere kadar ulaşır. Onu (yani Deccâl'i) arar. Tâ ki onu Lüdd Kapısı'nda bulur da öldürür." Bunu Müslim (7483) rivâyet etmiştir.

Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'ın rivâyet ettiğine göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Allah düşmanı onu gördüğü zaman tuzun suda eridiği gibi erir. Eğer onu bıraksa geberesiye kadar erir durur. Fakat Allah onu onun eliyle öldürür ve kanını onlara onun mızrağında gösterir." Bunu Müslim (7381) rivâyet etmiştir.

٢٩١ – والإيمانُ بالنَّفخِ في الصُّورِ؛ والصُّورُ: قَرْنٌ ينفُخُ فيه إسرافيلُ.

291- Sûr'a üfürüleceğine de iman etmek gerekir. Sûr, içine İsrâfil'in üfüreceği bir boynuzdur.[310]

٢٩٢ – واللهُ كلَّمَ موسى تكليمًا. واتَّخذَ إبراهيمَ خليلًا

292- Allah Mûsâ ile gerçekten konuşmuştur.[311] İbrâhîm'i de halîl (dost) edinmiştir.[312]

---

[309] Bakınız: Usûlü's Sünne, İbn Ebî Zemenîn, 14/Ölüm Meleği'nin ruhları alması dâir bir bâb; el-Hucce fî Beyâni'l Mehacce, 1/314/Ölüm Meleği'ni inkâr edenlere reddiye konusunda bir fasıl.

[310] Abdullah b. Amr *(radıyallahu anhuma)*'nın hadisine işâret etmektedir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Sûr, içine üfürülen bir boynuzdur." Bunu Ahmed (6507) ve "Hasen bir hadistir" diyerek Tirmizî (3244) rivâyet etmiştir. 262. maddeye bakınız.

[311] Kasap el-Kercî "Nuketu'l Kur'ân"da (1/274) şöyle demiştir: *"Allah Mûsâ ile gerçekten konuştu. (Nisâ, 164)* Bu Cehmiyye'nin aleyhine bir hüccettir. Evet, bu onların aleyhindeki en büyük hüccetlerden biridir. Onlar O'nun kelâmının mecâzî manada olduğunu delil getirirler. Hâlbuki mecâz masdar ile te'kîd edilmez. Allah celle ve alâ gördüğün üzere bunu te'kîd etmiş 'teklîm' lafzını getirmiştir..."

Berbehârî *(rahimehullah)* "Şerhu's Sünne"de (73) şöyle demiştir: "Tûr gününde Mûsâ b. İmrân ile konuşanın Allah olduğuna, Mûsâ'nın Allah'tan kelâmı başkasından değil O'ndan kulaklarına ulaşan bir ses ile işittiğine iman etmek gerekir. Kim bundan gayrısını söylerse Azîm olan Allah'a kâfir olmuştur."

Âcurrî *(rahimehullah)* "eş-Şerîa"da (3/1109) şöyle demiştir: "Kim Allah *(Azze ve Celle)*'nin Mûsâ ile konuşmadığını söylerse Kur'ân'ın nassını reddetmiş ve Azîm olan Allah'a kâfir olmuş olur. Onlardan biri 'Allah ağaçta bir kelâm yarattı da onunla Mûsâ ile konuştu' derse ona şöyle denir: Bu küfrün ta kendisidir. Çünkü o kelâmın yaratılmış olduğunu söylemektedir. Allah *(Azze ve Celle)* bundan yücedir! Yine o bir yaratılmışın rubûbiyyet iddiasında bulunduğunu söylemiş olmaktadır. Şüphesiz bu en çirkin ve iğrenç sözlerdendir. Yine ona şöyle denir: Ey mülhid! Allah'tan başkasının 'Şüphesiz ben Allah'ım' demesi mümkün

٢٩٣- وعيسى ابنُ مريمَ: رُوحُ الله، وكلمَتُهُ. قد أحيا الموتى، وأبرَأ الأكْمهَ والأبرصَ، وخلقَ مِن الطِّينِ طائِرًا، كُلُّ ذلك بقُدرَةِ الله عزَّ وجلَّ، ومشيئتِهِ، وإرادتِهِ.

293- Îsâ b. Meryem Allah'ın rûhu ve kelimesidir.[313]

---

müdür? Bunu söyleyenin müslüman olmasından Allah'a sığınırız. Bu kâfirdir! Tevbe etmesi istenir. Tevbe eder ve çirkin görüşünden dönerse ne âlâ, değilse imam onu öldürür. İmam onu öldürmeyecekse tevbe etmesini istemez. Onun mezhebinin o olduğu bilinir. Terk edilir, kendisiyle konuşulmaz, kendisine selâm verilmez, arkasında namaz kılınmaz, şehâdeti kabul edilmez, müslüman ona kızını vermez."

312 "Halku Ef'âli'l İbâd"da Buhârî (3), "el-İbâne"de İbn Batta (2398) ve başkaları Habîb b. Ebî Habîb'den onun şöyle dediğini rivâyet etmişlerdir: "Hâlid b. Abdullah el-Kasrî Kurban Bayramı günü Vâsıt'ta bize bir hutbe îrâd etti ve şöyle dedi: 'Ey insanlar! Dönün ve kurbanlarınızı kesin. Allah bizden ve sizden kabul buyursun. Ben el-Ca'd b. Dirhem'i kurban edeceğim. Çünkü o Allah'ın İbrâhîm'i halîl edinmediğini ve Mûsâ ile gerçekten konuşmadığını söylemiştir. Allah el-Ca'd b. Dirhem'in söylediğinden çok yücedir.' Sonra indi ve onu boğazladı."

Kasap el-Kercî *(rahimehullah)* "Nüketu'l Kur'ân"da (1/274) şöyle demiştir: "Allah İbrâhîm'i halîl edindi. (Nisâ, 125) Bu Cehmiyye aleyhine bir hüccettir. Bana onların buradaki halîle fakîr manası yükledikleri ulaştı. Sanki Allah onu kendisine fakîr/muhtaç kıldı gibi... Onlar hânın dammelenmesiyle 'hulle'nin kendilerine gerekli kıldığı şeyden kaçmak için hânın fethalanmasıyla 'halle'ye meyletmişlerdir. Onların buna burada 'fakîr' manası yüklemeleri cehâlette ileri gitmekten ve akıl eksikliğinden başka bir şey değildir. Çünkü burası İbrâhîm (as)'ın fazîletinin zikredildiği bir yerdir. İbrâhîm nasıl kendisinden önceki bütün insanlarla paylaştığı bir şeyle övülmüş olabilir? Zira biz onlardan Allah'a fakîr/muhtaç olmayan kimseyi bilmiyoruz. Hem İbrâhîm'in gerek nübüvvet öncesinde gerek nübüvvet sonrasında Allah'a muhtaç olmadığı bir zaman mı vardı ki Allah onu sonradan kendisine muhtaç kıldı? Ben miskinlerin ne zaman lügate sığındıklarını gördüysem mutlaka lügatin yolunu şaşırmışlar ve kaçtıklarından daha çirkinini ortaya atmışlardır."

313 İmam Ahmed "er-Reddu ale'l Cehmiyye"de (s. 251) şöyle demiştir: "Hristiyanlar ve Cehmiyye Îsâ meselesinde Allah üzerine yalan söylemişlerdir. Şöy-

Ölüleri diriltmiş, körü ve alacalıyı iyileştirmiş, çamurdan kuş yaratmıştır. Bunların hepsi Allah *(Azze ve Celle)*'nin kudreti, meşîeti ve irâdesiyle olmuştur.

٢٩٤ – والإيمانُ بأنَّ اللهَ عزَّ وجلَّ خلقَ آدمَ بيدِهِ، وغرسَ جنَّةَ الفِردوسِ بيدِهِ.

294- Allah *(Azze ve Celle)*'nin Âdem'i eliyle yarattığına, Firdevs Cenneti'ni eliyle diktiğine iman etmek gerekir.[314]

---

le ki: Cehmiyye 'Îsâ Allah'ın rûhu ve kelimesidir, ancak O'nun kelimesi yaratılmıştır' demiştir. Hristiyanlar ise 'Îsâ Allah'ın Allah'ın zâtından olan rûhudur, Allah'ın Allah'ın zâtından olan kelimesidir, tıpkı şu parça şu elbisedendir dendiği gibi...' demiştir. Bizse şöyle diyoruz: Îsâ kelime ile olmuştur. Değilse Îsâ bizzat kelime değildir. Allah'ın *'O'ndan bir ruhtur' (Nisâ, 171)* buyruğuna gelince O şöyle demektedir: Ondaki rûh O'nun emrinden idi. Tıpkı O'nun şu buyruğunda olduğu gibi: *'Göklerde ne varsa, yerde ne varsa hepsini kendisinden olmak üzere size musahhar kıldı.' (Câsiye, 13)* Yani kendi işinden olmak üzere... Allah'ın rûhunun manası onun Allah'ın kelimesiyle yarattığı bir rûh olmasıdır. Tıpkı Allah'ın kulu, Allah'ın semâsı ve Allah'ın arzı dendiği gibi..."

[314] Abdullah b. el-Hâris *(radıyallahu anh)*'ın hadisine işâret etmektedir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Allah azze ve celle üç şeyi eliyle yaratmıştır. Âdem'i eliyle yaratmıştır. Tevrât'ı eliyle yazmıştır. Firdevs'i eliyle dikmiştir." Bunu ed-Dârakutnî "es-Sıfât"ta (28) ve İbn Ebi'd Dünyâ "Sıfetu'l Cenne"de (41) rivâyet etmiştir. İsnâdında zayıflık vardır ama metninin şâhidleri bulunmaktadır. Bunlardan biri "en-Nakd"da ed-Dârimî'nin (44), el-Âcurrî'nin (756) ve el-Lâlekâî'nin (729, 730) sahih bir isnâd ile İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)*'dan rivâyet ettiği hadistir: "Allah dört şeyi eliyle yaratmıştır: Arş'ı, Kalem'i, Aden'i ve Âdem'i... Sonra mahlûkâtın kalanına 'Ol!' demiş, onlar da olmuştur."

Derim ki: Bunun gibi bir şey reye dayanarak söylenmez. Bu yüzden eser merfû hükmündedir. Bu bapta bu manada seleften rivâyet edilen birçok eser vardır. Bunların tahrîcini Abdullah b. Ahmed'in "es-Sünne"sindeki (553, 558, 559) talikimde yaptım.

Ayrıca bakınız: eş-Şerîa, Allah *(Azze ve Celle)*'nin Âdem (as)'ı eliyle yarattığına, Tevrât'ı Mûsâ'ya eliyle yazdığına ve Adn cennetini eliyle yarattığına iman bâbı

٢٩٥ – وما رُوِيَ:(ابنَ آدمَ، اذكُرْني في نفسِكَ، أذكُرْك في نفسِي، واذكُرْني في مَلإٍ، أذكُرْك في مَلإٍ خيرٍ مِن الملإ الذِي تذكُرُني فيهِ)

295-Şu rivâyete de iman etmek gerekir: "Ey âdemoğlu! Beni nefsinde an ki seni nefsimde anayım. Beni bir toplulukta an ki seni Beni içerisinde andığın topluluktan daha hayırlı bir topluluk içerisinde anayım."[315]

٢٩٦ – وما رُوِيَ:(مَن تقرَّبَ إليَّ شِبرًا تقرَّبتُ إليهِ ذِراعًا، ومَن تقرَّبَ إليَّ ذِراعًا تقرَّبتُ إليهِ باعًا، ومَن جاءني يَمشي أتيتُهُ هرولَةً)

296- Şu rivâyete de iman etmek gerekir: "Kim Bana bir karış yaklaşırsa ona bir arşın yaklaşırım. Kim Bana bir arşın yaklaşırsa ona bir kulaç yaklaşırım. Kim Bana yürüyerek gelirse ona koşar adımlarla gelirim."[316]

٢٩٧– (عَجِبَ ربُّك مِن شابٍّ ليسَ لهُ صَبوَة)

297- "Rabbin sabvesi olmayan gence şaşırdı."[317] (rivâyetine de iman etmek gerekir.)

---

315 "Müsned"inde Ebû Ya'lâ (6189) ve İbn Hibbân (810) Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir.

Ayrıca Buhârî (7405, 7537) ve Müslim (6928-6930) Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan şu lafızla rivâyet etmiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Allah (Azze ve Celle) şöyle buyurur: Ben kulumun benim hakkımdaki zannı üzereyim. Beni andığı zaman onunla beraberim. Beni kendi nefsinde anarsa onu kendi nefsimde anarım. Beni bir topluluk içinde anarsa onu onlardan daha hayırlı bir topluluk içinde anarım. Bana bir karış yaklaşırsa ona bir arşın yaklaşırım. Bana bir arşın yaklaşırsa ona bir kulaç yaklaşırım. Bana yürüyerek gelirse ona koşar adımlarla gelirim."

316 Önceki dipnota bakınız.

317 Ahmed (17371), "es-Sünne"de İbn Ebî Âsım (583) ve Ebû Ya'lâ (1749) rivâyet etmiştir. Heysemî "Mecme'u'z Zevâid"de (10/270) şöyle demiştir: "Ahmed, Ebû Ya'lâ ve et-Taberânî rivâyet etmiştir. İsnâdı hasendir." ("Sabvesi olmayan", "eğlenmeyen, kanı kaynamayan" demektir.)

٢٩٨- قَولِهِ (ضحِكَ رَبُّنا مِن قُنوطِ عِبادِهِ وقُربِ غِيَرِه) وقوله: لن نَعْدِمَ مِن رَبٍّ يضحَكُ خيراً

298- Yine O "Rabbimiz hâllerinin değişmesi yakın olduğu hâlde kullarının ümitsizliğe düşmesine güldü" buyurmuş, bir adam da "Gülen bir Rabbin hayrından asla mahrum kalmayız" demiştir.[318]

٢٩٩- وقوله: (لاتسُبُّوا الدَّهرَ؛ فإنَّ الله هو الدَّهرُ)

299- Yine O "Dehre sövmeyin, zira Allah dehrin ta kendisidir" buyurmuştur.[319]

---

[318] Musannif bunu "el-Kubrâ"da (Tetimmetu'r Reddi ale'l Cehmiye/67/Allah *(Azze ve Celle)*'nin güldüğüne iman bâbı) rivâyet etmiştir. Ayrıca Ahmed (16187) ve İbn Mâce (181) Ebû Razîn *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir. Ebû Razîn şöyle demiştir: "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: 'Rabbimiz hâllerinin değişmesi yakın olduğu hâlde kullarının ümitsizliğe düşmesine güler.' Dedim ki: 'Ey Allah'ın Resûlü! Rab *(Azze ve Celle)* güler mi?' *'Evet'* buyurdu. Bunun üzerine ben 'Gülen bir rabbin hayrından asla mahrum kalmayız' dedim." Hadis, Abdullah'ın "es-Sünne"sindeki (433) ta'lîkimde beyân ettiğim üzere sahihtir.

İbn Batta *(rahimehullah)* "el-İbânetu'l Kubrâ, er-Reddu ale'l Cehmiyye"de (3/112) şöyle demiştir: "Lügatçi Ebû Âmir Muhammed b. Abdulvâhid'e Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in 'Rabbimiz kullarının hâllerinin değişmesi yakınken ümitsizliğe düşmelerine güldü' buyruğunu sordum. Dedi ki: 'Bu hadis bilinen bir hadistir. Bunu rivâyet etmek sünnet, buna ta'n ile itiraz etmek bidattir. Buradaki gülmeyi tefsir etmek gereksiz bir yükün altına girmek ve haktan sapmaktır. Onun *değişmesinin yakınlığı* buyruğuna gelince bu O'nun size olan rahmetinin ve karşılaştığınız zararı gidermesinin hızı demektir.'"

Yine İbn Batta (3/91) şöyle demiştir: "Allah Teâlâ'nın güldüğü de Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sahih olarak rivâyet edilen, müminlerin rivâyetini kabul etmeleri ve muhâlefet etmemeleri gereken adâlet sâhibi kimselerin rivâyet ettiği hususlardandır. Bunu ancak âlimlerin nezdinde hâli yerilmiş, zemmedilen fırkaların ve terk edilen mezheplerin içinde bulunan bir bidatçi red ve inkâr eder. Allah bizi de sizi de rahmetiyle her türlü bidatten ve dalâletten muhafaza buyursun!" Sonra Lakît *(radıyallahu anh)*'ın hadisini zikretmiştir.

319 Müslim (5928) Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir.

Kâdı "İbtâlu't Te'vîlât"ta (2/374-375) şöyle demiştir: "Bil ki Ebû Bekir el-Hallâl şöyle dedi: 'Bana Bişr b. Mûsâ el-Esedî tahdis etti, dedi ki: Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel'e dehri sordum. Bu konuda bana bir cevap vermedi.'

Bundan anlaşılan Ahmed'in bu hadisin zâhirini almakla yetindiği, Dehr ismini Allah subhânehu hakkında kullanmaktan geri durduğudur.

Hanbel şöyle demiştir: 'Hârûn el-Hammâl'ı Ebû Abdullah'a şunu söylerken işittim: Mekke'de Süfyân b. Uyeyne'nin yanındaydık. Bize Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *"Dehr'e sövmeyin"* buyurduğunu tahdis etti. Bunun üzerine Feth b. Sehl kalkıp "Ey Ebû Muhammed, sen 'Ey dehr, bizi rızıklandır!' diyor musun?" diye sordu. Bunun üzerine Süfyân'ın "Yakalayın şunu, bu cehmîdir" dediğini işittim. Adam da kaçtı.' Ahmed bunun üzerine şöyle dedi: "Bunlar Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet edilen haberleri reddediyorlar. Bizse bunlara iman ediyor, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sözünü reddetmiyoruz.""

Bundan anlaşılan Ahmed'in hadisin zâhirini aldığıdır. Onun 'Bizse bunlara iman ediyoruz' sözünün sadece bu hadise değil sıfat haberlerinin tamamına râci olması da ihtimal dâhilindedir.

Şeyhimiz Ebû Abdullah (yani İbn Hâmid) rahimehullah bu hadisi kitabında zikretmiş ve 'Allah'ın dehr olarak isimlendirilmesi câiz değildir' demiştir. Doğru olan da onun söylediğidir. Çünkü bu hadisin bazı lafızlarında hadisin zâhirine hamledilmesine engel teşkil edecek hususlar bulunmaktadır. Bunun dışındaki sıfat haberlerinden herhangi birinde onun onun zâhirinden çevrilmesini gerektirecek bir şey vârid olmamıştır. Bu yüzden onların zâhirlerine hamledilmeleri vâcip olmuştur. Şöyle ki: Bu hadiste şu rivâyet edilmiştir: 'Âdemoğlu dehre söverek Bana eziyet veriyor. Dehr Benim. Emir Benim elimdedir, geceyi ve gündüzü çeviririm.' Görüldüğü gibi O gece ve gündüzden ibâret olan dehrin kendisinin bir mahlûku olduğunu, onun elinde bulunduğunu, onu sürekli yenilediğini ve eskittiğini beyân etmiştir. Bu yüzden dehrin O'nun ismi olması mümkün olmamıştır...

Ebû Ubeyd de zikrettiğimizin bir benzerini zikretmiş ve şöyle demiştir: 'İslâm ehlinden herhangi birinin bunun manasının câhili olması söz konusu olamaz. Şöyle ki: Ta'tîl ehli bunu müslümanların aleyhine delil olarak getirmektedir. Onlardan bazıları bunu delil getirip "Görmüyor musun, Allah dehrin

٣٠٠ - و(أنَّ بينَ السَّماءِ والأرضِ مَسِيرَةُ خمسمائةِ عامٍ، سُمكُ كُلِّ سَماءٍ كذلك، وبين كُلِّ سماءٍ كذلك)

300- "Gök ile yer arasında beşyüz yıllık yürüme mesâfesi vardır. Her bir göğün kalınlığı da bu kadardır. Her bir göğün arası da bu kadardır."[320]

---

ta kendisidir diyor!" demiştir. Bunun doğru yorumu şudur: Araplar başlarına gelen ölüm, ihtiyarlık ve telef gibi musîbetler esnâsında dehri yerer ve ona söverlerdi. "Dehrin musîbetleri onlara isâbet etti, dehr onları yok etti, dehr onların başına indi" derlerdi. Böylece bunları yapanın dehr olduğunu söyler ve bu sebepten dolayı onu kınarlardı.

Bunun üzerine Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Size bu şeyleri yapana ve bu musîbetleri başınıza getirene sövmeyin, çünkü bunları yapana sövdüğünüz zaman sövgü Allah *(Azze ve Celle)*'ye varır, çünkü bunları yapan dehr değil Allah'tır" buyurmuştur.'" (Kâdı'nın sözleri burada sona erdi.)

[320] Abbâs b. Abdulmuttalib *(radıyallahu anh)*'ın hadîsine işâret etmektedir. Bu hadiste şunlar geçmektedir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Gökle yerin arasının ne kadar olduğunu biliyor musunuz?" buyurdu. Biz de "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" dedik. Bunun üzerine şöyle buyurdu: "İkisinin arasında beş yüz yıllık yürüme mesâfesi vardır. Her bir gök arasında da beş yüz yıllık yürüme mesâfesi vardır. Her bir göğün kalınlığı da beş yüz yıllık yürüme mesâfesidir. Yedinci göğün yukarısında en aşağısıyla en yukarısının arası gökle yer arası kadar olan bir deniz vardır..." Bu meşhûr ev'âl/dağ keçileri hadîsidir.

Bunu Ahmed (1770), Ebû Dâvûd (4723), Tirmizî (3320), "es-Sünne"de İbn Ebî Âsım (589) ve İbn Huzeyme (144) rivâyet etmiştir. Cevzekânî "el-Ebâtîl"de (72) "Sahih bir hadistir" demiştir.

Zehebî "el-Arş"ta (24) "Bunu Ebû Dâvûd hasenin üzerinde hasen bir isnâdla rivâyet etmiştir" demiştir.

İbn Teymiyye de "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (3/193) bu hadisin zayıf olduğunu söyleyenlere reddiye vermiştir.

İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da "Tetimmetu'r Reddi ale'l Cehmiyye"de (128) bunun benzerini İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'tan mevkûf olarak rivâyet etmiştir. Zehebî "el-Uluvv"da (157) "İsnâdı sahihtir" demiştir.

فكُلُّ هذه الأحاديثِ، وما شاكلها: تُمَرُّ كما جاءت، لا تُعارَضُ، ولا تُضْرَبُ لها الأمثالُ، ولُا يواضَع فيها القول.

فقد رواها العلماءُ، وتلقَّاها الأكابِرُ منهم بالقبولِ لها، وتركوا المسألةَ عن تفسيرِها، ورأوا أنَّ العلمَ بها: تَرْكُ الكلامِ في معانِيها.

Bütün bu hadisler ve benzerleri geldiği gibi kabul edilir. Bunlara itiraz edilmez. Bunlara karşı misâller getirilmez. Bunlar tartışma konusu yapılmaz.

Âlimler bunları rivâyet etmiş, onların büyükleri bunları kabulle karşılamış, bunların tefsîrini sormamış, bunları bilmenin onların manaları hakkında konuşmamak olduğu görüşünü benimsemişlerdir.[321]

---

[321] Musannif "el-İbânetu'l Kubrâ"da "Tetimmetu'r Reddi ale'l Cehmiyye"de (3/58) şöyle demiştir: "Biz bu konudaki hadislere iman ediyoruz, onları ikrâr ediyoruz, keyfiyet ve mana söz konusu olmaksızın geldiği gibi kabul ediyoruz. Ancak O'nun nefsini vasfettiği şey başka..."

Musannifin sıfat naslarının manaları hakkında konuşmaktan sakındırmaktaki maksadı, Cehmiyye'den, Eş'arîler'den ve diğer fırkalardan ta'tîl ve tahrif ehlinin ortaya attığı manalardan ve tefsirlerden sakındırmaktır.

Onun maksadı, tafvîd ve techîl ehlinin iddia ettiği gibi sıfat naslarının kendisiyle tefsir yapılacak manalarının olmadığı değildir.

Onun buradaki sözü mücmeldir. Onun daha önce sıfat nasları hakkında söyledikleri bu sözünü açıklamaktadır. O daha önce şöyle demişti: "Haklarında Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ya da ümmetin âlimlerinden sözü şifâ ve hüccet olan birinin tefsîr ettiği hâriç olmak üzere tefsirlerde bulunulmaz."

Görüldüğü gibi musannif *(rahimehullah)* sıfat naslarının kendisinden anlaşılan bir tefsiri ve manası olduğunu söylemiştir. Fakat bu tefsir, ta'tîl ehlinin ve fâsid tevillerde bulunanların sözlerinin hilâfına Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den ya da kelâmına itibar edilen âlimlerden birinden gelmiş olmalıdır. Allah *(Azze ve Celle)*'nin sıfatlarının tefsîri hususunda ta'tîl ehlinin ve fâsid tevillerde bulunanların sözüne itibâr edilmez. Çünkü bu hakîkatte İbn Mende *(rahimehullah)*'ın "er-Reddu ale'l Cehmiyye" kitabında dediği gibi kelâmı olması gereken

yerden başka yere kaydırmak ve sıfatları yalanlamaktır: "Tevil hadis ashâbının nezdinde bir nevi yalanlamadır." (Zeylu Tabakâti'l Hanâbile, 1/64)

Musannifin "el-İbâne" kitabı sıfat naslarının manalarının açıklamalarıyla ve tefsirleriyle doludur. Örneğin:

1- İbn Batta (3/321) şöyle demiştir: "Cehmiyye 'O'nun işitmesinin manası görmesidir' dedi. Allah ise kitabında onları yalanladı ve *'Dedi ki: Korkmayın, şüphesiz Ben sizinleyim, işitirim ve görürüm' (Tâhâ, 46)* buyurdu. Böylece ikisinin arasını ayırdı... Onların görmenin manasının bilme olduğunu söylemelerine gelince Allah *(Azze ve Celle)* bilmeyle görmenin arasını ayırarak onları yalanlamıştır..."

2- Yine o (3/72) şöyle demiştir: "Cehmiyye dedi ki: 'O'nun *"Rablerine bakarlar" (Kıyâme, 23)* buyruğunun manası şudur: O bununla ancak beklemeyi kastetmiştir.' Böylece onlar bu tevîl ile bütün Arap lügatlerine muhâlefet ettiler..."

Sonra bakmakla beklemek arasındaki farkı ve bu âyette kastedilenin ancak Allah Teâlâ'ya bakmak olduğunu uzun uzun beyân etmiştir.

3- Yine o (3/123) Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *"Allah hiçbir şeye Kur'ân'ı açıktan nağme ile okuyan bir nebîye kulak verdiği gibi kulak vermez"* buyruğu hakkında şöyle demiştir: "'Mâ-ezine'nin manası 'me'stemea'dır. 'Uzun' burada 'kulak vermek'tir.

Onun sıfat naslarının manalarının beyânı hususunda birçok sözü vardır. Sözü uzatmamak için bunları zikretmedim. İbn Batta'nın bu sözleri açık bir şekilde Mufavvida'nın kendilerini selefe ve sünnet imamlarına nisbet etmeleri hususundaki yalanlarına, onların fitne çıkarmak için selefin ve sünnet imamlarının bazı sözlerini delil getirip diğerlerine bakmadıklarına delâlet etmektedir.

"El-İhticâcu bi'l Âsâri's Selefiyye alâ İsbâti's Sıfâti'l İlâhiyye" kitabımda Mufavvida'ya reddiye ve mezheplerinin bozukluğunun beyânı hususunda tam bir bölüm açtım. Tıpkı İbn Teymiyye'nin onlar hakkında dediği gibi: "Sünnet'e ve Selef'e uyduklarını söyleyen tafvîd ehlinin görüşü bidat ve ilhad ehlinin en şerli görüşlerindendir."

Orada sıfatları tafvîd etme görüşünü Selef-i Sâlihîn'e nisbet edenlerin hatasını ve bu nisbetin doğurduğu birçok mefsedeti beyân ettim. (s. 263-303)

٣٠١ – ثُمَّ الإيمانُ بأنَّ القرآنَ محفوظٌ في صُدُورِ الرِّجَالِ. ومَن استظهرَ القرآنَ سُمِّيَ: حامِلَ كتابِ الله عزَّ و جلَّ.

301- Sonra Kur'ân'ın insanların göğüslerinde mahfûz olduğuna iman etmek gerekir.[322] Nitekim Kur'ân'ın tamamını ezberleyen kimseye "Allah *(Azze ve Celle)*'nin kitabının taşıyıcısı" denir.[323]

٣٠٢ – وقال رسولُ الله صلَّى اللهُ عليه وسلَّم: (**الذي ليسَ في جوفِهِ شيءٌ مِن القرآنِ كالبيتِ الخَرِبِ**)

302- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Göğsünde Kur'ân'dan bir şey bulunmayan kimse harap ev gibidir."[324]

٣٠٣ – وقال رسولُ الله صلَّى اللهُ عليه وسلَّم: (**لا تغُرَّنَّكُم المَصَاحِفُ المُعلَّقَةُ؛ فإنَّ الله عَزَّوجلَّ لا يُعذِّبُ قلبًا وعَى القرآنَ بِغَم**)

303- Yine O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Asılan mushaflar sizi aldatmasın. Zira Allah *(Azze ve Celle)* Kur'ân'ı gam ile barındıran bir kalbe azap etmez."[325]

---

[322] İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (3/353) "Cehmiyye'den Kur'ân'ın insanların göğüslerinde olmadığını iddia eden bir tâifenin küfrünün beyânı bâbı" demiş, sonra Buhârî'nin (5032) İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet ettiği şu hadisi zikretmiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"Kur'ân'ı sürekli hatırınızda tutun. Çünkü o insanların göğüslerinden deveden daha hızlı uzaklaşır."*

[323] İbnu'l Hanbelî "er-Risâletu'l Vâdıha"da (2/719) Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den *"Kur'ân'ın tamamını ezberleyene Kur'ân'ın taşıyıcısı denir"* lafzıyla merfû bir hadis zikretmiştir ki bunu tahriç edene rastlayamadım. Allah en doğrusunu bilir.

[324] İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (2186) İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'dan rivâyet etmiştir.

Hadisi ayrıca Ahmed (1947), Tirmizî (2913), ed-Dârimî (3349) ve sahih olduğunu söyleyerek el-Hâkim (1/554) rivâyet etmiştir. Tirmizî de "Hasen-sahih bir hadistir" demiştir.

٣٠٤- والإقرارُ بحديثِ موسى عليه السَّلام مع مَلكِ الموتِ، وأنَّه لطَمَهُ ولا يرُدُّ الحديثَ المرويَّ فيهِ، ولا يُنكِرُهُ إلَّا مُبتدِعٌ ضعِيفُ الرَّأي. هكذا قالتِ العلماءُ في مَن ردَّهُ، وتوقَّفَ عنه.

304- Mûsâ *(aleyhisselam)*'ın Ölüm Meleği ile (olan kıssasının geçtiği) hadîsini ve ona tokat vurduğunu ikrâr etmek gerekir.[326] Bu konuda rivâyet edilen hadisi ancak zayıf görüşlü bir bidatçi red ve inkâr eder. Âlimler bunu reddeden ve hakkında duraksayan kimse hakkında böyle söylemişlerdir.[327]

---

[325] El-Hakîm et-Tirmizî "Nevâdiru'l Usûl"de (1334) ve Temmâm "el-Fevâid"de (1690) merfû olarak rivâyet etmiştir. Ed-Deylemî de "Musnedu'l Firdevs"te (7798) Ukbe b. Âmir *(radıyallahu anh)*'tan merfû olarak rivâyet etmiştir.

Ayrıca İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (2192) Ebû Umâme *(radıyallahu anh)*'ın sözü olarak rivâyet etmiştir.

Kezâ İbn Ebî Şeybe (30702), "ez-Zünd"de Ahmed (s. 87) ve ed-Dârimî (3362, 3363) rivâyet etmiştir. Ebû Umâme *(radıyallahu anh)*'ın sözü olarak isnâdı sahihtir.

Hadisin sonundaki "gam ile" kısmına gelince, buna tahriç kaynaklarının herhangi birinde vâkıf olamadım. Bu el yazmasının aslında da noktasız olarak geçmektedir. Zabtının nasıl olması gerektiğini Allah bilir.

[326] Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'ın hadisine işâret etmektedir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Ölüm Meleği Mûsâ'ya geldi ve ona 'Rabbine icâbet et' dedi. Bunun üzerine Mûsâ Ölüm Meleği'nin gözüne vurdu ve gözünü çıkardı..." Bunu Buhârî (3407) ve Müslim (6252) rivâyet etmiştir. Lafız Müslim'indir.

[327] Kevsec'in "Mesâil"inde (3290) rivâyet edildiğine göre İmam Ahmed'e bazı hadisler sorulmuştur. Onlardan biri *de* "Mûsâ Ölüm Meleği'ne yumruk attı" hadisidir. Ahmed bunun üzerine "Bunun tamamı sahihtir" demiştir. İshâk b. Râhûye de "Bunun tamamı sahihtir, bunu bir bidatçiden ya da görüşü zayıf kimseden başkası inkâr etmez" demiştir.

Yine İmam Ahmed İbnu'l Kâsım'ın rivâyet ettiğine göre şöyle demiştir: "Biz bunu hadislerde geldiği üzere ikrâr ediyor ve doğruluyoruz. Bunun hakkında

٣٠٥ - وقولُ النبيِّ (صلى الله عليه وسلم): (ما أحَدٌ إلَّا وقَد وُكِّلَ به قَرِينُهُ مِن الجِنِّ)

قالوا: وأنت يا رسول الله؟

قال: (وأنا إلَّا أنَّ الله أَعانَني عليهِ فأسلَم؛ يأمُرُني إلاَّ بخيرٍ)

305- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Hiç kimse yoktur ki ona cinlerden olan arkadaşı müvekkel kılınmış olmasın" demiştir. "Sen de mi ey Allah'ın Resûlü?" diye sorduklarında da şöyle buyurmuştur: "Ben de. Fakat Allah ona karşı bana yardım etti de o müslüman oldu. Bundan dolayı bana ancak hayrı emreder."[328]

---

ancak kalbi eğri kimseler konuşur ve bunu ancak kalbi eğri kimseler reddeder." (İbtâlu't Te'vîlât, 2/439)

Hadisin şerhi için "Te'vîlu Muhtelefi'l Hadîs"e (s. 520) ve el-Beğâvî'nin "Şerhu's Sünne"sine (1451) bakınız.

[328] İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (1474) rivâyet etmiştir.

Hadisi ayrıca Müslim (7210) İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiş ve şu ziyâdede bulunmuştur: "Ona cinlerden arkadaşı ve meleklerden arkadaşı müvekkel kılınmış olmasın..."

İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (1476) şöyle demiştir: Ebû Ömer Muhammed b. Abdulvâhid en-Nahvî'yi şöyle derken işittim: Sa'leb'e Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in "şu kadar var ki Allah ona karşı bana yardım etti de o müslüman oldu" buyruğu hakkında soruldu. "Şeytan mı müslüman oldu yoksa Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* mi ondan selâmette oldu?" denildi. Bunun üzerine o "Şeytan müslüman oldu" dedi.

Ehli Sünnet'in nezdinde bu hadisin başka bir tefsîri daha vardır ki bunu Tirmizî *(rahimehullah)* "Sünen"inde (3/475) Süfyân b. Uyeyne *(rahimehullah)*'tan rivâyet etmiştir: "Yani ben ondan selâmette oldum. Şeytan müslüman olmaz."

Hallâl'ın "es-Sünne"sinde (203) el-Merrûzî'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Ebû Abdullah 'O mu ondan selâmette oldu, iblîs mi müslüman oldu, bilmiyorum' dedi. 'Bazı kimseler Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ondan selâmette olduğunu söylüyorlar?' dedim. Yine 'Bilmiyorum' dedi."

٣٠٦ – وأنَّ نبيَّنا أوَّلُ الأنبياءِ خلْقًا، وآخِرُهم بَعثًا، وأنَّ أُمَّهُ حِينَ وضَعَتْهُ رَأت نُورًا أضاءَت له قُصورُ الشَّامِ.

306- Nebîmiz[329] ilk yaratılan, en son gönderilen nebîdir.[330] Annesi O'nu doğurduğu zaman kendisiyle Şâm'ın saraylarının aydınlandığı bir nur görmüştür.[331]

---

[329] Âcurrî *(rahimehullah)* "eş-Şerîa"da (3/1384) Nebimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in fazîletleri ile ilgili bapların sünnet ve itikâd kitaplarında zikredilmesinin sebebini şu sözlerle beyân etmiştir: "Müslümanlara, Allah *(Azze ve Celle)*'nin onları kendisine yönlendirdiği ve onlara kendisine tutunmalarını emrettiği hak dîn adına beyân etmemiz gereken hususlardan biri de şudur... Ben onlara nebîleri *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in fazîletini beyân edeceğim ki Allah *(Azze ve Celle)*'nin ona verdiği hususiyetlerin kadrini bilsinler ve kendilerini onun ümmetinden kıldığından dolayı Allah'a şükretsinler...

Müslümanların nebîleri *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in faziletlerini, Allah *(Azze ve Celle)*'nin gerek dünyâda gerekse âhirette yalnızca ona verdiği saygınlığı ve şerefi bilmemeleri kötüdür."

[330] Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'ın Allah Teâlâ'nın *"Hani Biz nebîlerden söz almıştık..." (Ahzâb, 7)* buyruğu hakkında Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet ettiği hadise işâret etmektedir: "Ben yaratılış yönünden nebîlerin ilki, gönderiliş yönünden onların sonuncusuyum."

Bunu et-Taberânî "Müsnedu'ş Şâmiyyîn"de (3662) ve Temmâm "el-Fevâid"de (1003) rivâyet etmiştir. İbn Kesîr "el-Bidâyetu ve'n Nihâye"de (2/321) bu hadis hakkında doğru olanın bunun Katâde'den mürsel olması olduğunu beyân etmiştir.

Hallâl'ın "es-Sünne"sinde (199) rivâyet edildiğine göre el-Fadl şöyle demiştir: Ahmed bana dedi ki: "O nebîlerin -yaratılış yönünden- ilkidir. *Hani Biz nebîlerden; senden... söz almıştık.* Görüldüğü gibi onunla başlamıştır."

Harb el-Kirmânî "es-Sünne"sinde (455/tahrîcimle) şöyle demiştir: İshâk b. Râhûye'ye Meysere el-Fecr *(radıyallahu anh)*'ın hadisinin manasını sordum: (Meysere el-Fecr) dedi ki: "Dedim ki: 'Ey Allah'ın Resûlü, ne zaman nebî oldun?' Bunun üzerine O 'Âdem ruh ile ceset arasında iken...' buyurdu." İshâk "Ona ruh üfürülmeden önce o yaratılmıştı" dedi.

٣٠٧ - ومَن زعمَ أنَّه كان على دِينِ قومِهِ قبل أن يُبعثَ؛ فقد أعظمَ الفِريةَ على رسولِ الله (صلى الله عليه وسلم) ولا يُكلَّمُ مَن قال بهذا، ولا يُجالس.

307- Kim O'nun (resûl olarak) gönderilmeden önce kavminin dîni üzere olduğunu iddia ederse Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e büyük bir iftirâda bulunmuş olur. Bunu söyleyen kimseyle konuşulmaz ve oturulmaz.[332]

Ayrıca "eş-Şerîa"ya (3/1405/Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ne zaman nebî olduğunun zikri bâbı) bakınız.

[331] Irbâd b. Sâriye es-Sülemî *(radıyallahu anh)*'ın hadisine işâret etmektedir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Ben Allah'ın Âdem balçığında atılmış durumdayken Ümmü'l Kitab'da nebîlerin sonuncusu olan kuluyum. Size bunun açıklamasını yapayım: Ben atam İbrâhîm'in duâsı, Îsâ'nın kavmine müjdesi ve annemin gördüğü rüyâsıyım. O kendisinden Şâm'ın saraylarını aydınlatan bir nûrun çıktığını görmüştü."

Bunu Ahmed (17163) rivâyet etmiş, İbn Hibbân (6404) ve el-Hâkim (2/600) sahih olduğunu söylemiştir. Şâhidleri çoktur. "Mecmeu'z Zevâid"e (8/222) ve "Fethu'l Bârî"ye (6/583) bakınız.

[332] Hallâl "es-Sünne"de (213) Hanbel b. İshâk'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Ebû Abdullah'a -Ahmed b. Hanbel'e- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in gönderilmeden önce kavminin dîni üzere olduğunu söyleyen kimseyi sordum. 'Bu çirkin bir sözdür, bu sözü söyleyen kimseyle konuşmamak ve oturmamak gerekir' dedi. 'Komşumuz en-Nâkıd Ebu'l Abbâs bu görüşü dile getiriyor?' diye sordum. Dedi ki: 'Allah onun canını alsın! Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in putlara ibâdet eden kavminin dîni üzere olduğunu söyledikten sonra geriye ne bırakıyor ki? Hâlbuki Allah *(Azze ve Celle)* Îsâ'nın onu müjdelediğini ve *"Benden sonra gelecektir ve ismi Ahmed'dir"* dediğini söylemiştir.'

Ona 'Hatîce'nin de Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kendisiyle câhiliyyede evlendiği zaman bu hâl üzere olduğunu söylüyor?' diye sordum. Dedi ki: 'Hatîce hakkında bir şey söyleyemem. O Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e ilk iman eden kadındı. Sonra insanlar ortaya ne sözler atmaktadırlar! Bunlar kelâm ashâbıdır. Kelâmı seven iflâh olmaz. Subhânallah! Bu söz karşısında subhânallah!' Bunu çok büyüksedi. Bu konuda hatırlayamadığım bir sözü delil getirdi. Annesinin

٣٠٨- ونقولُ: إنَّ نبيَّنا صلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ كان مَخْتونًا مَسرورًا.

308- Yine deriz ki: Nebîmiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* (dünyaya geldiğinde) sünnetli ve göbeği kesik idi.[333]

---

onu doğurduğunda bir nûr gördüğünü zikretti ve şöyle dedi: 'O onu doğurduğunda bunu görmemiş midir? O nebî olarak gönderilmeden önce temiz ve putlardan arındırılmış değil miydi? Dikilitaşlar üzerine boğazlanan hayvanların etlerini yemiyor değil miydi?' Sonra şöyle dedi: 'Kelâmcılardan uzak durun. Onların işinin sonu hayra varmaz.'"

Âcurrî "eş-Şerîa"da (3/1433/Onun Gönderilişi Bâbı) şöyle demiştir: "Allah bize ve size rahmet etsin! Bilin ki Nebîmiz Muhammed Âdem (as)'ın yaratılışının öncesinden beri nebî idi. Nebîlerin ve nebîlerin oğullarının sulblerinde sahih nikâhlarla dolaşıyordu. Tâ ki Allah Teâlâ onu annesinin karnından çıkardı. Bülûğa erene kadar kerîm Mevlâsı onu koruyor ve gözetiyordu. Allah *(Azze ve Celle)* Kureyş'in putlarını ve içerisinde bulundukları küfrü ona sevimsiz göstermişti. Mevlâsı ona ne şiir ne de câhiliyye ahlâkından herhangi bir şey öğretmemişti. Aksine Mevlâsı ona yalnızca kendisine ibâdet etmesini ilhâm etmişti. Şeytanın onun üzerinde bir egemenliği yoktu. O kendisini ihlâs ile kerim Mevlâsına ibâdete vermişti. Tâ ki ona vahiy indi ve risâlet emredildi."

Bakınız: Sahîhu İbn Hibbân, 14/169/Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kendisine vahyedilmeden önce kavminin dîni üzere olduğunu iddia edenlerin sözünü çürütecek haberin zikri

[333] Abbâs b. Abdulmuttalib *(radıyallahu anh)*'ın sözüne işâret etmektedir: "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sünnetli ve göbeği kesik olarak doğdu. Bu dedesi Abdulmuttalib'in ilgisini çekti." Beyhakî "Delâilu'n Nubuvve"de (1/114) rivâyet etmiştir. İbnu'l Kayyım ve İbn Kesîr zayıf olduğunu söylemiştir.

Enes *(radıyallahu anh)*'ın rivâyet ettiği bir hadiste Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Sünnetli doğmam ve avretimi kimsenin görmemesi Allah katındaki değerimdendir." Bunu et-Taberânî "el-Evsat"ta (6148), İbnu'l Cevzî "el-İlelu'l Mutenâhiye"de zayıflayarak (624) rivâyet etmiştir.

Bu bapta birçok hadis vardır. Öyle ki el-Hâkim "el-Müstedrek"te (2/602) "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünnetli ve göbeği kesik olarak doğduğuna dâir haberler tevâtür derecesine ulaşmıştır" demiştir!

٣٠٩ – وكان يَرى مِن خلْفِهِ كما يَرى مِن بينِ يديهِ .

309- Önünden gördüğü gibi arkasından da görürdü.[334]

٣١٠ – وأنَّه رَكِبَ البُراقَ، وأتى بيتَ المقدِسِ مِن ليلتِهِ، ثُمَّ عُرِجَ به إلى السَّماءِ، حتَّى دنا مِن ربِّهِ فتدَلَّى، فكان قابَ قوسينِ أو أدنى.

Zehebî de bunu incelemiş ve "Ben bunun sahih olduğunu bilmiyorum, nasıl mütevâtir olsun?" demiştir. İbn Kesîr "el-Bidâye ve'n Nihâye"de (2/265) şöyle demiştir: "Bazıları birçok tarîke sahip olmasından ötürü bunun sahih olduğunu iddia etmiştir. Öyle ki bazıları bunun mütevâtir olduğunu söylemiştir. Bunların hepsi tartışmaya açıktır."

Hallâl "es-Sünne"de (202) şöyle demiştir: "Bize Ebû Bekr el-Merrûzî haber verip dedi ki: "Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel'e 'Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sünnetli olarak mı doğdu?' diye soruldu. O da 'Allahu a'lem' dedi, sonra 'Bilmiyorum' diye ekledi."

İbnu'l Kayyım "Zâdu'l Meâd"da (1/81) şöyle demiştir: "O'nun *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sünneti hakkında bir fasıl: Bu konuda üç farklı görüş vardır. Birincisine göre O sünnetli ve göbeği kesik olarak doğmuştur. Bu hususta bir de İbnu'l Cevzî'nin "el-Mevzûât"ta zikrettiği sahih olmayan bir hadis rivâyet edilmiştir. Bu konuda sahih bir hadis yoktur. Bu ona mahsûs şeylerden de değildir. Zira insanlardan birçok kimse sünnetli olarak doğmaktadır..."

Bu bapta birçok hadis vardır. Bakınız: Sebîlu'l Hudâ ve'r Reşâd, 1/347; ed-Daîfe, 6270

[334] Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)* hadisine işâret etmektedir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Şu kıblemi görüyor musunuz? Vallahi ne rükûnuz ne de huşûnuz bana gizli kalmıyor. Ben sizi sırtımın arkasından görüyorum." Buhârî (742) rivâyet etmiştir.

Hallâl'ın "es-Sünne"sinde (217) rivâyet edildiğine göre el-Esram şöyle demiştir: Ebû Abdullah'a Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in "Ben sizi sırtımın arkasından görüyorum" buyruğunu söyledim. Dedi ki: "O önünden gördüğü gibi arkasından da görüyordu." "Bir adam bana 'O bu hususta başkaları gibidir, onları ancak tıpkı imamın sağında ve solunda bulunanlara baktığı gibi görüyordu' dedi" dedim. Bunu çok sert bir şekilde reddetti.

310- Yine O, Burâk'a binmiştir. Geceleyin Beyt-i Makdis'e gelmiştir. Sonra göğe çıkarılmıştır. Öyle ki Rabbine yaklaşmış ve yanaşmıştır. Aralarındaki mesâfe iki yay uzunluğundan daha az olmuştur.[335]

---

335 Miraç hadislerini Buhârî (3674/Miraç Bâbı) ve Müslim (330 ve sonrası) rivâyet etmiştir. Âcurrî *(rahimehullah)* "eş-Şerîa"da (3/1526/Allah *(Azze ve Celle)*'nin Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i geceleyin kendisine yürütülmekle ayrıcalıklı kıldığının zikri bâbı) bu yürütülüşün uykuda değil uyanıkken gerçekleştiğini beyân edip şöyle demiştir: "Allah *(Azze ve Celle)* Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i bedeniyle ve aklıyla yürütmüştür. İsrâ uykuda gerçekleşmemiştir... Eğer Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Ebû Cehil'e ve kavminden diğer kimselere rüyâsını anlatarak 'Rüyamda Beyt-i Makdis'te olduğumu gördüm' deseydi bunu kabul ederlerdi ve onun söylediklerine şaşırmazlardı... Bütün bunlar aklını kullanan ve doğruyu yanlıştan ayırt edebilen kimse için Allah *(Azze ve Celle)*'nin Nebîsi Muhammed'i onu bedeniyle ve aklıyla geceleyin yürüterek ayrıcalıklı kıldığına birer delildir... Kim bunun bir rüya olduğunu söylerse görüşünde hata etmiş, Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hakkından kısmış, Kur'ân ve Sünnet'i reddetmiş, büyük bir işe girişmiş olur. Tevfîk Allah'tandır."

İbn Batta'nın "Sonra göğe çıkarılmıştır, öyle ki Rabbine yaklaşmış ve yanaşmıştır, aralarındaki mesâfe iki yay uzunluğundan daha az olmuştur" sözüne gelince İbnu'l Kayyım, bu âyeti İbn Batta'nın zâhib olduğu görüşe delil getirmesi hususunda el-Herevî'yi eleştirirken şunları söylemiştir: "Sanki o bu âyetten yaklaşan, sarkan ve Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e iki yay boyundan daha yakın mesâfede olan kimsenin Allah *(Azze ve Celle)* olduğunu anlamıştır. Bunu her ne kadar müfessirlerden bir topluluk söylemişse de doğru olan bunun Cibrîl (as) olduğudur. Nitekim sûrenin başından *'Gerçekten onu bir diğer inişte daha gördü'* buyruğuna kadar zikredilen sıfatlarla nitelenen de odur. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de sahih bir hadiste bunu bu şekilde tefsîr etmiştir. Âişe *(radıyallahu anha)*şöyle demiştir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e bu âyeti sordum. Buyurdu ki: *'Cibril'dir. Onu üzerine yaratıldığı sûretinde ancak iki kez gördüm.'* Kur'ân'ın lafzı da bundan başkasına birtakım sebeplerden dolayı delâlet etmez..." Sonra bu sebepleri on altıya varıncaya kadar zikretmiştir. (Medâricu's Sâlikîn, 3/319)

Bakınız: el-Hucce fî Beyâni'l Mehacce, Kıvâmu's Sünne, 1/497/Bidatçilerin ve başkalarının Miraç hadisine itirazları hakkında bir fasıl

310- Yine O, Burâk'a binmiştir. Geceleyin Beyt-i Makdis'e gelmiştir. Sonra göğe çıkarılmıştır. Öyle ki Rabbine yaklaşmış ve yanaşmıştır. Aralarındaki mesâfe iki yay uzunluğundan daha az olmuştur.[335]

---

335 Miraç hadislerini Buhârî (3674/Miraç Bâbı) ve Müslim (330 ve sonrası) rivâyet etmiştir. Âcurrî *(rahimehullah)* "eş-Şerîa"da (3/1526/Allah *(Azze ve Celle)*'nin Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i geceleyin kendisine yürütülmekle ayrıcalıklı kıldığının zikri bâbı) bu yürütülüşün uykuda değil uyanıkken gerçekleştiğini beyân edip şöyle demiştir: "Allah *(Azze ve Celle)* Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i bedeniyle ve aklıyla yürütmüştür. İsrâ uykuda gerçekleşmemiştir... Eğer Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Ebû Cehil'e ve kavminden diğer kimselere rüyâsını anlatarak 'Rüyamda Beyt-i Makdis'te olduğumu gördüm' deseydi bunu kabul ederlerdi ve onun söylediklerine şaşırmazlardı... Bütün bunlar aklını kullanan ve doğruyu yanlıştan ayırt edebilen kimse için Allah *(Azze ve Celle)*'nin Nebîsi Muhammed'i onu bedeniyle ve aklıyla geceleyin yürüterek ayrıcalıklı kıldığına birer delildir... Kim bunun bir rüya olduğunu söylerse görüşünde hata etmiş, Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hakkından kısmış, Kur'ân ve Sünnet'i reddetmiş, büyük bir işe girişmiş olur. Tevfîk Allah'tandır."

İbn Batta'nın "Sonra göğe çıkarılmıştır, öyle ki Rabbine yaklaşmış ve yanaşmıştır, aralarındaki mesâfe iki yay uzunluğundan daha az olmuştur" sözüne gelince İbnu'l Kayyım, bu âyeti İbn Batta'nın zâhib olduğu görüşe delil getirmesi hususunda el-Herevî'yi eleştirirken şunları söylemiştir: "Sanki o bu âyetten yaklaşan, sarkan ve Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e iki yay boyundan daha yakın mesâfede olan kimsenin Allah *(Azze ve Celle)* olduğunu anlamıştır. Bunu her ne kadar müfessirlerden bir topluluk söylemişse de doğru olan bunun Cibrîl (as) olduğudur. Nitekim sûrenin başından *'Gerçekten onu bir diğer inişte daha gördü'* buyruğuna kadar zikredilen sıfatlarla nitelenen de odur. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de sahih bir hadiste bunu bu şekilde tefsîr etmiştir. Âişe *(radıyallahu anha)*şöyle demiştir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e bu âyeti sordum. Buyurdu ki: *'Cibril'dir. Onu üzerine yaratıldığı sûretinde ancak iki kez gördüm.'* Kur'ân'ın lafzı da bundan başkasına birtakım sebeplerden dolayı delâlet etmez..." Sonra bu sebepleri on altıya varıncaya kadar zikretmiştir. (Medâricu's Sâlikîn, 3/319)

Bakınız: el-Hucce fî Beyâni'l Mehacce, Kıvâmu's Sünne, 1/497/Bidatçilerin ve başkalarının Miraç hadisine itirazları hakkında bir fasıl

bunu rivâyet etmiştir: "Umulur ki Rabbin seni övülmüş bir makâma/Makâm-ı Mahmûd'a eriştirir. O'nu kendisiyle birlikte Arş'a oturtur."[338]

٣١٤ – وهكذا فسَّرَهُ مُجاهدٌ فيما رواه محمدُ بنُ فُضيلٍ، عن ليثٍ عنه.

314- Mücâhid, Muhammed b. Fudayl'ın Leys'ten, onun da kendisinden rivâyet ettiğine göre bunu bu şekilde tefsir etmiştir.[339]

---

[338] Deylemî "el-Firdevs"te (4159) rivâyet etmiştir. Bunun benzeri Ömer'den, İbn Mes'ûd'dan, Enes'ten, Ebû Hureyre'den ve İbn Abbâs'tan da -Allah onlardan râzı olsun- rivâyet edilmiştir. Makâm-ı Mahmûd hakkında kaleme aldığım müstakil bir cüzde bunların tahrîcini yaptım ve zayıf olduklarını beyân ettim. Allah tamamlanmasını müyesser kılsın.

Ebû Bekr en-Neccâd *(rahimehullah)* şöyle demiştir: "Ebu Muhammed b. Sâid'e Ubeydullah b. Abdullah b. Ömer'in Nâfi'den, onun İbn Ömer'den, onun da Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet ettiği hadis hakkında sordum. 'Bu aslı olmayan uydurulmuş bir hadistir' dedi."

Yine o şöyle demiştir: "Ebû Bekr el-Bâğendî'ye (bu hadisleri) sordum da şöyle dedi: 'Mücâhid'in hadisi dışında bu hadislerin tamamı bâtıldır, mahfûz değildir.'" (İbtâlu't Te'vîlât, 2/490)

İbn Teymiyye "Der'u't Teâruz"da (5/237) şöyle demiştir: "Bazı insanlar bunu birçok tarîkten merfû olarak rivâyet etmiştir. Bunların tamamı uydurmadır. Sahih olan ancak Mücâhid'den ve seleften diğer zatlardan rivâyet edilendir."

[339] İbn Ebî Ya'lâ "Tabakâtu'l Hanâbile" (3/19) İbn Batta *(rahimehullah)*'ın tarikinden rivâyet etmiştir. Tefsîrinde et-Taberî (15/145) ve el-Hallâl Mücâhid'den birçok tarikle rivâyet etmiştir.

Mücâhid *(rahimehullah)*'ın eserini, gerek mütekaddimînden gerekse müteahirînden ilim ve tahkîk ehli kimseler sahihlemişler ve kabûl ile karşılamışlardır. Hatta bu hadisi reddeden, Mücâhid'e ta'n eden ve ona en çirkin sıfatları revâ gören kimselere ağır sözler söylemişlerdir.

İbrâhîm el-Isbehânî şöyle demiştir: "Bu hadis sahihtir ve sâbittir. Âlimler bunu yüz atmış seneden beri tahdîs edegelmişlerdir. Bunu ancak bir bidat ehli reddeder." (es-Sünne, el-Hallâl, 293)

İbn Teymiyye "Der'u't Teâruz"da (5/237) "Sâbit olan bunun Mücâhid'den ve seleften başkalarından olmasıdır" demiştir.

Zehebî "el-Arş"ta (2/214) "Bu hadis Mücâhid'den sâbittir" demiş ve şunu eklemiştir: "Bazıları bunu İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)* kanalıyla ref' etmiştir. Fakat bunun isnâdı sâbit değildir. Mücâhid'den sâbit olduğu hususunda ise şüphe yoktur."

Âlimlerin bu eseri kabul ve teslîm ile karşıladıklarına dâir sözlerinin ise tamamını nakletmek mümkün değildir. Bunlardan bazılarını zikredecek olursak:

Merrûzî şöyle demiştir: "Ahmed b. Hanbel'e sıfatlar, rü'yet, isrâ ve Arş kıssası konularında Cehmiyye'nin reddettiği hadisleri sordum. Ebû Abdullah bunların hepsini sahihledi ve şöyle dedi: 'Âlimler bunları kabulle karşılamıştır. Biz de haberlere geldikleri gibi teslim oluruz.'" (es-Sünne, el-Hallâl, 283)

Ebû Bekir Yahyâ b. Ebî Tâlib şöyle demiştir: "Mücâhid hadisini reddeden herhangi birini bilmiyorum... Bunu sika muhaddisler taşımış, şâhitlerin huzurunda tahdis etmişlerdir. Bunu reddetmemişler, kabul ve mutlulukla karşılamışlardır." (es-Sünne, el-Hallâl, 268)

Âcurri "eş-Şerîa"da (3/367) şöyle demiştir: "Mücâhid hadisine gelince... Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hadislerini bilen ve nakleden hocalar bunu en güzel şekilde karşılamışlardır ve en güzel şekilde kabul etmişlerdir. Bunu inkâr etmemişlerdir."

İbn Teymiyye (v. 728) "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (4/374) şöyle demiştir: "Bu anlaşıldığı zaman: Kendilerinden râzı olunan âlimler ve Onun makbûl velîleri Rasulullah Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i Rabbinin Arş'a oturtacağını tahdis etmişlerdir."

Yine o "Der'u't Teâruz"da (5/237) şöyle demiştir: "Selef ve imamlar bunu rivâyet ediyorlar ve kabulle karşılıyorlardı."

Derim ki: Bu eseri inkâr ve sübûtu hususunda bu esere ta'n ancak Rab *(Azze ve Celle)*'nin uluvvunu ve Arş'ına istivâsını inkâr eden Cehmiyye'nin zuhûr etmesiyle ortaya çıkmıştır.

Sünen müellifi Ebû Dâvûd *(rahimehullah)* şöyle demiştir: "İnsanlar bunu önceden beri Cehmiyye'yi öfkelendirmek amacıyla tahdis ediyorlardı. Çünkü Ceh-

miyye Arş'ın üzerinde bir şey olduğunu inkâr ediyordu." Yine o şöyle demiştir: "Sünnetle anılan birinin bu hadis hakkında konuşacağını sanmam." (el-Arş, ez-Zehebî, 194, 244)

Abdullah b. Ahmed b. Hanbel *(rahimehumallah)* şöyle demiştir: "Muhaddislerden bunu reddeden birini görmedim. Biz bunu hocalardan işittiğimizde bunu ancak Cehmiyye inkâr ediyordu."

İbrâhîm el-Isbehânî şöyle demiştir: "Bu hadisi âlimler yüz altmış yıldan beri tahdis edegelmiştir. Bunu ancak bidat ehli reddetmiştir." [Bu eserler el-Hallâl'ın "es-Sünne"sinde (250, 279) bulunmaktadır.]

İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (4/374) İbn Cerîr'in Mücâhid'in eserinin isbâtı hususundaki sözünü nakletmiş ve şöyle demiştir: "Bunu ancak Cehmiyye'den bazı kimseler inkâr etmiştir. O da bunu bu âyetin tefsîrinde inkâr ederek zikretmiş değildir."

Derim ki: İlim ehlinin Mücâhid eserinin tashîhi, kabûlü, onunla ihticâc ve onu reddedenlere ta'n hususundaki sözlerinin tamamı aktarıldığı takdirde söz çok uzar. Ben gerek öncekilerden gerek sonrakilerden bu eseri sahihleyip dile getiren ilim ehlinden vâkıf olduklarımın sözlerini bir araya getirdim ve bu meseleye dâir müstakil bir cüz meydana getirdim. Sayıları yüzü aştı. Onlardan bazıları şunlardır: el-Cureyrî (v. 144), el-Kâsım b. Sellâm (v. 224), Bişr el-Hâfî (v. 227), Ebû Bekr Abdullah İbn Muhammed b. Ebî Şeybe (v. 235), Osman b. Muhammed b. Ebî Şeybe (v. 239), Hârûn b. Ma'rûf (v. 231), İshâk b. Râhûye (v. 238), Ahmed b. Hanbel (v. 241), Abdulvehhâb el-Verrâk (v. 251), Muhammed ed-Dakîkî (v. 266), Ebû Bekr el-Mukri' (v. 267), Ebû Bekr el-Merrûzî (v. 275), Sünen müellifi Ebû Dâvûd es-Sicistânî (v. 275), Harb el-Kirmânî (v. 280), İbrâhîm el-Harbî (v. 285), İbn Ebî Âsım (v. 287), Abdullah b. Ahmed b. Hanbel (v. 290), Ebu'l Abbâs es-Serrâc eş-Şâfiî (v. 306), Ebû Ya'lâ el-Mevsılî (v. 307), el-Huseyn b. Alî b. Hayrân el-Fakîh eş-Şâfiî (v. 310), Ebû Ca'fer et-Taberî (v. 310), Ebû Bekr İbn Huzeyme (v. 311), Ebû Bekr el-Hallâl (v. 311), İbn Ebî Dâvûd (v. 316), Ebu'l Kâsım el-Beğavî (v. 317), el-Berbehârî (v. 329), Ebû Bekr en-Neccâd (v. 348), el-Âcurr (v. 360), et-Taberânî (v. 360), el-Kercî el-Kassâb, ed-Dârakutnî (v. 385), İbn Batta, İbn Teymiyye, İbnu'l Kayyım, İbn Sehmân, Muhammed b. İbrâhîm ve zikredildikleri takdirde kitabın uzayacağı birçok isim...

Bu cüzde Mücâhid *(rahimehullah)*'ın eserinin tariklerini bir araya getirdim, isnadlarından söz ettim ve isnadlarının sıhhatini beyân ettim. Sonra bu eserin sıhhatine ve kabul edilmesi gerektiğine delâlet eden hadisleri ve eserleri söz konusu ettim. Bunlardan bazıları şunlardır:

1- Ruveyfi' b. Sâbit el-Ensârî *(radıyallahu anh)*'tan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"Kim 'Allahım, Muhammed'e salât et ve kıyâmet günü onu katındaki mak'ad-ı mukarreb'e (oturulacak yakınlaştırılmış yere) koy' derse şefaatim ona vâcip olur."* Ahmed (16991), "es-Sünne"de İbn Ebî Âsım (849), "el-Kebîr"de et-Taberânî (4480, 4481), "es-Sünne"de el-Hallâl (315) ve "eş-Şerîa"da el-Âcurrî (1106) rivâyet etmiştir. Münzirî "el-Terğîb ve't Terhîb"de (2587) Heysemi "Mecme'u'z Zevâid"de (10/163) ve İbn Kesîr "Tefsîr"inde (8/470) hasen olduğunu söylemiştir.

Bu hadisi el-Âcurrî "eş-Şerîa"da Mücâhid hadisinden sonra âdeta bir şâhid olarak zikretmiştir. Bundan sonra da İbn Sâid'in (v. 318) şu sözünü aktarmıştır: "Bu hadis 'Onu Arş'a oturtur' manasındaki hadislere yakındır."

2- Sahâbî Abdullah b. Selâm *(radıyallahu anh)*'ın sözü: "Kıyâmet günü geldiği zaman nebîniz getirilir ve Allah *(Azze ve Celle)*'nin önüne kürsîsinin üzerine oturtulur." Bunun üzerine bir adam Ebû Saîd el-Cureyrî'ye "Ey Ebû Saîd, kürsîsinin üzerinde olduğu zaman O'nunla birlikte olur!" dedi. Ebû Saîd de "Yazıklar olsun size, bu beni dünyada en çok mutlu eden hadistir" diye karşılık verdi.

Bunu İbn Ebî Âsım "es-Sünne"de (805), İbn Cerîr "et-Tefsîr"de (15/148), el-Âcurrî "eş-Şerîa"da (1079) ve Kadı "İbtâlu't Te'vîlât"ta (444) rivâyet etmiştir. İsnâdı sahihtir. Seyf es-Sedûsî dışında ricâlinin hepsi bilinmektedir. O el-Cureyrî'nin şeyhidir. Cureyrî onun bu eserdeki rivâyetini kabul etmiş ve bununla ihticâc etmiştir. Aynı şekilde Ehli Sünnet de sünnet ve itikad alanında kaleme aldıkları kitaplarında bununla ihticâc etmişlerdir.

Hâfız el-Abbâs el-Anberî şöyle demiştir: "Bu işittiğim en şerefli hadistir. Ben bu hadisi reddedene karşı çıkıyorum. Benim nezdimde o Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hakkında itham edilen kötü bir adamdır."

Cureyrî "Yazıklar olsun size, bu beni dünyada en çok mutlu eden hadistir" demiştir. Bu Cureyrî "Siyeru A'lâmi'n Nubelâ"da (6/153) geçtiği üzere imamdır, muhaddistir, sikadır. Künyesi Ebû Mes'ûd'dur. Adı Saîd b. İyâs el-Cureyrî

el-Basrî'dir. Ulemânın büyüklerindendir. Ahmed b. Hanbel onun hakkında "Basra'nın muhaddisi" demiştir. Hicrî 144 yılında vefât etmiştir.

Abdullah b. Selâm *(radıyallahu anh)*'ın eserinin kendisiyle kuvvet bulduğu bir mütâbaası vardır ki bunu el-Hâkim "Müstedrek"inde (4/568-569) bu eserden daha uzun bir siyâk ile Bişr eş-Şeğğâf tarîkiyle Abdullah b. Selâm *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir. Hâkim şöyle demiştir: "Bu isnâdı sahih bir hadistir fakat (Buhârî ve Müslim) bunu tahriç etmemişlerdir. Mevkûf değildir. Zira daha önce geçtiği üzere Abdullah b. Selâm Sahâbe'dendir. Birçok yerde Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i zikrederek hadisi (Rasulullah'a) isnâd etmiştir." Zehebî de bu hususta ona muvâfakat etmiştir.

İşte bunlar Mücâhid *(rahimehullah)*'ın sözünün bazı şâhidleridir ki onun sözünün kuvvetini arttırmakta ve Sünnet'te bir aslının olduğunu beyân etmektedir. Sonra bu sözü söyleyen Mücâhid *(rahimehullah)* ilmi, fazîleti ve verası hususunda kim olduğu bilinen bir kimsedir. Allah Teâlâ'nın kitabından bir âyetin tefsîri hakkındaki bu sözü tevakkuf olmaksızın (Rasulullah'tan gelen bir şeye vâkıf olmadan) söylemiş olamaz.

Mücâhid şöyle demiştir: "Kur'ân'ı üç sefer İbn Abbâs'a arz ettim. Her âyette duruyor ve ona âyetin ne hakkında nâzil olduğunu ve nasıl olduğunu soruyordum."

İbn Ebî Muleyke'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Mücâhid'i gördüm: İbn Abbâs'a Kur'ân'ın tefsîri hakkında sorular soruyordu. Beraberinde de levhalar vardı. İbn Abbâs da 'Yaz!' diyordu. Sonunda ona tefsîrin tamamını sordu."

Yine Mücâhid şöyle demiştir: "Kendisine hizmet etmek için İbn Ömer'in yanında bulundum ama o bana hizmet ediyordu."

Zehebî "el-Mizân"da Mücâhid'in tercemesinde "Ümmet Mücâhid'in imamlığında ve onunla ihticâc edileceğinde icmâ etmiştir" demiştir.

İlim ehlinin birçoğu Mücâhid *(rahimehullah)*'ın bu eseri İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'dan aldığını açıkça beyân etmiştir:

1- Hârûn b. Ma'rûf şöyle demiştir: "Bana aklı yitmiş bir câhilin bunu inkâr ettiği ulaştı. Onun inkârına baktım: Eğer bunu yaparken Mücâhid'i hedef alıyorsa İbn Abbâs'ı hedef alıyor demektir." (es-Sünne, el-Hallâl, 275)

2- İbnu'l Kayyım "Nûniyye"sinde (s. 103) şöyle demiştir:

Mücâhid'in Sübhân Sûresi'ndeki "Akimi's Salâ" buyruğu hakkındaki sözünü an Ahmed'in makâmını tefsirini, bu sözün kaynağı ne şahsî görüştür ne de zan Eğer bu tecsîm ise Mücâhid'dir onların şeyhi, hatta onun yukarısında olan

Yukarısındaki şeyhi ile kastettiği İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'dır.

3- Zehebî "el-Uluvv"da (2/1180) şöyle demiştir: "Mücâhid'in bunu tevkîf olmadan söylemesi uzak bir ihtimâldir. Nitekim o şöyle demiştir: 'Kur'ân'ı başından sonuna kadar üç kez İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'ya okudum. Her âyette durup ona soruyordum.' Evet, Mücâhid zamanındaki müfessirlerin ve mukrîlerin en büyüğüydü."

Ne gariptir ki Selef-i Sâlihîn'in bunu ittifakla kabul etmiş olmasına rağmen sonrakilerden kitapların tahkîki ve tahrîci ile uğraşan kimselerin birçoğu Nebîmiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in bu fazîletini inkâr etmek ve sübûtuna ta'n etmek için sıraya girmişlerdir! Bu esere yöneltilen eleştiriler arasında karşılaştığım en ilginç eleştiri "el-İbânetu'l Kubrâ" muhakkiki Rızâ Na'sân'ın yedinci baskıda sözünü Mücâhid'in eserini reddederek bitirmesi ve şöyle demesidir: "Mücâhid'in Makâm-ı Mahmûd'un tefsîri hakkındaki bu kavlini 'Bide'u't Tefâsîr/Bidat Tefsîrler' kitabında zikretmek Şeyh el-Ğumârî'nin(!) gözünden kaçmıştır!"

Derim ki: Bir kimse Selef-i Sâlihîn'in kabul ettiği, her bir yerdeki ve her bir zamandaki Ehli Sünnet'in onlara uyarak kabul ve teslimiyetle karşıladığı bir sözün sonradan ortaya atılan bidatlerden olduğunu söyleyebilir mi?!

Şimdi ben sözlerimi Ehli Sünnet'in dev simalarından bir imamdan, İmam el-Âcurrî *(rahimehullah)*'ın "eş-Şerîa" (4/1612) kitabından bir nakilde bulunarak noktalamak istiyorum. O şöyle diyor: "Mücâhid'in Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in fazîleti hususundaki hadisine ve bu âyeti 'Onu Arş'a oturtur' şeklinde tefsîrine gelince Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hadislerini bilen ve nakleden hocalar bunu en güzel şekilde karşılamışlardır ve en güzel şekilde kabul etmişlerdir. Bunu inkâr etmemişlerdir. Mücâhid hadisini reddedenlere en sert şekilde karşı çıkmışlar ve 'Mücâhid hadisini reddeden kimse kötü bir adamdır' demişlerdir.

Ben (el-Âcurrî) derim ki: Bizim mezhebimiz Allah'a hamd olsun ki bu mesele de daha önce zikrettiğimiz ve yazdığımız şeyi kabul etmek, Mücâhid hadisini

٣١٥ – ثُم الإيمانُ والمعرفَةُ بأن خيرَ الخلْقِ وأفضَلَهم، وأعظمَهم منزِلَةً عند الله عزَّ و جلَّ بعد النَّبيِّين والمرسلين، وأحقَّهم بخلافةِ رسولِ الله (صلى الله عليه وسلم) أبو بكرٍ الصِّدِّيقُ؛ عبدُ الله بن عثمان، وهو عتيقُ بن أبي قُحافةَ رضي الله عنه .وتعلمُ أنَّه يوم ماتَ رسولُ الله (صلى الله عليه وسلم) لم يكن على وجهِ الأرضِ أحدٌ بالوصفِ الذي قدَّمنا ذكرَهُ غيرُهُ رحمةُ الله عليهِ. ثُم مِن بعدِهِ على هذا التَّرتيبِ والصِّفةِ : أبو حفصٍ عُمَرُ بن الخطَّابِ رضي اللهُ عنه، وهو الفارُوق ثُم مِن بعدهما على هذا التَّرتيبِ و النَّعتِ: عُثمانُ بنُ عفَّان رضِي الله عنه وهو أبو عبدِ الله، وأبو عَمرو ذُو النُّورينِ. ثُم على هذا النَّعتِ والصِّفةِ مِن بعدِهِم : أبو الحسنِ عليُّ بن أبي طالبٍ رضي الله عنه، وهو الأنزَعُ البطِينُ. صِهْرُ رسولِ الله صلى اللهُ عليه وسلّم، وابنُ عمِّ خاتَمِ النَّبِيِّين. صلواتُ الله ورحمتُهُ وبركاتُهُ عليهم أجمعِين. .فبحبِّهِم ومعرِفةِ فضلِهم: قامَ الدِّينُ، وتمَّتِ السُّنَّةُ، وعدلتِ الحُجَّةُ

315- Sonra iman etmek ve bilmek gerekir ki nebîlerden ve resûllerden sonra insanların en hayırlısı, en fazîletlisi, Allah *(Azze ve Celle)* katında en büyük dereceye sâhip olanı ve Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hilâfetini en çok hak edeni Ebû Bekr es-Sıddık[340] Abdullah b. Osmân'dır. O Atîk b.

---

kabul etmek, bunu reddetmek uğruna tartışmaya ve münâzaraya girmemektir. Her türlü doğruya ileten ve bu hususta yardımcı olan Allah'tır."

Allah Ömer b. Abdulazîz'e rahmet etsin, o şöyle demiştir: "Onların kendileri için razı olduklarına sen de kendin için râzı ol. Çünkü onlar bir ilim üzere durdular. Keskin bir basîretle geri durdular. Onlar hâdiselerin üzerindeki örtüyü kaldırma hususunda daha yetenekli idiler. İçerisinde bulundukları şeyin fazîletine daha yakınlardı. Eğer hidâyet sizin üzerinizde bulunduğunuz şey ise hidâyeti elde etme hususunda onları geride bıraktınız demektir..." (Sünen-i Ebû Dâvûd, 4612) Daha fazla açıklama için ed-Deştî'nin "İsbâtu'l Haddi Lillâhi Teâlâ" kitabındaki (s. 152) talikime ve el-Hallâl'ın "es-Sünne"sine (Makâm-ı Mahmûd'un Zikri) bakınız.

[340] Bakınız: el-İbânetu'l Kubrâ, es-Sahâbe, 2/573/Ebû Bekr'in es-Sıddık olarak isimlendirilmesinin sebebinin zikri bâbı

Ebî Kuhâfe'dir. Allah ondan râzı olsun.[341] Bilmelisin ki Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in vefat ettiği gün yeryüzü üzerinde ondan başka yukarıda zikrettiğimiz vasıfları üzerinde taşıyan kimse yoktu. Allah ona rahmet etsin.[342] Ondan sonra bu tertip ve sıfat üzere Ebû Hafs Ömer b. el-Hattâb *(radıyallahu anh)* gelir. O Fârûk'tur.[343]

Bu ikisinden sonra aynı tertip ve sıfat üzere Osmân b. Affân *(radıyallahu anh)* gelir. O Ebû Abdullah Ebû Amr Zunnûreyn'dir.[344] Bunlardan sonra bu

---

341 Âişe *(radıyallahu anha)*'ın hadisine işâret etmektedir: Ebû Bekir Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in yanına girmişti. Rasulullah ona "Sen Allah'ın cehennemden azat ettiğisin" buyurdu. O gün o "Atîk/Azat Edilmiş" olarak isimlendi. Bunu Tirmizî (3679), sahih olduğunu söyleyerek İbn Hibbân (6864) ve "el-Ehâdîsu'l Muhtâra"da ed-Dıyâ (265) rivâyet etmiştir.

342 Bakınız: eş-Şerîa, 4/1710/Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sonra Ebû Bekir es-Sıddık *(radıyallahu anh)*'ın hilâfetinin beyânının zikri bâbı; el-Lâlekâî, 7/93/Ebû Bekir es-Sıddık *(radıyallahu anh)*'ın fazîletleri hususunda Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet edilenlerin siyâkı.

343 Bakınız: eş-Şerîa, 4/1735/Müminlerin Emîri Ömer b. el-Hattâb *(radıyallahu anh)*'ın hilâfetinin zikri bâbı; el-Lâlekâî, 7/144/Müminlerin Emîri Ömer b. el-Hattâb *(radıyallahu anh)*'ın fazîletleri hususunda Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet edilenlerin siyâkı

344 İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (Sahâbe, 1/54) şöyle demiştir: "Dünyânın başlangıcından sonuna kadar Osmân hâricinde hiç kimse bir nebînin iki kızı yönünden damadı olmamış ve bir nebînin iki kızıyla evlenmemiştir. Ona bu sebepten dolayı Zünnûreyn/İki Nûr Sâhibi denmiştir."

Buhârî'nin (3655, 3697) rivâyet ettiğine göre İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)* şöyle demiştir: "Biz Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zamanında Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sonra Ebû Bekr'e, sonra Ömer'e, sonra Osmân'a kimseyi denk tutmazdık. Sonra bırakırdık ve diğerlerini birbirlerinden üstün tutmazdık."

İbn Ebî Âsım'ın "es-Sünne"sinde (1044) rivâyet edildiğine göre Şerîk b. Abdullah şöyle demiştir: "Kim Osmân'a bîat edildiği gün Şûrâ Ashâbı arasında Osmân'dan daha fazîletlisinin bulunduğunu söylerse Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbını hâinlikle ithâm etmiş olur."

sıfat üzere Ebu'l Hasen Alî b. Ebî Tâlib *(radıyallahu anh)* gelir. O "el-Enzeu'l Batîn"dir.[345] Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in damadı, nebîlerin sonuncusunun amcasının oğludur. Allah'ın salâtları, rahmeti ve bereketleri hepsi-

---

Lâlekâî (2620) Hammâd b. Zeyd'den, Hallâl (560) Muhammed b. Îsâ'dan benzerini rivâyet etmiştir.

İbn Ebî Zemenîn'in "Usûlü's Sünne"sinde (197) rivâyet edildiğine göre Abdullah b. el-Mubârek şöyle demiştir: "Biz Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının üzerinde birleştiği şeyi alır, gerisini bırakırız. Onlar Osmân'ın en hayırlıları olduğu hususunda görüş birliği ettiler. Şu hâlde Osmân Ebû Bekir ve Ömer'den sonra bu ümmetin en hayırlısıdır. Onlardan sonra Alî gelir. Bu dördünden sonra bu ümmetin en hayırlısı Şûrâ Ashâbı, sonra Bedir Ehli, sonra sırasıyla Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının kalanıdır. Onların öne geçenlerinin hakkını bil!" Bakınız: eş-Şerîa, 4/1746/Müminlerin Emîri Osmân *(radıyallahu anh)*'ın hilâfetinin zikri babı; el-Lâlekâî, 7/1191/Müminlerin Emîri Osmân *(radıyallahu anh)*'ın hilâfet sıralaması hususunda rivâyet edilenlerin siyâkı

[345] "Tâcu'l Ârûs"ta (22/262) şunlar zikredilmiştir: "Alî *(radıyallahu anh)*'ın sıfatları arasında el-Batîn de vardır. Bu karnı büyük manasına gelmektedir ki bu bir medihtir." Yine aynı eserde (22/245) şöyle denmiştir: "Enza' ise alnının iki tarafından saçları dökülmüş demektir. Yani onun alnının iki yanı, saçı kendisinden nez' edilmişçesine/çekilip alınmışçasına parlar. Neze'a fiili (sarf yönünden) feriha fiili gibidir ve masdarı nez' olarak gelir. Alî *(radıyallahu anh)*'ın sıfatları arasında el-Enze'u'l Batîn de vardır. Araplar saç dökülmesini severler ve bunu uğurlu görürler. Saçın alna doğru gelmesini sevmezler ve bunu uğursuzluk sayarlar. Kafasında alnına doğru saç bulunan kimsenin ancak aşağılık biri olacağını söylerler."

"Müjdelen, çünkü sen el-Enzeu'l Batîn'sin" mevzû hadisler arasında zikredilmiştir. (Tenzîhu'ş Şerîati'l Merfû'a, 1/402)

İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (Fedâilu's Sahâbe, 44) Ömer *(radıyallahu anh)*'ın işi altı kişiye devrettiği zaman söylediği sözü rivâyet etmiştir. Bu altı kişi arkalarını dönüp onun yanından çıktıkları zaman o gözleriyle onları takip etmiş ve şöyle demiştir: "İşin başına Uceylih'i getirirlerse onları yola sokar." Bir rivâyette "İşin başına Usayli'i getirirlerse" diye geçmektedir. "Uceylih" "eclah"ın tasğîridir. "Celh" saçın başın ön tarafından gitmesidir. (Lisânu'l Arab, 2/424)

nin üzerine olsun.[346] Din onları sevmekle ve fazîletlerini bilmekle ayakta durur. Sünnet bununla tamam olur, hüccet bununla doğrulur.[347]

---

346 Bakınız: eş-Şerîa, 4/1756/Müminlerin Emîri Alî b. Ebî Tâlib *(radıyallahu anh)*'ın hilâfetinin zikri bâbı; el-Lâlekâî, 7/237/Müminlerin Emîri Alî *(radıyallahu anh)* hakkında Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet edilenlerin siyâkı, Selefin Alî'yi Ebû Bekir ve Ömer'in önüne geçirenlere yönelik kınamaları 225. maddede geçmişti. Allah onlardan razı olsun.

347 Ahmed *(rahimehullah)* tafdîl (fazîlet sıralaması) hususunda şöyle demiştir: "Ebû Bekir, Ömer, Osman... (Rasulullah'ın) yakını ve damadı olduğundan, eski müslümanlardan olduğundan ve adâletinden dolayı dördüncü olarak Alî'yi zikredeni de ayıplamayız." (es-Sünne, el-Hallâl, 592)

İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (Sahâbe Bölümü, 1/321) şöyle demiştir: "Bu bizim tafdîl ve hilâfet hususundaki mezhebimizdir: Ebû Bekir, Ömer, Osmân ve Alî. Bu aynı zamanda selefimizin ve imamlarımızın mezhebidir, ilim ehlinin ve Allah'ın hevâya uymaktan selâmette kıldığı kimselerin yoludur. Gördüğümüz hocalarımızı ve âlimlerimizi de bunun üzerine bulduk. Allah onlara rahmet etsin." Sonra isnâdıyla er-Rabî' b. Süleymân'dan şunu aktarmıştır: "Şâfiî'yi hilâfet ve tafdîl konusunda Ebû Bekir, Ömer, Osmân ve Alî derken işittim. Allah onlara rahmet etsin." Sonra bunların hilâfetini ta'n edenlerin zemmi hususunda sözü uzattıkça uzatmıştır.

Ebû İsmâîl es-Sâbûnî "Akîde"sinde (140) dört halîfeyi söz konusu ederek şunları söylemiştir: "Kim onları sever, dost bilir, onlara dua eder, haklarına riâyet eder ve fazîletlerini bilirse kurtuluşu elde edenlerle birlikte kurtuluşu elde eder. Kim onlara buğz eder, onlara söver, onları Allah'ın lâneti üzerlerine olasıca râfızîlerin ve hâricîlerin kendisine nispet ettikleri şeye nispet ederse helâk olanlarla birlikte helâk olur."

Dört halîfeyi sevmenin ve onları diğer Sahâbe'nin önüne geçirmenin farziyeti hususunda vârid olan birçok hadis ve eser bu kitabın birinci bölümünde zikredilmişti. Allah onlardan râzı olsun.

Bakınız: es-Sünne, el-Hallâl, 2/404/Tafdîl meselesinde Ebû Bekir, Ömer, Osmân ve Alî diyenlerin tâbileri, bu hususta Alî'nin Osmân'dan sonra kalanların tamamından Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının icmâsıyla daha fazîletli olduğunun delîli; eş-Şerîa, 4/1769.

٣١٦ – قال سفيانُ الثوري رحمه الله: لا تَشتمِ السَّلفَ؛ وادخُلِ الجنَّةَ بسَلامٍ.

316- Süfyân es-Sevrî *(rahimehullah)* "Selef'e sövme ve cennete selâmetle gir" demiştir.[348]

٣١٧ – وتشهدُ للعشرةِ بالجنَّةِ بلا شَكٍّ، ولا استثناء؛ وهُم أصحابُ حِرَاءٍ: النبيُّ (صلى الله عليه وسلم) وأبو بكرٍ، وعُمَرُ، وعثمانُ، وعليٌّ، وطلحَةُ، والزُّبيرُ، وسعدٌ، وسعيدٌ، وعبدُالرحمنِ بن عوفٍ، وأبو عُبيدة بن الجرَّاح.

فهؤلاءِ لايتقدَّمُهُم أحدٌ في الفضلِ والخيرِ.

317- Şüphe etmeden ve istisnâ yapmadan (cennetle müjdelenmiş) on kişinin cennetlik olduklarına şâhitlik edersin. Onlar Hirâ ashâbıdır: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Ebû Bekr, Ömer, Osmân, Alî, Talha, Zubeyr, Sa'd, Saîd, Abdurrahmân b. Avf ve Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh...

Allah onlardan râzı olsun. Hiç kimse fazîlette ve hayırda onların önüne geçemez.[349]

Selefin tafdîl ve hilâfet konusundaki sözlerini "er-Reddu ale'l Mubtedi'a"daki (s. 246) talikimde aktardım.

[348] Harb el-Kirmânî'nin "es-Sünne"sinde (465), İbn Ebî Hâtim'in "el-İlel"inde (2/356), "el-Lâlekâî"de (2355), "Târîhu Dımeşk"te (61/349) ve "Tehzîbu'l Kemâl"de Meymûn b. Mihrân'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)* bana dedi ki: "Ey Meymûn! Selefe sövme, cennete selâmetle gir."

[349] Müslim'in (3627) Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet ettiğine göre Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Hirâ Dağı'nda bulunuyordu. Dağ sarsıldı. Bunun üzerine Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Yerinde dur ey Hirâ; senin üzerinde ancak bir nebî, bir sıddık, bir de şehîd var!" buyurdu. Onun üzerinde Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Ebû Bekir, Ömer, Osmân, Alî, Talha, ez-Zubeyr ve Sa'd b. Ebî Vakkâs vardı. Allah onlardan râzı olsun.

Bakınız: eş-Şerîa, 4/1695/Cennetle müjdelenen on kişi hakkında şehâdetin zikri bâbı; es-Sünne, el-Hallâl, On kişinin cennetlik olduğuna şehâdet. Burada

٣١٨- وتشهدُ لكُلِّ مَن شهد له النبيُّ (صلى الله عليه وسلم) بالجنَّةِ. وأنَّ حمزة: سيِّدُ الشُّهداءِ. وجعفرٌ الطَّيَّارُ في الجنَّةِ. والحسنُ والحُسينُ: سيِّدا شبابِ أهلِ الجنَّةِ.

318- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in cennetlik olduğuna şâhitlik ettiği her bir kimsenin cennetlik olduğuna şâhitlik edersin. Hamza'nın şehîdlerin efendisi olduğuna[350], Ca'fer et-Tayyâr'ın cennetlik olduğuna[351], Hasen'in ve Hüseyin'in cennet ehlinin gençlerinin efendileri olduklarına[352] da (şâhitlik edersin).

٣١٩- وتشهدُ لجميعِ المهاجرين والأنصارِ بالجنَّةِ والرِّضوانِ، والتَّوبة والرَّحمة مِن الله لهم.

319- Muhâcirler'in ve Ensâr'ın tamamının cennetlik olduğuna, Allah'ın onlardan râzı olduğuna, onların tevbelerini kabul ettiğine ve onlara rahmet ettiğine şehâdet edersin.[353]

İmam Ahmed'in bunların cennetlik olduğuna şehâdet etmeyenlere karşı çıkması da söz konusu edilmektedir.

[350] Alî *(radıyallahu anh)*'ın hadisine işâret etmektedir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Şehidlerin efendisi Hamza b. Abdulmuttalib'dir." Bunu et-Taberânî (2958) rivâyet etmiş, "Fethu'l Bârî müellifi (7/368) sahihlemiştir. Hâkim de (3/195) Câbir *(radıyallahu anh)* hadisinden sahih olduğunu söylemiştir.

[351] Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'ın hadisine işâret etmektedir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Ca'fer bana iki kanadıyla cennette uçan bir kral olarak gösterildi." Bunu Tirmizî (3763), İbn Hibbân (7047) ve Hâkim (3/209, 212) rivâyet etmiştir. Hâkim sahih olduğunu söylemiş, Zehebî de ona muvâfakat etmiştir. Bu bapta birçok hadis vardır. Onlara "Mecme'u'z Zevâid"de (9/272) bakabilirsiniz.

[352] Ebû Saîd *(radıyallahu anh)*'ın hadisine işâret etmektedir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Hasen ve Hüseyin cennet ehlinin gençlerinin efendileridir." Bunu Tirmizî (3768) "hasen-sahih" diyerek rivâyet etmiş, Ahmed de sahihlemiştir. (Muntehabu'l İlel, 124)

[353] "Ed-Dürru'l Mensûr"da (4/272) şunlar geçmektedir: Ebu'ş Şeyh Ebû Sahr Humeyd b. Ziyâd'dan şunu rivâyet etmiştir: Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'ye "Bana Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından haber ver, fitneleri kas-

٣٢٠- ويَستقِرُّ علمُك، وتُوقنُ بقلبِكَ: أن رجلًا رأى النبيَّ (صلى الله عليه وسلم) وشاهدَهُ، وآمنَ به، واتَّبعَهُ ولوساعةً مِن نهارٍ أفضلُ ممَّن لم يرَهُ، ولم يُشاهِدْهُ ولو أتى بأعمالِ الخلقِ أجمعين.

320- Yine kesin bir şekilde şunu bilir ve bütün kalbinle şuna iman edersin: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i gözleriyle gören, O'na iman eden, gündüzün bir saati kadar bile olsa ona tâbi olan bir kimse, onu görmeyen kimseden -bütün insanların amelini işlese bile- daha fazîletlidir.[354]

---

tediyorum" dedim. Dedi ki: "Allah Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in bütün ashâbını bağışlamış, hem iyilerine hem de kötülerine kitabında cenneti vâcip kılmıştır." "Allah kitabının neresinde onlara cenneti vâcip kılmıştır?" diye sordum. Dedi ki: "Sen şunu okumuyor musun: *Muhâcirler'den ve Ensâr'dan öne geçenler, ilkler ve onlara güzellikle tâbi olanlar var ya; Allah onlardan râzı olmuştur, onlar da Allah'tan râzı olmuşlardır. Allah onlara altlarından ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetler hazırlamıştır. İşte büyük kurtuluş budur. (Tevbe, 100)* İşte O Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının tamamına cenneti ve rızayı vâcip kılmıştır. Onların tâbilerine ise onlara koşmadığı bir şart koşmuştur."

"Onlara ne şart koşmuştur?" diye sordum. "Onlara güzellikle tâbi olmayı şart koşmuştur" diye cevap verdi.

Ayrıca bakınız: eş-Şerîa, 4/1634/Allah *(Azze ve Celle)*'nin kitabında Muhâcirler'i ve Ensâr'ı kendileriyle saygın kılarak övdüğü şeylerin zikri

354 İmam Ahmed Abdûs risâlesinde şöyle demiştir: "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in yanında bulunan, O'nu gören, O'ndan (hadis) işiten, bir an bile olsa O'nu gözüyle görüp O'na iman eden şu kimseler ona sahâbî olmakla, Tâbiîn'den - her türlü hayır amelini işlemiş olsalar bile- daha fazîletlidirler."

Hallâl'ın "es-Sünne"sinde (666) rivâyet ettiğine göre el-Fadl b. Ca'fer şöyle dedi: "Ey Ebû Abdullah (yani İmam Ahmed), Kabîsa'nın Abbâd es-Semmâk'tan, onun da Süfyân'dan rivâyet ettiği hadis hakkında ne diyorsun: Adâlet imamları beştir: Ebû Bekir, Ömer, Osmân, Alî ve Ömer b. Abdulazîz?" Bunun üzerine (İmam Ahmed) onun Süfyân hakkındaki iddiasını kastederek "Bu bâtıldır" dedi ve şunu ekledi: "Rasulullah'ın ashâbının yanına kimse yaklaşamaz. Rasulullah'ın ashâbının yanına kimse yaklaşamaz!"

٣٢١ - ثُم التَّرحُّمُ على جميعِ أصحابِهِ (صلى الله عليه وسلم) صغيرِهِم وكبيرِهِم، وأوَّلِهِم وآخِرِهِم، وذكرُ محاسنِهِم، ونَشرُ فضائلِهِم، والاقتداءُ بهديِهِم، والاقتِفاءُ لآثارِهِم، وأنَّ الحقَّ في كُلِّ ما قالوهُ، والصَّوابَ فيما عمِلوه.

321- Sonra O'nun *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ashâbının tamamına; küçüğüne ve büyüğüne, öncesine ve sonrasına rahmet okumak, onların iyiliklerini anmak, fazîletlerini yaymak, yollarından gitmek, izlerini takip etmek gerekir. Hak onların söylediklerindedir. Doğru onların yaptıklarındadır.[355]

Ebû Ma'mer el-Kerhî'ye Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı hakkında sordum. Dedi ki: "Ebû Bekir, Ömer, Osmân..." "Bizim çevremizde 'sonra Alî ve Ömer b. Abdulazîz' diyen bir kimse var" dedim. Bunun üzerine Ebû Ma'mer şöyle dedi: "Bunu kimse söylememiştir. Vay sana! Kimmiş o? Neden böylelerinin yanında bulunuyorsunuz? Niye Muâviye *(radıyallahu anh)*'ı atlıyor? Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı Rasulullah'tan sonra insanların en hayırlılarıdır. İsterse onlardan sonra gelenler dağlar kadar amel işlesin, yine onlardan fazîletli olurlar. Çünkü Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: 'Biriniz Uhud kadar altını infâk etse onlardan birinin bir müddüne, hatta yarısına erişmez.' Bir adamın kalbinde Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbına karşı bir öfke bulunsa şüphesiz kâfir olur. Çünkü Allah *(Azze ve Celle)* şöyle buyurmaktadır: *'(Ekin) filizini çıkarmış, onu kuvvetlendirmiş, kalınlaşıp gövdesi üzerine doğrulmuştur. Çiftçilerin hoşuna gider. Bu onlarla kâfirleri öfkelendirmesi içindir...' (Fetih, 29)* Şu hâlde kimin kalbinde (onlara karşı) bir öfke varsa kâfirdir.

"Câmi'u Beyâni'l İlm"de (2319) rivâyet edildiğine göre İbrâhîm el-Cevherî şöyle demiştir: Ebû Usâme'ye (yani Hammâd b. Seleme'ye) "Hangisi daha fazîletli idi: Muâviye mi yoksa Ömer b. Abdulazîz mi?" diye sordum. "Biz Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbıyla kimseyi denk tutmayız" dedi.

[355] Abdullah b. Mes'ûd *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Ey insanlar! Sizden bir izi takip edecek olanlar ölmüş olanların izini takip etsin. Zira dirinin fitneye düşmeyeceğinden emin olunmaz. Onlar Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbıdır. Bu ümmetin en hayırlıları, en iyi kalplileri, en derin ilimlileri, kendilerini en az zorlayanları idiler. Bir topluluk ki Allah onları nebîsine sahâbî

olmaları ve dînini ikâme etmeleri için seçti. Şu hâlde siz onların fazîletini bilin. Onların izini takip edin. Elinizden geldiğince onların ahlâkına ve dînine tutunun. Zira onlar dosdoğru bir hidâyet üzereydiler." (Minhâcu's Sünne, 6/81)

"Câmi'u Beyâni'l İlmi ve Fadlihî"de (1423) şunlar geçmektedir: Evzâî'nin İbnu'l Museyyeb'den rivâyet ettiğine göre ona bir konu hakkında soru sorulmuş, o da "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı bu konuda ihtilâf etmiştir, ben onların yanında kendime âit bir görüş göremiyorum" diye cevap vermiştir. İbn Vaddâh dedi ki: "Doğru olan da budur." İbn Abdilberr dedi ki: Bu "Onlara muhâlif olan bir söz söylemek ona yaraşmazdı" manasına gelmektedir.

"En-Nakd ale'l Merîsî"de (2/669) rivâyet edildiğine göre el-Evzâî şöyle demiştir: "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den kendisine ulaşan bir şey hususunda kişinin görüşü ona uymaktan ibâret olmalıdır. O konuda Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den gelen bir şey yoksa ve kendisinden sonraki ashâbı o konuda bir şey söylemişse onlar o konuda hakîkate bizden daha yakındırlar. Çünkü Allah Teâlâ onlardan sonra gelenleri onlara tâbi olmaları sebebiyle övmüş, *'ve onlara güzellikle tâbi olanlar...' (Tevbe, 100)* buyurmuştur. Sizse 'Bunları Kitap hakkındaki görüşlerimize arz ederiz, bunlardan görüşlerimize uyanı tasdîk ederiz, uymayanı bırakırız' dediniz. İşte bu İslâm'da ortaya atılan her yeniliğin zirvesidir: Kişinin görüşüne uymayan sünneti reddetmesidir."

"Târîhu Dımeşk"te (35/201) rivâyet edildiğine göre Bakıyye b. el-Velîd şöyle demiştir: Evzâî bana dedi ki: "Ey Bakıyye! İlim Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından gelendir. Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından gelmeyen ilim değildir."

Lâlekâî'nin (317) rivâyet ettiğine göre Ahmed *(rahimehullah)* şöyle demiştir: "Bizim nezdimizde Sünnet'in asılları Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının üzerinde olduğu şeye yapışmak ve onların izinden gitmektir."

Hallâl'ın (768) rivâyet ettiğine göre Ahmed şöyle demiştir: "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbına karşı kalbi selim olan ve onları seven kimsenin yarın kurtuluşa ereceğini ümit ederim. Çünkü onlar dînin direkleri, İslâm'ın komutanları, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in yardımcıları ve hak üzere destekçileri idiler. Sünnet Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbına uymaktır. Ancak hayırla anılırlar, öncelerine de sonralarına da rahmet okunur."

٣٢٢- وقد أجمعتِ العلماءُ لاخِلافَ بينَهُم أنَّه: لايُكفَّرُ أحدٌ مِن أهلِ القِبلةِ بذنبٍ، ولا نُخرِجُهُ مِن الإسلامِ. بمعصِيةٍ؛ نرجو للمُحسنِ، ونخافُ على المسيءِ. ولا نقولُ في ذلك بقولِ المعتزلةِ؛ فإنَّها تقول: مَن أتى ذنبًا واحِدًا في عُمْرِه، أو ظلمَ بحبَّةٍ في عُمْرِه؛ فقد كفَرَ. فمَن قال ذلك: فقد أعظمَ الفريَةَ على الله عزّ و جلَّ وبرَّأهُ مما وصفَ به نفسَهُ مِن: الرَّأفةِ،

Ebû Hâtim *(rahimehullah)* "el-Cerhu ve't Ta'dîl"de (1/7) şöyle demiştir: "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbına gelince onlar vahye ve tenzîle şâhid olanlar, tefsîri ve te'vîli bilenlerdir. Onlar Allah *(Azze ve Celle)*'nin Nebîsi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e sahâbî ve yardımcı olmaları için, dînini ikâme etmeleri ve hakkını ızhâr etmeleri için seçtiği kimselerdir. Onların O'na sahâbe olmalarına râzı olmuştur, onları bize rehber ve önder kılmıştır. Onlar O'ndan O'nun Allah *(Azze ve Celle)*'den teblîğ ettiklerini; sünnet, şerîat, hüküm, teşvîk, emir, yasak, sakındırma ve edeplendirme olarak bildirdiklerini bellemişlerdir. Bunları sağlam bir şekilde bellemişlerdir. Dinde fakîh olmuşlardır.

Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i görmek, Kitâb'ın tefsîrini ve te'vîlini O'ndan müşâhede etmek, O'ndan bellemek ve O'ndan istinbât etmek sûretiyle Allah'ın emrini, nehyini ve murâdını bilmişlerdir. Evet, Allah *(Azze ve Celle)* onlara verdiği lütufla, yani kendilerini önder konumuna yerleştirmesiyle onları şerefli ve saygın kılmıştır. Şekki, yalanı, hatayı, şüpheyi ve kötülüğü onlardan nefyetmiş, onları ümmetin âdilleri olarak isimlendirmiştir. O azze zikrûhu muhkem kitabında *'İşte böylece sizi vasat bir ümmet kıldık ki insanlara şâhitler olasınız...' (Bakara, 143)* buyurmuştur.

Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Allah azze zikruhû'nun *'vasat'* kavlini *'âdil'* olarak tefsîr etmiştir. Evet, onlar ümmetin âdilleri, hidâyetin imamları, dînin hüccetleri, Kitâb'ın ve Sünnet'in taşıyıcıları idiler. Allah *(Azze ve Celle)* onların yolundan gitmeye, onların menhecini takip etmeye, onlara uymaya teşvik etmiş, şöyle buyurmuştur: *'Kim de kendisine hidâyet belli olduktan sonra Resûl'e karşı gelir ve müminlerin yolundan başkasına uyarsa onu tuttuğu yolda yalnız bırakırız ve cehenneme sokarız. Ne kötü bir varış yeridir orası!' (Nisâ, 115)*"

Ayrıca bakınız: el-Lâlekâî, 7/50/Sahâbe'yi sevmeye ve onların iyiliklerini yaymaya teşvik hususunda Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet edilenlerin siyâkı.

والرَّحمةِ، والتجَّاوزِ، والإحسانِ، والغُفرانِ، وقبولِ التَّوبةِ. وقد زعمَ أنَّ الأنبياءَ مِن آدمَ، ومَن دُونهُ كانوا كُفَّارًا. قال اللهُ عزَّوجلَّ: ﴿وَعَصَى آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَى﴾ [طه: ١٢١] وقد وصفَ ذُنُوبَ الأنبياءِ صلواتِ الله عليهِم في كثيرٍ مِن القرآنِ. وإخوةُ يوسفَ، فقد ظلموا أخاهُم، وعقُّوا أباهُم، وعصوا مولاهُم؛ وهُم مع ذلك : أخيارٌ أبرارٌ، وهُم مِن أهلِ الجنَّةِ.

وقد قال اللهُ عزَّوجلَّ لنبيِّهِ محمدٍ صلَّى اللهُ عليه وسلَّم:﴿ لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِن ذَنبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ﴾ [الفتح:٢]

وقال اللهُ عزَّوجلَّ: ﴿عَفَا اللّهُ عَنكَ لِمَ أَذِنتَ لَهُمْ﴾ [التوبة: ٤٣]

322- Âlimler -aralarında hiçbir ihtilâf olmaksızın- icmâ etmişlerdir ki kıble ehlinden[356] bir kimse günahından dolayı tekfir edilmez. Onu bir masiyet sebebiyle İslâm'dan çıkarmayız. İyi kimse için ümit besler, günahkâr kimse için endişe ederiz. Bu konuda Mu'tezile'nin söylediğini söylemeyiz. Zira onlar "Kim hayâtında tek bir günah işlerse ya da hayâtında bir taneyi haksız yere alırsa kâfir olur" derler.

Bunu söyleyen kimse Allah *(Azze ve Celle)*'ye büyük bir iftirada bulunmuş olur. O'nu, O'nun kendisinin vasfı olarak bildirdiği re'fetten, rahmetten, affedicilikten, ihsandan, bağışlayıcılıktan ve tevbeleri kabul etmekten berî kılmış olur. Yine o Âdem'in ve ondan sonraki nebîlerin kâfir olduklarını söylemiş olur. Zira Allah *(Azze ve Celle) "Âdem Rabbine isyân etti ve azdı" (Tâhâ, 121)* buyurmuştur. O, nebîlerin -Allah'ın salavâtı onların üzerine olsun- günahlarını Kur'ân'da birçok yerde zikretmiştir. Kezâ Yûsuf'un kardeşleri de kardeşlerine zulmetmişler, babalarına kötü davranmışlar, mevlâlarına isyân etmişlerdi. Bütün bunlara rağmen onlar hayırlı ve iyi kimselerdir. Yine onlar cennet ehlindendir.[357]

---

[356] Yani tevhid ve namaz ehlinden. Namaz kılmayan kıble ehlinden değildir. Çünkü 250. maddede geçtiği üzere namazın terki küfürdür.

[357] İmam Ahmed *(rahimehullah)* Müsedded ve Müserhed'e yazdığı sünnete dâir mektubunda -ki bu musannifin tarîkinden rivâyet edilmiştir- şöyle demiştir:

Allah *(Azze ve Celle)* nebîsi Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e *"Allah geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlasın diye..." (Fetih, 2)* buyurmuştur.

Yine Allah *(Azze ve Celle) "Allah seni affetsin, onlara niye izin verdin?" (Tevbe, 43)* buyurmuştur.[358]

"Mel'ûn Mutezile'ye gelince ilim ehlinden gördüğümüz kimseler onların (insanları) günahlardan dolayı tekfîr ettikleri üzerinde icmâ etmiştir. Onlardan durumu bu olan kimse Âdem'in kâfir olduğunu, Yûsuf'un kardeşlerinin babaları Ya'kûb'a yalan söyledikleri zaman kâfir olduklarını söylemiş olur. Yine Mutezile icmâ etmiştir ki kim bir tâne çalarsa kâfir olur. Karısı kendisinden bâin talakla ayrılır. Önceden hac yapmışsa bir daha hac yapar. İşte bu görüşü dile getirenler kâfirdirler. Kendileriyle evlenilmez ve şehâdetleri kabul edilmez." (Tabakâtu'l Hanâbile, 2/428)

Kercî *(rahimehullah)* "Nüketu'l Kur'ân"da (1/609) şöyle demiştir: "O'nun Yûsuf'un kardeşlerinden haber vererek *'Hani onlar, Yûsuf ve kardeşi babamıza bizden daha sevimlidir, hâlbuki biz kuvvetli bir topluluğuz, babamız gerçekten açık bir yanılgı içindedir' (Yûsuf, 8)* buyurması, bunun yanında onların kardeşlerine gadr etmeleri, onu kuyuya atmaları, döndükleri zaman babalarına yalan söylemeleri gibi zikrettiklerimizin tamamı Şurât'a (yani Havâric'e) günahların küfür olduğunu söylemeleri hususunda birer reddiyedir. Çünkü nebî olduklarından dolayı onları tekfîr edemezler. Hâlbuki onlar bu fiillerin hepsini yapmışlardır. Allah sûrenin sonunda onların pişmanlıklarından sonra *'Babamız, günahlarımız için mağfiret dile' (Yûsuf, 97)* dediklerini bildirmiştir. Görüldüğü gibi onlar 'küfrümüz için' dememişlerdir. Allah da babaları da onların sözlerini reddetmemiştir."

Derim ki: İlim ehli Yûsuf (as)'ın kardeşlerinin nebî mi yoksa sâlih kimseler mi olduğu hususunda ihtilâf etmiştir. Taberî tefsîrinde (12/152) İbn Zeyd'den senediyle onların nebî olduklarını rivâyet etmiştir. İbn Kesîr ise "el-Bidâye ve'n Nihâye"de (1/228) ihtilâfı söz konusu ettikten sonra onların nebî olmadıkları görüşünü tercih etmiştir.

[358] İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (10/289) şöyle demiştir: "Nebîler -Allah'ın salavâtı onların üzerine olsun- Allah subhânehû'dan bildirdikleri hususlarda ve O'nun mesajlarını teblîğ etme hususunda ümmetin icmâsıyla masûm (hatadan korunmuş)lardır."

٣٢٣ - ومِن بعدِ ذلك: نكُفُّ عمَّا شجرَ بين أصحابِ رسولِ الله (صلى الله عليه وسلم) فقد شهدوا المشاهدَ معهُ، وسبقوا النَّاسَ بالفضلِ؛ فقدغَفَرَاللهُ لهمُ، وأمرَكَ بالاستغفارِ لهم، والتقرُّبِ إليه بمحبَّتِهِم، وفرضَ ذلك على لسانِ نبيِّهِ؛ وهو يعلمُ ما يكونُ مِنهم، [وأنَّهم] سيقتتلون، وإنَّما فضَّلوا على سائِرِالخلقِ؛ لأنَّ الخطأ والعمدَ قد وُضِعَ عنهم مِن كُلِّ ما شجرَ بينهم مغفورٌ لهم.ولا ينظُرْ في كِتابِ: صِفِّين، والجملِ، وقعةِ الدَّارِ، وسائِرِ المنازعاتِ التي جرت بينَهُم.

ولاَ تكْتُبُه لنفسِكَ، ولا لغيرِكَ ولا تروِهِ عن أحدٍ، ولا تقرَأهُ على غيرِك، ولا تسمَعْهُ ممَّن يرويه.

فعلى ذلك اتَّفقَ ساداتُ عُلماءِ هذه الأُمَّة مِن النَّهيِ عمَّا وصفناه؛ مِنهم: حمَّادُ بنُ زيدٍ، ويُونسُ بنُ عُبيد، وسفيانُ الثَّوري، وسفيانُ ابنُ عيينة، وعبد الله بنُ إدريسَ، ومالكُ بن أنسٍ، وابنُ أبي ذِئبٍ، وابنُ المنكدِرِ، وابنُ المبُاركِ، وشُعيبُ بنُ حربٍ، وأبو إسحاقَ الفزاريُّ، ويوسفُ بنُ أسباطٍ، وأحمدُ بنُ حنبلٍ، وبشرُ بنُ الحارثِ، وعبدُ الوهَّابِ الورَّاقُ.

كُلُّ هؤلاءِ قد رأوا النَّهي عنها، والنَّظرَ فيها، وال استماعَ إليها، وحذَّروا مِن طلبِها، والاهتمامِ بجمعِها.

وقد رُويَ عنهم فيمن فعل ذلك أشياءُ كثيرة بأَلفاظٍ مُختلفةٍ، مُتَّفقةِ المعاني على كراهِيةِ ذلك، والإنكارِعلى مَن رواها واستمعَ إليها.

323- Bundan sonra; Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının arasında meydana gelen anlaşmazlıklar hakkında konuşmayız. Onlar

---

Küçük günahlara gelince Şeyh Abdurrahmân b. Hasen "ed-Düreru's Seniyye"de (11/510) şöyle demiştir: "Tahkîk ehlinin görüşü onlardan küçük günahların sâdır olabileceğidir. Fakat bunları yapmaya devam etmelerine izin verilmez. Büyük günahlara gelince, büyük günahlar onlardan sâdır olmaz. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in buyurduğu ve kendisinden sâbit olan her şey haktır. Nitekim Allah Teâlâ *'O hevâsından konuşmaz'* buyurmuştur. Aynı şekilde onun takrirleri de haktır."

322. maddeyi İbnu'l Hanbelî "er-Risâletu'l Vâdıha"da (2/1004) birkaç lafzın farklılığıyla birlikte zikretmiştir.

O'nunla birlikte savaşlara katıldılar. İnsanları fazîlette geride bıraktılar. Allah onları bağışladı. Sana da onlar için istiğfarda bulunmayı, onları severek kendisine yaklaşmanı emretti ve bunu nebîsinin diliyle farz kıldı. O onlardan nelerin sâdır olacağını ve [onların] aralarında savaşacaklarını biliyordu. Onlar diğer insanlardan ancak, aralarında meydana gelen her anlaşmazlık hususunda hatanın ve kastın kendilerinden kaldırılmış ve bağışlanmış olması sebebiyle üstün kılınmışlardır.[359]

Sıffin, Cemel, Dâr Vakası ve aralarında meydana gelen diğer çekişmeler hakkında bir kitaba bakılmamalıdır. Sen de (bu konularda herhangi bir şeyi) ne kendin için ne de başkası için yazma. Herhangi bir şeyi birinden rivâyet etme. Başkasına okuma. Rivâyet edenden dinleme.

Bu ümmetin büyük âlimleri bu zikrettiklerimizden sakındırma hususunda ittifâk etmişlerdir. Hammâd b. Zeyd, Yûnus b. Ubeyd, Süfyân es-Sevrî, Süfyân b. Uyeyne, Abdullah b. İdrîs, Mâlik b. Enes, İbn Ebî Zi'b, İbnu'l Münkedir, İbnu'l Mubârek, Şuayb b. Harb, Ebû İshâk el-Fezârî, Yûsuf b. Esbât, Ahmed b. Hanbel, Bişr b. el-Hâris ve Abdulvehhâb el-Verrâk onlardandır.

Bu zatların tamamının görüşü; bunlardan, bunlara bakmaktan, bunlara kulak vermekten sakındırma olmuştur. Bunların peşine düşmekten ve bu hususstaki bilgileri bir araya getirmekle ilgilenmekten sakındırmışlardır.[360] Onlardan, bunu yapan kimsenin yaptığının kerâhiyeti hususunda,

---

[359] Hallâl'ın "es-Sünne"sinde (765) rivâyet edildiğine göre Bişr b. el-Hâris "Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının hataları üzerlerinden kaldırılmıştır" demiştir. 323. maddeyi İbnu'l Hanbelî "er-Risâletu'l Vâdıha"da (2/1004) zikretmiştir.

[360] Avvâm b. Havşeb *(rahimehullah)* şöyle demiştir: "Bu ümmetin başından gördüklerimi gördüm de onlar şöyle diyorlardı: 'Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının, üzerinde kalplerin birleştiği iyiliklerini anın. Aralarında meydana gelen anlaşmazlıkları anmayın, sonra insanları onlara karşı kışkırtırsınız." Bu 220. maddede geçmişti.

Harb el-Kirmânî (v. 280) içerisinde Ehli Sünnet'ten her beldede gördüğü kimselerin icmâsını naklettiği akîdesinde şöyle demiştir: "Nebî *(sallallahu aleyhi ve*

bunları rivâyet eden ve bunlara kulak veren kimseyi inkâr hususunda lafızları farklı ama manaları bir olan birçok şey rivâyet edilmiştir.[361]

---

sellem)'in ashâbının tamamının iyiliklerini anmak, kötülükleri ve aralarında meydana gelen anlaşmazlıklar hakkında konuşmamak da açık, beyyin, sâbit ve bilinen Sünnet'tendir. Kim Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbına ya da onlardan birine söverse, onlara ta'n ederse, kusurlarını meydana çıkarırsa, onlardan birini az veya çok ayıplarsa, az olsun çok olsun onlardan birini kötülemeye kalkarsa o bir bidatçidir, râfizîdir, habistir, muhâliftir. Allah onun ne farzını ne de nâfilesini kabul etmesin. Bilakis onları sevmek sünnettir. Onlar için duâ etmek ve onlara uymak Allah'a yakınlaşma vesilesidir. Onların eserleriyle amel etmek fazîlettir." ("el-Mesâil" kitabından es-Sünne, 75/tahkikim ile)

Hallâl'ın "es-Sünne"sinde (799) rivâyet edildiğine göre el-Merrûzî şöyle demiştir: Ahmed'i şöyle derken işittim: "Bazı kimseler Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı hakkındaki şu değersiz hadisleri yazıyorlar ve senin 'Ben hadisle uğraşan birinin bu hadisleri bilerek yazmasına karşı çıkmam' dediğini aktarıyorlar?" dedim. Bunun üzerine öfkelendi, buna çok sert şekilde tepki gösterdi ve dedi ki: 'Bu yalandır, Allah muhafaza buyursun! Buna karşı çıkmıyormuşum ha! Bunlar insanlardan bilinmeyen biri hakkında olsaydı bile şüphesiz karşı çıkardım. Ya Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı hakkında ise?!' Sonra 'Ben bu hadisleri yazmadım' dedi. Yine ben Ebû Abdullah'a 'Bu değersiz hadisleri yazdığını ve bir araya getirdiğini bildiğim kişi terk edilir mi?' diye sordum. 'Evet' dedi, 'bu değersiz hadislerle uğraşan kimse taşlanmaya lâyıktır!'"

Yine Hallâl'ın "es-Sünne"sinde (811) Ahmed'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Hiç kimsenin içerisinde Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının (kötü) anıldığı şu hadisleri yazmasını istemem. Bunlarda ne helâl vardır ne haram vardır ne de sünnetler vardır." Hanbel "Onları yazayım mı?" diye sordu. (İmam Ahmed) dedi ki: "Onlara bakma bile. Onlarda ilim adına ne var ki? Siz sünnetlerle, fıkıhla ve size faydası olacak şeylerle ilgilenin."

[361] Bakınız: es-Sünne, el-Hallâl, Sıffîn ve Cemel'in zikri, bunlarda hazır bulunanlarla bulunmayanların zikri, İçerisinde Resûl *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı kötü bir şekilde anılan hadisleri yazan kimseye ağır tehditler; eş-Şerîa, 5/2485/Rasulullah'ın ashâbı -Allah onlara rahmet etsin- arasında meydana

٣٢٤ - ثُم مِن بعد ذلك: يشهدُ لعائشة بنتِ أبي بكرٍ الصِّدِّيق رضي الله عنها أنَّها الصِّدِّيقةُ، الطَّاهرةُ، المبُرَّأةُ مِن السَّماءِ على لسانِ جبريل عليه السَّلامُ، إخباراً عن الله عزَّ و جلَّ متلواً في كتابِهِ، مُثبتاً في صدورِ الأُمَّةِ ومصاحِفِها إلى يوم القيامةِ؛ أنَّها زوجةُ رسول الله (صلى الله عليه وسلم) مُبَرَّأةٌ، طاهرةٌ، خيِّرةٌ، فاضلَةٌ، وأنَّها زوجتُهُ، وصاحِبتُهُ في الجنَّةِ، وهي أمُّ المؤمنين فيا لدُّنيا والآخرةِ. فمِن شكَّ في ذلك، أوطعنَ فيه، أوتوقَّف عنه؛ فقد كذَّبَ بكتابِ الله، وشكَّ فيما جاءَ به رسولُ الله (صلى الله عليه وسلم) وزعمَ أنَّه مِن عند غيرِالله عزَّوجلَّ. قال اللهُ عزَّوجلَّ: ﴿يَعِظُكُمُ اللَّهُ أَن تَعُودُوا لِمِثْلِهِ أَبَداً إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ﴾ [النور: ١٧] فمَن أنكرَ هذا: فقد بَرِئَ مِن الإيمانِ.

324- Bundan sonra; Âişe binti Ebî Bekr es-Sıddık *(radıyallahu anhuma)*'nın sıddıka ve tertemiz olduğuna, Cibrîl *(aleyhisselam)*'ın Allah *(azze ve celle)*'den getirdiği, O'nun kitabında okunan, kıyâmet gününe kadar ümme-tin göğüslerinde ve mushaflarında sâbit olan haber ile gökten aklandığına, yine onun Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in aklanmış, pâk, hayırlı ve fazîletli eşi olduğuna, O'nun cennette de zevcesi olacağına, dünyada da âhirette de müminlerin annesi olduğuna şehâdet edilir.[362] Kim bu hususta şüphe

---

gelen anlaşmazlıklar hakkında konuşmamak gerektiğinin zikri bâbı; es-Sünne, el-Berbehârî, 124.

[362] Âcurrî *(rahimehullah)* "eş-Şerîa"da (5/2393) sünnet ve itikâd kitaplarında neden müminlerin diğer annelerinin değil de yalnız müminlerin annesi Âişe *(radıyallahu anha)*'ın fazîletlerinin zikredildiğini şu sözleriyle beyân etmiştir: "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zamanında münâfıklardan bazı kimseler ona haset ettiler ve ona Allah Teâlâ'nın onu kendisinden temize çıkardığı, hakkında Kur'ân indirdiği ve ona yalanlarıyla iftirâ atanları yalanladığı bir suçu iftirâ olarak attılar. Bunun üzerine Kerîm Allah indirdiği Kur'ân ile Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i örttü, müminleri sevindirdi ve münâfıkları üzdü. Bu yüzden âlimler Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hem dünyadaki hem de âhiretteki zevcesinin *(radıyallahu anha)* fazîletlerini zikretmeye ayrı bir önem vermişlerdir. Ri-

ederse, buna karşı çıkarsa, bu hususta duraksarsa; Allah'ın kitabını yalanlamış, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in getirdikleri hususunda şüpheye düşmüş ve Allah'ın kitabının Allah'tan başkasının katından geldiğini iddia etmiş olur. Allah *(Azze ve Celle)* şöyle buyurmuştur:

"Allah aynısına dönmeyesi-niz diye size öğüt veriyor, eğer müminler iseniz." (Nûr, 17) Kim bunu inkâr ederse imandan ayrılmış olur.[363]

---

vâyet edildiğine göre Âişe *(radıyallahu anha)*'ya 'Bir adam senin annesi olmadığını söylüyor' denildi. Bunun üzerine o 'Doğru söylemiş, ben müminlerin annesiyim, münâfıkların annesi değilim' diye cevap verdi."

Derim ki: Onlardan sonra râfızîler geldiler ve münâfıkların sancağını devraldılar. Müminlerin annesi Âişe *(radıyallahu anha)*'ya açıktan ta'n ettiler. Ona en çirkin yakıştırmalarda bulundular. Seleflerinin söylemediğini söylediler. Allah onları kahretsin!

[363] Hişâm b. Ammâr şöyle demiştir: Mâlik b. Enes'i "Ebû Bekir'e ve Ömer'e sövene değnek vurulur. Âişe'ye söven öldürülür" derken işittim. Ona "Âişe'ye söven niye öldürülüyor?" diye soruldu. Dedi ki: "Çünkü Allah Teâlâ onun hakkında *(radıyallahu anha) 'Allah eğer müminler iseniz aynısına dönmemeniz için size öğüt veriyor' (Nûr, 17)* buyurmuştur." Mâlik şöyle devâm etti: "Şu hâlde ona iftirâ atan Kur'ân'a muhâlefet etmiş olur. Kur'ân'a muhâlefet eden de öldürülür." Bunu "el-Muhallâ" sâhibi (11/415) isnâdıyla rivâyet etmiş ve şöyle demiştir: "Mâlik'in buradaki sözü doğrudur. Bu tam anlamıyla bir riddet ve onun suçsuzluğunu kat'î bir şekilde bildirmesi hususunda Allah Teâlâ'yı yalanlamaktır."

İbn Teymiyye "es-Sârimu'l Meslûl"de (3/1050) şöyle demiştir: "Kâdı Ebû Ya'lâ 'Âişe *(radıyallahu anha)*'ya Allah'ın onu kendisinden akladığı şeyi iftirâ olarak atan kimse hiçbir ihtilâf söz konusu olmaksızın küfre girer' demiştir. Birçok kimse bu hususta icmâyı nakletmiş, imamlardan birçoğu bu hükmü açık bir şekilde ifâde etmiştir."

İbnu'l Kayyım "Zâdu'l Meâd"da (1/106) şöyle demiştir: "O (Âişe) insanlar arasında O'nun en sevdiği idi. Onun suçsuzluğu gökten nâzil oldu. Ümmet ona iftirâ atanın küfrü hususunda görüş birliği etmiştir. O, O'nun eşleri arasında en fakîh ve en âlim olanıydı. Hatta ümmetin kadınlarının en fakîhi ve en âlimiydi."

٣٢٥ – ويُحِبُّ جميعَ أصحابِ رسولِ الله (صلى الله عليه وسلم) على مَراتِبِهِم، ومنازِلِهِم أوَّلًا فأوَّلًا: مِن أَهلِ بدرٍ، والحدُيبيةَ، وبيعةِ الرِّضوانِ، وأُحُدٍ. فهؤلاءِ أهلُ الفضائلِ الشَّريفةِ، والمنازِلِ المنيفةِ، الذين سبقت لهُم السَّوابقُ، رحمهُم الله أجمعين.

325- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının tamamı mertebelerine ve derecelerine göre sırasıyla sevilir: Bedir ehli, Hudeybiye ehli, Rıdvân ağacının altında bey'at edenler ve Uhud ehli... Bunlar en büyük fazîletlere ve en yüksek derecelere sâhip kimselerdir. Birçok önceliğe mazhar olmuşlardır. Allah hepsine rahmet etsin.

٣٢٦– وتترحَّمُ على أبي عبدالرَّحمنِ مُعاويةَ بن أبي سُفيان، أخي أمِّ حبيبَةَ زوجةِ رسولِ الله، خالِ المؤمنين أجمعين، وكاتبِ الوحي .وتذكرُ فضائلَهُ، وتروِي ما رُوِيَ فيه عن رسولِ الله (صلى الله عليه وسلم) فقد.

326- Rasulullah'ın zevcesi Ümmü Habîbe'nin kardeşi, bütün müminlerin dayısı[364] ve vahiy kâtibi Ebû Abdurrahmân Muâviye b. Ebî Süfyân için

---

364 Hallâl'ın "es-Sünne"sinde (657) rivâyet edildiğine göre Ebû Tâlib İmam Ahmed'e "Müminlerin dayısı Muâviye diyeyim mi, müminlerin dayısı İbn Ömer diyeyim mi?" diye sordu. İmam Ahmed de şöyle cevap verdi: "De. Muâviye Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in eşi Ümmü Habîbe binti Ebî Süfyân'ın kardeşidir. Allah onlara rahmet etsin. İbn Ömer de Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in eşi Hafsa'nın kardeşidir. Allah onlara rahmet etsin." Yine "Müminlerin dayısı Muâviye diyeyim mi?" diye sordum. "De" dedi.

Yine Hallâl'ın "es-Sünne"sinde (659) rivâyet edildiğine göre Ebu'l Hâris şöyle demiştir: Ebû Abdullah'a -Ahmed b. Hanbel'e- bir kâğıt parçası(nda soru) yönelttik: "Allah sana rahmet etsin, 'Ben Muâviye vahiy kâtibidir demem, onun müminlerin dayısı olduğunu söylemem, o hilâfeti kılıçla gasp etmiştir' diyen kimse hakkında ne dersin?" Bunun üzerine Ebû Abdullah şöyle dedi: "Bu kötü ve aşağılık bir sözdür. Bu kimselerden uzak durulur. Onlarla oturulmaz. Onların durumunu insanlara açıklarız."

Birçok kimse müminlerin annelerinin kardeşleri hakkında müminlerin dayısı isminin kullanılıp kullanılamayacağı hususunda Ehli Sünnet arasındaki ih-

Allah'tan rahmet dilersin. Onun fazîletlerini anar, onun hakkında Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet edileni rivâyet edersin:

٣٢٧ – قال ابنُ عُمرَ: كنَّا مع رسول الله (صلى الله عليه وسلم) فقال: (يدخُلُ عليكُم مِن هذا الفَجِّ رَجُلٌ مِن أهلِ الجنَّةِ) فدخل مُعاوِيةُ رحمهُ الله.

فتعلمُ أنَّ هذا موضِعُهُ ومنزِلتهُ.

327- İbn Ömer şöyle demiştir: "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile beraber bulunuyorduk. 'Sizin yanınıza şu yoldan cennetlik bir adam girecek' buyurdu. Bunun üzerine Muâviye *(rahimehullah)* girdi."[365]

Bunun, onun konumu ve derecesi olduğunu bilirsin.[366]

---

tilâfı söz konusu etmiştir. "Minhâcu's Sünne"ye (4/369) ve "İbn Kesîr Tefsîri"ne (6/381) bakınız.

[365] İbn Adiyy "el-Kâmil"de (2/330), el-Hallâl (704), el-Âcurrî (1924) ve el-Lâlekâî (2779) rivâyet etmiştir. "El-İlelu'l Mütenâhiye" sâhibi (449-451) "Hiçbir tarîkinden sahih değildir" demiştir.

[366] Gerek Ehli Sünnet gerekse başkaları Muâviye *(radıyallahu anh)*'ın fazîletlerini zikretmeye özen göstermişler, bu bapta onun hakkında rivâyet edilenlerin tamamını zikretmişler, onu övmek için birçok müstakil kitap kaleme almışlardır. Bunların hepsi bu değerli sahâbîye ta'n eden, ona düşmanlık besleyen, onu Sahâbe'ye ta'n etmeye açılan bir kapı olarak kullanan râfızîlere ve hâricîlere reddiye amaçlıdır.

Rabî' b. Nâfi' *(rahimehullah)* şöyle demiştir: "Muâviye b. Ebî Süfyân Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının perdesidir. Kişi perdeyi kaldırdığı zaman arkasındakilere cüret eder." (Târîhu Bağdâd, 1/209)

Abdullah b. el-Mubârek *(rahimehullah)* şöyle demiştir: "Muâviye bizim nezdimizde bir imtihandır. Kimin Muâviye'ye yan gözle baktığını görürsek onlar yani Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı hususunda ondan şüphe ederiz." (Târîhu Dımeşk, 59/209)

İbn Teymiyye "Minhâcu's Sünne"de (4/372) itikâd kitaplarında Muâviye *(radıyallahu anh)*'ın fazîletlerini ifâde eden, sadece onu müminlerin dayısı ve vahiy kâtibi olarak anan kimseleri söz konusu ettiği yerde şunları söylemiştir:

٣٢٨ – ثُم تُحِبُّ في الله مَن أطاعهُ، وإن كان بَعيدًا منك، وخالفَ مُرادك في الدُّنيا. وتُبغِضُ في الله مَن عَصاهُ، والى أعداءَهُ، وإن كان قريبًا منك، وافَقَ هواك في دُنياك، وتصِلُ على ذلك، وتقطَعُ عليه.

328- Allah için O'na itaat edeni seversin. Sana uzak olsa da, dünyada istediğini yapmasa da... Yine Allah için O'na isyân edene ve O'nun düşmanlarını dost edinene buğz edersin. Sana yakın olsa da, dünyalık hususunda isteklerini yerine getirse de... Bunun için yakınlık kurar, bunun için ilişkiyi kesersin.[367]

٣٢٩ –ولا تُحدِث رأيًا، ولا تُصغي إلى قائِلِهِ؛ فإنَّ الرَّأي يُخطئُ ويُصيبُ.

329- Yeni bir görüş ortaya atma ve onu söyleyene kulak verme! Zira bir görüş doğru da olabilir yanlış da olabilir.[368]

"Muâviye'nin sahâbîlikten ve Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e yakınlıktan payı olduğundan, bazı topluluklar onu kâfir ya da fâsık saydığından, ona lânet etme gibi fiilleri helâl gördüklerinden dolayı ilim ehli onun Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e olan yakınlığını zikretme ihtiyâcı hissetmiştir ki bu sebeple Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e yakın olanların haklarına derecelerine göre riâyet edilsin."

İbnu'l Bennâ "er-Reddu ale'l Mubtedi'a"da Muâviye *(radıyallahu anh)*'ın fazîletleri hakkında bazı hadisler zikretmiştir ki onların tahrîcini orada yaptım. Oraya bakınız. Ayrıca bakınız: es-Sünne, el-Hallâl, 1/335/Ebû Abdurrahmân Muâviye'nin ve hilâfetinin zikri, Allah ondan râzı olsun; eş-Şerîa, 5/2431; el-Lâlekâî, 7/319

[367] Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in "İman kulplarının en sağlamı Allah için sevmek ve Allah için buğzetmektir" buyruğu 173. eserde geçmişti.

[368] Ehli Sünnet'in tamamı reyi ve ehlini zemmetmiş, onlara karşı çıkmıştır. Örneğin: Ömer b. el-Hattâb *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Reyden sakının. Zira rey ashâbı sünnetlerin düşmanlarıdır. Hadisleri ezberlemek onlara ağır gelmiş, hadisler onların elinden kaçıp gitmiştir. Onları ezberleyemeyince de reyi dile getirmişlerdir. Böylece hem kendileri sapmış hem de başkalarını saptırmışlardır." Bu 54. maddede geçmişti.

"Zemmu'l Kelâm"da (275) İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'nın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Reyden sakının. Zira Allah meleklerin reyini reddetmiş ve *'Ben sizin bilmediklerinizi bilirim' (Bakara, 30)* buyurmuştur. Yine O nebîsine *'Onların arasında Allah'ın indirdiği ile hükmet' (Mâide, 49)* buyurmuş, 'görüşüne göre' dememiştir."

İmam Ahmed *(rahimehullah)* şöyle demiştir: "Reye baktığı hâlde kalbinde hastalık bulunmayan birini neredeyse hiç göremezsin."

İmam Mâlik de reyi kınar ve şöyle derdi: "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in rûhu bu iş tamama ve kemâle erdikten sonra kabzedildi. Bize düşen ancak Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in eserlerini takip etmek, reyin peşinden gitmemektir. Zira ne zaman reye uyulsa reyi seninkinden daha kuvvetli başka bir adam gelir, sen de ona uyarsın. Her yeni adam geldiğinde ona uyarsın. Bunun sonunun geleceğini de zannetmem." (el-Ma'rifetu ve't Târîh, 2/789; Târîhu Bağdâd, 15/545)

İmam Ahmed *(rahimehullah)* şöyle demiştir: "İnsanlara düşen ancak Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den gelen eserlere ittibâ etmek, onların sahîhini sakîminden ayırmaktır. Bundan sonra -birbirlerine muhâlif olmadıkları zaman- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının sözleri gelir. Birbirlerine muhâlifse Kitâb'a bakılır. Sözlerinden hangisi Kitâb'a daha yakınsa o alınır. Ya da hangisi Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in buyruğuna daha yakınsa o alınır. Bir konuda Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den de Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından da bir şey gelmediyse Tâbiîn'in sözlerine bakılır. Onların sözlerinden hangisi Kitâb'a ve Sünnet'e daha yakınsa o alınır, insanların onlardan sonra ortaya attıkları bırakılır." (Bedâi'u'l Fevâid, 5/1428)

İbn Receb'in rey ehli hakkındaki sözleri ve vasıfları 27. maddenin dipnotunda nakledilmişti. Onun hadis ehli hakkındaki sözlerine gelince o "Câmi'u'l Ulûm"da (1/249) şöyle demiştir: "Hadisle amel eden Ehli Hadis fakihlerine gelince onların en büyük gâyeleri Allah *(Azze ve Celle)*'nin kitabının, onu tefsîr eden sahih sünnetlerin, Sahâbe'nin ve onlara güzellikle tâbi olanların sözlerinin ve Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünnetinin manalarını araştırmak, bunların sahîhini sakîminden ayırmak, bunlar hususunda ince anlayış sâhibi olmak ve bunları anlamak, manalarına vâkıf olmak, sonra Sahâbe'nin ve onlara güzellikle tâbi olanların sözlerini bilmek ve bunlarla birlikte çeşit çeşit ilmi öğrenmektir... İşte bu İmam Ahmed'in ve ona muvâfakat eden rabbânî hadis

٣٣٠ – ولا تُجالس أصحابَ الخصُوماتِ؛ فإنَّهم يَخوضون في آياتِ الله.

330- Sürekli tartışıp duran kimselerle oturma! Çünkü onlar Allah'ın âyetleri hakkında (uygun olmayan şekilde) konuşmaktadırlar.[369]

٣٣١ – وإيَّاك والمِراءَ والجِدالَ في الدِّينِ؛ فإنَّ ذلك يُورثُ الغِلَّ، ويُخرِجُ صاحِبَهُ –وإن كان سُنِّيًا– إلى البدعةِ؛ لأنَّ أوَّلَ مايَدخُلُ على السُّنِّيِّ مِن النقصِ في دينِهِ إذا خاصَمَ المبتدعَ: مجالستُهُ للمُبتدِعِ، ومُناظرتُهُ إيَّاه، ثُم لا تأمنُ أن يُدخِلَ عليهِ مِن دَقيقِ الكلامِ، وخَبيثِ القولِ ما يَفتنُهُ. أولايفتِنُهُ؛ فيحتاجُ أن يَتكَلَّفَ له مِن رأيهِ ما يرُدُّ عليه قولَهُ ما ليس له أصلٌ في التَّأويلِ، ولا بيانٌ في التَّنزيلِ، ولا أثرٌ مِن أخبارِ الرَّسول صلَّى الله عليه وسلم.

331- Din hususunda tartışmaktan ve cidâle girmekten sakın. Çünkü bu beraberinde kini getirir. Sâhibini -eğer sünnet ehliyse- bidate sürükler. Çünkü sünnet ehli kimseye dîni hususunda ilişecek ilk eksiklik, bidatçiyle tartıştığı zaman onunla birlikte oturması ve onunla münâzara yapmasıdır. Sonra sen bidatçinin onun aklına onu fitneye düşürecek dakîk kelimeler ve

---

âlimlerinin yoludur. Bunları bilen kimse ortaya atıp kendisiyle faydalanamayacağı ve vâki olmayan reyle meşgûl olmaz. Bu konuda çekişmeye ancak çokça tartışma, cidâl ve dedikodu sebep olur... Yûnus b. Süleymân es-Sakatî ne güzel söylemiştir: 'Baktım ve bir hadîsin bir de reyin olduğunu gördüm. Hadiste Rab *(Azze ve Celle)*'nin, O'nun rubûbiyetinin, yüceliğinin, büyüklüğünün zikredildiğini; Arş'ın, cennetin ve cehennemin özelliklerinin söz konusu edildiğini; nebîlerden, resûllerden, helâllerden ve haramlardan bahsedildiğini, sıla-i rahim yapmaya teşvîk edildiğini ve bütün hayrın onda toplandığını gördüm. Reye baktığımda ise tuzağın, ahde vefâsızlığın, hilelerin, akrabalık bağlarını koparmanın onda olduğunu ve bütün şerrin onda toplandığını gördüm.' Ahmed b. Şebbûye de şöyle demiştir: 'Kim kabir ilmini istiyorsa eserlere yönelsin. Kim de ekmek ilmini istiyorsa reye yönelsin.'"

Selefin reyin zemmi hususunda yukarıda geçen eserlerine bakınız. (54, 74, 75, 76, 325) Ayrıca İbn Abdilberr'in "Câmi'u Beyâni'l İlm"ine (2/1037) ve İbnu'l Kayyım'ın "İ'lâmu'l Muvakkiîn'ine bakınız.

[369] İşi gücü tartışma olan kimselerden sakındıran eserler daha önce geçmişti. (69, 70, 124, 131, 132)

pis sözler sokmayacağından emin olamazsın. Belki onu fitneye düşürmez. Fakat kendi görüşünden ne tevilde bir aslı ne tenzilde bir beyânı ne de hakkında Resûl *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in haberlerinden bir eser bulunan şeyleri onun sözüne cevap vermek için getirme gayretine girer.[370]

---

[370] İmam Ahmed'in oğlu Sâlih "Mesâil"inde (588) şöyle demiştir: "Bir adam babama bir mektup yazdı ve bu mektupta ona kelâmcılarla münâzara yapmak ve onlarla oturmak hakkında sordu. Bunun üzerine o bana şu cevâbı yazdırdı: 'Allah sana âfiyet versin. Her türlü hoşlanılmayan ve sakınılan şeyi senden savsın. Bizim işittiğimiz ve ilim ehlinden gördüklerimizi üzerinde bulduğumuz şey şudur: Onlar eğri kimselerle konuşmayı ve onlarla söze dalmayı hoş görmüyorlardı. İş Allah *(Azze ve Celle)*'nin kitabında bulunanlara teslimiyet gösterip onlarla yetinmekte, bunun ötesine geçmemekte bitmektedir. İnsanlar önceden beri kitap yazmak olsun, dîni hususunda kendisine karışık gelen bazı şeyleri anlatmak için bidatçiyle oturmak olsun, her türlü yeniliği kerih görmüşlerdir. İnşâallah selâmet onlarla oturmamakta, onlarla birlikte bidatlerine ve dalâletlerine dalmamaktadır. Şu hâlde kişi Allah'tan korkmalıdır. Yarın faydası kendisine dönecek olan ve kendisi için hazırladığı sâlih amellerde ısrarcı olmalıdır. Kişi yenilik ortaya atanlardan değildir ama karşısındakine hüccet getirmek isterken kendisinden bir yenilik sâdır olabilir. Kendisini o hususstaki zorluğa sevk eder. Kendisinden sâdır olan şeye hak olsun bâtıl olsun hüccet aramaya başlar ki onunla bidatini ve ortaya attığı şeyi süslesin. Bundan daha beteri ise ortaya attığı yeniliği bir kitaba koyması ve onun o kitaptan alınmasıdır. O hakkı başka bir yerde görse bile görüşünü hakla ve bâtıllla süslemeye çalışır. Allah'tan hem bizim için hem de senin için muvaffakiyet dileriz. Selâm üzerine olsun.'"

İbn Abdulhakem'in "el-Câmi'"inde (166) rivâyet edildiğine göre Eşheb şöyle demiştir: "Mâlik'i kendisine zındıklarla, Kaderiyye'yle, İbâdiyye'yle ve hevâ ehliyle tartışabilecek kimsenin onlarla konuşup konuşulmayacağının sorulması üzerine şöyle derken işittim: "Onlarla konuşmaz. Zira önceden hurûc edenler (hâricîler) Allah'a karşı işlenen masiyetleri kınadılar. Bunlar ise Allah Teâlâ'nın emri hakkında konuştular."

İbn Batta *(rahimehullah)* ise "el-İbânetu'l Kubrâ"da (1/388) bidat ehliyle ya da onların etkisinde kalıp sözlerine aldanan kimselerle tartışmak için konuşmayı tercih etmiştir: Onun söyledikleri -birtakım kısaltmalarla birlikte- şunlardır:

Bir kimse dese ki: "Bizi husûmetten, tartışmaktan, cidâlden ve münâzaradan sakındırdın. Biz bunun hak olduğunu bildik. Peki, bir adam bana gelse ve ortaya çıkan şu hevalardan biri hakkında bana bir soru sorsa, bana bunlar hakkında cevâbını aradığı bazı sorular yöneltse, ben de Kerîm Allah'ın kendisine o konuda ilim verdiklerindensem ne yapayım: Onun dilediği gibi konuşmasına izin verip sorularını cevapsız mı bırakayım, onu hevâsı ve bidati ile yalnız mı bırakayım, çirkin görüşlerine karşılık vermeyeyim mi?"

Ona şöyle derim: Bil ki kendisiyle imtihan edildiğin şey hususunda üç ihtimâl vardır:

1- Sana gelen adamın metodunun güzel olduğunu ve doğru yolu aradığını biliyorsundur. Kulağına şu adamların bazı sözleri gelmiştir de kendisiyle sınandığı şeyden çıkış yolunun ne olduğunu bilmiyordur. Soru sorarken de kendisiyle sınandığı şeyden çıkış yolu arayan hak arayıcısına yaraşır şekilde soruyordur. İşte kendisini şeytanların tuzaklarından kurtarıp hakka iletmen üzerine farz olan kimse budur. Onu kendisine ilettiğin ve ona gösterdiğin şeyler Kitap'tan, sünnetlerden, gerek Sahâbe'den gerek Tâbiîn'den olan ümmetin âlimlerinin sahih eserlerinden olmalıdır. Bütün bunların yanında hikmet ve güzel öğüt olmalıdır. Bilmediğin şeylerle ilgilenip kendini yükün altına sokma, reye bulaşma, ince sözlere dalma. Zira bu, sünneti istiyor olsan bile ortaya attığın bir bidat olur. Çünkü hakkı hak olmayan yolla araman bâtıldır. Sünnet hakkında sünnetin dışında bir şey söylemen bidattir. Karşındakinin şifâsını kendi hastalığında arama. Kendini bozarak onu düzeltmeye çalışma. Zira kendini aldatanın insanlara karşı samîmî olması mümkün değildir. İbn Avn şöyle demiştir: "İbn Sîrîn'i konuştuğun takdirde döneceğini ümit ettiğin bir adamla olması hâricinde cidâlden nehyederken işittim."

2- Başka bir adam da senin bulunduğun bir mecliste bulunuyordur. Ona karşı kendine güveniyorsundur. Çok sayıda destekçin ve yardımcın vardır. O, içerisinde kendisini dinleyenlerin kalpleri için bir fitne ve belâ barındıran bir söz söyler ki kalplere şüphe düşürsün. Zira o kalbinde eğrilik bulunan, fitne çıkarmak ve bidat ortaya atmak maksadıyla müteşâbihin peşine düşen kimselerdendir... Ona cevap vermediğin takdirde fitnesinin dinleyenlerin kalplerini ifsâd etmeyeceğinden, izleyenlerin aklına şüphe sokmayacağından emin değilsindir. İşte bu kimsenin bidatine ve habis görüşüne de cevap verirsin, Allah'ın sana öğrettiği ilmi ve hikmeti yayarsın. Konuşmaktaki maksadın onunla tartışmak ve münâzara etmek olmasın. Onunla konuşmaktaki maksadın kar-

deşlerini onun ağından kurtarmak olsun. Müsennâ b. Şeddâd şöyle demiştir: "Bişr b. el-Hâris'e şu hevâ ehli kimselerle bir cenâze ya da kabristan yerinde birlikte bulunan bir adam söz konusu edilip 'Orada konuşuyorlar, (görüşlerini) anlatıyorlar; onlara cevap vermemizi uygun bulur musun?' diye soruldu. O da şöyle dedi: 'Eğer yanında bilmeyen biri varsa ona cevap ver ki onlar gerçeğin o kimselerin söyledikleri gibi olduğunu düşünmesinler. Onlarla yalnız bulunduğun zaman ise onlarla konuşmayın ve onlara cevap vermeyin.'"

3- Üçüncüsü ise kalbi kaymış, bidati savunmak için hazırlanmış, yakîne şüphe atmaya ve inandığın sahîh dîni bozuk göstermeye çalışan meş'ûm bir adamdır. İşte bu bapta anlattıklarımızın tamamı bu adam hakkındadır. Sen ona herhangi bir konuda ona cevap vermemekten ve onunla konuşmaktan yüz çevirmekten daha etkili bir karşılık veremezsin. Çünkü onun seninle münâzara etmekteki maksadı seni fitneye düşürüp kendisine uymanı sağlamaktır. Belki kendisine fırsat verilir de senden ümidini kestiği zaman bile öfkesini dînin hususunda hoşlanmadığın şeyleri sana işittirmek sûretiyle dindirir. Onu onunla konuşmayarak âciz düşür. Onu onunla ilgilenmeyerek zelil et.

Sana birinin kendisine "Ey Ebû Saîd, gel de seninle din hususunda tartışayım" demesi üzerine Hasen *(rahimehullah)*'ın verdiği cevâbı söylememiş miydim: "Ben dînimi biliyorum. Sen dînini kaybettiysen git ara!" Yine sana kendisine hevâ ehlinden biri geldiği zaman Mâlik'in söylediği sözü bildirmemiş miydim: "Ben Rabbimden açık bir delil üzereyim. Sense şüphe içindesin. Kendin gibi bir şüpheciye git de onunla tartış!"

Şimdi bütün hüccetler arasından muhâlifi bu hüccetten ve cevaptan daha çok üzecek ve daha çok öfkelendirecek bir cevap verilebilir mi? Sen Mus'ab b. Sa'd'ın sözünü işitmedin mi: "Fitneye düşmüş biriyle oturma. Zira o senden iki şeyden birini mutlaka elde eder: Ya seni fitneye düşürür, sen de ona uyarsın. Ya da ondan ayrılmadan önce sana rahatsızlık verir." Yine Eyyûb es-Sahtiyânî bir adam kendisine "Sana bir kelime söyleyeyim mi?" diye sorduğu zaman ondan yüz çevirmiş ve eliyle "Yarım kelime bile söyleme" diye işâret etmiştir.

Abdurrezzâk da İbn Yahyâ'ya "Kalp zayıftır, din de gâlip gelenin değildir" demiştir. (İbn Batta'nın sözleri burada sona erdi.)

٣٣٢ - ثُم مِن بعدِ ذلك: الكفُّ والقعودُ في الفِتنةِ. ولا تخرُجْ بالسَّيفِ على الأئمَّةِ، وإن ظلموا.

332- Bundan sonra: Fitne zamanında kenara çekilmek ve oturmak gerekir.[371] Zulmetseler bile yöneticilere kılıçla isyân etme.[372]

٣٣٣- وقال عمرُ بن الخطَّاب رضي الله عنه: إن ظلمَكَ فاصبِرْ، وإن حرمَكَ فاصْبِر.

333- Ömer b. el-Hattâb *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Sana zulmeder ise sabret. Seni mahrum bırakırsa da sabret."[373]

---

[371] "Tabakâtu'l Hanâbile"de (2/542) rivâyet edildiğine göre Ebu's Sakr el-Verrâk İmam Ahmed'e Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in bir hadisi hakkında sormuştu: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* fitneleri söz konusu etti ve şöyle buyurdu: "İnsanların en hayırlısı iki dağ arasından birinde uzlete çekilen mümindir." Adam şunu sordu: "Kişinin ehli ve çocukları ile birlikte küçük bir davar sürü sü arasında bir dağa yerleşmesinde, bir sudan diğerine intikal edip durmasında, namazını kılmasında, zekâtını vermesinde, insanlardan uzak durmasında, bu hâlde iken kendisine ölüm gelene kadar Allah'a ibâdet etmesinde kendisi için bir beis var mıdır? Bu sana göre daha fazîletli midir? Yoksa adam şehirlerden birinde mi ikâmet etmelidir? Sen insanların arasında mevcut olan şeyleri biliyorsun, uzletteki selâmeti de biliyorsun." İmam Ahmed şöyle cevap verdi: "Fitne baş gösterdiği zaman kişinin dilediği yerde uzlete çekilmesinde bir beis yoktur. Fitne olmadığı zaman ise şehirler daha hayırlıdır."

[372] İmam Ahmed *(rahimehullah)* Sünnet'in asılları hakkında kaleme alıp Abdûs'a gönderdiği mektubunda şöyle demiştir: "Kim müslümanların imamlarından birine; insanlar onun etrafında toplanmışken, hangi şekilde olursa olsun, ister rızâ ile olsun ister kahr u galebe ile olsun onun hilâfetini kabul etmişlerken isyân ederse, isyân eden bu kimse müslümanların birliğini bozmuş, Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet edilen eserlere muhâlefet etmiş olur. Ona isyân eden öldüğü zaman câhiliyye ölümüyle ölür. Sultanı öldürmek ya da ona hurûc etmek insanlardan hiçbirine helâl değildir. Kim bunu yaparsa bidatçidir, Sünnet ve doğru yol üzere değildir." (Lâlekâî, 317)

[373] Tahrîci 181. maddenin dipnotunda geçmişti.

٣٣٤- وقال النبيُّ (صلى الله عليه وسلم) لأبي ذَرٍّ: (اصبِرْ، وإن كان عبدًا حبشِيًّا)

334- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Ebû Zerr'e "Habeşli bir köle olsa bile sabret" buyurmuştur.[374]

٣٣٥ - وقد أجمعتِ العلماءُ مِن أهلِ العلمِ، والفقهِ، والنُّسَّاكِ، والعُبَّادِ، والزُّهَّادِ منذُ أوَّلِ هذه الأُمَّةِ إلى وقتنا هذا :أنَّ صلاةَ الجمعةِ والعيدينِ، ومنًى، وعرفاتٍ، والغزوَ، والحجَّ، والهدي :مع كُلِّ أميرٍ برٍّ و فاجرٍ، وإعطاءَهُم الخراجَ، والصَّدقاتِ، والأعشارَ: جائزٌ. والصَّلاة في المساجدِ العظامِ التي بنوها، والمشي على القناطرِوالجسورِ التي عقدُوها، والبيع والشِّراء، وسائر التِّجارةِ، والزِّراعةِ، والصَّنائعِ كُلِّها في كُلِّ عصرٍ، ومع كُلِّ أميرٍ: جائزٌ على حُكمِ الكتابِ والسُّنَّة. لا يَضُرُّ المحتاطُ لدينِهِ، والمتمسِّكُ بسُنَّةِ نبيِّهِ صلَّى الله عليه وسلَّم؛ ظُلمُ ظالمٍ، ولا جورُ جائرٍ؛ إذا كان ما يأتيهِ هو على حُكمِ الكتابِ والسُّنَّةِ ،كما أنَّهُ لوباعَ واشترى في زمنِ الإمامِ العادلِ بيعًا يُخالفُ الكتابَ والسُّنَّةَ لم ينفعْهُ عدلُ الإمامِ. والمحاكمة إلى قُضاتِهِم، ورفع الحدودِ، والقصاص، وانتزاع الحقوقِ مِن أيدي الظَّلَمَةِ بأُمرائِهِم، وشرطِهِم .

---

374 Müslim (4783) rivâyet etmiştir. Daha önce geçmişti. Berbehârî "es-Sünne"de (30) şöyle demiştir: "Zulmetse bile sultanla savaşmak ve ona hurûc etmek helâl değildir. Çünkü Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Ebû Zerr el-Ğıfârî'ye 'Habeşli bir köle olsa bile sabret' buyurmuştur.

Yine O Ensâr'a 'Havz'ın yanında bana kavuşuncaya kadar sabredin' buyurmuştur. Sultanla savaşmak Sünnet'ten değildir. Bu hem dünyânın hem de dînin fesâdına sebep olur."

"Tabakâtu'l Hanâbile"de (1/387) rivâyet edildiğine göre Hanbel şöyle demiştir: "Bağdâd Fukahâsı el-Vâsık'ın zamanında toplanıp Ebû Abdullah'ın yanına gitti. Onun (yani el-Vâsık'ın) emrine ve egemenliğine râzı olmama hususunda onunla istişâre ettiler. Ebû Abdullah onlara dedi ki: 'Siz kalbinizle kötü görmeye bakın. İtaatten el çekmeyin. Müslümanların birliğini bozmayın. Kanlarınızı ve müslümanların kanlarını dökmeyin.'

Sonra Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *'Seni dövse de sabret'* hadisini zikretti ve 'O sabrı emretmiştir' dedi."

والسَّمع والطَّاعة لمن ولَّوهُ - وإن كان عبدًا حبشِيا - إلَّا في معصيَةِ الله عزَّ و جلَّ فليسَ لمخلوقٍ فيها طاعَة.

335- Bu ümmetin başından günümüze kadar bütün ilim ve fıkıh ehli âlimler, âbidler ve zâhidler icma etmiştir ki: Cuma ve bayram namazları[375], Minâ, Arafât, gazve, hac ve hedy; iyi olsun günahkâr olsun her emîr ile birlikte geçerlidir. Haraçların, zekâtların ve öşürlerin[376] onlara verilmesi câizdir.[377]

---

375 İmam Ahmed Sünnet'in asılları hakkında kaleme alıp Abdûs'a gönderdiği mektubunda şöyle demiştir: Cuma namazı onun (halîfenin) ve onun tayin ettiği kimsenin arkasında câizdir, iki rek'at olarak tamdır. Kim bu iki rek'ati iâde ederse bidatçidir, eserleri terk etmiştir, Sünnet'e muhâlefet etmiştir. Kim olursa olsun, iyisiyle fâciriyle imamların arkasında namaz kılmayı câiz görmediği takdirde Cuma'nın fazîletinden ona hiçbir şey yoktur. Sünnet olan kişinin onların arkasında iki rek'at kılmasıdır. Kişi bunun tam olduğuna inanmalıdır. Bu hususta göğsünde bir şüphe olmasın!"

Berbehârî *(rahimehullah)* "Şerhu's Sünne"de (129) şöyle demiştir: "Bir adamın farzları sürekli olarak cemaatle sultan veya başkasıyla birlikte yerine getirdiğini görürsen bil ki o sünnet ehlidir inşâallahu teâlâ. Bir adamı sultanın arkasında bile farz namazları cemaatle kılmayı aksatırken görürsen bil ki o hevâ ehlidir."

Derim ki: Kişi imam cehmî olsa bile cumaya ve cemaate iştirâk eder, namazı onun arkasında kıldıktan sonra iâde eder.

Abdullah'ın "es-Sünne"sinde rivâyet edildiğine göre (4) Ahmed şöyle demiştir: "Kim bu sözü -yani Kur'ân yaratılmıştır sözünü- söylerse arkasında ne cuma namazı ne de başka bir namaz kılınmaz. Şu kadar var ki cemaati bırakmayız. Kişi onun arkasında cuma namazını kılarsa namazı iâde eder."

Berbehârî *(rahimehullah)* "Şerhu's Sünne"de (114) şöyle demiştir: "Eğer cuma günü imamın cehmî ise ve o sultân ise arkasında namaz kıl, sonra namazını iâde et."

376 Haraç toprak üzerine konulan ve beytülmâle aktarılan vergidir. Haraç ile öşürün ortak özelliği ikisinin de gayrimüslim üzerindeki bir yükümlülük olmasıdır. Ayrıca ikisi de fey'in harcandığı yerlere harcanır. Aralarındaki fark

Onların inşâ ettikleri büyük mescitlerde namaz kılmak, yaptırdıkları köprülerin[378] üzerinden geçmek, alışveriş, her türlü ticâret, ziraat, zanaat; her asırda ve her emîr ile birlikte Kitab'ın ve Sünnet'in hükmü üzere câizdir. Zâlimin zulmü ve haksızlık yapanın haksızlığı, dîni hususunda hassas olan ve nebîsi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünnetine yapışan kimseye, yaptığı şey Kitab'ın ve Sünnet'in hükmü üzere olduğu sürece zarar vermez. Nitekim kişi âdil bir imamın zamanında Kitab'a ve Sünnet'e muhâlif olarak bir şey alsa ya da bir şey satsa imamın adâleti ona fayda sağlamaz. Onların (yani imamların) kadılarına muhâkeme olmak, hadleri ve kısasları onlara götürmek, onların emîrleri ve güvenlik görevlileriyle zâlimlerin elinden (mazlumlara âit) hakları almak câizdir.[379] Allah *(Azze ve Celle)*'ye masiyet hu-

---

ise haracın toprak üzerine konulması, öşürün ise ticâri mallar üzerine konulmasıdır. Haraç ve öşür İslâm ile de küfür ile de devam eder. Cizye ise İslâm'dan sonra sâkıt olur. (Mu'cemu'l Mustalahâti'l Fıkhiyye, 2/20)

377 İmam Ahmed Sünnet'in asılları hakkında kaleme alıp Abdûs'a gönderdiği mektubunda şöyle demiştir: "Sadakaları (zekâtları) onlara vermek câizdir ve geçerlidir. Kim zekâtı onlara verirse -iyi olsun fâcir olsun- bu ondan yükümlülüğü kaldırır." (el-Lâlekâî, 317)

378 (Metinde bu kelime kantara diye geçmektedir.) "Tâcu'l Arûs"ta (13/484) "Kantara ve cisr (köprü) eş anlamlıdır" denmiştir. Fakat "el-Misbâh" müellifi ve başkaları ikisini birbirinden ayırmıştır. Ezherî "Su üzerine tuğla ve taş ile yapılan ve üzerinden geçilen uzunlamasına yapıdır" demiştir.

379 Havâric'in ve gerek rey ehlinden gerekse başkalarından onlara muvâfakat eden bidat ehlinin görüşünün hilâfına...

Ertâ b. el-Münzir şöyle demiştir: "Rey ehline uyacak olursak bize farzların tamamını bıraktırmaları yakındır. Çünkü onlar 'Zâlim imam ile birlikte cihâda çıkılmaz, cuma kılınmaz, ona zekât verilmez' demektedirler. 'Onlarla hac da yapılmaz, Ramazan orucu da tutulmaz' demedikleri dışında geriye ne kaldı?!" (el-Hucce alâ Târiki'l Mehacce, İbn Tâhir, 2/581)

Harb el-Kirmânî'nin "el-Mesâil" kitabının "es-Sünne" bölümünde (266/tahkikimle) rivâyet edildiğine göre Ebû İshâk şöyle demiştir: "Hişâm b. Urve'ye şu imamlarla birlikte gazâya çıkmayı sordum ve onlarla birlikte gazâya çıkmanın sakıncalarını zikrettim. Dedi ki: 'Hasen ve İbn Sîrîn "Ecri, mükâfâtı, şe-

susunda olmamak üzere, habeşli bir köle olsa bile onların tayin ettiklerinin sözünü dinleyip onlara itaat etmek gerekir. Masiyette hiçbir yaratılmışa itaat edilmez.[380]

---

refi ve fazîleti senindir; günahları ise onlarındır" derlerdi. Yine Hasen şöyle derdi: "Bana Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğu ulaştı: *'Şüphesiz Allah bu dîni nasipleri olmayan topluluklarla destekleyecektir.'"* Yine Hasen şöyle derdi: "İslâm işlerinden dördü sultanadır: Hüküm, fey, cihâd ve cuma..." Hişâm'a 'İyilik yapsalar da fücûr işleseler de mi?' diye sordum. 'İyilik yapsalar da fücûr işleseler de' dedi."

Âcurrî "eş-Şerîa"da (4/1708) şöyle demiştir: "Ebû Bekir, Ömer, Osmân ve Alî'den sonra -Allah onlardan râzı olsun- hilâfete birçok kimse gelmiştir. Onlardan bazıları âdil davranmıştır, onların ecri Allah katındadır. Bazıları da Allah *(Azze ve Celle)*'nin kendisi üzerindeki haklarını tam olarak yerine getirmemiş ve haddi aşmıştır. Onların hepsi Allah *(Azze ve Celle)*'nin huzûruna varmıştır. O hüküm verenlerin en iyisidir. Bize gelince biz masiyet hususunda olmamak şartıyla onların sözünü işitip onlara itaat etmekle, arkalarında namaz kılmakla, yanlarında cihâda çıkıp haccetmekle emrolunduk. İster iyi olsunlar ister günahkâr, ister âdil olsunlar ister zâlim... Onlara isyâna kalkışmayız. Allah *(Azze ve Celle)* sıkıntıyı giderene kadar sabrederiz. Bir adam Hasen'e 'Ey Ebû Saîd, şu emîrlerimiz hakkında ne diyorsun?' diye sormuş, Hasen de şöyle cevap vermiştir: 'Onlar hakkında ne söyleyebilirim ki? Onlar haccetmemiz varlar, gazâya çıkmamız için varlar, fey'imizi taksim etmek için varlar, hadlerimizi ikâme etmek için varlar. Vallahi onlara (yani imama hurûc edenlere) itaat etmek öfke sebebidir. Onların fırkası küfürdür. Allah onlarla, bozduğundan daha fazlasını düzeltmez.' Yine Hasen'e 'Ey Ebû Saîd, hâricînin biri Hureybe'de isyân etmiş' denildiği zaman o şöyle demiştir: 'Miskîn bir münker gördü ve ona karşı çıktı. Böylece ondan daha beterinin içine düştü.'"

Bakınız: el-Lâlekâî, 7/26/İmamlara ve emîrlere itaat, onlara isyâna kalkmama hususunda Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet edilenlerin siyâkı; Usûlü's Sünne, İbn Ebî Zemenîn, İşitip itaat etmenin vâcipliği bâbı, Yöneticilerin arkasında namaz bâbı, Yöneticilere zekât verme bâbı, Yöneticilerle birlikte hac ve cihâd bâbı.

380 İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)*'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Kendisine bir masiyet emredilmediği sürece sev-

٣٣٦ – ثمَّ مِن بعدِ ذلك : اعتقادُ الدِّيانةِ بالنَّصِيحَةِ للأئمَّةِ، وسائرِ الأُمَّةِ في الدِّينِ والدنيا، ومحبَّةُ الخيرِ لسائرِ المسلمين؛ تُحِبُّ لهم ما تُحبُّ لنفسِكَ، وتكرَهُ لهم ما تكرَهُ لنفسِكَ.

336- Bundan sonra: İmamlara ve bütün ümmete gerek din hususunda gerekse dünya hususunda nasihat etmeyi, bütün müslümanların iyiliğini istemeyi din edinmek gerekir. Kendin için istediğini onlar için de istersin. Kendin için istemediğini onlar için de istemezsin.[381]

---

diği ve sevmediği hususlarda işitip itaat etmek müslüman kimse üzerine vâciptir. Kendisine bir masiyet emredilirse işitip itaat etmesi gerekmez." Tirmizî (1707) "hasen-sahîh" diyerek rivâyet etmiştir.

[381] Temîm ed-Dârî *(radıyallahu anh)* hadîsine işâret edilmektedir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Din nasîhattir/samîmiyettir" buyurdu. "Kimin için?" diye sorduk. Buyurdu ki: "Allah için, kitabı için, resûlü için, müslümanların yöneticileri ve âmmesi için..." Müslim (106) rivâyet etmiştir.

Yine Enes *(radıyallahu anh)* hadisine işâret etmektedir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Biriniz kendisi için istediğini kardeşi için de istemediği sürece iman etmiş olmaz." Hadis müttefekun aleyhtir.

Mervezî *(rahimehullah)* "Ta'zîmu Kadri's Salât"ta (s. 463) şöyle demiştir: "Müslümanların imamlarına nasihate gelince; bu kişinin onların taatini, doğru yol üzere olmalarını ve adâletli davranmalarını istemesi, ümmetin onlar hususunda ayrılığa düşmesini istememesi, Allah'a itaat olan hususlarda onlara itaat etmeyi din edinmesi, onlara isyan etmeyi câiz görenlere buğz etmesi ve yine Allah'a itaat olan hususlarda onları desteklemesidir. Müslümanlara nasihate gelince; bu da kişinin kendisi için istediği şeyi onlar için de istemesi, kendisi için istemediği şeyi onlar için de istememesi, onlara şefkat etmesi, küçüklerine sevgi, büyüklerine saygı göstermesi, kendisinin ticârete kâr etmesi söz konusu olsa bile onlar üzüldükleri zaman üzülmesi, yine kendisinin dünyalığına örneğin onlara sattığı malın fiyatının ucuzlaması sebebiyle zarar gelse bile sevindikleri zaman sevinmesi... Onların salâhını, ülfetini, üzerlerindeki nimetin devamlılığını, düşmanlarına karşı zafer elde etmelerini, sıkıntı veren ve hoşlanılmayan her şeyin onların üzerinden kaldırılmasını istemesidir."

Berbehârî *(rahimehullah)* "Şerhu's Sünne"de (74) şöyle demiştir: "İyi olsun günahkâr olsun müslümanların herhangi birinden din hususunda (nasihati)

٣٣٧ – ولا تُشاوِر أحدًا مِن أهلِ البدعِ في دينِكَ، ولا تُرافِقهُ في سَفرِكَ، وإن أمكنَكَ أن لا تُقارِبهُ في جوارِكَ.

337- Dînin hususunda hiçbir bidat ehliyle meşveret etme. Onu yanına yaklaştırmama imkânın bulunsa bile onunla yol arkadaşı olma.[382]

---

esirgemen helâl değildir. Esirgeyen kimse müslümanları aldatmış olur. Müslümanları aldatan ise dîni aldatmıştır. Dîni aldatan ise Allah'a, resûlüne ve müminlere hâinlik etmiştir."

Bakınız: es-Sünne, İbn Ebî Âsım, 1/731/Yönetilenlere vâcip olan yöneticilere nasihat bâbı, Yönetilenlerin yöneticilere nasihatinin nasıl olacağı bâbı; Câmi'u'l Ulûmi ve'l Hikem, Yedinci hadis

[382] Fudayl b. Iyâd *(rahimehullah)*'ın benzer bir sözü 184. maddede geçmişti. İmam Ahmed de Müsedded'e gönderdiği Sünnet hakkındaki mektubunda böyle söylemiştir. (Tabakâtu'l Hanâbile, 2/431)

İbn Müflih'in "el-Âdâbu'ş Şer'iyye"sinde (1/256) geçtiğine, ayrıca el-Beyhakî'nin "Menâkıbu Ahmed"de Muhammed b. Ahmed b. Mansûr el-Merrûzî'den rivâyet ettiğine göre o Ahmed b. Hanbel'in yanına girmek için izin istedi. Ahmed de izin verdi. Sonra el-Mütevekkil'in dört elçisi ona soru sormaya geldiler. "Az veya çok, sultanın işlerinde Cehmiyye'den yardım istemek mi evlâdır yoksa yahudilerden ve hristiyanlardan yardım istemek mi evlâdır?" diye sordular. Ahmed dedi ki: "Az veya çok, sultanın işlerinde Cehmiyye'den yardım istenmez. Yahudilere ve hristiyanlara gelince, kendisi hususunda müslümanlar üzerinde hâkim kılınıp onları elleri altında bulundurmayacakları bazı işlerde onlardan yardım istenmesinde bir sakınca yoktur. Selef onlardan yardım istemiştir."

Muhammed b. Ahmed el-Mervezî "Müşrik oldukları hâlde yahudilerden ve hristiyanlardan yardım istenir ama cehmîden yardım istenmez, öyle mi?!" dedi. Bunun üzerine Ahmed şöyle cevap verdi: "Yavrucuğum, müslümanlar bunlarla aldanır ama onlarla aldanmaz."

Fudayl "Yahudinin ve hristiyanın yemeğini yerim ama bidat ehlinin yemeğini yemem" demiş ve şunu eklemiştir: "Onların yanında yemek yediğim zaman beni örnek almazlar ama bir bidat ehlinin yanında yemek yediğim zaman beni örnek alırlar." 202. maddede geçmişti.

٣٣٨- و مِن السُّنَّةِ: مُجانبةُ كُلِّ مَن اعتقدَ شيئًا مِمَّا ذكرنَاهُ، وهِجرانُهُ، والمقتُ له، وهِجرانُ مَن والَاهُ ونَصَرَهُ، وذَبَّ عنه، وصاحَبَهُ، وإن كان الفاعِلُ لذلك يُظهِرُ السُّنَّةَ.

338- Zikrettiklerimizden herhangi birine itikâd eden her bir kimseden uzak durmak, onu terk etmek, ona buğz etmek; onu dost edinene, ona yardım edene, onu savunana ve onunla arkadaşlık edene de buğz etmek - bunları yapan sünnet ehli gözükse de- sünnettendir.[383]

"El-İbânetu'l Kubrâ"da (478) Ahmed b. Sinân'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Tanburcuyla komşuluk etmek bana bidatçiyle komşuluk etmekten daha sevimlidir. Çünkü tanburcuyu yaptığı işten sakındırırım ve tanburunu kırarım. Bidatçi ise insanları, komşuları ve gençleri ifsâd eder."

Yine "el-İbânetu'l Kubrâ"da (479) Ahmed b. Sinân'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Kişi bir bidat ehliyle komşuluk ediyorsa bence elinden geldiği takdirde evini satmalı ve başka bir yere taşınmalıdır. Değilse çocukları ve komşuları helâk olur." İbn Sinân (bununla ilgili olarak) Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in bir hadisini zikretmiştir: "Sizden Deccâl'in çıktığını duyan kimse ondan uzaklaşsın." Bunu üç defa söyledi. (Ahmed b. Sinân şunu ekledi:) "Zira kişi onun yalancı olduğunu bildiği hâlde onun yanına gider de gördüğü şüphelerden dolayı ona tâbi olur."

Yine "el-İbânetu'l Kubrâ"da (474) Ebû Mûsâ'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Yahudiyle, hristiyanlar, maymunlarla ve domuzlarla komşuluk etmek bana kalbimi hasta edecek bir hevâ ehliyle komşuluk etmekten daha sevimlidir."

383 İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (435) Mübeşşir el-Habelî'den şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Evzâî'ye "Bir adam 'Ben sünnet ehliyle de otururum bidat ehliyle de otururum' diyor" denildi. Bunun üzerine Evzâî *(rahimehullah)* "Bu hakla bâtılı eşitlemek isteyen bir adamdır" diye cevap verdi.

İbn Batta *(rahimehullah)* sonra şöyle demiştir: "Evzâî doğru söylemiştir. Ben de diyorum ki: Bu adam hakla bâtılı, imanla küfrü birbirinden ayırt edememektedir. Bu gibiler hakkında Kur'ân inmiş ve Mustafâ *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sünnetler vârid olmuştur. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *'İman edenlerle karşılaştıkları zaman iman ettik derler. Şeytanlarıyla yalnız kaldıklarında ise biz sizinle berâberiz derler.' (Bakara, 14)*"

Yine İbn Batta (426) Yahyâ el-Kattân'dan şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Süfyân es-Sevrî Basra'ya geldiği zaman er-Rabî'e -yani er-Rabî' b. Subayh'a- ve onun insanların nezdindeki değerine bakmaya başladı ve onun kim olduğunu sordu. 'Onun mezhebi sünnetten başka bir şey değildir' dediler. 'Sırdaşları kimdir?' diye sordu. 'Kader ehli' dediler. 'O zaman o da kaderîdir' dedi."

İbn Batta sonra şunları söylemiştir: "Allah Süfyân es-Sevrî'ye rahmet etsin. Hikmetli konuşmuş ve doğru söylemiştir. Kitab'a ve Sünnet'e muvâfık olan, hikmetin gerektirdiği, seçkin kimselerin idrâk edeceği, basîret ve beyân ehlinin bileceği bir ilmi dile getirmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *'Ey iman edenler! Kendiniz dışında bir sırdaş edinmeyin. Size zarar vermekten geri durmaz, zora düşmenizi isterler.' (Âli İmrân, 118)*"

Lâlekâî'nin (1149) rivâyet ettiğine göre Fudayl "Bidat ehliyle oturandan uzak dur" demiştir.

Âcurrî rahimehullah (v. 360) "eş-Şerîa"da (5/2540/Bidat ve hevâ ehlini terk etmenin zikri bâbı) şöyle demiştir: "Şu kitabımızda yazdıklarımıza tutunan her bir kimsenin; Havâric, Kaderiyye, Mürcie ve Cehmiyye gibi hevâ ehli ehlini, Mu'tezile'ye intisab edenlerin tamamını, râfızîlerin tamamını, nâsıbîlerin tamamını, müslümanların imamlarını sapık bir bidat ortaya atmakla itham edenlerin tamamını terk etmesi gerekir. Bunu bir kimsenin yaptığı kesinse onunla konuşmak, ona selâm vermek, onunla oturmak, arkasında namaz kılmak, onunla evlenmek, bilinen birini onunla evlendirmek, onunla ortaklık yapmak, muâmelede bulunmak, münâzara etmek ve cidâle girmek doğru olmaz. Kişi onu hor görerek küçük düşürür. Onunla yolda karşılaştığın zaman imkânın varsa yolunu değiştirirsin."

Sâbûnî (v. 449) "Akîdetu Ashâbi'l Hadîs"te (161) şöyle demiştir: "Dinde ondan olmayan şeyleri ihdâs eden bidat ehline buğz ederler, onları sevmezler, onlarla arkadaşlık etmezler, onların sözlerini dinlemezler, onlarla oturmazlar, din hususunda onlarla cidâle girmezler, münâzara etmezler, kulaklarını kulaklara uğradığı ve kalplerde karar kıldığı zaman zarar verecek, kalplere vesveseler ve bozuk düşünceler sürükleyecek bâtılllarından korumayı gerekli görürler. Allah *(Azze ve Celle)* şu buyruğunu bunun hakkında indirmiştir: *'Âyetlerimize dalanları gördüğün zaman başka bir söze dalmalarına kadar onlardan yüz çevir...' (En'âm, 68)*"

Yine o (175) şöyle demiştir: "Bununla birlikte bidat ehlini ezme, küçük düşürme, rezil etme, uzaklaştırma, onlarla arkadaşlık etmekten ve geçinmekten uzak durma, Allah *(Azze ve Celle)*'ye onlardan uzaklaşmayla ve onları terk etmeyle yaklaşma hususunda görüş birliği etmişlerdir."

Cûzcânî rahimehullah (v. 259) "Ahvâlu'r Ricâl"de (s. 365) şöyle demiştir: "Şu hâlde -kardeşlerim- bu tabakadan olabildiğince kendinizi koruyun. Zira bidatin bir kokusu vardır ki akıl sâhipleri onu kokladığı zaman kokusundan rahatsız olur. Bidatini açığa vuran kimse avâmın nezdinde size göre itham edilmiş olması sebebiyle şüphelidir, kendisine nispet edilen bidati sebebiyle daveti merduttur. Kalabalığınızda elbisesi tanınan kimse aranızda daha güçsüzdür ve daha çok cerh edilir. Şu hâlde karşılaştığınız zaman yönünüzü onlardan çevirin, yüzünüzü onlara ekşitin ki onlara onlara karşı olduğunuzu bildiresiniz. Sarılmak ve musâfaha etmek şöyle dursun Allah'ın kitabından yüz çevirip de onlara güleryüz bile göstermeyin. Zira O şöyle buyurmuştur: *'Allah'a ve âhiret gününe iman eden bir topluluğun babaları, oğulları, kardeşleri ve aşîretleri olsa bile Allah ve Resûlü ile sınır yarıştıranlara sevgi beslediğini göremezsin.' (Mücâdile, 22)* Onlardan iki sebepten dolayı korunun: Birincisi, dîniniz için. İkincisi, mezhebinizi korumak için. Çünkü onlar kötü birer sırdaştır: *'Ey iman edenler! Kendiniz dışında bir sırdaş edinmeyin. Size zarar vermekten geri durmaz, zora düşmenizi isterler.' (Âli İmrân, 118)* Onların size yalvara yakara boyun eğmelerine aldanmayın. Çünkü onların kalpleri size karşı kaynayan tencere gibi kaynar durur. Diğer taraftan hem sizle hem de kavimleriyle güven içinde olmak isterler. Gözlerinizden ne zaman kaybolsalar (fitneye) geri çevrilirler. Âhirette kendileri için hazırlananların yanında dünyada rezillik olarak onlara bu yeter."

Beğavî rahimehullah (v. 516) "Şerhu's Sünne"de (1/224) şöyle demiştir: "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu ümmetin fırkalara ayrılacağını, aralarında hevâların ve bidatlerin ortaya çıkacağını bildirmiş; sünnetine ve ashâbı *(radıyallahu anhum)*'un sünnetine uyanların kurtuluşa ereceğine hükmetmiştir. Şu hâlde müslüman kimse üzerine düşen, hevâlardan ve bidatlerden birine itikâd eden ya da sünnetlerden birini küçümseyen bir adamı gördüğü zaman bidatini terk edip hakka dönmediği sürece ona küsmesi, ondan teberrî etmesi, hem hayâtında hem de ölünce onu terk etmesi, karşılaştığı zaman ona selâm vermemesi ve selâmını almamasıdır. Üç günden fazla küsmenin yasaklığı iki kişi arasında arkadaşlık haklarından birinin yerine getirilmemesi gibi bir sebep-

3. İbâdetler ve Edepler

ومِنْ السُّنَّةِ:

٣٣٩- رفعُ اليدينِ في الصَّلاةِ عند: افتِتاحِها، وإذا ركعَ، وإذا رفعَ رأسَهُ مِن الرُّكوعِ.

وهو زِيادَةٌ في الحسناتِ.

339- Namaza başlarken, rükûya gidildiğinde ve baş rükûdan kaldırıldığında elleri kaldırmak sünnettendir.[384] Bu hasenelerdeki bir ziyâdedir.[385]

---

ten dolayı meydana gelen küslük hakkındadır. Din sebebiyle meydana gelen küslük hakkında değildir. Zira hevâ ve bidat ehline küslük tevbe etmelerine kadar sürer."

Kıvâmussünne el-Isbehânî rahimehullah (v. 535) "el-Hucce fi Beyâni'l Mehacce"de (2/509) şöyle demiştir: "Bidat ehliyle oturmamak ve onlarla ahbaplık etmemek sünnettir. Bu onların bazı bidatlerinin zayıf müslümanların kalplerine yapışmaması, insanların onların bidat ehli olduklarını bilmesi ve onlarla oturmanın bidatlerinin yayılmasına vesîle olmaması içindir."

Yine o (5/508) şöyle demiştir: "Ashâb-ı Hadîs bidat ehlinin arkasında namaz kılmayı doğru görmezler. Çünkü bu avâmın da bunu doğru görmesine ve böylece bozulmalarına vesîle olur."

Bakınız: el-Lâlekâî, 4/364/Kadercilerden ve diğer hevâ ehlinden uzak durma konusunda Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den, Sahâbe'den ve Tâbiîn'den rivâyet edilenlerin siyâkı

[384] Zira Buhârî (702) ve Müslim (790) İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)*'dan bunu rivâyet etmişlerdir. Rey ehli bu meselede muhâlefet etmiştir. Onlar ihrâm tekbîrinin alındığı zamanın hâricinde namazda ellerin kaldırılmasını câiz görmezler.

Evzâî *(rahimehullah)* şöyle demiştir: "Bize Kûfe ehli hâricinde Hicâz, Basra ve Şam ehlinin üzerinde icmâ ettiği şeyin sünnetten olduğu ulaştı: Rasulullah tekbir aldığı ve rükûya eğildiği zaman ellerini omuzlarının hizâsına kadar kaldırırdı." Ona "Bunlardan bir kısmını yapmazsa?" diye soruldu. O da "Namazı eksik olur" diye cevap verdi.

Muhammed b. Nasr el-Mervezî *(rahimehullah)* şöyle demiştir: "Kûfe ehli dışında büyük şehirlerdeki âlimler bunun meşrû olduğu üzerinde icmâ etmişlerdir." (Fethu'l Bârî, 2/220)

Abdullah b. Ahmed'in "es-Sünne" kitabında (503) rivâyet edildiğine göre Vekî' rahimehullah şöyle demiştir: "Ebû Hanîfe İbnu'l Mubârek'e 'Uçmak istiyormuşçasına her tekbirde ellerini kaldırıyorsun?' dedi. İbnu'l Mubârek de ona 'Sen ilkinde uçuyorsan ben de diğer tekbirlerde uçuyorum' diye cevap verdi." Vekî' "İbnu'l Mubârek ona çok güzel bir cevap verdi" dedi.

İbnu'l Kayyım'ın "Raf'u'l Yedeyni fi's Salât"ında (s. 276) şunlar geçmektedir: Hallâl "Kitâbu'l İlm"de şöyle demiştir: Ahmed'e bir topluluğa imamlık yapan ve namazında Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ellerin kaldırılması gibi konulardaki hadislerine muhâlefet eden kimse hakkında soruldu. Ahmed "Ona bildir ve öğret" dedi. "Ona bildirdim ama dikkate almadı" denildi. Bunun üzerine Ahmed "Ona Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den bildirdiğin hâlde kabul etmediyse onu terk et" dedi.

Yine Ahmed'e "Çevremizde bize namazda ellerimizi kaldırmamızı söyleyen bir topluluk da var, bizi bundan sakındıran bir topluluk da var?" diye soruldu. Ahmed dedi ki: "Seni bundan bidatçiden başkası sakındırmaz. Bunu Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yapmıştır. İbn Ömer de ellerini kaldırmayanı uzaklaştırırdı."

Kıvâmussünne el-Isbehânî "el-Hucce fî Beyâni'l Mehacce"de (2/498) şöyle demiştir: "Namazda elleri kaldırmak... ortaya konmuş bir sünnettir ve Ehl-i Sünnet'in alâmetlerindendir."

Derim ki: Buhârî *(rahimehullah)* rey ehline reddiye hususunda "Raf'u'l Yedeyni fi's Salât" kitabını tasnif etmiştir. Oraya bakınız. Ayrıca İbnu'l Kayyım'ın "Raf'u'l Yedeyni fi's Salât"ına bakınız.

385 Bu sözü İmam Ahmed *(rahimehullah)* yazıp Müsedded b. Müserhed'e göndermiştir ki bu akîde İbn Batta *(rahimehullah)*'ın tarîkinden rivâyet edilmiştir. Bakınız: Tabakâtu'l Hanâbile, 2/431

"Raf'u'l Yedeyn Cüzü"nde (41) İbn Sîrîn namazda elleri kaldırmak hakkında "O namazı tamamlayan hususlardandır" demiştir. Yine orada rivâyet edildiğine göre (39) Saîd b. Cubeyr "O kendisiyle namazını süslediğin bir şeydir" demiştir. Şâfiî *(rahimehullah)* kendisine namazda elleri kaldırmanın manası

٣٤٠ – وقال النبيُّ (صلى الله عليه وسلم): (يُعطى بكُلِّ إشارَةٍ حسنَةً)

340- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Her işârete (harekete) karşılık bir hasene verilir" buyurmuştur.[386]

ومِنْ السُّنَّةِ:

٣٤١ – المسحُ على الخُفَّينِ لمن أحدثَ، وقد كان لبِسَ خُفَّيهِ وهو كامِلُ الطَّهارةِ .إن كان مُسافِرًا: ثلاثة أيَّامٍ ولياليها. وإن كان مُقيمًا: يومًا وليلَةً. هكذا سَنَّ رسولُ الله (صلى الله عليه وسلم) وفعلَهُ هو وأصحابُهُ. وعلى ذلك مضَتْ سُنَّةُ الأوَّلين المسلمين، وأخذ به علماءُ الدِّينِ. لا يُنكرُ ذلك ولا يرُدُّهُ إلَّا مُبتدِعٌ مِن النَّاسِ، مخالِفٌ لرسولِ الله صلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ، راغبٌ عن سُنتِهِ، رادٌّ لقولِهِ.

341- Tam bir tahâret üzereyken mestlerini giymiş olduğu hâlde abdestini bozan kimse için mestler üzerine mesh etmek de sünnettendir. Süresi kişi yolcuysa üç gün üç gece, mukîm ise bir gün bir gecedir. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu sünneti bu şekilde ortaya koymuştur. Bunu hem O

---

sorulduğunda şöyle cevap vermiştir: "O Allah'ın emrini ululamak, namazı süslemek ve Sünnet'e uymaktır." (Raf'u'l Yedeyni fi's Salât, İbnu'l Kayyım, s. 134)

[386] Bunu merfû olarak hiçbir yerde bulamadım. Bu ancak Ukbe b. Âmir el-Cuhenî *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet edilmiştir. O şöyle demiştir: "Kişinin her bir namazda eliyle yaptığı her işârete (harekete) karşılık her bir parmağına bir hasene ya da derece verilir."

Bunu Sâlih b. Ahmed "el-Mesâil"de (1575) ve et-Taberânî "el-Kebîr"de (17/297) rivâyet etmiştir. Heysemî "Mecme'u'z Zevâid"de (2/103) "Taberânî rivâyet etmiştir ve isnâdı hasendir" demiştir.

İbn Abdulberr "et-Temhîd"de (9/225) şöyle demiştir: "Ebû Abdullah -yani İmam Ahmed- dedi ki: 'Birçok kimsenin İbn Lehîa'dan, onun Abdullah b. Hubeyre'den, onun Mişrah b. Hâân'dan, onun da Ukbe b. Âmir'den rivâyet ettiğine göre...' Sonra hadisi zikretmiştir. Sonra Ebû Abdullah Ebû Hanîfe'nin ashâbını kastederek şöyle demiştir: 'Şunlar ise bundan öfke beslercesine hoşlanmıyorlar.'"

hem de ashâbı yapmıştır. Önceki müslümanların uygulaması bu şekilde gerçekleşmiştir. Din âlimleri bununla amel etmiştir. İnsanlardan ancak Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e muhâlefet eden, O'nun sünnetinden yüz çeviren ve buyruğunu reddeden bir bidatçi bunu red ve inkâr eder.[387]

٣٤٢ – تعجِيلُ الإفطارِ، وتأخيرُ السُّحورِ.

342- İftar yapmakta acele edip sahuru geciktirmek de sünnettendir.

---

[387] Mestler üzerine mesh hadisleri mütevâtirdir. Bu hadisleri sahih ve sünen sahipleri rivâyet etmiştir. Bakınız: Sahîh-i Buhârî, Mestler üzerine mesh bâbı; Temiz oldukları hâlde ayaklarını soktuğu zaman bâbı...

Meshin süresine gelince Müslim (560) Alî *(radıyallahu anh)*'tan onun şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yolcu için üç gün üç gece, mukîm içinse bir gün bir gece tayin etti."

Hâricîler ve râfızîler Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sâbit olan bu sünneti inkâr etmişlerdir. Bu nedenle Ehli Sünnet'ten birçoğu mestler üzerine mesh etme meselesini sünnet ve itikâd meselelerinin içine dâhil etmiştir.

Bu meseleyi âkidesinde zikredenlerden biri de Süfyân es-Sevrî *(rahimehullah)*'tır. Bunu el-Lâlekâî (314) sahih bir isnâd ile ondan rivâyet etmiştir. Yine Ahmed *(rahimehullah)* Müsedded b. Müserhed'e gönderdiği akîdesinde bunu söz konusu etmiştir. (Tabakâtu'l Hanâbile, 2/432)

Merrûzî şöyle demiştir: İmam Ahmed'i kendisine "Bazıları mesh etmeyi - yani mestler üzerine mesh etmeyi- câiz görmüyor?" diye sorulması üzerine şöyle derken işittim: "Onlar hâricîlerdir, İbâziyye'den bir topluluktur." (el-Mesâil ve'r Resâil, 2/421)

Mervezî *(rahimehullah)* "es-Sünne"de (s. 649) şöyle demiştir: "Hevâ ve bidat ehlinden hâricîler ve râfızîler gibi bazı tâifeler mestler üzerine mesh etmeyi inkâr etmişler, bunun Allah'ın kitabına aykırı olduğunu söylemişlerdir. Bunu inkâr edenin zikrettiğimiz ve zikretmediğimiz bütün sünnetleri inkâr etmesi gerekir ki bu müslümanların cemaatinin dışına çıkmak demektir."

İbn Ebî Şeybe bu meseleyi "el-Musannef"te (13/505/Kitâbu'r Reddi alâ Ebî Hanîfe) zikretmiştir.

٣٤٣ – والمبادرةُ بصَلاةِ المغربِ إذا غابَ حاجِبُ الشَّمسِ قبلَ ظُهورِ النُّجومِ.

343- Güneşin üst kısmı da kaybolduktan sonra, yıldızlar ortaya çıkmadan önce akşam namazını kılmakta acele etmek de sünnettendir.[388]

٣٤٤– فقد قال رسولُ الله صلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ: (**لاتزالُ أُمَّتي بخيرٍ ما عجَّلَتِ الإفطارَ، وأخَّرَتِ السُّحُورَ**)

344- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Ümmetim iftar yapmakta acele edip sahuru geciktirdiği sürece hayır üzere olacaktır."[389]

---

388 Akşam namazını yıldızların birbirine girdiği zamana kadar geciktirme hususunda yahudilere benzeyen râfızîlerin hilâfına...

Hallâl'ın "es-Sünne"sinde (791) rivâyet edildiğine göre eş-Şa'bî *(rahimehullah)* râfızîlerin yahudilere benzemesinden söz ederek şöyle demiştir: "Bunun alâmeti yahudilerin başına gelenin râfızîlerin de başına gelmesidir... Yahudiler akşam namazını yıldızların birbirine girdiği zamana kadar geciktirirler. Râfızîler de böyle yaparlar. Hâlbuki Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den şu hadis rivâyet edilmiştir: 'Ümmetim akşam namazını yıldızların birbirine girdiği zamana kadar geciktirmediği sürece fıtrat üzere olacaktır.'"

389 Ahmed (21312) Ebû Zerr *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir. Buhârî'nin (1856) ve Müslim'in (2522) Sehl b. Sa'd *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet ettikleri hadis de bunu desteklemektedir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "İnsanlar iftar yapmakta acele ettikleri sürece hayır üzere olacaklardır." Sahuru geciktirmeyi ise Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in uygulaması desteklemektedir. İlim ehli de sahihlerde ve sünenlerde bunu gözeterek bap açmıştır.

İftarı erken yapma hususunda yine râfızîler muhâlefet etmiştir. Onlar yahudilere muvâfakat ederek yıldızlar ortaya çıkmadıkça iftar yapmazlar.

İbn Huzeyme "Sahîh"inde (2061), İbn Hibbân "Sahîh"inde (8304) Sehl b. Sa'd *(radıyallahu anh)*'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki:

"Ümmetim iftar yapmak için yıldızları beklemediği sürece sünnetim üzere olacaktır."

٣٤٥ – وقال صلَّى الله عليه وسلَّم: (لايَزالُ النَّاسُ بِخَيرٍما لم يُؤَخِّرُوا صلاةَ المغرِبِ حتَّى تشتبكَ النُّجُومُ.

345- Yine O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "İnsanlar akşam namazını yıldızların birbirine girdiği zamana kadar ertelemedikleri sürece hayır üzere olacaklardır."[390]

٣٤٦– وقال سُليمانُ بنُ داود الأوْدِيُّ: كنتُ أُصلِّي مع عليِّ بنِ أبي طالبٍ المغرِبَ وأنا لا أدري غربَتِ الشَّمسُ، أم لا.

346- Süleymân b. Dâvûd el-Evdî şöyle demiştir: "Alî b. Ebî Tâlib ile akşam namazını kılıyordum ve güneşin batıp batmadığını bilmiyordum."[391]

٣٤٧– ومِنْ السُّنَّةِ لِمَنْ أراد طلاقَ زَوجَتِهِ:

أن لا يُطلِّقها إلَّا تطليقةً واحدةً، إذا طهُرت مِن الحيضِ، ولم يُصِبها في ذلك الطُّهرِ، ثُم يتركها حتَّى تَنقضي عدَّتُها. فإن طلَّقها ثلاثًا في لفظٍ واحدٍ في طُهرٍ واحدٍ أصابها فيه، أو هي حائِضٌ؛ فقد طلَّقها طلاقَ البدعَةِ .وهي حَرامٌ عليهِ لا تَحِلُّ له أبدًا حتَّى تنكِحَ زوجًاغيرَهُ.

فيموتُ عنها، أويُطلِّقَها وقد أصابَهَا ودخلَ بها.

347- Hanımını boşamak isteyen kimsenin hanımını hayızdan temizlendiği ve o temizlik döneminde kendisiyle birlikte olmadığı zaman tek bir talakla boşaması, sonra iddeti sona erene kadar onu bırakması da sünnettendir.[392] Onu kendisiyle birlikte olduğu bir temizlik döneminde tek bir la-

---

[390] Ahmed (17329) ve Ebû Dâvûd (418) Ebû Eyyûb *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir. İbn Huzeyme (339) ve el-Hâkim (1/191) sahihlemiş, ez-Zehebî de el-Hâkim'e muvâfakat etmiştir.

[391] İbn Ebî Şeybe'nin "Musannef"inde rivâyet edildiğine göre (3344) "Alî *(radıyallahu anh)* akşam namazını güneşin yuvarlağı düştüğü zaman kılardı."Bakınız: el-Musannef, 2/226/Akşamın erken kılınması gerektiği görüşünde olanlar

[392] Çünkü İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)*'ın rivâyet ettiğine göre o hanımını hayız döneminde boşamıştı. Sonra Ömer *(radıyallahu anh)* bu durumu Nebî *(sallallahu aleyhi*

fızla üç talak vererek boşarsa ya da hayızlı iken boşarsa onu bidat olan talakla boşamış olur.[393] Artık kadın ona haram olur.[394] Ondan başka bir ko-

---

ve sellem)'e sordu. O da buyurdu ki: "Ona söyle, hanımına geri dönsün ve onu temiz olduğu hâlde ya da hâmileyken boşasın." Müslim (3650) ve Tirmizî (1176) rivâyet etmiştir. Tirmizî ayrıca şöyle demiştir: "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı olsun başkaları olsun ilim ehlinin nezdinde buna göre amel edilir: Sünnet olan talâk, kişinin hanımını o temizken cimâ etmeden (tek talakla) boşamasıdır. Bazıları 'Hanımını o temizken üç talakla boşadığı takdirde de sünnete uygun olur' demiştir. Bu Şâfiî'nin ve Ahmed b. Hanbel'in görüşüdür. Bazıları 'Talakları teker teker vermedikçe üç talakla boşamak sünnete uygun olmaz' demiştir. Bu da Süfyân es-Sevrî'nin ve İshâk'ın görüşüdür. Hâmilenin boşanması hususunda ise 'Onu dilediği zaman boşar' demişlerdir. Bu Şâfiî'nin, Ahmed'in ve İshâk'ın görüşüdür."

[393] Çünkü Abdullah b. Ömer *(radıyallahu anhuma)*'dan şu hadis rivâyet edilmiştir: "Hanımımı hayız hâlindeyken boşadım. Ömer *(radıyallahu anh)* bunu Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e anlattı. Bunun üzerine Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* öfkelendi ve şöyle buyurdu: 'Ona söyle, hanımına geri dönsün. Hanımı onun kendisini içerisinde boşadığı hayız dönemi hâricinde bir hayız daha görsün. Onu boşamaya karar verirse onu hayzından temizlenmiş hâlde ona dokunmadan boşasın. İşte bu Allah'ın emrettiği gibi iddeti gözeterek boşamadır.'" Müslim (5251) rivâyet etmiştir.

Beğavî "Şerhu's Sünne"de (9/204) şöyle demiştir: "Burada hayız hâlinde talak vermenin, aynı şekilde kişinin hanımına onunla cima ettiği temizlik döneminde talak vermesinin bidat olduğuna delil vardır. Çünkü Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* 'Eğer isterse onu ona dokunmadan boşar' buyurmuştur."

Derim ki: İlim ehli üç talakı bir arada vermenin bidat mi yoksa sünnet mi olduğu hususunda ihtilâf etmişlerdir. Bakınız: el-Umm, 6/352; el-Muğnî, 10/330

[394] Çünkü adam ona üç talakı vermiştir ve talak vâki olmuştur. Buna üç talak olarak itibar edilir. Bu Sahâbe'nin, Tâbiîn'in ve onlardan sonra gelen ilim ehlinin görüşüdür. Bu müminlerin emîri Ömer *(radıyallahu anh)*'ın insanları etrafında topladığı ve hiç kimsenin kendisine muhâlefet etmediği görüştür.

Ebû Dâvûd "Sünen"inde (2197) Mücâhid'in şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "İbn Abbâs'ın yanındaydım. Bir adam gelip hanımını üç talakla boşadığını söy-

ledi. İbn Abbâs bir süre sustu. Öyle ki onu hanımına geri döndüreceğini düşündüm. Sonra dedi ki: 'Biriniz gidip ahmakça bir iş yapar, sonra ey İbn Abbâs ey İbn Abbâs der. Hâlbuki Allah *Kim Allah'tan korkarsa Allah ona bir çıkış yolu gösterir (Talak, 2)* buyurmuştur. Sen Allah'tan korkmamışsın. Ben de senin için bir çıkış yolu bulamıyorum. Rabbine isyân etmişsin, Hanımın da senden ayrılmış. Oysa Allah *Ey Nebî, kadınları boşayacağınız zaman onları iddetlerinin önünden boşayın* buyurmuştur.'" "Fethu'l Bârî" sâhibi (9/362) sahih olduğunu söylemiştir. Bu bapta üç talâkın geçerli olduğu ve buna itibâr edileceği hususunda birçok hadis ve eser vardır.

Bakınız: el-Muvatta, 2/59; el-Müdevvene, 2/419; eş-Şâfiî'nin el-Ümm'ü. İmam Mâlik ve İmam Şâfiî bu hadis ve eserleri üç talakla talâkın vâki olacağına delil getirmişlerdir. Bu meselede bir ihtilâf da zikretmemişlerdir.

İbn Receb "Câmi'u'l Ulûmi ve'l Hikem"de (2/125) şöyle demiştir: "Her hâlükârda Ömer *(radıyallahu anh)*'ın etrafında Sahâbe'yi topladığı, onların da onun zamanında üzerinde icmâ ettikleri şeyin hak olduğu hususunda bir şüphe yoktur. Bundan sonra kim muhâlefet ederse etsin... Onun insanları üç talak meselesinde ve kadınlarla muta nikâhıyla evlenmenin haramlığı hususunda bir araya getirmesi gibi..."

Yine o "Müşkilu'l Ehâdisi'l Vârideti fî enne Talâka's Selâsi Vâhidetun/Üç Talâkın Bir Olduğu Hususunda Vârid Olan Müşkil Hadisler" isimli eserinde şöyle demiştir: "Ümmetten herhangi birinin bu meselede açık bir şekilde farklı bir görüş beyân ettiği bilinmemektedir. Ne hüküm olarak ne kazâ olarak ne ilim olarak ne de fetvâ olarak... Bu ancak sayıca çok az bir toplulukta vâki olmuştur. Muâsırları ise onlara en sert şekilde tepki göstermişlerdir. Zaten onların çoğunluğu görüşünü gizleyip açığa vurmayan kimselerdir. Şu hâlde ümmet nasıl Allah'ın Resûlü diliyle ortaya koyduğu dînini gizlemek üzerine icmâ etmiş olabilir?"

Yine o bu talâkın geçerli olmadığını savunanlara reddiye verirken şöyle demiştir: "Bu kavli ne Sahâbe'den ne Tâbiîn'den ne de seleften hiç kimse dile getirmemiştir." (İbnu'l Mibred'in "Siyeru'l Hâs" (s. 109) kitabından alınmıştır.)

İbn Kudâme "el-Muğnî"de (10/334) şöyle demiştir: "Eğer adam hanımını tek seferde üç talakla boşarsa üç talak da vâki olur. Kadın başka bir kocayla evlenene kadar adama haram olur. Talakın duhûlün öncesinde verilmesiyle sonrasında verilmesi arasında bir fark yoktur. Bu İbn Abbâs'tan, Ebû Hurey-

cayla evlenmedikçe, sonra o koca kendisiyle birlikte olduktan sonra ölmedikçe ya da kendisini boşamadıkça ona bir daha helâl olmaz.[395]

---

re'den, İbn Ömer'den, Abdullah b. Amr'dan, İbn Mes'ûd'dan ve Enes'ten rivâyet edilmiştir. Bu ayrıca Tâbiîn'den ve onlardan sonra gelen imamlardan ilim ehlinin ekserîsinin görüşüdür... Yine Tâvûs İbn Abbâs'tan şöyle dediğini rivâyet etmiştir: 'Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ve Ebû Bekir'in zamanında, bir de Ömer'in hilâfetinin ilk iki senesinde üç talak bir sayılıyordu.' Bunu Ebû Dâvûd rivâyet etmiştir. Saîd b. Cubeyr, Amr b. Dînâr, Mücâhid ve Mâlik b. el-Hâris İbn Abbâs'tan Tâvûs'un rivâyetinin hilâfını rivâyet etmişlerdir. Bunu da yine Ebû Dâvûd tahriç etmiştir. İbn Abbâs Tâvûs'un kendisinden rivâyet ettiğinin hilâfıyla fetva vermiştir..."

Yine (İbn Kudâme) şöyle demiştir: "İbn Abbâs'ın hadisine gelince ondan gelen rivâyet bunun hilâfına sahih olarak rivâyet edilmiştir. Yine o bunun hilâfına fetvâ vermiştir. Esram şöyle demiştir: 'Ebû Abdullah'a İbn Abbâs hadisini ne ile reddettiğini sordum. Dedi ki: Onu insanların İbn Abbâs'tan birçok vecihle rivâyet ettikleri ve onun hilâfına olan şeyle reddediyorum... Sonra birçok kimse tarîkiyle İbn Abbâs'tan bunun üç talak olduğuna dâir rivâyetleri zikretti.'

İbn Abbâs hadîsinin manasının şu olduğu da söylenmiştir: İnsanlar Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve Ebû Bekir zamanında tek talakla boşuyorlardı. Değilse Ömer'in Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve Ebû Bekir zamanında olan bir şeye muhâlefet etmesi mümkün değildir. İbn Abbâs'ın da bunu Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet ettiği hâlde onun hilâfına fetvâ vermesi mümkün değildir."

Kevsec'in "Mesâil"inde (1149) İmam Ahmed'in İbn Abbâs'ın hadisini nasıl illetlendirdiğini görebilirsiniz. İbn Batta *(rahimehullah)*'ın da üç talakın vâki olmayacağını söyleyen kimselere reddiye niteliğinde bir kitabı vardır.

[395] İbn Kudâme "el-Muğnî"de (10/327) şöyle demiştir: "Kişi hanımını bidat olan şekilde boşarsa -ki bu hanımını hayızlı iken ya da kendisi ile cinsel birliktelik kurduğu bir temizlik döneminde iken boşamasıdır- adam günaha girer ama ilim ehlinin tamamının kavline göre talâkı vâki olur. İbnu'l Munzir ve İbn Abdulberr 'Bu meselede ancak bidat ve dalâlet ehli muhâlefet etmiştir' demiştir. Bunu Ebû Nasr; İbn Uleyye'den, Hişâm b. Hakem'den ve Şîa'dan rivâyet etmiştir. Sonra onların görüşünün bâtıllığını ortaya koymak adına İbn Ömer

ومِنْ السُّنَّةِ:

٣٤٨ – التَّكبيرُ على الجنائزِ أربعَ تكبيراتٍ.

348- Cenâzeler üzerine dört tekbîr getirmek de sünnettendir.[396]

(radıyallahu anhuma) hadisini delil getirmiştir: O hanımını hayızlı iken boşamış, Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de ona hanımına geri dönmesini emretmiştir. Dârakutnî'nin rivâyetinde şu geçmektedir: Dedim ki: 'Ey Allah'ın Resûlü, onu üç talakla boşamış olsaydım bile ona geri dönmem bana helâl olur muydu?' Buyurdu ki: 'Olmazdı. Senden bâin talakla ayrılırdı. Ayrıca günah olurdu.' Bunların hepsi sahih hadislerdir."

Beğavî "Şerhu's Sünne"de (9/204) şöyle demiştir: "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ona hanımına dönmesini emretmesinde talâkın bid'î olsa bile vâki olacağına delil vardır. Zira durum böyle olmasaydı onun hanımına dönmesi gerekmezdi. Yûnus b. Cubeyr bu hadis hakkında şöyle demiştir: 'İbn Ömer'e "Bu talâk olarak sayılır mı?" diye sordum. Dedi ki: "Neden sayılmayacakmış? Adam âciz düşerse ya da ahmâklaşırsa?"' Bunun manası şudur: Ne dersin? Adam âciz düşerse ya da ahmaklaşırsa ahmaklığı talakı düşürür mü ya da âcizliği talâkı geçersiz kılar mı? Bu sözün akışından anlaşılan cevâbın hazfedilmesi bâbındandır."

"Câmi'u'l Ulûmi ve'l Hikem"de (1/190) Ebû Ubeyd'in şöyle dediği geçmektedir: "(Bu durumda) talâkın vâki olacağı her bir bölgedeki; Hicâz'daki, Tihâme'deki, Yemen'deki, Şâm'daki, Irâk'taki ve Mısır'daki âlimlerin üzerinde icmâ ettikleri görüştür. İbnu'l Munzir bunu ilim ehlinden sözünü bellediği her bir kimseden nakletmiştir. Ancak kendilerine itibâr edilmeyecek bidat ehlinden bazı kimseler hâriç..."

Derim ki: Bu meseleyi sünnet ve itikâda dâir risâlesinde zikredenlerden biri de İmam Ahmed *(rahimehullah)*'tır. O Müsedded'e gönderdiği risâlesinde bunu söz konusu etmiş, şöyle demiştir: "Tek lafızla üç talak veren kimse câhillik etmiş olur. Bununla birlikte hanımı kendisine haram olur. Kendisi dışında bir kocayla evlenmedikçe kendisine aslâ helâl olmaz." (Bakınız: et-Tabakât, 2/431)

[396] Zira Câbir *(radıyallahu anh)*'ın rivâyet ettiğine göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* *"Bugün Allah'ın sâlih bir kulu, Ashame öldü"* buyurmuş ve sonra dört tekbir

almıştır. Bunu Buhârî (1334/Cenâze üzerine dört tekbîr alma bâbı) ve Müslim (951) rivâyet etmiştir.

Sünnet ve itikâd kitaplarında bu meseleyi söz konusu edenlerin arasında şu kimseler bulunmaktadır:

1- İmam Ahmed, Müsedded'e gönderdiği mektubunda. (Tabakâtu'l Hanâbile, 2/431) Sonraki dipnotta sözleri zikredilecektir.

2- Berbehârî "Şerhu's Sünne"de (59) şöyle demiştir: "Cenâzeler üzerine dört tekbir getirilir. Bu Mâlik b. Enes'in, Süfyân es-Sevrî'nin, el-Hasen b. Sâlih'in, Ahmed'in ve fukahânın görüşüdür. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* böyle buyurmuştur."

İbnu'l Munzir "el-Evsat"ta (5/472) cenâzeler üzerine getirilecek tekbirlerin sayısı hususundaki ihtilaf hakkında şunları söylemiştir: "Bu konuda ikinci bir görüş daha vardır ki o da dört kere tekbir alınacağıdır. Bu ilim ehlinin ekserîsinin kavlidir. Bu görüşü dile getirenler arasında Ömer b. el-Hattâb, Zeyd b. Sâbit, İbn Ebî Evfâ, İbn Ömer, el-Hasen b. Alî, el-Berâ b. Âzib, Ebû Hureyre, Ukbe b. Âmir, Muhammed b. el-Hanefiyye, Atâ b. Ebî Rabâh, Süfyân es-Sevrî, el-Evzâî, eş-Şâfiî, Ahmed b. Hanbel, İshâk ve rey ashâbı da vardır."

Sonra isnâdıyla Saîd b. el-Museyyeb kanalıyla Ömer'den şunu rivâyet etmiştir: "Biz bunların ikisini de yapıyorduk: Dört kere ve beş kere tekbir alıyorduk. Sonra insanlara cenâze üzerine dört tekbir getirmeleri emredildi."

Yine o isnâdıyla Ebû Vâil'den şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* döneminde yedi, beş ve altı tekbir alıyorlardı. Sonra Ömer b. el-Hattâb Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbını topladı. Her biri görüşünü söyledi. Bunun sonucunda onları -cenâze üzerine- dört tekbir alma hususunda topladı."

Derim ki: Saîd'in eserini "Fethu'l Bârî" sâhibi (3/241) sahihlemiştir.

İbn Abdulberr "et-Temhîd"de (6/334) şöyle demiştir: "Selef cenâze üzerine getirilecek tekbîrin sayısı hususunda ihtilâf etmiştir. Sonra dört tekbîr üzerinde ittifâk etmişlerdir. Buna aykırı olan görüşler bidati ve yeniliği andıran şâz görüşlerdir. İbrâhîm'den 'Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı Ebû Mes'ûd'un evinde toplandılar ve tekbîrin sayısının dört olduğu üzerinde icmâ ettiler' dediği rivâyet edilmiştir. Cenâzeler üzerine getirilecek tekbîrin dört olduğu İbn Ebî Leylâ dışında fukahânın genelinin görüşüdür. O beş tekbir ge-

٣٤٩ – فإن كبَّرَ إمامُكَ أكثرَ؛ فمِنَ السُّنَّةِ أيضًا أن تتَّبعَهُ بعد أن ترى أنت أنَّها أربعٌ. فقد قال ابنُ مسعودٍ: كبِّرْ ما كبَّرَ إمامُك.

349- İmamın daha çok tekbir getirirse sen dört kere tekbir getirileceği görüşünde olduktan sonra ona tâbi olman da sünnettendir. Nitekim İbn Mes'ûd "İmamın ne kadar tekbir getirirse sen de o kadar tekbir getir" demiştir.[397]

---

tirileceğini söylemiştir. Bu konuda onun Zeyd b. Erkam dışında bir selefinin olduğunu bilmiyorum. Bu konuda ondan, Huzeyfe'den ve Ebû Zerr'den farklı rivâyetler gelmiştir. İkisinden gelen rivâyetlerin isnâdlarının her ikisinde de kendisiyle ihticâc edilmeyecek kimseler vardır...

Hadis ehlinin tamamı tekbîrin dört olduğu görüşündedir. İbrâhîm en-Nehaî şöyle demiştir: 'Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* vefât ettiğinde insanlar ihtilâf hâlindelerdi: Onlardan bazıları Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* dört kere tekbîr getirdi diyor, bazıları beş kere diyor, bir başkası yedi kere diyordu. Ömer hilâfete geldiği zaman Sahâbe'yi topladı ve onlara üzerinde icmâ edeceğiniz şeye bakın dedi. Sonunda onları dört tekbir üzerinde topladı.'"

Fâide: İbn Receb "Müşkilu'l Ehâdisi'l Vârideti fî enne Talâka's Selâsi Vâhidetun" isimli kitabında "Bil ki Ömer *(radıyallahu anh)*'ın verdiği hükümler iki kısımdır" demiş, bu kısımlardan birini "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kendisi hakkında Ömer'in verdiği hükmün hilâfına hüküm verdiği rivâyet edilen meseleler" olarak zikretmiş, sonra 'Bu da dört kısma ayrılır" deyip şunu söylemiştir: "Üçüncüsü: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den ibâdetlerin birinin çeşitlerinden birkaçı hakkında ruhsat verdiği sahih olarak rivâyet edilmiştir. Ömer *(radıyallahu anh)* da insanlar için daha fazîletli ve daha düzgün olanını seçmiştir ve onlara bunu gerekli kılmıştır. Bu da onun seçtiğinin dışındakiyle amel edilmesine engel teşkil eder." İbnu'l Mibred'in "Siyeru'l Hâs'ından (s. 107) alınmıştır.

Ayrıca bakınız: Sünen-i Tirmizî, 3/342/Cenâze üzerine tekbir konusunda gelenler; Şerhu's Sünne, 5/339

[397] Taberânî "el-Evsat"ta (4019) rivâyet etmiştir. "Mecme'u'z Zevâid"de (3/35) şöyle denmiştir: "Taberânî 'el-Evsat'ta rivâyet etmiştir. İsnâdında Atâ b. es-Sâib vardır ki hakkında bazı şeyler söylenmiştir. Bununla birlikte hadisi güzeldir."

İmam Ahmed Müsedded'e yazdığı mektubunda şöyle demiştir: "Cenâzeler üzerine dört defa tekbir getirilir. (İmamın) beş kere tekbir getirirse sen de onunla beraber tekbir getir. Nitekim İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)* 'İmamın ne kadar tekbir getirirse sen de o kadar tekbir getir' demiştir." Yine Ahmed şöyle dedi: "Şâfiî bu konuda bana muhâlefet edip 'Dörtten fazla tekbir getirirse namazı iâde eder' dedi. Buna delil olarak da Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Necâşî'nin cenâze namazını kılmasını ve bu namazda dört tekbir almasını getirdi."

Kâdı İbn Ebî Ya'lâ "Tabakâtu'l Hanâbile"de (3/162) beşten fazla tekbir getirmesi durumunda imama uyulup uyulmayacağı hususundaki ihtilâfı zikretmiş, şöyle demiştir: "Doğru olan ikinci rivâyete göre ise kişi imama yedinci tekbire kadar uyar. Ebû Bekr, İbn Batta ve Ebû Hafs el-Ukberî bu görüşü tercih etmiştir... Çünkü o İbn Mes'ûd'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Biz Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den tekbîri(n sayısını) belleyemedik. O dört de, beş de, yedi de tekbir getirdi. İmamın ne kadar tekbir getirirse sen de o kadar tekbir getir."

İbn Abdulberr "et-Temhîd"de (6/341) şöyle demiştir: "İmamın beş kere tekbir getirmesi durumunda ihtilâf edilmiştir: Mâlik'ten ve es-Sevrî'den 'Sünnet'in durduğu yerde dur' dedikleri rivâyet edilmiştir... İbnu'l Kâsım ve İbn Vehb Mâlik'ten 'Onunla beraber beşinci tekbiri getirmez fakat ancak onunla birlikte selâm verir' dediğini rivâyet etmişlerdir... Şâfiî 'Ancak dört defa tekbir getirir, imam beş tekbir getirirse imama uyan kişi muhayyerdir; isterse (namazı) kesip selâm verir, isterse imamın selâmını bekler ve onunla birlikte selâm verir, beşinci tekbiri kesinlikle getirmez' demiştir. Esram da şöyle demiştir: 'Ahmed b. Hanbel'e "İmam beş defa tekbir getirirse kişi onunla birlikte tekbir getirir mi?" diye sordum. Dedi ki: "Evet, İbn Mes'ûd 'İmamın ne kadar tekbir getirirse sen de o kadar tekbir getir' demiştir." Yine Ebû Abdullah'a "İmam beşinci tekbiri getirdiği zaman namazdan ayrılmayalım mı?" diye soruldu. Dedi ki: "Sunhânallah! Zeyd b. Erkam *(radıyallahu anh)*'ın rivâyet ettiğine göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* beş defa da tekbir getirmiştir." Sonra şöyle dedi: "Allah bize de ona da rahmet etsin; Kûfeliler, Süfyân 'Kişi imam beşinci tekbiri getirdiği zaman namazdan ayrılır' demekle ne garip bir söz söylemiştir! Hâlbuki İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)* 'İmamınız ne kadar tekbir getirirse siz de o kadar tekbir getirin' demiştir. 'Altı kere, yedi kere ve sekiz kere getirse de mi?' diye sorduklarında ise 'Bu kadarı da değil ama Nebî *(sallallahu aleyhi ve sel-*

ومِنْ السُّنَّةِ :

٣٥٠ – أن لا تَجهرَ بسم الله الرحمان الرحيم

350- Kişinin "Bismillâhirrahmânirrahîm"i açıktan okumaması da sünnettendir.[398]

٣٥١ – ولا تقنُت في الفجرِ؛ إلَّا أن يُداهِمَ المسلمين أمرٌ مِن عدُوِّهِم، فيقنُتَ الإمامُ؛ فتتَّبِعَهُ.

---

lem)'in beş defa tekbir getirdiği O'ndan rivâyet edilmiştir' cevâbını vermiştir."" (İbn Abdulberr'in sözleri burada sona erdi.) Bu ihtilâfın bir benzerini İbnu'l Munzir "el-Evsat"ta (5/477) rivâyet etmiştir. Bu ayrıca "el-Muğnî"de de (447) rivâyet edilmiştir.

[398] Zira Enes *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in, Ebû Bekr'in, Ömer'in ve Osmân'ın arkasında namaz kıldım. Elhamdu Lillâhi Rabbil Âlemîn ile başlıyorlar, kıraatin başında da sonunda da Bismillah'ı zikretmiyorlardı." Müslim (822) rivâyet etmiştir.

Dârakutnî kendisine besmelenin cehrî okunması gerektiğini ifâde eden hadislerin sorulması üzerine "Bu hususta Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sahih bir şey rivâyet edilmemiştir" demiştir. (Nasbu'r Râye, 1/358)

İmam Ahmed *(rahimehullah)* Mühennâ'nın bir rivâyetinde "Kişinin besmeleyi cehrî okumasını güzel görmüyorum" demiştir. (el-İntisâr, 2/239)

Bu meseleyi itikâdında zikredenler arasında Süfyân es-Sevrî *(radıyallahu anh)* da vardır. O şöyle demiştir: "Ey Şuayb b. Harb! Namazda Bismillâhirrahmânirrahîm'i gizli okumak senin nezdinde onu açıktan okumaktan daha fazîletli olmadığı sürece yazdıklarım sana fayda vermez." Lâlekâî (314) sahih bir isnâd ile zikretmiştir.

Derim ki: Ehli Sünnet'in bu meseleyi itikâd ve sünnet bablarında zikretmesinin sebebini İbn Teymiyye "Minhâcu's Sünne"de (4/150) beyân etmiştir. Şöyle ki: Besmeleyi cehrî okumak Irak'ta râfızîlerin bir şiârı olarak biliniyordu. Bu meseledeki ihtilaf için İbnu'l Münzir'in "el-Evsat"ına (3/286), "el-Muğnî"ye (2/149), İbn Kesîr'in "el-Ahkâmu'l Kebîr"ine (3/24-93) bakınız. O selefin bu meseledeki eserlerini bir araya getirip uzun uzadıya aktarmıştır.

351- Müslümanların başına düşmanlarından bir belânın gelip de imamın kunut yapması durumu dışında kişinin sabah namazında kunut yapmaması da sünnettendir. İmam böyle bir durumda kunut yaparsa imama uyar.[399]

---

[399] Sanki Ümmü Seleme *(radıyallahu anha)*'nın hadisine işâret etmektedir: "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sabah namazında kunut yapmaktan nehyetti." Bunu İbn Mâce (1242) ve "es-Sünen"de Dârakutnî (2/38) rivâyet etmiştir. Dârakutnî ve Bûsayrî zayıf olduğunu söylemiştir. Ehli Sünnet'ten bazı kimseler bu meseleyi itikâd bablarında zikretmiştir. Çünkü sabah namazında kunut yapmak İbn Teymiyye'nin de "Minhâcu's Sünne"de (4/150) zikrettiği üzere Irak'taki Kaderiyye'nin ve Râfıza'nın bir şiârı idi.

Sabah namazında kunut yapılıp yapılmayacağı meselesi hem selefin hem de halefin arasında büyük bir ihtilâf konusu olmuştur. Yine bu konuda müstakil kitaplar kaleme alınmıştır. Bu konuda kitap kaleme alanlar arasında İbn Mende, el-Hâkim, el-Hatîb ve başkaları da vardır.

Tirmizî *(rahimehullah)* "Sünen"inde (2/251) şöyle demiştir: "İlim ehli sabah namazında kunutun yapılıp yapılmayacağı hususunda ihtilâf etmiştir. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından bazı ilim ehli kimseler ve başkaları sabah namazında kunut yapmayı câiz görmüştür ki bu aynı zamanda Mâlik'in ve Şâfiî'nin görüşüdür. Ahmed ve İshâk ise 'Müslümanların başına bir musîbet gelmediği sürece kişi sabah namazında kunut yapmaz, müslümanların başına bir musîbet gelince imam müslümanların ordularına duâ edebilir' demiştir."

Musîbet zamanında kunutu câiz görmeyenler Enes *(radıyallahu anh)*'ın şu hadisini delil getirmişlerdir: "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bir ay boyunca kunut yapıp Araplar'ın bazı boylarına bedduâ etti, sonra bunu bıraktı." Bunu Buhârî (4089) ve Müslim (1499) rivâyet etmiştir. Lafız Müslim'indir.

Ebû Mâlik el-Eşcaî *(rahimehullah)*'tan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Babama 'Babacığım, sen Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in, Ebû Bekr'in, Ömer'in, Osmân'ın ve burada Kûfe'de yaklaşık beş seneden beri Alî b. Ebî Tâlib'in arkasında namaz kıldın, onlar kunut yapıyorlar mıydı?' diye sordum. 'Yavrucuğum, bu sonradan ortaya atılmış bir iştir' dedi." Tirmizî (2/252) "Bu hasen-sahih bir hadistir" diyerek rivâyet etmiş, ayrıca "İlim ehlinin ekserîsinin nezdinde buna göre amel edilir" demiştir.

٣٥٢ – والوِترُ رَكعةٌ مفصُولةٌ مِمَّا قبلَهَا مِن الصَّلاة.

352- Vitir kendisinden önceki namazlardan ayrı olarak bir rekâttır.[400]

٣٥٣ – والقُنوتُ فيها بعدَ الرُّكوعِ.

353- Vitir namazında kunut rükûdan sonradır.[401]

İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (23/108) şöyle demiştir: "Üçüncü görüş: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* başa gelen bir sebepten dolayı kunut yapmış, sonra başa gelen sebep ortadan kalktığı zaman bunu terk etmiştir. Buna binâen musîbet zamanında kunut yapmak sünnet olmaktadır. Bu kavil Ehl-i Hadîs fukahâsının benimsediği kavildir. Hulefâ-i Râşidîn'den rivâyet edilen de budur..." İbn Sahnûn'un "Âdâbu'l Muallimîn" kitabında (s. 120) bu meseleden söz ettim.

[400] Zira İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)* şu hadisi rivâyet etmiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Vitir gecenin sonunda (kılınan) bir rekattir." Müslim (1706) rivâyet etmiştir.

Abdullah'ın "Mesâil"inde (238) rivâyet edildiğine göre Ahmed *(rahimehullah)* şöyle demiştir: "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının dördünden Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in bir rekat vitir kıldığı rivâyet edilmiştir: İbn Abbâs'tan, Âişe'den, İbn Ömer'den ve Zeyd b. Hâlid'den..."

Bu meselede rey ehli muhâlefet etmiştir. Mervezî "el-Vitr" kitabında (s. 296) şöyle demiştir: "Nu'mân -yani Ebû Hanîfe- vitrin üç rekat olduğunu, bunun üstünde de altında da kılınamayacağını, tek rekat vitir kılan kimsenin vitrinin fâsid olduğunu, onun vitri iâde etmesinin ve ancak sonunda selâm vereceği sûrette üç rekat kılmasının vâcip olduğunu, iki rekatten sonra selâm verdiği takdirde vitrinin bâtıl olduğunu söylemiştir. Onun bu sözleri Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den ve ashâbından rivâyet edilen sahih haberlere ve ilim ehlinin icmâsına aykırıdır. Bunun sebebi onun haberleri iyi bilmemesi ve âlimlerin meclisinde az bulunmasıdır." Bakınız: İbn Ebî Şeybe, 13/165 Kitâbu'r Reddi alâ Ebî Hanîfe; el-Muğnî, 2/578

[401] Zira Ubeyy b. Ka'b *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* -yani vitirde- rükûdan önce kunut yaptı." Bunu Ebû Dâvûd (1427) rivâyet etmiş ve zayıflamıştır.

وِمِنْ السُّنَّةِ :

٣٥٤ – إفرادُ الإقامَةِ

354- Kâmetin lafızlarını tek söylemek de sünnettendir.[402]

Ayrıca İbn Ebî Şeybe (6983) Alkame'den İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'ın ve Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbının vitirde rükûdan önce kunut yaptıklarını rivâyet etmiştir. Senedi "el-İrvâ"da (2/166) geçtiği üzere sahihtir.

Derim ki: Hanefîler bu konuda muhâlefet etmişler ve vitirde rükûdan önce kunut yapmanın vâcip olduğunu söylemişlerdir. (el-Fetâvâ'l Hindiyye, 1/110)

İbnu'l Münzir "el-Evsat"ta (5/211) şöyle demiştir: "Rey ashâbı demiştir ki: 'Bize ulaştığına göre O -yani Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* vitir namazında kıraati bitirdikten sonra ve rükû etmeden önce kunut yapmıştır ve vitir dışında herhangi bir namazda kunut yoktur.' Bu konuda ikinci bir görüş vardır ki kunutun rükûdan sonra olduğu şeklindedir. Bu görüş Ebû Bekir'den, Ömer'den, Osmân'dan ve Alî'den -Allah onlardan râzı olsun- rivâyet edilmiştir. Enes b. Mâlik *(radıyallahu anh)* da 'Hem önce hem sonra, biz bunların ikisini de yapıyorduk' demiştir. Rükûdan sonra kunut yapılması gerektiği görüşünde olanlar arasında Eyyûb es-Sahtiyânî ve Ahmed b. Hanbel de vardır. Bu görüş el-Hasen'den, el-Hakem'den, Hammâd'dan ve Ebû İshâk'tan da rivâyet edilmiştir."

"Tenkîhu Tahkîki Ehâdîsi't Talîk"te (1/533) rivâyet edildiğine göre Ahmed şöyle demiştir: "Kunut sabah namazında rükûdan sonradır. Vitirde de rükûdan sonra olması tercîh edilir. Rükûdan önce kunut yapan kimse için de bir beis söz konusu değildir. Çünkü Sahâbe bunu da yapmıştır. Bu konuda aralarında ihtilâf etmişlerdir."

Bakınız: İbn Ebî Şeybe, Rükûdan önce ve sonra kunut; el-Vitr, el-Mervezî (s. 317/Rükûnun sonrasında ve öncesinde kunût bâbı), Şerhu's Sünne, 3/126

[402] Rey ehlinin hilâfına... Zira onlar kâmetin lafızlarını tek söyleme hükmünün nesh edildiği görüşündedir. Buhârî "Müezzinin Kad Kâmeti's Salât Sözünün Dışında Kâmetin Lafızlarının Tek Olduğu Bâbı" demiş (582) isnâdı ile Enes'ten şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Bilâl ezânı çift, kâmeti tek okumakla emrolundu."

ومِنْ السُّنَّةِ :

٣٥٥ – أن تركعَ ركعتينِ إذا دخلتَ المسجِدَ قبلَ أن تَجلِسَ، إن كُنتَ على وضُوءٍ، وإن كان يومُ الجمعةِ والإمامُ يَخطُبُ.

355- Abdestli olduğun takdirde mescide girdiğin zaman oturmadan önce -Cuma günü olsa da, imam hutbe îrâd ediyor olsa da- iki rekât kılman da sünnettendir.[403]

ومِنْ السُّنَّةِ :

İbn Huzeyme *(rahimehullah)* "Sahîh"inde şöyle demiştir: "Kâmeti çifter çifter getirmekle birlikte ezânda tercî yapmak bâbı: Bu birden fazla şeyin mübâh olması bâbındandır. Yani müezzinin ezân okurken tercî yapıp kâmeti çifter çifter getirmesi de mübâhtır, ezanın lafızlarını çifter çifter okuyup kâmetin lafızlarını teker teker söylemesi de mübâhtır. Çünkü ikisi de Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sahih olarak rivâyet edilmiştir. Hem ezanın hem de kâmetin lafızlarını çifter çifter okumaya gelince Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in bunu emrettiği O'ndan sahih olarak rivâyet edilmemiştir." İbnu'l Münzir'in "el-Evsat"ına (3/149) bakınız.

Tercî; müezzinin şehâdeteyni ikişer defa söylemesi, birincisini alçak sesle ikincisini ise yüksek sesle söylemesidir. (Mütercimin notu)

[403] Zira Câbir *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Biriniz Cuma günü imam hutbedeyken geldi mi iki rekât kılsın ve onları kısa kessin." Buhârî (889) ve Müslim (1979) rivâyet etmiştir. Lafız Müslim'e âittir.

Derim ki: Bu konuda rey ehli muhâlefet etmiştir. Beğavî *(rahimehullah)* "Şerhu's Sünne"de (4/266) şöyle demiştir: "Burada imam hutbe vermekteyken (mescide) giren kimsenin iki rekât kılmadıkça oturmayacağına delil vardır ki bu aynı zamanda ilim ehlinden birçok kimsenin görüşüdür. Bazıları da 'Namaz kılmadan oturur' demiştir. Bu da Süfyân es-Sevrî'nin ve rey ashâbının görüşüdür." Bakınız: İbn Ebî Şeybe, 13/183/Kitâbu'r Reddi alâ Ebî Hanîfe, Mes'eletu Tahiyyeti'l Mescidi Esnâe'l Hutbe; el-İstizkâr, 2/24; Sahîhu İbn Huzeyme, 3/296

٣٥٦ – الإنصاتُ للخُطبةِ، والاستماعُ إليها.

356- Hutbe esnasında konuşmamak ve hutbeyi dinlemek de sünnettendir.[404]

٣٥٧– والإقبالُ بوجهِكَ على الخطيبِ إن كنتَ بحيثُ تُعاينُهُ، أولا تُعاينُهُ؛ فالإنصاتُ

357- Kendisini gördüğün bir yerde bulunsan da göremediğin bir yerde bulunsan da hutbe verene yönelmen ve susman da sünnettendir.[405]

٣٥٨– فقد قال النَّبيُّ صلَّى اللهُ عليه وسلَّمَ: (مَن قال: (صَهْ)، والإمامُ يَخطُبُ؛ فقد لغا، ومَن لغا فلا جُمعَةَ له.

---

[404] Zira Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki:

"Kim güzel bir şekilde abdest aldıktan sonra cumaya gider (hutbeye) kulak verir ve susarsa o cumayla diğer cuma arasındaki günahları bağışlanır, ayrıca üç günlük günahı bağışlanır." Müslim (1943) rivâyet etmiştir.

[405] Zira İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* minbere oturduğu zaman yüzlerimizi O'na çevirirdik."

Bunu Tirmizî (509) zayıflayarak rivâyet etmiş, "Bu bapta Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sahih bir şey rivâyet edilmemiştir" demiştir. Sonra şunları söylemiştir:

"Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından ve başkalarından ilim ehli kimseler bu şekilde amel edegelmişlerdir: Onlar hutbe îrâd ettiği esnâda imama yönelmeyi güzel görürler."

Buhârî *(rahimehullah)* "Sahîh"inde şöyle demiştir: "İmamın insanlara yönelmesi, insanların da hutbe îrâd ederken imama yönelmeleri bâbı: İbn Ömer ve Enes -Allah onlardan râzı olsun- imama yönelmiştir."

İbnu'l Münzir "el-Evsat"ta (4/82) şöyle demiştir: "İlim ehlinden sözünü belleğim herkes Cuma günü imam hutbe îrâd ederken ona yönelmek gerektiği görüşünde idi. Bu görüşte olan kimselerin arasında İbn Ömer, Enes, Şurayh ve Atâ da vardır." Bakınız: İbn Ebî Şeybe, 2/563/Cuma günü İmama Yönelenler; el-Muğnî, 3/172

358- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "İmam hutbedeyken 'Sus!' diyen boş bir söz söylemiş olur. Boş söz söyleyenin ise cuması yoktur."[406]

٣٥٩ -وقال: (مَن تكلَّمَ والإمامُ يخطُبُ؛ كان كالحمارِ يحمِلُ أسفارًا)

359- Yine O şöyle buyurmuştur: "Kim imam hutbedeyken konuşursa o kimse kitaplar taşıyan eşek gibidir."[407]

٣٦٠ - وقال: (مَن تكلَّمَ والإمامُ يخطُبُ؛ كان حَظُّهُ مِن الجمعةِ: كفَّ تُرابٍ)

360- Yine O şöyle buyurmuştur: "Kim imam hutbedeyken konuşursa onun cumadan nasîbi ancak bir avuç toprak olur."[408]

---

[406] Bunu Eslem b. Sehl el-Vâsıtî "Târîhu Vâsıt"ta (s. 125) İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'dan rivâyet etmiştir. Bunu ayrıca Ebû Dâvûd (1503) Alî *(radıyallahu anh)*'tan şu lafızla rivâyet etmiştir: "Kim de cuma günü arkadaşına 'Sus!' derse boş konuşmuş olur. Boş konuşanın da cuması yoktur." Ya da "Ona bir şey yoktur" dedi. Bu munkatı' bir hadistir.

İbn Receb "Fethu'l Bârî"de (8/281) şöyle demiştir: "Birçok mürsel hadiste, yine isnâdı muttasıl olduğu hâlde kendisinde zayıflık bulunan bazı hadislerde 'Kim boş konuşursa onun cuması yoktur' lafzı ve onun cumadan nasîbinin bu olduğu rivâyet edilmiştir. Bununla kastedilen onun cumanın sevâbını kaçıracağıdır. Atâ ve Mâlik'in ashâbından İbn Vehb bunu bu şekilde tefsîr etmiştir. İshâk da 'Onun ecri kaçırmasından korkulur' demiştir."

Buhârî'nin (934) ve Müslim'in (1918) Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet ettiğine göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Cuma günü imam hutbedeyken arkadaşına 'Sus!' dersen lağv etmiş (boş konuşmuş) olursun."

İbn Kudâme "el-Muğnî"de (3/201) şöyle demiştir: "Lağv günah demektir. Nitekim Allah *'Yine onlar lağvdan yüz çevirenlerdir' (Mu'minûn, 3)* buyurmuştur."

[407] İbn Ebî Şeybe (5345) ve Ahmed (2033) İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'dan rivâyet etmiştir. "İthâfu'l Mehira" sâhibi (1533) şöyle demiştir: "Bunu İbn Ebî Şeybe, Ahmed, el-Bezzâr ve et-Taberânî rivâyet etmiştir. Hepsi de Mücâlid'den rivâyet etmiştir. Metnin şâhidleri de bulunmaktadır." "Bulûğu'l Merâm" sâhibi de (454) "İsnadında bir sıkıntı yoktur" demiştir.

ومِنْ السُّنَّةِ :

٣٦١- أن تُسلِّمَ على مَن دخلتَ عليهِ في مسجدٍ، أوغيرِهِ، وتُسلِّمَ إذا خرجتَ.

361- Mescidde veya başka bir yerde yanına girdiğin kimseye selâm vermen de sünnettendir. Çıkarken de selâm verirsin.[409]

٣٦٢ - ولا تُحرِّم شيئًا مِمَّا أحلَّهُ اللهُ عزَّ وجلَّ؛ فإنَّ فاعلَ ذلك مُفتَرٍ على الله، رادٌّ لقولِهِ، مُعتدٍ ظالِمٍ. قال الله عزّ و جلَّ :﴿قُلْ أَرَأَيْتُم مَّا أَنزَلَ اللّهُ لَكُم مِّن رِّزْقٍ فَجَعَلْتُم مِّنْهُ حَرَاماً وَحَلاَلاً قُلْ آللّهُ أَذِنَ لَكُمْ أَمْ عَلَى اللّهِ تَفْتَرُونَ﴾ [يونس، ٥٩]

وقال في موضعٍ آخر:﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ لاَ تُحَرِّمُواْ طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللّهُ لَكُمْ وَلاَ تَعْتَدُواْ إِنَّ اللّهَ لاَ يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ﴾ [المائدة، ٨٧]

362- Allah *(Azze ve Celle)*'nin helâl kıldıklarından hiçbir şeyi haram kılma. Zira bunu yapan Allah'a iftirâ atmış, O'nun sözünü reddetmiş olur. O haddini aşan bir zâlimdir.

Allah *(Azze ve Celle)* şöyle buyurmuştur: *"De ki: Allah'ın size indirdiği, sizin de bir kısmını haram bir kısmını helâl saydığınız rızkı gördünüz mü? Size Allah mı izin verdi, yoksa siz Allah'a iftirâ mı atıyorsunuz?" (Yûnus, 59)*

Başka bir yerde şöyle buyurmuştur: *"Ey iman edenler! Allah'ın size helâl kıldığı güzellikleri haram kılmayın ve haddi aşmayın. Şüphesiz Allah haddi aşanları sevmez." (Mâide, 87)*

---

[408] İbn Kâni' "Mu'cemu's Sahâbe"de (2/105) rivâyet etmiştir. isnâdı hasendir.

[409] Zira Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Biriniz meclise gelince selâm versin. Kalkacağı zaman da selâm versin. Birincisi ikincisinden daha büyük bir sorumluluk değildir."

Bunu Ebû Dâvûd (5108) ve "Hasen bir hadistir" diyerek Tirmizî (2706) rivâyet etmiştir. İlim ehli mescide giren kimsenin ilk önce mescidde bulunanlara selâm mı vereceği yoksa selâmdan önce tahiyyetu'l mescid namazı mı kılacağı hususunda ihtilâf etmiştir. Bakınız: Zâdu'l Meâd, 2/413

٣٦٣- وعابَ اليهودَ بتحريمِ الجزُورِ التي أحلَّها لهم، وسائرِ الخلقِ. قال عزّ و جلّ: ﴿كُلُّ الطَّعَامِ كَانَ حِلاًّ لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ إِلاَّ مَا حَرَّمَ إِسْرَائِيلُ عَلَى نَفْسِهِ مِن قَبْلِ أَن تُنَزَّلَ التَّوْرَاةُ قُلْ فَأْتُواْ بِالتَّوْرَاةِ فَاتْلُوهَا إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾ [آل عمران،٩٣]

ثُمَّ قال عزّ و جلّ: ﴿فَمَنِ افْتَرَى عَلَى اللّهِ الْكَذِبَ مِن بَعْدِ ذَلِكَ فَأُوْلَـئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ [آل عمران،٩٤]

363- Yine O *(Azze ve Celle)* kendilerine ve başka insanlara helâl kıldığı deve etlerini haram saymalarından dolayı yahudileri kınamış, şöyle buyurmuştur:

"Tevrat indirilmeden önce İsrâîl'in kendisine haram kıldıkları hâriç bütün yiyecekler İsrâîloğulları'na helâl idi. De ki: Doğru sözlüler iseniz Tevrât'ı getirip okuyun bakalım!" (Âli İmrân, 93)

Sonra şöyle buyurmuştur: *"Bundan sonra kim Allah'a yalan uydurursa işte onlar zâlimlerin ta kendileridir." (Âli İmrân, 94)*[410]

٣٦٤ – ثُم إنَّ الرَّوافضَ تشبهَّت باليهودِ فيتَحريمِ ماأحلَّ اللهُ، وردُّوا على الله عزَّ وجلَّ قولَهُ، وافتروا عليهِ البُهتان، وحَرمُوا الجِرِّيَّ مِن السَّمكِ، ولحمَ الجزُورِ.

364- Bundan sonra: Râfızîler Allah'ın helâl kıldığını haram kılma hususunda yahudilere benzemişler, Allah *(Azze ve Celle)*'nin sözünü reddet-

---

410 Taberî'nin sahih bir senedle rivâyet ettiğine göre İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)* Allah Teâlâ'nın "Tevrât'ın indirilmesinden önce İsrâîl'in kendisine haram kıldıkları hâriç bütün yiyecekler İsrâîloğulları'na helâl idi" buyruğu hakkında şöyle demiştir: "Onda siyatik hastalığı vardı. Allah kendisini ondan kurtarıp şifâya kavuşturduğu takdirde deve etini yemeyeceğine dâir adakta bulundu. Sonra yahudiler de onu haram saydı."

Sonra (İbn Abbâs) *"Tevrât'ın indirilmesinden önce İsrâîl'in kendisine haram kıldıkları hâriç bütün yiyecekler İsrâîloğulları'na helâl idi"* âyetini okudu ve "Yani bu Tevrât'tan önce idi" dedi. (el-Ucâb fî Beyâni'l Esbâb, 2/716)

Ayrıca "Taberî Tefsîri"ne (4/1) bakınız.

mişler, O'na yalan uydurmuşlar, balıklardan cirrî/yılan balığını[411] ve deve etlerini haram saymışlardır.

٣٦٥ – وقد قال رسول الله صلَّى اللهُ عليهِ وسلَّم: (**المُحرِّمُ ما أحَلَّ اللهُ، كالمُحلِّلِ ما حرَّمَ اللهُ**) ولعلَّ الأكثرَ منهم ممَّن يُحرِّمُ هذا ويَعيبُ أكلَهُ: يزني، ويشربُ الخمرَ، ويأخذُ أموالَ النَّاسِ ظُلمًا .وفي النَّاسِ مَن يستهينُ لتحريمِهِم هذه المآكلِ ويستصغِرُهُ مِن فعلهم.

---

411 Dumeyrî'nin "Hayâtu'l Hayevân" kitabında (1/187) şunlar geçmektedir: "Kesralı cîm, noktasız râ ve üç noktalı sâ ile cirrîs yılana benzeyen bir balık türüdür. Farsçada kendisine mâr-ı mâhî (yılan balığı) denir. Câhız şöyle demiştir: 'Fareleri yer. Deniz yılanıdır. Hükmü helâl olmasıdır.'"

İkrime'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "İbn Abbâs'a cirrîyi sordum. 'Yenmesinde bir sakınca yoktur, onu yahudiler haram sayar, biz yeriz' diye cevap verdi." İbn Ebî Şeybe (24956) rivâyet etmiş, "Fethu'l Bârî" sâhibi de (9/615) "Bu sahihlik şartlarını barındırmaktadır" demiştir.

Derim ki: Buhârî "Sahîh"inde "Allah Teâlâ'nın *'Deniz avı size helâl kılındı' (Mâide, 96)* buyruğu bâbı" demiş sonra şunu muallak olarak zikretmiştir: "İbn Abbâs dedi ki: *Yiyeceği* yani leşi pis olanları hâricinde (size helâl kılındı). Cirrî de (helâl kılındı). Onu yahudiler yemez ama biz yeriz."

Derim ki: Yahudiler bunu kendilerine haram kılmış, râfızîler de yahudilere benzemek âdetleri olduğu üzere bunu haram sayma hususunda onlara uymuştur.

Kevsec "Mesâil"inde (2848) geçtiği üzere Ahmed'e "Cirrîyi mekruh mu görüyorsun?" diye sormuş, o da "Vallahi görmüyorum, cirrî hakkında ne diyebiliriz ki? demiştir.

Beğavî "Şerhu's Sünne"de (11/250) şöyle demiştir: "Ebû Hanîfe ise balıklar dışında denizdeki bütün hayvanların haram olduğunu söylemiştir. Birinci görüş, yani hepsinin helâl olduğu görüşü doğruya daha yakındır. Çünkü her ne kadar sûretleri farklılık arz etse de hepsi balıktır. Cirrîs gibi. Ona su yılanı denir, yılan şeklindedir. Yenmesi ittifakla helâldir. Kur'ân ve Sünnet'in zâhirine en yakın olan da budur." Ayrıca bakınız: İbn Ebî Şeybe, 8/241/Yılan Balığı Hakkında Bâb; el-Muğnî, 13/346. Orada ilim ehlinin tamamından bunun yenilebileceğinin ruhsatını nakletmiştir.

وهذا عند العلماءِ مِن الكبائرِ العظيمَةِ، والفواحِشِ الفظيعةِ؛ لمبارزةِ الله، وردِّ قولهِ في تحريمِ ما أحلَّهُ، وتضْييقِ ما وسَّعهُ، وحظرِ ما أطلقَهُ، ولقد عدَّدَ علينا مِن نِعمِهِ، وأحصى لدينا مِن مِنَنِهِ في قولِهِ: ﴿وَهُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُواْ مِنْهُ لَحْماً طَرِيّاً﴾ [النحل: ١٤]

365- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Allah'ın helâl kıldığını haram kılan, Allah'ın haram kıldığını helâl kılan gibidir."[412] Onlardan bunu haram kılan ve yenmesini kötü gören kimselerin belki de çoğunluğu zinâ etmekte, içki içmekte ve insanların mallarını haksız yere almaktadır. İnsanlardan bazıları bu yiyeceklerin haram sayılmasını hafife almakta ve bunu onlardan sâdır olan küçük bir şey olarak görmektedir. Hâlbuki bu ulemânın nezdinde büyük günahlardan ve en büyük çirkinliklerdendir. Çünkü bu Allah'a savaş ilan etmek; O'nun helâl kıldığını haram sayarak, geniş kıldığını daraltarak, serbest bıraktığını yasaklayarak O'nun sözünü reddetmektir.

O *"O kendisinden taze et yemeniz için denizi size boyun eğdirendir" (Nahl, 14)* buyruğunda üzerimizdeki nimetlerini saymış, üzerimizdeki lütuflarını zikretmiştir.

---

[412] Taberânî "el-Mu'cemu'l Kebîr"de (416) İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir. Heysemî "Mecme'u'z Zevâid"de (1/176) "İsnâdına gelince onların ekserîsini zikredene rast gelmedim" demiştir.

Buhârî "et-Târîhu'l Kebîr"de (6/34), el-Kudâî "Müsnedu'ş Şihâb"da (980) İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)*'dan rivâyet etmiştir. Ebû Hâtim bu hadis hakkında "Münker bir hadistir" demiştir. (el-İlel, 1439) Ma'mer "el-Musannef"te (20573), et-Taberî "Tehzîbu'l Âsâr"da "Ömer Müsnedi"nde (282) İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'ın sözü olarak rivâyet etmiştir. İbn Tâhir "es-Semâ"da (s. 52), el-Heysemî "Mecme'u'z Zevâid"de (1/177) sahih olduğunu söylemiştir.

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Dillerinizin nitelemeleriyle 'Şu helâldir, şu haramdır' diyerek yalan söylemeyin. Sonra Allah'a karşı yalan uydurmuş olursunuz. Allah'a karşı yalan uyduranlar iflâh olmazlar." (Nahl, 116)*

Bakınız: Mecme'u'z Zevâid, 1/176/Haramı Helâl Sayan, Helâli Haram Kılan ya da Sünneti Terk Eden Kimse Bâbı

٣٦٦ - وقال (صلى الله عليه وسلم) في البحرِ:(**هو الطَّهُورُ ماؤُهُ، الحِلُّ ميتَتُهُ**) وقد علِمَ اللهُ أنَّ الجرِّيَّ في البحرِ، وكيف لا يعلمُ وهو خلقَهُ ! وعَلِمَ رسولُ الله صلَّى اللهُ عليهِ وسلَّمَ أنَّ الجرِّيَّ في البحرِ .أفترى أعياهُما أن يَستثنيا لتحريمِ الجرِّيِّ ؟! ولقد جعلَ نحرَ الجزورِ مِن أعظمِ ما تُقرِّبَه إليه، وابتُغي به الفوزَ لديهِ، فقال عزَّوجلَّ:﴿ **وَالْبُدْنَ جَعَلْنَاهَا لَكُم مِّن شَعَائِرِ اللَّهِ**﴾ [الحج: ٣٦] وجعلَ جزاءَ مِن انتهك حَجَّهُ بأعظَمِ المحارِمِ، وهو الوَطءُ: أن يَنحرَ البُدن.

366- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* deniz hakkında *"Onun suyu tahûr, leşi helâldir"* buyurmuştur.[413] Allah cirrînin[414] denizde olduğunu bilmiştir. Onu yarattığı hâlde nasıl bilmesin? Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de cirrînin denizde olduğunu bilmiştir. Sence cirrîyi haram kılmak için istisnâda bulunmaları onlara zor gelmiş olabilir mi?! O *(Azze ve Celle)* deve kesmeyi kendisine yaklaştıracak ve kendisiyle katında kurtuluş aranacak amellerin en büyüklerinden kılmış, şöyle buyurmuştur: *"Kurbanlık hayvanları da sizin için Allah'ın şiârlarından kıldık." (Hacc, 36)*[415]

Yine O haccını (hacdaki) haramların en büyüğü olan cinsel ilişkiyle bozan kimsenin cezâsını da deve kesmek olarak belirlemiştir.[416]

---

413 Ebû Dâvûd (83) ve "hasen-sahih" diyerek Tirmizî (69) rivâyet etmiştir. İbn Huzeyme (111) sahih olduğunu söylemiştir.

414 Yılan balığıgillerden, yılana benzeyen, kaygan derili, ince uzun ve eti beğenilen bir balık (Anguilla). *(yayıncı)*

415 Mücâhid rahimehullah (âyette geçen kurbanlık hayvanlar/budn hakkında) "Budn ancak develerden olur" demiştir. İbn Kesîr de "Tefsîr"inde (5/425) şöyle demiştir: "Bedenenin develer hakkında kullanılabileceği üzerinde ittifak edilmiş bir husustur. Bedenenin sığırlar hakkında kullanılıp kullanılmayacağı hususunda ise ihtilâf edilmiştir. Bu konuda iki görüş vardır. Daha doğru olanına göre bedenenin sahih hadislerde geldiği üzere şer'î manada sığırlar hakkında da kullanılabileceğidir."

416 Bu Alî'den, İbn Abbâs'tan, Atâ'dan, Tâvûs'tan, Mücâhid'den, eş-Şâfiî'den ve Ebû Sevr'den rivâyet edilmiştir. Bakınız: Musannefu İbn Ebî Şeybe, 5/192

٣٦٧ – وقال إسرائيلُ بن أبي إسحاق: حملتُ سَمكًا جِريا إلى مَنزِلِ زيدِ ابن عليٍّ رضي الله عنه ثُم لقيتُهُ مِن الغدِ، فقال لي: لقد أعجبني ذلك السَّمكُ، ولقد بلغني أنَّ قومًا يُحَرِّمونَهُ، ويدَّعون تحرِيمَهُ علينا؛ ألا فمَن قال ذلك، أو فعلَهُ: فعليهِ لعنةُ الله، ولعنةُ اللَّاعنين.

367- İsrâîl b. Ebî İshâk şöyle demiştir: "Zeyd b. Alî *(radıyallahu anh)*'ın evine cirrî balığı götürdüm. Sonra ertesi gün onunla karşılaştım. Bana dedi ki: 'Şu balık çok hoşuma gitti. Bana bazı kimselerin onu haram saydıkları ve onun haram olduğunu bizim söylediğimizi iddia ettikleri ulaştı. Bakın, kim bunu söylerse ya da yaparsa Allah'ın ve lânet edenlerin lâneti onun üzerine olsun!'"[417]

٣٦٨ – وقال الحسنُ بن صالحٍ: قلتُ لجعفرَ بنِ محمدٍ رضي الله عنه: يا ابن رسولِ الله، كيف رأيُك في الجِرِّيِّ ؟ فقال: إنَّهُ لطعامٌ يُعجبُني، ولقلَّ ما أتى عليَّ وقتٌ يفوتُني.

368- Hasen b. Sâlih şöyle demiştir: "Ca'fer b. Muhammed *(radıyallahu anh)*'a 'Ey Rasulullah'ın torunu, cirrî hakkında görüşün nedir?' diye sordum. Dedi ki: 'O benim gerçekten hoşuma giden bir yiyecektir. Onu kaçırdığım zaman çok azdır.'"

٣٦٩ – وقال أبو أُسامةَ: خرجَ علينا الأعمشُ ذاتَ يومٍ، فقال: أكلتُ اليومَ طعامًا طيِّبًا عَرَفَ الشَّيطانُ طِيبتَهُ، فحَّرمَهُ على النَّوْكَى. قال: قُلنا: ما هُو يا أبا محمدٍ ؟ قال: أكلْتُ قُرَيصَ جِرِّيٍّ.

369- Ebû Usâme şöyle demiştir:

"Bir gün el-A'meş yanımıza çıktı ve dedi ki: 'Bugün güzel ve temiz bir yiyecek yedim ki şeytan onun güzelliğini ve temizliğini bilmiş ve onu ahmaklara haram kılmıştır.'

Kendilerine kaç tane deve kesmeleri vâciptir, bir mi iki mi? el-İşrâf, İbnu'l Munzir, 3/204/Cima edene vâcip olan deve bâbı; el-Muğnî, 5/167

[417] İbn Ebî Şeybe "Musannef"inde (8/241/Cirrî hakkında bir bâb) Alî *(radıyallahu anh)*'tan, Ehl-i Beyt'ten ve seleften başka kimselerden onun yenilmesinin câiz olduğuna dâir eserler rivâyet etmiştir.

'Ey Ebû Muhammed, o nedir?' diye sorduk. 'Küçük bir cirrî parçası yedim' dedi."[418]

ومِنْ السُّنَّةِ:

٣٧٠- أن تعلَّمَ أنَّ الذين شاهدوا النبيَّ (صلى الله عليه وسلم) وصدَّقُوا بما أتت به أئِمَّتُهم: يَتفاضَلون في الخوفِ مِن الله عزَّ وجلَّ، والتَّعظيمِ، والتَّبجيلِ؛ لرُؤيتِهِم الشَّواهِدَ والدَّلائِلَ.

وكذلك أهلُ الإيمانِ في التَّصديقِ؛ يعلو بعضُهُم بعضًا وكذلك وجودُ الأعمالِ على قدرِ ما أُوطِنَ في الصُّدورِ مِن العلمِ بالله والإيمانِ.

370- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i gözleriyle görenlerin, (O'nun nübüvvetini gösteren) şâhitleri ve delilleri görmeleri sebebiyle, Allah *(Azze ve Celle)*'den korkma, Allah'ı ululama ve O'nu yüceltme yönünden imamlarının getirdiklerini tasdîk edenlerden daha üstün olduklarını bilmen de sünnettendir. Aynı şekilde iman ehli tasdîk yönünden birbirlerinden farklı derecelerde bulunurlar.[419] Yine amellerin mevcûdiyeti göğüslerde karar kılan Allah bilgisi ve iman ölçüsüncedir.

---

[418] İbn Ebî Şeybe'nin (24965) el-A'meş tarîkiyle rivâyet ettiğine göre İbrâhîm "Cirrîs(i yemek)te bir sakınca yoktur" demiştir.

[419] Hallâl'ın "es-Sünne"sinde rivâyet edildiğine göre (1004) Ebû Bekir el-Merrûzî şöyle demiştir: "Ebû Abdullah'a -yani İmam Ahmed'e- kalplerdeki marifetullahın farklılık arz edip arz etmeyeceğini sordum. 'Eder' dedi. 'Artar mı?' diye sordum. 'Artar' dedi."

İbn Teymiyye "el-Fetâvâ"da (6/479) şöyle demiştir: "Ümmetin selefinin ve imamlarının üzerinde olduğu şey kalplerde bulunan imanın bizzat kendisinin farklılık arz edeceğidir. Nitekim Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* *'Kalbinde zerre ağırlığınca iman bulunan kim varsa cehennemden çıkarın'* buyurmuştur."

İbn Receb "Câmi'u'l Ulûmi ve'l Hikem"de (1/114) şöyle demiştir: "Kalplerde bulunan tasdîk farklılık arz eder. Doğru olan budur. Bu Ahmed'den gelen iki rivâyetten de daha sahih olanıdır. Zira gaybın kalplerine şehâdete dönüşecek derecede tecellî ettiği sıddıkların imanı bu dereceye ulaşamayan diğer kimselerin imanı gibi değildir. Çünkü birinin kalbi şekki ve şüpheyi kabul etmezken,

ومِنْ السُّنَّةِ:

٣٧١ – أن تعلمَ بأنَّ المتعةَ حرامٌ إلى يومِ القيامَةِ

371- Mut'anın kıyâmet gününe dek haram olduğunu bilmen de sünnettendir.[420]

---

diğerinin kalbine şüphe atıldığı zaman şüpheyi kabul eder. Bu sebeple Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ihsan mertebesini kulun Rabbine O'nu görüyormuşçasına ibâdet etmesi kılmıştır. Bunu müminlerin tamamı elde edemez. Bu manada bir zât şöyle demiştir: Ebû Bekir sizi çokça oruç tutup namaz kılarak geçmedi. Göğsünde karar kılan bir şey ile geçti..." Bakınız: Mecmû'u'l Fetâvâ, 6/479, 7/563; Fethu'l Bârî, İbn Receb, 1/9.

[420] Zira Alî b. Ebî Tâlib *(radıyallahu anh)* Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Hayber Günü kadınlardan faydalanmayı/mut'a nikâhını yasakladığını rivâyet etmiştir. Bunu Buhârî (5115) ve Müslim (3414) tahriç etmiştir.

İbn Kudâme "el-Muğnî"de (10/46) şöyle demiştir: "Mut'a nikâhı kadının bir süreliğine nikâhlanması demektir. Örneğin adam 'Seni kızımla bir aylığına, bir seneliğine, panayır bitimine kadar veya hac zamanı gelinceye kadar evlendirdim' der ya da buna benzer şeyler söyler. Sürenin bilinip bilinmemesi farka sebep olmaz. Bu bâtıl bir nikâhtır. Ahmed böyle söylemiş, 'Mut'a nikâhı haramdır' demiştir."

İbnu'z Zubeyr *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Mut'a açık bir zinâdır. Kim mut'a yaparsa onu mutlaka recm ederim."

İbnu'l Munzir "el-Evsat"ta (8/442) "Bâzı râfızîler hâricinde mut'a nikâhına cevaz veren kimseyi bilmiyorum" demiştir.

Tirmizî (3/429) şöyle demiştir: "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından ve başkalarından ilim ehli kimselerin nezdinde buna göre amel edilir. İbn Abbâs'tan mut'aya ruhsat verdiği yönünde bir şey rivâyet edilmiştir ama o kendisine Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in buyruğu bildirilince görüşünden dönmüştür."

İmam Ahmed *(rahimehullah)* bu meseleyi Müsedded'e yazdığı akîdesinde söz konusu etmiştir. (Tabakâtu'l Hanâbile, 2/431) Berbehârî *(rahimehullah)* da "Şerhu's Sünne"de (91) zikretmiştir.

٣٧٢ – وقد قال عُمر بن الخطَّابِ رضي الله عنه: لاأوتِيتُ بناكحِ مُتعَةٍ قد علمَ بتَحرِيمِها إلَّا رجمتُهُ إن كان ثيِّبًا، أو جلدتُهُ إن كان بِكرًا.

372- Ömer b. el-Hattâb *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Haram kılınmış olduğunu bildikten sonra mut'a nikâhı kıymış biri bana getirilirse onu mutlaka seyyib (evli veya dul) ise recm eder, bekâr ise değneklerim.[421]

٣٧٣ – وأُتِيَ عليُّ بن أبي طالبٍ رضي الله عنه برجلٍ قد نكحَ مُتعةً، فقال: لو كنتُ تقدَّمتُ لرجمتُهُ.

373- Alî b. Ebî Tâlib *(radıyallahu anh)* kendisine mut'a nikâhı kıymış bir adam getirildiğinde "(Bunun haramlığını) daha önce söylemiş olsaydım onu recm ederdim" demiştir.[422]

٣٧٤ – ولا نِكاحَ إلَّا بِوليٍّ وشاهِدينِ. والخاطِبُ: هو المتزوِّجُ.

374- Nikâh ancak bir velî ve iki şâhid ile sahih olur. Hâtıb (tâlip) evlenecek kimsedir.[423]

---

[421] İbn Mâce (1963), "Musannef"inde İbn Ebî Şeybe (4/294), "Sahîh"inde İbn Hibbân (3490) ve "el-Muhtâra"da ed-Dıyâ rivâyet etmiştir. İsnâdı sahihtir. (et-Telhîsu'l Habîr, 4827)

Ayrıca Müslim "Sahîh"inde (2919) Ömer *(radıyallahu anh)*'tan şunu rivâyet etmiştir: "Bu kadınların nikâhını sonlandırın. Bana bir kadını bir süreliğine nikâhlayan bir adam getirilirse onu mutlaka taşlarla recm ederim."

[422] Hiçbir yerde bulamadım.

[423] Çünkü Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Nikâh ancak bir velî ve iki âdil şâhid ile olur."* Bunu Dârakutnî (3521), "el-Mu'cemu'l Kebîr"de Taberânî (18/142), "Sünen"de Beyhakî (7/125) rivâyet etmiştir.

"Et-Telhîsu'l Habîr" müellifi (5/2274) şöyle demiştir: "İsnâdında metrûk biri olan Abdullah b. Muhriz vardır. Bunu ayrıca Şâfiî başka bir vecihle Hasen'den mürsel olarak rivâyet etmiş ve 'Bu her ne kadar munkatı olsa da ilim ehlinin ekserîsi böyle söylemektedir' demiştir."

٣٧٥ – والعِدَّةُ فرضٌ مِن الله عزَّ و جلَّ: لازِمةٌ لكُلِّ: مُطلَّقةٍ ومُختلعةٍ مدخولٍ بها. وكُلِّ مُتوفًّ عنها زوجُهَا؛ مَدخولٍ بها، أو غيرِ مَدخولٍ بها. لا يُنكرُ العِدَّةَ على النِّساءِ إلَّا مُبتدعٌ مُخالفٌ لله ولرسولِهِ، رادٌّ لقولهما، كافِرٌ بكتابِ الله عزَّ و جلَّ.

375- İddet; boşanmış olsun, muhâla'a ile ayrılmış olsun kendisiyle zifâfa girilmiş olan her kadın için Allah *(Azze ve Celle)* tarafından bir farz olmak üzere gereklidir.[424] Aynı şekilde kendisiyle zifâfa girilmiş olsun veya

---

Ebû Mûsâ *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* *'Velîsiz nikâh olmaz'* buyurdu." Bunu Ebû Dâvûd (2085) rivâyet etmiş, Tirmizî de (1101) rivâyet edip şöyle demiştir: "Bu bapta Âişe'den, İbn Abbâs'tan, Ebû Hureyre'den, İmrân b. Husayn'dan ve Enes'ten gelen rivâyetler vardır... Bu hususta Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından olan ilim ehlinin nezdinde Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *'Velîsiz nikâh olmaz'* hadisine göre amel edilir."

Derim ki: İbnu'l Münzir, el-Hâkim, İbn Hibbân ve başkaları bu hadisi sahihlemişlerdir. İmam Ahmed ızdırâbından dolayı zayıflamış ve şöyle demiştir: "Fakat bu İbn Ömer'den sahih bir isnâd ile rivâyet edilmiştir. İbn Abbâs'tan da velîsiz nikâha cevaz vermediği rivâyet edilmiştir. Ben de bu görüşü tercih ediyorum." (Mesâilu Harb, 2120) Bu görüş rey ehlinin görüşüne muhâliftir. Zira onlar nikâhta velîyi şart koşmazlar. Onlara göre kadın kendi kendine evlenebilir!

İbnu'l Münzir "el-Evsat"ta (8/267) şöyle demiştir: "Nu'mân'ın söylediği Sünnet'e muhâliftir, ilim ehlinin genelinin sözünün dışındadır." Bakınız: el-Muğnî, 9/344 ve sonrası...

İbn Ebî Şeybe de bu meseleyi "Musannef"inde zikretmiştir. (13/97/Kitâbu'r Reddi alâ Ebî Hanîfe) Bu meseleyi itikâdında zikredenler arasında İmam Ahmed *(rahimehullah)* da vardır. O Müsedded'e gönderdiği mektubunda bunu söz konusu etmiştir. (et-Tabakât, 2/431) Berbehârî *(rahimehullah)* da bu meseleyi "Şerhu's Sünne"de (47) zikretmiştir.

[424] İbn Kudâme "el-Muğnî"de (11/194) şöyle demiştir: "Cinsel ilişkiden önce boşanan kadın için iddetin söz konusu olmadığı hususunda icmâ etmişlerdir. Çünkü Allah (ac) şöyle buyurmuştur: *'Ey iman edenler! Mümin kadınlarla evlenir, sonra onları kendilerine dokunmadan boşarsanız onlar için sayacağınız bir iddet yoktur.' (Ahzâb, 49)*"

olmasın kocası vefât etmiş her kadın için de gereklidir. Kadınların iddetini ancak Allah'a ve Resûlü'ne karşı olan, Allah'ın ve Resûlü'nün buyruğunu reddeden, Allah *(Azze ve Celle)*'nin kitabını yalanlayan bir bidatçi inkâr eder.[425]

وَمِنْ السُّنَّةِ:

٣٧٦ – اتِّباعُ رسولِ الله (صلى الله عليه وسلم) والاقتِفاءُ لأمرِه، والاقتِداءُ بهديِه، والأخذُ بأفعالِه، والانتِهاءُ إلى أمرِه، وإكثارُ الرِّوايةِ عنه [في] كُلِّ ما سَنَّهُ واستحسَنَهُ، وندبَ إليهِ، وحرَّضَ أمَّتَهُ عليه، ليتأدَّبوا به؛ فتحسُنَ بذلك في الدُّنيا آدابُهُم، ويعظُمَ عند الله قدرُهُم.

376- Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e uymak, O'nun emrinin peşinden gitmek, O'nun yolunu takip etmek, O'nun fiilleriyle amel etmek, O'nun emirlerinin ötesine geçmemek, sünnet olarak ortaya koyduğu, güzel gördüğü; kendisiyle edeplensinler, böylece dünyada edepleri güzel olsun, Allah katında değerleri yüksek olsun diye ümmetini teşvîk ettiği şeyler hususunda O'ndan çokça rivâyette bulunmak da sünnettendir.

وَمِمَّا أمَرَ بِهِ و صَحَّت بِهِ الرِّوَايَاتُ عَنْهُ فِيهِ:

استعمالُ ذكرِ الله عزَّوجلَّ في المواطِنِ، وعند الحركاتِ؛ مِثلُ:

٣٧٧ – التَّسمِيةِ عند أوَّلِ الوضُوءِ

377- O'nun emrettiği ve kendisi hususunda O'ndan sahih rivâyetlerin geldiği şeylerden biri de (bazı durumlar hâriç) her yerde ve her harekette Allah *(Azze ve Celle)*'yi zikretmektir. Abdestin başında Allah'ın adını zikretmek gibi...[426] (Yine şu hususlar da bu kapsamdadır:)

---

[425] İbn Kudâme "el-Muğnî"de (11/193) şöyle demiştir: "İddetin vâcipliği hususunda asıl olan Kitap, Sünnet ve icmâdır." Derim ki: Kadınların iddetini inkâr eden tâifelerden biri de râfızîlerdir. Hallâl'ın "es-Sünne"sinde (791) rivâyet edildiğine göre eş-Şa'bî *(rahimehullah)* şöyle demiştir: "Yahudiler kadınlar için iddeti gerekli görmezler. Râfızîler de böyledir.

[426] Zira Rabâh b. Abdurrahmân b. Ebî Süfyân b. Huveytıb ninesinden, o da babasından şunu rivâyet etmiştir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i şöyle bu-

٣٧٨ – والمبالغة في الاستنشاقِ.

378- İstinşak yapma hususunda mübâlağada bulunmak.[427]

٣٧٩ – والدُّعاء بما رُويَ عنه عند غسلِ الأعضاءِ.

379- Uzuvların yıkanması esnâsında O'ndan rivâyet edilenlerle duâ etmek.[428]

---

yururken işittim: "Üzerine Allah'ın ismini anmayanın abdesti yoktur." Bunu Ahmed (16651) ve Tirmizî (25) rivâyet etmiş, Tirmizî ayrıca şunları söylemiştir: "Bu bapta Âişe'den, Ebû Saîd'den, Ebû Hureyre'den, Sehl b. Sa'd'dan ve Enes'ten gelen rivâyetler vardır. Ahmed b. Hanbel 'Bu bapta isnâdı ceyyid olan bir şey bilmiyorum' demiştir. İshâk 'Allah'ın adını anmayı kasıtlı olarak terk ederse yeniden abdest alır, unutarak ya da tevilde bulunarak terk ederse aldığı abdest ona yeterli gelir' demiştir. Muhammed b. İsmâîl (yani el-Buhârî) 'Bu baptaki en güzel şey Rabâh b. Abdurrahmân'ın hadisidir' demiştir." İbn Kesîr "Tefsîr"inde (3/47) tariklerini takviye etmiştir.

"Et-Telhîsu'l Habîr" müellifi (1/75) şöyle demiştir: "Zâhir olan odur ki bütün bu hadislerden bunun bir aslının olduğuna delâlet eden bir kuvvet meydana gelmektedir. Nitekim İbn Ebî Şeybe de 'Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in bunu söylediği bizim yanımızda sâbittir' demiştir."

Bakınız: el-Evsat, 2/10; İbn Ebî Şeybe, 1/7/Abdest alırken Allah'ın adını anmak; el-Muğnî, 1/145

[427] Zira Lakît b. Sabra *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Oruçlu olduğun durum hâricinde istinşâk yaparken mübâlağada bulun."

Bunu Tirmizî (788) rivâyet etmiş ve "Hasen-sahih bir hadistir" demiştir.

[428] İbnu'l Cevzî "el-İlelu'l Mütenâhiye"de (554) Enes *(radıyallahu anh)*'tan abdest uzuvlarından her birinin yıkanması esnâsında söylenecek duâlara dâir bir hadis rivâyet etmiştir ki bu hadis ilim ehlinin de beyân ettiği üzere bâtıl bir hadistir. İbnu'l Kayyım "Zâdu'l Meâd"da (1/195) şöyle demiştir: "O'nun abdest alırken Allah'ın ismi dışında bir şey söylediği sahih olarak rivâyet edilmemiştir. Abdest esnâsında söylenecek zikirlere dâir her hadis uydurulmuş bir yalandan ibârettir. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bunların hiçbirini söyleme-

٣٨٠ – وأن يبدأ الرَّجلُ في غسلِ أعضائِهِ، ولبسِ ثيابِهِ، وخُفَّيهِ، ونعلِهِ، وكُلِّ ملابسِهِ: بيمينِهِ، ويبدأ في الخلعِ بيسارِهِ.

380- Kişinin uzuvlarını yıkamaya, elbiselerini, mestlerini, ayakkabılarını ve her türlü giysisini giymeye sağdan başlaması; bunları çıkarırken de soldan başlaması.[429]

٣٨١ – وكذلك الأكلُ [بيمينهِ]، والشُّربُ كذلك، وتركُهُما بالشِّمال.

381- Sağ elle yemek, sağ elle içmek, sol elle yiyip içmemek.[430]

٣٨٢ – والاستنجاءُ بالشِّمالِ، وتركُهُ باليمينِ.

382- İstincâyı sol elle yapmak, sağ elle yapmamak.[431]

---

miş ve ümmetine öğretmemiştir. O'ndan sâbit olan ancak abdestin başında Allah'ın adını anmak, sonunda da şöyle demektir: 'Eşhedu ellâ ilâhe illallâhu vahdehû lâ şerîke lehû ve eşhedu enne Muhammeden abduhû ve rasûluh, Allâhumme'c'alnî mine't tevvâbîne ve'c'alnî mine'l mutetahhirîn/Şehâdet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur, birdir, ortağı yoktur, yine şehâdet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve elçisidir. Allahım, beni çokça tevbe edenlerden eyle, beni iyice temizlenenlerden eyle.'"

Bu bapta rivâyet edilenlerin bir kısmı için "et-Telhîsu'l Habîr"e (1/260, rakam 110) bakınız.

[429] Zira Âişe *(radıyallahu anha)*şöyle demiştir: "Ayakkabı giymesinde, taranmasında, abdest almasında ve bütün işlerinde sağdan başlamak Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hoşuna giderdi."

Bunu Buhârî (168) ve Müslim (537, 538) rivâyet etmiştir.

[430] Zira İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)*'nın rivâyet ettiğine göre Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Biriniz yiyeceği zaman sağ eliyle yesin, içeceği zaman sağ eliyle içsin. Zira şeytan sol eliyle yer ve sol eliyle içer." Bunu Müslim (5313) tahriç etmiştir.

[431] Zira Ebû Katâde *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"...ve sağ eliyle silinmesin."* Bunu Buhârî (153) tahriç etmiştir.

٣٨٣ – وإدخالُ رِجلِهِ اليُسرى عند دُخولِ الخلاءِ، وقولُهُ بعد ذكرِهِ اسمَ الله:

(اللهُم إنِّي أَعُوذُ بِكَ مِن الخُبُثِ والخبائِثِ)

383- Helâya girerken önce sol ayağı atmak ve Allah'ın ismini zikrettikten sonra "Allâhumme innî eûzu bike mine'l hubusi ve'l habâis/Allahım, erkek ve dişi pisliklerden Sana sığınıyorum" demek.[432]

٣٨٤ – وإخراجُ الرِّجلِ اليُمنى إذا خرجتَ؛ وقوله:

(الحمدُ لله الذي أذَهبَ عنيِّ الأذى وعافاني)

384- Çıkacağın zaman önce sağ ayağı atmak ve "El-hamdu lillâhi'llezî ezhebe anni'l ezâ ve âfânî/Benden sıkıntıyı gideren ve bana âfiyet veren Allah'a hamd olsun" demek.[433]

---

[432] Helâya girmeden önce Allah'ın adını anmak Alî *(radıyallahu anh)*'ın rivâyet ettiği hadisten dolayıdır: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Biriniz helâya girdiği zaman cinlerin gözleriyle âdemoğullarının avretleri arasındaki perde 'Bismillah' demesidir." Bunu Tirmizî (606) ve İbn Mâce (297) tahriç etmiştir. Tirmizî, "el-İlel"de ed-Dârakutnî (12/101) ve "ed-Deavâtu'l Kebîr"de el-Beyhakî (53) hadisi zayıflamıştır.

"Allahım, sığınırım Sana..." buyruğuna gelince bunu Buhârî (142) Enes *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir.

Helâya girerken sol ayağı önce atmaya gelince bu konuda bir esere rastlayamadım. Bunu ancak ilim ehli sağı yüceltmek bâbından güzel görmüştür. Allah en doğrusunu bilir. Bakınız: el-Muğnî, 1/228

[433] İbn Mâce (301) Enes *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir. "Misbâhu'z Zücâce"de (122) el-Bûsîrî zayıflamıştır.

İbnu's Sünnî "Amelu'l Yevmi ve'l Leyle"de (23) Ebû Zerr *(radıyallahu anh)*'tan merfû olarak rivâyet etmiştir. Dârakutnî "el-İlel"de (1096) zayıf olduğunu söylemiş fakat Ebû Zerr *(radıyallahu anh)*'tan mevkûf olduğunu sahihlemiştir.

Bunu ayrıca İbn Ebî Şeybe (10-13) Ebû Zerr'den, Ebu'd Derdâ'dan ve Huzeyfe'den rivâyet etmiştir. Allah onlardan râzı olsun.

٣٨٥ – واستعمالُ العشرِ التي قيل: إنَّها مِن الفِطرةِ، وهي سُنَّةُ أبينا إبراهِيمَ عليهِ السَّلام؛ وهي خمسٌ في الرَّأسِ، وخمسٌ في الجسدِ. فأمَّا اللَّواتي في الرَّأسِ:

فالمضمضةُ، والاستنشاقُ، والسِّواكُ، وقصُّ الشَّاربِ، والفَرْقُ.

وأمَّا اللَّواتي في البَدَنِ:

فالاستنجاءُ، والخِتانُ، وحَلقُ العانةِ، وتقليمُ الأظافرِ، ونتفُ العطِفين.

385- Fıtrattan oldukları söylenen on şeyi yapmak ki bunlar atamız İbrâhîm *(aleyhisselam)*'ın sünnetleridir. Bunların beşi başta beşi bedendedir. Başta olanlar; mazmaza, istinşâk, misvâk kullanmak, bıyıkları kısaltmak ve saçları ikiye ayırmaktır.

Bedende olanlar; istincâ, sünnet olmak, etek tıraşı olmak, tırnakları kesmek ve koltuk altlarını yolmaktır.[434]

Ebû Dâvûd (30) Âişe *(radıyallahu anha)* kanalıyla O'nun helâdan çıkarken "Ğufrânek/Bağışlamanı dilerim" dediğini sahih olarak rivâyet etmiştir.

[434] Abdurrezzâk "Tefsîr"inde (1/57) şöyle demiştir: Bize Ma'mer'in İbn Tâvûs-Babası kanalıyla haber verdiğine göre İbn Abbâs Allah Teâlâ'nın *"Hani Rabbi İbrâhîm'i bazı kelimelerle sınamıştı" (Bakara, 124)* buyruğu hakkında şöyle demiştir: "Allah onu beşi başta beşi de bedende olmak üzere tahâretle/temizlikle sınadı. Başta olanlar misvak kullanmak, istinşâk, mazmaza, bıyıkları kısaltmak ve saçları ikiye ayırmaktır. Bedende de beş husus vardır ki bunlar tırnakları kesmek, etek tıraşı olmak, sünnet olmak, dışkıdan ve sidikten sonra istincâ yapmak ve koltuk altını yolmaktır." İsnâdı sahihtir.

Müslim de (525) Âişe *(radıyallahu anha)*'nın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"On şey fıtrattandır: Bıyıkları kısaltmak, sakalları salmak, misvak kullanmak, buruna su çekmek, tırnakları kesmek, parmak boğumlarını yıkamak, koltuk altını yolmak, etek tıraşı olmak ve (temizlenirken) su kullanmak..."* Mus'ab "Onuncuyu unuttum ama o mazmaza olmalıdır" dedi. Vekî' de "(Temizlenirken) su kullanmak istincâ yapmak demektir" dedi.

Beğavî "Şerhu's Sünne"de (1/398) şöyle demiştir: "İlim ehlinin ekserîsi bu hadisteki fıtratı sünnet olarak tefsîr etmiştir. Bunun manası şudur: Bütün bu

ومِنْ السُّنَّةِ:

٣٨٦- تقديمُ الرِّجلِ اليمُنى عند دخولِ المسجدِ، وتأخيرُها إذا خرجَ، وقوله عند الدُّخولِ: اللهم صلِّ على محمدٍ النبيِّ وسلِّم، واغفِرْلي ذُنوبِي، وافتَحْ لي أبوابَ رحمتكِ. وإذا خرجَ مثلَ ذلك؛ إلَّا أنَّهُ يقول: وافتح لي أبوابَ فضلِك.

386- Sağ ayağı mescide girerken önce, çıkarken sonra atmak;[435] girerken "Allâhumme salli alâ Muhammedini'n Nebiyyi ve sellim, iğfir lî zunûbî ve'ftah lî ebvâbe rahmetik/Allahım Muhammed Nebî'ye salât ve selâm et, günahlarımı bağışla ve bana rahmetinin kapılarını aç" demek, çıkarken de "ve'ftah lî ebvâbe fadlik/bana lütfunun kapılarını aç"[436] demek dışında aynısını söylemek de sünnettendir.

ومِنْ السُّنَّةِ:

٣٨٧ – الوقارُ في المشي، والسَّكينةُ عند المشي إلى الصَّلاةِ

---

hasletler kendilerine uymakla emrolunduğumuz nebîlerin sünnetlerindendir. Allah'ın salavâtı onların üzerine olsun."

[435] Zira Enes *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Mescide girdiğin zaman önce sağ ayağını atman, çıkarken önce sol ayağını atman sünnettendir." Bunu el-Hâkim "Müstedrek"inde (1/218) rivâyet etmiş, "Bu Müslim'in şartlarına göre sahih bir hadistir" demiştir.

Buhârî de "Mescide girerken ve başka hususlarda sağdan başlamak: İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)* önce sağ ayağını atar, çıkacağı zaman da önce sol ayağını atardı" demiş, sonra Âişe *(radıyallahu anha)*'nın "O... sağdan başlamayı severdi" hadisini (416) zikretmiştir.

[436] Ahmed (26419), Tirmizî (314), İbn Mâce (771) ve "Sahîh"inde İbn Huzeyme (452) rivâyet etmiştir. Tirmizî hadisi illetli bulmuş, "Fâtıma'nın hadisi hasen bir hadistir fakat isnâdı muttasıl değildir" demiştir.

Müslim'in (1599) şu rivâyeti de bunu desteklemektedir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Biriniz mescide girdiği zaman 'Allahım, bana rahmetinin kapılarını aç', çıkarken de 'Allahım, Senden lütfunu istiyorum' desin."

387- Yürürken vakâr ile yürümek, namaza yürürken sekînet üzere olmak da sünnettendir.[437]

٣٨٨ – وأن لا يُفَرقِعَ الرَّجلُ أصابِعَهُ إذا أرادَ الصَّلاةَ.

388- Kişinin namaza niyetlendiği zaman parmaklarını kütletmemesi de sünnettendir.[438]

٣٨٩ – ولا يُشبِّك يديهِ فيها.

389- Yine kişi namazda ellerini birbirine geçirmez.[439]

---

[437] Zira Ebû Katâde *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Namaza geldiğiniz zaman sekînet üzere olunuz." Bunu Buhârî (635) ve Müslim (1304) tahriç etmiştir.

[438] Zira Alî *(radıyallahu anh)* Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in "Namazdayken parmaklarını kütletme" buyurduğunu rivâyet etmiştir. Bunu İbn Mâce (965) rivâyet etmiş, İbn Receb "Fethu'l Bârî"de (3/426) zayıf olduğunu söylemiştir. Fakat İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'nın bundan nehyettiği sâbittir. İbn Ebî Şeybe'nin (2/344) İbn Abbâs'ın mevlâsı Şu'be'den rivâyet ettiğine göre o şöyle demiştir: "İbn Abbâs'ın tarafına doğru namaz kılıyordum ve parmaklarımı kütlettim. Namazı bitirdiğimde bana dedi ki: 'Anasız kalasıca! Namazdayken parmaklarını mı kütletiyorsun?'" Senedi "el-İrvâ"da (2/99) geçtiği üzere hasendir. Ayrıca bakınız: İbn Ebî Şeybe, 3/316/Namazdayken Eli Kütletmek; Abdurrezzâk, 1/271

[439] Zira Ka'b b. Ucra *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Biriniz güzel bir şekilde abdest aldıktan sonra namaza niyetlenerek çıktığı zaman ellerini birbirine geçirmesin. Çünkü o namazdadır." Bunu Ahmed (18103) rivâyet etmiş, İbn Huzeyme (441) ve İbn Hibbân (2036) sahihlemiştir. Yine Ebû Saîd *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Biriniz namaz kılacağı zaman parmaklarını birbirine geçirmesin. Zira parmakları birbirine geçirmek şeytandandır. Şüphesiz biriniz mescidde olduğu sürece oradan çıkana kadar namazdadır." Bunu da Ahmed (11512) rivâyet etmiştir.

İbn Kesîr "el-Ahkâmu'l Kebîr"de (2/117) "Bunu yalnızca Ahmed rivâyet etmiştir, isnâdında bir beis yoktur" demiştir.

٣٩٠ – ويترُكُ العبثَ فيها، والالتِفاتَ.

390- Namazda abesle iştigâl etmez, sağa sola meyletmez.[440]

٣٩١ – وترُكُ العبثِ بالخاتمِ، واللِّحيةِ.

391- Yüzüğüyle ve sakalıyla oynamaz.[441]

Bakınız: Abdurrezzâk, 1/271; İbn Ebî Şeybe, 2/493/Mescidde Namazdayken Parmakları Birbirine Geçirmeyi Mekruh Görenler; İbn Huzeyme, Namazda Parmakları Birbirine Geçirmenin Mekrûh Olduğunun Delîli Bâbı

[440] Zira Âişe *(radıyallahu anha)*şöyle demiştir: "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e namazda sağa sola meyletmeyi sordum. 'O şeytanın kulun namazından kapmasıdır' diye cevap verdi." Bunu Buhârî (751, 3291) rivâyet etmiştir.

Ayrıca "el-Evsat"ta (3/247) rivâyet edildiğine göre el-Evzâî *(rahimehullah)* namazda sallanan, gerinen, elini beline koyan, parmaklarını kütleten, sakalıyla veya çakıl taşlarıyla oynayan ya da sağa sola meyleden kimse hakkında "Namazı geçerli olmakla birlikte bunların hepsi kötüdür" demiştir.

Beğavî *(rahimehullah)* "Şerhu's Sünne"de (3/254/Sağa Sola Meyletmenin Mekrûhluğu) şöyle demiştir: "Namazda sağa sola meyletmek mekruhtur. Meydana gelen bir sebepten dolayı ise bunda bir beis yoktur." Bakınız: el-Evsat, İbnu'l Münzir, 3/244/Namazda Huşûnun ve Sağa Sola Meyletmenin Yasaklığının Zikri, İbn Ebî Şeybe, 2/439; Abdurrezzâk, 1/258; el-İstizkâr, 2/310

[441] İmam Ahmed'in oğlu Sâlih'in rivâyet ettiği "Mesâil"inde (741/Namazda Sakalla Oynamaktan Nehiy) o isnâdıyla Saîd b. Cubeyr'den şunu aktarmıştır: Saîd kıyâm hâlinde namaz kılmakta olan bir adama baktı. Adam sakalıyla oynuyordu. Saîd dedi ki: "Şunun kalbi huşû içerisinde olsaydı uzuvları da huşû içerisinde olurdu."

Saîd, İbn Ebî Şeybe'nin rivâyet ettiği üzere (3/224/Namazda Sakala Dokunmak Bâbı) Saîd b. el-Museyyeb'dir. Benzerini el-Hâkîm et-Tirmizî "en-Nevâdir" isimli eserinde Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan merfû olarak rivâyet etmiştir ki bu zayıftır. (el-Muğnî an Hamli'l Esfâr, 401)

Mervezî "Ta'zîmu Kadri's Salât"ta (150) benzerini Huzeyfe *(radıyallahu anh)*'tan onun sözü olarak rivâyet etmiştir.

٣٩٢ – ودوامُ الخُشُوعِ والنَّظرُ إلى مَوضِعِ السُّجودِ.

392- Sürekli huşû içerisinde bulunur[442] ve secde edeceği yere bakar.[443]

Bakınız: el-Musannef, Abdurrezzâk, 1/262/Namazda Hareket ve Namazda Abesle İstigâl Bâbı

[442] Zührî *(rahimehullah)* *"Ki onlar namazlarında huşû içerisinde olanlardır" (Mü'minûn, 2)* buyruğu hakkında "Bu kişinin namazda sükûnet üzere olmasıdır" demiştir. Bunu et-Taberî "et-Tefsîr"de (18/2) rivâyet etmiştir.

Mervezî "Ta'zîmu Kadri's Salât"ta (s. 119) şöyle demiştir: "İlim ehli icmâ etmiştir ki kişi herhangi bir uzvunu namazın amellerinden olmayan bir şey ile meşgul ederse, bir şey düşünürse, kalbini namazla ilgili olmayan bir düşünceyle meşgûl ederse onun sevâbı bunları yapmayanın sevâbından eksiktir. O tam ve kâmil namazın bir kısmını terk etmiştir."

"Şerhu's Sünne"de (3/261/Namazda Huşû Bâbı) rivâyet edildiğine göre İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)* şöyle demiştir: "Tefekkür içersinde orta uzunlukta iki rekat namaz, kalp gâfil olduğu hâlde bir geceyi kıyâm üzere geçirmekten hayırlıdır."

Selmân *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Namaz ölçüdür. Kim onu tam olarak yerine getirirse ona hakkı tam olarak verilir. Kim de ondan eksiltirse Allah'ın ölçüyü eksik yapanlar hakkında ne buyurduğunu biliyorsunuz." Bakınız: Sahîhu İbn Huzeyme, Namazda Huşûnun Emredilmesi Bâbı

[443] Muhammed b. Sîrîn'den rivâyet edildiğine göre insanlar namazlarında sağa sola meylediyorlardı. Tâ ki *"Müminler gerçekten kurtuluşa ermişlerdir, onlar ki namazlarında huşû içerisindedirler"* buyruğu indi. Bunun üzerine gözlerini yere indirdiler. Onlardan biri secde edeceği yere bakıyordu. Bunu Taberî "et-Tefsîr"de (18/2), Mervezî "Ta'zîmu Kadri's Salât"ta (136), İbnu'l Münzir "el-Evsat"ta (3/460), el-Beyhakî "el-Kubrâ"da (2/283) rivâyet etmiştir. Bu merfû olarak da Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet edilmiştir. Fakat el-Beyhakî bunun mürsel hâliyle sahih olduğunu söylemiştir.

Ayrıca Mervezî "Ta'zîmu Kadri's Salât"ta (145) şunu rivâyet etmiştir: İbn Sîrîn dedi ki: "(Sahâbe) kişinin secde edeceği yere bakmasını güzel görüyorlardı." Başka bir lafızda şöyle demiştir: "Diyorlardı ki: Kişi gözünü namaz kıldığı yerin ötesine götürmez."

٣٩٣ - ووضْعُ اليمينِ على الشِّمالِ تحتَ السُّرَّةِ؛ كفعلِ عليِّ بن أبي طالبٍ رضي الله عنه، وأمرِهِ بذلك.

393- Sağ elini göbeğin altında sol elinin üzerine koyar. Nitekim Alî b. Ebî Tâlib *(radıyallahu anh)* böyle yapmış ve bunu emretmiştir.[444]

İbnu'l Münzir "el-Evsat"ta (3/461/Namazda Huşûnun Zikri Bâbı) şöyle demiştir:

"Namaz kılan kimsenin secde edeceği yere bakması kendisini namazdan alıkoyacak bir şeye bakmaması için en selâmetli ve en iyi yoldur. Bu ilim ehlinin genelinin görüşüdür..."

Bakınız: İbn Ebî Şeybe, 3/177; el-Muğnî, 2/390; el-İstizkâr, 1/534

[444] Alî *(radıyallahu anh)*'ın "Bir eli göbeğin altında diğer elin üstüne koymak sünnettendir" işâret etmektedir. Bunu "Zevâidu'l Musned"de Abdullah (875) ve Ebû Dâvûd (756) rivâyet etmiştir. Beyhakî ve İbnu'l Kattân zayıflamıştır. Benzerini Ebû Dâvûd (758) Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiş ve zayıflamıştır. Yine bunu İbn Teymiyye'nin "Sıfetu's Salâti min Şerhi'l Umde" kitabından geçtiği üzere (s. 68) İbn Batta rivâyet etmiştir.

Alî *(radıyallahu anh)*'ın uygulamasına gelince bunu da Ebû Dâvûd (757) zikretmiştir ve isnâdı önceki gibi zayıftır.

Tirmizî "es-Sünen"de (2/32) Sahâbe'nin ve Tâbiîn'in ihtilâfını aktarırken şöyle demiştir: "Bazıları kişinin ellerini göbeğinin üstüne koyması gerektiği, bazıları da göbeğinin altına koyması gerektiği görüşündedir. Bunların hepsi onların nezdinde mümkündür."

İbnu'l Münzir "el-Evsat"ta (3/242) şöyle demiştir: "Elin nereye koyulacağı hususunda ihtilâf etmişlerdir. Bir tâife 'Eller göbeğin üzerinde olur' demiştir. Alî'den ellerini göğsünün üzerine koyduğu rivâyet edilmiştir. Saîd b. Cubeyr'den 'göbeğin üstüne' dediği rivâyet edilmiştir. Ahmed b. Hanbel 'Göbeğin biraz üstüne (koyar), göbeğin altına koyduğu takdirde bunda da bir beis yoktur' demiştir. Başkaları 'Eller göbeğin altında birbirleri üzerine konur' demiştir. Bu kavil Alî b. Ebî Tâlib'den, Ebû Hureyre'den, İbrâhîm en-Nehaî'den ve Ebû Miclez'den rivâyet edilmiştir... Süfyân es-Sevrî ve İshâk da böyle söylemiştir. İshâk 'Göbeğin altı hadis yönünden daha kuvvetli ve tevâzuya daha ya-

٣٩٤ – والجهرُ بآمينَ عندَ قولِ الإمامِ {وَلاَ الضَّالِّينَ}ومَدُّ الصَّوتِ بها.

394- İmam *"ve la'd dâllîn"* dedikten sonra sesli olarak âmîn der ve bunu uzatır.[445]

٣٩٥ – وكثرَةُ ذكرِ الله عزَّ و جلَّ، وذكرُ العلمِ في المسجدِ، وتركُ الخوضِ، والفُضولِ، وحديثِ الدُّنيا فيه؛ فإنَّ ذلك مكرُوهٌ.

وقد رُوِيت فيه أحادِيثُ غليظةٌ صَعبَةٌ بطُرُقٍ جِيادٍ صِحاحٍ، ورِجالٍ ثِقاتٍ؛ منها:

---

kındır' demiştir. Bir zât da 'Kişinin elini koyacağı yer konusunda Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sahih olarak rivâyet edilmiş bir haber yoktur; isterse göbeğinin altına koyar, isterse üstüne koyar' demiştir."

Ebû Dâvûd'un "Mesâil"inde (221) rivâyet edildiğine göre Ahmed "Elleri göğsün üzerine koymak mekrûh görülür" demiştir. Bakınız: Mesâilu'l Kevsec, 221; el-Muğnî, 2/141; Bedâi'u'l Fevâid, 3/600

[445] Zira Vâil b. Hucr *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *'Ğayri'l mağdûbi aleyhim ve la'd dâllîn'*i okuduğunu, sonra uzatarak *'Âmin'* dediğini işittim."

Tirmizî "Hasen bir hadistir, ilim ehlinden birçoğu da bunu söylemektedir" demiştir. Ayrıca Sahîh-i Buhârî'ye bakınız. (İmamın âmini cehrî söylemesi bâbı, İmama uyanın âmini cehrî söylemesi bâbı)

İmam Ahmed "Âmini cehrî söyle, zira bu insanlardan kaybolmuş bir sünnettir" demiştir. (Bedâi'u'l Fevâid, 3/986)

Hâfız Abdullah b. Muhammed b. el-Velîd Fâtiha'dan sonra âmin deme konusunda kaleme aldığı bir kitabında şöyle demiştir: "Horasan, Şam, Irak, Mısır ve Hicâz ehlinden bütün âlimler 'İmam ve imama uyan âmini cehrî olarak söyler' demişler, bu konuda rey ehline muhâlefet etmişler, hadisleri ve eserleri delil getirmişlerdir." Bakınız: el-Ahkâmu'l Kebîr, İbn Kesîr, 3/98; el-Evsat, 3/293; el-Muğnî, 2/160.

Fâide: Beğavî *(rahimehullah)* "Şerhu's Sünne"de (3/63) şöyle demiştir: "Âmin'deki mîm şeddesizdir. Memdûd olması da fe'îl vezninde maksûr olması da mümkündür. 'Allahım, işit ve icâbet et' manasına gelmektedir."

395- Mescidde Allah *(Azze ve Celle)*'yi çok zikretmek, ilmi söz konusu etmek, orada boş ve fuzûlî şeyler konuşmamak, dünyâ kelâmı etmemek.[446] Zira bunlar mekrûhtur. Bu hususta ceyyid ve sahih tariklerle, sika râvilerle çok sert hadisler rivâyet edilmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır:

٣٩٦ – ما رواهُ عبدُ الله بن مسعودٍ، عن النبيِّ (صلى الله عليه وسلم) أنَّهُ قال :(يكونُ في آخِرِالزَّمانِ قومٌ يَجلِسُون في المَساجِدِ، إمامُهُم الدُّنيا، لا تُجالِسُوهُم، فليس لله فيهم حاجَة)

396- Abdullah b. Mes'ûd'un Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet ettiğine göre O şöyle buyurmuştur: "Âhirzamanda mescidlerde oturan, imamları dünyâ olan bazı kimseler ortaya çıkar. Siz onlarla oturmayın. Allah'ın onlara bir ihtiyâcı yoktur."[447]

٣٩٧– ومنها : ما روى عبد الله بنُ عَمرو أنَّه قال: لا تقومُ السَّاعةُ حتَّى يجلسَ النَّاسُ في المساجدِ ليس فيهم مؤمنٌ، حديثُهُم في الدُّنيا.

397- Yine Abdullah b. Amr O'nun şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: "İnsanlar aralarında bir mümin bile olmadığı, konuşmaları da dünya hakkında olduğu hâlde mescidlerde oturmadıkça kıyâmet kopmaz."[448]

٣٩٨ – ومنها: ما قاله الحسنُ: سيأتي على النَّاسِ زمانٌ يجلسون في المساجِدِ حِلَقًاحِلَقًا، حدِيثُهُم الدُّنيا، لاتُجالسوهُم؛ فإنَّ الله عزَّوجلَّ قد تركَهُم مِن يدِهِ.

فهذا كُلُّه مِن حديثِ الدُّنيا وأهلِهَا في المساجِدِ.

---

[446] İbn Receb *(rahimehullah)* "Fethu'l Bârî"de (3/344) İbn Batta *(rahimehullah)*'tan mescidde dînin maslahatına olan konuşmalar hâricinde mübah olan konuşmaların yasak olduğunu nakletmiştir.

[447] Taberânî "el-Kebîr"de (10452) ve İbn Hibbân "Sahîh"inde (6761) rivâyet etmiştir. Hâkim de "el-Müstedrek"te (4/323) Enes *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet edip sahih olduğunu söylemiş, Zehebî de ona muvâfakat etmiştir.

[448] "El-Îmân"da İbn Ebî Şeybe (101), el-Hâkim (4/442) ve "es-Sünne"de el-Hallâl (1308) rivâyet etmiştir. İsnâdı sahihtir.

398- Hasen şöyle demiştir: "İnsanlar öyle bir zamana erişeceklerdir ki o zamanda mescidlerde halkalar hâlinde oturacaklar ve dünyâ hakkında konuşacaklardır. Siz onlarla oturmayın. Zira Allah *(Azze ve Celle)* onları elinden bırakmıştır."[449] İşte bunların hepsi mescidlerde dünya ve ehli hakkında konuşma hakkındadır.[450]

٣٩٩ – والبيع و الشِّراء بالجِدال، و الخصُومة ، وإنشاد الضَّوالِّ، وإنشاد الشِّعر الغزلِ، ورفع الصَّوتِ، وَسلّ، السُّيوفِ، وكثرة اللَّغطِ، ودخول الصِّبيانِ والنِّساءِ، والمجانِينِ، والجُنُبِ، والارتِفاق بالمسجِدِ، واتِّخاذه للصَّنعَةِ، والتِّجارَةِ كالحانُوتِ : مكروهٌ كُلُّه، والفاعِلُ له آثمٌ لنهي رسولِ الله صلَّى الله عليه وسلَّم، وتغليظِهِ على فاعِلِهِ.

399- (Mescidde) alışveriş yapmak, cidâle girmek, tartışmak[451], kayıp ilanında bulunmak[452], gazel inşâd etmek[453], yüksek sesle konuşmak[454], kılıç

---

[449] Ahmed "el-Vera"da (190) Süfyân-Bir adam-Hasen kanalıyla rivâyet etmiştir ve lafızlarında farklılık vardır.

[450] Bakınız: el-Vera', Ahmed, s. 47, Mescidlere saygılı olmak ve orada mekruh görülen dünya işleri bâbı

[451] Zira Abdullah b. Amr *(radıyallahu anhuma)* şöyle demiştir: "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* mescidde alışveriş yapmaktan... nehyetti." Bunu Ahmed (6676), Ebû Dâvûd (1081) ve hasen olduğunu söyleyerek Tirmizî (322) rivâyet etmiş, İbn Huzeyme (1306) sahihlemiştir. Ayrıca Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet edildiğine göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Bir adamı mescidde bir şey satarken ya da alırken görürseniz 'Allah ticâretini kazançlı eylemesin!' deyin." Bunu Tirmizî (1321) rivâyet etmiş ve hasen olduğunu söylemiştir. İbn Huzeyme (1305) ve İbn Hibbân da (1650) sahihlemiştir.

[452] Zira Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Kim mescidde kayıp ilanında bulunan bir adam işitirse 'Allah onu sana geri getirmesin!' desin. Zira mescidler bunun için inşâ edilmemiştir." Bunu Müslim (1197) rivâyet etmiştir.

[453] Zira Abdullah b. Amr *(radıyallahu anhuma)* şöyle demiştir: "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* mescidde şiirler inşâd edilmesini... nehyetti." Bu hadis, mescidde alışveriş yapmanın yasaklığı konusunda geçmişti.

sıyırmak[455], çokça şamata yapmak; çocukların[456], kadınların[457], delilerin ve cünüplerin[458] girmesi, mescidden faydalanma, orayı tıpkı bir dükkân gibi

---

İbn Huzeyme "Sahîh"inde şöyle demiştir: "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in mescidlerde şiirlerin tamamının değil bir kısmının inşâd edilmesini yasakladığına delâlet eden haberin zikri bâbı: Zira Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Hassân b. Sâbit'e müşrikleri mescidde hicvetmeyi serbest bırakmış, Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* adına cevap verdiği müddetçe Rûhu'l Kudüs'ün onu desteklemesi için duâ etmiştir.)

454 Zira Alî *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Ümmetim on beş hasleti yaptı mı belâ onları bulur..." Bunların arasında mescidlerde seslerin yükselmesini de söz konusu etmiştir. Hadisi Tirmizî (2210) rivâyet etmiş ve zayıf olduğunu söylemiştir.

Buhârî'ye (Mescidde Yüksek Sesle Konuşmak Bâbı), İbn Receb şerhine (3/395), İbn Ebî Şeybe'ye (3/437), Abdurrezzâk'a (1/437/Konuşmak ve Yüksek Sesle Konuşmak Bâbı) ve İbn Hibbân'a (4/529/Şu fânî dünyâ ile ilgili bir sebepten dolayı mescidlerde yüksek sesle konuşmaktan sakındırmanın zikri) bakınız.

455 Zira Amr b. Şuayb şöyle demiştir: "Rasulullah mescidde kılıç sıyırmayı yasakladı." Bunu "Beyânu'l Vehmi ve'l Îhâm"da geldiği üzere (2/229) Abdurrezzâk rivâyet etmiştir. Mürsel bir hadistir. Selef de mescidde kılıç sıyırmayı yasaklama yönünde fetvâ vermiştir.

Bakınız: İbn Ebî Şeybe, 3/466/Mescidde Kılıç Sıyırma Hakkında; Abdurrezzâk, 1/443/Mescide Sokulan Silah Bâbı.

Buhârî'nin (451) rivâyet ettiğine göre Câbir *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Bir adam yanında birkaç ok olduğu hâlde mescide uğradı. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona *'Uçlarını tut'* buyurdu."

Yine O Ebû Mûsâ *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet edilen bir hadiste "Uçlarını tutsun, eliyle bir müslümanı öldürmesin" buyurmuştur. (Buhârî, 452)

456 Çocukları mescidlere girmekten sakındırma konusunda vârid olan hadis zayıftır. Tahrîci ileride gelecektir.

"Kıyâmu'l Leyl"de (s. 243) İshâk b. Râhûye *(rahimehullah)* şöyle demiştir: "Yedi yaşına gelmemiş bir çocuk mescide sokulmazsa bunda bir beis yoktur. Çocuklar (yedi yaşına gelsin veya gelmesin) ilk safta durdurulmazlar. Yedi yaşına

gelmiş bir çocuğu mescidden çıkarmak ise câiz değildir. Zira Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onun namaz kılmasını emretmiştir. Çocuklar namaz kılmıyorlarsa onları mescidlerden uzak tutmak -yedi yaşına gelmiş olsunlar ya da bundan daha küçük veya daha büyük olsunlar- uygulanagelmiş bir sünnettir. Çünkü onların şamata yapmalarından ve oyun oynamalarından endişe edilir. Namaza iştirâk etmek için geldikleri takdirde ise onlara engel olunmaz."

Bakınız: Buhârî, Çocukların Abdesti, Onlara Gusül ve Abdest Ne Zaman Vâcip Olur; Cemaate, Bayramlara ve Cenâzelere İştirâk Etmeleri ve Saflarının Durumu. Bu meseleden "el-İhtifâlu bi-Ahkâmi ve Âdâbi's Sıbyân" isimli kitabımda söz ettim. (s. 92)

457 Sanki "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kadınlara mescidlere çıkıp erkeklerin cemaatine iştirâk etmeyi yasakladı" hadisine işâret etmektedir. "Et-Telhîsu'l Habîr" müellifi (644) "Bunun bir aslı yoktur" demiştir.

Bilakis Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in onları mescidlere çıkmaktan alıkoyanlara engel olduğu sahih olarak rivâyet edilmiştir. Örneğin İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Allah'ın kadın kullarını Allah'ın mescidlerinden alıkoymayın!" Bunu Buhârî (5238) ve Müslim (921) rivâyet etmiştir.

Tirmizî *(rahimehullah)* "es-Sünen"de (2/433) şöyle demiştir: "İlim ehlinden bazı kimseler bu hadise göre amel etmiş, kadınların bayram namazlarına çıkmasına ruhsat vermiştir. Bazıları ise bunu mekruh görmüşlerdir. Abdullah b. el-Mubârek'ten şöyle dediği rivâyet edilmiştir: 'Ben bugün kadınların bayram namazlarına çıkmasını mekruh görüyorum. Fakat kadın çıkmakta diretirse kocası onun eski elbiseleri içinde ve süslenmeden çıkmasına izin versin. Kadın süslenmiş bir şekilde çıkmakta diretirse kocası ona engel olabilir.' Âişe *(radıyallahu anha)*'dan da şöyle dediği rivâyet edilmiştir: 'Eğer Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kadınların sonradan neler yaptığını görseydi onları mutlaka İsrâîloğulları'nın kadınlarının alıkonulduğu gibi alıkoyardı.' Süfyân es-Sevrî'den de kadınların bayram namazına çıkmasını mekruh gördüğü rivâyet edilmiştir."

Derim ki: Âişe *(radıyallahu anha)*'nın Tirmizî'nin zikrettiği eserini Buhârî "Sahîh"inde (869) tahriç etmiştir. Ayrıca bakınız: İbn Huzeyme, 3/185 İsrâîloğulları Kadınlarının Ortaya Attığı ve Kendisi Sebebiyle Mescidlerden Men Edildikleri Bazı Yeniliklerin Zikri Bâbı.

İbn Receb "Fethu'l Bârî"de (8/41) şöyle demiştir: Âişe *(radıyallahu anha)*Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ruhsat verdiği bazı şeylere kendisinin zamanında fesad olmadığı için ruhsat verdiğine, fesâdın O'ndan sonra ortaya çıktığına, kendisinden sonra ortaya çıkan şeyleri gördüğü takdirde kesinlikle ona ruhsat vermeye devam etmeyeceğine, ondan sakındıracağına işâret etmektedir. Çünkü O ancak salâhı emreder ve fesâdı yasaklar."

Yine İbn Receb şöyle demiştir: "Âlimler kadınların mescidlerde erkeklerle birlikte cemaatle namaza iştirâk etmeleri hususunda ihtilâf etmişlerdir. Onların bir kısmı bunu her durumda mekruh görmüştür. Âişe *(radıyallahu anha)*'dan gelen rivâyetin zâhiri de bu doğrultudadır. Âişe kadınların kendilerinden sâdır olan şey sâdır olmadan önce ruhsata sahip olduklarını, yani ruhsatın belli bir durum için geçerli olduğunu, o durumun da ortadan kalktığını ileri sürerek istidlâlde bulunmuştur. İmam Ahmed de 'Onların şu zamanda çıkmalarını güzel görmem, çünkü onlar birer fitnedir' demiştir." İbn Receb sonra diğer kavilleri zikretmiştir.

Bakınız: el-Evsat, 4/258/Kadınların Cemaatle Namaz Kılmaları İle İlgili Bâblar; el-Buhârî Kadınların Mescidlere Geceleyin ve Karanlıkta Çıkmaları Bâbı; Sünen-i Ebû Dâvûd, Kadınların Mescide Çıkmaları Hakkında Gelenler Bâbı, Bu Konuda İşi Sıkı Tutma Bâbı; et-Temhîd, 23/401; el-Havâdisu ve'l Bida', s. 45; et-Turtûşî bu eserinde kadınların mescidlere çıkmasından dolayı zamanında meydana gelen bazı mefsedetleri söz konusu etmiştir.

[458] Çünkü Allah Teâlâ'nın şu buyruğunun umûmu bunu gerektirmektedir: *"Ey iman edenler! Sarhoşken ne söylediğinizi bilene kadar, bir de yolcu olmanız durumu müstesnâ cünüpken gusledinceye kadar namaza yaklaşmayın." (Nisâ, 43)*

Yine Âişe *(radıyallahu anha)* Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: "Şu evleri(n kapılarını) mescidden başka tarafa çevirin. Zira ben bir hayızlıya ya da cünübe mescid(e girmey)i helâl kılmıyorum." Bunu Ebû Dâvûd (232) ve İbn Huzeyme (1327) rivâyet etmiş, İbn Huzeyme sahih olduğunu söylemiştir.

İmam Ahmed ve diğer bazı kimseler cünübün abdest aldığı takdirde mescidde kalmasına ruhsat vermiştir. (Mesâilu'l Kevsec, 86) O Atâ el-Horasânî *(rahimehullah)*'ın şu kavlini delil getirmiştir: "Sahâbe'den bazı kimselerin cünüp oldukları hâlde namaz abdesti alıp mescidde oturduklarını gördüm."

zanaat ve ticâret için yer edinme; bunların hepsi mekruhtur. Bunları yapan kimse Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in nehyinden ve yapana ağır tehditler yöneltmiş olmasından dolayı günahkârdır.[459]

و مِمَّا نَهَى عَنه (صلى الله عليه وسلم) وغَلَّظَ عَلَى فَاعِلِهِ:

٤٠٠ - أن يُبَاشِرَ الرَّجلُ الرَّجُلَ في ثوبٍ واحِدٍ ليس بينهما غيره.

400- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in yasakladığı ve yapan hakkında ağır ifâdeler kullandığı şeyler arasında bir adamın diğer bir adamla bir elbise/örtü içerisinde aralarında başka bir şey olmadığı hâlde ten temâsında bulunması da vardır.[460]

Zerkeşî "İ'lâmu's Sâcid"de (s. 315) şöyle demiştir: "Bunu Ahmed rivâyet etmiştir ve isnâdı Müslim'in şartlarına göre hasendir. Bakınız: el-Evsat, 5/120/Cünübün ve Hayızlının Mescide Girmesinin Zikri; Şerhu's Sünne, 2/45

[459] Vâsile b. el-Eska' *(radıyallahu anh)*'ın hadîsine işâret etmektedir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Çocuklarınızı, delilerinizi, şerlilerinizi, alışverişinizi, tartışmalarınızı, yüksek sesinizi, had ikâmelerinizi, kılıç sıyırmalarınızı mescidlerinizden uzak tutun. Mescidlerinizin kapılarında abdest alınacak yerler yapın. Mescidlerinizi cumaları tütsüleyin." Bunu İbn Mâce (799) rivâyet etmiştir.

İbn Receb "Fethu'l Bârî"de "İsnâdı çok zayıftır" demiştir. Ayrıca "el-İlelu'l Mütenâhiye"ye (677) bakın.

Osmân *(radıyallahu anh)* ad şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Zanaathanelerinizi mescidlerinizden uzak tutun!" Bunu "el-İlelu'l Mütenâhiye" müellifi (678) rivâyet etmiş ve "Yahyâ 'Muhammed b. Mucîb kezzâb/çok yalancı bir kimsedir' demiştir" demiştir.

[460] Zira Ebû Saîd *(radıyallahu anh)* Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: *"...ve adam aynı elbise/örtü içinde başka bir adama karışamaz."* Bunu Müslim (694) rivâyet etmiştir.

Beğavî "Şerhu's Sünne"de (9/22) şöyle demiştir: "Mahremlerinden olsa bile bir adamın başka bir adamla birlikte yatması ya da bir kadının başka bir kadınla birlikte yatması câiz değildir. On yaşına geldikleri zaman çocukların da yatakları ayrılır. Çünkü çocuğun bu yaşta bülûğa ermesi ihtimâl dâhilindedir."

٤٠١ – ولعنَ أيضًا المتجرِّدِين في إزارٍ.

401- Yine O, izar içinde çıplak duranlara lânet etmiştir.[461]

٤٠٢ – ونهى عن المكامعةِ؛ وهو: أن يتعرَّى الرَّجلانِ في ثوبٍ واحِدٍ.

402- Yine O mükâmeayı yasaklamıştır. Mükâmea iki adamın bir elbise (örtü) içerisinde çıplak durmasıdır.[462]

٤٠٣ – ونهى أن يتعرَّى الرَّجلُ في بيتٍ، أو غيرِهِ.

403- Yine O kişinin evde veya başka yerde soyunmasını yasaklamıştır.[463]

---

[461] Sanki Ebû Dâvûd'un "el-Merâsîl"de (473) el-Muttalib'in mevlâsı Amr'dan rivâyet ettiği hadise işâret etmektedir: "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bakana ve kendisine bakılana lânet etti." Bu mürsel bir hadistir.

[462] Zira Ebû Rayhâne *(radıyallahu anh)*'ın Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den rivâyet ettiğine göre O on hasletten hoşlanmazdı. Bunların arasında aralarında bir elbise/örtü olmaksızın adamın adamla, kadının kadınla çıplak bir şekilde durmasını da zikretti. Bunu Ahmed (17209), Ebû Dâvûd (4051) ve ed-Dârimî (2690) rivâyet etmiş, İbn Teymiyye "İktidâu's Sırât"ta (1/112) sahih olduğunu söylemiştir.

Ebû Ubeyd "Ğarîbu'l Hadîs"te (1/172) şöyle demiştir: "Mükâmea adamın bir başkasıyla aynı elbise/örtü içerisinde yatmasıdır. Bu kemî' ve kim'den alınmıştır ve bunlar yatak arkadaşı demektir."

[463] Çünkü İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)* Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: "Aman üzerinizi çıkarmayın! Çünkü beraberinizde -tuvâlet dışında ve adamın ehline vardığı zaman hâricinde- sizden ayrılmayanlar vardır. Onlardan utanın ve onlara saygılı davranın." Bunu İbn Teymiyye'nin "Umdetu'l Fıkh Şerhi"nde (Tahâret/s. 402) söylediği üzere İbn Batta rivâyet etmiş, Tirmizî de (2800) rivâyet edip zayıf olduğunu söylemiştir.

Ayrıca Behz babasından o da dedesinden şunu rivâyet etmiştir: "Ey Allah'ın Resûlü, avretlerimizden neyi örtüp neyi bırakalım? diye sordum... Bu hadiste şu geçmektedir: "Peki birimiz yalnızken?" dedim. *"Allah tebâreke ve teâlâ kendisinden utanılmaya daha lâyıktır"* buyurdu. Bunu Ahmed (20034) ve Tirmizî

٤٠٤ – أو ينظُرَ إلى عورَةِ أحَدٍ غيرِهِ.

404- Yine O kişinin başkasının avretine bakmasını yasaklamıştır.[464]

٤٠٥ – وأن يُحدِّثَ الرَّجلُ بما يَخلو بهِ مع امرأتِهِ.

405- Yine O kişinin hanımıyla yalnızken yaşadıklarını başkalarına anlatmasını yasaklamıştır.[465]

(2769) rivâyet etmiş, Tirmizî "Hasen bir hadistir" demiştir. Buhârî de Sahîhinde cezim sigasıyla muallak olarak zikretmiştir.

İbn Receb "Fethu'l Bârî"de (1/338) şöyle demiştir: "Mezhebimiz mensuplarından olan İbn Batta'nın sözünün zâhiri örtünmenin yalnızken gusledildiği zaman da vâcip olduğuna delâlet etmektedir. Kendisiyle örtüneceği bir şey bulamadığı takdirde elinden geldiğince büzüşür."

Beğavî "Şerhu's Sünne"de (9/24) şöyle demiştir: "Kişinin yalnız olsa bile ihtiyaç hâricinde avretini açması mekruhtur. Zira Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* *'Allah kendisinden utanılmaya daha lâyıktır'* buyurmuştur."

İbn Kesîr "Ahkâmu Duhûli'l Hammâm"da (s. 49) ilim ehlinin kişinin yalnızken örtünmesinin vâcip olup olmadığı hususundaki ihtilâfını zikretmiştir.

Ayrıca bakınız: Sahîh-i Buhârî, Tek Başına Yalnızken Çıplak Olarak Gusleden Kimse ve Örtünen Kimse Bâbı -Tesettür Daha Fazîletlidir

[464] Zira Ebû Saîd *(radıyallahu anh)* Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *"Adam adamın avretine bakamaz"* buyurduğunu rivâyet etmiştir. Bunu Müslim (694) tahriç etmiştir.

Beğavî "Şerhu's Sünne"de (9/20) şöyle demiştir: "Adamın adamın avretine bakması câiz değildir. Adamın avreti göbekle diz arasıdır. Kadının kadına göre avreti de budur. Fitneden veya şehvetten endişe edilmediği takdirde bedenin diğer bölgelerine bakmakta bir sakınca yoktur."

Bakınız: Musannef-i İbn Ebî Şeybe, 1/194/Avretinin Görülmesi Mekruh Olanlar

[465] Zira Ebû Saîd *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Kıyâmet günü Allah'ın katında en kötü konumda olacaklardan biri

٤٠٦ – وأن يَخذِفَ الرَّجلُ بالحجرِ، ويرمي بالمدرِ في الأمصارِ.

406- Yine O kişinin şehirlerde taş veya kurumuş çamur atmasını[466] yasaklamıştır.[467]

٤٠٧ – ونهى عن اليَمينِ الكاذِبةِ.

407- Yine O yalan yere yemin etmeyi yasaklamıştır.[468]

٤٠٨ – وأن يُباعَ التَّمرُ حتَّى يزهُوَ؛ وزهوه: اصْفرارُه، واحمرارُه.

408- Yine O hurmanın zehvine kadar satılmasını yasaklamıştır.[469] Hurmanın zehvi sararması veya alarması demektir.

---

hanımıyla birlikte olan, hanımı da kendisiyle birlikte olan, sonra onun sırrını yayan adamdır." Bunu Müslim (3532) rivâyet etmiştir.

Bakınız: İbn Ebî Şeybe, 4/390/Adamın Karısıyla Yaptığını ya da Kadının Kocasıyla Yaptığını Bildirmek Hakkında

466 Metinde hazf olarak geçen atmak bir şeyi parmakların ucuyla atmaktır. (Tehzîbu'l Luğa, 1/769)

467 Zira Abdullah b. Muğaffel *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sapan taşı atmayı yasakladı ve buyurdu ki: "O ne av öldürür ne düşmana zarar verir, ancak göz çıkarır ve diş kırar." Bunu Buhârî (5479) ve Müslim (5091) rivâyet etmiştir.

Müellifin sapan taşı atma yasağını sadece şehirler hakkında söz konusu etmesine gelince, bu Buhârî *(rahimehullah)*'ın "Sahîh"inde tahriç ettiği eserden dolayıdır: "Sapanla avlanma bâbı: Hasen kasabalarda ve şehirlerde sapan taşı atmayı kerih görürdü, bunların hâricinde sapan taşı atmakta bir beis görmezdi." Bakınız: Şerhu's Sünne, Beğavî, 10/268/Sapan Taşı Atmaktan Sakındırma

468 Zira Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Yalan yere yemin malı sattırır ama kazancı yok eder." Bunu Ahmed (7207) rivâyet etmiştir. Yine Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Büyük günahlar Allah'a şirk koşmak, yalan yere yemin etmek...tir." Bunu da Buhârî (6871) rivâyet etmiştir.

٤٠٩ – وعن بَيعِ الكلبِ، والقِردِ، والخِنزِيرِ.

409- Yine O köpek, maymun ve domuz satmayı yasaklamıştır.[470]

---

[469] Zira Enes *(radıyallahu anh)* Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hurma ürününün zehvinden önce satılmasını yasakladığını rivâyet etmiştir. Bunu Buhârî (2083) tahriç etmiş ve "yani alarmasından önce" demiştir.

Tirmizî de şöyle demiştir: "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ashâbından olsun başkalarından olsun ilim ehlinin nezdinde amel buna göredir. İlim ehli ürünlerin sağlamlığı belli olmadan önce satılmasını kerih görmüştür. Bu Şâfiî'nin, Ahmed'in ve İshâk'ın görüşüdür."

Derim ki: Rey ehli bu konuda farklı görüş bildirmiştir. Nitekim İbn Ebî Şeybe "Musannef"inde onlara reddiye vermiştir. (13/118/Kitâbu'r Reddi alâ Ebî Hanîfe) Ayrıca Beğavî'nin "Şerhu's Sünne"sine (8/79-96)

[470] Zira Buhârî'nin tahriç ettiğine göre (5428) Ebû Mes'ûd el-Ensârî *(radıyallahu anh)* Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in köpeğin kazancını yasakladığını rivâyet etmiştir. Yine Râfi' b. Hadîc *(radıyallahu anh)*'ın rivâyet ettiğine göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Köpeğin kazancı pistir" buyurmuştur. Bunu Tirmizî (1275) tahriç etmiş ve şöyle demiştir: "Hasen-sahih bir hadistir. İlim ehlinin ekserîsinin nezdinde amel buna göredir. Onlar köpeğin kazancını kerih görmüşlerdir. Bu Şâfiî'nin, Ahmed'in ve İshâk'ın da görüşüdür. İlim ehlinden bazıları av köpeğinin kazancına ruhsat vermiştir."

Beğavî "Şerhu's Sünne"de (8/23) şöyle demiştir: "Köpeğin kazancı ilim ehlinin ekserîsine göre haramdır... Bazı kimseler de köpeğin satışının câiz olduğu, köpeği telef edenin değerini tazmin edeceği görüşüne zâhib olmuşlardır. Bu da rey ashâbının görüşüdür."

Bakınız: İbn Ebî Şeybe, 7/308/Köpeğin Kazancı Hakkında Gelenler, Av Köpeğinin Kazancına Ruhsat Verenler, 13/126/Kitâbu'r Reddi alâ Ebî Hanîfe; el-Muğnî, 6/352; Câmiu'l Ulûm, 2/451

Domuz satışının haramlığı ise Câbir *(radıyallahu anh)*'ın rivâyet ettiği hadisten dolayıdır. O Fetih Günü Mekke'de iken Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i şöyle buyururken işitmiştir: "Şüphesiz Allah ve Resûlü şarabın, leşin, domuzun ve putların satışını haram kılmıştır..." Bunu Buhârî (4226) tahriç etmiştir.

٤١١ – وأن يَخلوَ الرَّجلُ بامرَأةٍ غيرِ ذاتِ مَحْرَمٍ

411- Yine O, kişinin mahremi olmayan bir kadınla yalnız kalmasını[472]

٤١٢ – وأن يقولَ الرَّجلُ: لا نزالُ بخيرٍ ما بقِيتَ لنا.

412- "Bizim yanımızda olduğun sürece hayır bizden eksik olmaz" demesini,[473]

Buna örnek olmak üzere derim ki: İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)*'ya satranç sorulmuş, o da "O tavladan beterdir" demiştir. Bunu el-Âcurrî "Tahrîmu'n Nerdi ve'ş Şatranc"da (26) rivâyet etmiştir, isnâdı sahihtir. Harb şöyle demiştir: İmam Ahmed'e "Satranç oynamayı sıkıntılı görüyor musun?" diye soruldu. O da "O sırf sıkıntıdır" diye cevap verdi. "Sınır boylarında duranlar onu savaşta faydası olması için oynuyorlar?" denildi. Bunun üzerine o "O fücûrdur" diye cevap verdi. (Mesâilu Harb, 2/968)

İbn Kudâme "el-Muğnî"de (10/172) satranç hakkındaki ihtilâfı söz konusu etmiş sonra şöyle demiştir: "Bize Allah Teâlâ'nın şu buyruğu yeter: *'Ey iman edenler! Şarap, kumar, dikilitaşlar ve fal okları şeytan işi birer pisliktir...' (Mâide, 90)* Ali *(radıyallahu anh)* 'Satranç da kumar kapsamındadır' demiştir. Yine Alî *(radıyallahu anh)* satranç oynamakta olan bir topluluğun yanından geçiyorken *'Karşılarında dikildiğiniz şu heykeller de neci?' (Enbiyâ, 56)* demiştir. Ahmed de 'Satranç hususunda en sahih görüş Alî *(radıyallahu anh)*'ın görüşüdür' demiştir."

İbn Receb "Câmi'u'l Ulûmi ve'l Hikem"de (2/458) şöyle demiştir: "Çünkü o oynayanlarını Allah'ı anmaktan ve namazdan tavladan daha çok alıkoyar."

[472] Çünkü Buhârî'nin rivâyet ettiğine göre (5233) Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Yanında mahremi bulunması durumu hâricinde sakın bir adam bir kadınla yalnız kalmasın."*

[473] İbnu'l Mubârek'in "ez-Zühd"ünde (54) şu geçmektedir: Bize Süfyân Ebû'l Vâzi' en-Nehdî'den onun şöyle dediğini haber verdi: İbn Ömer'i işittim. Bir adam ona "Sen yaşadığın sürece insanlardan hayır eksik olmaz" dedi. Bunun üzerine o öfkelendi ve dedi ki: "Zannediyorum sen Iraklısın. Ananın oğluna kapısının ne üzere kapanacağını biliyor musun?" İsnâdı hasendir.

"Tabakâtu'l Hanâbile"de (2/351) Ebû Osmân Muhammed b. Muhammed b. İdrîs eş-Şâfiî'den rivâyet edildiğine göre o İmam Ahmed'e "Sen onlara varlı-

٤١٠ - ولَعِبِ النَّردِ، والشَّطرنجِ.

410- Yine O tavla ve satranç oynamayı yasaklamıştır.[471]

Maymunun satışının haramlığına gelince İbn Abdulberr "et-Temhîd"de (1/157) şöyle demiştir:

"Müslümanların âlimleri arasında maymunun yenilmeyeceği ve satışının câiz olmadığı hususunda bir ihtilâf bilmiyorum. Çünkü maymunda yararlanılabilecek bir şey yoktur."

Ayrıca İbn Kudâme'nin "el-Muğnî"sine (6/361) bakınız. O orada maymunun satışı hususunda ihtilâf olduğunu söylemiştir!

İbn Receb "Câmi'u'l Ulûmi ve'l Hikem"de (2/454) İbn Abdulberr'in sözünü aktardıktan sonra şöyle demiştir: "Kadı 'el-Mücerred'de şöyle demiştir: 'Eğer kendisinden eşyaların korunması hususunda yararlanılacaksa tıpkı kartal ve şâhin gibidir. Değilse aslan gibidir ve satışı câiz değildir.' Doğru olan ise maymunun satışının mutlak olarak yasak olduğudur. Zira ondan gelecek yarar azdır ve maymunla amaçlanan şey o değildir. Bu yüzden tıpkı leşin menfaatlerinin mübâh olmadığı gibi maymunun satışı da mübâh değildir."

471 Zira Ebû Mûsâ *(radıyallahu anh)* Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: "Kim tavla oynarsa Allah'a ve Resûlüne karşı gelmiş olur." Bunu Ahmed (19521) ve Ebû Dâvûd (4938) tahriç etmiştir. Bunu Müslim'in (5958) Bureyde *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet ettiği hadis desteklemektedir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Tavla oynayan kimse elini domuz etine ve kanına bulamış gibidir."

(Metinde geçen) nerd fildişinden, kemikten ya da ahşaptan yapılan, altı yüzü olan, yüzlerinin her birinde birden altıya kadar sayılar bulunan küçük bir parçadan ibârettir. Hâsılıkelâm nerd günümüzde tavla oyunu dedikleri şeydir. (Tahrîmu'n Nerd kitabının önsözünden, s. 21)

Satranç oynama yasağına gelince bu Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sahih olarak rivâyet edilmemiştir. Fakat bu konudaki yasak Sahâbe'den sahih olarak rivâyet edilmiştir. Allah onlardan râzı olsun.

İbnu'l Kayyım "el-Menâru'l Münîf"te (s. 130) "Bu konudaki yasak ancak Sahâbe'den sâbittir" demiştir.

٤١٣ – وما شاءَ اللهُ وشِئتَ

413- "Allah ve sen dilersen" demesini,[474]

٤١٤ – وأن يَحلِفَ الرَّجُلُ بغيرِ الله

414- Allah'tan başkası adına yemin etmesini,[475]

٤١٥ – وأن يُحِدَّ الشَّفرةَ والشَّاةُ تنظُرُ إليهِ

415- Koyun kendisine baktığı hâlde bıçağını bilemesini,[476]

٤١٦ – وأن يَستعمِلَ الأجيرَ حتَّى يُعلَمَ كم أُجرَتُهُ.

416- Ücretini bilmeden işçi tutmasını yasaklamıştır.[477]

ğınla lütüfta bulunduğun sürece insanlardan hayır eksik olmaz" dedi ve buna benzer birçok söz söyledi. İmam Ahmed de "Öyle deme ey Ebû Osmân!" dedi.

[474] Zira İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'nın rivâyet ettiğine göre bir adam "Ey Allah'ın Resûlü, Allah isterse ve sen de istersen" dedi. Bunun üzerine Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu: "Beni Allah'a denk mi kıldın? Yalnızca Allah dilerse (de)." Bunu Ahmed (2561) tahriç etmiştir. Ayrıca Sahîh-i Buhârî'ye (Kişi "Allah dilerse ve sen de dilersen" demez bâbı) bakınız.

[475] Zira İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i şöyle buyururken işittim: "Kim Allah'tan başkası adına yemin ederse kâfir olur -ya da şirk koşmuş olur." Bunu Tirmizî (1535) rivâyet etmiş ve "Hasen bir hadistir" demiştir.

[476] Zira Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bıçağını keseceği hayvanın önünde bileyen kimseye şöyle buyurmuştur: "Sen onu defalarca öldürmek mi istiyorsun? Bıçağını onu yatırmadan önce bileseydin ya!" Hâkim (4/231) rivâyet edip sahih olduğunu söylemiş, Zehebî de ona muvâfakat etmiştir.

[477] Zira Ebû Saîd *(radıyallahu anh)* Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kişinin ücreti kendisine belli olmadan işçi tutmasını yasakladığını rivâyet etmiştir. Bunu Ahmed (11656) ve "el-Merâsîl"de Ebû Dâvûd (181) tahriç etmiştir.

Heysemî "Mecme'u'z Zevâid"de (4/97) şöyle demiştir: "Ahmed rivâyet etmiştir. Nesâî de mevkûf olarak rivâyet etmiştir. Ahmed'in ricâli sahihlerin

٤١٧ – وعن النَّجْشِ. وهو: أن يزِيدَ الرَّجُلُ في السِّلعةِ وليست مِن حاجتِهِ

417- Yine O necşi yasaklamıştır. Necş, kişinin ihtiyaç duymadığı bir malın fiyatını arttırmasıdır.[478]

٤١٨ – وعن أكلِ لحُومِ الجَلَّالَةِ، وألبانها، وبيضِها؛ مِن: الإبلِ، والبقرِ، والغنمِ، والدَّجاجِ.

418- Yine O cellâle[479] olan devenin, sığırın, davarın ve tavuğun; etini, sütünü ve yumurtasını yemeyi yasaklamıştır.[480]

٤١٩ – وقيل: تُحبَسُ الإبلُ أربعينَ يومًا، والبقرُ ثلاثينَ يومًا، والغنمُ سبعةَ أيَّامٍ، والدَّجاجُ ثلاثةَ أيَّامٍ.

419- Devenin kırk gün, sığırın otuz gün, davarın yedi gün, tavuğun ise üç gün bekletileceği (ve bundan sonra etlerinden, sütlerinden ve yumurtalarından faydalanılabileceği) de söylenmiştir.[481]

---

ricâlidir. Şu kadar var ki İbrâhîm en-Nehaî zannımca Ebû Saîd'den hadis işitmemiştir."

Nesâî (3857) mevkûf olarak rivâyet etmiş, Ebû Zur'a er-Râzî de "Sahih olan bunun Ebû Saîd'den mevkûf olmasıdır" demiştir. (el-İlel, 1118)

[478] Zira Buhârî'nin (2142) rivâyet ettiğine göre İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)* "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* necşi yasakladı" demiştir.

[479] "Kitâbu'l Ayn"da (s. 147) geçtiğine göre necâset yiyen deveye cellâle denir.

[480] Zira İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'nın rivâyet ettiğine göre Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* cellâleyi, ona binmeyi ve etini yemeyi yasaklamıştır. Bunu Ahmed (7039) rivâyet etmiştir ve sahih bir hadistir. Yine İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)* "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* cellâlenin sütünü yasakladı" demiştir. Bunu Ebû Dâvûd (3786) tahriç etmiş, İbn Abdulhâdî "Tenkîhu't Tahkîk"te (3166) "İsnâdı sahihtir" demiştir.

[481] İbrâhîm el-Harbî *(rahimehullah)* "Garîbu'l Hadîs"te (1/115) şöyle demiştir: "O bu hayvanın sütünü yasaklamıştır çünkü onu içen içinde yediği şeyin tadını

٤٢٠ – ونَهَى عن بيعِ الغَرَرِ.

420- Yine O garar alışverişini,[482]

٤٢١ – وبيعِ ما لا تَملِكُ، وبيعِ ما ليسَ عندك، وعن شَرطَينِ في بَيعٍ.

421- Sahip olmadığın bir şeyi satmayı, elinde bulundurmadığın bir şeyi satmayı ve alışverişte şarteyni,[483]

---

bulur. Bu hayvanın etinde de durum aynıdır. O bu hayvana binmeyi de yasaklamıştır. Çünkü hayvan terler ve terinde yediği şeyin kokusu bulunur. Bu da mutlaka binicisine sirâyet eder ya da binicisi onun kokusunu alır. Kişi bundan korunduğu takdirde ona binmesi câiz olur ama sütünü içmesi ve etini yemesi ona bu kokuyu giderecek bir şey uygulamadığı sürece câiz olmaz." Sonra isnâdıyla Abdullah b. Amr'ın kırk gece içeride beslendiği takdirde buna izin verdiğini rivâyet etmiştir."

"Atâ'dan da cellâle koyun-keçi hakkında 'Onu birkaç gün içeride besledikten sonra karnı düzeldiği zaman onu ye' dediği rivâyet edilmiştir. Bu konuda belirli bir süre işitmedim. Cellâle tavuğa gelince onun etinde ve yumurtasında da yediği şeyin kokusu bulunur. Dışarıda yemlediği zaman kadar yemletilmediği zaman güzelleşir..."

Sonra isnâdıyla İbn Ömer'in tavuk kesmek istediği zaman onu üç gün boyunca salmadığını zikretmiştir. Sonra isnâdıyla Ömer *(radıyallahu anh)*'ın cellâle develerin üzerinde -binmeden- odun ve benzeri şeylerin taşınmasına ruhsat verdiğini söz konusu etmiştir.

Bakınız: Abdurrezzâk, 4/521; el-Muğnî, 13/348; Şerhu's Sünne, 252

[482] Zira Müslim'in (3800) rivâyet ettiğine göre Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)* "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* garar alışverişini yasakladı" demiştir. Alışverişte garardan maksat satılan şeyi, fiyatını veya vâdesini bilmemektir. (Mu'cemu'l Mustalahât, 2/9)

[483] Çünkü Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Selef ve satış helâl değildir, satışta şarteyn helâl değildir, (Telef olduğu takdirde değeri ödeneceği) garanti edilmeyen şeyin kazancı helâl değildir, yanında olmayan şeyin kazancı helâl değildir." Bunu Ahmed (6671) ve Tirmizî (1234) rivâyet etmiş, Tirmizî "Hasen-sahih bir hadistir" demiştir.

٤٢٢ – وعن ضربِ وجهِ الدَّابَّةِ، وعن السِّمَةِ فيه.

422- Bineğin yüzüne vurmayı ve bineğin yüzünü damgalamayı,[484]

٤٢٣ – وأَن تَبصُقَ فيوجهِ إنسَانٍ.

423- Bir insanın yüzüne tükürmeni yasaklamıştır.[485]

٤٢٤ – وأن تَمنعَ المرأةُ زَوجَها الفِرَاشَ.

424- Yine O, kadının kocasıyla yatmaktan imtina etmesini,[486]

İmam Ahmed *(rahimehullah)* şöyle demiştir: "Satışta şarteyn/iki şart, Kişinin 'Sana şu köleyi onu sana sattığım zaman onun üzerinde senden daha çok hak sâhibi olmam ve onun bana bir sene hizmet etmesi şartıyla satıyorum' demesidir." (Mesâilu'l Kevsec, 1783)

[484] Zira Müslim'in (5602) rivâyet ettiğine göre Câbir *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yüze vurmayı ve yüzü damgalamayı yasaklamıştır."

Metinde geçen vesm damganın izidir. Araplar baîrun mevsûm derler. Yani kendisine kendisiyle tanınacağı bir damga vurulmuş olan... Bu amma damga olur amma kulağındaki çizik olur. (Tehzîbu'l Luğa, 4/3892)

[485] Sanki genel olarak yüze saygı gösterme emrine, onu çirkin görme ve ona vurma yasağına işâret etmektedir.

Mervezî "Ta'zîmu Kadri's Salât"ta (121) hasen bir isnâd ile Ebû Saîd *(radıyallahu anh)*'tan Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: "Biriniz bir adamın kendisine dönüp yüzüne tükürmesini ister mi? Biriniz namaza durduğunda Rabbine yönelmiş olur. Melek de onun sağındadır. Onun için önüne de sağına da tükürmesin."

Yine Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yüzün saygınlığını vurgulamak bâbından olmak üzere yüze tokat atmayı ve vurmayı yasaklamıştır.

Fâide: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Deccâl hakkında şöyle buyurduğu kendisinden sahih olarak rivâyet edilmiştir: *"Onun bir gözü hastalıklıdır. Rabbiniz (ac)'nin ise bir gözü hastalıklı değildir. Onunla karşılaşan yüzüne tükürsün!"* Bu sahih bir hadistir, Abdullah'ın "es-Sünne"sinde (985) tahriç ettim.

٤٢٥ – وأن يقولَ الرَّجلُ ما لايفعلُ، وأن يَعِدَ فيُخلِفَ، وأن يُحدِّثَ بسِرِّ أخيهِ.

425- Kişinin yapmayacağı şeyi söylemesini, söz verdikten sonra sözünde durmamasını ve kardeşinin sırrını anlatmayı,[487]

٤٢٦ – وعن الإسرافِ، والإقتَارِ.

426- İsrâfı ve sıkılığı,[488]

٤٢٧ – وأن يَحزنَ للدُّنيا، ويَفرَحَ لها.

427- Kişinin dünya için üzülmesini ve dünya için sevinmesini,[489]

---

[486] Zira Buhârî'nin (5193) rivâyet ettiğine göre Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Adam karısını yatağına çağırdığı zaman kadın gelmekten imtina ederse melekler ona sabahlayana kadar lânet eder."

[487] Çünkü Buhârî'nin rivâyet ettiğine göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Münâfığın alâmeti üçtür: Konuştuğu zaman yalan söyler, Söz verdiği zaman sözünde durmaz. Kendisine bir şey emânet edildiği zaman hıyânet eder."

[488] Zira Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Yine onlar ki harcadıkları zaman isrâf etmezler, çok sıkı da davranmazlar. İkisinin ortasında bir yol tutarlar." (Furkân, 67)*

Taberî "et-Tefsîr"de (19/38) şöyle demiştir: "Bu konuda doğru olan görüş şöyle diyen kimsenin görüşüdür: Allah'ın burada kastettiği harcamada isrâf, Allah'ın kulları için serbest bıraktığı sınırı aşıp bunun ilerisine gitmektir. İktâr/sıkılık ise Allah'ın emrettiğini tam yapmamaktır. Kavâm ikisinin ortasıdır."

[489] Zira Tirmizî'nin (2465) ve İbn Mâce'nin (4105) rivâyet ettiğine göre Enes *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Kimin derdi dünya olursa Allah onun işlerini darmadağın eder, fakirliği gözlerinin arasına yerleştirir, ona dünyadan ancak kendisi için yazılan gelir..." "Misbâhu'z Zücâce" (4/212) müellifi "Bu sahih bir isnâddır, ricâli hep sikadır" demiştir. Ayrıca bakınız: et-Terğîb ve't Terhîb, 4/117/Dünyâyı Dert Edinmekten ve Onunla Meşgûl Olmaktan Korkutma

٤٢٨- وأن يُطيعَ عِرسَهُ في الخروجِ إلى العُرُساتِ، والنِّياحَاتِ والحمَّامَاتِ، وأن يُطيعها في هواها.

428- Düğünlere,[490] yaslara,[491] hamamlara[492] gitme hususunda hanımına itaat etmesini, yine istekleri hususunda ona itaat etmesini yasaklamıştır.

٤٢٩ - قال: (ومَن أطاعَ امرأتَهُ في كُلِّ ما تُرِيدُ؛ أكبَّتهُ على وجهِهِ في النَّارِ)

وأن يُطيعها في عُقوقِ والدَيهِ ،وقَطعِ رَحِمِهِ، ومُواسَاةِ أخيهِ في الله.

429- O şöyle buyurmuştur:

"Kim istediği her şey hususunda hanımına itaat ederse kadın onu ateşte yüzünün üzerine devirir."[493]

---

[490] Kadınlara düğünlere gitmenin yasaklanmasının sebebi düğünlerde herkes tarafından bilinen münkerlerin bulunmasıdır.

[491] Yasın haramlığı ve câhiliyye işlerinden olduğu 493. maddede gelecektir.

[492] Hamamlar yıkanmaya tahsis edilmiş, insanların temizlenmek için gittiği yerlerdir. Değilse burada kastedilen tuvaletler ve def-i hâcet yerleri değildir.

Kişi ehlinin hamamlara gitmesine engel olur. Çünkü Câbir *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "...Yine kim Allah'a ve âhiret gününe iman ediyorsa hanımını hamama sokmasın!" Bunu Ahmed (14651), Tirmizî (2801) "Müsned"inde Ebû Ya'lâ (1925), el-Hâkim (4/288) rivâyet etmiştir. Hâkim sahihlemiş, Zehebî de ona muvâfakat etmiştir.

Ebu'l Muleyh el-Huzelî'den rivâyet edildiğine göre Hıms ehlinden ya da Şâm ehlinden bazı kadınlar Âişe'nin yanına girdiler. Âişe dedi ki: "Kadınları hamamlara girenler siz misiniz? Ben Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i şöyle buyururken işittim: 'Elbisesini kocasının evinden başka bir yerde çıkaran hiçbir kadın yoktur ki kendisiyle Rabbi arasındaki perdeyi yırtmış olmasın.'" Bu sahih bir hadistir, tahrîci 463. maddede gelecektir. Ayrıca el-Huseynî'nin "el-İmâm bi-Âdâbi Duhûli'l Hammâm" kitabına (s. 36-70, Kadınlara Değil Erkeklere Mübâh Olduğu Hakkında Gelenler) ve İbn Kesîr'in "Ahkâmu'l Hammâm"ına (s. 26) bakınız.

Yine O adamın anne ve babasına iyi davranmaması, akrabalık bağlarını koparması ve Allah yolundaki kardeşini üzmesi hususunda karısına itaat etmesini yasaklamıştır.

٤٣٠ – وقال: (خالِفُوهُنَّ ترشُدوا، ويُبارِكَ لكُم)

430- O "Onlara muhâlefet edin ki doğruyu bulasınız ve size bereket verilsin" buyurmuştur.[494]

٤٣١ – ونهى عن ضرارِهِنَّ، والاعتداءِ عليهنَّ.

431- Yine O, onlara (kadınlara) zarar vermeyi ve onlara karşı haddi aşmayı yasaklamıştır.[495]

---

[493] Suyûtî'nin "Zeylu'l Mevdûât"ında da (627) geçtiği üzere ed-Deylemî "Müsnedu'l Firdevs"te Alî *(radıyallahu anh)*'tan Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: "Kim karısına itaat ederse Allah onu cehennemde yüzü üzerine devirir." Bu mevzû bir hadistir. İbnu'l Cevzî'nin "el-Mevdûât"ında da (1281) Âişe'den Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in "Kadınlara itaat etmek pişmanlıktır" dediği rivâyet edilmiştir.

"Ez-Zevâcir"de (1/301) Hasen *(rahimehullah)*'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Vallahi bugün hangi adam karısına istedikleri hususunda itaat ederek sabahladıysa Allah mutlaka onu cehenneme yüzü üzeri devirmiştir."

Ahmed (20455) Ebû Bekre *(radıyallahu anh)*'tan, Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kendisine düşmanın başlarına bir kadını geçirdikleri haber verildiği zaman şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: "Şimdi erkekler kadınlara itaat ettiklerinde helâk oldular. Erkekler kadınlara itaat ettiklerinde helâk oldular." Bunu üç defa söyledi.

[494] "El-Mekâsıdu'l Hasene"de (s. 400) şöyle denilmiştir: "Bunu İbn Lâl ve yine onun tarîkiyle ed-Deylemî Ahmed b. el-Velîd el-Fehhâm'dan rivâyet etmiştir." Sonra hadisi zikretmiştir...

Yine o şöyle demiştir: "Îsâ b. İbrâhîm el-Hâşimî çok zayıf bir kimsedir. Ayrıca isnâdında inkitâ vardır."

"El-Ca'diyyât"ta da (3081) Ömer *(radıyallahu anh)*'ın "Kadınlara muhâlefet edin, çünkü onlara muhâlefet etmekte bereket vardır" dediği rivâyet edilmiştir.

٤٣٢ – وأمرَ بالعدلِ، والتَّسويَةِ في القِسمةِ بينهُنَّ.

432- Aralarında taksîmât yapılırken adâletli davranmayı ve eşitliği gözetmeyi emretmiştir.[496]

٤٣٣ – ونهى عن أذَى الجارِ.

433- Yine O, komşuya sıkıntı vermeyi,[497]

٤٣٤ – وعن التَّطاوُلِ، والطَّعْنِ في الأنسابِ، والهَمزِ، والغَمزِ.

434- Kibirlenmeyi, neseplere ta'n etmeyi, hemzi, ğamzi,[498]

٤٣٥ – وشَتمِ لمَماليكِ، وضَربِهِم.

435- Kölelere kötü söz söyleyip onları dövmeyi yasaklamıştır.[499]

---

[495] Allah Teâlâ *"Onları sıkıştırmak için onlara zarar vermeyin..." (Talâk, 6)* buyurmuştur. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de Buhârî'nin (5186) rivâyet ettiğine göre *"Kadınlara iyi davranın"* buyurmuştur.

[496] Çünkü Tirmizî'nin (1141) ve Ebû Dâvûd'un (2135) rivâyet ettiğine göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Kimin iki hanımı varsa ve onlardan birine meylederse kıyâmet günü bir tarafı eğri olarak gelir." Hadis sahihtir. Bakınız: el-Bedru'l Münîr, 8/37

[497] Zira Buhârî'nin (6136) ve Müslim'in (82) rivâyet ettiğine göre Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Allah'a ve âhiret gününe iman eden komşusuna sıkıntı vermesin."

[498] Zira Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Müslim'in (139) rivâyet ettiğine göre şöyle buyurmuştur: "İnsanlar arasında iki şey vardır ki onlarda bulunan birer küfürdür: Nesebe sövmek..."

Metinde geçen tetâvülden maksat kibirdir. Hemze gelince İbnu'l A'râbî şöyle demiştir: "Hummâz/hemz edenler kişinin uzağında çekiştirenler, lummâz (lemz edenler) kişinin yanında çekiştirenler demektir." Ğamz hakkında ise "Tâcu'l Arûs"ta (15/263) şunlar söylenmiştir: "İnsanların birbirlerine, birbirlerinin ayıplarına ve kusurlarına gözleriyle... ya da elleriyle işâret etmeleri..."

٤٣٦ – وأمر أنْ يُطعِمَهُم ممَّا يأكُلُ، ويكسُوَهُم مِمَّا يلبسُ، ولا يُكلَّفوا مِن العملِ ما لا يُطيقُون، وأن يُعفى عنهم، ولو أذنبوا في اليومِ سبعين ذنبًا.

436- Kişinin onlara yediğinden yedirmesini, giydiğinden giydirmesini, onlara kaldıramayacakları yük yüklememesini,[500] günde yetmiş cürüm işleseler de affedilmelerini emretmiştir.[501]

٤٣٧ – ونهى أن يَنقُرَ الرَّجُلُ في صَلاتِهِ كنقرِ الدِّيكِ.

437- Yine O kişinin namazında horozun yemi gagaladığı gibi eğilip kalkmasını,[502]

٤٣٨ – وأن يَسجُدَ قبلَ أن يَرفعَ رأسَهُ مِنَ الرُّكوعِ.

---

[499] Zira Müslim'in (4311) rivâyet ettiğine göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Kölesine tokat atan ya da vuran kimsenin kefâreti onu azat etmesidir."

[500] Zira Buhârî'nin (30) rivâyet ettiğine göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Kardeşleriniz size verilen birer nimettir. Allah onları sizin eliniz altında kılmıştır. Kimin kardeşi eli altında bulunuyorsa ona yediğinden yedirsin ve giydiğinden giydirsin. Onlara kendilerine ağır gelecek yükler yüklemeyin. Yüklerseniz de o hususta onlara yardımcı olun."

[501] İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)*'nın hadisine işâret etmektedir: Bir adam Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e geldi ve "Ey Allah'ın Resûlü, benim kötülük işleyen ve zulmeden bir hizmetçim var, onu döveyim mi?" diye sordu. Bunun üzerine O "Her gün onu yetmiş kere affedersin" diye cevap verdi. Bunu Ahmed (5635), Ebû Dâvûd (5164) ve Tirmizî (1949) rivâyet etmiş, Tirmizî "Hasen-garîb bir hadistir" demiştir. Münzirî de "et-Terğîb ve't Terhîb"de (3458) şöyle demiştir: "Bazı nüshalarda 'hasen-sahih' diye geçmektedir. Ebû Ya'lâ ondan ceyyid bir isnâd ile rivâyet etmiştir."

[502] Zira Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Halîlim bana üç şeyi yasakladı... ve horozun yemi gagaladığı gibi yatıp kalkmayı." Bunu Ahmed (7595), et-Tayâlisî (2716) ve Ebû Ya'lâ (2619) rivâyet etmiştir. "Mecme'u'z Zevâid" sâhibi (2/80) "Bunu Ahmed, Ebû Ya'lâ ve 'el-Evsat'ta et-Taberânî rivâyet etmiştir; Ahmed'in isnâdı sahihtir" demiştir.

438- Başını rükûdan kaldırmadan secdeye gitmesini,[503]

٤٣٩ – وأن يَفترِشَ ذِراعَيهِ في السُّجودِ كافتِرَاشِ الكلبِ.

439- Secdede kollarını köpeğin yere serdiği gibi sermesini,[504]

٤٤٠ – وأن يُقعِيَ كإقعاءِ القِردِ.

440- Maymun gibi kabalarını yere koyup uyluklarını dikmesini,[505]

---

[503] Çünkü Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* namazını baştan savma kılan birine şöyle buyurmuştur: "Sonra rükûya git ve rükûda itminânı bulana kadar bekle. Sonra tam olarak kıyâmda durana kadar başını kaldır. Sonra secde et ve secdede itminanı bulana kadar bekle..." Bunu Buhârî (757) ve Müslim (814) rivâyet etmiştir.

Yine Ebû Mes'ûd el-Bedrî *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Kişinin rükûda ve secdede doğrultmadığı -yani beli- ni doğrultmadığı- namaz olmaz." Bunu Tirmizî (264) rivâyet etmiş ve "Hasen-sahih bir hadistir" demiştir.

"Buhârî"de (791) Zeyd b. Vehb'in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Huzeyfe rükûsunu ve secdesini tam yapmayan bir adam gördü ve bunun üzerine şöyle dedi: "Sen namaz kılmadın. Eğer ölseydin Allah'ın Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i kendisi üzerine yarattığı fıtratın gayrısı üzerine ölmüş olurdun!"

Beğavî "Şerhu's Sünne"de (3/98) şöyle demiştir: "Hadiste rükûda ve secdede beli doğrultmanın vâcip olduğuna delil vardır. Şâfiî, Ahmed ve İshâk bu görüştedir. Bunlar demişlerdir ki: 'Kişi rükûda ve secdede belini doğrultmadığı, ikisinin arasında tuma'nîne yapmadığı, rükûdan ve secdeden sonra doğrulmadığı takdirde namazı fâsiddir. Çünkü Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'ın rivâyet ettiği hadiste Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bedevîye "Dön ve namaz kıl çünkü sen namaz kılmadın" buyurmuştur...' Rey ehli ise tuma'nînenin, rükûdan sonra doğrulmanın ve iki secde arasında oturmanın vâcip olmadığı görüşünü tercih etmiştir."

[504] Zira Buhârî (822) ve Müslim'in (1037) rivâyet ettiğine göre Enes b. Mâlik *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Secdede dosdoğru olun. Biriniz kollarını köpeğin kollarını serdiği gibi sermesin."

٤٤١ – وأن يَرفعَ رأسَهُ ويضعَهُ قبلَ الإمامِ أو يُشارِكَهُ في فعلِهِ.

441- Başını imamdan önce kaldırmasını, koymasını veya fiillerini onunla aynı anda yapmasını yasaklamıştır.[506]

٤٤٢ – وقال: (أما يَخشَى الذي يَرفعُ رأسهُ قَبْلَ الإمامِ؛ أن يُحوِّلَ اللهُ رأسَهُ رأسَ حِمارٍ)

442- O şöyle buyurmuştur: "Başını imamdan önce kaldıran kimse Allah'ın başını eşek başına çevirmesinden korkmaz mı?"[507]

---

[505] Çünkü yukarıda geçtiği üzere Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Halîlim bana üç şeyi yasakladı... ve maymun gibi kabaları yere koyup uyluk-ları dikmeyi." Hadisin bazı lafızlarında "köpek gibi kabaları yere koyup uyluk-ları dikmeyi" geçmektedir.

Ebû Ubeyd *(rahimehullah)* "Ğarîbu'l Hadîs"te (1/210) şöyle demiştir: "Namazda ik'â yapmayı yasakladı. İk'â kişinin tıpkı köpek ve yırtıcı hayvanlar gibi kaba-ları üzerine oturup uyluklarını dikmesidir." Yine Ebû Ubeyd şöyle demiştir: "Hadis ashâbının tefsîrine gelince onlar ik'âyı kişinin kabalarını iki secde ara-sında topukları üzerine koyması olarak yorumlarlar."

Derim ki: Hadiste yasaklanmak istenen şey Ebû Ubeyd'in zikrettiği birinci manadır. İkinci manaya gelince bu yasaklanan ik'â kapsamında değildir. Zira Sahîh-i Müslim'de (1135) Ebu'z Zübeyr'den rivâyet edildiğine göre o Tâvûs'u şöyle derken işitmiştir: "İbn Abbâs'a ayaklar üzerine ik'âyı sorduk. 'Sünnettir' dedi. 'Biz onu adama eziyet olarak görüyoruz' dedik. 'Hayır, o senin Nebînin *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sünnetidir' dedi."

Bakınız: Beyhakî'nin "Sünen-i Kübrâ"sı, 2/120/Namazda Mekruh Olan İk'â Bâbı

[506] Zira Buhârî (722) ve Müslim'in (851) rivâyet ettiğine göre Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "İmam an-cak kendisine uyulması için tayin edilmiştir. Şu hâlde ondan farklı hareket etmeyin." Yine Ahmed'in (11997) ve Müslim'in (892) rivâyet ettiğine göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Ey insanlar! Ben sizin imamını-zım. Şu hâlde rükûya ve secdeye benden önce gitmeyin."*

[507] Buhârî (691) ve Müslim (894) rivâyet etmiştir.

٤٤٣ – وقال: (مَن رَفَعَ أو وَضَعَ قَبلَ إمامِهِ؛ فلا صَلاةَ له)

443- Yine O, şöyle buyurmuştur: "Başını imamından önce kaldıran veya koyanın namazı yoktur."[508]

٤٤٤ – ونهى عنِ الاحتِكاكِ في الصَّلاةِ.

444- Yine O, namazda kaşınmayı yasaklamıştır.[509]

---

[508] Bunu İbn Hacer "el-Metâlibu'l Âliye"de (415) zikretmiş, el-Bûsîrî "İthâfu'l Mehira"da (1064) "Bu Muhammed b. Câbir'in zayıflığından dolayı zayıf bir isnâddır" demiştir.

Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'dan hem mevkûf hem de merfû olarak şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Başını imamdan önce kaldıran veya indiren kimsenin nasîbi ancak şeytanın elindedir." Bunu merfû olarak "ed-Duafâ"da el-Ukaylî (3/452) ve "el-Evsat"ta et-Taberânî (7/348) rivâyet etmiş; mevkûf olarak da "el-Muvattâ"da Mâlik (245), Abdurrezzâk (3753) ve İbn Ebî Şeybe (7217) rivâyet etmiştir. Aralarında el-Ukaylî'nin, ed-Dârakutnî'nin (el-İlel, 1380) ve İbn Abdulberr'in de (et-Temhîd, 13/59) bulunduğu hâfızların çoğunluğu bunun mevkûf olduğu görüşündedir.

[509] Buradaki kaşınmayla kastedileni anlayamadım. Namazda kaşınmayı nehyeden bir hadise de rastlayamadım. Eğer burada kastedilen arada bir engel olmaksızın zekeri kaşımak ve ona dokunmaksa bu ilim ehlinin ekserîsinin nezdinde abdesti bozan hususlardandır. Zira Ebû Dâvûd'un (181) ve "Bu hasen-sahih bir hadistir" diyerek Tirmizî'nin (82) rivâyet ettiğine göre Büsra binti Safvân Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in "Zekerine dokunan abdest alsın" buyurduğunu rivâyet etmiştir.

Mâlik "el-Muvatta"da (90) sahih bir isnâdla Mus'ab b. Sa'd b. Ebî Vakkâs'tan şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Sa'd b. Ebî Vakkâs'a mushaf tutuyordum ve o esnâda kaşındım. Sa'd 'Herhâlde zekerine dokundun?' dedi. 'Evet' diye cevap verdim. 'Kalk abdest al' dedi. Bunun üzerine kalktım, abdest aldım ve geri geldim."

Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından biri olan Isme b. Mâlik el-Hatmî'nin rivâyet ettiğine göre bir adam "Ey Allah'ın Resûlü, ben namazda kaşındım ve elim fercime değdi" dedi. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de *"Bunu ben de yapıyo-*

٤٤٥ – ونهى أن يغسِلَ باطِنَ قدمِهِ بباطِنِ كفِّهِ اليُمنى مَرَّةً بعدَ مَرَّةٍ.

445- Yine O, kişinin ayağının iç tarafını sağ elinin içiyle defalarca yıkamasını,[510]

٤٤٦ – وعنِ التَّثاؤُبِ، والنَّفخِ

446- Namazda esnemeyi[511] ve üflemeyi,[512]

---

rum" buyurdu. Bu zayıf bir hadistir. İbn Adiyy'in "el-Kâmil"ine (6/15) ve "Tenkîhu't Tahkîk"e (1/158) bakınız.

Müellif kaşınmayla namazda ihtiyaç duyulmadığı hâlde yapılan hareketleri kastetmişse bu namaz kılan kimsenin kaçınması gereken hareketlerden ve gereksizliklerdendir. "Ta'zîmu Kadri's Salât"ta (150) rivâyet edildiğine göre Saîd b. Cubeyr şöyle demiştir: "Beş şey namazdan eksiltir: Sağa sola meyletme, kaşınma, namazda parmaklarını kütletmen, vesvese ve çakıl taşlarını çevirmen."

[510] İbn Adiyy'in "el-Kâmil"de (3/254) rivâyet ettiğine göre Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)* (Rasulullah'tan naklen) şöyle demiştir: "Biriniz abdest aldığı zaman ayaklarını sağ eliyle yıkamasın." Bu İbnu'l Kattân'ın "Beyânu'l Vehmi ve'l Îhâm"ında da (900) bildirildiği üzere mevzû bir hadistir.

[511] Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'ın rivâyet ettiğine göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Namazda esnemek şeytandandır. Şu hâlde biriniz esneyeceği zaman elinden geldiğinde buna engel olmaya çalışsın." Bunu Tirmizî (370) "Hasen-sahih bir hadistir" diyerek tahriç etmiş ve şöyle demiştir: "İlim ehlinden bazı kimseler namazda esnemeyi kerih görmüştür. İbrâhîm 'Ben esnemeyi hançeremden çıkardığım sesle savarım' demiştir."

Derim ki: Hadisin aslı namaz söz konusu edilmeksizin Sahîhayn'da mevcuttur.

[512] Çünkü Ebû Mûsâ *(radıyallahu anh)*'ın rivâyet ettiğine göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Dört şey cefâdandır" buyurmuş, bunların arasında *namazda üflemey*i de söz konusu etmiştir. Bunu el-Beyhakî (2/285) tahriç etmiş, "Buhârî 'Bu hakkında ızdırâba düştükleri münker bir hadistir' demiştir" demiştir. Yine bu bapta başka hadisler de rivâyet edilmiştir ki hiçbiri sâbit değildir. Üflemenin mekruhluğu İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'dan sâbittir.

٤٤٧ – وتَقليبِ الحَصَى فيها.

447- Çakıl taşlarını çevirmeyi,[513]

Kevsec "Mesâil"inde (159) şöyle demiştir: "Ahmed b. Hanbel'e 'Namazda üflemek?' dedim. Dedi ki: 'Evet vallahi, onu hiç hoş görmüyorum, şu kadar var ki onun namazı bozacağını da söylemiyorum. Çünkü o kelâm değildir.' İshâk da 'Dediği gibidir' dedi."

Tirmizî (2/221) şöyle demiştir: "İlim ehli namazda üflemek hakkında ihtilâf etmişlerdir. Bazıları 'Kişi namazda üflerse namaza yeniden başlar' demiştir. Bu Süfyân es-Sevrî'nin ve Kûfe ehlinin görüşüdür. Bazıları 'Namazda üflemek mekruhtur ama kişi namazında üflediği takdirde namazı fâsid olmaz' demiştir. Bu da Ahmed'in ve İshâk'ın görüşüdür.

Bakınız: el-Buhârî, Namazda Câiz Olan Tükürme ve Üfleme Bâbı; İbn Ebî Şeybe'nin Musannef'i, 3/183/Namazda Üfleme Bâbı; Abdurrezzâk, 1/188; Fethu'l Bârî, 2/85

[513] Zira Ebû Zerr *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Biriniz namaza durduğu zaman rahmet onun karşısındadır. Bu yüzden çakıl taşlarına dokunmasın." Bunu Ahmed (21330), Ebû Dâvûd (945) ve Tirmizî (379) tahriç etmiştir. Tirmizî "Hasen bir hadistir" demiş, İbn Huzeyme de (913) sahihlemiştir.

Beğavî "Şerhu's Sünne"de (3/159) şöyle demiştir: "Bu hasen bir hadistir. İlim ehlinin tamamı namazda çakıl taşlarına dokunmayı kerih görmüştür. Yalnız bir defaya mahsus olmak üzere kişinin secde edeceği yeri düzeltmesi için buna ruhsat verilmiştir."

Derim ki: Beğavî Muaykîb *(radıyallahu anh)* hadisine işâret etmektedir: "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* mescidde dokunmayı -yani kişinin namaz kılarken çakıl taşlarına dokunmasını- söz konusu edip 'İlla bunu yapacaksan bir kere yap' buyurdu." Bunu Buhârî (1207) ve Müslim (1156) rivâyet etmiştir.

Alî b. Abdurrahmân el-Ensârî'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "İbn Ömer'in tarafına doğru namaz kıldım. Namazda çakıl taşlarını çeviriyordum. Namazını bitirince 'Namazda çakıl taşlarını çevirmek şeytandandır' dedi..." Bunu Abdurrezzâk (3048), "el-Kubrâ"da Nesâî ve Ebû Ya'lâ (5767) rivâyet etmiştir. İsnâdı sahihtir.

٤٤٨- وأن يَمسَحَ جَبهتَهُ مِن التُّرابِ قبلَ أن يُسَلِّمَ.

448- Kişinin selâm vermeden önce alnındaki toprağı silmesini,[514]

٤٤٩ - وأن يَرفعَ بَصرَهُ إلى السَّماءِ في الصَّلاةِ.

449- Namazdayken gözlerini göğe kaldırmasını,[515]

٤٥٠ - وأن يُغمِضَ عَينيهِ في السُّجودِ.

450- Secdedeyken gözlerini kapatmasını,[516]

Ayrıca İbn Ebî Şeybe'ye (3/422), İbn Receb'in "Fethu'l Bârî"sine (9/322) ve "el-İstizkâr"a (2/286) bakınız.

514 Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet edildiğine göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Kişinin namazını bitirmeden önce alnını silip durması cefâdandır." Bunu İbn Mâce (964) tahriç etmiş, el-Bûsîrî, el-Heysemî ve İbn Receb zayıflamıştır.

Abdullah b. Bureyde'nin babasından rivâyet ettiğine göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Üç şey cefâdandır... ve namazını bitirmeden alnını silmesi..." Yukarıda geçtiği üzere Buhârî bunun zayıf olduğunu söylemiştir. (446. madde)

Bu haber İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'ın sözü olarak sahihtir. İbn Receb de "Fethu'l Bârî"de (7/359) böyle söylemiştir. Yine İbn Receb "Fethu'l Bârî"de (7/357) "Namazda bunu yapmamanın daha fazîletli olduğu hususunda ittifak etmişlerdir, zira bu abes işlere benzemektedir" demiştir.

Bakınız: Abdurrezzâk, 2/38, 2/42; İbn Ebî Şeybe, 2/471/Kişi Namazda Alnını Siler Mi; es-Sünenu'l Kubrâ, 2/285; Mecme'u'z Zevâid, 2/83/Namazda Alnı Silmek

515 Zira Enes *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Bazı kimselere ne oluyor da namaz kılarken gözlerini göğe kaldırıyorlar?" O bu hususta çok sert konuşmuş, öyle ki şöyle buyurmuştur: "Onlar ya bundan vazgeçerler ya da gözleri kapılır." (Buhârî, 750)

516 Deylemî'nin "el-Firdevs"te (7317) rivâyet ettiğine göre Enes *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Secdede gözlerinizi

٤٥١ – ويَقرأَ في الرُّكوعِ.

451- Rükûda Kur'ân okumasını,[517]

٤٥٢ – أو يَكُفَّ شَعرًا، أو ثَوبًا.

452- Saçını ve elbiselerini toplamasını,[518]

٤٥٣ – وعنِ السَّدلِ.

453- Sedli,[519]

---

yummayın. Zira bu yahudilerin işlerindendir." Bu mevzû bir hadistir. İsnâdında yalanla ithâm edilmiş olan Ebû Bekr en-Nakkâş vardır. (el-Muğnî fi'd Duafâ, 5428)

İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Biriniz namaza durduğu zaman gözlerini yummasın." Bunu et-Taberânî "el-Evsat"ta (2218) rivâyet etmiş, İbn Ebî Hâtim "Bu münker bir hadistir" demiştir.

Beyhakî "es-Sünenu'l Kubrâ"da (2/284) şöyle demiştir: "Mücâhid'den ve Katâde'den namazda gözleri yummayı kerih gördüklerini rivâyet etmiş bulunuyoruz. Bu konuda müsned bir hadis de rivâyet edilmiştir ki bir şey değildir." Abdurrezzâk'ın (3329) rivâyet ettiğine göre Mücâhid "Kişinin tıpkı yahudilerin yaptığı gibi namazda gözlerini yumması mekruhtur" demiştir.

İbnu'l Münzir "el-Evsat"ta (3/462) şöyle demiştir: "Bazıları namazda gözleri yummayı kerih görmüştür. Bunu kerih görenler arasında Mücâhid, Ahmed ve İshâk da vardır. Evzâî 'Bu namazın sünnetlerinden değildir' demiştir."

Bakınız: İbn Ebî Şeybe, 3/177; Abdurrezzâk, 1/271; Zâdu'l Meâd, 1/295

[517] Zira Müslim'in (1007) rivâyet ettiğine göre İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Ben rükûda ve secdede Kur'ân okumaktan nehyolundum."

[518] Zira Buhârî (816) ve Müslim'in (1031) rivâyet ettiğine göre İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Yedi (uzuv) üzerine secde etmekle, saçımı ve elbisemi toplamamakla emrolundum."

٤٥٤ – واشتِمَالِ الصَّمَّاءِ.

454- (Namaz kılarken) tek bir elbiseye bürünmeyi,[520]

---

[519] Ebû Dâvûd (643) ve Tirmizî'nin (379) tahriç ettiğine göre Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)* Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in namazda sedli yasakladığını rivâyet etmiştir. İbn Huzeyme (772) ve İbn Hibbân (2289) bunun sahih olduğunu söylemiştir.

Ebû Ubeyd *(rahimehullah)* "Ğarîbu'l Hadîs"te (3/482) şöyle demiştir: "Sedl, kişinin elbisesini elbisesinin iki tarafını kavuşturmadan salmasıdır. Elbisesini kavuşturursa bu sedl olmaz."

Tirmizî *(rahimehullah)* şöyle demiştir: "İlim ehli namazda sedl hususunda ihtilâf etmişlerdir. Bazıları namazda sedli kerih görmüş ve 'Yahudiler de böyle yapar' demiştir. Bazıları da 'Sedlin namazda mekruh olması ancak kişinin üzerinde yalnızca bir elbise bulunduğu takdirde söz konusudur, kişi gömlek üzerinden sedl yaparsa bunda bir beis yoktur' demiştir. Bu Ahmed'in görüşüdür. İbnu'l Mubârek de namazda sedli kerih görmüştür."

Bakınız: Abdurrezzâk, 1/362; Şerhu's Sünne, 2/426; es-Sünenu'l Kubrâ, 2/242

[520] Zira Buhârî'nin (367) rivâyet ettiğine göre Ebû Saîd *(radıyallahu anh)* "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tek bir elbiseye bürünmeyi yasakladı" demiştir.

Ebû Ubeyd "Ğarîbu'l Hadis"te (2/117) şöyle demiştir: "Asmaî demiştir ki: (Hadiste geçen) iştimâlu's sammâ arapların nezdinde kişinin elbisesine bürünmesi, onunla bütün bedenini sarmalaması, onun hiçbir tarafını kaldırmaması, ondan ellerini de çıkarmamasıdır."

Ebû Ubeyd şunları eklemiştir: "Asmaî sanki şu manaya parmak basmaktadır: Kişiye kendisinden korunmayı isteyeceği bir şeyin isâbet etmesi mümkündür. Kişi bunu bilemez. Elleriyle korunmak ister de ellerini elbisesinin içine soktuğundan dolayı bunu yapamaz. Arapların kelâmı bu şekildedir. Fukahânın tefsîrine gelince onlar şöyle derler: İştimâlu's sammâ kişinin üzerinde başkası olmaksızın tek bir elbiseye bürünmesi, sonra onu bir tarafından kaldırıp omuzlarının üzerine koymasıdır. Kişi böyle yaptığı takdirde aradan ferci gözükür. Fakihler bunun tevili hususunda daha bilgilidirler. Bu kelâmın manasına da daha uygundur. Allah en doğrusunu bilir."

٤٥٥ – وأن يُصلّ بمحلُول الأزْرَارِ إذا لم يكن على قميصِهِ رِداءٌ، ومِن تَحتِهِ إزارٌ.

455- Kişinin gömleği üzerinde ridâsı yoksa ve altında izarı yoksa düğmeleri çözük bir hâlde namaz kılmasını,[521]

٤٥٦ – وأن يُصَلِّيَ في قَمِيصٍ رَقِيقٍ ليسَ تَحتَهُ غيرُهُ.

456- Altında başka bir şey olmayan ince gömlek içerisinde namaz kılmasını,[522]

---

521 Zira Ebû Dâvûd'un (632) rivâyet ettiğine göre Seleme b. el-Ekva' *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Ey Allah'ın Resûlü, ben avlanan bir adamım, tek elbise içinde namaz kılayım mı?" diye sordum. *"Kıl fakat bir dikenle bile olsa onu iliklе"* buyurdu. Bunu İbn Huzeyme (777), İbn Hibbân (2294) ve el-Hâkim (1/249 sahihlemiştir. İbn Huzeyme "Sahîh"inde "Namaz Kılan Kimsenin Gömlek Veya Cübbe İçinde Olduğu Ve Üzerinde Başka Elbise Olmadığı Takdirde Gömleğini Veya Cübbesini İliklemesinin Emredildiği Bâbı" diye bir bâb açmıştır.

Derim ki: Altında avretinin açılmasına mani olarak nitelikte bir elbise varsa bu durumda kişi Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sâbit olduğu üzere düğmeleri çözük olarak namaz kılabilir. Nitekim İbn Huzeyme "Sahîh"inde (779) Zeyd b. Eslem'in şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "İbn Ömer'i düğmeleri çözük olarak namaz kılarken gördüm ve ona bunu sordum. O da 'Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i böyle yaparken gördüm' diye cevap verdi."

Yine İbn Huzeyme bu konuda bir bâb açmış ve "Namaz Kılan Kimsenin Üzerinde Birden Çok Elbise Bulunduğu Takdirde Düğmeleri Çözük Olarak Namaz Kılabileceğinin Ruhsatı Bâbı" demiştir.

Ebû Dâvûd "Mesâil"inde (277) şöyle demiştir: Ahmed'i kendisine üzerinde ridâsı varken düğmeleri çözük gömlekle namaz kılan kimse hakkında sorulması üzerine "Eğer göğsünde duruyorsa ve avreti görülmüyorsa (bunda bir beis yoktur)" derken işittim.

Kevsec de "Mesâil"inde (424) "Ahmed'i hem namazda hem başka zamanlarda düğmeleri çözük olarak gördüm" demiştir.

Ayrıca bakınız: Sünen-i Ebî Dâvûd, Düğmeleri Çözme Hakkında Bir Bâb; Musannef-i İbn Ebî Şeybe, Gömleği İliklemeden Giyenler; Beğavî'nin "Şerhu's Sünne"si, 12/15, Düğmeleri Çözme Bâbı

٤٥٧ – وأن يَتَخطَّى النَّاسَ في الصَّلاةِ.

457- Namazda insanların arasından geçmesini,[523]

٤٥٨ – وأن يقومَ الرَّجلُ في الصَّفِّ الثَّاني وله في الصَّفِّ الأوَّلِ فُرجةٌ.

458- Kişinin kendisi için ilk safta açıklık bulunduğu hâlde ikinci safa durmasını,[524]

---

[522] Çünkü İbn Adiyy'in "el-Kâmil"de (2/446) tahriç ettiğine göre Câbir *(radıyallahu anh)* Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: "Altını gösterecek derecede ince olmadıkça tek elbise içinde namaz kıl ve düğmelerini ilikle."

Zayıf bir hadistir. İsnâdında Harâm b. Osmân vardır ki Ahmed onun hakkında "İnsanlar onun hadisini terk etmişlerdir" demiştir. Şâfiî "Harâm'dan rivâyette bulunmak haramdır" demiştir. (el-Mîzân, 1/468)

Yine Şâfiî "el-Ümm"de (1/90) "Eğer altındakini gösterecek derecede ince bir elbiseyle namaz kılarsa namazı olmaz" demiştir.

Kevsec (284) İmam Ahmed'e üzerinde başkası olmadan tek bir elbiseyle namaz kılan kimseyi sormuş, İmam Ahmed de "Avretini gösterecek kadar ince olmayan kalın bir elbise olduğu takdirde (bunda bir beis yoktur)" diye cevap vermiş, İshâk da "Dediği gibidir" demiştir.

İbn Kudâme "el-Muğnî"de (2/286) şöyle demiştir: "Vâcip olan ten rengini göstermeyecek bir şeyle örtünmektir. Altından ten rengini gösterecek, tenin beyazlığını ya da allığını belli edecek ince bir elbise ise onunla namaz kılmaz câiz değildir. Çünkü bununla tesettür hâsıl olmaz. Eğer elbise ten rengini örtüyor fakat hilkati (vücûdun şeklini) belli ediyorsa onunla namaz câiz olur. Çünkü örtü/elbise kalın olsa bile bundan kaçınmak imkânsızdır."

[523] Sanki Abdullah b. Büsr *(radıyallahu anh)*'ın hadisine işâret etmektedir: Bir adam cuma günü Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hutbe verdiği esnâda insanların boyunlarını yararak geldi. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona "Otur, hem geciktin hem eziyet verdin!" buyurdu. Bunu Ebû Dâvûd (1118) ve başkaları rivâyet etmiştir ve sahih bir hadistir. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in buyurduğu üzere kişinin namazı beklediği sürece namazda olduğu bilinen bir husustur. Allah en doğrusunu bilir.

٤٥٩ – وأن يَعتمدَ الرَّجلُ على الحائِطِ في الصَّلاةِ.

459- Kişinin namazda duvara dayanmasını,[525]

٤٦٠ – وأن يُصلِّي الرَّجلُ في الحَمَّامِ، ومَعاطِنِ الإبلِ، وقارِعةِ الطَّريقِ، والمقبرةِ، والمجزَرةِ، والمزبَلةِ، وفوقَ ظَهرِ بيتِ الله الحرامِ.

460- Kişinin hamamda, deve ağıllarında, yol üzerinde, kabristanda, kesim yapılan yerde, çöplükte ve Allah'ın haram evinin damında namaz kılmasını,[526]

---

[524] Çünkü Ahmed (5724) ve Ebû Dâvûd'un (666) rivâyet ettiği sahih bir hadiste İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Safları düzeltin. Zira siz meleklerin saflarıyla saf tutuyorsunuz. Omuzları aynı hizâya getirin ve boşlukları kapatın... Kim bir safa ilişirse Allah tebâreke ve teâlâ onunla ilgilensin/ilgilenir. Kim de bir safı keserse Allah onunla ilgisini kessin/keser."

Ayrıca bakınız: Musannef-i Abdurrezzâk, 1/55/Kişi Birinci Saf Dolmadan İkinci Safa Durmaz Bâbı

[525] Bu konuda bir hadise rastlayamadım. Fakat selefin kişiyi herhangi bir hastalığı olmadığı hâlde duvara dayanarak namaz kılmaktan sakındıran birçok eseri vardır. Bakınız: İbn Ebî Şeybe, 2/501/Kişinin Namaz Kılarken Duvara Dayanması; Abdurrezzâk, 1/277

"El-Vera"da (315) el-Merrûzî'nin şöyle dediği geçmektedir: "Abdulvehhâb'a namaz kılıp yorulan ve duvara dayanan kimse hakkında sordum. 'Öyle yapmaz, duvara dayanmaz' diye cevap verdi. 'Peki ne yapar ya?' diye sordum. 'Biraz oturur sonra kalkar' dedi."

[526] Çünkü Tirmizî (346) ve İbn Mâce'nin (746) rivâyet ettiğine göre İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yedi yerde namaz kılmayı yasakladı: Çöplükte, kesim yapılan yerde, kabristanda, yol üzerinde, hamamda, deve ağıllarında ve Allah'ın evinin damında." Tirmizî, Bûsîrî, Beyhakî, İbnu'l Cevzî ve başkaları hadisi zayıflamıştır. Fakat bazı yerlerde namaz kılma yasağı Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sahih olarak rivâyet edilmiştir. Kabristan ve hamam bu yerlerdendir. Zira Ahmed'in (11784) ve Tirmizî'nin (317) rivâyet ettiğine göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Kabristan ve

hamam dışında yeryüzünün tamamı mesciddir" buyurmuştur. İbn Huzeyme (791), İbn Hibbân (2321) ve el-Hâkim hadisin sahih olduğunu söylemiştir. İbn Kesîr "el-Hammâm" kitabında (s. 76) "Bunun ceyyid tarikleri vardır" demiş ve hocası el-Mizzî'nin hadisi sahihlediğini nakletmiştir. Tirmizî, Dârakutnî (el-İlel, 76) ve Beyhakî (2/321) mahfûz olanın hadisin mürselliği olduğu görüşünü tercih etmişlerdir. İbn Kesîr şöyle demiştir: "Buradaki maksat şudur: Hamam şeytanların evi ve barınağıdır. Bu ve benzeri yerlerde namaz kılmanın mekruh olduğu şüphe götürmez."

Hamamlarla kastedilenin yıkanılan yerler olduğu def-i hâcet yerleri olmadığı daha önce geçmişti. (428. madde)

Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in deve ağıllarında namaz kılmayı yasakladığı da O'ndan sahih bir şekilde rivâyet edilmiştir. Ahmed'in (10611) rivâyet ettiğine göre O "Koyunların yattığı yerde namaz kılın, deve ağıllarında namaz kılmayın" buyurmuştur. İbn Huzeyme (795) ve İbn Hibbân (1384) bu hadisin sahih olduğunu söylemiştir. Ahmed "meâtinu'l ibil/deve ağılları" hakkında "Develerin durduğu ve barındığı yer" demiştir. (el-Muğnî, 2/471) Bu yerlerde namaz kılmanın neden yasaklandığı için İbn Receb'in "el-Ahkâmu'l Kebîr"ine (1/301) bakınız.

Yol üzerinde namaz kılmanın yasaklığını ise İbn Mâce'nin (328) İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)*'dan rivâyeti desteklemektedir: "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yol üzerinde namaz kılmayı yasakladı..." "Misbâhu'z Zücâc" (134) sâhibi "İsnâdı İbn Lehîa'nın ve hocasının zayıflığından dolayı zayıftır fakat metnin sahih şâhidleri vardır" demiştir.

Beyt'in üzerinde namaz kılmanın yasak kılınmasına gelince İbn Receb "el-Ahkâmu'l Kebîr"de (1/301) şöyle demiştir: "İbn Mâce'nin lafzı 'Ka'be'nin üzerinde' şeklindedir. Bunun diğer yerler ile birlikte zikredilmesinin sebebi kendisinde namaz kılınmasının yasaklanmasının sebebinin diğer yerlerde namaz kılınmasının yasaklanmasının sebebiyle aynı olması değildir. Aksine bunun sebebi imamlardan birçoğunun zikrettiği üzere kişinin (Ka'be'nin üzerinde namaz kıldığı takdirde) kendisine yöneleceği bir şeyin bulunmamasıdır."

İbn Kudâme "el-Muğnî"de (2/472) şöyle demiştir: "Kâri'atu't tarîk/yol üzeri ayakların vurduğu yer demektir. Çarşılar, yollar ve sefer yolları gibi... Fâile vezni burada mef'ûle manasındadır. Meczera kendisinde kasapların behîme-

٤٦١ – وأن يَنصرِفَ الرَّجلُ مِن الصَّلاةِ وهو شَاكٌّ فيها.

461- Kişinin namazdan namazı hakkında şüphe eder hâlde ayrılmasını yasaklamıştır.[527]

٤٦٢ – ولعنَ صَلَّى اللهُ عليه وسلَّم الواشِمَةَ، والمستَوشِمَةَ؛ وهي: التي تَضرِبُ الخُضرةَ، وتُضربُ لها .والواصِلَةَ والمستوصِلَةَ؛ وهي: التي تَشُدُّ القرامِلَ، وتشدُّ لها. والنَّامِصةَ، والمتنمِّصَةَ؛ وهي: التي تَنتِفُ الشَّعرَ، ويُنتفُ لها. والواشِرَةَ، والمؤتشِرَةَ؛ وهي: التي تُفلِّجُ الأسنان، ويُفلَّجُ لها.

462- Yine O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* vâşimeye ve müstevşimeye lânet etmiştir. Vâşime dövme yapan, müstevşime dövme yaptıran kadın demektir. Vâsıleye ve müstevsıleye lânet etmiştir. Vâsıle kırmil bağlayan, müstev-

---

leri (develeri, sığırları, mandaları, koyunları, keçileri) ve benzerlerini boğazladığı yerdir. Mezbele/çöplük ise kendisinde çöplerin toplandığı yerdir."

Yine İbn Kudâme (2/472) kendisinde namaz kılmanın yasaklığı nas ile sâbit olanlar hâriç bu yerlerde namaz kılmanın câiz olduğunu şu sözleriyle beyân etmiştir: "Bu ilim ehlinin çoğunluğunun görüşüdür. Zira Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *'Yeryüzü bana mescid kılındı"* buyruğu umûm/genellik ifâde etmektedir. Bu muttefekun aleyh sahih bir hadistir. O sahih ve özel hadislerle kabristanı, hamamı ve deve ağıllarını bundan istisnâ etmiştir. Şu hâlde bunların dışındaki yerler hakkında umûm olduğu gibi kalmaktadır. Ömer'in ve oğlunun hadisini el-Umerî ve Zeyd b. Cubeyr rivâyet etmiştir ki bunların hafızaları hususunda bazı şeyler söylenmiştir. Dolayısıyla onların hadisi sebebiyle sahih hadis terk edilemez." Ayrıca Beğavî'nin "Şerhu's Sünne"sine (2/411), "el-Muğnî"ye (2/468) ve İbn Kesîr'in "el-Ahkâmu'l Kebîr"ine (1/301) bakınız.

[527] Zira Ahmed'in (9937) rivâyet ettiğine göre Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: 'Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* *"Namazda iğrâr yoktur'* buyurdu."

Ahmed dedi ki: "Ebû Amr eş-Şeybânî'ye bu hadisi sordum. Dedi ki: 'Bu aslında *namazda ğirâr yokturdur*. Ğirârın manasına gelince O şöyle buyurmaktadır: Kişi namaz adına yapması gereken bir şey kaldığını düşündüğü hâlde, yakîn ve kemâl üzere olmadıkça namazdan ayrılmasın.'"

sıle kendisine kırmil bağlanan kadın demektir.[528] Nâsımeye ve mütenammısaya lânet etmiştir. Nâsıme kılları alan, mütenammısa da kıllarını aldıran kadın demektir. Vâşiraya ve mü'teşiraya lânet etmiştir. Vâşira dişleri incelten, mü'teşira da dişlerini incelttiren kadın demektir.[529]

---

528 "Tâcu'l Arûs"ta (30/248) şöyle denmektedir: "Kırmil kadının saçına eklediği şeydir. Bu kadının saçına eklediği ya kıldan ya yünden ya da ipekten örgülerdir. Çoğulu karâmil ve karâmîl olarak gelir."

Ebû Ubeyd "Ğarîbu'l Hadîs"te (1/167) şöyle demiştir: "Fakihler eklenen şey saç olmadığı sürece kırmillere ve saça eklenen herhangi bir şeye ruhsat vermişlerdir."

"Sünen-i Ebû Dâvûd"da (4171) Saîd b. Cubeyr'den "Kırmillerde bir beis yoktur" dediği rivâyet edilmiştir. Ebû Dâvûd "Sanki o yasaklanmış olanın kadınların saçları olduğu görüşünü tercih etmektedir" demiştir. Yine Ebû Dâvûd "Ahmed kırmillerde bir beis olmadığını söylerdi" demiştir.

Kevsec "Mesâil"inde (3367) şöyle demiştir: "Ahmed'e 'Kadının saçına eklediği her bir şey sence mekruh mudur?' diye sordum. Dedi ki: 'Saç olmamalı. Eğer kırmiller azsa kadının saçına bağlanacak kadarında bir beis yoktur. Yeter ki çok olmasın.' İshâk da şöyle dedi: 'Saç olmadığı müddetçe yün ve benzeri şeylerden yapılan herhangi bir kırmilde sakınca yoktur. Ancak kadının övünme maksadıyla çokça kırmil eklemesi ayrıdır.'" Ayrıca "el-Muğnî"ye (1/130) bakınız.

529 Bu Buhârî'nin (5947) ve Müslim'in (5622) şu lafızla rivâyet ettiği bir hadistir: "Vâsıleye ve müstevsıleye, vâşimeye ve müstevşimeye lânet etti." Bir lafız da şu şekildedir: "Vâşimelere, mütenammısalara, Allah'ın yaratışını bozan mütefellicelere lânet etti." (Buhârî, 4886; Müslim, 5624)

Ahmed'in "Müsned"inde (3945) İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i bir hastalık durumu olması müstesnâ; nâmısadan, vâşireden, vâsıleden ve vâşimeden nehyederken işittim."

Beğavî "Şerhu's Sünne"de (12/104) şöyle demiştir: "Vâşime veşmden gelir. Veşm kadının elinin dış tarafına ya da bileğine kanatacak şekilde iğne batırması, sonra orayı sürmeyle doldurması ve bu şekilde oranın yeşermesidir. Müstevşime kendisine bunun yapılmasını isteyen kadındır. Vâsıle, saçının uzun zannedilmesi için saçına başkasının saçını ekleyen kadındır. Bazen ka-

٤٦٣ -وقال (صلى الله عليه وسلم): (أيُّما امرأةٍ وضعَتْ ثَوبها في غير بيتِ زوجِهَا؛ فقد هتَكَتْ سِترَها المستُورَ بينها وبينَ ربِّها)

و مِمَّا أدبَّ بِهِ أُمَّتَهُ (صلى الله عليه وسلم) ونَدَبَهُم فِيهِ إلَى مَعَالي الأخلَاقِ و مَكارِمِ الأفعَالِ:

463- Yine O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Bir kadın elbisesini kocasının evinden başka bir yerde çıkarırsa kendisi ile Rabbi arasındaki perdeyi yırtmış olur."[530]

O'nun ümmetini kendisiyle edeplendirdiği, onları kendisiyle yüce ahlâkî hasletlere ve değerli fiillere yönlendirdiği şeyler arasında şunlar da vardır:

٤٦٤ – نَهيُهُ (صلى الله عليه وسلم) أن يأكُلَ الرَّجلُ ممَّا ما بين يدي أخيهِ.

464- O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kişinin kardeşinin önünden yemesini,[531]

٤٦٥ – وأن يأكُلَ مِن ذِروَةِ القَصْعَةِ، وقال: (إنَّا لبركةَ تَنزِلُ في وسَطِها)

465- Tabağın ortasından yemesini yasaklamış ve "Bereket onun ortasına iner" buyurmuştur.[532]

---

dının saçı kızıldır, saçına siyah saç ekler. Şüphesiz bu bir çeşit sahtekârlıktır. Mütenammısa da namstan gelir. Nams yüzden kıl yolmaktır. Mütefelliceler ise yaşları ilerleyince dişlerini keskinleşene, incelene ve parıldayana kadar inceltten, böylece gençlere benzemeye çalışan kadınlardır. Vâşire de aynı şekilde dişlerini incelten ve keskinleştiren kadındır."

[530] Ahmed (24140), Ebû Dâvûd (4010) ve Tirmizî (2803) Âişe *(radıyallahu anha)*'tan rivâyet etmiştir. Tirmizî "Bu hasen bir hadistir" demiş, el-Hâkim (4/288) sahih olduğunu söylemiş, Zehebî de ona muvâfakat etmiştir.

[531] Zira Buhârî (5376) ve Müslim'in (5317) rivâyet ettiğine göre Ömer b. Ebî Seleme *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Ben Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in evinde bir çocuktum. Elim tabağın her tarafında gezinirdi..." Hadisin devâmında Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona *"...ve önünden ye"* buyurmuştur.

[532] Ahmed'in (2439) ve "Hasen sahih bir hadistir" diyerek Tirmizî'nin (1805) rivâyet ettiğine göre İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)* şöyle demiştir: Nebî

٤٦٦ – وأمرَ بغسلِ اليدِ قبل الطَّعامِ وبعدَهُ. وقَالَ: (إنَّهُ يَنفي الفَقرَ)

466- Yemeğin öncesinde ve sonrasında elleri yıkamayı emretmiştir[533] *ve* "Bu fakirliği giderir" buyurmuştur.[534]

(sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Tabağın kenarlarından yeyin, ortasından yemeyin. Zira bereket onun ortasına iner."

Ebû Dâvûd'un (3775) Abdullah b. Busr *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet ettiğine göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Onu etrafından yeyin. Üstünü bırakın ki ona bereket ihsan edilsin."

[533] Sanki Selmân *(radıyallahu anh)*'ın hadisine işâret etmektedir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: ***"Yemeğin bereketi, öncesinde ve sonrasında abdest almaktır."*** Bunu Ebû Dâvûd (3761) ve Tirmizî (1846) rivâyet etmiş; Ahmed, Ebû Dâvûd ve Tirmizî zayıflamıştır.

Mesele: Yemekten önce ve sonra ellerin yıkanması meselesi ilim ehli arasında ihtilâflı bir meseledir.

İbnu'l Kayyım "Tehzîbu's Sünen"de (10/234) şöyle demiştir: "Bu meselede ilim ehlinin iki kavli vardır. Birincisi yemekten önce elleri yıkamanın müstehap olduğu, ikincisi olmadığıdır. Bu iki görüş Ahmed'in mezhebinde de başka mezheplerde de mevcuttur. Doğru olan yemekten önce elleri yıkamanın müstehap olmadığıdır. Nesâî 'el-Kebîr' kitabında 'Yemek Yemeden Önce Elleri Yıkamama Bâbı' demiş ve İbn Cureyc-Saîd b. el-Huveyris-İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)* kanalıyla Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hâcetini giderdiğini, sonra çıktığını ve hiç suya dokunmadan yemek yediğini zikretmiştir. İsnâdı sahihtir. Sonra 'Cünübün Yemek Yiyeceği Zaman Elini Yıkaması Bâbı' demiştir... Bu meselede doğru olan işte bu şekilde bablandırma yapmak ve bu şekilde tafsîlata inmektir... Mühennâ şöyle demiştir: 'Ahmed'e "Bana Yahyâ b. Saîd'in 'Süfyân yemekten önce elleri yıkamayı kerih görürdü' dediği ulaştı, Süfyân bunu neden kerih görmüş?" diye sordum. "Çünkü bu acemlerin âdetlerindendir" diye cevap verdi.'"

İbn Vehb şöyle demiştir: "Mâlik'i kendisine yemekten önce elleri yıkamanın sorulması üzerine 'Bunu kerih görüyorum' derken işittim. 'Bunda acemlerin uygulamasını mı görüyorsun?' denildi. 'Evet' diye cevap verdi." (el-Câmi', İbn Abdulhakem, 7)

٤٦٧- وقال أيضًا:(أيُّما قومٍ أدمَنوا الوضُوَّ قبلَ الطَّعامِ وبَعدَهُ؛ إلَّا أذهبَ اللهُ بذلكعنهم الفَقرَ)

467- Yine O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Yemekten önce ve sonra abdest almayı alışkanlık hâline getiren hiçbir topluluk yoktur ki Allah bu sebeple onlardan fakirliği gidermesin."[535]

٤٦٨- وأمرَ أن يأكُلَ الرَّجلُ مِمَّا يَنتَثِرُ تَحتَ الخِوَانِ، وقال:(مَن أكلَ ذلك: نُفيَ عنه الفَقرُ، وعن ولدِهِ الحُمْقُ)

Ayrıca "el-Âdâbu'ş Şer'iyye"ye (3/221/Yemekten Önce Ve Sonra Elleri Yıkamanın Müstehap Olduğu Faslı), "el-Muğnî"ye (211) ve "et-Terğîb ve't Terhîb"e (3/150/Haber Sahihse Yemekten Önce Ve Sonra Elleri Yıkamaya Teşvîk) bakınız.

[534] Sanki İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'nın hadisine işâret etmektedir: *"Yemekten önce ve sonra abdest almak fakirliği giderir. Bu aynı zamanda resûllerin sünnetlerindendir."* Bunu et-Taberânî "el-Evsat"ta (7166) rivâyet etmiştir. "Mecme'u'z Zevâid" (5/24) sâhibi "İsnâdında Nehşel b. Saîd vardır ki metrûktur" demiştir. Daha fazla bilgi için sonrasına bakınız.

Beğavî "Şerhu's Sünne"de (1/350) şöyle demiştir: "Hasen 'Yemekten önce abdest almak fakirliği, sonra abdest almak küçük günahları giderir' demiştir. Buradaki abdestten maksat elleri yıkamaktır. Katâde 'Ellerini yıkayan abdest almış olur' demiştir."

[535] Bu lafızla herhangi bir yerde rastlayamadım. Fakat İbn Mâce (3260) Enes *(radıyallahu anh)* tarîkiyle Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: *"Kim Allah'ın evinin hayrını çoğaltmasını istiyorsa sabah veya öğle yemeği geldiği ve kaldırıldığı zaman abdest alsın."* Ebû Zur'a "Bu münker bir hadistir" demiştir. (İlelu'l Hadîs, İbn Ebî Hâtim, 1505)

Bu bapta yemekten önce ve sonra elleri yıkamanın fazîletine dâir başka hadisler de vardır ki bunların hiçbiri sâbit değildir. Bakınız: el-İlelu'l Mütenâhiye, 2/651; el-Muğnî an Hamli'l Esfâr, 1/347.

Bu bapta seleften rivâyet edilen eseler de vardır. Dûlâbî'nin "el-Künâ"sına (3/1021) ve "el-Mücâlese"ye (640) bakınız.

468- Yine o kişinin sofranın altına dökülen kırıntıları yemesini emretmiş ve "Kim onları yerse kendisinden fakirlik, çocuklarından da ahmaklık giderilir" buyurmuştur.[536]

٤٦٩ – ونهى أن يَنامَ الرَّجلُو هو أَغْمَرُ اليدِ.

469- Yine O kişinin eli yağlıyken uyumasını,[537]

٤٧٠ – وأن يَطعمَ ويَنامَ وهو جُنُبٌ.

470- Cünüpken yemek yemesini veya uyumasını yasaklamıştır.[538]

---

536 Sanki şu hadise işâret etmektedir: *"Kim sofradan düşenleri yerse kendisinden fakirlik, çocuklarından da ahmaklık giderilir."* Bunu "Târîhu Bağdâd"da el-Hatîb (4/91) ve "el-İlelu'l Mütenâhiye"de İbnu'l Cevzî (1111) rivâyet etmiştir. Mevzû bir hadistir. Bakınız: Zeylu'l Leâli'l Masnûa, 666; Kenzu'l Ummâl, 15/252

537 Zira Ahmed'in (7569) ve Ebû Dâvûd'un (3854) tahriç ettiğine göre Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)* Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: *"Kim elinde yağ olduğu hâlde onu yıkamadan uyur ve kendisine bir şey isâbet ederse kendisinden başkasını suçlamasın."* Beğavî "Şerhu's Sünne"de (11/317) hasen olduğunu söylemiş, İbn Hibbân (1354) sahihlemiş, "Fethu'l Bârî" sâhibi (9/579) "Müslimin şartına göre sahihtir" demiştir.

Hadisin metninde geçen ğamer etin yağı ve kokusu demektir. "Tâcu'l Arûs"a (13/258) bakınız.

İbn Ebî Şeybe'nin "Musannef"inde (26620) İbrâhîm'in "Şeytan yağa gelir" dediği rivâyet edilmiştir. Bakınız: et-Terğîb ve't Terhîb, 3/150/Kişiyi Elinde Yemeğin Kokusu Olduğu Hâlde Elini Yıkamadan Uyumaktan Sakındırma

538 Cünübü gusletmeden önce yemekten ve içmekten nehyeden sarîh bir hadise rastlayamadım. Şu kadar var ki Ammâr b. Yâsir *(radıyallahu anh)* Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in cünübün yemek, içmek veya uyumak istediği zaman namaz abdesti gibi abdest almasına ruhsat verdiğini rivâyet etmiştir. Bunu Ebû Dâvûd (225) ve Tirmizî (613) tahriç etmiş, Tirmizî "hasen-sahih" demiştir. Daha fazla bilgi için sonrasına bakınız. Ayrıca cünübün uyumadan önce abdest alması gerektiğini söyleyenler için İbn Receb'in "Fethu'l Bârî"sine (1/357) bakınız.

٤٧١ – وكان يُحِبُّ لمن أرادَ أن يَنامَ، أو يأكُلَ وهوجُنُبٌ أنيَتوضَّأَ وضوءَهُ للصَّلاةِ.

471- Cünüpken uyumak ya da yemek yemek isteyen kimsenin namaz abdesti almasını güzel görürdü.[539]

٤٧٢ – ونهى (صلى الله عليه وسلم) عنِ القِرانِ بين التَّمرَتينِ. وذلك لما يَدخلُ على فاعِلِ ذلك مِن سُؤِ المؤاكِلَةِ.

472- Yine O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* iki hurmayı birden almayı yasaklamıştır.[540] Çünkü bunu yapan kimse başkalarıyla birlikte güzelce yemek yiyemiyor demektir.[541]

---

[539] Müslim'in (626) rivâyet ettiğine göre Âişe *(radıyallahu anha)*şöyle demiştir: "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* cünüpken yemek yemek ya da uyumak isterse namaz abdesti gibi abdest alırdı."

Buhârî'nin (289) ve Müslim'in (628) tahriç ettiğine göre İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)* Ömer'in "Ey Allah'ın Resûlü, herhangi birimiz cünüpken uyuyabilir mi" diye sorduğunu, O'nun da "Abdest aldığı takdirde evet" diye cevap verdiğini rivâyet etmiştir.

İbnu'l Münzir "el-Evsat"ta (2/211) şöyle demiştir: "Rey ashâbı cünübün abdest almadan uyumak ya da ehliyle tekrar beraber olmak istediği takdirde bunda bir sakınca olmayacağını, dilerse abdest alacağını, dilerse almayacağını, yemek istediği zaman da ellerini yıkayıp mazmaza yaptıktan sonra yiyeceğini söylemiştir."

İbnu'l Münzir şöyle devam etmiştir: "Ben birinci görüşü benimsiyorum. Çünkü Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sahih olarak rivâyet edilen haberler buna delâlet etmektedir. O'nun *'Namaz abdesti gibi abdest alır'* buyruğunda cünüp olduğu hâlde uyumak isteyen kimsenin aldığı abdestin tastamam bir abdest olduğuna, cünüp olmadığı takdirde kişinin onunla namaz kılabileceğine delil vardır." Ayrıca İbn Ebî Şeybe'nin "Musannef"ine (1/112) ve "el-Muğnî"ye (1/303) bakınız.

[540] Zira Buhârî'nin (2489) ve Müslim'in (5104) tahriç ettiğine göre İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)* Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kişinin arkadaşlarından izin istemeden iki hurmayı birlikte almasını yasakladığını rivâyet etmiştir.

٤٧٣ – وأن يَنظُرَ الرَّجلُ إلى لُقمَةِ مُؤاكِلِهِ.

473- Yine O kişinin kendisiyle yemek yediği kimsenin lokmasına bakmasını yasaklamıştır.[542]

٤٧٤ – وكان صلَّى اللهُ عليه وسلَّم يُحِبُّ أن يُغطَّى الثَّرِيدُ. وقال: (إنَّ البركةَ تَنزِلُ فيهِ)

474- O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tiridin etrafından alınmasını severdi.[543] "Bereket onun içine iner" buyurmuştur.[544]

İbn Şâhîn "en-Nâsihu ve'l Mensûh"ta -ki bu Bezzâr'ın "Müsned"inde de vardır- İbn Bureyde-Babası tarîkinden merfû olarak şunu rivâyet etmiştir: "Sizi hurmaları birlikte almaktan nehyetmiştim. Fakat Allah size genişlik sağladı. Şu hâlde hurmaları birlikte alabilirsiniz." ("Fethu'l Bârî"den (9/571) yaptığım nakil sona erdi. Müellif bu hadisin zayıf olduğunu söylemiştir.)

[541] Ebû Mûsâ el-Medînî "Zeylu'l Ğarîbeyn"de Âişe ve Câbir *(radıyallahu anhuma)*'dan onların doyumsuzluk ve açgözlülük göstergesi olmasından dolayı birkaç hurmayı birlikte almayı çirkin gördüklerini zikretmiştir. (Fethu'l Bârî, 9/572)

[542] Zira Ömer b. el-Hattâb *(radıyallahu anh)*'ın mevlâsı Ebû Ömer şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"Biriniz kardeşinin lokmasını gözüyle takip etmesin."* Bunu Ebû Nuaym "Ma'rifetu's Sahâbe"de (6906) rivâyet etmiştir. İsnâdı zayıftır. İsnâdında Yahyâ b. Müslim vardır. Ebû Hâtim onun hakkında "Meçhûl bir şeyhtir" demiştir. Ayrıca isnadda Bakıyye b. el-Velîd'in tedlîsi vardır. (Tehzîbu'l Kemâl, 31/537) Bu hadisi ayrıca ed-Deylemî "el-Firdevs"te Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir.

[543] "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Zamanında Yemekler/el-Et'ımetu fî Asri'n Nebî" isimli kitapta (s. 43) şunlar söylenmiştir: "Serîd/tirit hakkında gelen çeşitli rivâyetler onun tencere suyuyla veya çorbayla ıslatılmış ekmek olduğunu ortaya koymaktadır. Bazen içinde ekmek, et ve kabak gibi bazı sebzeler bulunur."

[544] İbn Mâce'nin (3276) rivâyet ettiğine göre Vâsile *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tiridin ucundan aldı aldı ve şöyle buyurdu: "Allah'ın adıyla kenarlarından yiyin. Üstünü bırakın. Zira bereket ona yukarısından gelir."

٤٧٥ – ونهى عن أكْلِهِ حَارًّا.

475- Tiridin sıcak yenilmesini yasaklamıştır.[545]

Bu sahih bir hadistir. Ebû Dâvûd'un "Tabağın Üstünden Yeme Hususunda Gelenler Bâbı"nda Abdullah b. Büsr'den ve İbn Abbâs'tan rivâyet ettikleri de bunu desteklemektedir. Allah onlardan râzı olsun.

[545] Zira Abdulvâhid b. Muâviye b. Hadîc Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in soğumadığı sürece sıcak yemeği yemekten nehyettiğini rivâyet etmiştir. Bunu Beyhakî "Şuabu'l Îmân"da (5911) tahriç etmiş ve "Bu munkatıdır" demiştir. Yine o (5912) benzerini Suhayb *(radıyallahu anh)*'tan çok zayıf bir isnâd ile rivâyet etmiştir. (ed-Daîfe, 5230)

Hadisin birçok şâhidi vardır. Bunlardan biri İbnu'l A'râbî'nin "Mu'cem"inde (209) İbn Şihâb'dan rivâyet ettiğidir: "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yemeği sıcakken yemeyi yasakladı." Mürsel olması dışında isnâdı sahihtir.

Diğer bir hadisi et-Taberânî "el-Evsat"ta (6209) rivâyet etmiştir: Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)* dedi ki: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu: *"Yemeği soğutun, çünkü sıcak yemek bereketsizdir."*

Yine et-Taberânî (934) Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e kaynamakta olan bir tabak getirildi. Hızlıca elini ona götürdü, sonra elini çekti ve *"Allah bize ateş yedirmedi"* buyurdu.

"Tahrîcu'l Ahyâ"da (1/646) ve "Mecme'u'z Zevâid"de (5/13-14) bildirildiği üzere bu hadislerin ikisi de zayıftır.

Beyhakî'nin "el-Kubrâ"da (7/280) rivâyet ettiğine göre Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)* "Yemek buharı gidene kadar yenmez" demiştir. Hadis sahihtir. Bakınız: el-Âdâbu'ş Şer'iyye, 3/215; el-İrvâ, 1978

Yine sahih olarak rivâyet edildiğine göre Esmâ b. Ebî Bekr *(radıyallahu anha)*kendisine tirit getirildiği zaman söylerdi de dumanı gidene kadar üstü kapatılırdı. O şöyle derdi: "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i *'Bu daha çok berekete sebep olur'* buyururken işittim." Bunu Ahmed (26958) rivâyet etmiş, İbn Hibbân (5107) ve el-Hâkim (4/118) sahih olduğunu söylemiş, Zehebî de el-Hâkim'e muvâfakat etmiştir.

٤٧٦ – ونهى صلَّى اللهُ عليه وسلَّم عن الشُّربِ مِن فمِ السِّقاءِ. وذلك لأنّ الشَّارِبَ مِن فِيهِ لا يعلمُ ما داخِلَهُ. وقيل: إنَّ رجُلًا شربَ مِن سِقَاءٍ سَطيحَةٍ، وكان فيها حَيَّةٌ، فلم يَعلم بها حتَّى دخلت حلْقَهُ. وقيل -أيضًا -: إنَّ الشُّربَ مِن فَمِ السِّقاءِ يُغيِّرُ رِيحَهُ.

476- Yine O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kabın ağzından içmeyi yasaklamıştır.[546] Çünkü onun ağzından içen içerisinde bulunanı bilmez. Anlatıldığına göre bir adam geniş bir kaptan içti. Kabın içerisinde de bir yılan vardı. Adam onun farkına varamadı. Tâ ki yılan boğazına girdi.[547] "Kabın ağzından içmek onun kokusunu değiştirir" de denmiştir.[548]

---

[546] Zira Buhârî'nin (5628) rivâyet ettiğine göre Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)* "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kabın ağzından içmeyi yasakladı" demiştir.

[547] Ahmed'in (7153) Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet ettiği hadise işâret etmektedir. "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kabın ağzından içmeyi yasakladı." Eyyûb dedi ki: "Bana anlatıldığına göre bir adam kabın ağzından içti ve içinden bir yılan çıktı." Bu ziyâdeyi el-Hâkim "Müstedrek"inde (4/140) rivâyet etmiş, "Fethu'l Bârî" (10/91) müellifi süzgeçten geçirmiş ve şöyle demiştir: "Hâkim vehme düşmüş, hadisi 'el-Müstedrek'te ziyâdesiyle birlikte tahriç etmiştir. Hâlbuki zikredilen ziyâde sahih şartlarına uymamaktadır. Çünkü bu ziyâdenin râvilerinin isimleri zikredilmemiştir ve bu ziyâde mevsûl/kesintisiz değildir. Fakat İbn Mâce Seleme b. Herâm-İkrime kanalıyla merfûnun benzerini tahriç etmiştir. Sonunda şu geçmektedir: 'Bir adam kabın ağzından içmenin yasaklanmasından sonra bir gece su kabına davrandı ve kabı iki büklüm etti. Bunun üzerine kabın içinden bir yılan çıktı.'

Bu rivâyet bu olayın yasaktan sonra gerçekleştiğini açıkça göstermektedir. Hâlbuki İbn Ebî Zi'b'in daha önce zikredilen rivâyeti bunun aksine bu olayın yasağın sebebi olduğunu bildirmektedir. İkisinin arası şu şekilde cem' edilebilir: Bu olay yasaktan önce olmuştu ve yasağın sebeplerindendi. Ayrıca yasaktan sonra da meydana geldi."

[548] Deylemî'nin "el-Firdevs"te (7369) Âişe *(radıyallahu anha)*'dan rivâyet ettiğine göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"Su kabının ağzından içmeyin. Zira bu ağzı kirletir."* Bu zayıf bir hadistir. İsnâdında Muhammed b. Abde vardır ki İbn Adiyy "el-Kâmil"de (6/301) onun hakkında "Hadisindeki zayıflık açıktır" demiştir.

٤٧٧ – ومِن نَهْيِهِ (صلى الله عليه وسلم) أن يُعرِّسَ النَّاسُ على قارِعةِ الطَّريقِ. وإنَّما ذلك لأنَّ قارِعةَ الطَّريقِ مَدرجَةُ النَّاسِ، والهوامِّ، والجنِّ؛ ولأنَّ ذلك يُضيِّقُ على المارَّةِ، ثُم إنَّ النَّائمَ لا يدري ما يَطرُقُهُ فيه.

477- O'nun *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yasakladıkları arasında insanların yol üzerinde gecelemeleri[549] de vardır.[550] Bunun sebebi yolun insanların, zehirli hayvanların ve cinlerin gelip geçme yeri olmasıdır. Ayrıca bu gelip geçenlerin alanını daraltır. Ayrıca uyuyan kimse yolda neyin yanına geleceğini bilemez.

٤٧٨ – ونهى أن يُتغوَّطَ على قارِعَةِ الطَّرِيقِ وقال: (اتَّقوا الملاعِنَ) قالوا: وما الملاعِنُ ؟ قَال: (التَّغوُّطُ على الطُّرقاتِ) ويقال: إنَّ الأقذارَ والعَذِرَةَ إذا كُثرَت على الطُّرُقاتِ؛ احتبسَ القطرُ.

478- Yine O yol üzerine dışkılamayı yasaklamış ve "Lânete sebep şeylerden sakınınız" buyurmuş, "Lânete sebep olan şeyler nedir?" diye sorulması üzerine de "Yollar üzerine dışkılamak" diye cevap vermiştir.[551]

---

549 Metinde geçen geceleme/ta'rîs, insanların yolculuk esnâsında dinlendikten sonra yolculuğa devam etmek üzere gecenin sonunda konaklamaları demektir. (es-Sıhâh, 4/86)

550 Müslim'in (4999) rivâyet ettiğine göre Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Geceleyeceğiniz zaman yoldan uzakta durun. Zira yol hayvanların gelip geçtiği ve zehirli hayvanların geceleyin barındığı yerdir."

551 Müslim'in (539) Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet ettiğine göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Çokça lânet eden iki şeyden sakının" buyurmuş, insanlar "Çokça lânet eden iki şey nedir ey Allah'ın Resûlü?" diye sormaları üzerine de "İnsanların yolu üzerinde veya gölgelerinde def-i hâcette bulunan kimse(nin yaptığı)" diye cevap vermiştir.

Beğavî "Şerhu's Sünne"de (1/382) şöyle demiştir: "Çokça lânet eden iki şeyden sakının lâneti çeken iki şeyden sakının demektir. Zira bunları yapana lânet edilir ve sövülür."

Yollarda pisliklerin ve necâsetlerin çoğaldığı zaman yağmurun yağmayacağı söylenir.

٤٧٩ – ونهى أن يَتغوَّطَ الرَّجُلُ تحتَ شجرَةٍ مُثمِرَةٍ؛ وذلك أنَّ ثمرَةً رُبَّما سَقطت على العَذِرَةِ، أو بقُربِها؛ فتَعافُها النَّفسُ فضاعت.

479- Yine O kişinin meyveli ağacın altına dışkılamasını yasaklamıştır.[552] Çünkü meyvenin necâsetin üzerine ya da yakınına düşme ihtimâli vardır. Bu durumda insan ondan tiksinir, böylece meyve zâyi olur.

٤٨٠ – ونهى أن يُجامِعَ الرَّجلُ تحت شجرةٍ مُثمرةٍ.

480- Yine O kişinin meyveli ağacın altında cimâ etmesini,[553]

٤٨١ – وأن يَتحدَّثَ المتَغوِّطانِ، وأن يُكلِّمَ الرَّجلَ وهو في الخلاءِ.

481- Def-i hâcette bulunan iki kişinin konuşmasını, kişinin tuvalet-teyken başka biriyle konuşmasını,[554]

٤٨٢ – أويَتكلَّمَ وهو يُجامِعُ، أويَنظُرَ إلى فرجِ امرأتِهِ عند الجِماعِ، أو تنظُر هي إلى مِثلِ ذلك مِنه.

482- Cimâ ederken konuşmasını, cimâ esnasında hanımının fercine bakmasını, hanımının da onun fercine bakmasını,[555]

---

552 İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)* "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kişinin meyveli ağacın altına ihtiyaç gidermesini yasakladı" demiştir. Bunu et-Taberânî "el-Evsat"ta (2392) rivâyet etmiş, "Bulûğu'l Merâm" sâhibi (93) zayıflamıştır.

553 Bundan nehyeden bir hadise rastlayamadım.

554 Ahmed'in (11310), Ebû Dâvûd'un (15) ve İbn Mâce'nin (366) rivâyet ettiğine göre Ebû Saîd *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "İki adam tuvalete çıktıklarında avretleri açık bir şekilde birbirleriyle konuşmasınlar."

Ebû Dâvûd "es-Sünen"de, ed-Dârakutnî "el-İlel"de (3/238) bunun illetli olduğunu söylemiştir. "Bulûğu'l Merâm" sâhibi (94) "İbnu's Seken ve İbnu'l Kattân sahihlemiştir ama illetlidir" demiştir.

٤٨٣ – أو يَتمسَّحا جميعًا بخِرقةٍ واحِدةٍ .

483- Aynı bezle silinmelerini yasaklamıştır.[556]

---

[555] Sanki şu hadislere işâret etmektedir: "Biriniz zevcesiyle cima ettiği zaman onun fercine bakmasın. Zira bu körlüğe sebep olur." "Biriniz cimâ ettiği zaman ferce bakmasın. Zira bu körlüğe sebep olur. Fazla konuşmasın da. Zira bu dilsizliğe sebep olur." Bunlarla birlikte daha birçok hadis vardır ki hiçbiri sahih değildir. İbnu'l Cevzî'nin "el-Mevdûât"ına (2/271) ve "ed-Daîfe"ye (195 ve sonrası) bakınız. Bu hadisler aynı zamanda İbn Hibbân'ın "Sahîh"inde (5577) gelen sahih rivâyete muhâliftir: Süleymân b. Mûsâ Atâ'ya hanımının fercine bakan kimse hakkında sordu. Atâ dedi ki: Ben bu meseleyi Âişe'ye sordum da şöyle dedi: "Ben ve sevgilim *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tek bir kaptan guslediyorduk. Ellerimiz o kaba gidip geliyordu." (Âişe) evde bulunan altı ölçeklik bir kaba işâret etti.

İbn Ebî Zeyd'in "el-Câmi"inde (211) geçtiğine göre Mâlik'e "Kişi hanımıyla onunla kendisi arasında bir örtü olmaksızın cimâ edebilir mi?" diye sorulmuş, o da "Edebilir" demiştir. "Ama bunu mekruh görüyorlar?" diye sorulduğunda ise şöyle cevap vermiştir: "Sen onların söylediklerini boşver. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve Âişe *(radıyallahu anha)*çıplak olarak birlikte guslediyorlardı. Cima ederken soyunmak ise öncelikle söz konusudur." Yine o "Cima ederken ferce bakmasında bir beis yoktur" demiştir. İbn Receb bu meseledeki ihtilâfı "Sahîh-i Buhârî"ye yazdığı şerhte (1/337) zikretmiş, ilim ehlinin çoğunluğundan kişinin zevcesinin fercine bakmasının haram olmadığını nakletmiştir.

[556] Bunun delilini hiçbir yerde bulamadım. Yalnız "Keşşâfu'l Kınâ"da (5/194) şöyle denmektedir: "Hulvânî 'et-Tebsıra'da 'Kişinin hanımının fercini sildiği bezle zekerini silmesi mekrûhtur' demiştir." Fakat bu müminlerin annesi Âişe *(radıyallahu anha)*'dan gelen rivâyete muhâliftir. O şöyle demiştir: "Akıllı kadının bir bez edinmesi gerekir. Kocası kendisiyle cimâ ettikten sonra bezi ona verir, kocası silinir, sonra kendisi silinir." Bunu el-Beyhakî "el-Kübrâ"da (2/411) rivâyet etmiştir. Bu merfû olarak da rivâyet edilmiştir ama sahih değildir. Ebû Hâtim "Bu ancak Âişe'den mevkûftur" demiştir. (el-İlel, 1245)

Derim ki: Deylemî'nin "el-Firdevs"te (1162) rivâyet ettiği merfû hadis Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet edilmiştir.

٤٨٤ - ومِن نهيهِ صلَّى اللهُ عليه وسلَّم أن يقومَ الرَّجلُ للرَّجلِ؛ إلَّا إلى أبيهِ، أو الرَّجلِ العَالِمِ، أو إلى الإمامِ العادِلِ.

484- O'nun *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yasakladıkları arasında kişinin babası, âlim zât ve âdil yönetici hâricinde bir kimse için ayağa kalkması da vardır.[557]

---

[557] Tirmizî'nin (2978) "hasen-sahîh-garîb" diyerek rivâyet ettiğine göre Enes *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Onların Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den çok sevdikleri biri yoktu. Buna rağmen O'nu gördükleri zaman O'nun hoşlanmadığını bildiklerinden dolayı ayağa kalkmıyorlardı."

"El-Âdâbu'ş Şer'iyye"de (1/409) şunlar zikredilmiştir: Hanbel dedi ki: "Ahmed'e 'Sence kişi birini gördüğü zaman ayağa kalkabilir mi?' diye sordum. Dedi ki: 'Kimse kimse için ayağa kalkamaz. Ancak çocuk babası için ya da annesi için kalkabilir. Başkası için kalkamaz.'"

Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bundan nehyetmiştir. O *"Beni görene kadar kalkmayın"* buyurmuştur ama bu namaz hususundadır ve namaza hürmetten dolayıdır. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kalktığı zaman onlar da kalkıyorlardı. Ayrıca Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: *"C"*

İbn Teymiyye şöyle demiştir: "Ebû Bekr, Kâdı ve onların tâbileri dindâr kimseler için ayağa kalkmakla başkaları için ayağa kalkmanın arasını ayırmışlar, bir tâife için ayağa kalkmayı güzel görüp diğer tâife için ayağa kalkmayı hoş karşılamamışlardır. Fakat böylesi bir konuda niteliklere bakarak ayrıma gitmek tartışmaya açıktır.

Ahmed anne-baba için olması dışında bundan mutlak olarak men etmiştir. Zira Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* imamların seyyidi olduğu hâlde O'nun için ayağa kalkmıyorlardı. Âdil yönetici için ayağa kalkmayı mutlak olarak güzel görmek de bir hatadır. İbn Ebî Zi'b'in el-Mansûr ile yaşadığı olay bunu göstermektedir. Diğer taraftan Ebû Abdullah -Allah en doğrusunu bilir- bu kapsama yolculuktan döneni katmamış olmalıdır. Çünkü o kişinin kardeşleri yolculuktan geldiği zaman onlar için ayağa kalkmasında ve onlarla kucaklaşmasında bir beis olmadığını ifâde etmiştir. Gerek Sa'd *(radıyallahu anh)*'ın hadisi gerek diğer hadisler bunun üzerine konur. Şöyle ki: Yolculuktan dönenler karşılanır. Kişi de kalkmış ve kardeşlerini kucaklamıştır. Kucaklama ise ancak ayağa kal-

٤٨٥ – ونهى أن يُحِبَّ الرَّجلُ أن يُقامَ إليهِ؛ و قال: (مَن أحبَّ أن يتمثَّلَ له الرِّجالُ قِيامًا؛ فليَتَبوَّأ مقعَدُه مِن النَّارِ)

485- Yine O kişinin kendisi için ayağa kalkılmasını istemesini yasaklamış, şöyle buyurmuştur: "Kim insanların karşısında ayakta durmalarını istiyorsa cehennemdeki yerini hazırlasın."[558]

٤٨٦ – وقال: (مَن قامَ لِيقومَ النَّاسُ لِقيامَهِ؛ لم يَنظرِ اللهُ إليه)

486- Yine O şöyle buyurmuştur: "Kim insanların kendisinin kalkması sebebiyle kalkmaları için kalkarsa Allah ona bakmaz."[559]

---

karak olur. Şehirde yaşadığı hâlde uzun süredir görülmeyen ve kendisine sürekli gidilmeyen kimseye gelince işte burası tartışmalıdır. Mescid imamı, meclisindeki sultan, koltuğundaki âlim gibi uzakta olmayıp sürekli gidilen kimseler için ayağa kalkmayı güzel görmek bir hatadır. Bilakis bu konuda doğru olan Ebû Abdullah'tan gelen rivâyetlerdir."

Yine İbn Teymiyye şöyle demiştir: "Onlar ayakta olduğu hâlde onun oturması câiz değildir. Zira Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* *'Kim insanların karşısında ayakta durmalarını istiyorsa cehennemdeki yerini hazırlasın'* buyurmuştur. Yine sahihte geçtiği üzere onlar namazda kendisinin arkasında ayağa kalktıkları zaman O şöyle buyurmuştu: *'Acemlerin birbirlerini ta'zim ettikleri gibi beni ta'zim etmeyin.'"*

İbn Teymiye'nin sözleri "el-Âdâbu'ş Şer'iyye"den naklen sona erdi. (1/406)

İbn Abdulhakem'in "el-Câmi"inde (147) rivâyet edildiğine göre İbn Vehb şöyle demiştir: "Mâlik'e 'Kişi fıkıh ve fazîlet sâhibi olan bir kimse için kalkıp onu yerine oturtabilir mi?' diye soruldu. O da 'Bu mekrûh olan şeylerdendir fakat onun için yer açmasında bir beis yoktur' diye cevap verdi."

Ayrıca bakınız: İbn Ebî Şeybe, 8/421, Biri İçin Kalkan Adam Hakkında

[558] Ahmed (16830), "el-Edebu'l Mufred"de Buhârî (977) ve Tirmizî (2755) rivâyet etmiş, Tirmizî "Hasen bir hadistir" demiştir. İbnu'l Kayyım "Tehzîbu's Sünen"de (14/127), el-Münzirî "et-Terğîb"de (2717) sahihlemiştir.

[559] Hiçbir yerde bulamadım.

٤٨٧ – وقال (صلى الله عليه وسلم): (مَن عظَّمَ صاحِبَ دُنيا؛ فكأنَّما يُعظِّمَ الأصنامَ)

487- Yine O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Kim bir dünya ehline hürmet ederse putlara hürmet etmiş gibidir."[560]

٤٨٨ – وقال (صلى الله عليه وسلم): (مَن وقَّرَصَاحِبَ دُنيا؛ فقد أحدَثَ حَدَثًا)

488- Yine O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Kim bir dünya ehline hürmet ederse bir yenilik ortaya atmış olur."[561]

٤٨٩ –وقال (صلى الله عليه وسلم): (مَن دخلَ على صاحِبِ دُنيا فتضعضَعَ له؛ذهبَ ثُلُثا دينِهِ)

489- Yine O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Kim bir dünya ehlinin yanına girer de onun karşısında boynunu eğerse dîninin üçte ikisi gider."[562]

و مِن آدَابِهِ صَلَّى الله عَلَيهِ و سَلّم؛

٤٩٠ – نَهيُهُ أن ينفُخَ الرَّجلُ في طعامِهِ، أوشرابِهِ.

490- Kişinin yiyeceğine ya da içeceğine üflemesini yasaklaması da Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in âdâbındandır.[563]

---

[560] Bu lafızla hiçbir yerde bulamadım. Fakat "el-Mevdûât"ta (3/181) Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan şu rivâyet edilmiştir: "Kim dünyalık umduğundan dolayı bir dünya ehline hürmet eder ve onu överse Allah onu ondan hoşnut etmez. Ayrıca o en alt derekede Kârûn ile birlikte olur."

[561] Bunu Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sözü olarak hiçbir yerde bulamadım. Fakat Beyhakî'nin "ez-Zühdü'l Kebîr"inde (18) Ebû Bekr b. Ayyâş'ın şu sözü geçmektedir: "Kim bir dünya ehline hürmet ederse İslâm'da bir yenilik ortaya atmış olur."

[562] İbnu'l Cevzî "el-Mevdûât"ta (3/133) İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir. Mevzûdur. Ayrıca et-Taberânî "es-Sağîr"de (726) Enes *(radıyallahu anh)*'tan şunu rivâyet etmiştir: "Kim elindekini elde etmek için bir zenginin karşısında iki büklüm olursa Allah (azze ve celle) ona öfkelenir." "Mecme'u'z Zevâid" sâhibi (10/248) "İsnâdında Sâbit'in ashâbından Vehb b. Râşid el-Basrî vardır ve metrûktur" demiştir.

٤٩١ – وقال صلَّى الله عليه وسلّم: (مَن سَقَطَتِ اللُّقمَةُ مِن يَدِهِ فليأخُذها، وليأكُلْها، أوليُطعِمْها غيرَهُ، ولا يَترُكْها للشَّيطان.

491- Yine O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Kimin lokması elinden düşerse onu alsın ve yesin veya başkasına yedirsin. Onu şeytana bırakmasın."[564]

٤٩٢ – وكان صلَّى الله عليه وسلَّم يأكُلُ التَّمرَ ويطنُو. ومعنى ذلك: أن يَتَناوَلَ التمَّرةَ بِباطِنِ يدِهِ، ويأخُذَ النَّواةَ بظاهرِ أصابعِهِ.

فَهذِهِ الآدابُ ومَا أشْبَهَها مِمَّا يَطُولُ بِذِكرِهَا الكِتَابُ مِنْ آدَابِهِ وَأمْرِهِ و نَهيِهِ؛ واجِبٌ على الخليقة استعمالُها، والبحثُ عنها، والاتِّباعُ له فيها، والمصِيرُ إلى طاعتِهِ، والأخَذُ بسُنَّتِهِ؛ لأنَّ العقولَ تدُلُّ عليها، ونفسُ العاقِلِ تُنازِعُ إليها .وفي ذلك كُلِّهِ أدبٌ ونظافَةٌ، وِقايَةٌ مِن المكارِهِ. وقد ذكرنا مِن ذلك ما حضرنا، وما قرُبَ مِن ذكرِهِ مِمَّا لاغِنىَ بالنَّاسِ عنه مِن علمِهِ، ولابُدَّ لهم مِن استعمالِهِ، ومِمَّا تكثُرُ الحاجةُ إليه، ولا يُعذَرُ مَن جَهلهُ، وقصَّرَ عن طَلَبِهِ.

و نَحْنُ الآنَ ذَاكِرُونَ بِعقِبِ هَذَا:

ما ابتدعَهُ النَّاسُ وأحدثوهُ مِمَّا لا أصلَ له في كتابِ الله، ولا جاءَ في أثرٍ، وإن كان الفاعِلُ له غيرَ مُباينٍ للدِّينِ، ولا خارِجٍ عن جُملةِ المسلمين، فإنَّهُ قد أتى عظيمًا بإحداثِهِ ما لم يأذنِ الله فيهِ.

---

[563] Zira Buhârî'nin (153) rivâyet ettiğine göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Biriniz bir şey içtiği zaman kaba solumasın..." buyurmuştur. Ahmed de (2817) sahih bir isnâd ile İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'ın "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yemeğe ve içeceğe üflemeyi yasakladı" dediğini rivâyet etmiştir.

[564] Müslim (5349) Câbir *(radıyallahu anh)*'tan şu lafızla rivâyet etmiştir: "Birinizin lokması düştüğü zaman onu alsın, üzerindeki pislikleri gidersin ve onu yesin. Onu şeytana bırakmasın."

492- Yine O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hurma yer ve tanv yapardı.[565] Bunun manası kişinin hurmayı elinin içiyle alıp çekirdekleri parmaklarının dışıyla almasıdır.

İşte bu edepler ve O'nun zikredildikleri takdirde kitabın uzayacağı benzeri edepleri, emirleri ve yasakları; insanların bunlara uyması, bunları araştırması, bu hususlarda O'nun peşinden gitmesi, O'na itaat etmesi ve O'nun sünnetini uygulaması vâciptir. Zira akıllar buna yönlendirmekte, akıllı kimsenin gönlü buna meyletmektedir. Bunların her birinde edep, temizlik ve hoşlanılmayan şeylerden koruma vardır. Bunlardan zikrettiklerimizi zikrettik. İnsanların bilmekten müstağnî olamayacakları, uygulamaktan kaçışlarının olmadığı, sıklıkla ihtiyaç duyulan, kendisini bilmeyenin ve aramayanın mâzeretinin kabul edilmeyeceği şeylerden kolaya gelenleri söz konusu ettik. Şimdi biz bunların arkasından insanların ortaya attıkları, Allah'ın kitabında bir aslı bulunmayan ve herhangi bir eserde gelmeyen bidatlerden ve yeniliklerden söz edeceğiz. Bunları yapan kimse her ne kadar dinden çıkıp müslümanlar zümresinden ayrılmasa da Allah'ın hakkında izin vermediği bir şeyi ihdâs ederek büyük bir cürüm işlemiş olur.[566]

---

[565] Müslim'in (5378) rivâyet ettiği Abdullah b. Büsr hadisine işâret etmektedir: "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* babama misafir oldu. Önüne yiyecek ve vatbe (denen bir tür bulamaç) koyduk. Ondan yedi. Sonra kendisine hurma getirildi. Onu yer, çekirdekleri de iki parmağının arasına koyardı. İşâret parmağını ve orta parmağını toplardı. -Şu'be dedi ki: Ben böyle zannediyorum, inşaallah böyledir. Yani çekirdekleri iki parmağın arasına koyma hakkındadır- Sonra kendisine bir içecek getirildi de onu içti. Sonra onu sağındakine verdi."

[566] Müellif *(rahimehullah)* bu bölümde Kitap'ta ve Sünnet'te vârid olan haramlardan birçoğu hakkında meşrû olmamaları ve kendilerine izin verilmemesi açısından bidat ismini kullanmıştır.

"Cüz'ü't Temessüki bi's Sünen"de (s. 16) şöyle denmektedir: "Bidatin mukâbili olan sünnet, vâcip olsun mendup olsun üzerinden gidilegelen yoldur/şerîattır. Muhaddislerin birçoğu sünnet ve itikâd konusunda eser ehlinin metodu üzerine kitaplar tasnîf etmiş, el-Âcurrî kitabına 'eş-Şerîa' ismini vermiştir. Buna göre bidat Allah'ın ve Resûlü'nün emretmediği, ne kendisine ne de aslına izin vermediği şey olmaktadır. Şu hâlde Allah'ın ve Resûlü'nün ya-

4. Bidâtlardan Sakındırma

فمِن ذلك: مَا حَرَّمَ رَسُولُ الله وغَلَّظَ فِيهِ:

٤٩٣ – النِّياحةُ، والاستماعُ إليها، وقال:(إنَّهَا مِن عملِ الجاهِلِيَّةِ)

493- Bunlardan biri Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in haram kıldığı ve hakkında ağır ifâdeler kullandığı yasçılık[567] ve yasa kulak vermedir. O "O câhiliyye işlerindendir" buyurmuştur.[568]

٤٩٤ – وقال: (كسبُ النَّائِحةِ مِن السُّحتِ)

494- Yine O "Yasçı kadının kazancı suhtten/haram kazançtandır" buyurmuştur.[569]

٤٩٥ – ولعنَ النَّائحةَ في مَوضعٍ آخرَ.

---

sakladığı her şey bidat kapsamındadır. Hakkında bir şey söylenmeyen mübaha gelince bu sünnet de bidat de sayılmaz. Bu Allah'ın serbest bıraktığı şeylerdendir."

[567] Metinde niyâha şeklinde geçen yasçılık, "nevh"ten alınmıştır. Nevh yüksek sesle ağlamaktır. Nitekim câhiliyye dönemindeki kadınlar bir araya gelirler, ölünün üzüntüsünden bağrışırlar, ağlaşırlar ve başlarına toprak saçarlardı.

[568] Müslim'in (2116) rivâyet ettiğine göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Ümmetimin arasında câhiliyye işlerinden dört şey vardır ki onları bırakmayacaklardır... ve yasçılık."

[569] "Ed-Dürru'l Mensûr" sahibi (3/82) Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan merfû olarak şunu rivâyet etmiştir: "Hacamatçının kazancı... ve yasçı kadının ücreti suhttendir." Sonra bunu el-Hatîb'in "Târîh"ine dayandırmıştır. "Es-Sünenu'l Kübrâ"da (6/12) İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)*'nın "Suht... yasçı kadının ve şarkıcı kadının ücretidir..." dediği rivâyet edilmiştir. Beyhakî "Habîb b. Sâlih ile İbn Abbâs'ın arasında inkitâ vardır ve hadis mevkûftur" demiştir. Münzirî "el-İcmâ"da (557) "Yasçı kadının ve şarkıcı kadının ücretinin bâtıl olduğu hususunda da icmâ etmişlerdir" demiştir. Ayrıca bakınız: İbn Ebî Şeybe, 7/551, Şarkıcı Kadının ve Yasçı Kadının Ücreti Hakkında

495- Yine O başka bir yerde yasçı kadına lânet etmiştir.[570]

٤٩٦- وقال ابنُ عُمَرَ :النِّياحَةُ حرامٌ، واستماعُها بدعة.

496- İbn Ömer "Yasçılık haram, yasa kulak vermek bidattir" demiştir.[571]

٤٩٧ - وقد قال إبراهيمُ: كسبُ الغناءِ والنِّياحةِ مِن السُّحتِ.

497- İbrâhîm (en-Nehâî) "Şarkıcılık ve yasçılık kazancı suhttendir" demiştir.[572]

٤٩٨- وأُتي عُمر بن الخطَّاب رضي الله عنه بنائحةٍ، فتَعتَعَت، فبَدَا شَعرُها، فقيل له: يا أميرَ المؤمنين، إنَّهُ قد بَدا شَعرُها! فقال: أبعدها اللهُ، إنَّهُ لا حُرمةَ لها. قيل:ولِمَ ؟

قال: لأنهَّا تأمُرُ بالجزعِ، وقد نهى اللهُ عزَّوجلَّ عنه، وتَنهى عن الصَّبرِ، وقد أمرَ اللهُ عزَّ و جلَّ به، وتأخُذُ الدَّراهِمَ على دمعتِها، وتَبكِي بشَجوِ غيرِهَا، وتُحزِنُ الحَيَّ، وتُؤذِي الميِّتَ.

---

[570] Ebû Dâvûd'un (3130) rivâyet ettiğine göre Ebû Saîd el-Hudrî *(radıyallahu anh)* "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yasçı kadına ve ona kulak verene lânet etti" demiştir.

Münzirî "İsnâdında Muhammed b. el-Hasen b. Atıyye el-Avfî, babası ve dedesi vardır ki üçü de zayıftır" demiştir.

İbn Ebî Şeybe'nin "Musannef"inde (3/390) rivâyet ettiğine göre eş-Şa'bî "Yasçı kadın ve ona kulak veren lânetlenmiştir" demiştir.

Buhârî'nin (1296) Ebû Mûsâ *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet ettiğine göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* feryat eden kadından, başını tıraş eden kadından ve (elbiselerini) yırtan kadından teberrî etmiştir.

[571] Dârakutnî "el-İlel"de (3109) İbn Cureyc-Ebû Yahyâ-Mücâhid-Abdullah *(radıyallahu anh)* kanalıyla Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in yasçılık da dâhil olmak üzere bütün bidatleri yasakladığını rivâyet etmiştir.

[572] İbn Ebî Şeybe (22478) İbrâhîm'in yasçı kadının, şarkıcı kadının ve kâhinin ücretini kerih gördüğünü rivâyet etmiş; Buhârî de bunu "Sahîh"inin "Fâhişenin ve Câriyelerin Kazancı" bâbında muallak olarak zikretmiştir.

498- Ömer b. el-Hattâb *(radıyallahu anh)*'a bir yasçı kadın getirildi. Kadın kem küm etti ve saçı gözüktü. Ona "Müminlerin emîri, kadının saçı gözüktü!" denildi. O da "Allah onu uzak etsin, onun bir hürmeti/haramlığı yoktur" dedi. "Niye?" diye sordular. Şöyle cevap verdi: "Çünkü o Allah *(Azze ve Celle)* feryat figân etmeyi yasakladığı hâlde bunu teşvik etmektedir. Allah *(Azze ve Celle)* sabrı emrettiği hâlde bundan sakındırmaktadır. Döktüğü gözyaşlarına karşılık para almakta, başkasının üzüntüsüne ağlamakta, diriyi hüzünlendirmekte, ölüye rahatsızlık vermektedir.[573]

٤٩٩ – وقال ابنُ عونٍ: أتيتُ الكوفةَ، فرأيتُ رِجالًا يَندُبون على الطَّريقِ، فسألت عن ذلك؟! فقيل: يندبون الحُسينَ رضي الله عنه. فأتيتُ إبراهيم فأخبَرتُهُ بذلك، فقال: لا يزالُ هؤلاءِ أهلُ الكوفةِ بإحداثِ البدعِ في كُلِّ عامٍ حتَّى يصيرَ الحقُّ فيهِم بدعة.

499- İbn Avn şöyle demiştir: "Kûfe'ye geldim ve yol üzerinde ağıt yakan bazı adamlar gördüm. Bunun ne olduğunu sorduğumda 'Huseyn *(radıyallahu anh)*'a ağıt yakıyorlar' dediler. İbrâhîm'e gittim ve bu durumu ona bildirdim. Dedi ki: 'Şu Kûfe halkı hak aralarında bidat olana dek her sene yeni bir bidat ortaya atmaya devam edecek!'"

و مِنَ البِدعِ :

٥٠٠ – استعمالُ القيناتِ، واستماعُ الغِناءِ.

500- Şarkıcı kadınlar[574] edinmek ve şarkı dinlemek de bidatlerdendir.[575]

---

[573] Bunu İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (32/251), İbnu'l Kayyım "el-Medâric"de (1/500) zikretmiştir. Abdurrezzâk'ın "Musannef"inde (6682) İbrâhîm b. Muhammed'den rivâyet edildiğine göre Abdulkerîm şöyle demiştir: Bana Nasr b. Âsım'ın tahdis ettiğine göre Ömer b. el-Hattâb bir gece Medîne'de bir yasçı kadın duydu. Onun yanına girdi, kadınları dağıttı. Yasçı kadının yanına varıp ona kırbaçla vurmaya başladı. Bunun üzerine kadının başörtüsü düştü. "Saçı ey müminlerin emîri!" dediler. Ömer "Görüyorum, onun bir hürmeti/haramlığı yoktur" diye cevap verdi.

[574] Metinde geçen "kaynât" şarkı söyleyen câriyelerdir.

٥٠١- وقال ابن مسعودٍ: الغِناءُ [يُنبِتُ النِّفاقَ في القلبِ] كما يُنبِتُ [الماءُ البَقْلَ]

501- İbn Mes'ûd "Suyun baklayı bitirdiği gibi şarkı da kalpte nifâkı bitirir" demiştir.[576]

---

[575] Zira İmrân b. Husayn *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Bu ümmet içerisinde hasf (yere batırma), mesh (sûret değiştirme) ve kazf (taş yağdırma) meydana gelecektir." "Bu ne zaman olacak ey Allah'ın Resûlü?" diye soruldu. O da "Şarkıcı kadınlar ve çalgı âletleri ortaya çıktığı, şaraplar helâl sayıldığı zaman..." diye cevap verdi.

Bunu Tirmizî (2359) rivâyet etmiş ve "Garîb bir hadistir" demiştir. Hadisin kendileriyle kuvvet bulduğu şâhidleri vardır. Bakınız: İbn Mâce, 4059-4062; Abd b. Humeyd, 452; Sahîh-i İbn Hibbân 6758.

Taberî "Bütün şehirlerdeki âlimler şarkının kerâhiyeti ve yasaklığı hususunda icmâ etmişlerdir" demiştir. (Tefsîru'l Kurtubî, 14/56)

İbn Abdulhakem'in "el-Câmi"inde (40) rivâyet edildiğine göre Mâlik'e şarkı dinlemek sorulmuş, o da şöyle cevap vermiştir: "Câiz değildir. Zira Allah *'Haktan sonra sapıklıktan başka ne var, nasıl döndürülüyorlar?' (Yûnus, 32)* buyurmuştur."

"Medîne halkının şarkı dinlediği söyleniyor" denmesi üzerine de "Bizim nezdimizde buna ancak fâsıklar kulak verir" demiştir.

[576] İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (948), İbn Ebi'd Dünyâ "Zemmu'l Melâhî"de (30, 31, 34), el-Hallâl "es-Sünne"de (1646-1650) rivâyet etmiştir. Beyhakî "Şuabu'l Îmân"da (4745) ve İbnu'l Kayyım "İğâsetu'l Lehfân"da (1/248) rivâyet etmiştir. Abdullah "Mesâil"inde (1175) şöyle demiştir: "Babama şarkıyı sordum. 'Kalpte nifâkı bitirir, ilgimi çekmez' dedi."

İbnu'l Kayyım "el-Medâric"de (1/487) şöyle demiştir: "Bu şarkının etkisini ve meyvelerini bilen bir kimsenin sözüdür. Şarkı dinlemeye âdet hâline getiren her kimse mutlaka farkında olmadan nifâka girer. Nifâkın hakîkatini ve sınırını bilse onu kesinlikle kalbinde görür. Zira şarkı sevgisi ve Kur'ân sevgisi hangi kulun kalbinde bir araya gelmişse mutlaka biri diğerini atmıştır. Başkalarıyla beraber biz de şarkı dinleme alışkanlığı olan kimselere Kur'ân'ın ne kadar ağır geldiğini gözlerimizle gördük. Onlar Kur'an'dan sıkılıyorlar, okuyan kimse uzattığı zaman ona bağırıyorlardı. Kalpleri onun okuduğundan fayda-

٥٠٢ - النُّجومُ، والنَّظرُ فيها، [والاعتِصامُ] بها. بل هو طرفٌ مِن الشِّركِ، وادِّعاءٍ لعِلمِ الغيبِ. وكلُّ ذلك منهيٌّ عنه، مِثلُ: النحُّومِ، والعِيافةِ، والتَّكهُّنِ، والزَّجرِ، والتَّطيُّرِ.

502- Astroloji, yıldızlara bakmak ve onlara tutunmak da bidatlerdendir.[577] Hatta bu şirkten bir parçadır. Gaybı bilme iddiasıdır. Astroloji, ıyâfe, kâhinlik, zecr ve tetayyur; bunların hepsi yasaklanmıştır.[578]

lanmıyor, harekete geçmiyor, coçmuyordu. Kalplerinden arzu kıvılcımları saçılmıyordu. Şeytanın kur'ânı geldiğinde ise -Lâ ilâhe illallâh- sesler onun yanında nasıl alçalıyordu! Hareketler onun yanında nasıl kesiliyordu! Kalpler onun yanında nasıl sükûn buluyordu! Nasıl ağlanıyor ve vecde geliniyordu! Zâhirî ve bâtınî hareketler nasıl değişiyordu! Para ve elbise konusunda nasıl cömert davranılıyordu! Nasıl memnûniyetle uykusuz kalınıyordu ve gecenin uzun olması temennî ediliyordu! Bu nifak değilse nifakın kazığı ve temelidir."

[577] Yasaklanan yıldız ilmi te'sîr ilmidir ki bu yörüngesel hareketlerden dünyâda meydana gelen olaylar hakkında çıkarımlarda bulunmaktır.

İbn Batta *(rahimehullah)* "el-İbânetu'l Kubrâ"da (2/316) şöyle demiştir:

"Yıldız ilmi ikiye ayrılır... Birincisini bilmek ve kendisiyle amel etmek vâciptir. Bilmek ve kendisiyle amel etmek vâcip olan ilim kişinin karanın ve denizin karanlıklarında yolunu bulmasına, kıbleyi tayin etmesine, namazı ve yolları bilmesine yarayacak kadarıdır. Yıldız ilminin bu kısmını Kitap dile getirmiş, Sünnet ortaya koymuştur. Kendisine bakmak ve doğrulamak câiz olmayan, kendisinden uzak durmamız vâcip olan yıldız ilmine gelince bu konuda yapılması gereken kişinin herhangi bir fiili yıldızlara bağlamaması, karşılaştığı bir olayı yıldızlara atfetmemesidir. Nitekim bazı câhiller yıldız ilmiyle gayba dâir bazı şeyleri bildiklerini iddia etmektedirler. Kuvvet ancak Allah iledir."

Berbehârî *(rahimehullah)* "Şerhu's Sünne"de (106) şöyle demiştir: "Yıldızlara fazla bakma. Ancak namaz vakitleri hususunda yardım alacağın kadar bak. Bundan gayrısından yüz çevir. Çünkü bu zındıklığa çağırır." Ayrıca Beğavî'nin "Şerhu's Sünne"sine (12/183) bakınız.

[578] Ahmed'in (20604), Ebû Dâvûd'un (3907), İbn Huzeyme'nin (3119) ve İbn Hibbân'ın (6131) rivâyet ettiğine göre Kabîsa b. el-Muhârık şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"Iyâfe, tıyera ve tark cibttendir."* Ayrıca Ahmed ve Ebû Dâvûd Avf'ın şöyle dediğini rivâyet etmişlerdir: "Iyâfe

٥٠٣ – وقد قال (صلى الله عليه وسلم) : (مَن أتى كاهِنًا، أو عرَّافًا فَصَدَّقهُ؛ فقد كَفَرَ بما أَنزلَ اللهُ على قلبِ مُحمَّدٍ صلَّى اللهُ عليه وسلَّم)

503- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "Kim bir kâhine ya da arrâfa[579] gider de onu tasdîk ederse Allah'ın Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kalbine indirdiğini inkâr etmiş olur."[580]

٥٠٤- وقال: (مَنِ اقتبسَ شُعبَةً مِن النُّجُومِ، فقد اقتَبَسَ شُعبةً مِن الشِّركِ، ومَن زادَ زاد)

504- Yine O şöyle buyurmuştur: "Kim astrolojiden bir şûbe öğrenirse şirkten bir şûbe öğrenmiş olur. (Astrolojideki ilmini) arttırdıkça (şirkini) arttırır."[581]

٥٠٥– وقال عليُّ بن أبي طالبٍ رضي الله عنه: أُحذِّرُكُم علمَ النُّجومِ؛ إلَّاما يُهتدى به في ظُلماتِ البرِّ والبحرِ؛ فإنَّ المنجِّمَ كالسَّاحِرِ، والسَّاحِرُ كاهِنٌ، والكاهِنُ كافِرٌ، والكافِرُ في النَّارِ.

---

kuşları kaçırmak (ve bundan manalar çıkarmak)tır. Tark yere çizilen çizgilerdir. Cibt hakkında el-Hasen 'O şeytandır' demiştir."

Tekehhün kehânetten gelir ve kişinin gaybı bildiğini iddia etmesidir. Zecr de ıyâfe denen şeydir. Yani kuşları harekete geçirmek için kovalamak ve isimlerine, seslerine ve kondukları yere göre tefâulde bulunmaktır. Araplar bunu yapar, bundan hem uğursuzluk hem de uğur manası çıkarırlardı. Tıyeranın ve tetayyurun manası birdir. Tıyera görülen veya duyulan bir şeyden uğursuzluk manası çıkarmak demektir.

[579] Kâhinin manası az önce geçmişti. Arrâfa gelince Beğavî *(rahimehullah)* şöyle demiştir: "Arrâf ön bilgilerden yola çıkarak bazı şeyleri bildiğini, örneğin çalınan veya kaybolan eşyaların yerini bildiğini iddia eden kimsedir."

[580] Ahmed (9536), el-Hâkim (1/8) ve "el-İbânetu'l Kubrâ"da (1003-1005) İbn Batta rivâyet etmiştir. Hâkim Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*'tan gelen rivâyeti sahihlemiştir. İsnâdı "el-Kebâir" kitabında (267) belirtildiği üzere sahihtir.

[581] Ahmed (2840), Ebû Dâvûd (3905) ve İbn Mâce (3726) rivâyet etmiş, İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (35/193) "İsnâdı sahihtir" demiştir.

505- Alî b. Ebî Tâlib *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: "Sizi astrolojiden sakındırıyorum. Ancak karanın ve denizin karanlıklarında kendisiyle yol bulunacak olanlar hâriç. Zira müneccim sihirbaz gibidir. Sihirbaz da kâhindir. Kâhin de kâfirdir. Kâfir de cehennemdedir."[582]

و مِنَ البِدعِ :

٥٠٦ – أن يخضِبَ الرَّجلُ لحيتَهُ ورأسَهُ بالسَّوادِ.

506- Kişinin sakalını ve saçını siyaha boyaması,[583]

---

[582] Bunu el-Hâris "Müsned"inde "Zevâidu'l Heysemî"de de (564) geldiği üzere bundan daha uzun bir şekilde Alî *(radıyallahu anh)*'ın Nehrevân'a çıkış kıssasının içerisinde rivâyet etmiştir. Müneccim ona o saatte çıkmaması gerektiğini söylemiş, Alî de ona şöyle cevap vermiştir: "Ne Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ne de O'ndan sonraki insanların bir müneccimi yoktu... Ey insanlar! Aman şu yıldız ilminden uzak durun. Karanın ve denizin karanlıklarında yol bulmaya yarayacak kadarı bundan müstesnâdır. Müneccim kâfir gibidir. Kâfir de cehennemdedir. Vallahi senin yıldızlara baktığını ve onlara göre amel ettiğini duyarsam seni hayatta kaldığım ve hayatta kaldığın sürece hapsederim. Gücüm bulunduğu sürece seni ihsandan mahrum ederim."

İbn Ebî Şeybe "Musannef"inde (26041) Ömer b. el-Hattâb *(radıyallahu anh)*'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir:

"Şu yıldızlardan karanın ve denizin karanlığında yolunuzu doğrultacak kadarını öğrenin, gerisini bırakın."

Yine "el-İbânetu'l Kubrâ"da (2007) ve "eş-Şerîa"da (2001) Meymûn b. Mihrân'ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "İbn Abbâs'a 'Bana tavsiyede bulun' dedim. 'Yıldızlardan uzak dur, zira onlar kehânete götürür' dedi."

[583] Müslim'in (5560) rivâyet ettiğine göre Câbir *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Ebû Kuhâfe Mekke'nin fethedildiği gün getirildi. Saçı ve sakalı ak yavşan otu gibi beyazdı. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Şunu bir şeyle değiştirin ve siyahtan kaçının."

Kevsec "Mesâil"inde (3496) Ahmed'e "Siyahla boyanmak mekruh mudur?" diye sormuş, Ahmed de "Eyvallah, mekruhtur" demiştir.

٥٠٧ – أو يأخذَ مِن عارِضَيهِ.

507- Sakalının yanlarından alması,[584]

Ayrıca İbn Ebî Şeybe'nin "Musannef"ine (8/321/Siyahla Boyanmayı Kerih Görenler), "el-Muğnî"ye (1/127), el-Hallâl'ın "el-Vakfu ve't Teraccul"üne (s. 138, Siyahla Boyanmanın Kerâhiyeti) bakınız.

[584] Çünkü bu Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den sahih olarak rivâyet edilen sakalları salma emrine ve sakallardan alma yasağına aykırıdır. Bu ileride zikredilecektir. Tirmizî'nin (2762) Abdullah b. Amr *(radıyallahu anhuma)*'dan Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sakalından enlemesine ve boylamasına aldığını rivâyet etmesine gelince bu sahih değildir. Buhârî, Tirmizî, Ukaylî ve başkaları bunu zayıflamıştır. Musannif *(rahimehullah)* sakalın boyundan almayı bidatlerden saymamıştır, çünkü bazı sahâbîlerden hacda ve umrede sakallarından bir tutamdan artanı aldıkları sahih olarak rivâyet edilmiştir. Allah onlardan râzı olsun.

Bunlardan biri Buhârî'nin (5892) "Sahîh"inde İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)*'dan rivâyet ettiğidir. Bu rivâyete göre İbn Ömer hac ve umre yaptığı zaman sakalını tutar, tuttuğundan artanı alırdı.

Yine bu kapsamda olmak üzere Ebû Dâvûd "Sünen"inde (4201) Câbir *(radıyallahu anh)*'tan "Hac ve umre zamanı hâricinde sakallarımızı salıyorduk" dediğini rivâyet etmiştir. İbn Ebî Şeybe'nin (25998) rivâyet ettiği bir lafızda da "Hac ve umre zamanı hâricinde boylamasına almıyorduk" demiştir. Yine İbn Ebî Şeybe (25993) Atâ b. Ebî Rabâh'ın "Hac ve umre zamanı hâricinde sakalları salmayı seviyorlardı" dediğini rivâyet etmiştir.

Hacda ve umrede sakalın boyundan almaya ruhsat verenler arasında İmam Mâlik (Muvattâ, Sakalı Kısaltma Bâbı), İmam Şâfiî (el-Ümm, Kişi Safâ ve Merve'den Sonra Ne Yapar?) ve İmam Ahmed de vardır. Nitekim el-Hallâl'ın "et-Teraccul"ünde (114) şu geçmektedir: "Ahmed'e sakalının yanlarından alan kimseyi sordum. 'Sakalın bir tutamdan artanını alır' dedi. 'Peki Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *"Bıyıkları kısaltın, sakalları salın"* hadisi?' diye sordum. 'Boyundan ve boğazının altından alır' diye cevap verdi. Yine ben Ebû Abdullah'ı sakalını boyundan ve boğazından alırken gördüm."

Bu bapta İbn Ebî Şeybe'nin (Sakaldan Almak Hakkında Ne Dediler Bâbı) rivâyet ettiği birçok eser vardır. Oraya bakınız.

٥٠٨ – أو يُطوِّلَ شارِبَهُ.

508- Bıyığını uzatması da bidatlerdendir.[585]

٥٠٩ – وقد قِيلَ: أوَّلُ مَن خَضَبَ بالسَّوادِ فرعونُ.

509- (Saçını veya sakalını) siyaha boyayan ilk kimsenin Firavun olduğu söylenmiştir.[586]

٥١٠– وقيل :إنَّهُ خِضابُ أهلِ النَّارِ.

510- Siyahın cehennem ehlinin boyası olduğu söylenmiştir.[587]

٥١١– وأمرَ صلَّى الله عليه وسلَّم بإعفاءِ اللِّحى، وإحفاءِ الشَّوارِبِ.

511- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sakalları uzatmayı, bıyıkları da kazımayı emretmiştir.[588]

---

585 Tirmizî'nin (2761) "hasen-sahih" diyerek rivâyet ettiğine göre Zeyd b. Erkam *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Bıyıklarından almayan bizden değildir." Hallâl'ın "et-Teraccul"üne (Bıyıktan Alma Hususundaki Sünnet) bakınız.

586 Deylemî "el-Firdevs"te (47) benzeri bir hadisi Enes *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet etmiştir ki sahih değildir. İbn Ebî Şeybe (25413) ve "el-Evâil"de Ebû Urve (33) benzerini Mücâhid *(rahimehullah)*'tan rivâyet etmişlerdir.

587 "El-Muğnî an Hamli'l Esfâr" (350) kitabında "Siyah boya cehennem ehlinin boyasıdır" diye bir hadis rivâyet edilmiştir. Bir lafız da *"kâfirlerin boyası"* şeklindedir. Taberânî ve Hâkim, İbn Ömer'den *"kâfirin boyası"* lafzıyla rivâyet etmiştir. İbn Ebî Hâtim bunun hakkında "Münkerdir" demiştir.

588 Buhârî (5892) ve Müslim (421) İbn Ömer *(radıyallahu anha)*'dan rivâyet etmiştir. Ebu'l Hasen el-Kattân "el-İknâ' fî Mesâili'l İcmâ"da şöyle demiştir: "Sakalı tıraş etmenin câiz olmayan bir müsle olduğu hususunda ittifak etmişlerdir."

İbn Teymiyye "Şerhu'l Umde"de (1/236) şöyle demiştir: "Sakalı tıraş etmek kadının saçını tıraş etmesi gibidir, hatta daha beterdir. Çünkü sakalı tıraş etmek yasaklanan müsle kapsamındadır."

٥١٢ – أن يَتزعفَرَ الرَّجلُ، أو يَخضِبَ يدَهُ بالحِنَّاءِ.

512- Adamın za'ferân sürünmesi ve eline kına yakması da bidatlerdendir.[589]

Bıyığa gelince sünnet olan fıtrat hadisinde geldiği üzere *bıyığı kısaltmak* ve *"Bıyıkları kazıyın"* hadisinde geldiği üzere bıyığı kazımaktır. Sahâbe *(radıyallahu anhum)* da buna göre amel etmişlerdir.

Hanbel şöyle demiştir: "Ebû Abdullah'a (yani Ahmed b. Hanbel'e) 'Sence adam bıyıklarını kısaltır mı, kazır mı ya da nasıl alır?' diye soruldu. 'Kazırsa bunda bir beis yoktur, kısaltırsa bunda da bir beis yoktur' diye cevap verdi." (Zâdu'l Meâd, 1/179) Derim ki: Bıyığı usturayla tıraş etme hususunda ne Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den ne de ashâbından gelen herhangi bir delile rastlayamadım. Bu nedenle ilim ehlinin birçoğu bunu kerih görmüştür. Ayrıca "el-İstizkâr"da (8/335) şunlar geçmektedir: "İbn Abdulhakem İmam Mâlik'in şöyle dediğini zikretmiştir: 'Bıyığı kazımak onu tıraş etmek değildir. Bana göre bıyığını kazıyan kimse te'dîb edilmelidir.' Eşheb Mâlik'in 'Bıyığı kazımak bidatlerdendir' dediğini rivâyet etmiştir. İbnu'l Kâsım Mâlik'in 'Bıyığı (kökünden) tıraş etmek bana göre müsledir' dediğini rivâyet etmiştir. Leys b. Sa'd'dan da 'Kimsenin bıyığını derisi gözükecek şekilde tıraş etmesini istemem ve bundan hoşlanmam' dediği rivâyet edilmiştir."

[589] Buhârî'nin (5836) ve Müslim'in (5558) rivâyet ettiğine göre Enes *(radıyallahu anh)* "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* adamın za'ferânlanmasını yasakladı" demiştir. Tirmizî şöyle demiştir: "Kişinin za'ferânlanması demek za'ferân ile kokulanması demektir."

Ezherî "Tehzîbu'l Luğa"da (1531) "Za'ferân bir boyadır ve aynı zamanda güzel kokulardandır" demiştir.

Beğavî "Şerhu's Sünne"de (12/78) şöyle demiştir: "Za'ferânın erkeklere yasaklığı onun çoğu hakkında söz konusudur. Azına gelince bu hususta evlenen kişi için ruhsat vârid olmuştur... Kadınlara ise za'ferân (az olsun çok olsun) mübahtır."

"Et-Teraccul" kitabında (18) zikredildiğine göre Ahmed'e "Erkeğe hangi kokular mekruhtur?" diye sorulmuş, o da "Halûk ve benzerleri gibi sarı ve kırmızı olan her şey" diye cevap vermiştir.

٥١٣ – أن يُسبِلَ الرَّجلُ إزارَهُ، –وهو السَّراوِيلُ– على عَقِبيهِ.

513- Adamın izârını -ki bu şalvardır- topuklarına sarkıtması da bidatlerdendir.[590]

٥١٤–وقال النبيُّ (ﷺ) : (لا يَنظُرُ الله عَزَّ وَ جَلَّ إلى المُسبِلِ إزارَهُ مِن الخُيلاءِ)

514- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Allah azze ve celle izarını kibirle (topuklarına) sarkıtan kimseye bakmaz" buyurmuştur.[591]

و مِنَ البِدعِ :

٥١٥ – النظَّرُ في كُتُبِ العَزائِمِ، والعملُ بها،

515- Azâim[592] kitaplarına bakmak, onlarla amel etmek,

Derim ki: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in erkekleri ellerine kına yakmaktan nehyetmesinin sebebi bunun kadınların işlerinden olmasıdır.

Âişe *(radıyallahu anha)*'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kadını elinde kına izi veya boya izi olmadığı hâlde görmeyi istemezdi." Bunu Beyhakî "es-Sünenu'l Kubrâ"da (7/311) rivâyet etmiştir.

Ayrıca bakınız: Sünen-i Ebû Dâvûd (Kadınların Boyasına/Kınasına Dâir Bâb), Abdurrezzâk (1/318), Şerhu's Sünne (12/78/Erkeklere Za'ferânlanmanın Yasaklığı), el-Vera', el-Mervezî (Kadınların Boyası/Kınası ve Bu Hususta Mekruh Olanlar)

[590] Buhârî'nin (5787, Kibirden Olmaksızın İzarını Yerde Sürükleyen Kimse Bâbı) rivâyet ettiğine göre Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "İzarın topuklardan aşağı inen kısmı ateştedir."

Taberî şöyle demiştir: "Haber ancak izar lafzıyla gelmiştir. Çünkü O'nun zamanında insanların ekserîsi izar ve ridâ giyiniyordu. İnsanlar ne zaman gömlek ve cübbe giymeye başladılar, o zaman yasaklık yönünden onların hükmü de izarın hükmüyle aynı oldu." (Fethu'l Bârî, 10/262)

[591] Buhârî (5788) ve Müslim (5504) benzerini İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)*'dan rivâyet etmiştir.

٥١٦- وادِّعاءُ كلامِ الجِنِّ، واستِخدامُهم، وقتلُ بعضِهِم.

516- Kişinin cinlerle konuştuğu iddiasında bulunması, onları kullanmak ve bazılarını öldürmek de bidatlerdendir.[593]

٥١٧ - تَعليقُ التمَّائمِ والتعَّاويذِ مِن غيرِ حَاجَةٍ، أوعِلَّةٍ تَحدُثُ بصاحِبِها.

517- İhtiyaç ya da takılan kimsede ortaya çıkan bir hastalık olmadığı hâlde temîmeler ve ta'vîzeler takmak da bidatlerdendir.[594]

---

[592] Azâim rukyeler demektir. Burada kastedilen bidat ve şirk içerikli rukyelerdir.

[593] "Bedâi'u'l Fevâid"de (4/1399) şöyle denmiştir: "Kâdı'nın İbn Batta'nın hattından alıntılayarak yazdığı el-Burzâtî'nin "Mesâil"inde şu geçmektedir... Dedi ki: "Ona (yani İmam Ahmed'e) rukyelerle ve azîmelerle mecnûnu saradan kurtardığını iddia eden, cinlere hitap edip onlarla konuştuğunu ve cinlerden kendisiyle konuşanların olduğunu iddia eden kimse hakkında sordum, 'Sence ona iyileştirmesi için mecnûn götürülebilir mi?' dedim. Dedi ki: 'Bilmem ki bu nedir?! Bu hususta bir şey duymadım. Kimsenin bunu yapmasını istemem. Bunu yapmamak bana daha sevimlidir.'"

[594] İçerisinde Allah Teâlâ'nın kelâmından ve Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sünnetinden bir şey yazılı olan temîmeler ve ta'vîzeler takmak selef arasında ihtilaflı bir konudur. Seleften bir tâife içerisinde Kur'ân'dan bir şey yazılı olan temîmelere ve şeriate uygun ta'vîzelere, bunların başa bir belânın gelmesinden sonra takılması şartıyla ruhsat vermiştir. Bunların başa bir belânın gelmesinden önce, hastalığı ve nazarı def etmek için takılmasına gelince buna ruhsat verilmemiştir.

Âişe *(radıyallahu anha)* şöyle demiştir: "Temîme belâdan sonra takılan şeylerden değildir. Temîme belâdan önce, takdîri savmak için takılan şeydir." Bunu "es-Sünne"de (559) Harb el-Kirmânî ve el-Hâkim (4/242) rivâyet etmiş, el-Hâkim sahih olduğunu söylemiş, Zehebî de ona muvâfakat etmiştir. Seleften bu tür rukyelere ruhsat verenler arasında Abdullah b. Amr *(radıyallahu anhuma)*, Saîd b. el-Museyyeb, Yahyâ b. Saîd, Saîd b. Cubeyr, Mücâhid, ed-Dahhâk, Mâlik, bir rivâyete göre Ahmed ve İshâk b. Râhûye de vardır. Allah onlara rahmet etsin. Müteahhirînden başka kimseler de bu konuda onların izinden gitmiştir.

٥١٨ – اتِّباعُ النِّساءِ للجنائزِ.

518- Kadınların cenâzeleri takip etmesi,[595]

Seleften bir diğer tâife ise bundan men etmiştir:

Harb "es-Sünne"de (558) şöyle demiştir: "Ahmed b. Hanbel'e içerisinde Kur'ân bulunan veya bulunmayan ta'vîze takmayı sordum. 'İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)* bundan hiç hoşlanmazdı' diye cevap verdi."

Kevsec Ahmed'e "Kur'ân'dan bir şey takılır mı?" diye sormuş, Ahmed de "Her türlü ta'lîk/takma mekruhtur" diye cevap vermiştir.

İbn Ebî Şeybe'nin (23814) rivâyet ettiğine göre İbrâhîm en-Nehaî *(rahimehullah)* Abdullah b. Mes'ûd *(radıyallahu anh)*'ın ashâbını kastederek "Kur'ân'dan olsun veya olmasın temîmeleri kerih görürlerdi" demiştir.

Ehli Sünnet'in müteahhirîninden olanlarının çoğu birçok sebepten dolayı temîmeler takmaktan men etmişlerdir. Bu sebeplerden bazıları şunlardır:

1- Temîmeler takmanın haramlığı hususunda vârid olan yasağın genelliği

2- Şirke götüren yolun kapatılması. Zira şerîate uygun temîmeler takılmasının câiz olduğu görüşü, şirk içerikli temîmeler takarak şirke düşmeye kapı aralamaktadır. Takılan temîmeler şerîate uygun olsa bile bu böyledir. Bu durumda (şerîate uygun temîmeler ile şirk içerikli temîmeler) birbirlerine benzediklerinden dolayı şirk içerikli temîmeleri reddetmek güçleşir.

3- İçerisinde Kur'ân yazan bir temîme takıldığında onunla helâya girileceğinden dolayı Kur'ân'a saygısızlık edilmiş olur. Nitekim İbn Ebî Şeybe'nin (23823) rivâyet ettiğine göre İbrâhîm en-Nehaî *(rahimehullah)* çocuklara muska takılmasını hoş görmez ve "Onlar onunla tuvalete girerler" derdi.

İbn Ebî Şeybe'nin "Musannef"ine (8/13/Temîmeler ve Rukyeler Takma Hakkında, 8/31/Ta'vîzeler Takmaya Ruhsat Verenler) ve Harb'in es-Sünnesinin tetimmesine (Temîmeler ve Kur'ân ile Rukye Hakkında Gelenler Bâbı) bakınız.

[595] Zira Buhârî (1219) ve Müslim'in (2122) rivâyet ettiğine göre Ümmü Atıyye *(radıyallahu anha)* şöyle demiştir: "Biz cenâzeleri takip etmekten nehyedilirdik. Bununla beraber bu bize kesin bir şekilde yasaklanmamıştı." İnsanların

٥١٩ – ولطمُ الخدُودِ فيها، ومشيُ الرِّجالِ حُفاةً مُنسَلِين بين أيديها.

519- Cenâzelerde yanakları tokatlamak,[596] erkeklerin yalın ayak ve hızlı bir şekilde cenâzelerin önünden gitmesi de bidatlerdendir.

و مِنَ البِدعِ:

٥٢٠ – الصُّراخُ، ولطمُ الخدُودِ، وتشقيقُ الثِّيابِ عند استماعِ الذِّكرِ والقرآنِ؛ فهذا ممَّا أحدثهُ النَّاسُ.

520- Zikir veya Kur'ân dinlerken çığlık atmak, yanakları tokatlamak ve elbiseleri yırtmak da bidatlerdendir. Bu insanların ortaya attığı yeniliklerden ve bidatlerdendir.

٥٢١ – وقال أنسُ بن مالكٍ: وعظنا رسولُ الله (صلى الله عليه وسلم) موعظَةً وجِلَت منها القلوبُ، وذرفَت منها العيونُ، فصرخَ صَارِخٌ مِن جَانبِ المسجِدِ. فقال النبيُّ (صلى الله عليه وسلم) :

(مَن هذا الذي يُلَبِّسُ علينَا دِينَنَا ؟! إن كانَ صَادِقًا فقد شَهَّرَ نفسَهُ، وإن كان كاذِبًا فمَحَقَهُ الله)

521- Enes b. Mâlik şöyle demiştir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bize bir vaazda bulundu ki ondan dolayı kalpler ürperdi ve gözler yaşardı. Bunun üzerine mescidin yanında bulunan biri bir çığlık attı. Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki:

"Dînimizi bize karışık gösteren şu adam kimdir? Eğer samîmî ise kendisini teşhîr etmiştir. Sahtekârsa Allah onu mahvetsin!"[597]

---

bu hususta ortaya attıkları bidatler için "el-Havâdisu ve'l Bida"a (s. 176) bakınız.

[596] Buhârî (1294) ve Müslim'in (198) rivâyet ettiğine göre İbn Mes'ûd *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Yanakları tokatlayan, yakaları yırtan ve câhiliyye davası güden kimse bizden değildir."

[597] İbn Adiyy "el-Kâmil"de (5/346) rivâyet etmiştir. Mevzû bir hadistir. Bakınız: el-Mîzân, 7/301; Lisânu'l Mîzân, 1/283.

٥٢٢ – وقال الفُضيلُ بن عِياضٍ: وعظَ موسى بنُ عمرانَ عليه السلام قَومَهُ، فَشَقَّ رجلٌ ثوبَهُ؛ فأوحى اللهُ تبارك وتعالى إلى موسى عليه السلام قُل له: إن كان صادِقًا فليشُقَّ لي عن قلبِهِ.

522- Fudayl b. Iyâz şöyle demiştir: Mûsâ b. İmrân *(aleyhisselam)* kavmine vaaz-u nasihatte bulundu. Bir adam da elbisesini yırttı. Bunun üzerine Allah *(tebareke ve teala)* Mûsâ *(aleyhisselam)*'a şunu vahyetti: "Ona söyle: Eğer samîmi ise Benim için kalbini yarsın!"[598]

٥٢٣ – وقال ابنُ المبارك: هؤلاءِ الذين يَصعقون عِندَ استِماعِ الذِّكرِ نُقعِدُهم على الجُدرانِ العاليةِ، ونقرأُ عليهِم، وننظُرُهل يَتَرَدَّونَ.

Ebû Dâvûd (4599) ve Tirmizî (2676) sahih olarak el-Irbâd b. Sâriye *(radıyallahu anh)*'ın şöyle dediğini rivâyet etmişlerdir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bize belîğ bir vaaz verdi. Bundan dolayı gözler yaşardı, kalpler ürperdi..."

Âcurrî *(rahimehullah)* "el-Erbaîn"de (s. 108) şöyle demiştir: "Bu sözü iyi ayırt edin! O, O'nun öğüdünden dolayı; öğüt dinlerken çığlık atan, bağırıp çağıran ve ayılıp bayılan birçok câhilin yaptığı gibi çığlık attıklarını, bağırıp çağırdıklarını, kafalarına vurduklarını, göğüslerini dövdüklerini, hoplayıp zıpladıklarını ve dans ettiklerini söylememiştir. Bunların hepsi şeytandandır. Şeytan bu şekilde onlarla oynar. Bunların tamamı bidat ve dalâlettir. Bunu yapan kimseye şöyle denir: Şunu bil ki Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* insanlar arasında öğüdü en doğru olan, ümmetine en çok nasihat eden ve en hassas kalpli kimse idi. Ashâbı da insanlar arasında en hassas kalpli kimseler idiler. Kendilerinden sonra gelecek insanlardan da daha hayırlıydılar. Bu hususta hiçbir akıllı şüphe etmez. Buna rağmen onlar öğüt dinlerken çığlık atmadılar, bağırıp çağırmadılar, raks etmediler, hoplayıp zıplamadılar. Eğer bu (câhillerin yaptığı) doğru olsaydı, onlar bunu Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in huzurunda yapmaya insanlar arasında en fazla hak sâhibi olanlardı. Fakat bu bidattir, bâtıldır ve münkerdir. Bunu iyi bil!" ("el-İ'tisâm"dan doğrulanmıştır, 2/130). Bu sözlerin benzerini Ebu'l Feth et-Tâî (v. 555) "el-Erbaîn" kitabında (s. 106) söylemiştir.

[598] Ahmed "ez-Zühd"de (s. 87), Ebû Nuaym "el-Hılye"de (2/315) benzerini Ebû İmrân el-Cûnî'den rivâyet etmiştir.

523- İbnu'l Mubârek şöyle demiştir: "Şu zikri dinledikleri esnâda kendilerinden geçenleri yüksek duvarların üzerine oturtalım ve onlara Kur'ân okuyalım. Bakalım yerlerinden kıpırdayabiliyorlar mı?!"[599]

---

[599] Musannif bunu "el-İbânetu'l Kubrâ"da (Tetimmetu'r Reddi ale'l Cehmiyye, 154) İbn Sîrîn *(rahimehullah)*'tan rivâyet etmiştir. Ona Kur'ân dinleyip kendinden geçen kimse hakkında sorulmuş, o da şöyle cevap vermiştir:

"Bunun doğruluğunu anlamamız için bir duvarın üzerine oturtulmalı ve Kur'ân kendisine başından sonuna kadar okunmalıdır. Düşerse dediği gibidir."

Yine İbn Batta'nın (153) zikrettiğine göre Enes *(radıyallahu anh)*'a Kur'ân dinleyip kendilerinden geçen kimseler hakkında sorulmuş, o da "Onlar hâricîlerdir" diye cevap vermiştir. Yine onun zikrettiğine göre (155) Kays b. Cubeyr "Kıssacıların yanında kendinden geçmek şeytandandır" demiştir.

Saîd b. Mansûr "Sünen"inde (95) Abdullah b. Urve b. ez-Zubeyr'in şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Ninem Esmâ'ya 'Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı Kur'ân okuduklarında ne yapıyorlardı?' diye sordum. Dedi ki: 'Allah (ac)'nin onları nitelediği gibilerdi. Gözleri yaşarıyor, tüyleri diken diken oluyordu.' Ben de 'Burada bazı insanlar Kur'ân'ı işittikleri zaman ayılıp bayılıyorlar' dedim. 'Şeytandan Allah'a sığınırım' dedi."

Ebû Ubeyd "Fedâilu'l Kur'ân"da (2/15/Kur'ân Okuyan Kimsenin Kur'ân'ı Okurken Bayılması, Bunu Kerih Görenler Ve Kınayanlar) isnâdıyla Ebû Hâzim'den şunu rivâyet etmiştir: İbn Ömer *(radıyallahu anhuma)* Irak ehlinden yere yıkılmış bir adama rast geldi. İnsanlar da etrafında bulunuyordu. İbn Ömer "Bu nedir?" diye sordu. "Kendisine Kur'ân okunduğunda veya Allah'ın zikredildiğini işittiğinde Allah korkusundan yıkılıyor" diy cevap verdiler. İbn Ömer "Vallahi biz de Allah'tan korkuyoruz ama yere yıkılmıyoruz" dedi.

İkrime'den de şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Esmâ'ya "Seleften biri Allah korkusundan bayılıyor muydu?" diye soruldu. O da "Hayır fakat onlar ağlıyorlardı" diye cevap verdi.

İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (11/7) şöyle demiştir: "Bu bapta Basra ehlinin âbidlerinden nakledilen ve mübâlağaya varan bazı şeyler vardır. Örneğin birinin Kur'ân dinlerken öldüğü ya da bayıldığı aktarılmıştır... Onların arasında Kur'ân dinlediklerinde bayılan kimseler vardı. Fakat Sahâbe arasın-

٥٢٤- وصِنفٌ مِن النَّاسِ: يُظهرون التَّقشُّفَ، اتَّخذُوا الاستِمَاعَ إلى القصائِدِ والاجتماعَ على ذلك سُنَّةً لهم؛ ليُلهوا بذلك أنفُسَهم، ويُطرِبوا قلوبَهُم، وفيهم مَن يَرقُصُ، ويُصفِّقُ بيديهِ، ويَخرِقُ ثيابَهُ، ويقولون في قِيلِهِم: (قال الله عزَّ و جلَّ) ، (وقالت الحوراءُ) ، (وقال الوليُّ) شيءٌ لم يَقُلهُ اللهُ، ولاجاءَ في أثرٍ، ولا في سُنَّةٍ، ولم تَقُلهُ حَوراءُ، ولا قاله وليٌّ؛ وهذا مُبتدعٌ كذِبٌ وزُور.

524- Yine insanlardan kendilerini zâhid gösteren bir sınıf vardır ki kasîdelere kulak vermeyi ve bunun için bir araya gelmeyi alışkanlık hâline getirmişlerdir. Bu şekilde gönüllerini eğlendirirler ve kalplerini coştururlar. Onlardan bazıları raks eder, ellerini birbirine vurur, elbiselerini yırtar. Söylediklerini "Allah *(Azze ve Celle)* buyurdu ki", "Havrâ dedi ki" ve "Velî dedi ki" diyerek söylerler. Hâlbuki bunlar Allah'ın buyurmadığı, ne bir eserde ne bir sünnette vârid olan, havrânın ve velînin söylemediği şeylerdir. Ancak birer bidat, yalan ve iftirâdır.[600]

---

da bu durumda olan hiç kimse yoktu. Bu ortaya çıktığı zaman Sahâbe'den ve Tâbiîn'den aralarında Esmâ binti Ebî Bekr, Abdullah b. ez-Zubeyr ve Muhammed b. Sîrîn'in de bulunduğu bir tâife buna karşı çıkmıştır. Bunu yapanlara karşı çıkanlardan bazıları bunun bir zorlama ve yapmacıklık olduğunu düşünmüşlerdir... Cumhûr ulemânın benimsediği görüş ise, bu kimselerden birinin elinde olmaksızın bunları yaptığı takdirde -yerinde duran kimsenin durumunun onunkinden daha kâmil olmasıyla birlikte- onun eleştirilmeyeceğidir. Bundan dolayıdır ki Ahmed'e bu mesele sorduğu zaman o şöyle cevap vermiştir: 'Yahyâ b. Saîd el-Kattân'a Kur'ân okundu da bayıldı. Eğer biri bunu kendisinden savabilecek olsaydı şüphesiz Yahyâ b. Saîd savardı. Zira ben ondan akıllısını görmedim.' İşte Ahmed bunu ve benzeri şeyleri söylemiştir. Bu durumun Şâfiî'nin de başına geldiği nakledilmiştir. Alî b. el-Fudayl b. Iyâd'ın kıssası da meşhurdur. Toparlayacak olursak bu hâl samimiyetinden şüphe edilmeyecek birçok kimsede görülmüştür. Fakat Sahâbe'nin hâli Kur'ân'da zikredilen; yani kalplerin ürpermesi, gözlerin yaşarması ve tüylerin diken diken olması idi."

[600] Musannif "el-İbânetu'l Kubrâ"da (Tetimmetu'r Reddi ale'l Cehmiyye, 3/198) şöyle demiştir: "Allah size rahmet etsin, şu hulûlcülerden uzak durun.

٥٢٥ - وصِنفٌ آخرُ: يُظهِرون الزُّهدَ والعِبادةَ، ويُحرِّمون المكاسِبَ، والمعِيشَةَ، ويَرون الإلحافَ في المسألةِ والكُديَةِ، يدَّعون الشَّوقَ والمحبَّةَ بسُقوطِ الخوفِ والرَّجاءِ. وهذا مُبتدَعٌ كُلُّه، والمدَّعي له: مَقِيتٌ مَمقوتٌ عند أهلِ العلمِ والمعرفةِ؛ لأنَّ الله عزَّ وجلَّ قد أباحَ الكسبَ، والصِّناعةَ، والتِّجارةَ على حُكمِ الكتابِ والسُّنَّةِ إلى أن تقومَ السَّاعةُ، وحرَّمَ المسألةَ والكُديَةَ مع الغِنى عنهما.

525- Başka bir sınıf daha vardır ki kendilerini zâhid ve âbid gösterirler, kazançları ve maîşet teminini haram sayarlar, ısrarlı bir şekilde dilencilik yapmayı gerekli görürler, korkuyu ve ümidi düşürerek şevk ve mu-

---

Çünkü onlar Allah'ın kullarının en şerlilerindendir. Sûfilere benzemeye çalışırlar. Kendilerini zâhid gibi gösterirler. Korkuyu ve ümidi ıskat ederek şeref ve muhabbet iddiasında bulunurlar. Allah'ın yanımızda olduğunu, içimize girdiğini, zâtıyla bizimle temâs hâlinde olduğunu söylerler. Bidatçi ve sapıktırlar. Tağbîr ve kasîde meclislerinde bulunurlar. Genç tüysüz oğlanlardan ve kadınlardan şarkı dinlerler. Hoplayıp zıplarlar, dans ederler, Allah'ın bakılmasını haram kılmış olduğu şeylere bakarak ve kulak vermenin câiz olmadığı şeyleri dinleyerek zevk alırlar, böylece coşarlar, ellerini birbirine vururlar, ayılıp bayılırlar, ölüyormuşçasına kendilerinden geçerler. Sonra da bunun Rablerine besledikleri sevgiden ve O'na duydukları özlemden kaynaklandığını, kalplerinin O'nu gözleriyle gördüğünü iddia ederler. Böylece Allah'a iftira atarlar; O'nun kitabına, nebîsinin sünnetine, ilk selefin ve Allah'ın sâlih kullarının yoluna muhâlefet ederler. İddialarını destekleyecek hiçbir hüccetleri, âlimlerden yaptıklarını dayandıracakları hiçbir imamları yoktur. Allah Teâlâ'nın kelâmını şeyhlerden ve dindar kimserlerden işitirler. Resûl'ün haberlerini ve hikmet ehlinin sözlerini işitirler. Fakat kalpleri bunlar karşısında yumuşamaz, kulakları bunları dinlemez. Genç oğlanların ve kadınların meclislerinde şarkı, kasîde ve rubâî dinlerken kendilerinden sâdır olan şeylerin; din, mezhep ve takip edilecek birer yol edindikleri şeylerin bir kısmı bile onlardan sâdır olmaz."

Berbehârî *(rahimehullah)* "Şerhu's Sünne"de (109) şöyle demiştir: "Şevke ve muhabbete çağıranların, kadınlarla yalnız kalanların ve gelip geçilen yol üzerinde duranların yanında oturmaktan sakın. Onların hepsi dalâlet içindedir."

habbet iddiasında bulunurlar.[601] Bunların tamamı sonradan ortaya atılan şeylerdir. Bu iddialarda bulunan kimse ilim ve marifet ehlinin nezdinde öfkeye dûçardır. Çünkü Allah *(Azze ve Celle)* kazancı, zanaati ve ticâreti Kitab'ın ve Sünnet'in hükmüyle kıyâmet kopana dek helâl kılmıştır. Dilenmeye ihtiyaç duyulmadığı hâlde dilenmeyi ise haram kılmıştır.[602]

---

601 Bunlar hurâfeci sûfîlerden "Sana ne ateşinden korktuğum için ibâdet ettim ne de cennetini arzuladığım için ibâdet ettim; ancak Sana saygı duyduğum ve Seni sevdiğim için ibâdet ettim" diyen bir topluluktur. Hâlbuki bu söz Kitab'a, Sünnet'e, nebîlerin, resûllerin ve onlardan sonra gelen ümmetin selefin yoluna muhâliftir. Zira Allah Teâlâ nebîlerinin isimlerini zikrettikten sonra onları şu buyruğuyla övmüştür: *"Onlar hayırlarda yarışırlar, bize umarak ve korkarak duâ ederler, bize derinden saygı beslerlerdi." (Enbiyâ, 90)*

Korkudan ve ümitten soyutlanmış amel, mutasavvıfların birçoğunun içerisine zındıklığı sokan şeydir. O mutasavvıflar ki kendilerini cenneti veya cehennemi dert edinmekten tenzih ederler. Allah'a ancak O'na olan sevgilerinden dolayı ibâdet ettiklerini söylerler. Böylece Allah'ın azâbını ve ateşini küçümsemiş, cenneti ve nimetlerini hafife almış olurlar. Bu sebeple âlimlerden biri şöyle demiştir: "Kim Allah'a sadece sevgiyle ibâdet ederse zındıktır. Kim Allah'a sadece korku ile ibâdet ederse harûrî (hâricî)dir. Kim Allah'a sadece ümitle ibâdet ederse mürciîdir. Kim Allah'a sevgiyle, korkuyla ve ümitle ibâdet ederse işte o muvahhid bir mümindir." (el-İ'lâm bi-Muhâlefâti'l Muvâfakâti ve'l İ'tisâm, s. 147)

602 Zira Müslim'in (2363) rivâyet ettiğine göre Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"Kim malını çoğaltmak için insanlardan mallarını isterse -az istesin veya çok istesin- ancak bir kor istemiş olur."*

Ahmed'in (6530) ve "Hasen bir hadistir" diyerek Tirmizî'nin (652) rivâyet ettiğine göre Abdullah b. Amr *(radıyallahu anhuma)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: *"Zengine ve sağlığı sıhhati yerinde olan kuvvetli kimseye sadaka helâl olmaz."*

Berbehârî "Şerhu's Sünne"de (113) şöyle demiştir: "Kazançlara gelince kazançlar mutlaktır. Fâsid olduğu görülenler hâriç sıhhati sana belli olanlar mutlaktır. Kazanç fâsid olduğu takdirde de kişi ondan zarûrî ihtiyacı miktârınca alabilir. "Çalışıp kazanmayı terk edeyim, bana verdiklerini alayım" diye-

٥٢٦- وأجمعتِ العلماءُ لا خِلافَ بينهم :

أنَّ اللهَ عزَّ و جلَّ قد افترضَ على الخلَقِ: الخوفَ والرَّجاءَ، وأنَّه دعَا عِبادهُ إليهِ بالرَّغبةِ والرَّهبةِ .

526- Yine âlimler aralarında hiçbir ihtilâf olmaksızın icmâ etmişlerdir ki Allah *(Azze ve Celle)* insanlara korkuyu ve ümidi farz kılmıştır. Yine O kullarını rağbet ve rahbet ile (onları teşvik ederek ve korkutarak) kendisine çağırmıştır.[603]

---

mezsin. Bunu ne Sahâbe yapmıştır ne de günümüze kadar gelip geçmiş âlimlerden herhangi biri... Yine Ömer b. el-Hattâb *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: 'İçerisinde bazı küçük düşürücü şeylerin bulunduğu bir işte çalışıp kazanç elde etmek insanlara muhtaç olmaktan hayırlıdır.'"

Harb el-Kirmânî de içerisinde görmüş olduğu âlimlerin icmâsını naklettiği akîdesinde şöyle demiştir: "Kim kazançların, ticâretlerin ve olması gereken şekilde mal talebinin haram olduğunu söylerse hata yapmış ve (Sünnet'e) muhâlefet etmiş olur. Aksine, elde edilmesi gereken şekilde elde edilen kazanç helâldir. Allah ve Resûlü bunu helal kılmıştır. Ümmetin âlimleri de bunun helâl olduğunu söylemiştir." (es-Sünne, tahkîkimle 85)

Ayrıca bakınız: el-Evsat, 10/635/Mübâh Olan Kazanç Türlerinin Bir Arada Zikri... ve Bunlarla Dilenmekten Müstağnî Olma

603 Allah *(azze ve celle)* şöyle buyurmuştur: *"Onlar hayırlarda yarışırlar, bize umarak ve korkarak duâ ederlerdi ve bize derinden saygı besleyen kimselerdi." (Enbiyâ, 90)*

Yine O şöyle buyurmuştur: *"O duâ ettikleri hangisi daha yakın diye Rablerine vesîle ararlar, O'nun rahmetini umarlar ve azâbından korkarlar. Şüphesiz Rabbinin azâbı sakınılmaya lâyık bir azaptır." (İsrâ, 57)*

Berbehârî *(rahimehullah)* "Şerhu's Sünne"de (88) şöyle demiştir: "Bil ki -Allah sana rahmet etsin- kulun her hayrı işlemiş olsa bile dünyada bulunduğu sürece endişe içerisinde olması gerekir. Çünkü o ne üzere öleceğini, sonunun ne olacağını, Allah'a ne hâl üzere kavuşacağını bilemez. Nefsine karşı haddi aşan kimsenin de ölüm anında Allah Teâlâ'dan ümidini kesmemesi, Allah tebâreke ve teâlâ hakkında hüsnüzanda bulunması, günahlarından dolayı da endişe

وَ مِنَ البِدَعِ المُحدَثَةِ التِي لَيس لَهَا أصْلٌ فِي كِتابٍ وَ لاَ سُنَّةٍ، تَشَبَّهوا فيهَا بِأفْعالِ الجاهِلِيَّة:

٥٢٧ – اجتماعُهم والتَّحالُفُ بينهم على التَّعاضُدِ، والتَّناصُرِ. وهذا مُبتدعٌ مكروهٌ، وكانتِ الجاهليَّةُ تفعلُه؛ فأذهبَهُ اللهُ عزّ وجلَّ بالإسلامِ، ونهى عنه على لسانِ نبيِّهِ صلَّى الله عليه وسلَّم.

Kitap'ta ve Sünnet'te bir aslı bulunmayan, sonradan ortaya atılmış bidatlerden biri de ki bu yaptıkları câhiliyye fiillerine benzemektedir:

527- İnsanların bir araya gelmeleri, birbirlerini destekleyeceklerine ve birbirlerine yardım edeceklerine dâir birbirlerine söz vermeleridir. Bu, bidat olarak ortaya atılan ve hoş karşılanmayan bir şeydir. Bunu câhiliyye ehli yapardı. Allah *(Azze ve Celle)* bunu İslâm ile giderdi. Nebîsi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in diliyle bunu yasakladı.[604]

---

etmesi gerekir. Eğer Allah ona merhamet ederse bu O'nun fazlındandır. Ona azap ederse günahından dolayıdır."

Selefin Allah'a yalnızca korkuyla veya yalnızca ümitle ibâdet edenlere yönelik kınamaları için 525. maddenin dipnotuna bakınız.

[604] "Hılyetu'l Evliyâ"da (2/204) rivâyet edildiğine göre Mutarrif b. Abdullah b. eş-Şıhhîr şöyle demiştir: "Zeyd b. Sûhân'ın yanına giderdik de şöyle derdi: 'Ey Allah'ın kulları, cömert olun ve iyilik yapın. Kulların Allah'a ulaşması için iki yol vardır: Korku ve ümit...'

Yine bir gün ona gittim. Bir yazı yazmışlardı. Şuna benzer sözler sıralamışlardı: 'Allah Rabbimizdir, Muhammed nebîmizdir, Kur'ân önderimizdir. Bizim yanımızda olanın biz de şöyle şöyle yanında oluruz. Kim de bize muhâlefet ederse elimiz onun üzerinde olur, şöyle yaparız böyle ederiz.' Yazıyı onlara birer birer arz etmeye başladı. 'Kabul ettin mi ey falan?' diye soruyorlardı. Sonunda bana geldiler ve 'Kabul ettin mi ey çocuk?' diye sordular. Ben de 'Hayır!' dedim. Bunun üzerine (Zeyd b. Sûhân) 'Çocuğu aceleye getirmeyin' dedi ve 'Ne diyorsun çocuk?' diye sordu. Ben de dedim ki: 'Allah benden zaten kitabında söz almıştı. Allah'ın benden aldığı sözün üzerine asla yeni bir söz ek-

٥٢٨ – وقال النبيُّ صلَّى الله عليه وسلَّم: (**لاحِلْفَ في الإسلامِ، وأيُّما حِلْفٌ كان في الجاهليَّةِ فما زادَهُ الإسلامُ إلَّا تأكِيدًا**)

528- Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "İslâm'da hilf yoktur. Câhiliyyede olan herhangi bir hilfi İslâm ancak pekiştirmiştir."[605]

٥٢٩– والشَّهادةُ بدعةٌ، والبراءَةُ بدعَةٌ، والوَلايَةُ بدعَةٌ؛

والشَّهادةُ: أن يشهدَ لأحَدٍ ممَّن لم يأتِ فيه خبرٌ أنَّه في الجنَّةِ أو النَّارِ.

والوِلايةُ: أن يَتولَّى قومًا، ويتبرَّأَ مِن آخَرين.

والبراءَةُ : أن يَبرأ مِن قومٍ هُم على دِينِ الإسلامِ والسُّنَّةِ.

529- Şehâdet bidattir, berâet bidattir, velâyet bidattir.[606]

Şehâdet; kişinin, hakkında bir haber gelmemiş bir kimsenin cennetlik ya da cehennemlik olduğuna şehâdet etmesidir.

Velâyet; kişinin bir topluluğu velî edinmesi, onların dışındakilerden de teberrî etmesidir.

Berâet de kişinin İslâm dîni ve Sünnet üzere olan bir topluluktan teberrî etmesidir.[607]

---

lemeyeceğim!' Benden sonra son kişiye kadar onlardan hiç kimse teklifi kabul etmedi."

Katâde dedi ki: "Mutarrif'e 'Kaç kişiydiniz?' diye sordum. 'Yaklaşık otuz kişi' dedi."

[605] Müslim (2430) rivâyet etmiştir.

[606] Musannif "el-İbânetu'l Kubrâ"da (1277) Seleme b. Kuheyl'in şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Cemâcim'de ben, Ebu'l Bahterî, Meysere Ebû Sâlih, Dahhâk el-Meşrıkî ve Bukeyr et-Tâî bir araya geldik. İrcânın bidat olduğu, velâyetin bidat olduğu, berâetin bidat olduğu ve şehâdetin bidat olduğu üzerinde icmâ ettiler." Bu söz seleften birçok kimseden rivâyet edilmiştir. Bunların tahrîcini Abdullah'ın "es-Sünne"sinde (621, 622, 647) yaptım.

ومِنَ البِدعَةِ:

٥٣٠- أن يأخُذَ السُّلطانُ الرَّجلَ فيضربَهُ، ويُعاقبَهُ، فيقول :أفعلتَ كذا ؟ أصنعتَ كذا؟ حتَّى يُسقِطَهُ.

530- Sultanın adamı alıp dövmesi, cezalandırması ve suçu üzerine aldırana kadar "Şunu yaptın mı, bunu yaptın mı?" diye sorması da bidatlerdendir.[608]

---

[607] Hallâl'ın "es-Sünne"sinde (763) rivâyet edildiğine göre Ebû Tâlib şöyle demiştir: "Ebû Abdullah'a -yani Ahmed b. Hanbel'e- 'Berâet bidattir, velâyet bidattir, şehâdet bidattir; bunlar ne demek?' diye sordum. Dedi ki: 'Berâet Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından birinden teberrî etmendir. Velâyet bazılarını velî edinip bazılarını edinmemendir. Şehâdet birinin cehennemlik olduğuna şehâdet etmendir.'"

Harb el-Kirmânî "es-Sünne"de (110), içerisinde âlimlerin icmâsını zikrettiği akîdesinde şöyle demiştir: "Velâyet bidattir, berâet bidattir. Onlar 'Falanı velî ediniyoruz, falancadan da teberrî ediyoruz' derler. Bu bidat bir sözdür. Bundan uzak durun."

[608] Ezher b. Abdullah el-Hazârî'nin rivâyet ettiğine göre Külâîler'den bir topluluğun bir eşyası çalındı. Hâke'den bazı kimseleri suçladılar. Sonra Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in sahâbîsi en-Nu'mân b. Beşîr'in yanına gittiler. Nu'mân onları (yani şüphelileri) birkaç gün hapsetti. Sonra onları serbest bıraktı. Sonra (malları çalınanlar) yine Nu'mân'a geldiler ve "Onları dövmeden ve imtihana tabi tutmadan serbest bıraktın ha?" dediler. Bunun üzerine Nu'mân şöyle dedi: "Ne istiyorsunuz? İsterseniz onları döverim. Eşyanız ortaya çıkarsa sorun yok. Çıkmazsa sırtlarınızdan sırtlarından aldığımın aynısını alırım!" "Bu senin hükmün müdür?" diye sordular. "Allah'ın hükmü ve Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hükmüdür" diye cevap verdi.

Bunu Ebû Dâvûd (4382/Döverek İmtihan Bâbı) rivâyet etmiş ve şöyle demiştir: "(Nu'mân) onları bu sözle korkutmuştur. Yani dayak ancak itiraftan sonra gerekir."

İbnu'l Kattân "Beyânu'l Vehmi ve'l Îhâm"da (3/595) "Bu hadisin ceyyid tarikleri vardır" demiştir.

٥٣١ – التَّغبيرُ في المساجِدِ.

531- Mescidlerde tağbîr yapmak,[609]

Kevsec "Mesâil"inde (2629) şöyle demiştir: "Ahmed'e dedim ki: 'Süfyân'a mihnet/imtihan; sultânın kişiyi alıp ona suçu itiraf ettirene kadar "Şunu yaptın mı, bunu yaptın mı?" diye sorması sorulmuş, o da "Evet, bu bana göre bir şey değildir, adam (dövülmeden) itirafta bulunursa (sultan) onu yargılar, değilse bunu yapmaları yakışık almaz" diye cevap vermiş.' Bunun üzerine Ahmed şöyle dedi: 'Adam korkusundan itirafta bulunursa Ömer *(radıyallahu anh)*'ın ve Şurayh'ın hadisine göre yargılanmaz.' İshâk da 'Ahmed'in söylediği doğrudur' dedi."

Derim ki: İmam Ahmed Abdurrezzâk'ın (18793) rivâyet ettiği hadise işâret etmektedir: Ömer b. el-Hattâb *(radıyallahu anh)*'a bir hırsız getirildi. Hırsız suçunu itirâf etti. Ömer "Bu elin bir hırsızın eli olmadığını görüyorum" dedi. Bunun üzerine adam "Vallahi ben hırsız değilim, fakat beni tehdit ettiler!" dedi. Ömer de onu elini kesmeden serbest bıraktı. "El-Muğnî"ye (8/196) bakınız.

[609] Ezherî "Tehzîbu'l Luğa"da şöyle demiştir: "Allah Teâlâ'yı anmaya dâir coşkuyla okunan şiire tağbîr denir. Onlar bu şiirleri nağmeli nağmeli okurken coşkuya gelirler, dans ederler ve toz kaldırırlar. Sanki onlara bu sebeple muğabbira/tağbîrciler/toz kaldıranlar denilmiştir" İbn Teymiyye "el-İstikâme"de (1/238) şöyle demiştir: "Tağbîr değnekle vurmak demektir. Ğabbera toz kaldırdı demektir. Bu şarkının nağmesi eşliğinde kullanılan âletlerden biridir."

Yine o "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (11/576) şöyle demiştir: "(Tağbîr) değnekle herhangi bir deriye vurmaktır. Yine (tağbîr) nağmeli insan sesidir. Bazen insan sesine ilâve olarak bir el diğerine vurulur ya da bir değnekle uyluğa veya herhangi bir deriye vurulur ya da elle defe veya hristiyanların çanı gibi bir davula vurulur ya da yahudilerin borazanı gibi bir boruya üflenir. Bunu din ve Allah'a yaklaşma adına yapan kimsenin sapıklığında ve câhilliğinde şüphe yoktur. Bunu zevk ve eğlence için yapana gelince dört imamın mezhebi eğlence âletlerinin tümünün haram olduğu yönündedir."

Yine o (11/569) şöyle demiştir: "Bil ki fazîleti bildirilen ilk üç nesilde; ne Hicâz'da ne Şâm'da ne Yemen'de ne Mısır'da ne Mağrib'de ne Irâk'ta ne de Horasân'da; dindâr, sâlih, zâhid ve âbid kimselerden hiçbiri ne defle ne elle ne de değnekle ıslık ve alkış benzeri şeyler için bir araya geliyor değildi. Bu an-

٥٣٢ – ورُكوبُ النِّساءِ السُّرُوجَ

532- Kadınların serclere binmesi,[610]

٥٣٣ – ورُكوبُ الرِّجالِ سُرُوجَ النُّمُورِ

533- Adamların kaplanların serclerine binmesi,[611]

٥٣٤ – واتِّخاذُ آنيةِ الذَّهبِ والفضَّةِ، ولبسُ الحريرِ والدِّيباجِ.

534- Altından ve gümüşten kaplar edinmek, ipek ve dîbâc giymek de bidatlerdendir.[612]

---

cak ikinci yüzyılın sonlarında uyduruldu. İmamlar bunu gördüklerinde buna karşı çıktılar.

Şâfiî şöyle demiştir: 'Bağdat'ta arkamda zındıkların uydurduğu bir şeyi bıraktım. Ona tağbîr diyorlar ve onunla insanları Kur'ân'dan alıkoyuyorlardı.' Yezîd b. Hârûn 'Fâsıktan başkası tağbîr yapmaz, tağbîr ne zaman vardı ki?' demiştir. Ahmed de kendisine tağbîr hakkında sorulması üzerine 'Çirkin görüyorum, sonradan ortaya atılmıştır' demiş, 'Onlarla beraber oturalım mı?' dediklerinde de 'Hayır' diye cevap vermiştir. Aynı şekilde diğer dîn imamları da tağbîri kerih görmüştür."

610 Serc bineğin semeridir. Ona kadınların hâricinde yalnız erkekler biner. Bu sebeple selef kadınların serce binmesini kerih görmüştür.

İbn Ebî Şeybe'nin "Musannef'inde (8/364/Kadınların Serclere Binmesi Hakkında Bir Bâb) rivâyet edildiğine göre ed-Dahhâk b. Müzâhim *(rahimehullah)* kadınların serclere binmesini kerih görürdü.

Âsım'dan da şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Adamın bineğine kadının binmesini, kadının bineğine de adamın binmesini kerih görüyorlardı."

611 Muâviye *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet edildiğine göre o Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbından bir topluluğa "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kaplanların derilerine binmeyi yasakladığını biliyor musunuz?" diye sordu. Onlar da "Evet" dediler. Bunu Ahmed (17327) ve Ebû Dâvûd (1796) rivâyet etmiştir. Ayrıca bakınız: İbn Ebî Şeybe, 8/362/Kaplanlara Binmek Hakkında; 13/167/Kitâbu'r Reddi alâ Ebî Hanîfe

٥٣٥ – البناءُ على القُبورِ، وتَجصِيصُهَا

535- Kabirlerin üzerine bina yapmak, onları kireçlemek,[613]

٥٣٦ – وشدُّ الرِّحَالِ إلى زِيارتِها

536- Kabirleri ziyâret etmek için yolculuğa çıkmak da bidatlerdendir.[614]

---

[612] Zira Buhârî (5426) ve Müslim'in (5450) rivâyet ettiğine göre Huzeyfe *(radiyallahu anh)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "İpek ve dîbâc giymeyin. Altın ve gümüş kaptan içmeyin. Altın ve gümüş tabaktan yemeyin. Zira bunlar dünyada onlarındır."

İbn Kudâme "el-Muğnî"de (1/103) şöyle demiştir: "Kullanılması mutlak olarak haram olan her bir şeyin kullanmak için edinilmesi de haramdır. Tambur gibi... (Tamburu kullanmak haram olduğu gibi edinmek de haramdır.) Ayrıca bakınız: 12/520. Dîbâc arapçalaşmış farsça bir kelimedir. İpekten dokunan bir tür elbisedir. (el-Mu'cemu'l Vasît, 1/268)

[613] Çünkü Müslim'in (2205) Câbir *(radıyallahu anh)*'tan rivâyet ettiğine göre Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kabrin kireçlenmesini, üzerine oturulmasını ve üzerine binâ yapılmasını yasaklamıştır.

[614] Çünkü Buhârî (1189) ve Müslim'in (3364) rivâyet ettiğine göre Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Eğerler ancak üç mescid için bağlanır (ancak üç mescid için yolculuk edilir): Benim şu mescidim, Mescid-i Harâm ve Mescid-i Aksâ..."

İbn Teymiyye "er-Reddu ale'l Ahnâî"de (s. 30) şöyle demiştir: "(Ehli Sünnet) demiştir ki: Bunun sebebi nebîlerin ve sâlihlerin kâbirlerine yolculuk etmenin bidat oluşudur. Bunu Sahâbe'den ve Tâbiîn'den hiç kimse yapmamıştır. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bunu emretmemiştir. Müslümanların imamlarından hiçbiri bunu güzel görmemiştir. Kim bunun ibâdet olduğuna itikâd eder ve bunu yaparsa o kimse Sünnet'e ve imamların icmâsına muhâlefet etmiştir. Bu Ebû Abdullah b. Batta'nın 'el-İbânetu's Suğrâ' eserinde Sünnet'e muhâlif bidatler arasında zikrettiği hususlardandır." Yine o (s. 148) şöyle demiştir: "İbn Batta'ya gelince o bunu içerisinde Ehli Sünnet'in görüşlerinin büyük kısmını ve Sünnet'e muhâlif olan bidatleri zikrettiği 'el-İbânetu's Suğrâ' eserinde

ومِنَ البِدعَةِ:

٥٣٧ – إعظامُ الموتِ، وتَخريقُ الثِّيابِ عند نُزولِهِ، وتَسويدُ الأبوابِ، وجزُّ النَّواصي، والجُلوسُ على بابِ الميِّتِ بعد الدَّفنِ، واتِّخاذُ أهلِهِ طعامًا لمن أتاهُم، ومَبيتُ النَّاسِ عندهم.

537- Ölümü büyüksemek, ölüm başa geldiğinde elbiseleri yırtmak, kapıları karalamak, kâkülleri kısaltmak, definden sonra ölünün kapısının önünde oturmak, ölünün âilesinin kendilerine gelenler için yemek yapması, insanların onların yanında gecelemeleri de bidatlerdendir.[615]

'kabirler üzerine binâ yapmak, kabirleri kireçlemek, kabirleri ziyâret için yolculuk etmek' diyerek söz konusu etmiştir. Görüldüğü gibi o bunu genel bir ifâdeyle zikretmiştir. Onun 'kabirleri ziyâret için yolculuk etmek' sözü ona göre bunun (yani kabirleri ziyâret etmenin) Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in *'Eğerler ancak üç mescid için bağlanır'* buyruğunun kapsamına girdiğini göstermektedir. Tıpkı mescidleri kireçlemenin O'nun kabirlerin kireçlemeyi yasaklaması kapsamında olduğu gibi..."

[615] Ahmed'in (6905) ve İbn Mâce'nin (1612) rivâyet ettiğine göre Cerîr b. Abdullah el-Becelî *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir:

"Biz ölünün ehlinin yanında toplanmayı ve defninden sonra yemek yapmayı niyâhadan sayardık." Bûsîrî isnâdının sahih olduğunu söylemiştir.

Buhârî "Sahih"inde şöyle demiştir: "Ölü İçin Yas Kapsamında Mekruh Olanlar Bâbı: Ömer *(radıyallahu anh)* 'Bırak onları, nak' ve laklaka olmadığı sürece Ebû Süleymân'a ağlasınlar' demiştir. Nak' başa toprak saçmak, laklaka bağırmaktır."

Kevsec Ahmed'e sorduğu sorulardan oluşan "Mesâil"inde (836) şöyle demiştir: "'Ölünün âilesinin yemek vermesi ve ölünün âilesinin yanında gecelemek mekruh mudur?' diye sordum. 'Ölünün âilesi yemek verebilir, fakat başlarına düğün yemeği gibi toplanılmaz, ölünün âilesinin yanında gecelemeyi de kerih görüyorum' diye cevap verdi. İshâk da 'Dediği gibidir' dedi."

"El-Havâdisu ve'l Bida" (s. 175) müellifi şöyle demiştir: "Mâteme gelince bu âlimlerin icmâsıyla yasaklanmışıtr. Şâfiî 'Mâtemi kerih görüyorum, mâtem erkeklerin ve kadınların üzüntülerini yenilemek gâyesiyle bir araya gelmeleridir' demiştir. Mâtem (sözlükte) sohbet için toplanmaktır. Bu münker bir

ومِنَ البِدعَةِ:

٥٣٨ – قراءَةُ القرآنِ، والأذانُ بالألحانِ، وتشبيهُها بالغِناءِ.

538- Kur'ân'ı ve ezânı şarkıya benzeterek nağme ile okumak da bidatlerdendir.[616]

bidattir. Bu konuda bir şey nakledilmemiştir." Ayrıca bakınız: Musannef-i İbn Ebî Şeybe, 3/476/Ölü İçin Bağırmanın ve Yaka Yırtmanın Yasaklanması Yasaklığı; 3/478/Ölü İçin Yemek Yedirme ve Yas Tutma Hakkında Ne Dediler Bâbı

[616] Selef Kur'ân'ı sonradan ortaya çıkan nağmelerle şarkıcılar gibi okumayı kerih görmüştür. Saîd b. el-Museyyeb'den rivâyet edildiğine göre o Ömer b. Abdulazîz'in insanlara imamlık yaparken Kur'ân'ı nağmeli okuduğunu işitmiş ve ona bir elçi gönderip "Allah seni ıslah etsin, imamlar böyle okumaz!" demiştir. Bundan sonra Ömer nağmeli okumayı bırakmıştır. (el-Medhal, 1/52)

İbnu'l Kâsım'dan rivâyet edildiğine göre Mâlik'e namazda nağmeli okuma sorulmuş, o da "Bunu sevmem, bu ancak kendisine karşılık dirhem almak için okudukları bir ezgidir" diye cevap vermiştir. (el-Müdevvene, 1/223)

Hârûn b. Ya'kûb şöyle demiştir: Babamın Ahmed b. Hanbel'e Kur'ân'ı nağmeli okumayı sorduğunu işittim. Ahmed "Sonradan ortaya atılmış bir bidattir" dedi. "Bunu kerih mi görüyorsun ey Ebû Abdullah?" diye sordum. Şöyle cevap verdi: "Evet. Ancak Ebû Mûsâ el-Eş'arî *(radıyallahu anh)*'da olduğu gibi kişinin doğasından kaynaklanan bir şey olması durumu müstesnâ. Bu nağmeleri sonradan öğrenenlere gelince bu nağmeler mekruhtur." (Tabakâtu'l Hanâbile, 2/514) Yine Ahmed kendisine Kur'ân'ı nağmeyle okumanın sorulması üzerine "Bidat, bidat; onu şarkı yapıp çıktılar, onu şarkı yapıp çıktılar!" demiştir.

İbnu'l Kayyım "Zâdu'l Meâd"da (1/492-493) şöyle demiştir: "Selefin hâlini bilen kimse kat'î sûrette bilir ki onlar Kur'ân'ı ölçülü, sayılı ve sınırlı alçaltmalardan ve yükseltmelerden ibâret olan zorlama müzik nağmeleriyle okumaktan uzaklardı. Onlar Kur'ân'ı bu nağmelerle okumayacak ve bu nağmelere cevaz vermeyecek kadar Allah'tan korkan kimselerdi..."

"El-Havâdisu ve'l Bida" (s. 85) sahibi şöyle demiştir: "Ashâb-ı elhân (Kur'ân'ı nağmeyle okuyanlar) dördüncü asırda ortaya çıkmıştır... Bu kimseler âlimler

tarafından terk edilmiş kimselerdi. Kur'ân kıraatini şarkı nağmelerinin kurallarına taşıdılar. Kısa okunacak yeri uzattılar, uzatılacak yeri kısa okudular. Sâkini harekelendirdiler, harekeliyi sakin okudular. Harf ekleyip harf çıkardılar. Harekeliyi cezmettiler. meczûmu harekelendirdiler. Bunları coşkuya getiren şarkı nağmelerinin tam olarak ortaya çıkması için yaptılar. Sonra bunlara isimler türettiler..."

Müellif sonra bu isimleri zikretmiştir ki bu isimler şarkıcılardan ve fısk ehlinden aldıkları şu muhdes makamlardır! Müellif sonra şöyle devam etmiştir: "Onlar bu isimleri Allah'ın kitabı hakkında uydurmuşlardır. Allah bunlar hakkında hiçbir delil indirmemiştir. Onların okuyanı da dinleyeni de bununla emir, nehiy, vaad, vaîd, vaaz, korkutma, darbımesel ve hüküm bildirme gibi Kur'ân'da inen manaları anlamayı amaçlamamaktadır. Bu ancak zevk ve coşku içindir. Nağmeler ve ezgiler saz tıngırtısına ve müzik aleti seslerine benzemektedir. Nitekim Allah (ac) Kureyş'i şu buyruğuyla zemmetmiştir: *'Onların Beyt yanındaki duâları da ıslık çalmaktan ve alkış tutmaktan başka bir şey değildir...' (Enfâl, 35)*"

Seleften ezânı nağmeli okumayı kerih gördüklerine dâir rivâyet edilenler de çoktur. Örneğin Ömer b. Sa'd b. Ebî Huseyn el-Mekkî'nin rivâyet ettiğine göre bir müezzin nağmeli bir şekilde ezan okudu. Bunun üzerine Ömer b. Abdulazîz ona "Ya kendini sıkmadan ezan oku ya da bizi bırak" dedi. Bunu İbn Ebî Şeybe (1/229) rivâyet etmiş, Buhârî de "Sahîh"inde (Ezânı Yüksek Sesle Okumak Bâbı) muallak olarak zikretmiştir.

İbn Receb "Fethu'l Bârî"de (3/429) şöyle demiştir: "Dârakutnî bunu merfû olarak İbn Abbâs'tan rivâyet etmiştir. İsnâdı sahih değildir. İbn Ömer'den rivâyet edildiğine göre o müezzinin birine 'Ben sana Allah için buğzediyorum, çünkü sen ezân okurken haddi aşıyorsun' demiştir. Böylece o müezzinin ezânı uzatarak ve nağmeli okuyarak meşrû olan sınırı geçtiğine işâret etmiştir. Başka bir rivâyete göre o 'Sen ezan okurken kendini öne çıkarıyorsun' demiş, sanki onun sesindeki abartıya, avurt doldurmaya ve tekebbüre işâret etmiştir."

Kevsec "el-Mesâil"de (177) şöyle demiştir: "Ahmed'e 'Ezanda nağme yapmak (hakkında ne dersin)?' diye sordum. Bundan hoşlanmamış gibi 'Her şey uydurulmuş!' diye cevap verdi. İshâk da 'Dediği gibidir, çünkü bu bidattir' dedi."

ومِنَ البِدعَةِ:

٥٣٩ – تَحليةُ المصاحِفِ.

539- Mushafları süslemek,[617]

٥٤٠ – وزَخرَفةُ المَسَاجِدِ.

540- Mescidleri süslemek,[618]

İbn Abdulhakem'in "el-Câmi'"inde (110) rivâyet edildiğine göre Mâlik şöyle demiştir: "Ben ezanı nağmeyle okumayı kerih görüyorum. Müminlerin emîriyle bu konuda konuşmayı bile düşündüm. Çünkü ben onları (bu şekilde nağmeli) ezan okurlarken duyuyordum."

Ayrıca bakınız: İbn Ebî Şeybe, 2/50/Ezanı Nağmeli Okumak; Abdurrezzâk, 1/481/Ezanı Abartılı Okumak Bâbı

[617] İbn Ebî Dâvûd'un "el-Mesâhif"te (s. 584, Mushafları Altınla Süslemek) rivâyet ettiğine göre Ubeyy b. Ka'b, Ebu'd Derdâ ve Ebû Hureyre (rhum) "Mushaflarınızı süslediniz, mescidlerinizi yaldızladınız, helâkiniz yakındır" demiştir. Lafızları birbirine yakındır. İsnâdları birbirini kuvvetlendirmektedir.

Yine İbn Ebî Dâvûd (463) Bürd b. Sinân'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Hiç bir ümmetin ameli, mushaflarını ve mescidlerini süslemedikçe kötüleşmemiştir."

Yine o (464, 471) İbn Mes'ûd ve İbn Abbâs (rhum)'un bunu kerih gördüklerini rivâyet etmiştir. Ayrıca bakınız: Fedâilu'l Kur'ân, Ebû Ubeyd, 2/234 Mushafların Altın ve Gümüşle Süslenmesi ve Yaldızlanması; İbn Ebî Şeybe, 3/623 Mushafın Süslenmesi Hakkında, 10/268

[618] Zira Enes *(radıyallahu anh)* şöyle demiştir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "İnsanlar mescidlerle övünmedikçe kıyâmet kopmaz." Bunu Ebû Dâvûd (449) rivâyet etmiş, İbn Huzeyme (1322) ve İbn Hibbân (1614) sahih olduğunu söylemiştir.

Yine Ebû Dâvûd'un (448) rivâyet ettiğine göre İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)* şöyle demiştir: Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buyurdu ki: "Ben mescidleri boyayıp süslemekle emrolunmadım."

٥٤١ – وتَطويلُ المنابِرِ.

541- Minberleri uzun yapmak da bidatlerdendir.[619]

ومِنَ البِدعَةِ:

٥٤٢ – أخذُ الأجُرةِ على: الأذانِ، والإمامةِ، وتَعليمِ القرآنِ، وتَغسِيلِ الموتى.

542- Ezan okumaya, imamlığa, Kur'ân öğretmeye ve ölü yıkamaya karşılık ücret almak da bidatlerdendir.[620]

Ubey b. Ka'b, Ebu'd Derdâ ve Ebû Hureyre *(radıyallahu anhum)*'un "Mushaflarınızı süslediniz, mescidlerinizi yaldızladınız, helâkiniz yakındır" dedikleri daha önce geçmişti.

Buhârî *(rahimehullah)* "Sahîh"inde şöyle demiştir: "Mescid İnşâ Etmek Bâbı: Ebû Saîd 'Mescidin çatısı hurma dallarındandı' demiştir. Ömer *(radıyallahu anh)* bir mescid yapılmasını emretmiş ve 'İnsanları yağmurdan koru(yacak bir çatı yap), sakın (mescidi) kırmızıya veya sarıya boyayıp da insanları fitneye düşürme' demiştir. Enes *(radıyallahu anh)* 'Mescidlerle övünüyorlar ama pek azı hâriç mescidlere gitmiyorlar' demiştir. İbn Abbâs *(radıyallahu anhuma)* 'Mescidleri tıpkı yahudilerin ve hristiyanların süslediği gibi süsleyeceksiniz' demiştir."

Ayrıca bakınız: İbn Ebî Şeybe, 2/192/Mescidlerin Süsüne ve Bu Konuda Gelenlere Dâir Bir Bâb; Abdurrezzâk, 3/152; el-Havâdisu ve'l Bida', et-Turtûşî, s. 104-109

[619] İbn Receb "Fethu'l Bârî"de (5/471) şöyle demiştir: "Sahih olan minberin üç basamak olmasıdır. O'nun râşid halîfeleri döneminde de minber bu şekilde kalmıştır... Aralarında mezhebimiz mensuplarından İbn Batta'nın da bulunduğu âlimlerden bir topluluk minberleri yükseltmeyi sonradan ortaya atılan bidatlerden saymıştır. İsnâdı sâbit olmayan merfû bir hadiste bunun kıyâmet alâmetlerinden olduğu rivâyet edilmiştir.

[620] Çünkü Allah'a yaklaşma vesîlesi olan amellerde aslolan ücreti ve mükâfâtı Allah Teâlâ'dan beklemektir. Bu sebeple bunun kerâhiyetine dâir birçok hadis ve seleften eser rivâyet edilmiştir. Örnek olarak:

1- Ezan Okuma Karşılığında Ücret Almak

Tirmizî (209) ve başkaları Osmân b. Ebi'l Âs *(radıyallahu anh)*'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in bana son söylediklerinden biri de 'Ezânına karşılık ücret almayan bir müezzin edin' idi."

Tirmizi şöyle demiştir: "Hasen-sahihtir. İlim ehlinin nezdinde amel buna göredir. Onlar müezzinin ezâna karşılık ücret almasını kerih görmüşler, ezanının karşılığını Allah'tan beklemesini güzel görmüşlerdir."

İbnu'l Münzir "el-Evsat"ta (3/201) şöyle demiştir: "Müezzinin ezanına karşılık ücret alması Osmân *(radıyallahu anh)* hadîsinden dolayı câiz değildir. Müezzin ezânına karşılık ücret alırsa bu onun hakkı değildir."

Ayrıca bakınız: İbn Ebî Şeybe, 2/50; Abdurrezzâk, 1/481; el-Muğnî, 5/70

2- İmamlığa Karşılık Ücret Almak

Selef nâfile namaz kıldırmaya karşılık ücret alma konusunda sert sözler söylemişlerdir. Peki, farz namazlar hakkında ne düşünülür?

Mervezî "Kıyâmu Ramadân"da (s. 246, Ramazan'da İmamlığa Karşılık Ücret Alma Bâbı) isnâdıyla Abdullah b. Ma'kıl'in Ramazan'da insanlara namaz kıldırdığını, Ramazan Bayramı geldiği zaman Ubeydullah b. Ziyâd'ın ona beş yüz dirhem ve bir elbise gönderdiğini, bunun üzerine Abdullah'ın bunları reddedip "Biz Allah'ın kitabına karşılık ücret almayız" dediğini rivâyet etmiştir. (Yine "Kıyâmu Ramadân"da geçtiğine göre) Hasen'e ücret karşılığında birini tutan ve onun kendilerine namaz kıldırdığı topluluk hakkında soruldu. Hasen "Onun namazı da yoktur, onların namazı da yoktur" diye cevap verdi. İbnu'l Mubârek'ten "Ücret karşılığında namaz kıldırmayı kerih görüyorum" ve "Onlara namazı iâde etmelerinin vâcip olmasından korkarım" dediği rivâyet edilmiştir. Ahmed'e bir topluluğa "Şu kadar dirhem karşılığında size Ramazan'da namaz kıldırayım" diyen kimse sorulmuş, o da "Allah'tan âfiyet dilerim, onun arkasında kim namaz kılar?" demiştir. ("Kıyâmu Ramadân"dan yapılan iktibas burada sona erdi.)

Kevsec "Mesâil"inde (720) şöyle demiştir: "İnsanlara Ramazan ayında sunulan bağışlar (hakkında ne diyorsun)?" diye sordum. "Kişinin herhangi bir hayra karşılık bir ücret almasını hoş görmüyorum" diye cevap verdi. İshâk da şöyle dedi: "Kişi ücret alma niyetiyle imamlık yapamaz. Herhangi bir ücret alma niyeti olmaksızın imamlık yapar da sonra kendisine bir şey verilir ya da ikramda bulunulursa bu câizdir."

Şeyh Muhammed b. Abdulvehhâb "Âdâbu'l Meşyi fi's Salât"ta "Ücret karşılığında namaz kıldıranın arkasında namaz kılınmaz" demiş, buna delil olarak da İmam Ahmed'in yukarıda geçen "Allah'tan âfiyet dilerim, onun arkasında kim namaz kılar?" sözünü zikretmiştir. Ayrıca "Mecmû'u'l Fetâvâ"ya (24, 316; 30/207) bakınız.

3- Kur'ân Öğretmeye Karşılık Ücret Almak

Ahmed'in (22689) rivâyet ettiğine göre Ubâde b. es-Sâmit şöyle demiştir: "Suffe Ehli'nden bazı kimselere yazı yazmayı ve Kur'ân'ı öğrettim. Onlardan bir adam bana bana göre mal falan olmayan ve kendisiyle Allah yolunda ok atacağımı düşündüğüm bir yay hediye etti. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e bunu sordum. 'Eğer ondan dolayı boynuna ateşten bir halka geçirilmesini istiyorsan onu kabul et!' buyurdu."

Derim ki: Allah Teâlâ'nın kitabını öğretme karşılığında ücret almanın câiz olup olmadığı ilim ehli arasında ihtilâflı bir meseledir. Âlimlerin bu konudaki ihtilâfını "el-Câmi'u fî-Ahkâmi ve Âdâbi's Sıbyân" kitabının "İlim" bölümünde (s. 171-177) zikrettim.

Bil ki Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı Allah Teâlâ'nın kitabını öğretmeye karşılık ücret almayı kerih görürlerdi. Abdurrezzâk (14534) ve İbn Ebî Şeybe'nin (885) rivâyet ettiğine göre Abdullah b. Şakîk el-Ukaylî şöyle demiştir: "Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ashâbı mushaf satmayı ve çocuklara ücret karşılığında (Kur'ân) öğretmeyi kerih görür ve bunu büyükserdi."

Yine Abdurrezzâk (14533) ve İbn Ebî Şeybe'nin (887) rivâyet ettiğine göre İbrâhîm en-Nehaî "Çocuklara (Kur'ân) öğretmeye karşılık ücret almayı kerih görüyorlardı" demiştir.

İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (30/204) şöyle demiştir: "Kur'ân'ı ve ilmi ücret almaksızın öğretmeye gelince bu en fazîletli ve Allah'a en sevimli amellerdendir. Bu İslâm dîninden zorunlu olarak bilinecek hususlardandır. Bu İslâm diyârında doğup büyümüş herhangi bir kimseye kapalı kalacak bir şey değildir. Sahâbe, Tabiîn, Tebe-i Tâbiîn ve bunların dışında ümmet nezdinde Kur'ân, hadis ve fıkıh alanlarındaki ilimleriyle tanınan âlimler (Kur'ân'ı ve ilmi) hep ücretsiz öğretiyorlardı. Onlardan hiçbiri kesinlikle ücret karşılığında öğretiyor değildi."

٥٤٣ – البَراءةُ مِن كلِّ اسمٍ خالفَ السُّنَّةَ، وخرجَ عن إجماعِ الأمَّةِ، ومُباينةُ أهلِهِ، ومُجانبةُ مَن اعتقدَهُ، والتَّقرُّبُ إلى الله عزّ و جلّ بمُخالفتِهِ؛ وذلك مِثلُ قولِهِم:

الرَّافضةُ، والشِّيعةُ، والجهميَّةُ، والمرجئةُ، والحَرُوريَّةُ، والمعتزلةُ، والزَّيديَّةُ، والإماميَّةُ، والمغيريَّةُ، والإباضِيَّةُ، والكَيسَانيَّةُ، والصُّفريَّةُ، والشُّرَاةُ، والقدريَّةُ، والمَنانيَّةُ، والأزارِقَةُ، والحُلوليَّةُ، والمنصُورِيَّةُ، والواقِفَةُ، ومَن دفعَ الصِّفاتِ والرُّؤيَةَ .

ومِن كُلِّ قولٍ مُبتدعٍ، ورَأيٍ مخترعٍ، وهوًى مُتَّبعٍ فهذه كلُّها وما شاكَلَها، وما تَفرَّعَ منها، أو قاربَها؛ أقوالٌ رَدِيئةٌ، ومذاهِبُ سيِّئةٌ، تُخرِجُ أهلها عن الدِّينِ، ومَن اعتقَدَها عن جُملةِ المسلمين.

543- Sünnet'e muhâlefet eden ve ümmetin icmasının dışına çıkan her isimden (mezhepten) teberrî etmek, onun ehlinden ayrılmak, ona itikâd edenden uzak durmak, ona muhâlefet ederek Allah *(Azze ve Celle)*'ye yaklaşmak da Sünnet'ten ve imanın kemâlindendir. Şu görüşleri gibi: Râfıza, Şîa, Cehmiyye, Mürcie, Harûriyye, Mu'tezile, Zeydiyye, İmâmiyye, Muğîriyye, İbâdiyye, Keysâniyye, Sufriyye, Şurât, Kaderiyye, Menâniyye, Ezârika, Hulûliyye, Mansûriyye, Vâkıfe, sıfatları ve rü'yeti inkâr edenler...[621] Her sö-

---

Ayrıca bakınız: el-Evsat, 11/149/Kur'ân Öğretmeye Karşılık Ücret Almanın Mübahlığının Zikri, İlim Ehlinin Öğrencilerin Ücretleri Hususundaki İhtilâfının Zikri; İbn Ebî Şeybe, 7/293/Öğretmenin Ücret Almasını Kerih Görenler; Abdurrezzâk, 8/114

[621] Bu fırkalar hakkında söylenecek çok söz vardır. Fakat bu fırkaları bazı üst fırkaların çatısı altında toplayarak sınıflandırmak, her bir fırkayı kendisinden dallandığı asla dâhil etmek mümkündür:

1- Cehmiyye: Müellifin zikrettiği fırkalardan Mu'tezile, Vâkıfe, sıfatları inkâr edenler, rü'yeti inkâr edenler ve Hulûliyye de Cehmiyye çatısı altına girer. Hulûliyye Rab (ac)'nin mahlûkâtının üzerinde oluşunu inkâr edenlerdir. Nitekim İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (Tetimmetu'r Reddi ale'l Cehmiyye, 3/136) şöyle demiştir: "Yine müslümanlar icmâ etmiştir ki... Allah *(azze ve celle)* Arş'ının üzerinde, göklerinin fevkinde, yarattıklarından ayrıdır. İlmi ise

bütün mahlûkâtını kuşatmıştır. Bunu Hulûliyye mezhebini benimseyenlerden başkası inkâr etmez."

Ayrıca el-Hallâl'ın "es-Sünne"sine (2/200/Allah'ın Kâfir Düşmanları Cehmiyye ve Görüşleri) bakınız.

Berbehârî *(rahimehullah)* "Şerhu's Sünne"de (95) şöyle demiştir: "Aralarında Ahmed b. Hanbel'in de bulunduğu bazı âlimler şöyle demiştir: Cehmî kâfirdir, kıble ehlinden değildir. Kanı helâldir. Ne o (müslümana) mirasçı olabilir ne de ona (bir müslüman tarafından) mirasçı olunabilir. Çünkü o 'Cuma, cemaat, bayram namazları, sadaka yoktur' demektedir. Yine onlar "Kim Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söylemezse kâfirdir" demektedirler. Onlar Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ümmetine kılıç çekmeyi helal saymışlardır. Kendilerinden öncekilere muhâlefet etmişlerdir. İnsanları, hakkında ne Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in ne de O'nun ashâbından birinin konuşmadığı bir meseleden dolayı eziyetlere maruz bırakıp imtihan ettiler. Mescidleri ve câmileri (cemaatsiz bırakarak) işlevsiz kılmayı hedeflediler. İslâm'ı zayıflattılar. Cihâdı geçersiz kıldılar. Fırkalaşma için gayret sarf ettiler. Eserlere muhâlefet ettiler. Çoğu şeye mensuh dediler. Müteşâbihi delil getirdiler. İnsanları düşünceleri ve dinleri hususunda şüpheye sevk ettiler. Rableri hakkında tartıştılar. "Kabir azâbı yoktur, Havz yoktur, şefaat yoktur, cennet ve cehennem henüz yaratılmamıştır" dediler. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in buyruklarının birçoğunu inkâr ettiler. İşte onların tekfîrini ve kanlarını helâl sayanlar bu sebeplerden dolayı helâl saymışlardır. Çünkü Allah'ın kitabından bir âyeti reddeden Kitâb'ın tamamını inkâr etmiştir. Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'den gelen bir eseri reddeden bütün eserleri reddetmiştir. Bu kimse Azîm olan Allah'a kâfirdir."

2- Râfıza: Şîa, Zeydiyye, İmâmiyye, Mansûriyye ve Muğîriyye Râfıza'nın fırkalarındandır. Abdullah b. Ahmed -Allah onlara rahmet etsin- şöyle demiştir: "Babama 'Râfıza kimlerdir?' diye sordum. 'Ebû Bekir ve Ömer'e sövüp sayanlardır' diye cevap verdi." (es-Sünne, el-Hallâl, 777)

İbn Batta *(rahimehullah)* "el-İbânetu'l Kubrâ"da (2/8) şöyle demiştir: "Râfıza'ya gelince onlar insanlar arasında en fazla ayrışan, en çok fraksiyonlara ayrılan, birbirlerine en çok ta'n eden kimselerdir. Onların her biri kendisi için bir mezhep seçer, o mezhep hususunda kendisine muhâlefet edeni lânetler, o mezhebe uymayanı tekfir eder. Hepsi 'İmam olmadan namaz yok, oruç yok,

cihâd yok, cuma namazı yok, bayram namazları yok, nikâh yok, talak yok, alış yok, satış yok' der. İmamı olmayanın dîninin olmayacağını, imamını bilmeyenin dîninin olmadığını söyler. Sonra imamlar konusunda farklı görüşlere sâhiptirler. İmâmiyye'nin önder edindiği ve imamın kendisinden başkası olduğunu söyleyeni lânetleyip tekfir ettiği bir imamı vardır. Aynı şekilde Zeydiyye'nin de İmâmiyye'nin imamından ayrı bir imamı vardır. İsmâiliyye'nin, Keysâniyye'nin ve Betriyye'nin de farklı imamları vardır. Her tâife bir mezhebi ve imamı benimser, o mezhep ve imam hususunda kendisine muhâlefet edeni lânetler ve tekfir eder. Onların ibret alacaklar için birer ibret vesîkası olan görüşlerinden bazılarını zikrederdim ama Allah'ın şânını yücelttiği, değerini yüksek kıldığı, sapıkların pisliklerinden, onların çirkin sözlerinden ve görüşlerinden uzak kıldığı ilmi korumayı tercih ettik."

3- Harb el-Kirmânî "el-Mesâil" kitabının "es-Sünne" bölümünde (186/tahkikimle) şöyle demiştir: "Kendisine 'Mürcie kimdir?' diye sorulması üzerine Ahmed'in 'İmanın sözden ibâret olduğunu söyleyenler' diye cevap verdiğini işittim."

İbn Batta *(rahimehullah)* "el-İbânetu'l Kubrâ"da "Mürcie Hakkında Söylenecek Söz, Onlar Hakkında Rivâyet Edilenler ve Âlimlerin Onların Çirkin Mezhebine Karşı Çıkmaları Bâbı" diye bir bâb açmıştır. (2/287) Onlar hakkında 254. maddenin dipnotunda bazı şeyler söylenmişti.

4- Kaderiyye: Mu'tezile ve Menâniyye fırkaları da Kaderiyye kapsamındadır.

Abdullah b. Ahmed *(rahimehullah)* "es-Sünne"de (835) şöyle demiştir: "Alî b. el-Cehm ona -yani İmam Ahmed'e- kader(i inkâr) görüşünü benimseyen kimsenin kâfir olup olmayacağını sordu. Bunun üzerine o şöyle cevap verdi: 'İlmi inkâr ederse, "Allah (ac) bir ilim yaratmadan önce âlim değildi, ilmi yarattı da sonra bildi" derse, böylece Allah (ac)'nin ilmini inkâr ederse kâfirdir.'"

Malatî "et-Tenbîhu ve'r Reddu alâ Ehli'l Ehvâ"da (s. 106) şöyle demiştir: "Mâneviyye iki ilâhın ve iki yaratıcının olduğunu; bunlardan birinin hayrın, nûrun ve ışığın yaratıcısı olduğunu; diğerinin de şerrin, karanlığın ve belâların yaratıcısı olduğunu savunur. Onlara Mâniye denmesinin sebebi Mânî denilen bir adamın nebîleri olduğunu söylemeleridir. Mânî kisralar zamanında yaşamıştı ve kisraların biri onu öldürmüştü."

zün bir ortaya atanı, her görüşün bir uyduranı, her hevânın bir takipçisi vardır.[622] Bütün bunlar, bunlara benzeyenler, bunlardan dallanıp budaklananlar ya da bunlara yakın olanlar; ehlini dînin dışına çıkaran, inananını müslümanların zümresinin dışına iten aşağılık görüşlerdir ve kötü mezheplerdir.

٥٤٤ – ولهذه المقالاتِ والمذاهبِ رُؤساءُ مِن أئمَّةِ الضَّلالِ، ومُتقدِّمون في الكُفرِ وسُوءِ المقالِ، يقولون على الله ما لا يعلمون، ويَعيبون أهلَ الحقِّ فيما يأتون، ويتَّهمون الثِّقاتِ في النَّقلِ، ولا يتَّهمون آراءَهُم في التَّأويلِ. قد عقدُوا ألويَةَ البِدَعِ، وأقاموا سُوقَ الفِتنةِ، وفتحوا بابَ البليَّةِ. يفترون على الله البُهتان، ويتقوَّلون في كتابِهِ بالكذِبِ والعُدوانِ. إخوانُ الشَّياطينِ، وأعداءُ المؤمنين، وكهفُ الباغِين، ومَلجأُ الحاسِدين، هُم شُعوبٌ وقبائِلُ، وصُنُوفٌ وطوائِفُ .

5- Havâric: Harûriyye, Şurât, Ezârika, Abdullah b. İbâd'ın takipçileri olan İbâdiyye, Ubeyd b. el-Asfar'ın takipçileri olan Sufriyye Havâric'dendir.

Hallâl'ın rivâyet ettiğine göre (110) Ahmed "Havâric kötü bir topluluktur, dünyada onlardan şerli bir topluluk bilmiyorum" demiştir. Yine o *"Hâricîler cehennemin köpekleridir"* buyruğunu kastederek "Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in onlar hakkındaki hadisi on vecihten sahih olarak rivâyet edilmiştir" demiştir.

Âcurrî *(rahimehullah)* "eş-Şerîa"da (1/325) şöyle demiştir: "Gerek önceki gerek sonraki âlimler hâricîlerin kötü bir topluluk olduğu, Allah Teâlâ'ya ve Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e âsî oldukları; namaz kılsalar da, oruç tutsalar da, kendilerini ibâdete verseler de bunun onlara fayda vermeyeceği hususunda ihtilâf etmemişlerdir. Yine onlar iyiliği emrediyor, kötülükten sakındırıyor görünürler. Fakat bu da onlara fayda verecek değildir. Çünkü onlar Kur'ân'ı istedikleri şekilde yorumlayan ve müslümanların kafalarını karıştıran bir topluluktur... Havâric necis ve pislik Şurât'tır. Onların mezhebini benimseyen diğer hâricîler de bu mezhebi birbirlerinden miras alagelmişlerdir. İmamlara ve emîrlere isyân ederler, müslümanları öldürmeyi helâl sayarlar.

622 Sonradan ortaya çıkan bu isimlere ve sapık fırkalara günümüzdeki İhvân-ı Müslimîn Cemaati, Teblîğ Cemaati, Tekfîr ve Hicret Cemaati birer örnektir. Bunların dışında daha birçok türedi ve bidatçi fırka vardır.

أنا أذكرُ طرفًا مِن أسمائِهم، وشيئًا مِن صِفاتِهم. لأنَّ لهم كُتبا قد انتشرت، ومقالاتٍ قد ظَهَرت، لايَعرفُها الغِرُّ مِن النَّاسِ، ولا النَّشءُ مِن الأحداثِ، تَخفى معانِيهَا على أكثرِ مَن يقرؤها؛ فلعَلَّ الحدثَ يقعُ إليه الكتابُ لرجلٍ مِن أهلِ هذه المقالاتِ؛ قد ابتدأ الكتابَ بحمدِ اللهِ، والثَّناءِ عليهِ، والإطنابِ في الصَّلاةِ على النبيِّ ثُم أتبعَ بذلك بدقيقِ كُفرِه، وخفيِّ اختراعِهِ وشرِّه، فيظُنُّ الحدثُ -الذي لاعِلمَ له -، والأعجميُّ، والغُمْرُ مِن النَّاسِ: أنَّ الواضعَ لذلك الكتابِ عالمٌ مِن العُلماءِ، أو فقيهٌ مِن الفُقهاءِ، ولعلَّهُ يَعتقِدُ في هذه الأُمَّةِ ما يراهُ فيها عبدَةُ الأوثانِ، ومَن بَارزَ اللهَ، ووالى الشَّيطانَ.

544- Bu görüşlerin ve mezheplerin elebaşları vardır ki dalâlette imamdırlar, küfürde ve kötü görüşlülükte öncüdürler. Allah hakkında bilmediklerini söylerler. Yaptıkları hususunda hak ehlini ayıplarlar. Nakil konusunda güvenilir kimseleri itham ederler. Tevil konusundaki görüşlerinden ise şüphe etmezler. Onlar bidat sancaklarını kaldırmışlardır. Fitne pazarını kurmuşlardır. Belâ kapısını açmışlardır. Allah üzerine yalan uydururlar. Yalan söyleyerek ve haddi aşarak kitabı hakkında sözler uydururlar. Şeytanların kardeşleri, müminlerin düşmanları, haddi aşanların mağarası, hasetçilerin sığınağıdır onlar. Onlar halklara ve kabîlelere ayrılmışlardır. Sınıflara ve tâifelere bölünmüşlerdir.

Şimdi ben onların isimlerinin ve özelliklerinin bir kısmını zikredeceğim.[623] Çünkü onların yaygınlık kazanmış kitapları ve her tarafa yayılmış

---

[623] Bidat ehlinden isimlerini ve özelliklerini zikrederek sakındırmak Ehli Sünnet ve'l Cemaat'in üzerinde icmâ ettiği hususlardandır. Onlar bunu haram kılınan gıybet kapsamında değerlendirmemişlerdir. Bilakis vâcip olan nasihat kapsamında değerlendirmişlerdir. Âsım el-Ahvel *(rahimehullah)* şöyle demiştir: "Katâde'nin yanına oturdum. Amr b. Ubeyd'i söz konusu etti ve onun hakkında kötü konuştu. Ona 'Ebu'l Hattâb, âlimlerin birbirleri hakkında kötü konuştuklarını görmemiştim!' dedim. Bunun üzerine dedi ki: 'Ey Ahvel! Bilmez misin ki kişi bir bidat ortaya attığı zaman ondan sakınılması için onun söylenmesi gerekir?'" (Târîhu Bağdâd, 14/78; el-Kâmilu fi'd Duafâ, 5/97)

Ebû Ca'fer el-Hazzâ şöyle demiştir: "Süfyân b. Uyeyne'ye 'Şu, yani İbrâhîm b. Ebî Yahyâ kader hakkında bazı şeyler söylüyor' dedim. Süfyân da 'İnsanlara

onun bidatini bildirin, Rabbinizden de âfiyet isteyin' dedi." (el-İlel ve Ma'rifetu'r Ricâl, 2291)

Abdullah b. el-Mubârek'in el-Muallâ b. Hilâl hakkında konuşması üzerine sûfîlerden biri ona "Ey Ebû Abdurrahmân, gıybet mi ediyorsun?!" diye sormuş, o da "Sus bakayım, biz bunları ortaya çıkarmazsak hakkı bâtıldan nasıl ayırt edeceğiz?" demiştir. (el-Âdâbu'ş Şer'iyye, 2/142)

Abdullah b. Ahmed b. Hanbel şöyle demiştir: "Ebû Turâb en-Nahşebî babam *(rahimehullah)*'ın yanına geldi. Babam 'Falan zayıftır, falanca sikadır' demeye başladı. Ebû Turâb da 'Âlimlerin gıybetini yapma' dedi. Bunun üzerine babam ona döndü ve 'Üf sana, bu nasihattir, gıybet değil' dedi." (Tabakâtu'l Hanâbile, 2/183)

Ebû Sâlih el-Ferrâ şöyle demiştir: "Yûsuf b. Esbât'a Vekî'den fitnelere dâir bir şey aktardım. Hasen b. Hayy'ı kastederek 'Bu da hocasına benziyor' dedi. Yûsuf'a 'Bunun gıybet olmasından çekinmiyor musun?' diye sordum. 'Niye ki ey ahmak?' dedi, 'Ben onlara analarından ve babalarından daha hayırlıyım. İnsanları onların ortaya attıklarıyla amel etmekten sakındırıyorum ki insanların yükleri sırtlarına binmesin. Onları öven onlara en çok zarar verendir.'" (ed-Duafâ, el-Ukaylî, 1/232)

İbn Teymiyye "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (28/231) şöyle demiştir: "Kitab'a ve Sünnet'e muhâlif görüşleri savunan, Kitab'a ve Sünnet'e muhâlif ibâdetler yapan bidat önderlerine gelince onların durumunu beyân etmek ve ümmeti onlardan sakındırmak müslümanların ittifâkıyla vâciptir. O kadar ki Ahmed b. Hanbel'e 'Sana kişinin oruç tutması, namaz kılması ve itikâfta bulunması mı daha sevimlidir yoksa bidat ehli hakkında konuşması mı?! diye sorulmuş, o da şöyle cevap vermiştir: 'Kıyâm ettiğinde, namaz kıldığında ve itikafta bulunduğunda bunlar ancak kendisi içindir. Bidat ehli hakkında konuştuğunda ise bu bütün müslümanlar içindir. Dolayısıyla bu daha fazîletlidir.'

Görüldüğü üzere bunun yararı dinleri yönünden bütün müslümanları kapsamaktadır. Tıpkı Allah yolunda cihâd gibi... Zira Allah'ın yolunu, dînini ve şeriatini temizlemek, bunların zulümlerini ve saldırılarını def etmek bütün müslümanların ittifâkıyla farz-ı kifâyedir. Eğer Allah bunların zararını def etmek için bazı kimseleri ikâme etmemiş olsaydı din bozulurdu ve dînin fesâdı savaşılan düşmanın istîlâsının sebep olduğu fesattan daha büyük olurdu. Zira onlar memleketleri ele geçirdikleri zaman kalpleri ve onların içindeki dîni

görüşleri vardır ki insanlar arasındaki tecrübesiz ve bidatler içerisinde yetişmiş kimse bunları bilmez. Bunların manaları okuyanlarının çoğuna gizli kalır. Belki bu görüşlere sâhip birine âit bir kitap yaşı küçük birinin eline geçer. Adam kitaba Allah'a hamd u senâda bulunarak, Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'e güzelce salât ederek başlamıştır. Fakat bunun arkasına ince küfrünü, gizli bidatini ve şerrini ekler. İnsanlardan ilmi olmayan yaşı küçük kimse, acem kimse ve bir tecrübesi bulunmayan kimse de o kitabı yazanın âlimlerden bir âlim veya fakihlerden bir fakih olduğunu zanneder. Bu ümmet hakkında öyle şeylere itikâd eder ki bunlar putperestlerin ve Allah'a savaş açıp şeytanı dost edinenlerin bu ümmet hakkındaki görüşlerinin aynısıdır.[624]

---

bozmazlar. Belki sonradan dolaylı olarak bozabilirler. Fakat ötekiler ilk başta kalpleri bozarlar."

[624] Allah ona rahmet etsin, doğru söylemiştir. Şu sonraki dönemlerde yaygın olan tefsirlere ve hadis şerhlerine bakan kimse onların birçoğunda bunu açık bir şekilde görür. Bu tefsirlerin ve hadis şerhlerinin müellifleri kitaplarında Cehmiyye, Eşâira, Kaderiyye, Mürcie, Sûfiyye ve Râfıza gibi bidat ehlinin yolunu takip etmiştir. Aman bu konuda dikkatli ol!

Şeyh Hamd b. Atîk (v. 1301) şöyle demiştir: "Allah seni doğruya iletsin, bil ki bizim metodumuz bize tefsîr veya hadis şerhi alanında bir kitap ulaştı mı onu sınamaktır. Onda bulunan uluvv, sıfatlar ve fiiller konularındaki itikâda bakarız. Biz müteahhirînin birçoğunda ya da çoğunluğunda gâlip olanın Eş'arî mezhebi olduğunu gördük. Eş'arî mezhebi ki uluvvu nefyetmekten, bu konudaki âyetleri Bişr el-Merîsî'den ve onun benzeri sapık ve bidatçi kimselerden miras alınan te'villerle te'vil etmekten ibârettir. Buhârî'nin, Müslim'in ve benzerlerinin şerhlerine bakan kimse bunu o şerhlerde görür. Usûl ve itikâd alanında kaleme alınanlara gelince durum zaten akıllı kimselere açıktır. Allah'ın basîret ve nûr ile rızıklandırdığı, onların söyledikleri üzerinde iyice düşünen, söylediklerini Allah'tan ve Resûlü'nden gelenlere, saf Ehli Sünnet'in üzerinde bulunduğu şeye arz eden kimse aradaki farkı görür, geceyle gündüzün arasındaki farkı bildiği gibi bu farkı da bilir. Böylece onların söylediklerinden yüz çevirir; Kitab'a, Sünnet'e, ümmetin selefinin ve imamlarının yoluna yönelir. Bu kişiye yeter ve kişiyi doyurur." (Hidâyetu't Tarîk, s. 169)

٥٤٥- فمِن رُؤسائِهِم المتقدِّمينَ في الضَّلالِ، منهم: الجهمُ بنُ صفوان الضَّالُّ المضِلُّ

İnsanlar arasında dolaşan tefsîr ve hadis kitaplarının birçoğunda bulunan birçok yaygın itikâdî aykırılıkları görmek istiyorsan "el-İhticâcu bi-Âsâri's Selefiyye alâ İsbâti's Sıfâti'l İlâhiyye ve'r Reddu ale'l Mufevvidati ve'l Müşebbiheti ve'l Cehmiyye" kitabıma bakabilirsin.

Allah ümmete nasîhat eden, bidat ehlinin kitaplarına bakmaktan sakındıran, hatta verdikleri büyük zarardan ve sebep oldukları büyük fesattan dolayı bu kitapları itlâf etmeyi ve yakmayı emreden Selef-i Sâlihîn'e rahmet etsin!

İbnu'l Kayyım "et-Turuku'l Hükmiyye"de (2/710) şöyle demiştir: "Saptırıcı kitaplar yakıldığı ve itlâf edildiği takdirde tazmîn edilmeleri gerekmez. Merrûzî şöyle demiştir: 'Ahmed'e "İçerisinde aşağılık şeyler bulunan bir kitabı ödünç almıştım, sence onu parçalayabilir ya da yakabilir miyim?" diye sordum. "Evet, onu yak" dedi.'

Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Ömer *(radıyallahu anh)*'ın elinde Tevrât'tan yazmış olduğu ve Kur'ân'la uyumunun ilgisini çektiği bir yazı görmüştü. Bunun üzerine Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in yüzünün rengi değişti. Öyle ki Ömer hemen tandıra gidip yazıyı onun içine attı. Peki Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kendisinden sonra kaleme alınan, kendileriyle Kitap'ta ve Sünnet'te bulunanlara itirâz edilen kitapları görseydi ne yapardı. Vallâhu'l Müsteân! Sünnet'e aykırılık barındıran kitaplara izin verilmemiştir. Aksine onların ortadan kaldırılmasına ve itlâf edilmesine izin verilmiştir. Ümmete bunlardan daha zararlısı yoktur. Sahâbe Osmân'ın mushafına muhâlif olan mushafların tamamını ümmetin ihtilâfa düşmesinden korktukları için yakmıştır. Peki ümmetin arasında ayrılık sokan şu kitapları görselerdi ne yaparlardı?!

Ahmed 'Onları kitap yazmak helâk etti, Resûl *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in eserlerini bırakıp kelâma yöneldiler' demiştir. Hammâd b. Zeyd 'İbn Avn bana "Ey Hammâd, şu kitaplar dalâlete sevk eder" dedi' demiştir. Ebû Abdullah 'Bidatleri kitaplarına koyuyorlar, ben onlardan en sert şekilde sakındırıyorum' demiştir.

Hâsılıkelâm bu yalan ve bidat içerikli kitapların itlâf edilmesi, yok edilmesi gerekir. Bu eğlence ve müzik âletlerini itlâf etmekten, şarap şişelerini kırmaktan daha gereklidir. Zira bu kitapların zararı bunların zararından daha büyüktür. Bu kitapların tazmîn edilmesi de gerekmez."

545- Onların dalâlette öncü olan reislerinden biri, sapık ve saptırıcı el-Cehm b. Safvân'dır.[625]

٥٤٦- وقد قيل له وهو بالشَّامِ: أين تريدُ ؟ فقال: أطلبُ ربًا أعْبُدُه. فتقلَّد مقالَتَهُ طوائِفُ مِن الضُّلَّالِ.

546- Ona Şâm'da olduğu sırada "Nereye gidiyorsun?" diye sorulmuş, o da "Kendisine ibâdet edeceğim bir rab arıyorum" demiştir.[626] Birçok sapık tâife onun görüşünü almıştır.

٥٤٧- وقد قال ابنُ شوذب: تركَ جهمٌ الصَّلاةَ أربعينَ يومًا على وجهِ الشَّكِّ.

547- İbn Şevzeb "Cehm şüphe ettiğinden dolayı kırk gün namazı terk etti" demiştir.[627]

٥٤٨ - ومِن أتباعِهِ وأشياعِهِ:

بشرٌ المرِيسيُّ، والمردارُ، وأبو بكرٍ الأصمُّ، وإبراهيمُ بن إسماعيلَ ابنُ عُليَّةَ، وابنُ أبي دؤادٍ، وبرغوثُ، وربالُويه، والأرمَنيُّ، وجعفرٌ الحذَّاءُ، وأبو شُعيبٍ الحجَّامُ، وحسنُ العطَّارُ، وسهلٌ الخرَّازُ، وأبو لقمانَ الكافِرُ، في جماعةٍ سواهم مِن الضُّلَّالِ.

وكلُّ العلماءِ يقولون - فيمَن سمَّيناهُ -: إنَّهُم أئمَّةُ الكُفرِ. ورُؤَساءُ الضَّلالَةِ.

---

625 Musannif *(rahimehullah)* "el-İbânetu'l Kubrâ"da (4/12) Cehm hakkında bir bâb açmış ve "Cehm ve sapık taraftarları hakkında, benimsedikleri çirkin görüşler hakkında rivâyet edilenler bâbı" demiştir. Bu bâbın içerisinde şu da geçmektedir: Abbâd b. Kesîr dedi ki: "Vallahi Cehm ne Beytullah'ı haccetmiş ne de âlimlerin meclisinde bulunmuştur. O ancak kendisine konuşma kâbiliyeti verilmiş bir adamdı."

626 er-Reddu ale'l Mubtedi'a, İbnu'l Bennâ, 89.

627 İbn Batta "el-İbânetu'l Kubrâ"da (2339), Buhârî "Halku Ef'âli'l İbâd"da (19) rivâyet etmiştir. Lâlekâî de (630) "Sümeniyye'den bazı kimseler onunla tartıştı da şüpheye düşüp kırk gün boyunca namaz kılmadan durdu" ziyâdesiyle rivâyet etmiştir. Bunun benzeri "el-İbânetu'l Kubrâ"da (2346) ve Abdullah'ın "es-Sünne"sinde (174) Yezîd b. Hârûn'dan rivâyet edilmiştir.

548- Bişr el-Merîsî,[628] el-Murdâr, Ebû Bekr el-Esamm,[629] İbrâhîm b. İsmâîl b. Uleyye, İbn Ebî Duâd,[630] Berğûs, Rubâlûye, el-Ermenî, Ca'fer el-Hazzâ, Ebû Şuayb el-Haccâm, Hasen el-Attâr, Sehl el-Harrâz, Ebû Lukmân el-Kâfir ve bunlarla birlikte birçok sapık onun tâbilerinden ve taraftarlarındandır. Bütün âlimler isimlerini zikrettiğimiz kimseler hakkında "Onlar küfrün elebaşları ve dalâletin önderleridir" demektedir.[631]

٥٤٩ - ومِن رُؤسائِهِم أيضًا -وهم أصحابُ القدرِ:-

مَعبدٌ الجُهنيّ، وغَيلانُ القدريُّ، وثُمامةُ بنُ أَشرَسَ، وعَمرُو بنُ عُبيدٍ، وأبو الهُذيلِ العَلَّافُ، وإبراهيمُ النَّظَّامُ، وبِشرُ بنُ المعتمِرِ. في جماعةٍ سُواهُم أهلُ كُفرٍ وضَلالٍ يَعُمُّ .

ومنهم: الحسنُ بنُ عبدِ الوهَّابِ الجُبَّائيُّ، وأبو العنبسِ الصَّيمرِيُّ.

549- Yine küfür ve dalâlet ehli birçok kimsenin arasında Ma'bed el-Cuhenî, Ğaylân el-Kaderî, Sümâme b. Eşras, Amr b. Ubeyd, Ebu'l Huzeyl el-Allâf, İbrâhîm en-Nazzâm ve Bişr b. el-Mu'temir de onların reislerinden-

---

628 Ehli Sünnet'in bunun tekfîrine dâir sözleri için Hallâl'ın "es-Sünne"sine (2/189/Bişr el-Merîsî) bakınız.

629 Yezîd b. Hârûn "Bişr el-Merîsî ve Ebû Bekr el-Esamm kâfirdir, kanları helâldir" demiştir. (el-İbâne, 2361)

630 Hallâl'ın "es-Sünne"sine (2/189/İbn Ebî Duâd ve Fâsık Ashâbının Zikri) bakınız. Orada geçenlerden biri de şudur: İmam Ahmed *(rahimehullah)* İbn Ebî Duâd hakkında "Azîm Allah'a kâfirdir" ve "Allah kabrini ateşle doldursun!" dedi.

631 Musannif "el-İbânetu'l Kubrâ"da (4/11) bunları söz konusu edip şöyle demiştir: "Ve bunların benzeri olan küfrün elebaşları ve dalâlet önderleri... Onlar Kur'ân'ı inkâr eder, Sünnet'i inkâr eder, Allah'ın kitabını ve Rasulullah'ın sünnetini reddeder; bunları açıkça, kasten, inatlarından, hasetlerinden, hadsizce ve kâfirce yalanlarlar. Şimdi ben onların haberlerinden, çirkin menheclerinden ve sözlerinden gafletteki kimsenin ibret alacağı kadarını sana beyân edeceğim."

dir.[632] Bunlar kaderîlerdir. Hasen b. Abdulvehhâb el-Cubbâî ve Ebu'l Anbes es-Saymerî[633] de onlardandır.

٥٥٠ - ومِن الرَّافضِةِ:

المغيرةُ بنُ سعيدٍ، وعبدُالله بنُ سَبأٍ، وهِشَامٌ الفُوطيُّ، وأبو الكَرَوَّسِ، وفُضيلٌ الرَّقاشيُّ، وأبو مَالكٍ الحضرميُّ، وصالحٌ قُبَّة. بل هُم أكثرُ مِن أن يُحصوا في كتابٍ، أو يُحوَوا بخِطابٍ.

550- Râfizîlerden: Muğîre b. Saîd, Abdullah b. Sebe', Hişâm el-Fûtî, Ebu'l Kerevves, Fudayl er-Rakkâşî, Ebû Mâlik el-Hadramî ve Sâlih Kubbe... Onlar bir kitapta zikredilemeyecek kadar, bir konuşmada söylenilemeyecek kadar çoktur.[634]

٥٥١ - ذكرتُ طَرَفًا مِن أئمَّتهم؛ ليتجنَّبَ الحَدَثُ، ومَن لا عِلمَ له: ذِكرَهُم، ومُجالسةَ مَن يَستشهِدُ بقولِهِم، ويُناظِرُ بكُتُبِهِم.

---

[632] Bakınız: el-İbânetu'l Kubrâ, 3/262/Kader Hakkında Konuşma Bidatini Ortaya Atan Saptırıcı İmamların, Bunu İlk Ortaya Atanın ve Buna İlk Çağıranın Kim Olduğunun Zikri; eş-Şerîa, 2/957/Kaderiyye'nin İmamlarının İsimlerinin Zikri Hakkında

[633] Asılda "es-Samyerî" diye geçmektedir. Doğru olan yukarıda yazdığımdır. (el-Vâfi fi'l Vefeyât, (2/135)

[634] Bidat ehli ölüp gitmiş, adları da anılmaz olmuştur. Aralarından yalnız birkaçı kötü bir şekilde yâd edilmiş ve Ehli Sünnet imamlarının zemmine maruz kalmıştır. İbn Teymiyye'nin "Mecmû'u'l Fetâvâ"da (16/528) dediği gibi: "Ebû Bekr b. Ayyâş'a 'Mecliste oturan ve insanların meclislerinde bulunduğu bazı kimseler var' denilmiş, o da şöyle karşılık vermiştir: İnsanlar, insanlar için oturanın yanına oturur. Fakat Ehli Sünnet ölür, adları yaşamaya devam eder. Bidat ehli ölür, adları anılmaz olur. Çünkü Ehli Sünnet Resûl *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in getirdiklerini ihyâ etmiştir. Dolayısıyla onlara Allah'ın *'Senin şanını yücelttik' (İnşirâh, 4)* buyruğundan bir pay vardır. Bidat ehli ise Resûl *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in getirdiklerine kin besleyip düşmanlık etmiştir. Dolayısıyla onlara Allah'ın *'Asıl arkası kesik olan sana kin besleyip düşmanlık edendir' (Kevser, 3)* buyruğundan bir pay vardır."

551- Onların imamlarından birkaçını zikrettim ki yaşı küçük ya da ilmi olmayan kimse onları anmaktan, onların sözlerini delil getirip onların kitaplarıyla münâzara edenlerle oturmaktan sakınsın.

٥٥٢ – ومِن خُبثائهم، ومَن يُظهِرُ في كلامِهِ الذَّبَّ عن السُّنَّةِ، والنُّصرَةَ لها، وقولُهُ أخبثُ القولِ: ابنُ كُلَّابٍ، وحُسينٌ النَّجَّارُ، وأبو بكرٍ الأصمُّ، وابنُ عُلَيَّةَ.

552- İbn Küllâb, Hüseyn en-Neccâr, Ebû Bekr el-Esamm ve İbn Uleyye de onların en pislerinden, konuşurken Sünnet'i savunuyor ve ona yardım ediyor göründüğü hâlde en pis sözü söyleyenlerdendir.[635]

---

635 Siczî *(rahimehullah)* Zebîd halkına gönderdiği mektubunda (s. 220) Mu'tezile'den ve imamlarından sakındırdıktan sonra şöyle demiştir: "Ehli Sünnet bunlardan sonra Sünnet'e tâbi olduklarını söyleyen, fakat zararları Mu'tezile'den ve diğer fırkalardan daha büyük olan bazı kimselerle sınanmıştır ki bu kimseler Ebû Muhammed b. Küllâb, Ebu'l Abbâs el-Kalânisî, Ebu'l Hasen el-Eş'arî, Bağdat'ta Ebû Bekr b. el-Bâkıllânî, Ebû İshâk el-İsferâyînî, Horasan'da Ebû Bekr b. Fûrek'tir. Bunlar Mu'tezile'nin bazı görüşlerine reddiye verirler, diğer taraftan Eser Ehli'ne Mu'tezîle'ye verdiklerinden daha fazla reddiye verirler." Benzerini İbnu'l Hanbelî (er-Risâletu'l Vâdıha, 2/452) söylemiştir.

Kıvâmussünne el-Isbehânî "el-Hucce fî Beyâni'l Mehacce"de (2/510) şöyle demiştir: "Mu'tezile ortaya çıktı ve Allah'ın kitabına saldırdı. Kur'ân'ın yaratılmışlığı görüşünü savundu. Sonra Rasulullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in hadislerine saldırdı ve 'Bunlar sahih değildir' dedi. Ashâb-ı Hadîs'e 'Haşeviyye' dedi... Onlar istediklerini tam olarak elde edemeyince el-Küllâbî onlara tâbî oldu. Zâhiri (hakka) muvâfık olan fakat bâtını helâka götüren bir söz ortaya attı. 'Ben Kur'ân yaratılmıştır demiyorum ama mushaflarımızdakinin Allah'ın kelâmı olmadığını, onun Allah'ın kelâmının bir ibâresi olduğunu, O'nun kelâmının kadîm ve zâtıyla kâim olduğunu söylüyorum' dedi. Yine 'Ben istivâyı inkâr etmiyorum ama O'nun zâtıyla istivâ ettiğini de söylemiyorum' dedi. Yine 'Ben eli ve yüzü inkâr etmiyorum, tevil ediyorum' dedi. Böylece o eli ve yüzü Sahâbe'nin ve Tâbiîn'in yoluna aykırı bir şekilde tevil etti."

أعاذنا اللهُ وإيَّاك مِن مقالتِهِم، وعافانَا وإيَّاك مِن شُرورِهِم ومذاهبِهِم، وأحيانا وإيَّاك على الإسلامِ والسُّنَّةِ، وأماتنا على ذلك، وحشرنا عليه، ولا بَدَّلَ ما بنا وبك من نِعَمِهِ، وفواضِلِ مِنَنِهِ، ولا أخلانا مِن حُسنِ عوائدِهِ، وجميلِ فوائدِهِ، وجعلنا وإيَّاك مِن الحافظين لحُدودِهِ، القائمين بحُقوقِهِ، ونفعنا وإيَّاك بما علَّمنا، واستعملنا بهِ عملًا صالحًا مُتقبَّلًا مَرضِيًّا، وحشرنا وإياك في زُمرةِ نَبيِّهِ وأصحابه، إنَّه المؤمَّلُ فيما يُرجى، والصَّاحِبُ في الشِّدَّةِ والرَّخاءِ، والحمدُ لله أولًا وآخِرًا، وصلَّى الله على نبيِّهِ باطِنًا وظاهِرًا.

Allah bizi de seni de onların görüşlerinden korusun. Bizi de seni de onların kötülüklerinden ve mezheplerinden âfiyette kılsın. Bizi İslâm ve Sünnet üzere yaşatsın, bunun üzerine öldürsün, bunun üzerine haşretsin. Üzerimizdeki ve üzerindeki nimetlerini ve lütuflarını değiştirmesin. Sürekli bahşettiği güzel ihsanlarından ve fâidelerinden bizi mahrum bırakmasın. Bizi ve seni sınırlarını muhâfaza edenlerden ve haklarını yerine getirenlerden eylesin. Bizi ve seni bize öğrettikleriyle faydalandırsın. Onlarla bize sâlih, makbûl ve râzı olunan ameller işletsin. Bizi ve seni nebîsinin ve ashâbının zümresi içerisinde haşretsin. Şüphesiz O, ümit beslenecek hususlarda kendisinden umulandır. Darlık ve genişlik zamanında kişinin yanında bulunandır. Başta ve sonra Allah'a hamd olsun. Allah'ın salâtı gizlide ve açıkta nebîsinin üzerine olsun.

تَمَّ كتابُ: الشَّرح والإبانة على أصولِ السُّنَّة والدِّيانة.

والحمدُ لله رَبِّ العالَمين، وصلى اللهُ عَلى مُحمد النَّبي الأمّي وآله

"Eş-Şerhu ve'l İbâne alâ Usûli's Sünneti ve'd Diyâne" kitabı sona erdi.

Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun. Allah'ın salâtı ümmî nebî Muhammed'in ve Âlinin üzerine olsun[636]

---

[636] El yazmasının sonunda şu yazmaktadır: (Nüshanın) Allah'ın affına muhtaç nâsihi Abdulğanî b. Abdulvâhid İbn Alî el-Makdisî beş yüz elli dokuz yılının Safer ayının dördünde, Çarşamba günü nesih işini bitirdi.

سماعات الكتاب

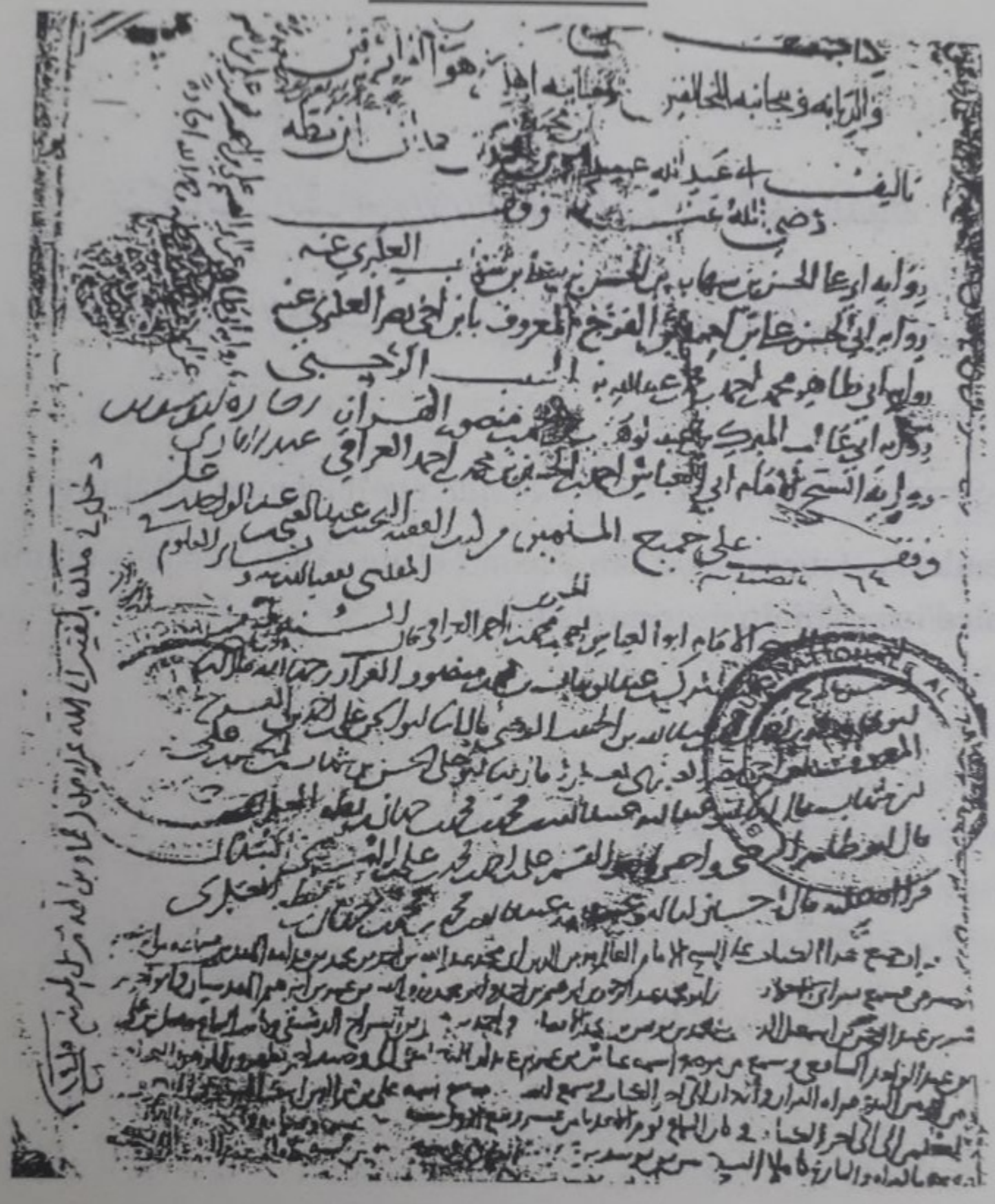

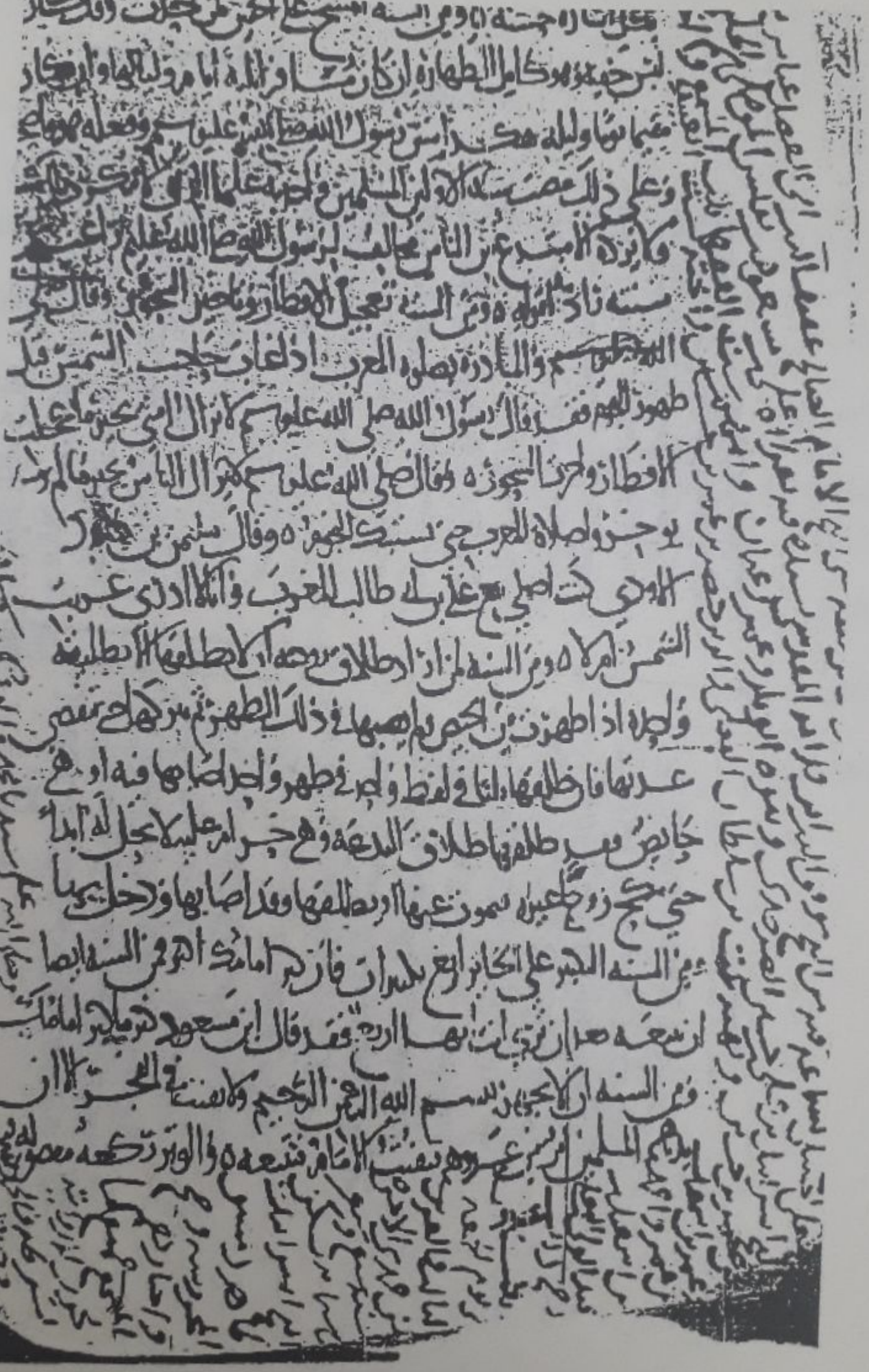

صورة المخطوط:

İçindekiler

Takdim.....5

Müellifin Hâl Tercemesi.....9

El Yazması Hakkında.....13

1. Kısım: Sünnet'e Yapışmanın Gerekliliği ve Bidâtlerin Zemmi Hususundaki Eserlerin Zikri (1-239).....17

2. Kısım: Sünnetin Asılları ve Selefin İtikâdı (240-338).....153

3. Kısım: İbâdetler ve Edepler (339-492).....255

4. Kısım: Bidâtlardan Sakındırma (493-552).....347

Çıkan Kitaplarımız

1- Tevhid Risaleleri-1.....*Abdullah Yıldırım*

2- Kurtuluşun Anahtarı.....*Hamd b. Ali b. Atik*

3- Kelimetu-l İhlâs.....*İbn Receb el-Hanbelî*

4- Cahiliye Toplumunun Özellikleri .....*Muhammed b. Abdulvehhab*

5- İslam Akidesinin Esasları..... *Ebu Humâm el-Belkâvî*

6- Cihad.....*Ahmed b. İbrahim b. Nehhas*

7- İlme Teşvik.....*İmam Gazali*

8-Kuran'ın Gölgesinden Mesajlar .....*Seyyid Kutub*

9- Amansız Hastalık Gaflet .....*Ebu Abdullah Sadık b. Abdullah*

10- Rasulullah (sav)'in İbn Abbas'a Vasiyeti .....*İbn Receb el-Hanbeli*

11- Davacın Peygamber Olursa.....*İbrahim Gadban*

12- İslam Davetçisine Önemli Notlar.....*İbrahim Gadban*

13- İslam Hukuku Açısından TEKFİR.....*Faruk FURKAN*

14- Tevhid Risaleleri-2.....*Abdullah Yıldırım*

15- Emri bil-Ma'ruf Nehyi anil-Münker.....*Faruk Furkan*

16- Sohbet Halkaları İçin MECLİS ÂDABI.....*Faruk Furkan*

17- Hicab Risalesi.....*İbn Useymin*

18- Anne-Babamla İlişkim Nasıl Olmalı?.....*Faruk Furkan*

19- Cihad & Şehadet.....*Seyyid Kutub*

20- Yön Veren Yazılar-1.....*Faruk Furkan*

21- İslam Kardeşliği.....*İmam Gazalî*

22- Vejeteryan Olmak İstiyorum.....*Faruk Furkan*

23- Ahdini Yerine Getiren Erler.....*Ayşe Şimşek*

24- Davetçinin Yol Azığı.....*Seyyid Kutub*

25- Rasulullah (sav)'in Ebu Zer'e Vasiyeti.....*İbni Receb el-Hanbelî*

26- İslam'a Göre Hayat.....*Seyyid Kutub*

27- Yön Veren Yazılar-2.....*Faruk Furkan*

28- Davetin Temel Özelliği.....*Seyyid Kutub*

29. İnsan ve Büyük Emanet.....*Ebu Abdullah Sadık*

30- İmtihanın Hakikati.....*Seyyid Kutub*

31- Tevhidin Anlamı.....*Seyyid Kutub*

32- Muayyen Tekfirin Hükmü.....*İshak b. Abdirrahman*

33- 55 Altın Öğüt.....*Faruk Furkan*

34- Yön Veren Yazılar-3.....*Faruk Furkan*

35- Tevhid Risaleleri-3.....*Abdullah Yıldırım*

36- Allah Sevgisinin Esintileri.....*İbn Receb el-Hanbelî*

37. İman ve İzzet..... *Ebu Abdullah Sadık*

38. Kıyamete Yakın Zamanda ..... *İbn Receb el-Hanbelî*

39- El-Umdetul Fıkhî/ Hanbeli Fıkhına Giriş.....*Ebu Kudame el-Makdisi*

40. Şeytanın Tuzakları ve Kurtulma Yolları.....*İbn Kayyım el-Cevziyye*

41. El-Kelimut Tayyib En Güzel Dualar ve Zikirler.....*İbn Teymiyye*

42. Es-Sariul Meslul Rasulullah'a Hakaret Eden Kimsenin Hükmü.....*İbn Teymiyye*

43- Yaşam Biçimi Olarak LailaheillAllah.....*Faruk Furkan*

44- Kitabut Tevhid (Kurretu Uyunil Muvahhidi) Şerhi.....Abdurrahman b. Hasen

45- Üç Risale.....İbn Receb el-Hanbeli

46. El-Cami (Sünnet ve Eser Ehlinin Akidesine Dair Risaleler)

Âdil b. Abdullah Âlu Hamdan

47. Tevhid Risaleleri Külliyatı.....*Muhammed b. Abdulvehhab*

48. Muhtasar Zadul Mead.....*Muhammed b. Abdulvehhab*

49. Tevhid Risaleleri-4.....*Abdullah Yıldırım*

50. Kalp Hastalıkları ve Tedavi Yolları.....*İbn Kayyım el-Cevziyye*

51. El-İbanetu's Suğra.....*İbn Batta el-Ukberî*

ÇIKACAK KİTAPLARIMIZ (İnşaAllah)

1- (Sahih-i Buhari) **Kitâbu'l İman Şerhi**

İbn Receb el-Hanbelî

2. Kitâbu'l İman

Ebu Bekir İbn Ebî Şeybe

3. Kitâbu'l İman

Ahmed b. Hanbel

4. Muhtasar Sîretu'r Rasul

Muhammed b. Abdulvehhab

5. Kitabu't Tevhid (İbtalu't Tendid) **Şerhi**

Hamd b. Ali b. Atîk

6. Er-Reddu Alel Mubtedia (Bidatçilere Reddiye)

İbnu'l Benna el-Hanbeli

7. Kitabu'z Zühd

Ahmed b. Hanbel

8. Kitabu't Tevhid (Fethul Mecid) **Şerhi**

Şeyh Abdurrahman b. Hasen

9. Kavâidu'l Fıkhıyye

İbn Receb el-Hanbelî

İbn Batta *(rahimehullah)* bu kitabı telif etmesinin sebebi olarak; zamanındaki insanların Sünnet'ten ve Sünnet'e yapışmaktan uzaklaştıklarını, bidatlerin yaygınlık kazandığını ve güzel görülür olduğunu, insanların câhilleri ve sapıkları rabler ve din hususunda önderler edindiklerini gördüğünü; bunun kendisini insanlar için onlara içerisinde Sünnet'i, Sünnet'e, ümmetin selefinin ve eser ulemâsının üzerinde bulunduğu şeye yapışmalarını öğütleyeceği ve onları bidatlerden ve saptırıcı hevâlardan sakındıracağı bir kitap telif etmeye sevk ettiğini zikretmiştir. Müellif *(rahimehullah)* kitabını dört kısma ayırmıştır:

Birinci kısımda cemaatten ayrılmamayı, haktan sapanlardan, fırkalaşanlardan ve rezillik içerisinde bulunanlardan uzaklaşmayı emreden Nebî (sallallahu aleyhi ve sellem)'e âit hadisleri ve selefe âit eserleri sıralamıştır.

İkinci kısımda Ehli Sünnet ve'lCemaat'in, ümmetin âlimlerinin üzerinde icmâ ettiği, hiçbir müslümanın bilmeme lüksünün olmadığı ve Allah tebâreke ve teâlâ'nın kendisini zâyi eden hiç kimseyi mazur görmeyeceği itikadını zikretmiştir.

Üçüncü kısımda fıkıhla ilgili çeşitli konularda çokça ihtiyaç duyulan birçok vâcibi, sünneti, ahlâkı ve edebi söz konusu etmiştir. Bu hükümlerden birçoğunu zikrederken Ehli Sünnet'in kendisiyle rey ve bidat ehli gibi diğer fırkalardan temeyyüz ettiği hususları seçmiştir. İbn Teymiyye'nin dediği gibi "Ehli Sünnet ve'l Cemaat'in mezhebi üzere muhtasar akîdeler kaleme alanların âdetlerinden biri de Ehli Sünnet'in kendisiyle kâfirlerden ve bidatçilerden ayırt edildiği hususları zikretmeleridir."

Dördüncü kısımda ise müellif yaşadığı dönemde insanların ortaya attıkları, Allah'ın kitabında bir aslı bulunmayan ve hakkında Selef-i Sâlihîn'den bir eser gelmeyen birçok bidati söz konusu etmiştir.

İHLAS KİTABEVİ
www.ihlaskitabevi.com
Tel: 0 532 350 46 87

TnG 0402551 PSP

ISBN 978-6-0580329-5-8